USAID | CAMBODIA
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST MANAGEMENT INSTITUTE
Program on Rights and Justice (PRAJ)
កម្មវិធីសិទ្ធិ និង យុត្តិធម៌ (ប្រាជ្ញ)

ABA Rule of Law Initiative

ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ : ប្រទេសកម្ពុជា

សៀវភៅសិក្សាស្តីពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ

មេធាវី ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍

សៀវភៅនេះត្រូវបានរៀបចំឡើង ដោយមានការត្រួតពិនិត្យពីទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ
លោក ស្ទីវិន អូស្ទើរមីឡឺរ៍ បានរៀបរៀងសៀវភៅនេះឡើង ជាឯកសារផ្សព្វផ្សាយនៃកម្មវិធី
ផ្តួចផ្តើមដើម្បីនីតិរដ្ឋ នៃគណៈមេធាវីអាមេរិក។

ខែមករា ឆ្នាំ២០១០

(បោះពុម្ពលើកទី ២)

ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ : ប្រទេសកម្ពុជា

សៀវភៅសិក្សាស្ដីពីឧស្យនាធានសំខាន់ៗ

មេធាវី ស្ទីវិន អែម អូស្ទើរមីឡឺរ

ឆ្នាំ២០១០

ឯកសារផ្សព្វផ្សាយនៃកម្មវិធីផ្ដួចផ្ដើមដើម្បីនីតិរដ្ឋ នៃគណៈមេធាវីអាមេរិក

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE | CAMBODIA

EAST · WEST MANAGEMENT INSTITUTE
Program on Rights and Justice (PRAJ)
កម្មវិធីសិទ្ធិ និង យុត្តិធម៌ (ប្រាជ្ញ)

ABA Rule of Law Initiative

ពាក្យថ្លែង និងការវិភាគដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះ គឺជាស្នាដៃរបស់កម្មវិធីផ្តួចផ្តើមដើម្បីនីតិរដ្ឋនៃគណៈមេធាវីអាមេរិក។ ពាក្យថ្លែង និងការវិភាគដែលបានលើកឡើងគឺសុទ្ធតែជារបស់អ្នកនិពន្ធទាំងអស់ ហើយមិនបានទទួលការអនុម័តពីសភាប្រតិភូរ ឬក្រុមប្រឹក្សាភិបាលនៃគណៈមេធាវីអាមេរិកទេ ព្រមទាំងមិនតំណាងឱ្យគោលជំហរ ឬគោលនយោបាយនៃគណៈមេធាវីអាមេរិកឡើយ។ ជាងនេះទៅទៀត មិនមានចំណុចណាមួយនៅក្នុងសៀវភៅនេះដែលអាចចាត់ទុកថាជាការផ្តល់ដំបូន្មានផ្នែកច្បាប់សម្រាប់ករណីណាមួយឡើយ។

ការបោះពុម្ពសៀវភៅនេះ អាចធ្វើទៅបានដោយមានការគាំទ្រដ៏សប្បុរសពីសំណាក់ប្រជាពលរដ្ឋអាមេរិក តាមរយៈទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ (USAID)។ មាតិកាទាំងអស់គឺជាការទទួលខុសត្រូវ របស់កម្មវិធីផ្តួចផ្តើមដើម្បីនីតិរដ្ឋនៃគណៈមេធាវីអាមេរិក ហើយក៏មិនឆ្លុះបញ្ចាំងពីទស្សនៈរបស់ USAID រដ្ឋាភិបាលអាមេរិក និង វិទ្យាស្ថានគ្រប់គ្រងបូព៌ា-បស្ចឹមឡើយ។

ISBN: 978-1-60422-330-3 (paperback)
ISBN: 978-1-60442-331-0 (PDF)

បោះពុម្ពច្បាប់ដើមនៅប្រទេសកម្ពុជា នាឆ្នាំ២០០៩
បោះពុម្ពលើកទី ២ នៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយមានការបន្ថែម និងកែសម្រួលបន្តិចបន្តួច ឆ្នាំ២០១០
រក្សាសិទ្ធិ © នៅឆ្នាំ២០០៩, ២០១០ ដោយគណៈមេធាវីអាមេរិក
អសយដ្ឋាន លេខ៧៤០ ផ្លូវលេខ១៥ NW រដ្ឋវ៉ាស៊ីនតោន ២០០០៥

គណៈមេធាវីអាមេរិកផ្តល់សិទ្ធិចម្លងឯកសារនេះ ទាំងស្រុង និងដោយផ្នែក សម្រាប់ការសិក្សាក្នុងថ្នាក់រៀននៅតាមស្ថាប័នឧត្តមសិក្សា ឬអង្គការមិនរកកម្រៃនានា ក្នុងលក្ខខណ្ឌដែលថា គោលបំណងនៃការប្រើប្រាស់នោះគឺដើម្បីជាព័ត៌មាន និងមិនធ្វើអាជីវកម្មតែប៉ុណ្ណោះ ដោយត្រូវរក្សាសំណៅដើមរបស់គណៈមេធាវីអាមេរិក រួមមានចំណងជើងឯកសារ ឈ្មោះអ្នកនិពន្ធ ព្រមទាំងសារបញ្ជាក់ថា "បោះពុម្ភឡើងវិញក្រោមការអនុញ្ញាតពីគណៈមេធាវីអាមេរិក"។

USAID មានសិទ្ធិដែលមិនបង់តម្លៃ មិនដាច់ដោយឡែក និងមិនអាចដកហូតបាន ក្នុងការផលិត ផ្សព្វផ្សាយ ឬប្រើប្រាស់តាមមធ្យោបាយផ្សេងទៀត ក៏ដូចជាអនុញ្ញាតិឱ្យអ្នកដទៃទៀតប្រើប្រាស់ដើម្បីបម្រើរដ្ឋាភិបាល។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

សៀវភៅនេះ គឺជាកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងជាក្រុមតាមរូបភាពច្រើនយ៉ាង។ សៀវភៅនេះនឹងមិនអាចលេចចេញជាផ្លែផ្កាបានឡើយ ប្រសិនបើគ្មានការជួយគាំទ្រពីសំណាក់មនុស្សជាច្រើននោះទេ។ វាជាការធ្វេសប្រហែសមួយ ប្រសិនបើខ្ញុំមិនបានថ្លែងអំណរគុណជាបឋមចំពោះប្រភពថវិកា ដែលនោះគឺជាប្រជាពលរដ្ឋអាមេរិក។ ទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ (USAID) ដែលបានទទួលថវិកាពីការបង់ពន្ធរបស់ពលរដ្ឋអាមេរិក គឺជាស្ថាប័នផ្តល់មូលនិធិដល់កម្មវិធីដែលគាំទ្រការបោះពុម្ពផ្សាយសៀវភៅនេះ។

ជាបន្ទាប់ ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ ចំពោះអ្នកពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ចំនួនបីរូប ដែលបានស្ម័គ្រចិត្តជួយធ្វើឱ្យសៀវភៅនេះ កាន់តែខ្លីហើយច្បាស់លាស់ ក្នុងនោះរួមមាន Naomi Svensson, Sara Eliot និង Monica Saxena។ ពួកគេបានផ្តល់យោបល់ល្អៗ ហើយបានរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងការធ្វើឱ្យការសរសេរសៀវភៅនេះជាភាសាអង់គ្លេស មានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវពិតប្រាកដ។ ចំពោះអ្នកដែលបានជួយធ្វើសៀវភៅនេះជាភាសាខ្មែរ ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណដល់ គីម សាន និងប៉េង សុគន្ធា។ ការបកប្រែពីភាសាអង់គ្លេសមកជាភាសាខ្មែរ មិនមែនជាកិច្ចការដែលងាយស្រួល និងរលូនទៅមុខរហូតនោះឡើយ ហេតុនេះខ្ញុំសូមអរគុណចំពោះពេលវេលា និងកម្លាំងកាយចិត្ត ដែលពួកគេបានចំណាយលើការងារនេះ។ សុគន្ធា មិនត្រឹមតែជួយក្នុងការបកប្រែតែប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងជួយក្នុងកិច្ចការជាច្រើនទៀតដូចជាការស្រាវជ្រាវផ្នែកច្បាប់ ការពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់អត្ថបទ ព្រមទាំងធានាថាខ្លឹមសារសៀវភៅនេះមានភាព សមស្របចំពោះវប្បធម៌កម្ពុជាផងដែរ។

ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណដល់សហការីរបស់ខ្ញុំនៅវិទ្យាស្ថានគ្រប់គ្រងបូព៌ា-បស្ចិម (EWMI) គឺ Herb Bowman និង Nick Mansfield ដែលបានអត់ធ្មត់ចំពោះការអូសបន្លាយពេលវេលា និងផ្តល់សេរីភាពក្នុងការកំណត់ពេលវេលាដើម្បីសម្រេចគម្រោងនេះ។ គណៈមេធាវីអាមេរិក (ABA) បានផ្តល់ការគាំពារដ៏សំខាន់ក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ។ ដូច្នេះ ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណ ដល់អ្នកស្រាវជ្រាវមួយចំនួនដូចជា Kun-Fang Lee, Dominic Jerry Nardi, Jr., Nathan Nagy ព្រមទាំងបុគ្គលិកទាំងអស់នៃ វិទ្យាស្ថាននីតិរដ្ឋរបស់គណៈមេធាវីអាមេរិក (ABA-ROLI)។

និងជាចុងក្រោយ ខ្ញុំសូមអរគុណភរិយារបស់ខ្ញុំ Amy Antoniades Austermiller ដែលបានជួយពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ និងជានិច្ចជាកាលតែងតែជួយគាំទ្រ និងលើកទឹកចិត្តដល់ខ្ញុំ ទោះជានៅពេលចុងសប្តាហ៍ ដែលខ្ញុំគួរតែចំណាយពេលវេលាហែលទឹក ជាមួយកូនៗ ជាជាងអង្គុយនៅមុខកុំព្យូទ័រហើយសរសេរអំពី ADR នៅកម្ពុជាក៏ដោយ។

ទោះជាគម្រោងនេះមានការជួយជ្រោមជ្រែងពីសំណាក់បុគ្គលទាំងអស់ខាងលើក្តី ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា រាល់ទស្សនៈដែលបានបង្ហាញ ក៏ដូចជាកំហុសផ្សេងៗដែលមាន នៅតែជាការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្ញុំផ្ទាល់។

មាតិកា

គោលបំណងនៃសៀវភៅសិក្សានេះ ១

ជំពូកទី១៖ សេចក្តីផ្តើមអំពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ៣

ក.តើអ្វីទៅជាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ៣

ខ.ការដោះស្រាយបញ្ហា ៣

គ.បញ្ហាមួយក្លាយទៅជាវិវាទ ៦

ឃ.ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ១១

ជំពូកទី២៖ ការចរចា ១៣

ក.សេចក្តីផ្តើម ១៣

ខ.គុណសម្បត្តិនៃការចរចា ១៥

គ.គុណវិបត្តិនៃការចរចា ១៧

ឃ.វិធីសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានពីរក្នុងការចរចា ១៨

១. ការចរចាបែបបែងចែក (ឈ្នះ-ចាញ់) ១៨

២. ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ (ឈ្នះ-ឈ្នះ) ១៩

ង.សេចក្តីលម្អិតនៃវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក ២១

១. គោលការណ៍ទូទៅនៃវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក ២១

២. វិធីសាស្ត្របែបបែងចែកក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ ២២

ក) តម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលរំពឹងទុក ២២

ខ) ជម្រើសល្អបំផុតក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមការចរចា ២៦

គ) តម្លៃបម្រុង ២៧

៣. កលយុទ្ធនៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ៣០

៤. គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃការចរចាបែបបែងចែក ៣៥

ច.ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស ៣៦

ឆ.សេចក្តីលម្អិតអំពីវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ៣៩

១. គោលដៅទូទៅនៃវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ៣៩

២. ផ្តាច់កត្តាមនុស្សចេញពីបញ្ហា ៤០

ក) ការយល់ឃើញ ៤១

ខ) អារម្មណ៍ ៤៦

គ) ការទំនាក់ទំនង ៥០

៣. ផ្តោតលើផលប្រយោជន៍ មិនមែនលើជំហរ ៥២

៤. បង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញរួម ៥៦
ក) ផ្ដាច់ការបង្កើត ចេញពីការវិនិច្ឆ័យ ៥៧
ខ) ពង្រីកជម្រើស ៥៨
គ) ស្វែងរកផលចំណេញរួម ៥៨
ឃ) ធ្វើឱ្យការសម្រេចចិត្តមានភាពងាយស្រួល ៦១
៥. សង្កត់ធ្ងន់លើការប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង ៦៣
ក) បទដ្ឋានយុត្តិធម៌ ៦៤
ខ) នីតិវិធីយុត្តិធម ៦៤
ង.ដំណាក់កាលនៃដំណើរការចរចា ៦៦
១. ដំណាក់កាលត្រៀម ៦៦
២. ដំណាក់កាលផ្តើម ៦៨
៣. ដំណាក់កាលព័ត៌មាន ៧០
៤. ដំណាក់កាលបែងចែក/ផ្អែកលើផលប្រយោជន ៧១
៥. ដំណាក់កាលបញ្ចប ៧២
ឈ.អនុវត្តន៍ការចរចា ៧៣
១. ទំព័រកិច្ចការៈ ការរៀបចំផែនការសម្រាប់ការចរចា ៧៥
២. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមនៅក្នុងការចរចា (បញ្ហាទូទៅ) ៧៦
៣. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមនៅក្នុងការចរចា (ការតស៊ូមតិលើបញ្ហា) ៧៧
៤. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមក្នុងការចរចា (យុទ្ធសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍) ៧៨
៥. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមក្នុងការចរចា (តារាងដំណោះស្រាយ) ៧៩
៦. ទំព័រកិច្ចការៈ ចូលរួមក្នុងការចរចា (កិច្ចព្រមព្រៀង) ៨០
៧. ទំព័រកិច្ចការៈ ការសង្កេតលើការចរចា ៨១
ជំពូកទី៣ៈ សន្ធានកម្ម (ឬការសម្រុះសម្រួល) ៨៣
ក.តើអ្វីទៅជាសន្ធានកម្ម? ៨៣
១. សេចក្តីផ្តើម ៨៣
២. ប្រវត្តិនៃសន្ធានកម្ម ៨៦
៣. សន្ធានកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ៨៧
៤. សន្ធានកម្មធៀបនឹងការចរចា ៩១
៥. តើវិវាទណាខ្លះដែលស័ក្តិសមបំផុតចំពោះសន្ធានកម្ម? ៩២
៦. តើសន្ធានកម្មគួរកើតឡើងនៅពេលណា? ៩៤

ខ.សន្ទានកម្មជាឯកជន និងសន្ទានកម្មចំណុះស្ថាប័នតុលាការ ៩៦

គ.គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃសន្ទានកម្ម ៩៩

១. គុណសម្បតិ ៩៩

២. គុណវិបត្តិ ១០២

ឃ.ការធ្វើសេចក្តីព្រាងលើប្បញ្ញត្តិអំពីសន្ទានកម្ម ១០៤

ង.ដំណើរការសន្ទានកម្ម ១០៧

១. ការផ្តួចផ្តើមសន្ទានកម្ម ១០៧

២. ការជ្រើសរើសសន្ទានការ ១០៨

៣. ការផ្តល់ព័តិមានដល់សន្ទានការី ១០៩

៤. ការបើកកិច្ចប្រជុំ ១១០

៥. កិច្ចប្រជុំដោះស្រាយបញ្ហាទូទៅ ១១៣

ក) ការស្តាប់ ១១៥

ខ) ការបកស្រាយឡើងវិញ ១១៦

គ) ការបង្កើតជម្រើស ១១៨

៦. ជំនួបឯកជន ១១៩

៧. ការបិទកិច្ចប្រជុំ ១២១

ច.តួនាទីរបស់សន្ទានការី ១២៣

ឆ.តួនាទីរបស់មេធាវី ១២៥

ជ.ក្រមសីលធម៌សម្រាប់សន្ទានការ ១២៧

ឈ.ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ និងគុណវុឌ្ឍិ ១៣៤

ញ.សំយោគសន្ទានកម្មគម្រូ ១៣៥

១- ទំព័រកិច្ចការៈ ផលប្រយោជន៍ និងបញ្ហា ១៤១

២- ទំព័រកិច្ចការៈ ដំណោះស្រាយចេញពីសន្ទានកម្ម ១៤២

ជំពូកទី៤: មជ្ឈត្តការ ១៤៣

ក.តើមជ្ឈត្តការគឺជាអ្វី? ១៤៣

១. ប្រវត្តិនៃមជ្ឈត្តការ ១៤៣

២. មជ្ឈត្តការសម្រាប់ប្រភេទវិវាទជាច្រើន ១៤៥

៣.តើមជ្ឈត្តការខុសប្លែកពីបណ្តឹងទៅតុលាការនិងសន្ទានកម្មយ៉ាងដូចម្តេច? ១៤៦

៤.ប្រភេទផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការ ១៤៧

ខ.គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ ១៥០
១. គុណសម្បតិ ១៥០
២. គុណវិបត្តិ ១៥២
គ.កិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ១៥៣
១. ខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងកិច្ចសន្យា ១៥៣
២. ការពាក់តែងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការ ១៥៤
ក) តើមជ្ឈត្តការនោះគួរភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចដែរឬទេ? ១៥៤
ខ) តើមជ្ឈត្តការនោះគួរតែជាមជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រងឬមជ្ឈត្តការពិសេស? ១៥៥
គ) តើមជ្ឈត្តការនឹងធ្វើឡើងនៅកន្លែងណា? ១៥៥
ឃ) តើត្រូវជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករប៉ុន្មាននាក់និងប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រអ្វីក្នុងការជ្រើសរើស? ១៥៦
ង) តើគូភាគីគួរធ្វើការចរចា ឬសន្ទានកម្មជាមុនសិនដែរឬទេ? ១៥៧
ច) តើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងមានអំណាចក្នុងការចេញវិធានការបណ្ដោះអាសន្នដែរ ១៥៨
ឆ) តើគូភាគីអាចរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការរបស់ពួកគេជាមួយរបស់អ្នកដទៃបានដែរឬទេ? ១៥៩
ជ) តើនឹងមានការតម្រូវឱ្យគូភាគីបង្ហាញព័ត៌មានក្នុងកម្រិតណា? ១៥៩
ឈ) តើមជ្ឈត្តករអាចដាក់ចេញនូវដំណោះស្រាយអ្វីខ្លះ? ១៦០
ញ) តើវិធានអ្វីនឹងគ្រប់គ្រងដំណើរការនេះ? ១៦១
ដ) តើភាសាអ្វីនឹងត្រូវប្រើនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការនេះ? ១៦១
ឋ) តើច្បាប់ណាដែលនឹងគ្រប់គ្រងដំណើរការនេះ? ១៦១
ឌ) តើដំណើរការនេះត្រូវទុកជាការសម្ងាត់ដែរឬទេ? ១៦២
ឍ) តើមជ្ឈត្តករត្រូវតែធ្វើការពន្យល់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែរឬទេ? ១៦២
ណ) តើនរណាជាអ្នកបង់ថ្លៃចំណាយ? ១៦៣
ឃ.ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ១៦៥
១. ការផ្ដួចផ្ដើមដំណើរការមជ្ឈត្តការ ១៦៧
ក) ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីប្ដឹង ១៦៨
ខ) ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីឆ្លើយតប ១៦៩
២. ការជ្រើសរើស និង ការជំទាស់នឹងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ១៦៩
ក) ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ ១៦៩
ខ) ការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានជ្រើសរើស ១៧០
គ) ការជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ១៧១

៣. ដំណើរការមុនសវនាការ ១៧២
ក) វិធានស្តីពីនីតិវិធី ១៧២
ខ) ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ ១៧២
គ) ភាសា ១៧៣
ឃ) សន្ទានកម្ម ១៧៣
ង) វិធានការបណ្តោះអាសន្ន ១៧៤
ច) ការបង្ហាញព័ត៌មានឱ្យដឹង ឬការជូនដំណឹងគ្នាទៅវិញទៅមក ១៧៤
ឆ) អ្នកជំនាញ ១៧៥
៤. សវនាការមជ្ឈត្តការ ១៧៥
៥. ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ១៧៦
ក) ជាចៅក្រម ឬជាអ្នកជួយសម្រុះសម្រួល? ១៧៧
ខ) បទដ្ឋានឧស្សាហកម្ម ឬពាណិជ្ជកម្ម ១៧៧
គ) សេចក្តីសម្រេចដោយសម្លេងភាគច្រើន ១៧៧
ឃ) វិធានក្នុងករណីខកខាន ១៧៨
ង) ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ១៧៨
៦. ការប្តឹងឧបាស្រ័យ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្ត ១៧៩
ក) ការប្តឹងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ១៧៩
ខ) ការទទួលស្គាល់ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ១៨០
គ) ការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអន្តរជាតិ ១៨២
ង.មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ១៨៤
ច.បញ្ញាក្រមសីលធម៌ ១៨៦
ឆ.ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលកម្ពុជា ១៨៩
១. យុត្តាធិការ ១៨៩
២. ដំណើរការរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអជ្ញាកណ្តាល ១៩២
៣. សេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ១៩៤
ជំពូកទី៥: សន្និដ្ឋាន ១៩៩
ក.ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរួម ២០០
ខ.ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយផ្អែកលើភាពចត់ស័ននៃលទ្ធផល ២០២
គ.ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ផ្អែកលើការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី ២០៣

ឃ.ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ចំពោះវិវាទអំពីគោលការណ៍.......... ២០៥
ង.ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅក្នុងករណីអតុល្យភាពនៃអំណាច.......... ២០៦
ច.ការជ្រើសរើសដំណើរការដ៏ប្រសើរបំផុត.......... ២០៩
ឆ.វិធីសាស្ត្រថ្មីៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ.......... ២១៤
អក្ខរានុក្រមនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ.......... ២១៨
ឧបសម្ព័ន្ធ ក *វិធានផ្សះផ្សារ UNCITRAL*.......... ២២១
ឧបសម្ព័ន្ធ ខ *បទដ្ឋានប្រតិបត្តិគម្រូសម្រាប់សន្ធានការី*.......... ២៣១
ឧបសម្ព័ន្ធ គ *វិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL*.......... ២៣៩
ឧបសម្ព័ន្ធ ឃ *ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៅក្នុងវិវាទពាណិជ្ជកម្ម*.......... ២៦១
ឧបសម្ព័ន្ធ ង *ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា*.......... ២៧៦

តារាងលំហាត់

ការចរចា

គណនាតម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលត្រូវរំពឹងទុក ២៤

តម្លៃបម្រុង ២៩

ការចរចារបែបបែងចែក ៣៣

ល្បែងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស ៣៧

បញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងទស្សនៈយល់ឃើញ ៤៥

រិះរកគំនិត ៥៨

ករណីចរចារទី១: ក្រុមហ៊ុនឈើហ៊ុបខ្មែរ ៧៣

ករណីចរចារទី២: សាជីវកម្មឈើបារ៉ាំង ៧៤

សន្ធានកម្ម

ស្វែងយល់អំពីការប្រាស្រ័យទាក់ទងដែលមិនមែនជាពាក្យសម្ដី ១១៥

ការបកស្រាយឡើងវិញ ១១៨

ក្រមសីលធមិសន្ធានការី : មុនពេលធ្វើសន្ធានកម្ម ១២៩

ក្រមសីលធមិសន្ធានការី :ក្នុងកំឡុងពេលធ្វើសន្ធាកម្ម ១៣១

ក្រមសីលធមិសន្ធានការី : ក្រោយពេលសន្ធានកម្ម ១៣៣

រឿងក្ដីសន្ធានកម្មទី១ : របងរលំ ១៣៦

រឿងក្ដីសន្ធានកម្មទី២ : ការប្រកែកគ្នាអំពីកិច្ចការរដ្ឋបាល ១៣៧

រឿងក្ដីសន្ធានកម្មទី៣ : ការប្រកែកគ្នាអំពីគម្រោងរួម ១៣៨

រឿងក្ដីសន្ធានកម្មទី៤ : តារាភាពយន្ត ១៣៩

មជ្ឈត្តការ

ការតាត់តែងខថែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការ ១៦៤

ក្រមសីលធមិមជ្ឈត្តករ ១៨៧

រឿងក្ដីមជ្ឈត្តការ :ការបៀតបៀននៅកន្លែងធ្វើការ ១៩៧

មជ្ឈត្តការ/សន្ធានកម្ម

តុព្រះមហាក្សត្រ ២០៧

គោលបំណងនៃសៀវភៅសិក្សានេះ

គោលបំណងជាបឋមនៃសៀវភៅនេះ គឺដើម្បីណែនាំឱ្យនិស្សិត និងអ្នកមានវិជ្ជាជីវៈកម្ពុជា បានស្គាល់អំពីទស្សនាទានទំនើបនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ឬ“ADR”។ ទោះបីជាប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើនដឹងថាវិវាទអាចដោះស្រាយក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការដោយមិនបាច់មានការជំនុំជម្រះដែលមានពីមុនមកដោយតុលាការក៏ដោយ ក៏បច្ចុប្បន្ននេះ មានឯកសារតិចតួចណាស់ដែលពន្យល់អំពីមធ្យោបាយដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការទាំងនេះ។ ជាលទ្ធផល និស្សិត អ្នកអនុវត្តផ្ទាល់ ព្រមទាំងអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ និងតុលាការកម្ពុជា មិនសូវបានជួបប្រទះការអនុវត្តទំនើបៗក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ព្រមទាំងតួនាទីរបស់វានៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កម្ពុជាឡើយ។ ដោយសារតែដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គឺជាផ្នែកចម្បងនៃទិដ្ឋភាពច្បាប់ក្នុងអតីតកាល បច្ចុប្បន្នកាល និងអនាគតកាលរបស់ប្រទេសកម្ពុជា សៀវភៅនេះមានគោលដៅផ្ដល់ដល់អ្នកអាន នូវការយល់ដឹងជាមូលដ្ឋានអំពីគោលការណ៍ទំនើបៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការទាំងនេះ។

ទស្សនាទានជាមូលដ្ឋាននៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គឺជាផ្នែកមួយដែលគេអាចមើលឃើញនៅក្នុងការអនុវត្តន៍ប្រចាំថ្ងៃក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ឧទាហរណ៍ ការចរចាគឺជាផ្នែកចម្បងនៃកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទផ្សេងៗ។ វាគឺជាជំហានដំបូងជាធម្មជាតិក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទភាគច្រើន ចាប់ពីវិវាទដ៏សាមញ្ញលើតម្លៃបន្លែនៅតាមទីផ្សារ រហូតដល់វិវាទដែលមានវិសាលភាពជាងនេះ ដូចជាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគម្រោងសាងសង់ដ៏ធំមួយជាដើម។ ស្រដៀងគ្នានេះ សន្ធានកម្មក៏ជាផ្នែកមួយនៃប្រពៃណីរបស់កម្ពុជាដែរ។ ឧទាហរណ៍ គូស្វាមីភរិយាទាំងឡាយ តែងតែស្វែងរកសន្ធានកម្ម ជាញឹកញាប់ ពីសំណាក់ព្រឹទ្ធាចារ្យក្នុងភូមិ ដែលមានការគោរពរាប់អានពីអ្នកផង ឬពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅតាមមូលដ្ឋាន លើវិវាទក្នុងជីវិតអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ខ្លួន។ ហើយទោះបីជា មជ្ឈត្តការមិនមានការនិយមដូចនោះក៏ដោយ ក៏ក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទទំនើបៗ វាបានក្លាយទៅជាយន្តការមួយដែលមានសារៈ-សំខាន់កាន់តែខ្លាំងឡើងដែរ។ ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល ដែលត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ជាទូទៅនោះ បានធ្វើមជ្ឈត្តការលើបញ្ហាសំខាន់ៗជាច្រើន ពាក់ព័ន្ធនឹងការគ្រប់គ្រងកម្មករនិយោជិក ក្នុងវិស័យឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ និងវាយនភ័ណ្ឌ និងវិស័យសណ្ឋាគារ។ ឥឡូវនេះ ដោយសាររាជរដ្ឋាភិបាលបានអនុម័តច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរួចមក តួនាទីរបស់មជ្ឈត្តការនឹងពង្រីកទៅដល់មជ្ឈដ្ឋានពាណិជ្ជកម្មថែមទៀត ជាពិសេស នៅពេលដែលមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ចាប់ផ្ដើមដំណើរការ។

ផ្នែកនីមួយៗនៃសៀវភៅនេះពន្យល់អំពីដំណើរការដោះស្រាយស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ជុំវិញដំណើរការទាំងនោះ ក៏ដូចជាផ្ដល់ឧទាហរណ៍អំពីរបៀបប្រើប្រាស់ដំណើរការទាំងនោះ ព្រមទាំងដាក់បញ្ចូលបញ្ហាសម្រាប់សិក្សា ដែលផ្អែកលើរឿងក្ដីជាសម្មតិកម្ម និងលំហាត់អនុវត្តន៍ ដែលអាចឱ្យអ្នកអានមានឱកាសស្គាល់កាន់តែច្បាស់នូវវិធីសាស្ត្រនីមួយៗ។ គេអាចប្រើសៀវភៅនេះ ក្នុងថ្នាក់រៀនអន្តរកម្មដែលសិស្សនិស្សិតរៀនអាចរៀនសូត្របានតាមរយៈការចូលរួមធ្វើលំហាត់ទាំងនោះ។

រចនាសម្ព័ន្ធនៃសៀវភៅនេះ

សៀវភៅនេះចាប់ផ្តើមដោយធ្វើសេចក្តីផ្តើមអំពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ មុននឹងពិនិត្យមើលចំណុចលម្អិតនៃដំណើរការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការណាមួយ អ្នកអានត្រូវយល់ថា អ្វីទៅជាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ហើយតើហេតុអ្វីបានជាគេប្រើប្រាស់ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនេះ ហើយតើវាពាក់ព័ន្ធយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈច្បាប់កម្ពុជា។ អាស្រ័យហេតុនេះ ជំពូកទី១ ផ្តោតទៅលើចំណុចដែលស្តីពី អ្វីទៅជាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ហេតុអ្វីបានជាត្រូវប្រើប្រាស់ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងដោយរបៀបណា។ ជំពូកទី២ ផ្តោតលើការចរចា ដែលជាទម្រង់ពេញនិយមបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ ជំពូកទី៣ ផ្តោតលើសន្ធានកម្ម ដែលស្ថាបនាបន្ថែមលើទស្សនាទានជាច្រើន ដែលបានបកស្រាយនៅក្នុងជំពូកមុន។ ជំពូកទី៤ ផ្តោតលើមជ្ឈត្តការ។ ជំពូកនេះពន្យល់អំពីភាពខុសគ្នា និងដូចគ្នារវាង មជ្ឈត្តការ និងបណ្តឹងទៅតុលាការ ដែលមានពីមុនមក។ ជំពូកទី៥ ធ្វើការប្រៀបធៀបវិធីសាស្ត្រទាំងបី ដើម្បីជួយឱ្យអ្នកអានកំណត់ថា តើវិធីសាស្ត្រមួយណាដែលសមស្របបំផុតនៅក្នុងកាលៈទេសៈផ្សេងៗគ្នា។ ជំពូកនេះក៏រៀបរាប់ផងដែរ អំពីការអង្កេតជាសង្ខេបលើវិធីសាស្ត្រនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការបន្ថែមទៀត ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងកាលពីប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅថ្មីៗនេះ។

ជំពូកទី១: សេចក្តីផ្តើមអំពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ក. តើអ្វីទៅជាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ (ADR)?

Alternative Dispute Resolution ឬ ADR មានន័យថាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ វាសំដៅដល់វិធីផ្សេងៗដែលភាគីដែលមានវិវាទនឹងគ្នា អាចដោះស្រាយវិវាទក្រៅអំពីប្រព័ន្ធជំនុំជម្រះដែលមានពីមុនមក ដែលពឹងផ្អែកទាំងស្រុងលើតុលាការ។ ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការប្រមូលផ្តុំទៅដោយទម្រង់ជាច្រើននៃ វិធីដោះស្រាយវិវាទ ដែលមួយចំនួនមានលក្ខណៈសាមញ្ញ និងខ្លះទៀតមានលក្ខណៈថ្មីប្លែក។ មជ្ឈត្តការ ការចរចា និង សន្ទានកម្ម គឺជាទម្រង់ទូទៅបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ អ្នកច្បាប់បានហៅទម្រង់នៃទាំងនេះថា *"ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ"* ពីព្រោះសព្វថ្ងៃនេះប្រជាជនជាច្រើន ចាត់ទុកតុលាការជាទម្រង់ចម្បងនៃដំណោះស្រាយវិវាទ ចំណែកឯទម្រង់ដទៃទៀត គឺជាទម្រង់ក្រៅដោយឡែក។

ប៉ុន្តែដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ មានឫសគល់ប្រវត្តិសាស្ត្រយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ នៅក្នុងបណ្តាប្រទេស និងវប្បធម៌ជាច្រើន។ ឧទាហរណ៍ នៅប្រទេសកម្ពុជា ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់នៅក្នុង ប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទតាមទំនៀមទម្លាប់នៅតាមភូមិ។ ចំនុចនេះនឹងមានបកស្រាយលម្អិតក្នុងជំពូកជាបន្តបន្ទាប់។

សព្វថ្ងៃនេះ ប្រទេសកម្ពុជាកំពុងបង្កើតយន្តការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាផ្លូវការតាមរយៈច្បាប់។ នៅឆ្នាំ២០០១ កម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការដំបូងរបស់ខ្លួន ដែលបានបង្កើតឡើងនូវក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល។[១] បន្ទាប់មក នៅឆ្នាំ២០០៦ ប្រទេសកម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាលើកទីពីរ ហៅថាច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម។[២] នៅឆ្នាំដដែលនោះ ប្រទេសកម្ពុជាក៏បានអនុម័តផងដែរនូវក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីថ្មី ដែលអនុញ្ញាតយ៉ាងជាក់លាក់ឱ្យមានការប្រើប្រាស់យន្តការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ទោះបីជាបន្ទាប់ពីភាគីដើមចោទបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការរួចក៏ដោយ។ ជាលទ្ធផល ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ បានក្លាយជាផ្នែកដ៏សំខាន់នៃប្រព័ន្ធច្បាប់ជាផ្លូវការរបស់ប្រទេសកម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន។

ហេតុអ្វីបានជាប្រទេសកម្ពុជា អនុម័តច្បាប់ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការទាំងនេះ? ដើម្បីយល់ដឹងអំពីផលប្រយោជន៍នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គេត្រូវត្រឡប់ទៅស្វែងយល់អំពីចរិតនៃវិវាទជាមុនសិន។

ខ. ការដោះស្រាយបញ្ហា

ជាឧទាហរណ៍ យើងទាំងអស់គ្នាធ្លាប់ឆ្លងកាត់ពេលវេលា ឬទេសកាលណាមួយនៅក្នុងជីវិត ដែលយើងចង់បាននូវអ្វីដែលយើងមិនមាន។ គេអាចហៅការណ៍នេះថាជាបញ្ហា។ យើងអាចជ្រើសរើសដោយមិនអើពើចំពោះបញ្ហានោះ ឬ យើងអាចធ្វើអ្វីម្យ៉ាង។ ប្រសិនបើយើងសម្រេចចិត្តថានឹងធ្វើអ្វីម្យ៉ាង នោះជាទូទៅ យើងអាចជ្រើសរើសនូវវិធីដើម្បីបានអ្វី

[១] **ប្រកាសរបស់ក្រសួងការងារ** លេខ ៣១៧-០១ (ឆ្នាំ២០០១)

[២] **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** រាជកិច្ចលេខ ៣៧ ទំព័រ ៣០០០ (ឆ្នាំ២០០៦)

ដែលយើងចង់បាន។ ប្រសិនបើយើងសាកល្បង ហើយបរាជ័យនោះ បញ្ហានោះអាចក្លាយទៅជាវិវាទ។ ចូរពិនិត្យរឿងរ៉ាវខាងក្រោមនេះ ជាឧទាហរណ៍ៈ

សុភា ជាយុវតីដែលមានអាយុ១៩ឆ្នាំ ។ នាងមានបងស្រីម្នាក់ឈ្មោះ ស្រីមុំ ។ ថ្ងៃមួយ ស្រីមុំ សម្រេចចិត្តថា នឹងនឹងយកម៉ូតូរបស់គ្រួសារនាង ទៅជិះដើរលេងនៅទីក្រុងពេញមួយថ្ងៃ ជាមួយសង្សាររបស់នាង។ សុភា អន់ចិត្តយ៉ាងខ្លាំង ពីព្រោះនាងត្រូវការម៉ូតូនៅថ្ងៃនោះ ដើម្បីទៅផ្ទះបងប្អូនជីដូនមួយរបស់នាង។ នាងអាចជ្រើសរើសដោយមិនធ្វើអ្វីទាំងអស់ចំពោះរឿងនោះ ឬនាងអាចព្យាយាមយកម៉ូតូនោះ ។ នាងសម្រេចចិត្តថានាងពិតចង់ទៅមែនទែន ដូច្នេះនាងក៏សុំ ស្រីមុំ ដើម្បីប្រើម៉ូតូនោះ។

ប្រសិនបើនាងសុំស្រីមុំប្រើម៉ូតូនោះ ហើយស្រីមុំព្រមប្រគល់ម៉ូតូឱ្យនាង ពេលនោះនាងនឹងសម្រេចបានគោលដៅរបស់ខ្លួន ពោលគឺនាងទទួលបានកម្មសិទ្ធិលើម៉ូតូសម្រាប់ថ្ងៃនោះ។ សំរាប់នាង បញ្ហានោះគឺត្រូវបានដោះស្រាយហើយ។ ប្រសិនបើ ស្រីមុំនិយាយថាៈ "ទេ! ថ្ងៃនេះឯងមិនអាចយកម៉ូតូបានទេ។ បងត្រូវប្រើវា។" ពេលនោះសុភា មានជម្រើសមួយ។ នាងអាច មិនអើពើរចំពោះបញ្ហានេះ ហើយប្រហែលជាប្រាប់ខ្លួនឯងថានាងអាចទៅជួបបងប្អូនជីដូនមួយរបស់នាងនាថ្ងៃស្អែកក៏បាន។ ឬ នាងអាចបន្តព្យាយាមយកម៉ូតូនោះឱ្យបាន។ ប្រសិនបើនាងជ្រើសរើសជម្រើសទីមួយ គឺនាងជ្រើសរើសមិនធ្វើអ្វីទាំងអស់ ដែលជួនកាលត្រូវបានហៅថា "ការមិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់"។ ប្រសិនបើនាងជ្រើសរើសជម្រើសទីពីរ ពេលនោះនាងនឹងបង្វែរស្ថានភាពនោះឱ្យទៅជាវិវាទមួយ។

រឿងដ៏សាមញ្ញនេះអាចត្រូវបានវិភាគកាន់តែលម្អិតថែមទៀត តាមរយៈក្រាហ្វិកនៅទំព័របន្ទាប់នេះ។

<u>ដើមហេតុនៃវិវាទ</u>

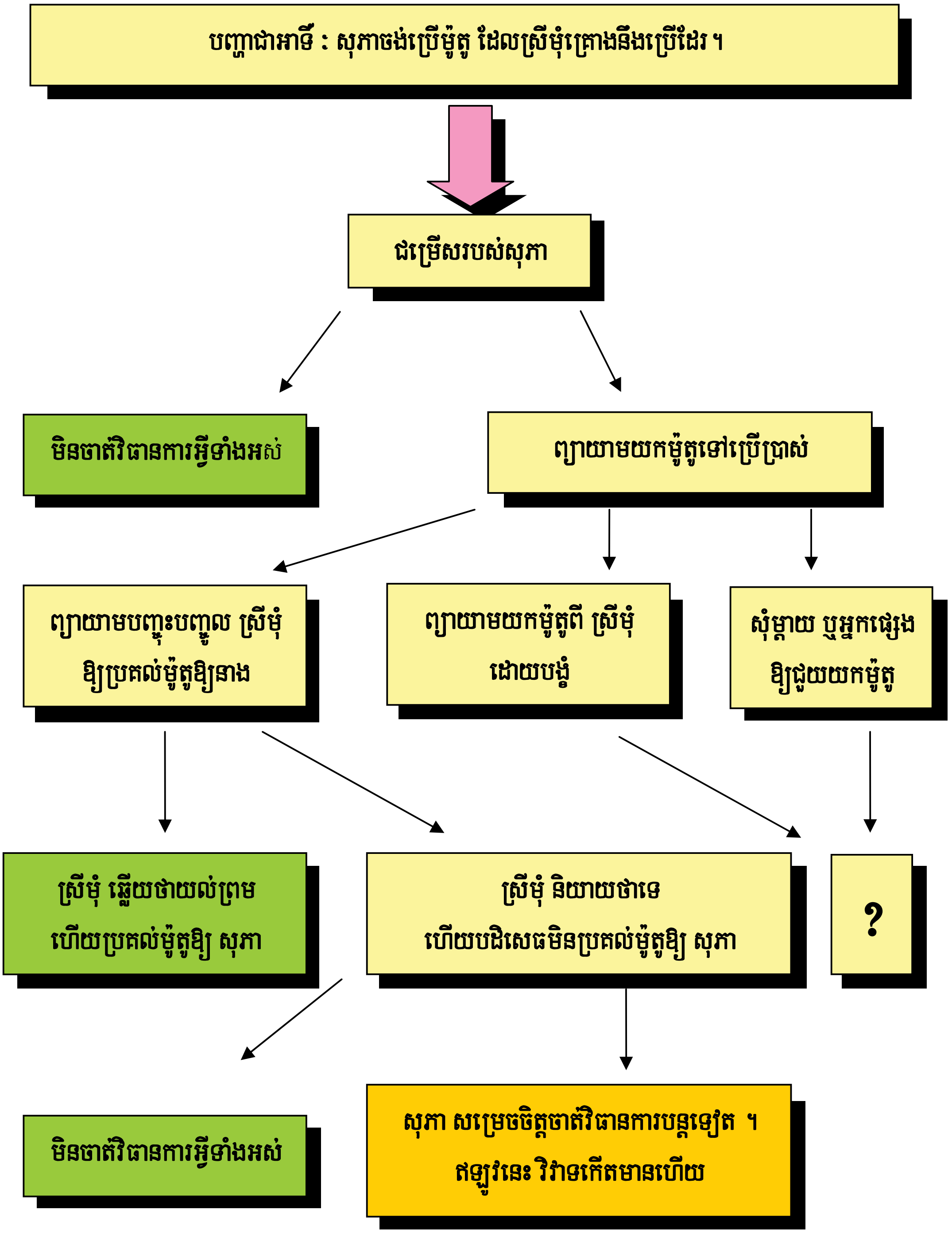
បញ្ហាជាអាទិ៍ : សុភាចង់ប្រើម៉ូតូ ដែលស្រីមុំគ្រោងនឹងប្រើដែរ ។
ជម្រើសរបស់សុភា
មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់
ព្យាយាមយកម៉ូតូទៅប្រើប្រាស់
ព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូល ស្រីមុំ ឱ្យប្រគល់ម៉ូតូឱ្យនាង
ព្យាយាមយកម៉ូតូពី ស្រីមុំ ដោយបង្ខំ
សុំម្ដាយ ឬអ្នកផ្សេង ឱ្យជួយយកម៉ូតូ
ស្រីមុំ ឆ្លើយថាយល់ព្រម ហើយប្រគល់ម៉ូតូឱ្យ សុភា
ស្រីមុំ និយាយថាទេ ហើយបដិសេធមិនប្រគល់ម៉ូតូឱ្យ សុភា
?
មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់
សុភា សម្រេចចិត្តចាត់វិធានការបន្តទៀត ។ ឥឡូវនេះ វិវាទកើតមានហើយ

ក្រាហ្វិកនេះបង្ហាញពីការគណនាដ៏ស្មុគស្មាញ ដែលអាចមាននៅក្នុងខួរក្បាលរបស់សុភា នៅពេលដែលនាងពិចារណាលើស្ថានភាព ហើយសម្រេចចិត្តថាមានប្រតិកម្មយ៉ាងដូចម្ដេច។ នាងអាចថ្លឹងថ្លែងផលវិបាកនៃសកម្មភាពរបស់នាងដោយតក្កនុលោមរបៀបនេះ ប៉ុន្តែគិតវានៅក្នុងកម្រិតអនុសម្បជញ្ញៈមួយយ៉ាងឆាប់រហ័ស។ នាងអាចនឹងមិនដឹងថាខួរក្បាលរបស់នាងបានធ្វើលំហាត់នេះផង។

ដូចដែលក្រាហ្វិកបានបង្ហាញ សុភាមានឱកាសច្រើនក្នុងការបញ្ចប់បញ្ហា ដោយមិនបង្វែរវាឱ្យទៅជាវិវាទ។

សំណួរសិក្សា

- ហេតុអ្វីបានជា សុភា អាចជ្រើសរើសមិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់ ប្រសិនបើនាងចង់ប្រើប្រាស់ម៉ូតូនោះ?
- តើមានផលវិបាកអ្វីខ្លះចំពោះ សុភា ប្រសិនបើនាងសម្រេចចិត្តបង្វែរបញ្ហានោះឱ្យទៅជាវិវាទ?
- នៅក្នុងជីវិតផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នក តើអ្នកធ្លាប់ជ្រើសរើសមិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់ចំពោះបញ្ហាដែលអ្នកមានដែរឬទេ ? ប្រសិនបើធ្លាប់ ហេតុអ្វី ?

ជីវិតគឺពោរពេញទៅដោយបញ្ហាសាមញ្ញៗទាំងនេះ ហើយជាធម្មតា យើងដោះស្រាយបញ្ហាតាមវិធីណាមួយដែលងាយស្រួល ឆាប់រហ័ស និងដោយមិនមានការបាត់បង់អ្វីច្រើន។ ជួនកាល ការមិនអើពើរចំពោះបញ្ហាគឺជាយុទ្ធសាស្ត្រដ៏ល្អបំផុត។ នៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ សុភា អាចមានលទ្ធភាពទៅសួរសុខទុក្ខបងប្អូនជីដូនមួយរបស់នាង នៅថ្ងៃបន្ទាប់។ ឬ នាងអាចដឹងថាឪពុកម្ដាយរបស់នាង គ្រោងនឹងទិញម៉ូតូមួយគ្រឿងទៀត ដូច្នេះនាងអាចជិះម៉ូតូណាមួយបានគ្រប់ពេលទាំងអស់។ ប្រសិនបើនាងនៅតែទទូចយកម៉ូតូពី ស្រីមុំ ម្ដាយរបស់នាងអាចជ្រើសរើសមិនទិញម៉ូតូ ពីព្រោះគាត់ អាចខឹងនឹងសុភា ដែលជាមនុស្សអាត្មានិយមបែបនេះ។

ការបង្វែរបញ្ហាឱ្យទៅជាវិវាទ ក៏មានសក្ដានុពលក្នុងការបំផ្លាញទំនាក់ទំនងរវាងបុគ្គលនីមួយៗដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធផងដែរ។ វិវាទប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនង ដោយបង្កើតជាអារម្មណ៍មិនល្អរវាងគ្នា និងគ្នា ជាពិសេសប្រសិនបើមានភាគីណាមួយត្រូវចាញ់។ ប្រសិនបើ សុភា ឱ្យតម្លៃខ្ពស់លើទំនាក់ទំនងរបស់នាងជាមួយ ស្រីមុំ នាងអាចសម្រេចចិត្តថាការបង្កវិវាទអំពីរឿងម៉ូតូមិនមានផលអ្វីនោះទេ។

គ. បញ្ហាមួយក្លាយទៅជាវិវាទ

ដើម្បីដឹងថាតើទំនាក់ទំនងត្រូវបានប៉ះពាល់ដោយវិវាទយ៉ាងដូចម្ដេច ចូរពិចារណាលើបញ្ហាដូចខាងក្រោម ។

ឥឡូវនេះ សុភា មានអាយុច្រើនជាងមុន ហើយបានមកធ្វើការនៅក្នុងភោជនីយដ្ឋានមួយនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម។ នាងទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍ ៧៥ដុល្លាអាមេរិក ក្នុងមួយខែ ប៉ុន្តែនាងបានដឹងថាបុគ្គលិកផ្សេងទៀត ទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍ច្រើនជាងនាង ដោយធ្វើការដូចគ្នា។ នាងមានអារម្មណ៍មិនល្អអំពីរឿងនេះ ដោយសារនាងធ្វើការច្រើនជាងគេនៅក្នុងភោជនីយដ្ឋាន ហើយបានធ្វើការនៅទីនោះយូរជាងអ្នកផ្សេងទៀត ។ តើនាងអាចធ្វើអ្វីបាន ?

នាងអាចមិនអើពើរចំពោះបញ្ហានោះហើយព្យាយាមមិនខ្វាយខ្វល់ពីវា។ ឬ នាងអាចសម្រេចចិត្តចាត់វិធានការណាមួយ។ វិធានការមួយដែលនាងអាចធ្វើបាន គឺជួបតទល់ក្រៅផ្លូវការជាមួយអ្នកចាត់ការភោជនីយដ្ឋាន ហើយពន្យល់គាត់ថា នាងទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍មិនគ្រប់គ្រាន់។ ប្រសិនបើអ្នកចាត់ការយល់ព្រម ហើយដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ឱ្យនាងពេលនោះ បញ្ហាត្រូវបានដោះស្រាយហើយ។ ប្រសិនបើអ្នកចាត់ការមិនយល់ព្រម ពេលនោះនឹងមានវិវាទកើតឡើង ហើយសុភា ត្រូវជ្រើសរើសថាត្រូវចាត់វិធានការបន្ត ឬអត់។ ប្រសិនបើនាងសម្រេចចិត្តថានឹងចាត់វិធានការទៀត នាងអាចគំរាមអ្នកចាត់ការនោះ អំពីផលវិបាកមួយចំនួន។ ឬនាងអាចដាក់ពាក្យប្តឹងគាត់។ ក្រាហ្វិកខាងក្រោមបង្ហាញអំពីជម្រើសផ្សេងៗ។

ជម្រើសនៃដំណោះស្រាយវិវាទដែលមានពីមុនមក

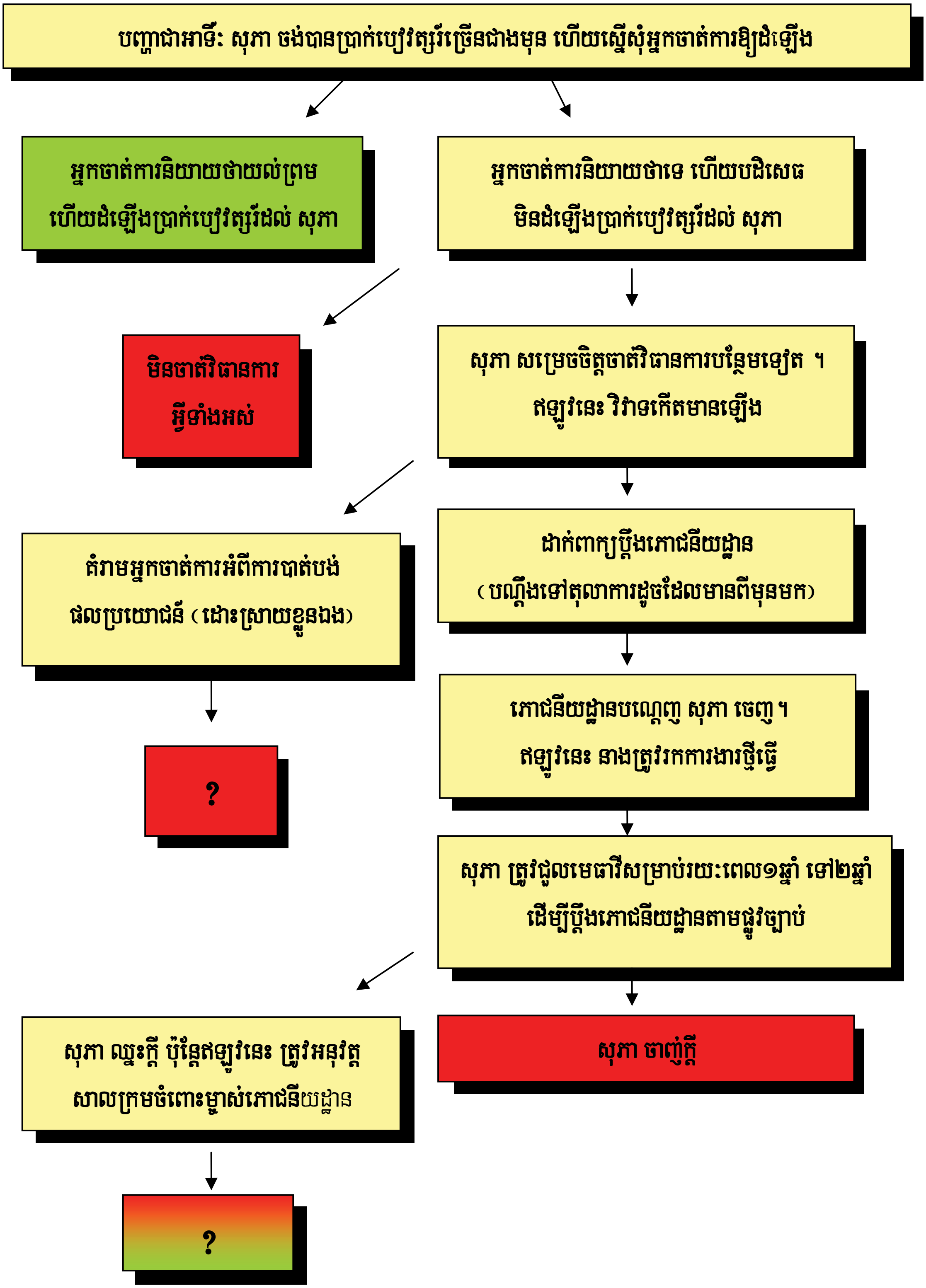

នៅក្នុងក្រាហ្វិកខាងលើ លទ្ធផលល្អត្រូវបានតំណាងដោយប្រអប់ពណ៌បៃតង ហើយលទ្ធផលមិនល្អត្រូវបានតំណាងដោយប្រអប់ពណ៌ក្រហម។ ប្រអប់ពណ៌លឿងតំណាងឱ្យវិធានការរបស់ សុភា។ ដូចដែលក្រាហ្វិកនេះបានបង្ហាញ លទ្ធផលល្អតែមួយគត់ គឺប្រសិនបើអ្នកចាត់ការដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ដល់នាងតាំងពីដំបូង។

១. ជម្រើសទីមួយៈ ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង

ប្រសិនបើនាងគំរាមអ្នកចាត់ការអំពីការខូចប្រយោជន៍ណាមួយ (អាចជាផ្នែករូបរាងកាយ ឬហិរញ្ញវត្ថុ) លទ្ធផលមានភាពមិនច្បាស់លាស់។ អ្នកចាត់ការអាចគំរាមវិញថានឹងធ្វើឱ្យនាងខូចប្រយោជន៍ ឬអាចជាក់ស្តែងបានធ្វើឱ្យនាងខូចប្រយោជន៍រួចទៅហើយតាមវិធីណាមួយ។ គាត់ទំនងជាអាចបណ្តេញនាងចេញពីការងារ។ គាត់អាចហៅនគរបាលឱ្យចាប់ខ្លួននាង។ ទោះបីជាគាត់មានប្រតិកម្មបែបណាក៏ដោយ វាមានសង្ឃឹមតិចតួចណាស់ថាគាត់នឹងយល់ព្រមដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ឱ្យនាង។ ការគំរាមកំហែងអំពីការខូចប្រយោជន៍ គឺជាឧទាហរណ៍មួយនៃ "ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង" ។

នៅក្នុងករណីជាច្រើន យើងសង្ឃឹមលើដំណោះស្រាយដោយការជួយខ្លួនឯង ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហារបស់យើង។ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់វាអាចជាចំណេះជិះកងង ហើយមិនដោះស្រាយបញ្ហានោះបានឡើយ ប៉ុន្តែបែរជាធ្វើឱ្យបញ្ហានោះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀត។ លើសពីនេះទៅទៀត ដំណោះស្រាយដោយខ្លួនឯងច្រើនតែខុសច្បាប់។ ជម្រើសនេះមិនមែនជាជម្រើសដែលល្អបំផុតសម្រាប់ សុភា នោះទេ។

សំណួរសិក្សា

- តើអ្នកអាចគិតពីស្ថានភាពណាមួយ ដែលខ្លួនអ្នកផ្ទាល់ ឬអ្នកណាម្នាក់ដែលអ្នកស្គាល់ជ្រើសរើសយក ដំណោះ-ស្រាយ "ដោយខ្លួនឯង" នៅក្នុងវិវាទដែរឬទេ?
- តើបានលទ្ធផលយ៉ាងដូចម្តេច?

២. ជម្រើសទីពីរៈ បណ្តឹងទៅតុលាការតាមទម្លាប់ពីមុនមក

សុភា អាចជ្រើសរើសយកការដាក់បណ្តឹងទៅតុលាការតាមទម្លាប់ពីមុនមក ដោយធ្វើពាក្យប្តឹងភោជនីយដ្ឋាននោះ។ ដូចដែលក្រាហ្វិកខាងលើបានបង្ហាញ លទ្ធផលអាចនឹងមិនមែនជាទីគាប់ចិត្តឡើយ។ នាងអាចនឹងបាត់បង់ការងាររបស់ខ្លួន។ នាងអាចនឹងត្រូវបង់ថ្លៃឈ្នួលមេធាវីដ៏ខ្ពស់សម្រាប់រយៈពេលជាងមួយឆ្នាំ។ នាងអាចនឹងត្រូវឆ្លើយសំណួរផ្សេងៗ របស់ចៅក្រម និងមេធាវីរបស់ភោជនីយដ្ឋានថែមទៀត។

ជាកិច្ចការពារខ្លួន ភោជនីយដ្ឋានអាចតវ៉ាថា សុភាមិនមែនជាបុគ្គលិកល្អ ហើយអាចលើកឡើងនូវឧទាហរណ៍កំហុសពីអតីតកាលដែលនាងប្រព្រឹត្ត។ ភោជនីយដ្ឋានអាចស្នើសុំឱ្យអតិថិជន និងបុគ្គលិកដទៃទៀតធ្វើជាសាក្សីដាក់បន្ទុកលើសុភា ហើយតវ៉ាថានាងមិនមែនជាបុគ្គលិកល្អនោះទេ។ បុគ្គលិកដទៃទៀតទាំងនេះអាចមិនចង់ធ្វើបែបនោះទេ ប៉ុន្តែអាចមានអារម្មណ៍ថាពួកគេត្រូវតែធ្វើ ដើម្បីរក្សាការងាររបស់ខ្លួននៅភោជនីយដ្ឋាន។ ចំណុចនេះអាចជាករណី គួរឱ្យរំខាន និងតានតឹងសម្រាប់សុភា។ នៅទីបញ្ចប់សុភាអាចចាញ់ក្តីនោះ។ ទោះបីជានាងឈ្នះក៏ដោយ ក៏នាងប្រហែលជាត្រូវបាត់បង់

ការងារ បង់ថ្លៃឈ្នួលមេធាវីដ៏ច្រើនលើសលុប ឆ្លងកាត់បទពិសោធន៍ឈឺចាប់ដ៏យូរអង្វែង ហើយនាងអាចមិនមានលទ្ធភាពអនុវត្តសាលក្រមឡើយ ប្រសិនបើភោជនីយដ្ឋានលាក់បាំងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬឈប់ប្រកបអាជីវកម្ម។

ដូច្នេះ វិធានការទាំងពីរយ៉ាង គឺការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង និងការដាក់បណ្តឹងតាមទំនៀមទម្លាប់ ហាក់ដូចជាបំផ្លាញទំនាក់ទំនងរបស់សុភាជាមួយអ្នកចាត់ការ ក៏ដូចជាជាមួយភោជនីយដ្ឋាននោះផ្ទាល់។ វិធានការទាំងពីរអាចនឹងធ្វើឱ្យសុភាបាត់បង់ការងាររបស់ខ្លួន។

សំណួរសិក្សា

- តើលោកអ្នក ឬអ្នកដែលលោកអ្នកស្គាល់ ធ្លាប់ដាក់ពាក្យប្តឹងទៅតុលាការដែរឬទេ ?
- តើវាត្រូវការរយៈពេលប៉ុន្មានទើបដំណើរការក្តីនោះបានបញ្ចប់ ?
- តើត្រូវបង់ប្រាក់អស់ប៉ុន្មានសម្រាប់ថ្លៃឈ្នួលមេធាវី និងកម្រៃដទៃទៀត ?
- តើទទួលបានលទ្ធផលយ៉ាងណា ?

៣. *ជម្រើសទីបី: ការមិនអើពើរចំពោះបញ្ហា*

ឥឡូវចំពោះសុភា ការកែខៃបញ្ហាដោយការជួយខ្លួនឯង និងការដាក់បណ្តឹងតាមទំនៀមទម្លាប់នោះ មិនសូវជាមានភាពទាក់ទាញប៉ុន្មានទេ។ យ៉ាងណាមិញ ក្នុងរឿងនេះ ការធ្វើមិនអើពើរចំពោះបញ្ហាក៏អាចមិនមែនជាដំណោះស្រាយដ៏វិសេសវិសាលបំផុតនោះដែរ។ ការមិនអើពើរចំពោះបញ្ហាប្រាក់បៀវត្ស៍ អាចធ្វើឱ្យសុភាធ្វើការតិចជាងមុន។ នាងអាចពោលប្រាប់ខ្លួនឯងដោយមិនដឹងខ្លួនថា: "បើខ្ញុំទទួលបានប្រាក់បៀវត្ស៍មិនត្រឹមត្រូវនោះ មានហេតុផលអ្វីដែលខ្ញុំត្រូវធ្វើការងារច្រើននោះ?"។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើអ្នកចាត់ការកត់សម្គាល់ឃើញថានាងធ្វើការតិច អ្នកចាត់ការអាចបណ្តេញនាងចេញក៏ថាបាន។ ទោះជានាងមិនត្រូវបានបណ្តេញចេញក៏ដោយ ក៏នាងអាចមានអារម្មណ៍តានតឹងចំពោះបញ្ហានេះ ហើយវាអាចប៉ះពាល់ដល់រូបនាងទាំងផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្ត ។ ប្រហែលជាលើកក្រោយ នៅពេលដែលនាងមានការឈឺចាប់ជាមួយភោជនីយដ្ឋាននោះ នាងអាចមានប្រតិកម្មជ្រុល ពីព្រោះនាងនៅតែអន់ចិត្តពីរឿងប្រាក់បៀវត្សរ៍នៅឡើយ។ ជួនកាលបញ្ហាតូចតាចទាំងនេះ ប្រសិនបើទុកក្នុងចិត្ត ហើយមិនដោះស្រាយ វាអាចរីកធំឡើង ហើយដល់ពេលណាមួយ នឹងក្លាយទៅជាអំពើហិង្សា ឬទម្រង់ផ្សេងទៀតនៃឥរិយាបថដែលមិនអំណោយផល និងប្រឆាំងនឹងសង្គម[៣]។ ដោយសារ មូលហេតុទាំងនេះ លទ្ធផលរបស់សុភាក្នុងការជ្រើសរើសមិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់ គឺការមិនអើពើរចំពោះបញ្ហា ត្រូវបានតំណាងដោយប្រអប់ពណ៌ក្រហម ដើម្បីបង្ហាញថានេះក៏ប្រហែលជាមិនមែនគំនិតដ៏ល្អនោះដែរ ។

ប្រសិនបើដំណោះស្រាយទាំងបីដែលបានបង្ហាញជូនខាងលើ គឺការជួយខ្លួនឯង ការដាក់បណ្តឹងតាមទំនៀមទម្លាប់ និងការមិនអើពើរចំពោះបញ្ហា មិនផ្តល់លទ្ធផលល្អសម្រាប់ សុភា តើមានអ្វីក្រៅពីនេះទៀតដែរឬទេ?

---

[៣] ទស្សនាទានរបស់ខ្មែរដូចជា *គុំ គុំគួន គំនុំ* និង *គង្គួន* មានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅទីនេះ ។ ដូចអ្នកអាចដឹងហើយថា គុំ សំដៅដល់ការផ្ទុកកំហឹង ដែលអាចបណ្តាលឱ្យមានការសងសឹកនាពេលអនាគត។ ជាញឹកញាប់ ការសងសឹកមានវិសមាមាត្រទៅនឹងអំពើបង្កវិវាទខាងដើម ។ *សូមមើល ឧទាហរណ៍* Alexander Laban Hinton **ហេតុអ្វីបានជាពួកគេសម្លាប់**? ទំព័រ ៦៤ - ៧២ (គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយនៃសាកលវិទ្យាល័យកាលីហ្វ័រនីញ៉ា ឆ្នាំ២០០៥)។

ឃ. ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ផ្ដល់លទ្ធភាពមួយចំនួនក្នុងជម្រើសដោះស្រាយបញ្ហា។ សព្វថ្ងៃនេះ ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការបានក្លាយទៅជាផ្នែកដ៏សំខាន់នៃទិដ្ឋភាពច្បាប់ នៅប្រទេសកម្ពុជា និងនៅប្រទេសដទៃទៀត ដោយសារតែបញ្ហាដែលគេមើលឃើញនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការតាមទំនៀមទម្លាប់។ បញ្ហាទាំងនេះរួមមាន:

- ជាញឹកញាប់ រឿងក្ដីត្រូវការពេលវេលាជាច្រើនឆ្នាំក្នុងការជំនុំជម្រះ។
- ភាគីវិវាទច្រើនស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពលំបាក នៅពេលដែលវិវាទរបស់ពួកគេត្រូវបាន "តម្កល់" មិនចាត់ការ។
- ប្រសិនបើភាគីជួលមេធាវីឱ្យធ្វើជាតំណាងពួកគេ ភាគច្រើនពួកគេត្រូវបង់ប្រាក់កម្រៃ និងការចំណាយខ្ពស់ដើម្បីបន្តវិវាទរបស់ខ្លួនតទៅទៀត។
- ជាញឹកញាប់ភាគីនៃបណ្ដឹងមានអារម្មណ៍ថា ពួកគេមិនមានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងលើដំណើរការនោះ។
- ជួនកាលភាគីមានការព្រួយបារម្ភអំពីអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ។
- ចៅក្រមក៏មានកត្តារាំងស្ទះនៅក្នុងលទ្ធភាពធ្វើសេចក្ដីសម្រេចរបស់ខ្លួន- ជាទូទៅ ពួកគេគ្រាន់តែអាចបង្គាប់ឱ្យបង់សំណងខូចខាតដល់ភាគីម្ខាង ឬភាគីម្ខាងទៀតប៉ុណ្ណោះ ហើយ
- ជាញឹកញាប់ ការវិនិច្ឆ័យនោះតែងបណ្ដាលឱ្យមានការខាតបង់ទាំងស្រុងចំពោះភាគីម្ខាង ហើយអាចជះឥទ្ធិពលជាអវិជ្ជមានដល់ទំនាក់ទំនងរវាងភាគីវិវាទ។

ដោយសារបញ្ហាទាំងនេះ វាមិនមែនជាការដ៏គួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេ ដែលភស្តុតាងជាបទពិសោធន៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បង្ហាញឱ្យឃើញថា កិច្ចសន្យាអន្តរជាតិភាគច្រើនតែងកំណត់យកវេទិកាដោះស្រាយវិវាទនៅក្រៅប្រទេស ដោយសារការមើលឃើញពីភាពមិនគួរឱ្យជឿជាក់បាននៃតុលាការក្នុងស្រុក។ សាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិរបស់ធនាគារពិភពលោកបានរាយការណ៍ថា :

> ការប្ដឹងទៅតុលាការត្រូវបានសហគ្រិនទាំងឡាយចាត់ទុកថាកម្រនឹងអាចសម្រេចបាន ប៉ុន្តែជម្រើសនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធផ្សេងទៀតក៏មានភាពខ្វះចន្លោះចម្បងៗដែរ។ ដោយហេតុនេះ ទើបអាជីវកម្មជាច្រើនជ្រើសយកការ "កាត់បន្ថយការខាតបង់របស់ពួកគេ" ហើយគេចចេញឆ្ងាយពីវិវាទជាជាងស្វះស្វែងរកសិទ្ធិ និងអំណាចតាមផ្លូវច្បាប់របស់ខ្លួន។[៤]

ដោយសារមូលហេតុនេះ ដើម្បីជួយទាក់ទាញវិនិយោគបរទេសសំខាន់ៗ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបន្តអភិវឌ្ឍបញ្ជីដ៏រឹងមា នៃជម្រើសក្នុងការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។[៥]

---

[៤] *ព្រឹត្តបត្របញ្ហាអាជីវកម្ម* កម្មវិធីអភិវឌ្ឍវិស័យឯកជនតំបន់ទន្លេមេគង្គ នៅទំព័រទី ១ (សាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧)។

[៥] គេអាចនិយាយបានថា ក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្តិកំពុងតែប្រដេញជាមួយនឹងកំណើនសេដ្ឋកិច្ចដែលដូចសត្វខ្លារបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ធនាគារពិភពលោកបានរាយការណ៍ថា ផលិតផលសរុបក្នុងស្រុករបស់ប្រទេសកម្ពុជាបានកើនដល់ ១៣.៥% ក្នុងឆ្នាំ២០០៥ ១០.៨% ក្នុងឆ្នាំ២០០៦ និង១០.៣ក្នុងឆ្នាំ២០០៧។ *ប្រវត្តិទិន្នន័យប្រទេសកម្ពុជា* ប្រព័ន្ធទិន្នន័យសូចនាកររបស់ធនាគារពិភពលោក (ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៧) *មាននៅ* http://devdata.worldbank.org/external/CPProfile.asp?PTYPE=CP&CCODE=KHM (ចូលទស្សនាចុងក្រោយនៅថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។

កាលពីប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗកន្លងទៅនេះ ប្រជាជនជាច្រើនរំពឹងលើដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដើម្បីស្វែងរកចម្លើយក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដែលជួយសម្រាល ឬជៀសវាងនូវកំហិតទាំងឡាយដូចដែលបានមើលឃើញនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការដែលមានពីមុនមក។ ឧទាហរណ៍ មជ្ឈត្តការកាន់តែក្លាយជាវិធីសាស្ត្រដ៏ឆាប់រហ័ស និងមានតម្លៃថោកក្នុងការដោះស្រាយវិវាទផ្សេងៗ បើប្រៀបធៀបជាមួយតុលាការ។ មជ្ឈត្តការគឺជាចម្លើយក្នុងការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ មុនគេបង្អស់ ដែលទទួលបានការគាំទ្រយ៉ាងទូលំទូលាយ ហើយនៅតែជាយន្តការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាផ្លូវការ ដែលមានប្រជាប្រិយជាងគេបំផុតនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ដែលអភិវឌ្ឍភាគច្រើន។

យ៉ាងណាមិញ នាពេលថ្មីៗនេះសន្ធានកម្មក៏កាន់តែមានការទទួលស្គាល់ផងដែរ ថាជាយន្តការដោះស្រាយវិវាទមួយ។ សន្ធានកម្មផ្តល់ឱ្យភាគីនៃវិវាទនូវដំណោះស្រាយដ៏ឆាប់រហ័ស និងមានតម្លៃកាន់តែថោក ព្រមជាមួយនិងឱកាសរកដំណោះស្រាយដែលងាយបត់បែន និងដែលអាចរក្សាបាននូវទំនាក់ទំនងជាបន្តរវាងភាគីវិវាទ។ សន្ធានកម្មក៏មានលក្ខណៈស្ម័គ្រចិត្តដែរ ដោយភាគីអាចដោះស្រាយវិវាទ នៅពេលណាដែលពួកគេឯកភាពលើការស្រុះស្រួលតែប៉ុណ្ណោះ។

ជាងនេះទៅទៀត សន្ធានកម្ម និងទម្រង់ផ្សេងទៀតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការត្រូវបានគេប្រើប្រាស់ជាឧបករណ៍សំរាប់ស្ថាបនាលទ្ធភាពទទួលបានយុត្តិធម៌។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន រួមទាំងប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ ប្រព័ន្ធតុលាការផ្លូវការមានតម្លៃថ្លៃជ្រុលហួស សំរាប់ប្រជាជនក្រីក្របំផុតនៅក្នុងសង្គម។ ពួកគេមិនអាចរ៉ាប់រងប្រាក់ប្រដាប់ក្តី និងថ្លៃឈ្នួលមេធាវី ដែលមានភាពចាំបាច់ដល់ពួកគេក្នុងការទទួលបាន នូវការសម្រេចសេចក្តីពីតុលាការចំពោះវិវាទរបស់ពួកគេឡើយ។ ដោយសារតែទម្រង់ភាគច្រើននៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការអនុញ្ញាតឱ្យភាគីវិវាទដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេនៅក្នុងលក្ខណៈកាន់តែក្រៅផ្លូវការ និងមានតម្លៃថោកនោះ ទម្រង់ទាំងនេះអាចក្លាយជាមធ្យោបាយយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការជួយប្រជាជនក្រីក្រ ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេ ។

ដោយសារមូលហេតុទាំងនេះ និងមូលហេតុដទៃទៀតដែលនឹងត្រូវលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងសៀវភៅនេះ វិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការសម័យទំនើបកំពុងក្លាយជាផ្នែកដ៏សំខាន់ និងចម្បងនៃប្រព័ន្ធច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជា។ សៀវភៅនេះនឹងជួយអ្នកអានឱ្យយល់ដឹងបន្ថែមទៀតអំពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងរបៀបប្រើប្រាស់វាឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់។

ជំពូកទី២: ការចរចា

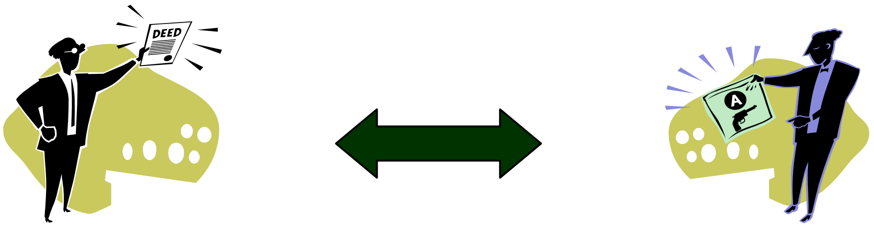

ចេះឯងអោយក្រែងចេះគេ។

ក. សេចក្ដីផ្ដើម

ជំពូកនេះផ្ដោតទៅលើការចរចា។ វាមានគោលបំណងជួយដល់អ្នកទាំងឡាយ ដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងការចរចា ទោះជាការចរចាដើម្បីខ្លួនឯង ឬក្នុងនាមអ្នកដទៃក៏ដោយ។ ការចរចាគឺជាដំណើរការនៃការឆ្លើយឆ្លងគ្នាទៅវិញទៅមក ដែលតាមរយៈនេះ ភាគីទាំងអស់ដាក់ជូន ឬពិចារណាលើសម្ដើផ្សេងៗ រហូតដល់សម្ដើណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើង ហើយត្រូវបានគេទទួលយក។[៦] ការចរចាគឺជាទម្រង់ដ៏សាមញ្ញបំផុតនៃដំណើរការដោះស្រាយវិវាទនៅទូទាំងពិភពលោក ដែលគេឃើញមានទាំងនៅក្នុងយុត្តាធិការនៃច្បាប់ស៊ីវិល (Civil Law) និងច្បាប់អង់គ្លេស (Common Law)។ ការចរចា អាចដោះស្រាយវិវាទធំ និងតូច ហើយអាចជាដំណើរការដ៏ស្មុគស្មាញបំផុត ឬសាមញ្ញធម្មតាមួយ។

មនុស្សធ្វើការចរចានៅគ្រប់ពេលទាំងអស់។ វាគឺជាទម្រង់សំខាន់បំផុតនៃការប្រាស្រ័យទាក់ទងរវាងមនុស្ស និងមនុស្ស។ មនុស្សធ្វើការចរចាទោះបីជានៅពេលគ្មានវិវាទក៏ដោយ។ ជាក់ស្ដែង មនុស្សអាចចរចាគ្នាអំពីតម្លៃផ្លែស្វាយ ឬតម្លៃលក់ម៉ូតូជាដើម។ ពេលខ្លះ ពួកគេមិនទាំងដឹងផង ថាខ្លួនកំពុងតែចរចា។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលបុគ្គលណាម្នាក់ព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យក្រុមគ្រួសាររបស់ខ្លួនទៅធ្វើដំណើរកំសាន្ត ការចរចាអំពីកន្លែងដែលត្រូវទៅ ឬពេលវេលាចេញដំណើរ អាចនឹងកើតមាន។

ការចរចាអាចធ្វើឡើងតាមវិធីជាច្រើនយ៉ាងដូចជា ដោយផ្ទាល់មាត់ ឬជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ ការចរចាអាចធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់រវាងភាគីពីរ ឬតាមរយៈតំណាងរបស់ភាគីទាំងនោះ។ ការចរចាអាចធ្វើឡើងតាមបែបធម្មតា ឬមានលក្ខណៈផ្លូវការ។ គេអាចធ្វើការចរចាតាមរយៈសំបុត្រ ឬអ៊ីមែលផងដែរ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការចរចាច្រើនតែធ្វើឡើងនៅចំពោះមុខគ្នាផ្ទាល់ ប៉ុន្តែគេក៏អាចចរចាតាមទូរស័ព្ទផងដែរ។ នៅពេលមានការចរចាពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ ការចរចាអាចនឹងរួមផ្សំទៅដោយមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងទាំងអស់នេះ។

[៦] *Gainey v. Brotherhood of Railway and S.S. Clerks, Freight Handlers, Exp. & Station Employees*, 275 F. Supp. 292, 300 (E.D. Pa. 1967)

ច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជាគាំទ្រឱ្យមានការចរចា។ ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា លើកទឹកចិត្តឱ្យមានការស្រុះស្រួលគ្នាតាមការចរចារវាងភាគីពីរ។[៧] នៅសហរដ្ឋអាមេរិក និងយុត្តាធិការផ្សេងទៀត ការចរចា ក៏ត្រូវបានលើកទឹកចិត្តផងដែរ តាមរយៈវិធាននៃនីតិវិធីជាច្រើនផ្សេងគ្នា។[៨]

យុត្តាធិការជាច្រើនផ្តល់ភាពអនុគ្រោះដល់ដំណោះស្រាយវិវាទតាមរយៈការចរចា ដោយសារតែមានហេតុផលល្អ។ ដោយហេតុថាយុត្តាធិការជាច្រើនមានបញ្ជីរឿងក្តីជាច្រើនដែលមិនទាន់វិនិច្ឆ័យ វិធីតែម្យ៉ាងគត់ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទឱ្យទាន់ពេលវេលា គឺលើកទឹកចិត្តភាគីវិវាទឱ្យពិភាក្សាអំពីបញ្ហានោះជាមួយគ្នា ហើយព្យាយាមឈានទៅរកការព្រមព្រៀងមួយ។ តួយ៉ាងដូចជានៅសហរដ្ឋអាមេរិក ៩០%នៃរឿងក្តីត្រូវបានដោះស្រាយក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ[៩] ហើយការចរចាគឺជាទម្រង់ដែលមានប្រជាប្រិយបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ នៅប្រទេសកម្ពុជា ការអង្កេតលើក្រុមហ៊ុនតូចៗមួយចំនួន ដែលធ្វើឡើងដោយធនាគារពិភពលោក បានរកឃើញថា ការចរចាគឺជាវិធីសាស្ត្រដែលមានការនិយមជាងគេបំផុត ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ។[១០]

---

[៧] **ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា,** រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ទំព័រ៥២៩៦, ៥៣៣៦, មាត្រា៩៧ (ឆ្នាំ២០០៦) ("តុលាការអាចសាកល្បងធ្វើការផ្សះផ្សាបាន ទោះបីជាបណ្តឹងស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលណាក៏ដោយ ។") និងមាត្រា១០៤ ("នៅក្នុង នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល តុលាការត្រូវសាកល្បងផ្សះផ្សាជាដំបូងសិន...") [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "ក.ន.រ.-ព.ក."]។ តាមមាត្រាទាំងនេះ តុលាការអាចលើកទឹកចិត្តឱ្យភាគីវិវាទធ្វើការការចរចា ឬអាចដើរតួនាទីសកម្មជាងនេះ ដោយក្នុងករណីណាមួយក៏ដោយ កិច្ចអន្តរាគមន៍របស់តុលាការគឺអាចធ្វើឡើងក្នុងរូបភាពជាសន្ទានការី។

[៨] នៅស.រ.អា.ក្នុងរឿងក្តីភាគច្រើន វិធាននីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃសហព័ន្ធតម្រូវឱ្យមានកិច្ចប្រជុំដោះស្រាយមុនសវនាការ ដែលក្នុងនោះភាគីវិវាទត្រូវបានលើកទឹកចិត្តឱ្យចរចាគ្នារកការស្រុះស្រួល។ វិ.នីតិវិ.រដ្ឋប្ប.សហ. 169(a)(5); 16(c)(7). វិធានរដ្ឋសហព័ន្ធក៏ចែងផងដែរថា ការខកខានរបស់ភាគីក្នុងការទទួលយកសម្តើស្រុះស្រួលសមស្របណាមួយ អាចបណ្តាលឱ្យភាគីនោះត្រូវបង់ប្រាក់ប្រដាប់ក្តីរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ វិ.នីតិវិ.រដ្ឋប្ប.សហ. 68 ។ ជាចុងក្រោយ វិធានស្តីពីភ័ស្តុតាងរបស់សហព័ន្ធលើកកំពស់ការស្រុះស្រួល ដោយមិនអនុញ្ញាតិឱ្យយកសម្តើផ្សេងៗក្នុងការបញ្ចប់រឿងក្តី មកធ្វើជាភ័ស្តុតាងឡើយ។ វិ.ភ័ស្តុ.សហ. 408 ។

[៩] Susan Patterson និង Grant Seabolt **សារធាតុសំខាន់ៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ** ទំព័រទី៥ (បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០០១)។

[១០] *ការវាយតម្លៃបរិយាកាសអាជីវកម្មតាមខេត្តនៃប្រទេសកម្ពុជា: ការវាស់ស្ទង់អភិបាលកិច្ចសេដ្ឋកិច្ច និងគោលនយោបាយបទបញ្ញត្តិ* ធនាគារពិភពលោក/IFC-MPDF និង AusAid/មូលនិធិអាស៊ី ទំព័រ៤៨ (២០០៧)។ ការអង្កេតបានរកឃើញថា ៩២% នៃក្រុមហ៊ុនក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជ្រើសយកការចរចារជាជម្រើសខ្ពស់បំផុតរបស់ខ្លួនក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ។ ផ្ទុយទៅវិញ មានក្រុមហ៊ុនតែ ១% ប៉ុណ្ណោះដែលអះអាងថាការប្តឹងទៅតុលាការគឺជា វិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទដ៏ទូទៅបំផុតសំរាប់ពួកគេ។

ខ. គុណសម្បត្តិនៃការចរចា

បើប្រៀបធៀបជាមួយវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃដំណោះស្រាយវិវាទ ការចរចាមានអត្ថប្រយោជន៍សំខាន់ៗមួយចំនួនដូចជា :

- **សន្សំសំចៃការចំណាយ**

ការចរចាចំណាយអស់ប្រាក់តិចជាងវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទផ្សេងទៀត។ នេះគឺជាចំណែកមួយដែលនាំឱ្យការចរចាមានប្រជាប្រិយភាព។ វាមិនមានប្រាក់ប្រដាប់ក្តី ឬថ្លៃចំណាយផ្សេងទៀតឡើយ។

- **ភាពឯកជន**

ការចរចាអាចជាដំណើរការឯកជនទាំងស្រុង ដោយគ្រាន់តែធ្វើឡើងរវាងភាគី និងភាគី ឬតំណាងរបស់ពួកគេតែប៉ុណ្ណោះ។ គ្មានការចូលរួមពីតុលាការ គ្មានអ្នកសារព័ត៌មាន និងគ្មានអ្នកដទៃទៀតចូលរួមទេ។ សូម្បីតែមេធាវី ក៏ភាគីវិវាទមិនចាំបាច់អញ្ជើញឱ្យចូលរួមដែរ បើទោះជាក្នុងជំពូកនេះមានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថាមេធាវីមានតួនាទីដ៏សំខាន់ នៅក្នុងវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ភាគច្រើនក៏ដោយ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាមានវត្តមានមេធាវីក្តី ក៏សេចក្តីលម្អិតនៃវិវាទនឹង នៅតែជាលក្ខណៈឯកជនដដែល[១១] ដែលប្រការនេះអាចមានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងសម្រាប់មនុស្ស និងអាជីវកម្មរបស់ពួកគេ។

- **ភាពបត់បែន**

ការចរចាមានភាពបត់បែនទាំងក្នុងដំណើរការ និងលទ្ធផល។ ទីមួយ *ដំណើរការ* នៃការចរចាអាចមានលក្ខណៈបត់បែនយ៉ាងខ្លាំង ពីព្រោះដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ដំណើរការអាចធ្វើឡើងក្រៅផ្លូវការ ឬជាផ្លូវការ។ ការចរចាអាចធ្វើឡើងក្រៅផ្លូវការ ដោយមនុស្សពីរនាក់នៅតាមផ្លូវ ឬអាចធ្វើឡើងជាផ្លូវការ ដោយភាគីវិវាទ និងមេធាវីរបស់ពួកគេ ផ្ញើសំបុត្រជាលាយលក្ខណ៍ឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក។

ទីពីរ *លទ្ធផល* នៃការចរចាអាចមានលក្ខណៈបត់បែនយ៉ាងខ្លាំង។ ដោយសារភាគីវិវាទផ្ទាល់ជាអ្នកឈានដល់ការស្រុះស្រួល ពួកគេអាចព្រមព្រៀងគ្នាទៅលើដំណោះស្រាយផ្សេងៗជាច្រើន ដែលពុំនោះសោតមិនអាចធ្វើទៅបានឡើយតាមរយៈមជ្ឈត្តការ ឬបណ្តឹងតុលាការ។ ឧទាហរណ៍ មនុស្សម្នាក់អាចយល់ព្រមបង់ប្រាក់រំលោះដែលមានតម្លៃកាន់តែខ្ពស់ ប្រសិនបើបង់ក្នុងរយៈពេលច្រើនឆ្នាំ ជំនួសឱ្យការបង់ប្រាក់សរុបតែមួយ

---

[១១] នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មេធាវីត្រូវតែរក្សាការសម្ងាត់ជាដាច់ខាតចំពោះទំនាក់ទំនងជាមួយកូនក្តីរបស់ខ្លួន។ **ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** មាត្រា៥៨ (ឆ្នាំ១៩៩៥) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា"ច្បាប់ ល.ម-ព.ក."] **ក្រមសីលធម៌សម្រាប់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** មាត្រា៧ [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា"ក្រមសីលធមិគណៈមេធាវីកម្ពុជា"]។ វិធានស្រដៀងគ្នានៅសហរដ្ឋអាមេរិកត្រូវបានស្គាល់ថាជា "បុព្វសិទ្ធិរវាងមេធាវី និងកូនក្តី" ឬ "វិធានរក្សាការសម្ងាត់" (*សូមមើលឧ.* វិធានប្រតិបត្តិវិជ្ជាជីវៈគម្រូរបស់ ABA វិ.១៦)។ នៅអឺរ៉ុប វិធាននេះត្រូវបានហៅថា"បុព្វសិទ្ធិស្របច្បាប់" ឬ"ការសម្ងាត់វិជ្ជាជីវៈ" (ក្រុមប្រឹក្សាមេធាវី និងសមាគមច្បាប់អឺរ៉ុប, ក្រមប្រតិបត្តិ មាត្រា២.៣) ហើយនៅប្រទេសអង់គ្លេសត្រូវបានគេស្គាល់ថាជា "បុព្វសិទ្ធិវិជ្ជាជីវៈស្របច្បាប់" ឬកាន់តែទូលំទូលាយថែមទៀតនោះគឺ "ករណីយកិច្ចរក្សាការសម្ងាត់" (ក្រមប្រតិបត្តិសម្រាប់ស្មាក្តីអង់គ្លេស និងវែលស៍ វិ.៤.០១)។ *សូមមើលផងដែរ* **ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈអន្តរជាតិ**, គណៈមេធាវីអន្តរជាតិ, វិ.១៤។

លើក។ ខណៈពេលដែលការចរចាផ្តល់លទ្ធភាពនេះទាំងស្រុង សេចក្តីសម្រេចរបៀបនេះមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតជាទូទៅឡើយ នៅក្នុងដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ។

- **ល្បឿន**

ការចរចាមានសក្តានុពលក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាបានយ៉ាងឆាប់រហ័ស និងមានប្រសិទ្ធភាព។ ភាគីមិនចាំបាច់ត្រូវរង់ចាំចៅក្រម មជ្ឈត្តករ ឬសន្ទានការី ដើម្បីធ្វើសវនការ និងសម្រេចលើរឿងក្តីនោះឡើយ។ បញ្ហាអាចត្រូវបានដោះស្រាយភ្លាមៗ ឱ្យតែភាគីឈានដល់ការស្រុះស្រួលគ្នា។

- **លទ្ធភាពគ្រប់គ្រងរបស់ភាគី**

ការចរចាផ្តល់ឱ្យភាគីវិវាទនូវលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងយ៉ាងពេញលេញទៅលើដំណើរការ និងការបញ្ចប់។ ភាគីវិវាទជាអ្នកកំណត់ថាតើត្រូវធ្វើការចរចាតាមរបៀបណា និងថាតើនឹងមានការស្រុះស្រួលដែរឬទេ។ នៅក្នុងការចរចា គេមិនអាចបង្ខំភាគីណាមួយ ឱ្យចូលក្នុងដំណើរការចរចា ឬការស្រុះស្រួលណាមួយ ដោយគ្មានការព្រមព្រៀងពីភាគីនោះឡើយ។[១២]

- **ការរក្សាទំនាក់ទំនងជាបន្ត**

ការចរចាផ្តល់លទ្ធភាពដល់ភាគីវិវាទក្នុងការរិះរកការស្រុះស្រួលមួយ ដែលអាចរក្សាទំនាក់ទំនងដែលពួកគេមាន។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើនិយោជក និងនិយោជិតមានវិវាទពាក់ព័ន្ធនឹងពេលវេលាឈប់សម្រាក ហើយពួកគេចរចាលើការព្រមព្រៀងណាមួយ ពួកគេនឹងមានលទ្ធភាពរក្សានូវទំនាក់ទំនងនោះ ដើម្បីឱ្យនិយោជិតនោះនៅរក្សាការងាររបស់ខ្លួនដដែល។ នៅក្នុងបណ្តឹងតុលាការ ឬមជ្ឈត្តការ ដែលមានភាគីទីបី ជាអ្នកសម្រេចបញ្ហានោះ ដំណោះស្រាយអាចនឹងមិនជួយឱ្យភាគីទាំងសងខាងរីករាយគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបន្តធ្វើការងារជាមួយគ្នាទៀតបានឡើយ។ យ៉ាងណាមិញ តាមរយៈការចរចា ភាគីវិវាទអាចធ្វើការជាមួយគ្នាដើម្បីស្វែងរកដំណោះសាយណាមួយដែលអាចទទួលយកបានចំពោះភាគីទាំងសងខាង។

- **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ**

ការស្រុះស្រួលតាមរយៈការចរចាលើរឿងក្តីណាមួយ អាចត្រូវបានកត់បញ្ចូលក្នុងនីតិវិធីតុលាការ នៅចំពោះមុខចៅក្រម ហើយនឹងអាចអនុវត្តបាន ដូចជាសាលក្រមដែរ។[១៣]

---

[១២] យោងតាមច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជា ភាគីម្ខាងអាចចាត់ទុកការស្រុះស្រួលតាមរយៈការចរចាណាមួយជាមោឃៈបាន ប្រសិនបើខ្លួនអាចបង្ហាញថា ភាគីម្ខាងទៀតបានបង្ខិតបង្ខំ ឬបន្លំបោកប្រាស់ ដើម្បីជំរុញឱ្យខ្លួនព្រមស្រុះស្រួល. *សូមមើល* **ក្រឹត្យ-ច្បាប់លេខ៣៨ ស្តីពីកិច្ចសន្យា និងការទទួលខុសត្រូវក្រៅកិច្ចសន្យា** មាត្រា៦ ដល់មាត្រា១០ [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា"ក្រឹត្យ-ច្បាប់លេខ ៣៨"]។ យោងតាមមាត្រា១០ អំពើបញ្ឆោត អំពើភូតភរឬបន្លំ បង្កើតបានជាអំពើបន្លំបោកប្រាស់ដែលគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើមោឃភាពកិច្ចសន្យាណាមួយ ដូចជាកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលជាដើម, *ដូចមុន* នៅមាត្រា ១០។ យោងតាមក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីថ្មីរបស់កម្ពុជា "ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" (ការស្រុះស្រួលរវាងភាគីនៅក្នុងរឿងក្តីមួយ) អាចត្រូវបានលុបចោលដោយសារការភាន់ច្រឡំ ឬការបន្លំបោកប្រាស់។ល។ ***សៀវភៅសិក្សាស្តីពីក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា*** ក្រុមការងារស្តីពីក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា គន្ថីទី៣ ជ.ទី៤ ផ្នែកទី២(៥)(៣)(ឆ្នាំ២០០៧)។ [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា **បទអត្ថាធិប្បាយ** ក.ន.រ.-ព.ក.]

[១៣] *សូមមើល* ក.ន.រ.-ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, មាត្រា២២២, រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាលេខ៥៦ ទំព័រ៥៤៦២។ ភាគីដែលបានដាក់ពាក្យប្តឹងរួចហើយនៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា អាចព្យាយាមដោះស្រាយរឿងក្តីរបស់ខ្លួនបាន។ បើពួកគេឈានដល់

គ. គុណវិបត្តិនៃការចរចា

ទោះបីការចរចាមានគុណសម្បត្តិជាច្រើនក៏ដោយ ក៏មានមូលហេតុមួយចំនួនដែលភាគីអាចមិនជ្រើសយកវិធីនេះ:

- **ការពន្យារពេល**

គុណវិបត្តិមួយនៃការចរចាគឺថា ភាគីម្ខាងអាចពន្យារពេលដំណើរការប្រសិនបើខ្លួនចង់។ នៅក្នុងស្ថានភាពចរចាសុទ្ធសាធមួយ គ្មានវិធីអ្វីអាចបង្ខំឱ្យភាគីណាមួយឱ្យពន្លឿនសកម្មភាពបានឡើយ។ វាជាលទ្ធភាពមួយ ដែលថាភាគីល្មើសអាចមិនទាំងប្រាកដប្រជាអំពីការស្រុះស្រួលផង ហើយប្រើប្រាស់ការចរចាជាវិធីសម្រាប់ពន្យាបញ្ហា ឬគេចវេសពីបណ្តឹងតុលាការ។

- **ភាគីគ្មានហេតុផល**

ជាកំណត់សម្គាល់ស្រដៀងគ្នានេះ ភាគីក៏ពើបប្រទះផងដែរ នូវលទ្ធភាពដែលភាគីម្ខាងទៀតអាចប្រកាន់ជំហរមិនសមហេតុផលនៅក្នុងការចរចា។ ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើ ករណីនេះអាចដោយសារតែពួកគេមិនប្រាកដប្រជាចំពោះការចរចានោះ ហើយកំពុងប្រើប្រាស់មធ្យោបាយនេះដើម្បីបង្អិនពេលវេលា ឬគេចវេសពីបណ្តឹងតុលាការ។

- **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ**

បន្ទាប់ពីការចរចារួច ភាគីអាចឯកភាពគ្នាលើកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលមួយ ដែលត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមានចុះហត្ថលេខា។ ប៉ុន្តែ មួយរយៈក្រោយមក ភាគីណាមួយអាចមិនគោរពតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការស្រុះស្រួលនោះ។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចខកខានក្នុងការប្រគល់ទំនិញក្នុងបរិមាណមួយ ដែលខ្លួនយល់ព្រមប្រគល់ឱ្យនៅពេលស្រុះស្រួល។ ដោយសារតែការស្រុះស្រួលនោះ គ្រាន់តែជាកិច្ចព្រមព្រៀងតាមរយៈការចរចា ភាគីម្ខាងទៀតគ្មានវិធី ដោយផ្ទាល់ក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្តតាមផ្លូវតុលាការឡើយ។ ជាលទ្ធផល ភាគីនោះអាចនៅតែត្រូវដាក់ពាក្យប្តឹងទៅ តុលាការ ហើយត្រូវរង់ចាំក្នុងរយៈពេលយូរ ដើម្បីអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលខាងដើមនោះ។[១៤]

"ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" ដែលត្រូវបានកត់ត្រាចូលក្នុងពិធីសារតុលាការ (កំណត់ហេតុតុលាការ) ការស្រុះស្រួលនោះមានធរមានភាព និងអានុភាពដូចសាលក្រមតុលាការដែរ ហើយអាចត្រូវបានអនុវត្តដោយស្វ័យប្រវត្តិតាមរយៈតុលាការ, ក.ន.រ.-ព.ក. មាត្រា ២២២។ ប្រសិនបើភាគីវិវាទមិនបានប្តឹងទៅតុលាការទេ កិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលនោះមិនអាចក្លាយជា "ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" និងមិនអាចយកមកអនុវត្តដោយស្វ័យប្រវត្តិបានឡើយ។ កិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលនោះគ្រាន់តែជាកិច្ចសន្យាតែប៉ុណ្ណោះ, **ក្រមរដ្ឋប្បវេណី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា ក.រ.-ព.ក.], **បទអត្ថាធិប្បាយ** ក.ន.រ.-ព.ក., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១២, គន្លឹទី៣ ជំ.ទី៤ ផ្នែកទី២(៥)(១), ទំព័រ១០៨។ ជាលទ្ធផល មាត្រា២២២ បង្កើតជាការលើកទឹកចិត្តដ៏គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ ក្នុងការដាក់ពាក្យបណ្តឹង *ជាមុនសិន* ហើយបន្ទាប់មកទើបព្យាយាមស្រុះស្រួលគ្នា ដើម្បីឱ្យភាគីវិវាទអាចទាមទារយក "ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" ហើយទទួលអត្ថប្រយោជន៍ ពីការដាក់ឱ្យអនុវត្តបានជាស្វ័យប្រវត្តិបាន។

[១៤] **ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី** កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧ មាត្រា ២២២ ដែលរៀបរាប់អំពី "ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" មានសម្រាប់តែភាគីដែលមានបណ្តឹងរួចហើយ នៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា។

- **ភាគីម្ខាងមានអំណាចខ្លាំងពេក**

មានកាលៈទេសៈមួយចំនួនដែលភាគីមានវិសមភាពនឹងគ្នានៅក្នុងអំណាចចរចា ជាហេតុនាំឱ្យភាគីម្ខាងមានសិទ្ធិត្រួតត្រាហួសពេក។ ឧទាហរណ៍ អ្នកជំនួញដ៏ស្តុកស្តម និងមានអំណាចម្នាក់ អាចខកខានមិនបានបង់ប្រាក់ឱ្យជាងជួសជុលរថយន្តម្នាក់។ ជាងជួលជុលរថយន្តអាចស្ថិតនៅក្រោមសម្ពាធ ឬការគំរាមកំហែងពីអ្នកជំនួញរូបនោះ ក្នុងកំឡុងពេលចរចាជាឯកជន។ វាជាលទ្ធភាពមួយដែលថា ជាងជួសជុលរថយន្តនោះនឹងចុះញ៉មចំពោះការគំរាមកំហែង ហើយព្រមទទួលយកដំណោះស្រាយមិនសមស្របមួយ។ ក្នុងការចរចាជាឯកជន មិនមានភាគីទីបីណាមួយអាចបង្ការ លទ្ធផលដ៏អយុត្តិធម៌បែបនោះឡើយ។

គុណវិបត្តិទាំងនេះ ទោះជាគួរឱ្យពិចារណាក្តី កម្រនឹងកើតមានណាស់។ ជាធម្មតា ការចរចាគឺជាជម្រើសដំបូងដ៏ល្អបំផុត។ មុននឹងដាក់ពាក្យបណ្តឹង ឬសំអាងលើខស្តីពីមជ្ឈត្តការ មេធាវីជាច្រើន តែងសាកល្បងធ្វើការចរចា ពីព្រោះវាមានភាពឆាប់រហ័ស និងមានតម្លៃថោកជាងវិធីដោះស្រាយវិវាទផ្សេងទៀត។ ជាទូទៅ គ្មានអ្វីត្រូវបាត់បង់ក្នុងការព្យាយាមចរចាលើវិវាទមួយឡើយ។

ឃ. វិធីសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានពីរក្នុងការចរចា

ភាគីអាចធ្វើការចរចាតាមវិធីសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានពីរយ៉ាង។ ទីមួយ គឺវិធីសាស្ត្រ*បែបបែងចែក* ឬរបៀបចរចាបែបឈ្នះ-ចាញ់។[១៥] ទីពីរ គឺវិធីសាស្ត្រ*ផ្អែកលើផលប្រយោជន៍* ឬ របៀបចរចាបែបឈ្នះ-ឈ្នះ។[១៦]

១. *ការចរចាបែបបែងចែក (ឈ្នះ-ចាញ់)*

នៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ភាគីវិវាទសន្មត់ថាមានធនធានដែលមានចំនួនជាក់លាក់មួយ ដែលពួកគេត្រូវបែងចែករវាងគ្នា និងគ្នា។ ជួនកាល គេហៅវាថាជាល្បែងផលសរុបស្មើសូន្យ (zero-sum game)។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទទួលបានកាន់តែច្រើន ភាគីម្ខាងទៀតទទួលបានកាន់តែតិច។ ជាទូទៅ ពាក្យថាធនធានគឺសំដៅលើតម្លៃគិតជាទឹកប្រាក់។

នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា ភាគីវិវាទកំណត់ពីជំហរខ្លួនឯងរៀងៗខ្លួន។ ភាគីចុងចម្លើយដឹងអំពីចំនួនអតិបរមាដែលខ្លួនមានឆន្ទៈក្នុងការបង់ ហើយភាគីរងគ្រោះដឹងអំពីចំនួនអប្បបរមាដែលខ្លួនមានឆន្ទៈក្នុងការទទួលយក។ ការពិភាក្សានៃចរចា ព្រមទាំងលទ្ធផលសក្តានុភូតរបស់វា ត្រូវបានកម្រិតត្រឹមតែជំហរដែលភាគីនីមួយៗប្រកាន់យកនោះ។ គោលដៅរបស់ភាគីនីមួយៗ គឺទទួលបានធនធានជាអតិបរមានៅក្នុងចន្លោះសម្រាប់តវ៉ានេះ។

ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចអះអាងថា ខ្លួនមានរបួសដោយសាររថយន្តដែលបើកបរដោយភាគីម្ខាងទៀត។ ភាគីរងគ្រោះអាចមានរបួសដែលមានតម្លៃជាទឹកប្រាក់ចំនួន១.០០០ដុល្លាអាមេរិក។ នៅពេលភាគីទាំងពីរចរចាតាមបែបបែងចែក ពួកគេប្រកាន់ជំហររៀងខ្លួនអំពីចំនួនទឹកប្រាក់ដែលត្រូវបង់។ ភាគីរងគ្រោះនឹងព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីចុង

[១៥] ជួនកាល គេហៅថាជា "ការតថ្លៃដោយប្រកាន់ជំហរ" ឬការចរចា "ផលសរុបស្មើសូន្យ"។

[១៦] ជួនកាល គេហៅថាជា វិធីសាស្ត្រ "សហការ" ក្នុងការចរចា ឬការចរចា "ផលសរុបមិនស្មើសូន្យ"។

ចម្លើយឱ្យបង់ប្រាក់ចំនួន ១.000ដុល្លាអាមេរិក ឬប្រហាក់ប្រហែលនោះតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។ ភាគីចុងចម្លើយ នឹងព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីរងគ្រោះ ឱ្យយល់ព្រមទទួលយកទឹកប្រាក់កាន់តែតិចតួចឡើងតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។

ដំណើរការនៃការចរចាដ៏ចចេសរឹងរូស ជាទូទៅមានសភាពប្រកួតប្រជែងយ៉ាងខ្លាំង។

២. *ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ (ឈ្នះ-ឈ្នះ)*

ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍មានលក្ខណៈសហការជាងការចរចាបែបបែងចែក។ គេត្រូវសន្មត់ថាមានផល-ប្រយោជន៍សំខាន់ៗដទៃទៀតដែលគេត្រូវរកឱ្យឃើញ និងតម្រូវតាម។ ភាគីវិវាទអាចមានផលប្រយោជន៍មួយចំនួនរួមគ្នា ឬយ៉ាងហោចណាស់ផលប្រយោជន៍មួយចំនួនដែលបំពេញបន្ថែមឱ្យគ្នា។

ដើម្បីពន្យល់បង្ហាញអំពីវិធីសាស្ត្រខុសៗគ្នា យើងលើកយកករណីធម្មតាមួយនៃវិវាទលើផ្លែក្រូចៈ

នៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ផារីទាមទារធ្វើជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិលើក្រូចមួយ ដោយលើកឡើងពីអំណះអំណាង និងព្រឹត្តិការណ៍ដែលជួយគាំទ្រខ្លួន (ឧទាហរណ៍ ផារីបានចេញលុយថ្លៃក្រូច ឬក៏អាចថា ខ្លួនជាអ្នកស្នើឱ្យទិញក្រូចនោះ)។ សុជាតា លើកឡើងពីអំណះអំណាង និងព្រឹត្តិការណ៍ផ្ទុយពីនេះ (ឧទាហរណ៍ នាងបានជ្រើសរើសក្រូចនោះ ឬជាអ្នករក្សាទុកក្រូចនោះ)។ ភាគីនីមួយៗព្យាយាមបង្ខូច អំណះអំណាងរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ឬក៏អាចបង្ខូចជំនឿទុកចិត្តទៅលើភាគីម្ខាងទៀត។ ជម្រើសដែលអាចមានសម្រាប់ដំណោះស្រាយដោយការចរចា បែបបែងចែក មានកម្រិតត្រឹមតែៈ

១) ភាគីម្ខាង ឬភាគីម្ខាងទៀតយកក្រូចទាំងមូល ។

២) ក្រូចត្រូវបានបែងចែករវាងភាគីទាំងពីរ ៥០-៥០ ឬ ៦០-៤០ ឬជាសមាមាត្រផ្សេងទៀត។

៣) ដោយមិនអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា ភាគីវិវាទក៏ទៅប្ដឹងចៅក្រម ឬមជ្ឈត្តករ ហើយភាគីវិវាទលើកពីអំណះអំណាងរៀងៗខ្លួន និងព្យាយាមបន្តុះបង្អាប់ភាគីម្ខាងទៀតកាន់តែខ្លាំងក្លាជាងមុនទៅទៀត។ ចៅក្រម/មជ្ឈត្តករនឹងសម្រេចតាមជម្រើស(១) ឬជម្រើស(២) ដូចមានរៀបរាប់ខាងលើ។

ជាលទ្ធផល ភាគីម្ខាង ឬក៏ភាគីទាំងសងខាង អាចមានការមិនពេញចិត្ត ហើយទំនាក់ទំនងជាបន្តរបស់ពួកគេត្រូវបានបំផ្លាញដោយសារមធ្យោបាយដាក់សម្ពាធដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងដំណើរការចរចានោះ។[១៧]

នៅក្នុងការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ផារី និងសុជាតាអង្គុយជាមួយគ្នា ហើយរៀបរាប់អំពីសមាសភាពផ្សេងៗរបស់ក្រូច បន្ទាប់មកពួកគេព្យាយាមស្វែងរកគំនិតនានា។ គេអាចរកឃើញថា ផលប្រយោជន៍ចម្បងរបស់ផារីគឺយកសំបកក្រូចទៅធ្វើនំ ចំណែកឯផលប្រយោជន៍ចម្បងរបស់សុជាតាគឺយកទឹកក្រូចទៅធ្វើជាភេសជ្ជៈ។ ហើយគ្រាប់ក្រូច

---

[១៧] *សូមមើល* B. Daniel Lynch *ចិតសំបកក្រូច - ការចរចាសម្រាប់ការលែងលះដោយមេត្រីភាពនៅក្នុងការសម្រុះសម្រួល* ការសម្រុះសម្រួលការលែងលះនៅ ផាសាឌីណា ក្រុងឡូសអ៊ែងជែលេស រដ្ឋកាលីហ្វ័រញ៉ា។ មាននៅវ៉ែបសាយត៍ http://www.mediationdivorce.net/id8.html (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយ ថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២00៨)។

អាចមានសារៈប្រយោជន៍ចំពោះភាគីម្ខាង ឬភាគីទាំងពីរ ដូច្នេះពួកគេក៏ចែកគ្នាទៅតាមនោះ។ ដោយអនុវត្តវិធីនេះ ភាគីទាំងពីរអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា ដែលតាមរយៈនោះ ភាគីទាំងសងខាងនឹងទទួលបានយ៉ាងច្រើនបំផុត នូវអ្វីដែលពួកគេចង់បាន ហើយចំណងទាក់ទងរវាងគ្នានឹងនៅរក្សាបានដដែល។

ឈើវាកទុកធ្វើកង់ ឈើត្រង់ទុកធ្វើកាំ។

ទោះជាយ៉ាងណា វាជាការសំខាន់ដែលត្រូវចងចាំថា ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍មិនមែនសុទ្ធតែទទួលបានជោគជ័យរហូតនោះទេ។ ការចរចាមួយចំនួនមានលក្ខណៈសាមញ្ញបំផុត និងផ្អែកទាំងស្រុងទៅរឿងប្រាក់កាសតែមួយមុខគត់។ ការទិញទំនិញភាគច្រើននៅតាមទីផ្សារគឺជាការចរចាដែលសាមញ្ញ និងផ្អែកលើប្រាក់កាស។ នៅក្នុងករណីទាំងនោះ ការចរចាបែបបែងចែក ទំនងជាមានភាពសមស្របបំផុត។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅក្នុងការចរចាដោះស្រាយវិវាទភាគច្រើន ជាការល្អគឺយ៉ាងហោចណាស់ គេគប្បីពិចារណាលើវិធីសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ជាមុនសិន ពីព្រោះវាច្រើនតែអាចនាំទៅរកលទ្ធផលកាន់តែប្រសើរសម្រាប់ភាគីទាំងពីរ។ កថាភាគបន្ទាប់នៅខាងក្រោមនេះ នឹងផ្តោតជាចម្បងលើសេចក្តីលម្អិតនៃវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក។

វិធីសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍នៃការចរចា តែងមានសកម្មភាពនិងលក្ខណៈសហការច្រើនជាងប្រកួតប្រជែង។

ខ. សេចក្ដីលម្អិតនៃវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក

១. គោលការណ៍ទូទៅនៃវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក

ជួនកាល វិធីសាស្ត្របែបបែងចែកត្រូវបានគេហៅថាជា "ការតថ្លៃ"។[១៨] ជាគោលការណ៍ ភាគីទីមួយៗនិយាយតតាំងគ្នាចុះឡើងអំពីតម្លៃដែលខ្លួនស្នើ។ ជួនកាល ភាគីទាំងសងខាងអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា ហើយជួនកាលទៀត គឺមិនមានការព្រមព្រៀងគ្នាទេ។ ឧទាហរណ៍ថា ធា ទៅផ្សារហើយចង់ទិញតុមួយពី វណ្ណា។ វណ្ណា បញ្ជាក់ថាតុនោះត្រូវលក់ក្នុងតម្លៃ២៥ដុល្លាអាមេរិក។ ធា និយាយថា "អូ! តុនេះស្អាតណាស់ ប៉ុន្តែអ្នកទារថ្លៃណាស់។ ខ្ញុំរកឃើញនឹងឱ្យត្រឹម១០ដុល្លា ប៉ុន្តែលើសពីហ្នឹង គឺមិនបានទេ"។ បន្ទាប់មកវណ្ណា ក៏ឆ្លើយតបថា "មែនហើយ តុនេះស្អាតណាស់ វាធ្វើពីឈើដែលល្អ។ យើងត្រូវចំណាយពេលអស់៥ថ្ងៃដើម្បីធ្វើវា ខ្ញុំមិនអាចលក់ខាតបានទេ។ ខ្ញុំអាចចុះថ្លៃជាពិសេសឱ្យអ្នកបានត្រឹម២០ដុល្លាប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនអាចចុះក្រោមហ្នឹងទៀតទេ ខ្ញុំត្រូវចំណេញតិចតួចដែរ"។ បន្ទាប់មក ធា និយាយថា "១២ដុល្លាបានទេ?" ហើយ ការតថ្លៃនោះក៏ចេះតែបន្តទៅទៀត។

អ្នកទាំងពីរអាចឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា ប៉ុន្តែលុះត្រាតែតម្លៃទិញអតិបរមារបស់ ធា ស្មើឬធំជាង តម្លៃលក់អប្បបរមារបស់វណ្ណាប៉ុណ្ណោះ។ តម្លៃអតិបរមាសម្ងាត់របស់ធា ដែលនាងមានឆន្ទៈក្នុងការផ្ដល់ឱ្យ ត្រូវបានគេហៅថាជា *តម្លៃបម្រុង*[១៩] របស់នាង។ ឯតម្លៃលក់អប្បបរមាជាសម្ងាត់របស់ វណ្ណា ក៏ជា *តម្លៃបម្រុង* របស់នាងដែរ។ ប្រសិនបើតម្លៃទាំងពីរនេះត្រូវគ្នា ពួកគេអាចបញ្ចប់ការលក់។ ក្រាហ្វិកខាងក្រោម អាចបង្ហាញអំពីតម្លៃបម្រុងនៃភាគីទាំងពីររៀងៗខ្លួន៖

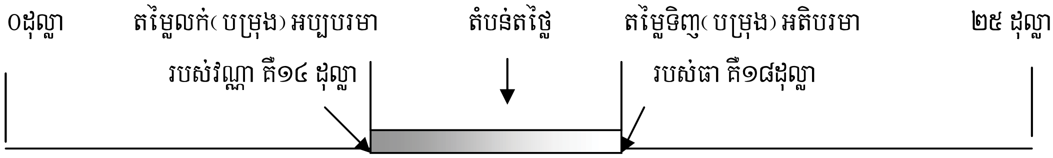

គំនូរខាងលើបង្ហាញថាតម្លៃលក់អប្បបរមារបស់វណ្ណា ដែលជាតម្លៃបម្រុងរបស់នាងគឺ ១៤ដុល្លា ចំណែកឯតម្លៃអតិបរមាដែលធានឹងចំណាយទិញតុនោះគឺ១៨ដុល្លា ពោលគឺវាតម្លៃបម្រុងរបស់នាង។ ផ្នែកដែលតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីទាំងពីរត្រួតលើគ្នានោះ ហៅថា *តំបន់តថ្លៃ*។ ដូចដែលគំនូរខាងលើបង្ហាញ តំបន់តថ្លៃសម្រាប់ការលក់នេះ គឺស្ថិតនៅចន្លោះ១៤ និង១៨ដុល្លា ដែលជាបរិវេណពណ៌ប្រផេះខាងលើ។ ការព្រមព្រៀងលក់អាចត្រូវបានធ្វើឡើងនៅចំនុចណាមួយនៅក្នុងតំបន់តថ្លៃនោះ។

ក្នុងការចរចាប្រភេទនេះ ប្រការសំខាន់គឺគេត្រូវព្យាយាមកំណត់តម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតឱ្យបានត្រឹមត្រូវបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន។ ប្រសិនបើ ធា ដឹងថាតម្លៃបម្រុងរបស់ វណ្ណា គឺ ១៤ដុល្លា ធានឹងមិនទិញឱ្យថ្លៃជាង ១៤ដុល្លាឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើវណ្ណាគឺជាអ្នកលក់ឆ្លាតវៃ នាងនឹងព្យាយាមកំណត់ថា តើធាមានឆន្ទៈទិញក្នុងតម្លៃ

---

[១៨] Bruce Patton *ការចរចា,* **សៀវភៅណែនាំអំពីដំណោះស្រាយវិវាទ** ទំព័រ ២៧៩, ២៨៨ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ed., ឆ្នាំ២០០៥)។

[១៩] តម្លៃបម្រុងរបស់ភាគី ជួនកាលត្រូវបានគេហៅថា "តម្លៃរឹងទទឹង"។

ប៉ុន្មាន (ពោលគឺតម្លៃបម្រុងរបស់ធា) ហើយនាងនឹងព្យាយាមលក់តុក្នុងតម្លៃដែលកៀកបំផុតនឹងតម្លៃបម្រុងរបស់ធា គឺ ១៨ ដុល្លា។ ដូច្នេះ ការប្រមូលព័ត៌មានគឺជាទិដ្ឋភាពសំខាន់នៃការចរចាដែលប្រកបដោយជោគជ័យ។

អាស្រ័យហេតុនេះ នៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ភាគីនីមួយៗតែងមានបំណងព្យាយាមរក្សាការសម្ងាត់អំពីតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួន ឬធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតជឿលើអ្វីដែលខុសពីនោះ។ វណ្ណា ចង់ឱ្យ ធា ជឿថាតម្លៃបម្រុងរបស់នាងគឺច្រើនជាង១៨ដុល្លា។ នាងនឹងចំណេញកាន់តែច្រើន ប្រសិនបើធាទិញតុនោះក្នុងតម្លៃ១៥ឬ១៦ដុល្លា។ ដូច្នេះ នាងអាចនឹងព្យាយាមធ្វើឱ្យធាជឿថា ១៥ឬ១៦ដុល្លាគឺជាតម្លៃបម្រុងរបស់នាង។ ប៉ុន្តែ នេះគឺជាល្បែងដ៏គ្រោះថ្នាក់មួយ។ ប្រសិនបើ ធា ជឿថាតម្លៃបម្រុងរបស់វណ្ណាខ្ពស់ពេក ធាអាចនឹងបោះបង់វាចោល ហើយដើរចេញដោយមិនទិញ។

ជាងនេះទៅទៀត នៅក្នុងការចរចា ជួនកាលវាមានប្រយោជន៍ក្នុងការព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យភាគីម្ខាងទៀតជឿថាតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួន *គួរតែ* មានតម្លៃតិចជាង ឬច្រើនជាងតម្លៃពិតប្រាកដ។ ធា អាចនិយាយទៅកាន់ វណ្ណា ថាគេអាចទិញតុនោះនៅកន្លែងផ្សេង តម្លៃតែ១២ដុល្លា មិនមែន១៨ដុល្លាទេ។ ប្រាកដណាស់ វណ្ណា អាចនិយាយផ្ទុយពីនោះដោយប្រាប់ ធា ថានាងលក់តុដូចគ្នានេះកាលពីម្សិលមិញក្នុងតម្លៃ២០ដុល្លា ដូច្នេះធាត្រូវតែដំឡើងតម្លៃបម្រុងរបស់នាងរហូតដល់២០ដុល្លា។ ប៉ុន្តែ វាក៏អាចជាការប្រថុយប្រថានដែរ ពីព្រោះភាគីម្ខាងអាចទៀតបាត់បង់ការជឿជាក់ ប្រសិនបើការអះអាងនោះ ជាការបោកប្រាស់ ឬមិនសមហេតុផល។

សំណួរសិក្សា

- តើ វណ្ណា អាចនិយាយអ្វីខ្លះដើម្បីអាចបញ្ចុះបញ្ចូល ធា ឱ្យជឿថាតម្លៃបម្រុងរបស់ ធា ទាបពេក ហើយត្រូវតែដំឡើង?
- តើ ធា អាចនិយាយអ្វីខ្លះដើម្បីអាចបញ្ចុះបញ្ចូល វណ្ណា ឱ្យជឿថាតម្លៃបម្រុងរបស់ វណ្ណា ខ្ពស់ពេក ហើយត្រូវតែបញ្ចុះ?

២. *វិធីសាស្ត្របែបបែងចែកក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ*

ដំណោះស្រាយវិវាទនៅក្រោមវិធីសាស្ត្របែបបែងចែក មានធាតុផ្សំជាមូលដ្ឋានដូចគ្នានឹងការរៀបរាប់ត្រួសៗ ខាងលើពាក់ព័ន្ធនឹងការលក់តុរបស់វណ្ណា ព្រមទាំងបម្រែបម្រួលបន្ថែមមួយចំនួនទៀត។ ដើម្បីកំណត់តម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីនៅក្នុងវិវាទមួយ ជាដំបូងគេត្រូវគណនា EMV (the expected monetary value of the case ឬ តម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលរំពឹងទុកនៃរឿងក្តី) និងបន្ទាប់មកគឺ BATNA (the best available alternative to a negotiated settlement ឬ ជម្រើសល្អបំផុតដែលអាចរកបានក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមការចរចា)។ បន្ទាប់មកទៀត គេនឹងអាចកំណត់បានដោយងាយ នូវតម្លៃបម្រុងដែលសមស្របបំផុតសម្រាប់ការចរចាបែបបែងចែកនៅក្នុងវិវាទមួយ។

ក) តម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលរំពឹងទុក ឬ EMV (Expected Monetary Value)

១) ការគណនា EMV

រឿងក្តីនីមួយៗតែងមានតម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលរំពឹងទុក (EMV)។ វាគឺជា "តម្លៃ" នៃរឿងក្តីនោះបន្ទាប់ពីការពិចារណាលើគ្រប់សេណារីយោដែលអាចកើតឡើងរួច។ វាគឺជាការគណនាដ៏សំខាន់ ដែលមេធាវីត្រូវធ្វើសម្រាប់គ្រប់រឿង

ក្តីនីមួយៗ។ ឧទាហរណ៍ យើងនឹងយកឧទាហរណ៍ពីខាងដើមនៃគ្រោះថ្នាក់រថយន្តមួយ ដែលវុត្ថាបានបើកឡានរបស់ខ្លួន ហើយទៅបុកនឹងថាវីដែលកំពុងដើរនៅលើផ្លូវ។ ក្នុងឧទាហរណ៍នេះ មេធាវីដែលតំណាងឱ្យបុគ្គលនីមួយៗ នឹងត្រូវគណនា EMV សម្រាប់រឿងក្តីនេះជាមុនសិន។

ជំហានដំបូងនៅក្នុងការគណនា EMV គឺត្រូវកំណត់ការខូតខាតសរុបដែលថាវីមាន។ ឧបមាថា នាងបាក់ជើងនៅក្នុងគ្រោះថ្នាក់នោះ ហើយនាងត្រូវចំណាយប្រាក់៥០០ដុល្លា លើវិក្កយបត្រវេជ្ជសាស្ត្រ និងថ្លៃថ្នាំពេទ្យ។ ឧបមាដែរថានាងកាន់ទូរស័ព្ទថ្មីតម្លៃ១០០ដុល្លា ហើយទូរស័ព្ទនោះបាក់បែកនៅក្នុងគ្រោះថ្នាក់នោះ។ ជាចុងក្រោយ យើងឧបមាថានាងកំពុងតែដើរទៅសម្ភាសន៍ចូលធ្វើការងារ ប៉ុន្តែនាងមិនអាចចូលរួមការសម្ភាសន៍បានដោយសារតែគ្រោះថ្នាក់នោះ។ ក្រុមហ៊ុននោះក៏បានជ្រើសរើសអ្នកផ្សេង ហើយថាវីអាចទាមទារថានាងអាចនឹងទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍ប្រចាំខែចំនួន ៤០០ដុល្លា ប្រសិនបើនាងអាចទទួលបានការងារនោះ។ ប៉ុន្តែដោយសារតែគ្រោះថ្នាក់នោះ នាងមិនបានទៅសម្ភាសន៍ ហើយមិនអាចធ្វើការងារបានក្នុងរយៈពេល៣ខែបន្ទាប់មកទៀត។

នេះគឺជាបញ្ជីនៃការខូចខាតសក្តានុភូត ដែលវុត្ថាអាចនឹងត្រូវបង់:

ថ្លៃព្យាបាល	៥០០ ដុល្លា
ទូរស័ព្ទ	១០០ ដុល្លា
ការបាត់បង់ចំណូល	១ ២០០ ដុល្លា
សរុបការខូចខាត	១ ៨០០ ដុល្លា

ជំហានបន្ទាប់គឺត្រូវកំណត់លទ្ធភាពដែលតុលាការអាចផ្តល់ជូនថាវីចំពោះការខូចខាតនីមួយៗ។

ប្រហែលចៅក្រមកម្ពុជាយល់ឃើញថា វុត្ថាបើកឡានលឿនពេក ហើយមិនបានមើលផ្លូវដោយប្រុងប្រយ័ត្ន។ ទោះបីជាថាវីមិនបានឆ្លងផ្លូវត្រង់កាច់ជ្រុងក្តី ប៉ុន្តែនាងដើរយឺតៗ និងដោយប្រុងប្រយ័ត្ន។ នៅក្នុងករណីនេះ ចៅក្រមអាចមានទំនោរយល់ឃើញថា វុត្ថាត្រូវទទួលខុសត្រូវ ហើយសំរេចឱ្យសងថ្លៃព្យាបាល និងថ្លៃទូរស័ព្ទដល់ថាវី ។ ប៉ុន្តែការបាត់បង់ប្រាក់ចំណូល ប្រហែលជាការប៉ាន់ស្មានជ្រុលពេក។ ថាវីអាចមិនទទួលបានការងារនោះផង ទោះបីជានាងអាចទៅសម្ភាសន៍ក៏ដោយ។ ប៉ុន្តែ ក៏អាចមានឱកាសតិចតួចដែលចៅក្រមនឹងយល់ឃើញថា វុត្ថាបើកបរធ្វេសប្រហែស និងអាចផ្តល់ថ្លៃបាត់បង់ចំណូលដល់ថាវីផងដែរ។

នេះគឺជាបញ្ជីនៃអត្រាជោគជ័យរបស់ថាវីនៅក្នុងចំណុចខូចខាតទាំងបី ដែលមេធាវីរបស់នាងអាចគណនា:

ថ្លៃព្យាបាល	៩០%
ទូរស័ព្ទ	៩០%
ការបាត់បង់ចំណូល	១០%

ជំហានបន្ទាប់ គឺត្រូវរួមបញ្ចូលអត្រាជោគជ័យសម្រាប់ចំណុចខូចខាតនីមួយៗ ជាមួយនិងថ្លៃខូចខាតទាំងនោះ:

ថ្លៃព្យាបាល	៥០០ ដុល្លា	× ០,៩	= ៤៥០ ដុល្លា
ទូរស័ព្ទ	១០០ ដុល្លា	× ០,៩	= ៩០ ដុល្លា
ការបាត់បង់ចំណូល	១ ២០០ ដុល្លា	× ០,១	= ១២០ ដុល្លា
EMV សរុប			៦៦០ ដុល្លា

ផ្អែកលើការវិភាគនេះ តម្លៃជាទឹកប្រាក់ដែលរំពឹងទុកនៃរឿងក្តីនេះគឺ ៦៦០ដុល្លាស.រ.អា។ នេះមិនមែនមានន័យថាថាវីនឹងទទួលបាន ៦៦០ ដុល្លារអាមេរិកនោះទេ ប្រសិនបើរឿងរបស់នាង និងវុត្ថា ឡើងសវនាការនោះ។ នាងអាចមិនទទួលបានអ្វីទាំងអស់ ប្រសិនបើចៅក្រមសម្រេចថានាងខុសទាំងស្រុង។ ឬនាងអាចទទួលបាននូវទឹកប្រាក់ទាំង១៨០០ ដុល្លា សម្រាប់ការខូចខាតនោះ ប្រសិនបើចៅក្រមសម្រេចផ្ទុយពីនោះ។ EMV ឆ្លុះបញ្ចាំងចំនួនទឹកប្រាក់សំណងជាមធ្យមដែលនាងអាចទទួលបាន ប្រសិនបើរឿងនេះត្រូវបានវិនិច្ឆ័យជាច្រើនដង។ វាជួយឱ្យភាគីយល់អំពី "តម្លៃ" នៃរឿងក្តី ប្រសិនបើភាគីចង់ពិចារណាដោះស្រាយតាមការចរចា។

លំហាត់ ៤ គណនា EMV

ចូរគណនា EMV របស់ គីម សាន សម្រាប់ករណីខាងក្រោម:

គីម សាន បានបញ្ជាទិញអង្ករ ១០០០បាវ ក្នុងតម្លៃ៩ដុល្លាក្នុងមួយបាវ។ គាត់មានកិច្ចសន្យាលក់អង្ករជាបន្តទៅឱ្យក្រុមហ៊ុននាំចេញមួយរបស់ចិន ក្នុងតម្លៃ១២ដុល្លាក្នុងមួយបាវ។ អ្នកផ្គត់ផ្គង់ គឺក្រុមហ៊ុនអង្ករទន្លេសាប បានខកខានក្នុងការប្រគល់អង្ករដល់គីម សាន ឱ្យបានទាន់ពេលវេលា ហើយក្រុមហ៊ុនចិនបានគំរាមប្តឹង គីម សាន ដោយសារតែការខកខានរបស់គាត់ក្នុងការប្រគល់អង្ករ។ បន្ទាប់ពីបានទាមទារជាបន្តបន្ទាប់ទៅក្រុមហ៊ុនទន្លេសាបមក គីម សាន ត្រូវបង្ខំចិត្តទិញអង្ករ៥០០បាវ ពីក្រុមហ៊ុនអង្ករកំពង់ចាមក្នុងតម្លៃ១២ដុល្លាក្នុងមួយបាវ មកលក់បន្តឱ្យក្រុមហ៊ុនចិនវិញ ក្នុងតម្លៃដដែល គឺ១២ដុល្លាក្នុងមួយបាវ។

នៅទីបញ្ចប់ បន្ទាប់ពីមានការពន្យាអស់រយៈពេលពីរសប្តាហ៍មក ក្រុមហ៊ុនទន្លេសាប បានប្រគល់អង្ករខាងដើមចំនួន១០០០បាវ ដល់ គីម សាន។ គីម សាន បានយល់ព្រមទទួលយក ៥០០បាវ ហើយលក់បន្តទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនចិនវិញក្នុងតម្លៃ ១២ដុល្លាក្នុងមួយបាវ ដោយយកចំណេញក្នុងមួយបាវ ៣ដុល្លា។ ក្រុមហ៊ុនចិនមានការមិនពេញចិត្តជាខ្លាំងចំពោះការយឺតយ៉ាវនោះ ហើយប្រាប់ គីម សាន ថាពួកគេឈប់ទិញអង្ករពីគាត់ទៀតហើយ។ គីម សាន មិនមានអ្នកទិញអង្ករ ៥០០ បាវទៀតឡើយ ដូច្នេះគាត់ក៏បញ្ជូនអង្ករទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនទន្លេសាបវិញ អស់ទឹកប្រាក់ចំនួន ៥០០ ដុល្លា។

គីម សាន ជឿថាគាត់ទទួលរងការខូចខាតដូចជា ក) ការខាតបង់ប្រាក់ចំណេញ ខ) ថ្លៃបញ្ជូនអង្ករត្រឡប់ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនទន្លេសាបវិញ និង គ) ការខាតបង់ប្រាក់ចំណេញនាពេលអនាគត ពីកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនចិន ដោយសារតែការប៉ះពាល់ដល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់គាត់។

២) ឥរិយាបថចំពោះហានិភ័យ

ប្រការសំខាន់ដែលគេត្រូវកត់សម្គាល់គឺថា EMV មិនបានគិតបញ្ចូលអំពីឥរិយាបថរបស់ភាគីវិវាទចំពោះហានិភ័យទេ។ អ្នកខ្លះមានការភ័យព្រួយយ៉ាងខ្លាំងចំពោះការខាតបង់លុយកាក់ ចំណែកឯអ្នកខ្លះទៀតមិនឥចឹងឡើយ។ ចូរពិចារណាលើករណីចំនួនពីរ ដោយករណីនីមួយៗមាន EMV ចំនួន ៥,០០០ដុល្លា ដូចគ្នា។[២០] នៅក្នុងករណីទីមួយ ភាគីម្ខាងមានឱកាស ៥០%ក្នុងការឈ្នះប្រាក់១០,០០០ដុល្លា និង៥០%មិនបានទទួលអ្វីទាំងអស់ ប៉ុន្តែក៏មិនចំណាយលើអ្វីដែរ។ នៅក្នុងករណីទីពីរ ភាគីដដែលមានឱកាស ៦០%ក្នុងការទទួលបានប្រាក់១០,០០០ដុល្លា និង ២០%ក្នុងការមិនបានទទួលអ្វីទាំងអស់ និងមិនចំណាយលើអ្វីទាំងអស់ ប៉ុន្តែក៏មានឱកាស ២០%ក្នុងការដែលត្រូវបង់ប្រាក់ ៥,០០០ដុល្លា ទៅភាគីម្ខាងទៀតដែរ។ ករណីទាំងពីរនេះនឹងមានតម្លៃគណនា EMV ជាចុងក្រោយចំនួន ៥,០០០ដុល្លា ប៉ុន្តែអាមានលទ្ធផលខុសគ្នាស្រលះ អាស្រ័យទៅលើឥរិយាបថរបស់ភាគីចំពោះហានិភ័យ។

គេអាចបង្ហាញការគណនា EMV ទាំងពីរករណីដូចខាងក្រោម :

ករណីទី១		ករណីទី២	
១០, ០០០ ដុល្លា (ទឹកប្រាក់ទទួលបាន)		១០,០០០ ដុល្លារ (ទឹកប្រាក់ទទួលបាន)	
×០.៥ (អត្រាជោគជ័យ)	= ៥,០០០ដុល្លា	× ០.៦ (អត្រាជោគជ័យ)	= ៦,០០០ ដុល្លា
	+		+
០ ដុល្លា (ទឹកប្រាក់ទទួលបាន)		០ ដុល្លា (ទឹកប្រាក់ទទួលបាន)	
×០.៥ (អត្រាក្នុងការឈ្នះ)	= ០០០០ ដុល្លា	× ០.២ (អត្រាជោគជ័យ)	= ០០០០ ដុល្លា
			+
		-៥,០០០ ដុល្លា (ទឹកប្រាក់ទទួលបាន)	
		× ០.២ (អត្រាជោគជ័យ)	=-១,០០០ ដុល្លា
EMV សរុប	**៥,០០០ ដុល្លា**	**EMV សរុប**	**៥,០០០ ដុល្លា**

សំណួរសិក្សា

- តើអ្នកមានឆន្ទៈដោះស្រាយ សម្រាប់ចំនួនទឹកប្រាក់ដូចគ្នានៅក្នុងករណីទី២ដែរឬទេ បើប្រៀបធៀបនឹងករណីទី១? ចូរពន្យល់ ។
- តើអ្នកមានការព្រួយបារម្ភដែរឬទេ ចំពោះឱកាស២០%ដែលជាក់ស្តែងអ្នកអាចបាត់បង់ប្រាក់ចំនួន១,០០០ដុល្លា នៅក្នុងករណីទី២?

[២០] ដកស្រង់ចេញពី Marjorie Corman Aaron *ការស្វែងរកដំណោះស្រាយជាមួយចំនួន ផែនទី និងដើមឈើ* **សៀវភៅណែនាំអំពីដំណោះស្រាយវិវាទ** ទំព័រ ២០២, ២០៦ (Moffitt និង Bordone, ed., ឆ្នាំ២០០៥)។

៣) ការគណនា EMV ខុសៗគ្នា

ជាប្រការសំខាន់ផងដែរ ដែលត្រូវចងចាំថា ភាគីទាំងពីរនៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ នឹងគណនា EMV ដោយឡែកពីគ្នា។ ជាលទ្ធផល ពួកគេអាចរកឃើញតួលេខ EMV ខុសគ្នាសម្រាប់ករណីតែមួយ។ ឧទាហរណ៍ ប្រហែលជាវុត្ថាគិតថា គាត់មិនបានធ្វើអ្វីខុសទេ ហើយថាថាវីជាអ្នករត់កាត់មុខឡានរបស់វុត្ថាដោយមិនប្រយ័ត្នខ្លួនឯង។ នៅក្នុងករណីនេះ គាត់អាចជឿជាក់ថា ចៅក្រមទំនងជាមិនបង្គាប់ឱ្យផ្តល់ប្រាក់សំណងដូចដែលថាវីជឿជាក់នោះទេ។ ឬមួយ ប្រហែលជាវុត្ថាជឿថា ថ្លៃព្យាបាលរបស់ថាវីមិនសមរម្យទេ ពីព្រោះវាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាដែលនាងមានមុនពេលគ្រោះថ្នាក់។ ក្នុងករណីនេះ ការគណនា EMV របស់វុត្ថាអាចតិចជាងការគណនារបស់ថាវីយ៉ាងច្រើន។

ភាគីវិវាទដែលមានការគណនា EMV ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា អាចឈានទៅរកដំណោះស្រាយតាមការចរចាច្រើនជាងភាគីដែលមានការគណនា EMV ខុសគ្នាខ្លាំង។

ខ) ជម្រើសល្អបំផុតក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមការចរចា ឬ BATNA (Best Alternative to a Negotiated Settlement)

បន្ទាប់ពីភាគីទាំងអស់បានគណនា EMV រួចហើយ ពួកគេនឹងប្រើប្រាស់តួលេខនោះដើម្បីគណនាចំណុចមួយទៀត គឺ BATNA ។ ពាក្យកាត់ BATNA មានន័យថាជម្រើសល្អបំផុតក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមការចរចា។ BATNA ជាចំណុចដ៏សំខាន់មួយនៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ BATNA ប្រាប់ដល់ភាគីម្ខាងៗអំពីអ្វីដែលអាចនឹងកើតឡើង ប្រសិនបើមិនមានការព្រមព្រៀងគ្នាទេនោះ។ ជាទូទៅ BATNA បានមកពីការយក EMV ទៅបន្ថែមចំណុចមួយចំនួនទៀត។

នៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ ថាវីត្រូវពិចារណាថាតើនាងត្រូវចំណាយប្រាក់អស់ប៉ុន្មានទៅលើមេធាវី ដើម្បីដាក់ពាក្យប្តឹងវុត្ថា។ ប្រសិនបើអស់១៥០ដុល្លា ពេលនោះនាងត្រូវដកចំនួនទឹកប្រាក់១៥០ដុល្លាចេញពី EMV របស់នាង។ ប្រសិនបើនាងមិនឈានដល់ដំណោះស្រាយដោយការចរចាជាមួយវុត្ថាទេ នាងទំនងជាទទួលបានប្រាក់សំណងជាមធ្យមតែប្រមាណ៥១០ដុល្លាប៉ុណ្ណោះ តាមរយៈការប្តឹងវុត្ថានៅតុលាការ (៦៦០ដុល្លា [EMV] - ១៥០ដុល្លា [ថ្លៃឈ្នួល/កម្រៃមេធាវី] = ៥១០ ដុល្លា)។

យ៉ាងណាមិញ នាងក៏ត្រូវពិចារណាផងដែរថា ការសងប្រាក់អាចមិនកើតឡើងយ៉ាងហោចណាស់ក៏ក្នុងរយៈពេល ១ឆ្នាំដែរ ពីព្រោះប្រព័ន្ធតុលាការដំណើរការយឺតណាស់។[២១] នាងក៏ត្រូវព្រួយបារម្ភអំពីភាពតានតឹងក្នុងចិត្តនៅពេលផ្តល់ចម្លើយនៅចំពោះមុខតុលាការផងដែរ។ ចុងក្រោយ នាងក៏កំពុងប្រថុយប្រថានជាមួយលទ្ធភាពដែលថា តុលាការអាចសម្រេចឱ្យវុត្ថាឈ្នះ ដោយបន្សល់ទុកឱ្យថាវីនូវប្រាក់សំណងដ៏តិចតួច ឬគ្មានប្រាក់សំណងសោះតែម្តង។ ប្រសិនបើនាងត្រូវការប្រាក់ភ្លាមៗ ឬប្រសិនបើនាងមានការភ័យព្រួយចំពោះភាពតានតឹងក្នុងការផ្តល់ចម្លើយនៅមុខតុលាការ ពេលនោះ

[២១] ជាទូទៅ តម្លៃពេលវេលានៃសាច់ប្រាក់ (អត្រាការប្រាក់) ក៏ជាផ្នែកមួយនៃការគណនា BATNA ផងដែរ។ ដើម្បីភាពងាយស្រួល តម្លៃនេះត្រូវបានដកចេញពីសមីការនេះ។

នាងអាចពិចារណាដកទឹកប្រាក់មួយចំនួនចេញពី BATNAដើមរបស់នាង ដោយយកកត្តាយល់ឃើញទាំងនេះមកធ្វើការពិចារណា។ ទោះជាយ៉ាងណា វាជាការពិបាកក្នុងការឱ្យតម្លៃជាទឹកប្រាក់ទៅលើភាពតានតឹង ឬទៅលើតម្រូវការក្នុងការទទួលប្រាក់ភ្លាមៗ។ ប៉ុន្តែនាងអាចគិតថាបញ្ហាទាំងនេះ (ភាពតានតឹង និងតម្រូវការប្រាក់ភ្លាមៗ) មានតម្លៃ ១០០ដុល្លានៅក្នុងការគណនារបស់នាង។[២២] ប្រសិនបើដូច្នេះមែន ជាគោលការណ៍នាងកំពុងនិយាយប្រាប់ខ្លួនឯងថាៈ

> ខ្ញុំពិតជាត្រូវការលុយឥឡូវនេះ ហើយខ្ញុំភ័យខ្លាចក្នុងការទៅតុលាការ។ ខ្ញុំមានឆន្ទៈក្នុងដំណោះស្រាយសម្រាប់ប្រាក់ដែលតិចជាងនោះ ដើម្បីធានាថាខ្ញុំទទួលបានប្រាក់យ៉ាងឆាប់រហ័ស និងជៀសវាងឱ្យបាននូវដំណើរការក្តីនៅតុលាការ ដែលមានភាពតានតឹង ត្រូវការពេលវេលាយូរ។

នៅក្នុងករណីបែបនោះ BATNA ចុងក្រោយរបស់ថាវីត្រូវបានគណនាដូចខាងក្រោមៈ

EMV ដំបូងរបស់ថាវី	៦៦០ ដុល្លា
សោហ៊ុយមេធាវីរបស់ថាវី និងប្រាក់ប្រដាប់ក្តី	-១៥០ ដុល្លា
កង្វល់របស់ថាវីអំពីភាពលម្បៀងនៅក្នុងតុលាការ	-១០០ ដុល្លា
BATNA របស់ថាវី	៤១០ ដុល្លា

ដូច្នេះ BATNA (ជម្រើសល្អបំផុតក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមរយៈការចរចា) របស់ថាវី គឺ៤១០ ដុល្លា។

គ) តម្លៃបម្រុង

ភាគីទាំងអស់នៅក្នុងការចរចាលើវិវាទណាមួយត្រូវមានតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួន (សូមរំឭកឡើងវិញនូវឧទាហរណ៍ដែលមាន វណ្ណា និងធា តថ្លៃគ្នាពីតម្លៃរបស់តុ)។ វាស្ទើរតែស្មើនឹង "តម្លៃចុងក្រោយ" សម្រាប់ភាគីទៅហើយ មានន័យថាវាគឺជាចំនួនទឹកប្រាក់តិចបំផុតដែលភាគីម្ខាងមានឆន្ទៈក្នុងការទទួលយក និងច្រើនបំផុតដែលភាគីម្ខាងទៀតមានឆន្ទៈក្នុងការផ្តល់ឱ្យ។ នៅត្រង់ចំណុចបម្រុងរបស់ខ្លួន ភាគីនីមួយៗព្រងើយកន្តើយចំពោះដំណោះស្រាយ មានន័យថាលទ្ធផលដែលរំពឹងទុកពីការស្រុះស្រួល និងការប្តឹងផ្តល់គឺដូចគ្នា ដោយហេតុនោះ ទើបភាគីវិវាទព្រងើយកន្តើយចំពោះដំណើរការណាមួយដែលខ្លួនត្រូវជ្រើសរើស។ នៅក្នុងស្ថានភាពទាំងនេះ ជាទូទៅតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីគឺជា BATNA របស់ភាគីនោះ។

ដូច្នេះ នៅក្នុងឧទាហរណ៍ពីថាវី និងវុត្ថារិញ BATNAរបស់ថាវី និងតម្លៃបម្រុងរបស់នាង ដូចបានពិភាក្សាខាងលើគឺ៤១០ដុល្លា។ ប្រសិនបើនាងស្រុះស្រួលត្រឹម៤១០ដុល្លា នាងមិនបានច្រើន ឬតិចជាងការដែលនាងបន្តប្តឹងទៅតុលាការនោះទេ។ គេអាចនិយាយថា នាងគួរតែមានឆន្ទៈដោះស្រាយរឿងក្តីនេះក្នុងតម្លៃសំណង ៤១០ដុល្លា ឬច្រើនជាង

---

[២២] វាអាចទៅរួច ប៉ុន្តែមិនសូវជាទំនងប៉ុន្មានទេ ដែលថាវីនឹងមានអារម្មណ៍ផ្ទុយពីនោះ ក្នុងការបញ្ជូនរឿងក្តីនោះទៅធ្វើសវនាការ។ នាងអាចកើតក្នុងគ្រួសារអ្នកមានស្តុកស្តម្ភ និងមិនសូវជាត្រូវការប្រាក់សំណងទេ។ ហើយនាងអាចខឹងវុត្ថាយ៉ាងខ្លាំង និងថែមទាំងចង់ប្តឹងវុត្ថានៅតុលាការ ដើម្បីឱ្យនាងអាចបង្ហាញថាគាត់ខុសជាសាធារណៈ។ នៅក្នុងសេណារីយោនោះ នាងអាចធ្វើលេខបូកជំនួសឱ្យលេខដក នូវទឹកប្រាក់មួយចំនួនទៅក្នុងBATNAរបស់នាង ដើម្បីរាប់បញ្ចូលអំពីបំណងរបស់នាងក្នុងការមិនស្រុះស្រួល ហើយចង់ទៅតុលាការជំនួសវិញ។

នោះ។ ប៉ុន្តែ នាងនឹងបដិសេធសម្ដីណាដែលមានតម្លៃតិចជាង៤១០ដុល្លា ពីព្រោះវានឹងតិចជាងជម្រើសល្អបំផុតក្រៅពីដំណោះស្រាយតាមការចរចា គឺការប្ដឹងទៅតុលាការ។ ប្រសិនបើតម្លៃបម្រុងរបស់វុត្ថា ខ្ពស់ជាងរបស់ថាវី (មានន័យថា វុត្ថាមានឆន្ទៈក្នុងការសងច្រើនជាង៤១០ដុល្លា) ពេលនោះ ភាគីវិវាទគួរតែអាចដោះស្រាយរឿងក្ដីនេះបាន។ បានសេចក្ដីថា វាជាការប្រសើរដែលពួកគេឈានដល់ដំណោះស្រាយមួយតាមការចរចាជាជាងទៅតុលាការ។

ក្រាហ្វិកខាងក្រោមបង្ហាញអំពីដំណោះស្រាយដែលអាចមាន ប្រសិនបើតម្លៃបម្រុងរបស់ថាវីគឺ ៤១០ដុល្លា ហើយតម្លៃបម្រុងរបស់វុត្ថាគឺ ៦០០ដុល្លា:

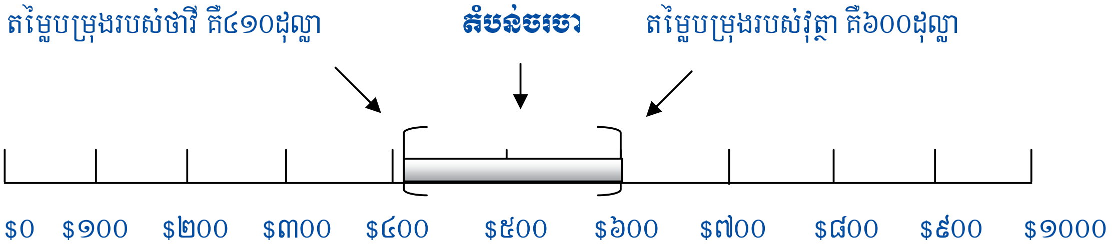

ដំណោះស្រាយអាចកើតមាន នៅត្រង់ចំនុចណាមួយនៅក្នុងតំបន់ចរចានោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើវុត្ថាគណនាតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួនឃើញត្រឹមតែ ៣១០ដុល្លា ដែលតិចជាងតម្លៃបម្រុងរបស់ថាវីចំនួន១០០ដុល្លានោះ ដំណោះ-ស្រាយនឹងមិនមានឡើយ។ បែបនេះនឹងមានន័យថា ការគណនាតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីវិវាទបង្ហាញថា ពួកគួរតែទៅតុលាការប្រសើរជាងស្រុះស្រួលលើរឿងក្ដីនេះ។ ក្រាហ្វិកខាងក្រោមនេះបង្ហាញអំពីសេណារីយោនោះ និងគម្លាតរវាងតម្លៃបម្រុងទាំងពីរ:

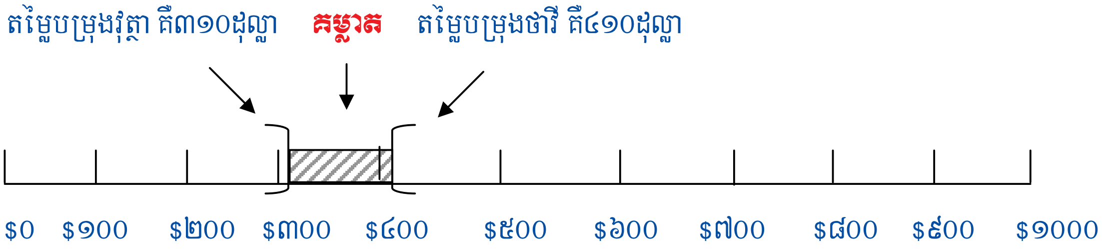

ដូចគ្នានឹងវិធានដែលប្រើនៅតាមទីផ្សារដែរ គេអាចយកមកអនុវត្តផងដែរនៅក្នុងការចរចាអំពីវិវាទមួយ ដោយយកហេតុការណ៍ខាងក្រៅដែលពាក់ព័ន្ធមកកំណត់តម្លៃបម្រុង។ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា ថាវីអាចព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលវុត្ថាថា តម្លៃបម្រុងរបស់វុត្ថាគួតែមានតម្លៃខ្ពស់ ដោយអាចមកពីរបួសធ្ងន់ដែលនាងបានទទួលរង។ វុត្ថាអាចព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលថាវីថាតម្លៃបម្រុងរបស់នាងគួរតែមានតម្លៃទាប ដោយសារតុលាការមានភាពមិនច្បាស់លាស់ មេធាវីមានតម្លៃថ្លៃ នាងនឹងត្រូវរង់ចាំរយៈពេលយូរ ម្យ៉ាងវាជាកំហុសរបស់នាង មិនមែនជាកំហុសរបស់គេនោះទេ ។ល។

លំហាត់_តម្លៃបម្រុង

សុផល ជាម្ចាស់ហាងលក់ទូរស័ព្ទដៃមួយនៅទីក្រុងភ្នំពេញ។ គាត់ទិញទូរស័ព្ទជាច្រើនពីក្រុមហ៊ុននាំចូលរបស់ ណូរ៉ា។ នៅខែកក្កដា សុផលបញ្ជាទិញទូរស័ព្ទថ្មីម៉ាកម៉ូតូរ៉ូឡាចំនួន១០០គ្រឿង ពីណូរ៉ា។ ណូរ៉ាគិតតម្លៃ១០០ដុល្លាស.រ.អា សម្រាប់ទូរស័ព្ទមួយគ្រឿង។ សុផលមានសេចក្តីរំភើបយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការទទួលបានទូរស័ព្ទទាំងនេះ ពីព្រោះវាជាទូរស័ព្ទថ្មីនៅក្នុងទីផ្សារកម្ពុជា។ ក្រុមហ៊ុនម៉ូតូឡូរ៉ាទើបតែចាប់ផ្តើមផលិតទូរស័ព្ទទាំងនេះ ហើយវាមានរូបរាងថ្មី ស្តើងមែនទែន និងមានប្រជាប្រិយភាពយ៉ាងខ្លាំងនៅសហរដ្ឋអាមេរិក និងប្រទេសជប៉ុន។ សុផលមានផែនការលក់រាយទូរស័ព្ទនេះ ក្នុងមួយគ្រឿង តម្លៃ២០០ដុល្លា។ សុផលបានចំណាយប្រាក់អស់៥០០ដុល្លា សម្រាប់ការផ្សាយពាណិជ្ជកម្មអំពីទូរស័ព្ទថ្មីទាំងនេះ ហើយបានបញ្ជាក់ថា នឹងមានដាក់លក់ចាប់ពីថ្ងៃសៅរ៍ ទី០៨ ខែសីហា តទៅ។ ហាងរបស់សុផលជាហាងដំបូងបង្អស់ដែលមានលក់ទូរស័ព្ទទាំងនេះនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

នៅខែកក្កដា សុផលបានបង់ថ្លៃទិញចំនួនពាក់កណ្តាល(៥០០០ដុល្លា) ដល់ណូរ៉ា ហើយយល់ព្រមបង់ពាក់កណ្តាលទៀត នៅពេលប្រគល់ទំនិញនៅថ្ងៃទី០៧ ខែសីហា។ ប៉ុន្តែ នៅថ្ងៃទី០៧ ខែសីហា ទូរស័ព្ទមិនបានយកមកដល់ឡើយ។ នៅថ្ងៃទី០៨ អតិថិជនជាច្រើនបានមកហាងរបស់សុផល ដើម្បីទិញទូរស័ព្ទថ្មីនេះ ប៉ុន្តែគាត់មិនទាន់មានទូរស័ព្ទនោះទេ។ អតិថិជនមិនសប្បាយចិត្តដែលគាត់មិនមានទូរស័ព្ទថ្មីនៅថ្ងៃសៅរ៍ ដូចដែលគាត់បានសន្យានៅក្នុងការផ្សាយពាណិជ្ជកម្ម។ ណូរ៉ាសន្យាថា នឹងប្រគល់នៅក្នុងពេលប៉ុន្មានថ្ងៃទៀត ដោយបញ្ជាក់ថាខ្លួនមានបញ្ហាជាមួយគយ។

ទីបំផុត នៅថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ណូរ៉ាបានយកទូរស័ព្ទ ម៉ូតូរ៉ូឡា នោះមក ប៉ុន្តែអតិថិជនជាច្រើនរបស់សុផលបានទិញទូរស័ព្ទថ្មីម៉ាកណូគា នៅហាងដែលប្រកួតប្រជែងជាមួយគាត់រួចទៅហើយ។ សុផលក៏រកឃើញផងដែរថាទូរស័ព្ទទាំងនោះមានបញ្ហា និងដំណើរការមិនសូវល្អ។ គាត់មិនបានបង់ប្រាក់ពាក់កណ្តាលទៀតឱ្យណូរ៉ាទេ ហើយថែមទាំងទាមទារឱ្យ ណូរ៉ា សងប្រាក់មុនចំនួន៥.០០០ដុល្លា ដែលគាត់បានបង់នៅក្នុងខែកក្កដាមកវិញ។ ណូរ៉ាបានបដិសេធ ហើយសន្យាថានឹងផ្ញើទូរស័ព្ទម៉ូតូរ៉ូឡាចំនួន១០០គ្រឿងផ្សេងទៀតឱ្យ ក្នុងរយៈពេលពីរសប្តាហ៍ ប្រសិនបើសុផលប្រគល់ទូរស័ព្ទដែលមានបញ្ហានោះឱ្យមកខ្លួនវិញ។

សុផលបានមករកអ្នក ហើយសួរអ្នកអំពីការចរចារកដំណោះស្រាយ ឬក៏អាចដាក់ពាក្យប្តឹងណូរ៉ាទៅតុលាការ។ សុផលមានការព្រួយបារម្ភថាការដាក់បណ្តឹងអាចចំណាយពេលវេលាច្រើនពីមុខរបររបស់គាត់។ គាត់ក៏មានការភ័យព្រួយក្នុងការផ្តល់ចម្លើយនៅចំពោះតុលាការ ប្រឆាំងនឹងណូរ៉ាផងដែរ ។ គាត់ដឹងថាណូរ៉ាមានអំណាចខ្លាំងណាស់។

សូមគណនា EMV BATNA និងតម្លៃបម្រុងសម្រាប់សុផល។

បន្ទាប់មក ចូរព្យាយាមប៉ាន់ស្មានតម្លៃបម្រុងរបស់ណូរ៉ា។ តើលោកអ្នកត្រូវការព័ត៌មានបន្ថែមអ្វីខ្លះទៀត ដើម្បីប៉ាន់ស្មានតម្លៃបម្រុងរបស់ណូរ៉ា?

៣. កលយុទ្ធនៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក

គេអាចសម្រេចបានលទ្ធផលកាន់តែប្រសើរពីការចរចាបែបបែងចែក ដោយប្រើប្រាស់កលយុទ្ធមួយចំនួនដែលត្រូវបានគេស្គាល់ជាទូទៅរួចមកហើយ។ ខាងក្រោមនេះគឺជាកលយុទ្ធមួយចំនួនដែលអ្នកចរចាបានប្រើប្រាស់។ កលយុទ្ធទាំងនេះត្រូវបានផ្ដល់ជូនជាឧបករណ៍សម្រាប់ប្រើនៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ប៉ុន្ដែមិនមានភាពចាំបាច់នៅក្នុងការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ឡើយ។

- **តម្លៃបម្រុងរបស់អ្នក:** កលយុទ្ធទីមួយគឺគណនាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន និងប្រាកដប្រជានូវ EMV និង BATNA ក៏ដូចជាតម្លៃបម្រុងដែលជាលទ្ធផលចុងក្រោយ។ ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើរួចមកហើយថា នេះជាការចាំបាច់ក្នុងការកំណត់ថាត្រូវមានវិធានការយ៉ាងដូចម្ដេចនៅពេលមានវិវាទ។
- **តម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីម្ខាងទៀត:** កលយុទ្ធទីពីរគឺព្យាយាមកំណត់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវនូវតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ចំណុចនេះអាចជាការលំបាក។ វិធីមួយក្នុងការកំណត់នេះគឺត្រូវព្យាយាមប្រមូលព័ត៌មានឱ្យបានច្រើនបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបានអំពីភាគីម្ខាងទៀត និងកម្មវត្ថុនៃវិវាទ។ ជាងនេះទៅទៀត វាជាប្រការសំខាន់ដែលគេត្រូវស្ដាប់ដោយប្រុងប្រយ័ត្ននូវអ្វីៗទាំងអស់ដែលភាគីម្ខាងទៀតនិយាយ ឬសរសេរ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។ ត្រូវពិចារណាលើតួលេខដែលភាគីនោះស្នើ និងថាភាគីនោះតើមានភាពបត់បែនប៉ុណ្ណា នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។ ចំណុចនេះអាចផ្ដល់នូវគំនិតស៊ីជម្រៅមួយចំនួន ពាក់ព័ន្ធនឹងតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីនោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រការដែលសំខាន់ គឺអ្នកមិនត្រូវលះបង់តម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួនឯងឡើយ។
- **"ការកម្លា":** ការកម្លា គឺជាការបង្ហាញនូវចេតនាធ្វើអ្វីមួយ ដែលមិនមែនជាចេតនាពិតប្រាកដ ដូចជា ចំណាយប្រាក់តែក្នុងចំនួនណាមួយ ឬឈប់សហការជាមួយភាគីម្ខាងទៀត ឬដើរចេញពីការចរចាជាដើម។ ដោយប្រើការកម្លា អ្នកអាចមានលទ្ធភាពបង្កើតអំណាចតថ្លៃបន្ថែមទៀត។ វាអាចបណ្ដាលឱ្យភាគីម្ខាងទៀតកែប្រែតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួន ឬកែប្រែការប៉ាន់ស្មានតម្លៃបម្រុងរបស់អ្នក។ ទោះក្នុងផ្លូវណាក៏ដោយ វាអាចហុចលទ្ធផលកាន់តែប្រសើរសម្រាប់បុគ្គលដែលធ្វើការកម្លានោះ។

ប៉ុន្ដែ វាជាការប្រថុយប្រថាន ដោយសារមានពេលខ្លះ ការកម្លានោះត្រូវបានគេ "ជំរុញ"។ នេះមានន័យថាភាគីម្ខាងទៀតអាចបង្ខំអ្នកឱ្យធ្វើនូវអ្វីដែលអ្នកបានគំរាមថានឹងធ្វើ។ ប្រសិនបើលោកអ្នកមិនធ្វើតាមនោះទេ អ្នកនឹងបាត់បង់ភាពដែលអាចជឿជាក់បានពីក្រសែភ្នែករបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ហើយនាពេលអនាគតភាគីម្ខាងទៀត អាចនឹងមិនជឿនូវអ្វីដែលអ្នកនិយាយ។ ប្រសិនបើការកម្លាត្រូវបានគេជំរុញ លទ្ធផលចុង-ក្រោយទំនងជាកាន់តែអាក្រក់ជាងមុនទៅទៀត។

ជាងនេះទៅទៀត ការកម្លាជួនកាលអាចបំផ្លាញដល់ទំនាក់ទំនងយូរអង្វែងរវាងភាគីទាំងពីរ ដោយ-សារកង្វះទំនុកចិត្ត។ កាកម្លាត្រូវបានប្រើប្រាស់បានល្អបំផុត នៅក្នុងការចរចារវាងគូភាគី ដែលមិនមានចេតនាបន្តទំនាក់ទំនងទៅពេលអនាគត ដូចជាករណីទិញទំនិញនៅផ្សារ នៅថ្ងៃឈប់សម្រាកជាដើម។

- **ការកាត់ថ្លៃ :** ការកាត់ថ្លៃគឺជាការប្រើប្រាស់តួលេខ ទោះតិចក្ដីច្រើនក្ដី ដើម្បីជះឥទ្ធិពលទៅលើការយល់ឃើញរបស់ភាគីម្ខាងទៀតចំពោះតម្លៃ។ ការស្រាវជ្រាវបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មនុស្សនឹងផ្លាស់ប្ដូរការវាយតម្លៃ

និងសេចក្តីស្នើតបរបស់ខ្លួន ដោយផ្អែកលើសម្តីដំបូង។[២៣] ឧទាហរណ៍ ការសិក្សាមួយរបស់ប្រទេសស៊ុយអែត បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា អ្នកទិញផ្ទះល្វែងបានផ្តល់តម្លៃដំបូងខ្ពស់ ប្រសិនបើតម្លៃនៅក្នុងបញ្ជីដំបូងខ្ពស់។ អ្នកទិញផ្ទះល្វែងបានផ្តល់តម្លៃដំបូងទាប ប្រសិនបើតម្លៃនៅក្នុងបញ្ជីដំបូងទាប សម្រាប់អចលនទ្រព្យដដែលនោះ។ គេអាចនិយាយបានថា ការយល់ឃើញរបស់អ្នកទិញអំពីតម្លៃទីផ្សាររបស់អចលនទ្រព្យ ទទួលឥទ្ធិពលពីតម្លៃដំបូងដែលអ្នកលក់កំណត់។[២៤] ការកាត់ថ្លៃមានឥទ្ធិពលចំពោះ សូម្បីតែ អ្នកជំនាញ។ ក្នុងការសិក្សាមួយរបស់ប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ អ្នកស្រាវជ្រាវបានរកឃើញថា ការប៉ាន់ស្មានតម្លៃរថយន្ត ដោយយន្តការីអាជីព ទទួលឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងពីសំណួរកាត់ថ្លៃដំបូងដែលអតិថិជនសួរ។[២៥]

ការកាត់ថ្លៃមានប្រសិទ្ធភាព ពីព្រោះវាហាក់ដូចជាធ្វើឱ្យមនុស្សផ្តោតអារម្មណ៍ទៅលើទិដ្ឋភាពមួយចំនួននៃកម្មវត្ថុមួយ។ ការកាត់ថ្លៃខ្ពស់ពាក់ព័ន្ធនឹងផលិតផលមួយនឹងហាក់បណ្តាលឱ្យមនុស្សផ្តោតទៅលើទិដ្ឋភាពវិជ្ជមាននៃផលិតផលនោះ ចំណែកឯការកាត់ថ្លៃទាបនឹងបណ្តាលឱ្យមានឥទ្ធិពលផ្ទុយពីនោះ។ អ្នកចរចាអាចទាញយកអត្ថប្រយោជន៍ពីចំណុចនេះ ដោយបង្ហាញនូវការទាមទារដំបូងដ៏ខ្ពស់ពីភាគីម្ខាងទៀត (ដូចគ្នានឹងអ្នកលក់អចលនទ្រព្យស៊ុយអែតដែរ) ឬសម្តីដំបូងដ៏ទាប ប្រសិនបើខ្លួនជាអ្នកបង់ប្រាក់។ គួរកត់សម្គាល់ថា ការកាត់ថ្លៃដំបូងខ្ពស់ ឬទាបហួសហេតុពេក មានប្រសិទ្ធភាពកាន់តែតិច ហើយមានភាពប្រថុយប្រថានក្នុងការធ្វើឱ្យភាគីម្ខាង ទៀតដើរចេញ។[២៦]

- **"តម្លៃចុងក្រោយ" ដែលមិនអាចកែប្រែបានៈ** ជួនកាលភាគីម្ខាងអាចទាមទារថាខ្លួនកំពុងផ្តល់នូវជំហរដែលដាច់ខាត និងជាចុងក្រោយ។ នេះគឺជាសម្តីដ៏ល្អបំផុតរបស់ខ្លួន ហើយខ្លួនមិនអាចព្រមឱ្យហួសពីនោះទៀតបានទេ។ ជួនកាល ការបង្ហាញតម្លៃចុងក្រោយដែលមិនអាចកែប្រែបាន គឺស្រដៀងទៅនឹងការកម្លាដែរ ប៉ុន្តែតម្លៃចុងក្រោយ គឺជាជំហរដ៏ពិតប្រាកដរបស់ភាគី ហើយមិនមែនគ្រាន់តែជាការកម្លានោះទេ។ ជាទូទៅ តម្លៃចុងក្រោយគឺជាតម្លៃបម្រុងនោះឯង។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើបន្ទាប់ពីព្យាយាមចរចារកដំណោះស្រាយរួចមក ភាគីម្ខាងមានឆន្ទៈចំណាយតែ ១,០០០ដុល្លានោះ ភាគីនោះអាចប្រាប់ដល់ភាគីម្ខាងទៀតថានេះគឺជាតម្លៃចុងក្រោយ។ នៅ

---

[២៣] Henrik Kristensen និង Tommy Gärling *ចំណុចគោល ចំណុចយោង និងសម្តីតបនៅក្នុងការចរចា។* របាយការណ៍ចិត្តវិទ្យានៃសាកលវិទ្យាល័យ Goteborge លេខ៧ ទំព័រ២៧ (ឆ្នាំ១៩៩៧)។

[២៤] *ដូចមុន*

[២៥] Adam D. Galinsky, *តើអ្នកគួរផ្តល់សម្តីដំបូងដែរឬទេ?*, **ការចរចា** (មហាវិ.ពាណិជ្ជ. នៃសាកលវិ.ហាវើដ, ឆ្នាំ២០០៤)។ "នៅក្នុងការសិក្សានេះ អ្នកស្រាវជ្រាវតម្រូវឱ្យអតិថិជនមួយចំនួន យករថយន្តជាច្រើន ដែលប្រើរួច ហើយត្រូវការការជួសជុល ទៅរកយន្តការីអាល្លឺម៉ង់ ដែលជាអ្នកដែលគេរំពឹងថានឹងដឹងអំពីតម្លៃពិតប្រាកដនៃរថយន្ត។ បន្ទាប់ពីបានផ្តល់យោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនអំពីតម្លៃរថយន្តនោះរួច អតិថិជនសួរយន្តការីអំពីតម្លៃដែលគាត់ប៉ាន់ស្មាន។ យន្តការីចំនួនពាក់កណ្តាលត្រូវបានផ្តល់ការកាត់ថ្លៃទាប។ អតិថិជននិយាយថា "ខ្ញុំគិតថារថយន្តនោះត្រូវលក់ក្នុងតម្លៃ២,៨០០ម៉ាក"។ យន្តការីចំនួនពាក់កណ្តាលទៀតត្រូវបានផ្តល់ការកាត់ថ្លៃខ្ពស់: "ខ្ញុំគិតថារថយន្ត នោះត្រូវលក់ក្នុងតម្លៃ៥,០០០ម៉ាក"។ យន្តការីទាំងនោះប៉ាន់ស្មានតម្លៃរថយន្តក្នុងតម្លៃ ១,០០០ម៉ាក បន្ថែមទៀតនៅពេលដែលពួកគេត្រូវបានផ្តល់ការកាត់ថ្លៃខ្ពស់!" *ដូចមុន*។

[២៦] *ដូចមុន*

សហរដ្ឋអាមេរិក ភាគីម្ខាងអាចនិយាយថាខ្លួនមាន"ដៃដែលជាប់ចំណង"។ នេះមានន័យថា ខ្លួនមិនមានលទ្ធភាពក្នុងការផ្លាស់ប្តូរជំហររបស់ខ្លួនឱ្យហួសពីនេះទៀតបានឡើយ។

ប្រការនេះគួរអនុវត្តតែនៅពេលណាដែលការចរចាបានឈានទៅដល់ចំណុចមួយ ដែលភាគីនោះដឹងថាខ្លួននឹងមិនទទួលបានអ្វីច្រើនជាងតម្លៃបម្រុងរបស់ខ្លួននោះទេ។ ការប្រកាសតម្លៃចុងក្រោយឆាប់ពេក អាចបណ្តាលឱ្យទទួលបានលទ្ធផលដែលមិនសូវមានប្រយោជន៍។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងប្រកាសឆាប់រហ័សពេកនៅក្នុងការចរចា ថាខ្លួននឹងមិនចំណាយច្រើនជាង១,000 ដុល្លាឡើយ នោះគាត់នឹងបាត់បង់ឱកាសក្នុងការចំណាយតិចជាងនោះ គឺ៩00ដុល្លា។ ភាគីត្រូវមានភាពជឿជាក់ជាដាច់ខាតថា អ្វីដែលតិចជាង ១,000 ដុល្លា គឺមិនអាចទៅរួច។ បន្ទាប់មក គឺពេលនោះហើយដែលគេគួរប្រកាសតម្លៃចុងក្រោយដល់ភាគីម្ខាងទៀត។

ការប្រកាសតម្លៃចុងក្រោយអាចនឹងបញ្ចប់ការចរចា ទោះជាមានការព្រមព្រៀង ឬបរាជ័យក្តី។ ជាលទ្ធផល នេះគឺជាកលយុទ្ធផ្អែកលើភាពអំណោយផលនៃពេលវេលា ប៉ុន្តែអាចមានភាពប្រថុយប្រថាន ប្រសិនបើប្រើប្រាស់ឆាប់រហ័សពេកនៅក្នុងដំណើរការ។ ព័ត៌មានថ្មីៗដែលទើបតែបញ្ចេញក្នុងពេលចរចា អាចផ្លាស់ប្តូរតម្លៃចុងក្រោយបាន។

- **ការផ្លាស់ប្តូរតម្លៃបម្រុង:** ភាគីម្ខាងអាចទាមទារភាគីម្ខាងទៀតឱ្យផ្លាស់ប្តូរតម្លៃបម្រុង ដោយផ្អែកលើអង្គហេតុ ឬទស្សនៈដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា និងព័ត៌មានសំខាន់ដែលភាគីម្ខាងទៀតអាចមិនមាន។ នេះគឺជាតួនាទីមួយរបស់មេធាវី ជាអ្នកថ្លែងការពារឱ្យអតិថិជនរបស់ខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចផ្តល់ភ័ស្តុតាងនៃការខូចខាតធ្ងន់ធ្ងរដល់អាជីវកម្មមួយ ដែលបណ្តាលមកពីផលិតផលខូចគុណភាព របស់ភាគីម្ខាងទៀត។

ទោះជាយ៉ាងណា មេធាវីមិនត្រូវការពារជំហរកូនក្តីរបស់ខ្លួនហួសហេតុពេក ហើយបំភ្លៃព័ត៌មានដោយកុហកបោកប្រាស់ឡើយ។ យុត្តាធិការជាច្រើនផ្តល់ការសង្គ្រោះដល់ភាគីរងគ្រោះ ដោយសេចក្តីថ្លែងការណ៍បោកប្រាស់ ដែលនាំឱ្យមានការព្រមព្រៀងស្រុះស្រួល។ ការសង្គ្រោះទាំងនោះអាចមាន ដូចជាការប្តឹងទារសំណងជំងឺចិត្ត ចំពោះការក្លែងបន្លំ ឬលុបចោលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ បន្ទាប់មកដាក់ពាក្យប្តឹងឡើងវិញទៅតុលាការជាដើម។[២៧] នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា អំពើបំភាន់ មិនទៀងត្រង់ ឬបំភ្លៃព័ត៌មាន អាចបង្កើតបាន ជាបទឆបោកដែលគ្រប់គ្រាន់សំរាប់រំលាយកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលបាន។[២៨] វាមានរេខាខ័ណ្ឌច្បាស់លាស់រវាងអំពើឆបោក

---

[២៧] កិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលក៏ដូចជាកិច្ចសន្យាដទៃទៀតដែរ អាចលុបចោលបានក្នុងករណីមានការក្លែងបន្លំ ឬការបំភ្លៃ។ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក *សូមមើល ឧ.* UCC 2-721; *Phipps v. Winneshiek County*, 593 N.W.2d 143 (Iowa ឆ្នាំ១៩៩៩)។ នៅអង់គ្លេស *សូមមើល ឧ. Fulton Co. Ltd. v. Totes Isotoner (UK) Ltd.*, 2002 WL 32068011 (PCC), R.P.C. 27 (ឆ្នាំ២00៣)។ ចំពោះកិច្ចសន្យានៅសហភាពអឺរ៉ុប *សូមមើលឧ.* **គោលការណ៍នៃច្បាប់កិច្ចសន្យាអឺរ៉ុប** មាត្រា ៤.១០៧ គណៈកម្មការស្តីពីច្បាប់កិច្ចសន្យាអឺរ៉ុប (ឆ្នាំ១៩៩៨)។

[២៨] ក្រឹត្យ-ច្បាប់លេខ៣៨ មាត្រា៦ ដល់មាត្រា១០ កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១២, ក.រ.-ព.ក កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៣ មាត្រា៣៤៧-៣៤៩ (ការលុបចោលកិច្ចសន្យាដោយការឆបោក ព័ត៌មានមិនពិត និងរំលោភបំពានលើស្ថានភាព), **បទអន្តរាធិប្បាយ** ក.ន.រ.-ព.ក. កំណត់ សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១២ គន្ថីទី៣ ជំពូក៤ ផ្នែកទី២ (៥)(៣)(ឆ្នាំ ២00៧), ទំព័រ ១១០។ ការឆបោក

និងកលយុទ្ធចរចាដ៏មុតស្រួចដែលគេប្រើដើម្បីផ្លាស់ប្តូរតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ អ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ គួរមានការប្រុងប្រយ័ត្នកុំឆ្លងវេខានោះឱ្យសោះ បើដូច្នោះទេ ខ្លួននឹងប្រថុយប្រថាន ក្នុងការបង្កើតកិច្ចព្រមព្រៀងមួយដែលគេអាចរំលាយបាន ព្រមទាំងត្រូវរំលោភក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈមេធាវីកម្ពុជាទៀតផង។[២៩]

សំណួរសិក្សា

- តើលោកអ្នកធ្លាប់ប្រើប្រាស់កលយុទ្ធទាំងនេះនៅក្នុងការចរចាដែរឬទេ?
- ប្រសិនបើធ្លាប់ តើកលយុទ្ធណាមួយ ដែលមានភាពជោគជ័យជាងគេបំផុត ហើយហេតុអ្វី?
- មេធាវី ផារី ទាមទារចំពោះមេធាវី សុកញ្ញា ថា កូនក្តីរបស់ខ្លួន "មានបំណងយ៉ាងមុតមាំ" ក្នុងការទៅតុលាការ និងទុកឱ្យចៅក្រមកំណត់ថាអ្នកណាត្រូវអ្នកណាខុស។ ប៉ុន្តែ ជាការសម្ងាត់ ផារីដឹងថាកូនក្តីរបស់ខ្លួនភ័យខ្លាចក្នុងការទៅតុលាការណាស់។ ប្រសិនបើភាគីដោះស្រាយវិវាទបានដោយជោគជ័យ តើការអះអាងរបស់ផារី ជាអំពើនបោកដែលធ្វើឱ្យការព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលនោះអាចត្រូវលុបចោលបានដែរឬទេ?
- តើលោកអ្នកចង់ដឹងអង្គហេតុច្រើនជាងនេះដែរឬទេ ដើម្បីឆ្លើយនឹងសំណួរនេះ? ប្រសិនបើចង់ តើអង្គហេតុអ្វីខ្លះដែលអាចមានសារៈប្រយោជន៍?

លំហាត់ ~ ការចរចាបែបបែងចែក

ក្រុមហ៊ុនសំណង់សៀមរាបកំពុងសាងសង់សណ្ឋាគារដ៏ធំស្កឹមស្កៃមួយនៅក្នុងខេត្តសៀមរាប ដែលមានឈ្មោះថា "បន្ទាយអង្គរ"។ ក្រុមហ៊ុនស៊ីម៉ង់ត៍អាស៊ានទើបតែចុះហត្ថលេខាផ្គត់ផ្គង់ក្រុមហ៊ុនសៀមនូវស៊ីម៉ង់ត៍សម្រាប់គម្រោងនោះ។ កិច្ចសន្យាតម្រូវឱ្យក្រុមហ៊ុនអាស៊ានប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍លាយស្រេចចំនួន ១០,០០០គីឡូក្រាម ដល់ក្រុមហ៊ុនសៀមនៅថ្ងៃទី១៥ ខែមករា។ បន្ទាប់មកអាស៊ានត្រូវប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍ចំនួន ៥,០០០គីឡូក្រាមទៀត នៅថ្ងៃទី១៥ រៀងរាល់ខែ រហូតដល់ថ្ងៃទី១៥ ខែធ្នូ។ កិច្ចសន្យានោះមានតម្លៃសរុប ៦៥,០០០ដុល្លាអាមេរិក (១ដុល្លា /ស៊ីម៉ង់ត៍១គីឡូ × ៦៥,០០០ គីឡូ)។

ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានបានប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍ពីរលើកដំបូងទាន់ពេលវេលា ហើយក្រុមហ៊ុនសៀមក៏បានបង់ប្រាក់ពីរលើក

ព័ត៌មានមិនពិត និងរំលោភបំពានលើស្ថានភាព ត្រូវបែងចែកឱ្យដាច់ពីការដែលគ្រាន់តែភ័ន្តច្រលំលើអង្គហេតុ ឬអង្គច្បាប់ ដែលពិតជាមិនមែនជាមូលហេតុដែលអាចលុបចោលកិច្ចព្រមព្រៀងសះជាបានឡើយ។ ក.រ.-ព.ក មាត្រា៧២៧-៧២៨។

[២៩] ក្រមសីលធម៌មេធាវីចែងថា "គ្រប់ការទំនាក់ទំនងរវាងមេធាវីគ្នាឯង ត្រូវប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងស្មារតីនៃសហភាតាសមរម្យ និងគួរសមជានិច្ច។ ក្នុងការគោរពផលប្រយោជន៍អតិថិជនរបស់ខ្លួន មេធាវីមិនត្រូវធ្វើអ្វីដែលអាចនឹងនាំឱ្យខូចខាតដល់សហភាតានៃខ្លួនឡើយ។..." ក្រមសីលធម៌មេធាវី មាត្រា២៥ (បកប្រែក្រៅផ្លូវការដោយគណៈមេធាវីក្នុង *វិជ្ជាជីវៈច្បាប់នៅកម្ពុជា [Legal Profession in Cambodia]* គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៥)។ ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវីចែងផងដែរថា "ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មជាបទវិន័យ ចំពោះមេធាវីណាដែលប្រព្រឹត្តល្មើសនឹងវិធាននៃវិជ្ជាជីវៈ ឬប្រព្រឹត្តអំពើណាមួយដែលប៉ះពាល់ដល់សីលធម៌ ឬកិត្តិយសមេធាវី ទោះបីប្រព្រឹត្តក្រៅពីការប្រកបវិជ្ជាជីវៈរបស់ខ្លួនក៏ដោយ" **ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវី** មាត្រា៥៩ (បកប្រែក្រៅផ្លូវការដោយគណៈមេធាវីក្នុង *វិជ្ជាជីវៈច្បាប់នៅកម្ពុជា* គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៥)។

ដំបូងទាន់ពេលវេលាដែរ។ បន្ទាប់មក នៅក្នុងខែមីនា ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបបដិសេធមិនព្រមបង់ប្រាក់សម្រាប់ការប្រគល់លើកទីបី ដោយខ្លួនតវ៉ាថាស៊ីម៉ង់ត៍មានគុណភាពអន់។ ក្រុមហ៊ុនអាស៊ាន ឆ្លើយតបថាខ្លួនបានត្រួតពិនិត្យស៊ីម៉ង់ត៍ឃើញថាមានគុណភាពល្អនៅពេលប្រគល់ ប៉ុន្តែដោយសារកម្មកររបស់ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបទៅវិញទេ ដែលមិនបានរៀបចំទុកដាក់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវនៅឯការដ្ឋានសាងសង់ ដោយផ្អែកលើការសង្កេត និងត្រួតពិនិត្យរបស់ខ្លួន។ ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានថែមទាំងបញ្ជាក់ទៀតថា ប្រសិនបើក្រុមហ៊ុនសៀមរាប មិនព្រមបង់ប្រាក់ទេ ខ្លួននឹងមិនប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍បន្ថែមទៀតឡើយ។

ក្រោយមក ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបបានសម្រេចចិត្តចុះកិច្ចសន្យាបន្ទាន់មួយជាមួយក្រុមហ៊ុនផ្គត់ផ្គង់ស៊ីម៉ង់ត៍មួយទៀត ក្នុងតម្លៃថ្លៃជាងក្រុមហ៊ុនអាស៊ានពីរដង។

ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបបានទាក់ទងទៅមេធាវីរបស់ខ្លួន ហើយបានទាមទារថាខ្លួនទទួលបានស៊ីម៉ង់ត៍គុណភាពអន់ ចំនួន៥,០០០គីឡូក្រាមពីក្រុមហ៊ុនអាស៊ាន។ ក្រុមហ៊ុនខ្លួនបានចំណាយអស់ប្រាក់៥,០០០ដុល្លា សំរាប់កម្លាំងពលកម្ម និងសោហ៊ុយមួយចំនួនទៀតពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរៀបចំទុកដាក់ និងក្រោយមករុះរើស៊ីម៉ង់ត៍មិនល្អនោះចេញ។ ដោយសារតែខ្លួននឹងប្រឈមមុខនឹងការខាតបង់លើសពីនោះទៀត ប្រសិនបើខ្លួនមានការយឺតយ៉ាវក្នុងការបញ្ចប់ការសាងសង់ ក្រុម-ហ៊ុនសៀមរាបបានចុះកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនផ្គត់ផ្គង់ផ្សេងដែលមានតែមួយគត់ ហើយត្រូវបង់ប្រាក់ទ្វេដងនៃតម្លៃ ក្នុងកិច្ចសន្យាដែលខ្លួនបានចុះជាមួយក្រុមហ៊ុនអាស៊ាន។ ពោលគឺ ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបនឹងត្រូវបង់ប្រាក់ចំនួន ១០០.០០០ ដុល្លា សំរាប់តម្រូវការស៊ីម៉ង់ត៍របស់ខ្លួននាពេលអនាគត (២ដុល្លា/១គីឡូ×៥០.០០០គីឡូ) គឺច្រើនជាងតម្លៃដែលខ្លួនបានចុះកិច្ចសន្យាបង់ឱ្យក្រុមហ៊ុនអាស៊ានចំនួន៥០,០០០ដុល្លា។ យ៉ាងណាមិញ ក្រោយពីស៊ើបអង្កេតលើការដ្ឋានរួចមក ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបលួចគិតតែឯងថា ខ្លួនអាចមានកំហុសមួយផ្នែកពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាស៊ីម៉ង់ត៍នោះដែរ។

ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានបានទាក់ទងមេធាវីរបស់ខ្លួន ហើយបានទាមទារថាក្រុមហ៊ុនសៀមរាបជ្រើសរើសកម្មករគ្មានជំនាញដែលមិនដឹងអំពីរបៀបរៀបចំទុកដាក់ស៊ីម៉ង់ត៍ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។ ក្រុមហ៊ុនថាវាគឺជាកំហុសរបស់ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបដែលនាំឱ្យមានបញ្ហានៅឯការដ្ឋាន។ ក្រុមហ៊ុនជឿថាខ្លួនអាចពិសោធន៍រឿងនេះបាន ប៉ុន្តែក៏លួចគិតតែឯងដែរថាវាអាចជាកំហុសមួយផ្នែករបស់ខ្លួន។ ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានមិនបានទទួលប្រាក់សម្រាប់ការប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍ចំនួន ៥.០០០គីឡូក្រាមលើកទីបីឡើយ។ លើសពីនេះទៅទៀត ក្រុមហ៊ុនសៀមរាបបានរំលោភលើកិច្ចសន្យាដោយបដិសេធមិនទទួលយកការប្រគល់ចំនួនប្រាំបួនលើកទៀត។ ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានអាចទទួលបានប្រាក់ចំណេញចំនួន ២៥.០០០ដុល្លា ពីការប្រគល់ស៊ីម៉ង់ត៍ដែលនៅសល់។ ម្យ៉ាង ក្រុមហ៊ុនអាស៊ានបានដឹកជញ្ជូនសម្ភារៈ និងគ្រឿងបរិក្ខារស៊ីម៉ង់ត៍ជាច្រើនទៅសៀមរាប សម្រាប់ការងារនោះរួចហើយ។ ឥឡូវខ្លួនមិនត្រឹមតែខាតបង់ប្រាក់ចំណេញពីកិច្ចសន្យាប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងត្រូវចំណាយប្រាក់ចំនួន ៥,០០០ដុល្លាទៀត ដើម្បីដឹកស៊ីម៉ង់ត៍ សម្ភារៈ និងគ្រឿងបរិក្ខារទៅកាន់កន្លែងផ្សេងទៀត។

ប្រសិនបើវិវាទត្រូវបានបញ្ជូនទៅតុលាការ ភាគីនីមួយៗនឹងត្រូវចំណាយប្រាក់ប្រហែល ១០,០០០ ដុល្លា សម្រាប់សោហ៊ុយ និងកម្រៃមេធាវី។ ក្រុមហ៊ុនទាំងពីរក៏មានការភ័យខ្លាចផងដែរថា ការជំនុំជម្រះក្តីជាសាធារណៈអាចបណ្តាលឱ្យគេមើលឃើញថា ក្រុមហ៊ុនរបស់ខ្លួនអសមត្ថភាព និងនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់អាជីវកម្ម។

និស្សិតគួរបែងចែកគ្នាជាក្រុមមេធាវីដែលតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុនសៀមរាប និងក្រុមហ៊ុនអាស៊ាន។ ពួកគេត្រូវគណនាដោយខ្លួនឯង នូវតម្លៃបម្រុងរបស់ភាគីនីមួយៗ និងចូលរួមក្នុងការចរចាបែបបែងចែកក្នុងរយៈពេលមួយដ៏ខ្លី ដើម្បីឱ្យដឹងថា តើអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាដែរឬទេ។

៤. គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃការចរចាបែបបែងចែក

វិធីសាស្ត្របែបបែងចែកមានលក្ខណៈពេញនិយមនៅទូទាំងពិភពលោក។ នេះដោយសារតែវាមានគុណសម្បត្តិសំខាន់ៗមួយចំនួន។ ទីមួយ ការចរចាបែបបែងចែកមានភាពសាមញ្ញ។ អ្នកណាក៏អាចធ្វើការចរចារបៀបនេះបានដែរ។ ជាទូទៅ គឺមានតួលេខចំនួនពីរតែប៉ុណ្ណោះដែលភាគីទាំងពីរទាមទារពីគ្នាទៅវិញទៅមក។ ទីពីរ ការចរចាបែបបែងចែកត្រូវបានគេយល់ជាសាកល។ មនុស្សដែលមានវប្បធម៌ខុសៗគ្នាក៏អាចចរចាគ្នាអំពីតម្លៃមាន់នៅតាមទីផ្សារបានយ៉ាងងាយ។ ទីបី ការចរចាបែបបែងចែកមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់។ ភាគីម្ខាងធ្វើសម្នើអ្វីម្យ៉ាង ហើយភាគីម្ខាងទៀតផ្ដល់ស្ទីការ ឬសម្នើតបទៅវិញ។ ប្រសិនបើពួកគេឯកភាព គឺមានការព្រមព្រៀងគ្នា។ ទីបួន ជាធម្មតា ការចរចាបែបបែងចែកមានប្រសិទ្ធភាព។ ជាញឹកញាប់ ការចរចាបែបបែងចែកអាចត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេលតែប៉ុន្មាននាទីប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាមានកម្មវត្ថុដែលធំក៏ដោយ ភាគីវិវាទមិនចាំបាច់ចំណាយពេលវេលាដ៏ច្រើនឡើយ ប្រសិនបើពួកគេធ្វើជំនួញតែលើតួលេខនោះ។ ហើយជាចុងក្រោយ ការផ្ដោតលើតួលេខនៃកាចរចាបែបបែងចែក អនុញ្ញាតឱ្យភាគីវិវាទជៀសវាងបាននូវការលះបង់ព័តិមានជាច្រើនអំពីផលប្រយោជន៍របស់ផងខ្លួន។

> ***ការចរចាបែបបែងចែកហាក់មានប្រសិទ្ធភាពបំផុត នៅពេលដែលបញ្ហាមានលក្ខណៈសាមញ្ញ ប្រាក់ដូរមានតម្លៃទាបសមល្មម ហើយការតម្លៃក៏ត្រូវបានបង្ហាញ និងរំពឹងទុកយ៉ាងត្រឹមត្រូវ។***

យ៉ាងណាមិញ វិធីសាស្ត្រចរចាបែបបែងចែកមានគុណវិបត្តិមួយចំនួនគួរឱ្យកត់សម្គាល់។ ដោយផ្ដោតលើជំហរ និងឆន្ទៈច្បាស់លាស់ វិធីនេះមិនលើកទឹកចិត្តឱ្យស្វែងរកជម្រើសដែលប្រកបដោយការច្នៃប្រឌិត និងដែលបង្កើនតម្លៃជាអតិបរមាឡើយ។ វិធីនេះសន្មត់ថាគ្មានឱកាសដើម្បីឱ្យភាគីវិវាទស្វែងរកផលចំណេញរួមឡើយ។[៣០] វាលើកទឹកចិត្តឱ្យមានលទ្ធផលដែលបានមកពី "ការខាតបង់ពាក់កណ្ដាលម្នាក់" ដោយឥតប្រកែកបាន ដែលការនេះអាចគ្មានមូលដ្ឋានតក្កនុលោម និងអាចមានការលំបាកក្នុងការពន្យល់ ឬផ្ដល់ហេតុផលដល់ភាគីទីបី ឬចៅហ្វាយនាយ។

លើសពីនេះទៅទៀត វិធីនេះអាចនាំអ្នកចូលរួមទៅរកការសម្រេចចិត្តមិនល្អ។ នៅពេលភាគីវិវាទធ្វើការចរចាបែបបែងចែក ពួកគេមានបំណងចងខ្លួនឯងនឹងជំហររបស់ខ្លួន។ ពួកគេការពារ និងផ្ដល់ហេតុផលលើជំហរទាំងនោះ ដែលធ្វើឱ្យមានការលំបាកក្នុងការរើខ្លួនចេញ។ ពួកគេក៏ចាប់ផ្ដើមមានទំនោរក្នុងការ "ទុកមុខ" និងរក្សាជំហរខ្លួនឯង។[៣១]

សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត ការចរចាបែបបែងចែកហាក់ជំរុញឱ្យភាគីទីវិវាទបង្កើតទំនាក់ទំនងនឹងគ្នាក្នុងនាមជាគូបដិបក្ស។[៣២] វាធ្វើឱ្យភាគីត្រូវតទល់គ្នា "មួយទល់នឹងមួយ"។ ភាគីនីមួយៗនឹងព្យាយាមកេងយកចំណេញលើប្រយោជន៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ជួនកាល ដើម្បីតម្រូវចិត្តខ្លួនឯង វានាំទៅរកការមើលមុខគ្នាទៅវិញទៅមកមិនចំ ដោយភាគី

---

[៣០] Patton កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៨ នៅទំព័រ២៨៨។

[៣១] ROGER FISHER, WILLIALM URY និង BRUCE PATTON, **ឈានទៅរកការយល់ព្រម** (GETTING TO YES) ទំព័រ ៤-៥ (បោះពុម្ពលើកទីពីរ ឆ្នាំ១៩៩១)។

[៣២] *ដូចមុន*

នីមួយៗចាប់ផ្តើមសម្លឹងមើលគោលបំណងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតដោយការសង្ស័យ និងអារម្មណ៍មិនល្អ។[៣៣] ត្រង់ចំណុចនេះ ទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីនឹងមានការប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមាន។ ទោះបីជាពួកគេមានការព្រមព្រៀងគ្នាក៏ដោយ ក៏ភាគីអាចមានការព្រួយបារម្ភថាខ្លួនបាន "ចាញ់ប្រៀប"។ ពួកគេអាចមិនពេញចិត្តចំពោះលក្ខណៈដែលការចរចាបានកើតឡើង ហើយអាចជ្រើសយកការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងរវាងគ្នា។

ច. ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស

ល្បែងដ៏ល្បីមួយឈ្មោះថា*ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស* បង្ហាញពីសារៈសំខាន់នៃកិច្ចសហការ និងការគិតពិចារណាក្នុងន័យឈ្នះ-ឈ្នះជំនួសឱ្យផ្នត់គំនិតឈ្នះ-ចាញ់តាមទម្លាប់ នៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក។ ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ មៀរៀល ហ្វ៊ីឡាត់ដ៏ (Merill Flood) និង មែលវីន ឌ្រែស៊ើរ (Melvin Dresher) នៅសហរដ្ឋអាមេរិក នាឆ្នាំ១៩៥០ ជាផ្នែកមួយនៃវិស័យវិទ្យាសាស្ត្រដែលទើបលេចឡើងថ្មី ដែលគេស្គាល់ថាជា "ទ្រឹស្តីបទល្បែង (Game Theory)"។[៣៤] គណិតវិទូឈ្មោះ អាល់ប៊ើត ថាក់ឃើរ (Albert Tucker) គឺជាជនទីមួយ ដែលជ្រើសយកទស្សនាទាននៃការផ្តន្ទាទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារ ហើយដាក់ឈ្មោះដ៏ល្បីឱ្យល្បែងនោះថា ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស។[៣៥]

ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស គឺជារឿងរ៉ាវរបស់អ្នកទោសពីរនាក់ដែលត្រូវប៉ូលីសចាប់ខ្លួនបាន។ ពួកគេត្រូវបានជាប់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំងមុនសវនាការ ហើយបានព្រមព្រៀងថានឹងមិនក្បត់គ្នា និងមិនសារភាពពីបទល្មើសឡើយ។ ប៉ុន្តែក្រោយមក ពួកគេទាំងពីរនាក់ត្រូវបានដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកពីគ្នា និងមិនអាចទំនាក់ទំនងគ្នាបាន។ ប៉ូលីសមានភស្តុតាងតិចតួចប៉ុណ្ណោះសំរាប់ការផ្តន្ទាទោស។ ពួកគេក៏ទៅជួបអ្នកទោសនីមួយៗហើយផ្តល់នូវសម្តីដូចគ្នា គឺៈ ប្រសិនបើមានអ្នកសារភាព និងធ្វើជាសាក្សីឱ្យអយ្យការប្រឆាំងនឹងម្នាក់ទៀត ហើយម្នាក់ទៀតនៅស្ងៀម អ្នកទោសដែល"ក្បត់" នឹងត្រូវដោះលែងឱ្យមានសេរីភាព បន្ទាប់ពីជាប់ពន្ធនាគារអស់រយៈពេលតែដប់ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ចំណែកអ្នកសមគំនិតដែលនៅស្ងៀម នឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារដប់ឆ្នាំពេញ ដោយផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់អ្នកទោសម្នាក់ទៀត។ ប្រសិនបើអ្នកទោសទាំងពីរនាក់នៅស្ងៀម ហើយមិនព្រមក្បត់គ្នា ពួកគេនឹងត្រូវបានផ្តន្ទាទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារតែប្រាំមួយខែប៉ុណ្ណោះ ពីព្រោះប៉ូលីសមានភស្តុតាងមិនគ្រប់គ្រាន់។ ប្រសិនបើអ្នកទោសទាំងពីរនាក់សារភាព និងក្បត់គ្នាទៅវិញទៅមកនោះ អ្នកទោសនីមួយៗនឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារ៥ឆ្នាំពេញ។ អ្នកទោសនីមួយៗត្រូវជ្រើសរើសរវាងការ សហការគ្នា ហើយនៅស្ងៀម ឬក៏ក្បត់គ្នាហើយសារភាព។ យ៉ាងណាមិញ អ្នកទោសនីមួយៗមិនដឹងទេថា អ្នកទោសម្នាក់ទៀតនឹងជ្រើសរើសយ៉ាងណា ហើយពួកគេមិនអាចនិយាយគ្នាអំពីរឿងនេះបានទេ។

ល្បែងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស ដាក់ជាសំណួរថា តើអ្នកទោសនីមួយៗត្រូវធ្វើយ៉ាងណា? ក្រាហ្វិកខាងក្រោមនឹងពន្យល់អំពីជម្រើស និងផលវិបាកផ្សេងៗៈ

---

[៣៣] *ដូចមុន*

[៣៤] WILLIAM POUNDSTONE, *ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស* (Doubleday ed., ឆ្នាំ១៩៩២) ។

[៣៥] *ដូចមុន*

ជម្រើសសម្រាប់ អ្នកទោស ខ

ជម្រើសសម្រាប់អ្នកទោស ក		អ្នកទោស ខ នៅស្ងៀម/សហការ	អ្នកទោស ខ ក្បត់
	អ្នកទោស ក នៅស្ងៀម/សហការ	អ្នកទោស ទីមួយៗ ជាប់ពន្ធនាគារ ៦ ខែ	អ្នកទោស ក ជាប់ពន្ធនាគារ ១០ ឆ្នាំ អ្នកទោស ខ ជាប់ពន្ធនាគារ ១០ ថ្ងៃ
	អ្នកទោស ក ក្បត់	អ្នកទោស ក ជាប់ពន្ធនាគារ ១០ ថ្ងៃ អ្នកទោស ខ ជាប់ពន្ធនាគារ ១០ ឆ្នាំ	អ្នកទោស ទីមួយៗ ជាប់ពន្ធនាគារ ៥ ឆ្នាំ

ទ្វេគ្រោះកើតមាន ពីព្រោះអ្នកទោសទាំងពីរនាក់ទំនងជានឹងយកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងបំផុត ទៅលើការកាត់បន្ថយការជាប់ពន្ធនាគាររបស់ខ្លួន ឱ្យមានរយៈពេលតិចបំផុត។ អ្នកទោសទីមួយៗមានជម្រើសពីរ នៅស្ងៀម ឬក្បត់គ្នា ដើម្បីទទួលទោសស្រាល។ អ្នកទោសទីមួយៗត្រូវធ្វើការជ្រើសរើស ដោយមិនដឹងថាម្នាក់ទៀតនឹងជ្រើសរើសយកអ្វីឡើយ។

សំណួរសិក្សា

- យោងតាមតារាងខាងលើ ប្រសិនបើអ្នកទោស ក ជ្រើសរើសនៅស្ងៀម និងសហការ តើការសម្រេចចិត្តណាមួយដែលផ្តល់លទ្ធផលល្អបំផុតដល់អ្នកទោស ខ : ក្បត់ ឬនៅស្ងៀម/សហការ?
- យោងតាមតារាងខាងលើ ប្រសិនបើអ្នកទោស ក នឹងក្បត់ តើការសម្រេចចិត្តណាមួយ ដែលផ្តល់លទ្ធផលល្អបំផុតដល់ អ្នកទោស ខ : ក្បត់ ឬនៅស្ងៀម/សហការ?
- ចុះប្រសិនបើអ្នកទោស ខ មិនដឹងថាតើអ្នកទោស ក នឹងធ្វើអ្វីនោះ ? ក្នុងករណីនេះ តើការសម្រេចចិត្តណាមួយដែលផ្តល់លទ្ធផលល្អបំផុតដល់អ្នកទោស ខ?

លំហាត់ ៖ ល្បែងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស

សិស្សក្នុងថ្នាក់គួរបែងចែកជាក្រុមដែលមានចំនួនពីរនាក់។ ក្រុមទីមួយៗត្រូវលេងល្បែងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសជាពីរជុំ។ នៅក្នុងជុំទាំងពីរ អ្នកលេងនឹងដើរតួជាអ្នកទោសនៅក្នុងល្បែងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស។

នៅក្នុងជុំទីមួយ អ្នកលេងត្រូវក្តាប់ដៃម្ខាងរបស់ខ្លួន ហើយដាក់វាទៅខាងក្រោយខ្នង។ អ្នកលេងទីមួយៗត្រូវលាក់ម្រាមដៃមួយ ឬពីរ នៅខាងក្រោយខ្នងនោះជាសម្ងាត់។ ប្រសិនបើអ្នកលេងលាក់ម្រាមដៃមួយ អ្នកលេងនោះបាន

សម្រេចចិត្តថានៅស្ងៀម ហើយសហការជាមួយអ្នកទោសម្នាក់ទៀត។ ប្រសិនបើអ្នកលេងលាក់ម្រាមដៃពីរ គឺអ្នកលេងនោះបានសម្រេចចិត្តក្បត់អ្នកទោសម្នាក់ទៀត។

នៅពេលរាប់ដល់បី អ្នកលេងទាំងអស់ត្រូវដាក់ដៃរបស់ខ្លួនមកខាងមុខក្នុងពេលដំណាលគ្នា ដើម្បីបង្ហាញដល់អ្នកលេងផ្សេងទៀតថាខ្លួនបានលាក់ម្រាមដៃប៉ុន្មាន។ គោលដៅនៃល្បែងនេះ គឺធ្វើយ៉ាងណាឱ្យបានលទ្ធផលល្អបំផុតសម្រាប់ខ្លួនឯង ពោលគឺឱ្យមានរយៈពេលជាប់ពន្ធនាគារតិចបំផុត។ នៅក្នុងជុំទីមួយ គ្មានអ្នកលេងណាម្នាក់អាចបង្ហើបប្រាប់គ្នាពីជម្រើសរបស់ខ្លួន មុននឹងលាកណ្ដាប់ដៃក្នុងពេលដំណាលគ្នានោះឡើយ ហើយពួកគេមិនអាចពិភាក្សាគ្នាអំពីការសម្រេចចិត្តរបស់ខ្លួនជាមួយអ្នកលេងផ្សេងទៀត ឬធ្វើការព្រមព្រៀងណាមួយឡើយ។ គឺជាប្រការដែលមានសារៈប្រយោជន៍ ដែលគេគួរពិនិត្យមើលតារាងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសឡើងវិញ មុននឹងធ្វើការសម្រេចចិត្ត។

បន្ទាប់ពីអ្នកលេងបង្ហាញពីជម្រើសរបស់ខ្លួនរួចហើយ ពួកគេត្រូវកត់ត្រាជម្រើសនោះ ក្នុងតារាងខាងក្រោម។ គូសរង្វង់លើចំនួនម្រាមដៃ ដែលអ្នកលេងនីមួយៗជ្រើសរើស។ បន្ទាប់មក ពិនិត្យមើលតារាងខាងលើ និងបំពេញលទ្ធផលដើម្បីកំណត់ថាបុគ្គលនីមួយៗទទួលទោសជាប់ពន្ធនាគារប៉ុន្មានឆ្នាំ។

នៅក្នុងជុំទីពីរ អ្នកលេងនឹងលេងល្បែងដូចនៅក្នុងជុំទីមួយដែរ លើកលែងតែមានភាពខុសគ្នាដ៏សំខាន់មួយ។ នៅក្នុងជុំទីពីរ អ្នកលេងអាចនិយាយប្រាប់គ្នាអំពីការសម្រេចចិត្តរបស់ខ្លួនបាន។ ពួកគេមានឱកាស ប្រសិនបើពួកគេចង់ ក្នុងការសហការគ្នា ឬមានការព្រមព្រៀងគ្នា មុននឹងបង្ហាញម្រាមដៃរបស់ខ្លួន។ បន្ទាប់ពីប្រាប់ការសម្រេចចិត្តរបស់ពួកគេរួចហើយ អ្នកលេងកត់ត្រាលទ្ធផលនៅក្នុងតារាង។

	អ្នកលេង ក	**អ្នកលេង ខ**	**លទ្ធផល (ចំនួនឆ្នាំជាប់ ពន្ធនាគារ)**
ជុំទី ១ (គ្មានការទាក់ទងគ្នា)	ម្រាមដៃមួយ/នៅស្ងៀម ម្រាមដៃពីរ/ក្បត់	ម្រាមដៃមួយ/នៅស្ងៀម ម្រាមដៃពីរ/ក្បត់	អ្នកលេង ក _______ អ្នកលេង ខ _______
ជុំទី ២ (អាចទាក់ទងគ្នាបាន)	ម្រាមដៃមួយ/នៅស្ងៀម ម្រាមដៃពីរ/ក្បត់	ម្រាមដៃមួយ/នៅស្ងៀម ម្រាមដៃពីរ/ក្បត់	អ្នកលេង ក _______ អ្នកលេង ខ _______

- តើមានភាពខុសគ្នាផ្នែកអាកប្បកិរិយា យ៉ាងណាខ្លះរវាងជុំទាំងពីរ ?
- តើអ្នកមានការព្រមព្រៀងជាមួយអ្នកលេងផ្សេងទៀតនៅក្នុងជុំទីពីរដែរឬទេ? ប្រសិនបើមាន តើមានការព្រមព្រៀងលើ អ្វីខ្លះ?
- ប្រសិនបើអ្នកជាអ្នកទោសក្នុងស្ថានភាពនេះ តើអ្នកចូលចិត្តរូបមន្តណាមួយជាង រូបមន្តនៅក្នុងជុំទី១ ដែលគ្មានការទំនាក់ទំនង ឬរូបមន្តនៅក្នុងជុំទី២ ដែលមានការទំនាក់ទំនង?
- ប្រសិនបើអ្នកបន្ថែមរយៈពេលជាប់ពន្ធនាគារសរុបសម្រាប់អ្នកទោសទាំងពីរក្នុងជុំទី១ ហើយធ្វើការប្រៀបធៀបជាមួយរយៈពេលសរុបនៅក្នុងជុំទី២ តើរូបមន្តណាមួយមានរយៈពេលជាប់ពន្ធនាគារសរុបតិច ជាងគេ?

ឆ. សេចក្តីលម្អិតអំពីវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍

១. គោលដៅទូទៅនៃវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍

ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស គឺជាគម្រូចរចាដែលអនុញ្ញាតឱ្យមានលទ្ធផលឈ្នះ-ឈ្នះ។ វាបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា មានអត្ថប្រយោជន៍ជារួមកាន់តែច្រើន ដែលអ្នកចរចាអាចចែករំលែកគ្នានៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការសហការរួម ជាជាងក្នុងក្របខ័ណ្ឌក្បត់គ្នាទៅវិញទៅមក។ ក្នុងន័យនេះគឺ ប្រសិនបើអ្នកលេងសហការគ្នា ពួកគេអាចសម្រេចបានលទ្ធផលប្រសើរជាងការដែលពួកគេត្រូវបានបំបែកឱ្យនៅដោយឡែកពីគ្នា ហើយត្រូវតែធ្វើការសម្រេចចិត្តដោយឯករាជ្យ។ ប្រសិនបើពួកគេសហការគ្នាពួកគេអាចពង្រីកអត្ថប្រយោជន៍នានា ដែលជួនកាលគេប្រដូចទៅនឹង "នំផាយ" នៅសហរដ្ឋអាមេរិក។

ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ មានភាពស្រដៀងគ្នាទៅនឹងទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសដែរ។[៣៦] ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ព្យាយាមជម្នះលើគុណវិបត្តិនៃការចរចាបែបបែងចែក ដោយពង្រីកអត្ថប្រយោជន៍សរុបសម្រាប់ភាគីទាំងពីរតាមរយៈការសហការ។ នៅក្នុងវិធីដូចគ្នាដែលអ្នកទោសទាំងពីរនាក់អាចសហការគ្នា និងទទួលបានទោសស្រាល (ផ្ទុយនឹងតក្កវិជ្ជាដែលងាយមើលឃើញ និងដែលមានភាពអំណោយដល់ការក្បត់គ្នានោះ) ភាគីទាំងពីរនៅក្នុងការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ រិះរកវិធីប្រកបដោយការច្នៃប្រឌិត ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដ៏ប្រសើរបំផុតសម្រាប់ ភាគីនីមួយៗ។ ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍អាចជម្នះលើគុណវិបត្តិនៃការចរចាបែបបែងចែក តាមវិធីខាងក្រោម:

- ជំនួសឱ្យការផ្តោតទៅលើជំហររៀងខ្លួន ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ផ្តោតលើការបំពេញផលប្រយោជន៍ជាអាទិភាពរបស់ភាគីវិវាទ។
- ជំនួសឱ្យការតម្រូវឱ្យមានការសន្យា និងសម្បទានផ្សេងៗ វិធីសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ពន្យាការសន្យាផ្លូវការទាំងអស់ទៅដល់ចុងបញ្ចប់នៃការចរចា។ ជំនួសឱ្យការទាមទារ និងសម្ទើ ភាគីធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីបំពេញផលប្រយោជន៍ឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក។ រហូតទាល់តែដល់ទីបញ្ចប់នៃការចរចា ទើបពួកគេស្រុះស្រួលគ្នាលើការសន្យាផ្សេងៗ។
- ជំនួសឱ្យលទ្ធផលដែលបំពាន ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ជួយផ្តល់នូវលទ្ធផលយុត្តិធម៌ មានហេតុផល និងអាចយល់បាន។
- ជំនួសឱ្យការបំផ្លាញទំនាក់ទំនងរវាងភាគី ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍អនុញ្ញាតឱ្យភាគីរក្សាបាននូវ ទំនាក់ទំនង និងជួនកាលថែមទាំងពង្រឹងទំនាក់ទំនងនោះទៀតផង។[៣៧]

---

[៣៦] ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសមិនមែនជាឧទាហរណ៍ដែលឥតខ្ចោះ សម្រាប់ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ឡើយ។ ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោសសន្មត់ថាមានជម្រើសតែពីរប៉ុណ្ណោះ គឺសហការ ឬក្បត់។ នៅក្នុងតថភាពជាក់ស្តែង ជាទូទៅ អ្នកចរចាមានជម្រើសជាច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ហើយជម្រើសខ្លះមិនអាចចាត់ចូលក្នុងប្រភេទណាមួយឡើយឱ្យប្រាកដឡើយ។ ប៉ុន្តែ វាពិតជាចាំបាច់យកសារៈសំខាន់ នៃការសហការជាមួយគូបដិបក្ស ទោះជានៅពេលដែលអត្ថប្រយោជន៍ដែលល្អបំផុតរបស់ភាគីនីមួយៗ ហាក់ដូចជាអាចទទួលបានពីការប្រើវិធីសាស្ត្រឈ្នះ-ចាញ់ដោយបដិបក្សក៏ដោយ។ *សូមមើល* Michael L. Moffitt *វិវាទជាឱកាសបង្កើតតម្លៃ* **សៀវភៅណែនាំអំពីដំណោះស្រាយវិវាទ** នៅទំព័រ ១៧៣, ១៨១-១៨៣ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ed. ឆ្នាំ២០០៥)។

[៣៧] Patton កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៨, នៅទំព័រ ២៩២-២៩៣។

អ្នកផ្តើមគំនិតដំបូងនៃវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍គឺ រ៉ូជើរ ហ្វិស៊ើរ (Roger Fisher) និង វីលៀម យូរី (William Ury) ប្រចាំនៅគម្រោងចរចាហាវើដ នៃមហាវិទ្យាល័យនីតិសាស្ត្រ សាកលវិទ្យាល័យហាវើដ។ នៅក្នុងសៀវភៅដ៏ល្បីឈ្មោះរបស់ពួកគេដែលមានចំណងជើងថា *ឈានទៅរកការព្រមព្រៀង (Getting to Yes)*[៣៨] ពួកគេបានកំណត់គោលការណ៍ចម្បងចំនួនបួននៃវិធីសាស្ត្រចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍៖

- ផ្តាច់កត្តាមនុស្សចេញពីបញ្ហា
- ផ្តោតលើផលប្រយោជន៍ មិនមែនលើជំហរ
- បង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញរួម
- សង្កត់ធ្ងន់លើការប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង

២. *ផ្តាច់កត្តាមនុស្សចេញពីបញ្ហា*[៣៩]

ដោយសារតែការចរចាត្រូវបានធ្វើឡើងរវាងមនុស្ស និងមនុស្ស ជួនកាលអ្នកចូលរួមតែងមានការភាន់ច្រឡំថា ការចរចាជាការប្រកួតប្រជែង និងជាចម្បាំងនៃឆន្ទៈ ជាជាងការពិភាក្សាអំពីល័ក្ខខ័ណ្ឌនានានៃកិច្ចព្រមព្រៀង។ ជាមួយគ្នានេះ មនុស្សតែងតែមានមនោសញ្ចេតនា។ ពួកគេអាចយល់ខុសនូវអ្វីដែលបាននិយាយចេញមក។ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា ភាគីអាចមានការខឹងសម្បា មិនស៊ីសង្វាក់គ្នា អាក់អន់ ឬទើសចិត្តគ្នា ដែលបង្កជាភាពស្មុគស្មាញដល់អ្វីដែលផ្ទុយទៅវិញ អាចជាការចរចាដ៏សាមញ្ញមួយ។ នៅពេលមានបញ្ហាបែបនេះ ភាគីអាចមិនមានលទ្ធភាពឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា។ មធ្យោបាយក្នុងការបន្ធូរបន្ថយស្ថានភាពនេះ គឺត្រូវព្យាយាមផ្តាច់កត្តាមនុស្សឱ្យដាច់ចេញពីបញ្ហា។

នៅក្នុងការចរចាភាគីនីមួយៗមានផលប្រយោជន៍ពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នា៖ (១)ខ្លឹមសារនៃការចរចា និង(២) ទំនាក់ទំនងជាមួយភាគីម្ខាងទៀត។ ឧទាហរណ៍មួយអំពីខ្លឹមសារនៃការចរចាអាចថា តើអ្នកណាត្រូវចេញថ្លៃវត្ថុអ្វីមួយ ឬតើត្រូវសងដល់ភាគីម្ខាងចំនួនប៉ុន្មាន សម្រាប់ការខូចខាតដែលបង្កឡើងដោយភាគីម្ខាងទៀត។ ឧទាហរណ៍អំពីទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីគឺ អាចជាដៃគូអាជីវកម្មយូរអង្វែងពីរនាក់ អាចជាប្តី-ប្រពន្ធ ឬក៏អាចជាប្រទេសពីរដែលនៅជិតខាងគ្នាផងដែរ។ នៅក្នុងករណីជាច្រើន ទំនាក់ទំនងអាចមានភាពសំខាន់ច្រើនជាងខ្លឹមសារនៃការចរចា។ ផ្ទុយទៅវិញ ទំនាក់ទំនងអាចត្រូវបានបំផ្លាញនៅពេលមនុស្សធ្វើការចរចាគ្នា។ ពួកគេអាចមានការខឹងសម្បានឹងគ្នា ដោយសារតែការមើលងាយគ្នា ឬកង្វះការគោរពគ្នា ឬដោយសារតែជំហរដ៏តឹងរឹងណាមួយ។

មានចំនុចចំនួនបី ដែលអ្នកចរចាវៃឆ្លាតអាចផ្តោតលើកត្តាមនុស្ស (ពោលគឺមិនមែនជាកត្តាខ្លឹមសារនៃវិវាទ) និងរក្សាទំនាក់ទំនងរវាងគ្នានិងគ្នា។ នោះគឺការយល់ឃើញ មនោសញ្ចេតនា និងការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នា។[៤០]

---

[៣៨] Fisher *et al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១ នៅទំព័រ ៤-៥។

[៣៩] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ១៧-៣៩។

[៤០] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ១៨។

ក) ការយល់ឃើញ

នៅក្នុងឆ្នាំ១៧៨៧ មានបុរសម្នាក់នៅសហរដ្ឋអាមេរិក បានរកឃើញឆ្អឹងសត្វ ដាយណូស៊័រ ដ៏សែនធំនៅក្នុងស្ទឹងមួយ។ ការនេះអាចជាលើកដំបូងបង្អស់នៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រទំនើបដែលមនុស្សមានរបកគំហើញបែបនេះ។ គាត់ក៏បានបង្ហាញឆ្អឹងនោះដល់លោកបណ្ឌិត ឃែស្ពើ វីស្តារ៍ (Casper Wistar) ដែលជាអ្នកជំនាញការខាងមនុស្សកាយវិភាគវិទ្យា។ បន្ទាប់ពីបានវិភាគរួច គាត់បានកំណត់ថាមិនមានអ្វីសំខាន់ឡើយ។ បណ្ឌិតវីស្តារ៍មិនដឹងថា វាជាអ្វីនោះទេ រីឯឆ្អឹងនោះក៏បានបាត់ទៅដោយថាហេតុ។ ប្រហែលហាសិបឆ្នាំក្រោយមក អ្នកផ្សេងទៀតបានរកឃើញឆ្អឹងសត្វ ដាយណូស៊័រ ដទៃទៀត ហើយក៏បង្កើតបានជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយបានស្នើឡើងជាសាធារណៈថា ឆ្អឹងទាំងនោះតំណាងឱ្យភ័ស្តុតាងនៃសត្វលោកដ៏ធំសម្បើម ដែលកើតមាននៅលើផែនដីតាំងពីយូរលង់មុនកំណើតមនុស្សជាតិទៅទៀត។ គាត់ហៅថាសត្វទាំងនោះថា ដាយណូស៊័រ (dinosaurs ឬជីងចក់យក្ស) ហើយការនោះត្រូវបានចាត់ទុកថាជារបកគំហើញដ៏ល្បីល្បាញ។[៤១]

សព្វថ្ងៃនេះយើងអាចនឹងចាត់ទុកបណ្ឌិត វីស្តារ៍ ថាជាមនុស្សល្ងីល្ងើ ដែលមិនដឹងពីអ្វីដែលខ្លួនបានរកឃើញ ក៏ប៉ុន្តែយើងត្រូវតែចងចាំពីទស្សនវិស័យរបស់គាត់។ នៅជំនាន់នោះ គ្មាននរណាធ្លាប់បានដឹងឮអំពីសត្វដាយណូស៊័រពីមុនមកទេ។ ដោយសារមានការយល់ដឹង យើងមើលឃើញឆ្អឹងរបស់វាថាជាភ័ស្តុតាងដ៏ជាក់ស្តែង នៃវត្តមានសត្វយក្សទាំងនោះនៅក្នុងអតីតកាល។ ប៉ុន្តែលោកបណ្ឌិតវីស្តារ៍ មិនអាចមើលឃើញចំណុចនេះទេ ដោយសារតែទស្សនវិស័យរបស់គាត់ និងចំណេះដឹងផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងសម័យនោះនៅមានកម្រិត។ នេះគឺជាឧទាហរណ៍មួយអំពីការដែលមនុស្ស រួមផ្សំការយល់ឃើញជាមួយនឹងចំណេះដឹងដែលមាន ដើម្បីកំណត់លើ "តថភាព" នៅដែលពួកគេជួបប្រទះ។ ប្រសិនបើបណ្ឌិត វីស្តារ៍ មានជីវិតរស់នៅហាសិបឆ្នាំក្រោយមកទៀត ហើយបានដឹងពីទ្រឹស្តីផ្សេងៗអំពីការវិវត្តន៍ និងរបកគំហើញផ្សេងទៀតនោះ គាត់អាចនឹងមានលទ្ធភាពក្នុងការ "មើលឃើញ" សត្វដាយណូស៊័រ តាមរយៈឆ្អឹងរបស់វាកាន់តែងាយស្រួលថែមទៀត។

នេះក៏ជាភាពជាក់ស្តែងផងដែរនៅក្នុងការចរចា។ មនុស្សតែងតែមានទំនោរមើលឃើញបញ្ហាខុសពីគ្នា។ សូម្បីតែលំដាប់នៃអង្គហេតុដែលដូចគ្នា ក៏អាចមានបកស្រាយខុសពីគ្នាដាច់ស្រឡះផងដែរ។ ជួនកាល ការបកស្រាយអាចហាក់ដូចជាមិនសមហេតុផល ឬមិនទំនងឡើយ ប៉ុន្តែគេត្រូវតែប្រឈមដោះស្រាយជាមួយបញ្ហានេះ ប្រសិនបើភាគីចង់ឈានទៅរកការព្រមព្រៀងគ្នា។

ជំនាញដ៏សំខាន់មួយសម្រាប់អ្នកចរចាម្នាក់ៗ គឺព្យាយាមមើលទៅលើបញ្ហាចេញពីទស្សនៈរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។

កថាភាគខាងក្រោមនេះ ពិភាក្សាអំពីបញ្ហាចំនួនបីដែលសំខាន់ ពាក់ព័ន្ធនឹងការយល់ឃើញ សម្រាប់គ្រប់ៗគ្នា។

១. មជ្ឈត្តនិយម

ជាទូទៅ មនុស្សមើលឃើញពិភពលោកទៅតាមទស្សនវិស័យផ្ទាល់ខ្លួន និងផ្តោតទៅលើតម្រូវការ ទស្សនៈ និងផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់របស់ខ្លួន។ ជាតួយ៉ាង មនុស្សមិនចំណាយពេលវេលាមើលពិភពលោកទៅតាមទស្សនវិស័យ របស់អ្នកដទៃឡើយ។ គេហៅការនេះថា "មជ្ឈត្តនិយម"។

---

[៤១] *សូមមើល* BILL BRYSON, *ប្រវត្តិខ្លីៗអំពីស្ទើរតែគ្រប់អ្វីៗទាំងអស់* នៅទំព័រ ១០៩-១២៩ (Black Swan ed., ឆ្នាំ២០០៤)។

ឧទាហរណ៍មួយអំពីវ័យកុមារភាពៈ

គន្ធីជាក្មេងអាយុ៤ឆ្នាំ ដែលកំពុងនិយាយទៅកាន់ម្តាយរបស់នាងឈ្មោះ ចរិយា តាមទូរស័ព្ទ។ គន្ធីនៅឯផ្ទះ ចំណែក ចរិយា នៅធ្វើការនៅការិយាល័យ។ ចរិយាសួរទៅគន្ធីថា "តើប៉ាកូននៅឯណា?" ជំនួសឱ្យការនិយាយប្រាប់ទៅ ចរិយា គន្ធីយកដៃចង្អុលទៅឪពុករបស់នាងដែលអង្គុយនៅជិតនោះ។ គន្ធីមិនយល់ទេថា ម្តាយរបស់នាងមិនអាចមើលឃើញការចង្អុលរបស់នាង។ នាងមិនទាន់អាចអភិវឌ្ឍសមត្ថភាព ក្នុងការមើលពិភពលោកចេញពីទស្សនវិស័យរបស់អ្នកដទៃទៀតឡើយ។

មនុស្សធំមានសមត្ថភាពក្នុងការយល់អំពីទស្សនវិស័យរបស់អ្នកដទៃទៀត ប៉ុន្តែពួកគេច្រើនតែភ្លេចប្រើប្រាស់ជំនាញនេះ។ មនុស្សចង់មានទស្សនៈជាវិជ្ជមានអំពីខ្លួនឯង ហេតុនេះ ពួកគេច្រើនតែបកស្រាយហេតុការណ៍ ទៅតាមគំនិតដែលមានអំណោយផលល្អបំផុតចំពោះខ្លួនឯង។ ឧទាហរណ៍ពីមនុស្សពេញវ័យ គឺអាចជាប្តីប្រពន្ធមួយគូ ដែលត្រូវចែចាបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងការលែងលះគ្នា។ វិទ្ធីជឿថាខ្លួនត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិ៧០% ប៉ុន្តែវណ្ណាយល់ថានាងត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិ៦០%។ ក៏ប៉ុន្តែ ពួកគេមិនអាចគិតត្រូវទាំងពីរនាក់បានទេ ដោយសារការទាមទារសរុបរបស់ពួកគេគឺ១៣០%។ ឧទាហរណ៍ម្យ៉ាងទៀតគឺជាស្ថានភាពដែលដៃគូការងារពីរនាក់ទាមទារថា គេម្នាក់ៗបំពេញការងារបាន៨០%ក្នុងគម្រោងមួយ។

សំណួរសិក្សា

មនុស្សភាគច្រើនមានមជ្ឈត្តនិយមក្នុងកម្រិតណាមួយៈ

- ចូរអ្នកសួរដៃគូអាជីវកម្មម្នាក់ ក្នុងចំណោមពីរនាក់ អំពីភាគរយនៃការងាររួមដែលនាងបំពេញជារៀងរាល់សប្តាហ៍។ បន្ទាប់មកសួរដៃគូម្នាក់ទៀត។ បូកភាគរយទាំងពីរនោះបញ្ចូលគ្នា។ តើសរុបបាន ១០០% ឬក៏លើសពីនេះ?
- តើលោកអ្នកអាចគិតឃើញឧទាហរណ៍ផ្ទាល់ខ្លួននៃមជ្ឈត្តនិយមរបស់មិត្តភក្តិ ឬសហការីរបស់ខ្លួនដែរឬទេ ?

២. ការជឿជាក់ជ្រុល

ការកាត់យល់ដែលបំរើឱ្យខ្លួនឯង និងមានលក្ខណៈមជ្ឈត្តនិយម ក៏អាចបណ្តាលឱ្យមានការជឿជាក់ជ្រុលផងដែរ។ នៅក្នុងការសិក្សាមួយ និស្សិតពាណិជ្ជសាស្ត្រ ដែលបរាជ័យក្នុងការឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀងនៅក្នុងវិវាទប្រឌិតមួយរវាងមនុស្សពីរនាក់លើការគ្រប់គ្រងនិយោជិក ត្រូវបានស្នើឱ្យដាក់សម្ពើចុងក្រោយរបស់ខ្លួនទៅកាន់មជ្ឈត្តករដែលនឹងជ្រើសយកសម្ពើមួយក្នុងចំណោមសម្ពើទាំងពីរ។ បន្ទាប់មក និស្សិតត្រូវបានសួរឱ្យសន្និដ្ឋានអំពីឱកាសដែលមជ្ឈត្តករអាចជ្រើសរើសសម្ពើ *របស់ខ្លួន* ជាជាងសម្ពើរបស់គូបដិបក្ស។ និស្សិតក៏រិតមធ្យមយល់ឃើញថាសម្ពើរបស់នាងមាន

ឱកាស៦៨%ដែលនឹងត្រូវបានជ្រើសយក ទោះបីជាអ្នកទាំងអស់គ្នាដឹងថាគ្រប់សម្ទើមានឱកាសតែ៥០%ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងការទទួលបានការជ្រើសយកក៏ដោយ ។[៤២] ការនេះបង្ហាញឱ្យឃើញថា និស្សិតទាំងនោះមានការជឿជាក់ជ្រុលពេក ។

> ***នៅពេលភាគីម្ខាង មានការជឿជាក់ជ្រុលពេកអំពីជំហររបស់ខ្លួន គេនឹងបរាជ័យក្នុងការស្រុះស្រួលសមស្រប ហើយអាចបំផ្លាញដល់លទ្ធភាពក្នុងការឈានដល់ការព្រមព្រៀងផងទៀត ។***

៣. ភាពលម្អៀងដោយការបញ្ជាក់បន្ថែម

បញ្ហាពាក់ព័ន្ធមួយទៀត គឺជាភាពលម្អៀងដោយការបញ្ជាក់បន្ថែម ដែលមនុស្សម្នាក់បកស្រាយព័ត៌មានក្នុងន័យមួយដែលបញ្ជាក់បន្ថែមទៅលើជំនឿ ឬជំហរដែលខ្លួនមានពីមុនមក ។ ចំណុចនេះបណ្តាលឱ្យភាគីច្រានចោល ឬបន្ទាបព័ត៌មានណាដែលផ្ទុយនឹងទស្សនៈរបស់ពួកគេ និងសង្កត់ធ្ងន់ហួសហេតុនូវព័ត៌មានដែលត្រូវនឹងអំពីទស្សនៈរបស់ពួកគេ ។[៤៣]

តារាងខាងក្រោមផ្តល់ឧទាហរណ៍អំពីការយល់ឃើញខុសៗគ្នារវាងម្ចាស់ផ្ទះ និងអ្នកជួលផ្ទះ:[៤៤]

ការយល់ឃើញរបស់អ្នកជួលផ្ទះ		**ការយល់ឃើញរបស់ម្ចាស់ផ្ទះ**
ឈ្នួលផ្ទះគឺជាប្រាក់ដ៏ច្រើនពេកហើយ ។		ឈ្នួលផ្ទះមិនទាន់បានដំឡើងពីរឆ្នាំមកហើយ ។
ដោយសារម្ហូបអាហារ និងទំនិញឡើងថ្លៃ ខ្ញុំគ្មានលទ្ធភាពបង់ថ្លៃឈ្នួលផ្ទះ លើសពីនេះទៀតទេ ។		ដោយសារម្ហូបអាហារ និងទំនិញឡើងថ្លៃ ខ្ញុំត្រូវការប្រាក់ចំណូលពីផ្ទះនេះបន្ថែមទៀត ។
ផ្ទះនេះត្រូវការលាបថ្នាំ និងកែលម្អបន្ថែមទៀត ។		អ្នកជួលផ្ទះធ្វើឱ្យផ្ទះខូចខាតច្រើនមែនទែន ។
ខ្ញុំស្គាល់អ្នកដែលបង់ថ្លៃឈ្នួលតិចជាងនេះ សំរាប់ផ្ទះដែលប្រហាក់ប្រហែលនេះ ។		ខ្ញុំស្គាល់ម្ចាស់ផ្ទះដែលយកថ្លៃឈ្នួលច្រើនជាងនេះ សំរាប់ផ្ទះដែលប្រហាក់ប្រហែលនេះ ។
យុវវ័យដូចជាខ្ញុំគ្មានលទ្ធភាពបង់ថ្លៃឈ្នួលដ៏ខ្ពស់បែបនេះបានទេ ។		យុវវ័យដូចជាគេនេះ ច្រើនតែបង្កបញ្ហា ហើយអាចបំផ្លាញដល់ផ្ទះសម្បែងថែមទៀត ។
ថ្លៃឈ្នួលគួរតែថោកជាងនេះ ពីព្រោះនៅម្តុំនេះគ្មានសុវត្ថិភាពសោះ ។		យើងជាម្ចាស់ផ្ទះត្រូវតែដំឡើងថ្លៃឈ្នួល ដើម្បីកែលម្អគុណភាពអ្នកជួលផ្ទះនៅតំបន់នេះ ។
ពេលដែលម្ចាស់ផ្ទះទារលុយ ខ្ញុំតែងតែបង់ប្រាក់ឱ្យគាត់ភ្លាមៗ ។		គេមិនដែលបង់ប្រាក់ឱ្យខ្ញុំទេ ចាំទាល់តែខ្ញុំទារទើបបង់ ។
ម្ចាស់ផ្ទះចិត្តមិនសូវបានសោះ មិនដែលសួរសុខទុក្ខខ្ញុំ ឬក៏បង្ហាញការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះខ្ញុំអ្វីបន្តិចសោះ ។		ខ្ញុំជាមនុស្សចេះគិតវែងឆ្ងាយ ដែលតែងតែគោរពចំពោះភាពឯកជនរបស់អ្នកជួលផ្ទះ ។

---

[៤២] Max H. Bazerman, Katie Shonk *ទស្សនវិស័យអំពីការសម្រេចចិត្តនៅក្នុងការចរចា* សៀវភៅណែនាំអំពីជំលោះស្រាយវិវាទ នៅទំព័រ៥២, ៥៥-៥៦ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ed., ឆ្នាំ២០០៥) ។

[៤៣] *សូមមើល ជាឧទាហរណ៍* Keith G. Allred *ចរន្តទំនាក់ទំនងនៅក្នុងវិវាទ* សៀវភៅណែនាំអំពីដំណោះស្រាយជំលោះ នៅទំព័រ៨៣ និង៨៤ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ឆ្នាំ២០០៥) ។

[៤៤] Fisher et. al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១ នៅទំព័រ២៤ ។

៤. ជៀសវាងបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងទស្សនៈយល់ឃើញ

មានវិធីប្រាំយ៉ាងក្នុងការជៀសវាងបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងទស្សនៈយល់ឃើញទាំងនេះ នៅពេលចរចា:

- ត្រូវមានភាពមិនលម្អៀង
- ពិចារណាទស្សនវិស័យរបស់ភាគីម្ខាងទៀត
- ពិភាក្សាអំពីទស្សនវិស័យ
- ផ្សាភ្ជាប់ជាមួយភាគីម្ខាងទៀតជាមួយការរកហេតុផលរបស់អ្នក
- រក្សាមុខមាត់ឱ្យភាគីម្ខាងទៀត[៤៥]

វិធីមួយក្នុងការជៀសវាងមជ្ឈត្តនិយម និងការជឿជាក់ជ្រុល គឺព្យាយាមសំឡឹងមើលវិវាទក្នុងលក្ខណៈមិនលម្អៀងបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន ពោលគឺត្រូវសំឡឹងមើលវិវាទហាក់បីដូចជាអ្នកមិនមានផលប្រយោជន៍នៅក្នុងនោះប្រហែលនឹងការដែលអ្នកជាចៅក្រមដូច្នោះដែរ។[៤៦] ដំណោះស្រាយដ៏សាមញ្ញមួយទៀត គឺត្រូវគិតឱ្យបានជិតដល់បំផុតអំពីទស្សនវិស័យរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ដោយវានឹងជួយអ្នកឱ្យមើលឃើញទស្សនវិស័យរបស់ខ្លួនកាន់តែច្បាស់ថែម ទៀត។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងការសិក្សាលើសហអ្នកនិពន្ធផ្នែកសិក្សាស្រាវជ្រាវ អ្នកនិពន្ធពីរក្រុមត្រូវបានសួរដោយឡែកពីគ្នាអំពីកម្រិតភាគរយនៃកិត្តិគុណ ដែលពួកគេម្នាក់ៗស័ក្តិសមនឹងទទួលបានចំពោះការងាររបស់ពួកគេ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធដែលត្រូវបានសួរឱ្យគិតអំពីវិភាគទានរបស់សហអ្នកនិពន្ធរបស់ខ្លួន ច្រើនតែកម្រិតកិត្តិគុណរបស់ខ្លួនទាបជាងអ្នកនិពន្ធទាំងឡាយណា ដែលត្រូវបានសួរឱ្យគ្រាន់តែកម្រិតវិភាគទានរបស់ខ្លួនឯងផ្ទាល់ ដោយមិនចាំបាច់គិតអំពីសហអ្នកនិពន្ធម្នាក់ទៀត។[៤៧] ដូច្នេះ ដោយគ្រាន់តែគិតអំពីការងាររបស់អ្នកដទៃ ធ្វើឱ្យអ្នកនិពន្ធទាំងនោះបន្ទាបកម្រិតអគតិជាមជ្ឈត្តិកៈរបស់ខ្លួនបាន។

ក្រៅពីការធ្វើវិភេទទៅលើអាកប្បកិរិយា និងការគិតរបស់អ្នកផ្ទាល់មក ជាការសំខាន់អ្នកគួរព្យាយាមជះឥទ្ធិពលលើអាកប្បកិរិយា និងការគិតរបស់ដៃគូចរចារបស់អ្នកផង។ ទីមួយ ជាដំបូងគេត្រូវយល់អំពីអារម្មណ៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត និងរបៀបដែលគេជឿលើអ្វីដែលគេនិយាយ ទោះបីជាជាក់ស្តែងវាហាក់ដូចជាខុសយ៉ាងណាក៏ដោយ។ វិធីមួយដើម្បីយល់ឱ្យបានពីបញ្ហានេះ គឺត្រូវពិភាក្សាឱ្យបានជាក់លាក់អំពីការយល់ឃើញផ្សេងៗ។ ទោះជាវាហាក់ដូចជាមិនសំខាន់ និងមិនពាក់ព័ន្ធនឹង "ខ្លឹមសារពិតប្រាកដ" នៃវិវាទក៏ដោយ ការពិភាក្សាលម្អិតអំពីទស្សនៈយល់ឃើញអាចធ្វើឱ្យភាគីមានអារម្មណ៍ងាយស្រួលក្នុងចិត្ត និងទុកចិត្តគ្នា។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចនិយាយថា "តើខ្ញុំនិយាយត្រូវឬទេដែលថា អ្នកចាត់ទុកវិវាទនេះជាការគំរាមកំហែងចំពោះសិទ្ធិអំណាចរបស់អ្នក?"។

---

[៤៥] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ២៣-២៩។

[៤៦] ទស្សនវិទូដ៏ល្បីល្បាញឈ្មោះ ចន រ៉ោលស៍ (John Rawls) បានផ្តល់អនុសាសន៍ឱ្យព្យាយាមធ្វើការសម្រេចចិត្តក្រោម "ការធ្វើពុតជាមិនចេះ"។ John Rawls **ទ្រឹស្តីមួយនៃយុត្តិធម៌** (គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ សាកលវិទ្យាល័យ ហាវើដ ឆ្នាំ១៩៧១)។

[៤៧] Bazerman *et. al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១ នៅទំព័រ ៥៦។

វិធីមួយទៀតក្នុងការស្វែងយល់ និងមានលទ្ធភាពជះឥទ្ធិពលទៅលើការយល់ឃើញនានា គឺត្រូវធ្វើឱ្យប្រាកដថា អ្នកបានផ្សាភ្ជាប់ភាគីម្ខាងទៀតក្នុងដំណើរការរកហេតុផលរបស់លោកអ្នក។[៤៨] កុំគ្រាន់តែបញ្ជាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានណាមួយ ប៉ុន្តែត្រូវធ្វើការជាមួយភាគីម្ខាងទៀតដើម្បីជួយឱ្យលោកអ្នកឈានទៅរកវា។ សេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលត្រូវបានឈានដល់រួមគ្នា ទំនងជាអាចទទួលយកបានដោយភាគីម្ខាងទៀត។

ក្នុងការស្វែងយល់អំពីទស្សនៈយល់ឃើញរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ចូរកុំសន្និដ្ឋានថាភាគីម្ខាងទៀតមានចេតនាមិនល្អឱ្យសោះ។ សូមកុំបន្ទោសភាគីម្ខាងទៀតចំពោះបញ្ហា ឬការលំបាករបស់អ្នក។ ការបន្ទោសភាគីម្ខាងទៀតអាចនឹងជាបង្ខំឱ្យមានការឆ្លើយតបការពារខ្លួន។

គួរព្យាយាមជៀសវាងការបន្ទោសនៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។

ជាចុងក្រោយ សូមកុំភ្លេចអំពីសារៈសំខាន់នៃការទុកមុខឱ្យគ្នា។[៤៩] ចូរព្យាយាមផ្តល់សម្ចើទាំងឡាយណាដែលហាក់មានភាពសមស្របជាមួយនឹងគោលការណ៍ ឬតម្រូវការរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ការនេះអាចមានន័យយ៉ាងសាមញ្ញថា គេត្រូវរៀបគម្រោងសម្ចើនោះយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ន។

លំហាត់ ៖ បញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងទស្សនៈយល់ឃើញ

តើអ្នកគួរជៀសវាងបញ្ហានៃទស្សនៈយល់ឃើញដោយរបៀបណាក្នុងករណីនេះ?

សុវណ្ណចង់ឱ្យអ្នកធ្វើជាតំណាងរបស់គាត់។ គាត់ទើបតែបណ្តេញបុគ្គលិកចាមម្នាក់ចេញពីរោងចក្រ ដោយសារតែបុគ្គលិកនោះបញ្ឈប់ខ្សែសង្វាក់ផលិតកម្ម ហើយអធិដ្ឋានបីដងក្នុងមួយថ្ងៃ។ ទង្វើនេះបានធ្វើឱ្យកម្រិតផលិតកម្មធ្លាក់ទាប ហើយនៅពេលសុវណ្ណស្នើឱ្យបុគ្គលិកនោះឈប់អធិដ្ឋានទៀត បុគ្គលិកនោះបានបដិសេធ។

បុគ្គលិកនោះខឹងយ៉ាងខ្លាំង ហើយគំរាមថានឹងដាក់បណ្តឹងតុលាការប្តឹងសុវណ្ណ។ គាត់យល់ឃើញថាសុវណ្ណរើសអើងនឹងគាត់ ដោយសារតែសាសនាអ៊ីស្លាមរបស់គាត់។ គាត់ក៏ពិចារណាផងដែរក្នុងការស្នើឱ្យជនជាតិចាមដែលធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រទាំងអស់ នាំគ្នាធ្វើកូដកម្ម។

តើអ្នកមានសម្ចើអ្វីខ្លះដល់សុវណ្ណ ដើម្បីចរចានៅពេលឆាប់ៗនេះ ជាមួយបុគ្គលិកចាមដែលគាត់បានបណ្តេញចេញនោះ?

---

[៤៨] Fisher et. al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១ នៅទំព័រ២៧-២៨។

[៤៩] នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ជួនកាលការសង្គ្រោះមុខមាត់ត្រូវបានគេប្រមាថថាជាកង្វល់ឥតន័យ។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើវាមានសារៈសំខាន់ចំពោះបុគ្គលនោះ កង្វល់នោះត្រូវតែដោះស្រាយ។ វប្បធម៌កម្ពុជាចាត់ទុកការសង្គ្រោះមុខមាត់ជាបញ្ហាសំខាន់ជាង ហើយវាអាចជាផ្នែកដ៏សំខាន់បំផុតនៃកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួល។

ខ) អារម្មណ៍

សំណួរផ្តើមការសិក្សា

ណារីកំពុងធ្វើការនៅក្នុងការិយាល័យជាមួយប៊ុនសាង។ ថ្ងៃមួយ ប៊ុនសាងចូលទៅក្នុងការិយាល័យរបស់ណារី ហើយហាក់ដូចជាមានការភ័យព្រួយខ្លាំង។

"មានរឿងអ្វីហ្នឹង ?" ណារីសួរ។

"ខ្ញុំមានការចរចាដ៏សំខាន់មួយជាមួយអតិថិជនរបស់យើងនៅថ្ងៃស្អែកនេះ។ ខ្ញុំបានត្រៀមអស់មួយសប្តាហ៍ហើយ ប៉ុន្តែខ្ញុំនៅតែភ័យព្រួយ។ ខ្ញុំដឹងថា អតិថិជនរបស់យើងអាចមានអារម្មណ៍រំជួលអំពីការចរចានេះ ហើយខ្ញុំក៏អាចមានអារម្មណ៍ដូចគ្នានេះដែរ"។

តើណារីត្រូវផ្តល់ការណែនាំអ្វីខ្លះដល់ប៊ុនសាង ?[៥០]

ក. ប្រើប្រាស់អារម្មណ៍របស់អ្នកដើម្បីសម្តែងពីសិទ្ធិអំណាច និងភាពប្រាកដប្រជារបស់ខ្លួន។

ខ. បំភ្លេចចោលអំពីកង្វល់នេះ ហើយផ្តោតទៅលើបញ្ហាទាំងឡាយណាដែលជាក់លាក់។

គ. លាក់បាំងអារម្មណ៍ទាំងអស់ ហើយរក្សាការគ្រប់គ្រងស្ថានការណ៍ឱ្យបានពេញលេញ។

១. អារម្មណ៍អវិជ្ជមាន

ដូចសំណួរសិក្សាខាងលើបានបង្ហាញ អារម្មណ៍អាចក្លាយជាបញ្ហានៅក្នុងកំឡុងពេលចរចាដ៏ស្វិតស្វាញណាមួយ។ នៅក្នុងស្ថានភាពដែលអារម្មណ៍ច្របូកច្របល់ ការចងចាំកាន់តែមានសភាពសាមញ្ញច្រើនជាងមុន និងលែងច្បាស់ ទោះបីវាអាចមានសភាពរស់រវើកជាពិសេសក៏ដោយ។[៥១] ហើយនៅពេលដែលអារម្មណ៍ទាំងនេះមានភាពអវិជ្ជមាន វាអាចកាត់បន្ថយយ៉ាងខ្លាំងនូវឱកាសនៃការសុះស្រួលគ្នា។[៥២] ការខឹងសម្បា និងអារម្មណ៍អវិជ្ជមានដែលជ្រាលជ្រៅផ្សេងទៀត អាច

---

[៥០] *សូមមើល* Daniel L. Shapiro *សត្រូវ សម្ព័ន្ធមិត្ត និងមនោសញ្ចេតនា* **សៀវភៅណែនាំអំពីការដោះស្រាយវិវាទ** នៅទំព័រ ៦៦, ៦៨ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ed., 2005)។

[៥១] *ដូចមុន* នៅទំព័រ១៩៤។ ការនេះជួយពន្យល់អំពីរបៀបដែលភាគីវិវាទអាចមានការនឹកឃើញឡើងវិញខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងទៅលើហេតុការណ៍តែមួយដូចគ្នា។

[៥២] ទោះបីទស្សនៈនេះមានលក្ខណៈស្ទើរតែទូទៅក្តី អាចមានការលើកលែងចំពោះការចរចាបែបបែងចែកមួយចំនួន។ មានអ្នកជំនាញខ្លះប្រកាន់ថានៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែកម្តងម្កាល ដូចជានៅតាមទីផ្សារ ដែលភាគីមិនខ្វាយខ្វល់អំពីទំនាក់ទំនងនាពេលអនាគត មនោសញ្ចេតនាអវិជ្ជមានអាចផ្តល់នូវលទ្ធផលកាន់តែប្រសើរឡើង។ ការបង្ហាញនូវការខឹងសម្បាចំពោះតម្លៃខ្ពស់ហួសប្រមាណ នៃផលិតផលមួយនៅតាមទីផ្សារអាចបង្ហាញយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពនូវទម្ងន់នៃអារម្មណ៍អំពីតម្លៃនោះ។ វាអាចនាំឱ្យមាន លទ្ធផលប្រសើរជាងប្រតិកម្មដែលខុសពីអារម្មណ៍ ឬដែលជាមនោសញ្ចេតនាវិជ្ជមាន ។ *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៧៣-៧៤។

បណ្ដាលឱ្យមានការវិនិច្ឆ័យមិនល្អ និងកាត់បន្ថយនូវការគិតគូរចំពោះ អ្នកដទៃទៀត។[៥៣] អារម្មណ៍ក៏អាចមានភាពរាល-ដាលផងដែរ។ ដូច្នេះអារម្មណ៍អវិជ្ជមានដែលជ្រាលជ្រៅរបស់ភាគីម្ខាង ក៏អាចបណ្ដាលឱ្យភាគីម្ខាងទៀតមានអារម្មណ៍អវិជ្ជមានខ្លាំងក្លាដូចគ្នាដែរ។[៥៤] មនុស្សគ្រប់រូបសុទ្ធតែធ្លាប់ឃើញឥទ្ធិពលនៃរឿងរ៉ាវដូចខាងក្រោមនេះ

កញ្ញាមិនសប្បាយចិត្ត ដោយសារនាងមិនបានទទួលការដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍នៅភោជ-នីយដ្ឋានដែលនាងធ្វើការ។ នាងទៅស្ទាត់មុខចៅហ្វាយរបស់នាងឈ្មោះគន្ធី ហើយក៏រំលេចអារម្មណ៍រំជួលឡើង។

"ខ្ញុំខិតខំប្រឹងប្រែងធ្វើការយ៉ាងខ្លាំងនៅទីនេះអស់រយៈពេលជាង១៥ខែមកហើយ ហើយខ្ញុំធ្វើកិច្ចការបន្ថែមតាមដែលអ្នកស្នើសុំ។ ហេតុអ្វីអ្នកអាចដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ដល់គឹមសៀន ដែលទើបតែធ្វើការបាន៣ខែប៉ុណ្ណោះ? វាច្បាស់ហើយថាអ្នកមិនចូលចិត្តខ្ញុំ ប៉ុន្តែប្រាក់ខែដែលត្រូវដំឡើងគឺជាកម្លាំងញើសឈាមរបស់ខ្ញុំ!"

គន្ធី ដែលទើបតែមានអារម្មណ៍រំជួលនៅពេលនេះ និយាយថា "ហេតុអ្វីបានជាឯងហ៊ានចោទខ្ញុំថាចូលចិត្តបុគ្គលិកនេះ ជាងបុគ្គលិកនោះយ៉ាងនេះ? ខ្ញុំប្រព្រឹត្តស្មើៗគ្នាចំពោះបុគ្គលិកទាំងអស់។ មកពីឯងមិនល្អដូចគឹមសៀន។ ឯងមិនដែលនៅដល់យប់។ ឯងមិនដែលជួយសម្អាតគេទេ..."។

ការអះអាងនីមួយៗធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតកាន់តែខឹងសម្បានឹងគ្នាទៅវិញទៅមកថែមទៀត។ ការតវ៉ាគ្នារបៀបនេះអាចនឹងបន្ត ក្នុងរយៈពេលដ៏យូរមួយ។

ទឹងខុស ទឹងខូច ទឹងខាត។

អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រការសំខាន់គឺត្រូវព្យាយាមជៀសវាងនូវអាកប្បកិរិយាណាដែលអាចបង្កើត ឬបង្កើនការអារម្មណ៍រំជួលជាអវិជ្ជមាននៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។ ក្នុងសៀវភៅដ៏មានប្រជាប្រិយភាពរបស់លោក ប្លីង ម៉ាល់ខុន ហ្គ្លេដវែល (Blink Malcom Gladwell) មានរៀបរាប់អំពីបណ្ឌិត ចន ហ្គត់មែន (John Gottman) ដែលមានលទ្ធភាពវិភាគលើវីដេអូខ្លីៗ របស់ប្ដីប្រពន្ធដែលក្នុងនោះពួកគេជជែកគ្នាអំពីបញ្ហាលំបាកផ្សេងៗ។[៥៥] ដោយផ្អែកលើវីដេអូខ្លីៗទាំងនោះ លោក ហ្គត់មែន អាចកំណត់បានថាពួកគេនឹងលែងលះគ្នា ដោយមានភាពត្រឹមត្រូវដ៏គួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលរហូតដល់៩៥%។[៥៦]

---

[៥៣] Keith G. Allred, John S. Mallozzi, Fusako Matsui និង Chistopher P. Raia *ឥទ្ធិពលនៃកំហឹង និងមេត្តាធម៌នៅក្នុងការសម្ដែងការចរចា* **អាកប្បកិរិយារៀបចំ និងដំណើរការនៃការសម្រេចចិត្តរបស់មនុស្ស** ទំព័រ ៧០, ១៧៥-១៨៧ (ឆ្នាំ១៩៩៧)។

[៥៤] Shapiro កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៥០ នៅទំព័រ៧៦។

[៥៥] MALCOM GLADWELL, **ការព្រិចភ្នែក** ទំព័រ១៨ (Little, Brown ed., ឆ្នាំ២០០៥)។

[៥៦] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ២១។

គាត់ធ្វើដូច្នេះបាន ដោយពិនិត្យរកមើលអាកប្បកិរិយាជាអវិជ្ជមានចំនួនបួន ដែលអាចបណ្តាលឱ្យកើតមានអារម្មណ៍អវិជ្ជមាន និងលទ្ធផលចុងក្រោយ ដែលជាការលែងលះគ្នានោះ។ អាកប្បកិរិយាអវិជ្ជមានសំខាន់ទាំងបួននោះ រួមមានៈ

១) ការរិះគន់លើអត្តចរិតរបស់អ្នកដទៃ (ឧ. "អ្នកឯងមិនសម្អាតផ្ទះបាយ អ្នកឯងអាត្មានិយមណាស់")
២) ការបង្ហាញអំពីការមើលងាយ (ឧ. ការធ្វើភ្នែកក្រឡឹតក្រឡាប់ នៅពេលអ្នកដទៃនិយាយ)
៣) ការដោះសារយករួចខ្លួន ("ខ្ញុំប្រហែលជាមកយឺតព្រឹកនេះ ប៉ុន្តែអ្នកឯងយឺតតែរហូតនៅពេលព្រឹក")
៤) ការឃាយាំង (បដិសេធមិនពិភាក្សាបញ្ហាផ្សេងៗ នៅពេលដែលអ្នកដទៃចង់ពិភាក្សា)[៥៧]

ប្រការទាំងនេះបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា គេគួរតែព្យាយាមជៀសវាងនូវអាកប្បកិរិយាអវិជ្ជមានទាំងបួននេះនៅក្នុងការចរចា។ ប៉ុន្តែ តើគេត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្តេច ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតបញ្ចេញអាកប្បកិរិយាទាំងនេះ? វិធីមួយក្នុងការសម្រាលឥទ្ធិពលនៃអារម្មណ៍ទាំងនេះ គឺត្រូវផ្តល់ពេលវេលាសមល្មមឱ្យភាគីម្ខាងទៀត បានរ៉ាយរ៉ាប់ពីអារម្មណ៍រំជួលរបស់ខ្លួន។ គេអាចមានអារម្មណ៍ល្អឡើងវិញ បន្ទាប់ពីនិយាយរួច។[៥៨] ភាគីក៏អាចសំដែងអាកប្បកិរិយានានាដើម្បីអត្តប្រយោជន៍របស់អតិថិជន ឬមិត្តរួមការងាររបស់ខ្លួនផងដែរ។ ឧទាហរណ៍អាចមានដូចជា មេធាវីវ័យក្មេងម្នាក់អាចបង្ហាញនូវភាពតឹងតែងនៅចំពោះមុខកូនក្តីរបស់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យពួកគេមានអារម្មណ៍កាន់តែជឿជាក់ថាផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនត្រូវបានការពារយ៉ាងស្វិតស្វាញ។ វាជាប្រការសំខាន់ក្នុងការមិនមានប្រតិកម្មតបតហួសហេតុពេក ចំពោះការវាយប្រហារខាងផ្លូវអារម្មណ៍បែបនោះ។

កលយុទ្ធមួយទៀតគឺការទទួលស្គាល់ដោយជាក់លាក់ និងសំដែងការឯកភាពចំពោះអារម្មណ៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ឧទាហរណ៍ គេអាចនិយាយថា "ខ្ញុំយល់ ថាអ្នកមិនសប្បាយចិត្តអំពីអាជីវកម្មរបស់ខ្លួន។ បើជាខ្ញុំវិញ ក៏មិនសប្បាយចិត្តដែរ ប្រសិនបើខ្ញុំបាត់បង់កិច្ចសន្យាដ៏ធំបំផុតដូច្នេះនោះ"។ នេះមិនមែនមានន័យថាអ្នកគាំទ្រចំពោះការសន្និដ្ឋាននានារបស់ភាគីម្ខាងទៀតនោះទេ។ ប៉ុន្តែ ដោយសារការឯកភាពចំពោះអារម្មណ៍របស់ពួកគេ ភាគីនោះនឹងមានអារម្មណ៍ថា អ្នកយល់អំពីស្ថានភាពរបស់ពួកគេ ហើយអាចមានអាម្មណ៍វិជ្ជមានចំពោះអ្នក។

សំណួរសិក្សា

- តើអ្នកធ្លាប់មានអារម្មណ៍រំជួល ក្នុងកំឡុងពេលចរចាណាមួយដែលសំខាន់ដែរឬទេ?
- តើអារម្មណ៍ទាំងនោះ ជួយដល់អ្នក ឬក៏បំផ្លាញអ្នក?
- តើភាគីម្ខាងទៀតមានប្រតិកម្មបែបណាចំពោះអារម្មណ៍របស់អ្នក?
- តើលោកអ្នកមានប្រតិកម្មបែបណាចំពោះអារម្មណ៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត ?

[៥៧] *ដូចមុន* នៅទំព័រ៣២។ លោកហ្គត់មែន ចាត់ទុកការប្រមាថថាជាចំណុចសំខាន់បំផុតនៅក្នុងការទស្សន៍ទាយនៃការលែងលះ។ ហេតុនេះ ទើបនៅក្នុងការចរចា ការបង្ហាញនូវការប្រមាថអាចជាការកត្តាអុចអាលចំបងបំផុតនៃរាល់បញ្ហាមនោសញ្ចេតនាទាំងអស់។

[៥៨] ការបង្ហាញនូវអារម្មណ៍អវិជ្ជមានអាចជាយន្តការសំរួលចិត្ត ក្នុងការជួយឱ្យមនុស្សអាចប្រឈមចំពោះទុក្ខលំបាករបស់ខ្លួន។ Shapiro កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៥០ នៅទំព័រ៧២ *គុណកថា* Eileen Kennedy-Moore and Jeanne C. Watson, **ការបង្ហាញអារម្មណ៍**, (គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ ហ្គៀលហ្វដ, ឆ្នាំ១៩៩៩)។

២. អារម្មណ៍វិជ្ជមាន

អារម្មណ៍វិជ្ជមាន អាចមានភាពអំណោយដល់ការគិតបែបច្នៃប្រឌិត ដែលមានសារៈសំខាន់ក្នុងការឈានទៅរកការព្រមព្រៀងគ្នា។[៥៩] អារម្មណ៍ទាំងនេះក៏អាចជួយឱ្យភាគីទាំងអស់រក្សាបាននូវទំនាក់ទំនងការងារដ៏ល្អរវាងគ្នា និងគ្នាផងដែរ។ ហើយអារម្មណ៍វិជ្ជមានពិតជាអាចជួយឱ្យគេអាចជៀសវាងបាននូវអន្លង់នៃអារម្មណ៍អវិជ្ជមានផ្សេងៗ។

ឃ្វាលចិត្ត លំបាកពេកពិត ដូចឃ្វាលពពក។

ទោះបីជាមានគតិបណ្ឌិតពីមុនមកដូចដែលសុភាសិតខាងលើបានបង្ហាញក្តី គេនៅតែអាចបង្កើតនូវអារម្មណ៍ជាវិជ្ជមានផ្សេងៗតាមសេចក្តីប្រាថ្នាបានដែរ។ អារម្មណ៍មិនមែនគ្រាន់តែ "កើតមាន" ចំពោះមនុស្សនោះទេ ពោលគឺគេក៏អាចបង្កើតវាផងដែរ។ ការគិតអវិជ្ជមានអាចបង្កើតជាអារម្មណ៍អវិជ្ជមាន។ ឧទាហរណ៍ដូចជា លក្ខិណា អាចគិតច្រើនអំពីការដែលនាងលេងប៉េងប៉ុងចាញ់បងស្រីរបស់នាងឈ្មោះ នីន។ ការគិតអវិជ្ជមាននេះអាចបណ្តាលឱ្យកើតមាននូវអារម្មណ៍អវិជ្ជមាន។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើនាងអាចបង្វែការគិតឱ្យបានកាន់តែច្រើនអំពីការដែល បងស្រីនាងចូលចិត្តអាហារពេលល្ងាចដែលនាងរៀបចំ បន្ទាប់ពីលេងហើយនោះ នាងនឹងចាប់ផ្តើមមានអារម្មណ៍វិជ្ជមានវិញជាមិនខាន។ នៅក្នុងការ ស្រាវជ្រាវរបស់បណ្ឌិតហ្គត់មែន (Gottman) គាត់បានរកឃើញថា គូស្រកដែលរៀបការរួច ត្រូវរក្សាឱ្យបាននូវផលធៀបយ៉ាងហោចណាស់ ប្រាំទល់នឹងមួយ រវាងអន្តរកម្មវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមាន ដើម្បីជៀសវាងនូវការលែងលះ។[៦០]

នៅក្នុងការចរចា អ្នកចរចាដែលមានប្រសិទ្ធភាពអាចព្យាយាមបង្កើតនូវអារម្មណ៍វិជ្ជមាន ដោយសកម្មភាពងាយៗ។ ឧទាហរណ៍ ការញញឹមអាចបណ្តាលឱ្យភាគីម្ខាងទៀតញញឹមតបមកវិញ ដែលការនេះបង្កើតបានជាអារម្មណ៍វិជ្ជមាន។ ជួនកាល ការសួរសំណួរផ្ទាល់ខ្លួនពីរ-បីសំណួរ អាចជួយបង្កើតអារម្មណ៍កាន់តែវិជ្ជមានថែមទៀត។ ឧទាហរណ៍ៈ

> ឡានី ចង់លក់រថយន្តរបស់នាងឱ្យ ប៊ុនថា ។ ពួកគេបានឈានដល់ស្ថានភាពទ័លច្រក ពីព្រោះប៊ុនថាចង់ឱ្យថ្លៃត្រឹមតែ ២,០០០ ដុល្លា ប៉ុន្តែឡានីចង់លក់ក្នុងតម្លៃ ២,៥០០ ដុល្លា។ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា ឡានីសួរប៊ុនថា ថាតើគាត់មានកូនដែរឬទេ។ ប៊ុនថាឆ្លើយតបដោយញញឹមថា "បាទ ខ្ញុំមានកូនបីនាក់ អាយុ២ឆ្នាំ ៤ឆ្នាំ និង៩ឆ្នាំ" ។ ឡានីឆ្លើយតប "អូ! អស្ចារ្យណាស់។ ខ្ញុំក៏មានកូនអាយុ២ឆ្នាំដែរ។ វាជាអាយុដែលល្អណាស់មែនទេ? ពួកគេគួរឱ្យស្រឡាញ់ណាស់នៅអាយុប៉ុណ្ណេះ"។ ឥឡូវនេះ ប៊ុនថា និងឡានីកំពុងគិតអំពីកូនរបស់ខ្លួន ហើយមានអារម្មណ៍វិជ្ជមាន។ ពួកគេក៏អាចមានអារម្មណ៍កាន់តែជិតស្និទ្ធនឹងគ្នាផងដែរ ដោយសារពួកគេមានអ្វីៗដែលដូចគ្នា។ ជាលទ្ធផល ពួកគេអាចមានភាពងាយស្រួលជាងមុនក្នុងការចរចា ឬកាន់តែព្យាយាមឈានទៅរកការព្រមព្រៀងគ្នាថែមទៀត។

គេអាចជជែកគ្នាអំពីអ្វីក៏បាន ប៉ុន្តែវានឹងមានប្រសិទ្ធិភាព ប្រសិនបើវាពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអ្វីដែលគួរឱ្យរីករាយ ឬវិជ្ជមាន ហើយជាអ្វីមួយដែលមនុស្សពីរនាក់អាចមានដូចគ្នា។ ជាការពិតណាស់ វាជាប្រការសំខាន់ដែលគេមិនត្រូវប្រើប្រាស់កលយុទ្ធនេះច្រើនដងពេក ហើយសម្តែងភាពមិនស្មោះត្រង់ ឬលក្ខណៈបោកបញ្ឆោត។

---

[៥៩] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៧៥។

[៦០] Gladwell, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ ៥៥ នៅទំព័រ២៦។

ជាទីបញ្ចប់ កាយវិការជានិមិត្តរូប ដូចជាការសុំទោស ឬការសម្ដែងនូវការសោកស្ដាយ ខណៈដែលមិនមានរួមបញ្ចូលនូវការសារភាព អាចបោះជំហ៊ានយ៉ាងវែងឆ្ពោះទៅបង្កើតបរិយាកាសវិជ្ជមាន ។[៦១] កាយវិការទាំងនេះធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀត មានអារម្មណ៍ធូរស្រាល និងអាចបង្កើតនូវអារម្មណ៍វិជ្ជមានមួយចំនួន ។

ប្រការដែលល្អបំផុតនោះគឺថា ជាទូទៅកាយវិការជានិមិត្តរូបមិនត្រូវការការចំណាយអ្វីទាំងអស់ ។

ចូរគិតអំពីសំណួរនៅខាងដើមដំបូងនៃជំពូកនេះ តើណានីត្រូវផ្ដល់ការណែនាំអ្វីខ្លះដល់ប៊ុនសាងអំពីអារម្មណ៍នៅក្នុងការចរចាដែលនឹងឈានមកដល់ខាងមុខនេះ? នាងគួរផ្ដល់ការណែនាំដល់ប៊ុនសាងថា :

- មិនត្រូវមិនអើពើចំពោះអារម្មណ៍ឡើយ ។
- ត្រូវទទួលស្គាល់ថា អ្នកអាចមានអារម្មណ៍អវិជ្ជមានដែលអាចចោទជាបញ្ហា ។
- ត្រូវចងចាំក្នុងការដោះស្រាយចំពោះអារម្មណ៍របស់អ្នក និងអតិថិជនអ្នក ដោយប្រុងប្រយ័ត្នជាទីបំផុត ហើយ
- ព្យាយាមបង្កើតអារម្មណ៍វិជ្ជមានខ្លះៗ ។

គ) ការទំនាក់ទំនង

ពិតប្រាកដណាស់ ការទំនាក់ទំនងគឺជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃអន្តរកម្មរបស់មនុស្សទាំងអស់ រួមទាំងការចរចាផងដែរ ។ ជួនកាល របៀបដែលភាគីម្ខាងបង្ហាញគំនិត សម្ដី ឬដំណោះស្រាយ មានសារៈសំខាន់ជាងខ្លឹមសារនៃគំនិតនោះទៅទៀត ។ ការលំបាកជាចម្បងៗចំនួនពីរនៅក្នុងការទំនាក់ទំនង រួមមាន ការស្ដាប់ និងការយល់ខុស ។[៦២]

១. ការស្ដាប់

ជាញឹកញាប់ នៅពេលដែលភាគីពីរធ្វើការចរចាដ៏ក្ដៅគគុកណាមួយ ពួកគេស្ដាប់បានតែផ្នែកដំបូងនៃពាក្យពេចន៍របស់ភាគីម្ខាងទៀតតែប៉ុណ្ណោះ ។ ខួរក្បាលរបស់គេបំពេញការគិតនោះ លឿនជាងការដែលភាគីម្ខាងទៀតអាចនិយាយទៅទៀត ។ ជួនកាលគំនិតដែលខួរក្បាលរបស់ពួកគេបំពេញនោះ មិនមែនជាអ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតបាននិយាយពិតប្រាកដនោះទេ ហើយពួកគេក៏បាត់បង់គំនិតនោះទាំងស្រុងតែម្ដង ។ ជួនកាល ភាគីម្ខាងនឹងស្ដាប់តែមួយផ្នែកនៃពាក្យពេចន៍បន្ទាប់មកក៏ចាប់ផ្ដើមរៀបចំចម្លើយតបវិញ ដោយមិនបានស្ដាប់ពាក្យពេចន៍ដែលនៅសេសសល់នោះឡើយ ។

ដំណើរការស្ដាប់មិនល្អប្រភេទនេះគឺជាអ្វីដែលនាំឱ្យមានបញ្ហា ។ ទីមួយ ការមិនបានស្ដាប់នូវរឿងរ៉ាវទាំងស្រុងធ្វើឱ្យមានការលំបាកដល់ភាគីក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ដើម្បីឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀង ។ ទីពីរ និងដែលមានសារៈសំខាន់ដូចគ្នានោះ គឺប្រសិនបើភាគីម្ខាងសម្ដែងអាការៈយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែតថាខ្លួនមិនស្ដាប់គេទាំងស្រុងនោះ ភាគីម្ខាងទៀតអាចមានអារម្មណ៍ថាមិនមានការគោរពដល់ខ្លួន និងអាចឆ្លើយតបដោយការមិនស្ដាប់ទាំងស្រុងវិញដែរ ។ ដោយភាគីទាំងពីរមិនព្រមស្ដាប់គ្នាឱ្យបានពេញលេញ នោះការទំនាក់ទំនងមិនអាចដំណើរការទៅបានឡើយ ហើយក៏មិនមានការព្រមព្រៀងណាមួយដែលអាចធ្វើទៅរួចដែរ ។

---

[៦១] Fisher *et al.* កំណត់សម្គាល់ ខាងលើ លេខ៣១ នៅទំព័រ ៣២ ។

[៦២] Fisher *et al.* បញ្ហានៃការទំនាក់ទំនងចំនួនបីត្រូវបានកំនត់ឡើង ។ ប៉ុន្តែអ្នកនិពន្ធនៃសៀវភៅនេះជឿជាក់ថា គេអាចស្វែងយល់អំពីបញ្ហាទាំងនេះបានកាន់តែប្រសើរ តាមរយៈចំនុចសំខាន់ចំនួនពីរ ។ ដូចមុន នៅទំព័រ ៣២-៣៤ ។

វិធីមួយដើម្បីជៀសវាងបញ្ហានេះគឺត្រូវស្តាប់យ៉ាង *យកចិត្តទុកដាក់* នូវអ្វីដែលភាគីបដិបក្ខនិយាយ។ ភាគីទាំងអស់ត្រូវព្យាយាមកុំកាត់សម្តីគ្នា។ ភាគីទាំងអស់ត្រូវធ្វើការកត់ត្រាផងដែរ។ គឺជាសារៈប្រយោជន៍សំរាប់យើង ដោយនៅដំណាក់កាលនីមួយៗ គួរនិយាយនូវពាក្យពេចន៍ ដូចជា "ខ្ញុំចង់បញ្ជាក់បន្តិចថាខ្ញុំយល់ពីអ្វីដែលអ្នកនិយាយ។ តើអ្នកនិយាយថា.........មែនទេ?"។[៦៣] វាក៏មានសារៈសំខាន់ផងដែរក្នុងការបង្ហាញតាមរយៈកាយវិការថា អ្នកមានចំណាប់អារម្មណ៍ក្នុងការស្តាប់ ដោយត្រូវរក្សាទំនាក់ទំនងតាមរយៈកែវភ្នែក និងឥរិយាបថរាងកាយឱ្យបានល្អ។[៦៤] ដោយអនុវត្តតាមវិធានទាំងនេះ គេអាចសម្រេចបាននូវគោលដៅចំនួនពីរ។ ទីមួយ គឺការទទួលបាននូវព័ត៌មានដែលត្រឹមត្រូវ។ ទីពីរ គឺភាគីម្ខាងទៀតមានអារម្មណ៍ថា សម្លេងរបស់ខ្លួនកំពុងត្រូវបានស្តាប់ និងយល់ជ្រួតជ្រាប។

២. ការយល់ច្រឡំ

បញ្ហាចម្បងមួយផ្សេងទៀតពាក់ព័ន្ធនឹងការទំនាក់ទំនង គឺការយល់ច្រឡំ។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ មនុស្សមានការយល់ឃើញចំពោះតថភាពនានា តាមរបៀបផ្សេងៗគ្នា។ ពួកគេក៏មានការយល់ឃើញចំពោះពាក្យសម្តី តាមន័យផ្សេងពីគ្នាផងដែរ។ ភាគីម្ខាងអាចនិយាយថា:

"ខ្ញុំបានផ្តល់ឱកាសចំនួនពីរ ដល់អ្នកក្នុងការបំពេញការងារនេះ"។

ភាគីដែលនិយាយនេះកំពុងព្យាយាមបង្ហាញថា ខ្លួនមានចិត្តសប្បុរស យុត្តិធម៌ និងអត់ធ្មត់ប៉ុណ្ណា។ ប៉ុន្តែ ភាគីម្ខាងទៀតអាចមានការប្រកាន់ចំពោះការនិយាយបែបនេះ ហើយបែរជាយល់ក្នុងន័យថា:

អ្នកពិតជាគ្មានសមត្ថភាពមែន។ អ្នកមានឱកាសពីរដងក្នុងការបំពេញការងារនេះ ហើយបរាជ័យរហូត។

លើសពីនេះទៅទៀត ពាក្យខ្លះអាចមានអត្ថន័យស្រពេចស្រពិល ឬមិនច្បាស់លាស់ ដែលអាចធ្វើឱ្យមានការបកស្រាយ ឬការយល់ច្រឡំផ្សេងៗ។ ប្រសិនបើភាគីនិយាយភាសាខុសគ្នាទៀតនោះ បញ្ហាទាំងនេះអាចនឹងរីតតែធំឡើងថែមទៀត។

វិធីមួយក្នុងការជៀសវាងការយល់ច្រឡំ គឺត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះពាក្យសម្តីដែលលោកអ្នកជ្រើសរើស យកមកប្រើប្រាស់។ កលយុទ្ធសំខាន់មួយទៀតគឺបញ្ជាក់បញ្ហាផ្សេងៗជាអត្ថន័យផ្ទាល់ខ្លួន និងមិនមែនជាអត្ថន័យដែលពាក់ព័ន្ធនឹងភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។[៦៥] ឧទាហរណ៍ វាមិនមែនជាការឆ្លាតវៃទេ ដែលអ្នកនិយាយថា: "អ្នកមិនគោរពគ្រួសារខ្ញុំសោះ"។ នេះគឺជាការចោទប្រកាន់។ លទ្ធផលដែលប្រសើរបំផុត គឺវានាំឱ្យមានការបដិសេធ។ ឯលទ្ធផលដែលអាក្រក់បំផុត

---

[៦៣] ព្យាយាមទប់ចិត្តដោយមិនត្រូវយកអំណះអំណាងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតមកបញ្ជាក់ តាមន័យបន្ទុះបង្អាប់ ន័យសាមញ្ញ ឬន័យចំអកឡើយ។ Fisher, *et al.* នៅក្នុង *Getting to Yes*, ឈានទៅមុខមួយជំហានទៀត ហើយបង្ហាញថាអ្នកបញ្ជាក់ នូវអំណះ-អំណាងនោះក្នុងន័យវិជ្ជមាន ដោយធ្វើឱ្យចំណុចខ្លាំងនៃការទាមទាររបស់ភាគីម្ខាងទៀតមានភាពច្បាស់លាស់។ Fisher *et al.* *ដូចមុន* នៅទំព័រ៣៥។ ចំនុចនេះប្រហែលជាលំបាកជ្រុលសម្រាប់អ្នកចរចាភាគច្រើន ប៉ុន្តែវាជាការសំខាន់ដែលត្រូវព្យាយាមជៀសវាងនូវការបញ្ជាក់ឡើងវិញនូវអំណះអំណាងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតក្នុងន័យអវិជ្ជមាន។

[៦៤] ពាក្យនិយាយគឺជាភាគរយដ៏តិចតួចប៉ុណ្ណោះ ក្នុងចំណោមព័ត៌មានដែលបញ្ជូនបន្តដោយភាគីម្ខាងទៀត។ *សូមមើល* សមាគមនៃការស្តាប់អន្តរជាតិ, វែបសាយត៍ *មាននៅ* http://www.listen.org/Templates/try_new.htm, *ធ្វើគុណកថាដល់, ក្នុងនោះរួមមាន* Ray L. Birdwhistell, KINESICS AND CONTEXT (សារព័ត៌មានសាកលវិទ្យាល័យ ភែនស៊ីលវ៉ៃនៀ ឆ្នាំ១៩៧០)។

[៦៥] Fisher, *et al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១ នៅទំព័រ៣៦ ។

គឺវាអាចបណ្ដាលឱ្យមានការអន់ចិត្ត និងការចោទប្រកាន់តបមកវិញ។ ផ្ទុយទៅវិញ ទោះបីជាយើងមានអារម្មណ៍ថាមិនមានការគោរពក៏ដោយ ប្រការដែលប្រសើរបំផុតគឺត្រូវនិយាយអ្វីដែលអារម្មណ៍ផ្ទាល់ខ្លួន ដូចជា "គ្រួសាររបស់ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ឈឺចាប់ណាស់ ចំពោះអ្វីដែលបាននិយាយចេញមក"។ ពេលនេះ ភាគីម្ខាងទៀតហាក់ដូចជាមិនសូវចង់ឈ្នះចាញ់ ឬមានអារម្មណ៍ខឹងសម្បាកាន់តែតិច។ គ្មាននរណាម្នាក់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ឡើយ។ ប៉ុន្តែ ខ្លឹមសារដូចគ្នាត្រូវបានបញ្ជូន។

ឧទាហរណ៍មួយទៀត គឺនៅពេលមាននរណាម្នាក់និយាយថា "អ្នកមិនត្រូវធ្វើដូច្នេះទេ!" ឬ "អ្នកមិនអាចធ្វើដូច្នេះបានទេ!"។ នេះគឺគំរាមកំហែងដល់ភាគីម្ខាងទៀត ហើយដូចករណីខាងលើដែរ គឺវានាំឱ្យមានការនិយាយជំនះពីភាគីម្ខាងទៀត ថាខ្លួនពិតជា **អាច** ធ្វើបាន។ ផ្ទុយទៅវិញ ចូរព្យាយាមនិយាយថា "ខ្ញុំមិនមានអារម្មណ៍ល្អទេ នៅពេលដែលអ្នកធ្វើដូច្នេះ"។ ឥឡូវនេះ អ្នកបានបង្ហាញនូវកង្វល់របស់អ្នក តាមអារម្មណ៍ផ្ទាល់ខ្លួន ជំនួសឱ្យអត្ថន័យដែលចោទប្រកាន់ទៅភាគីម្ខាងទៀត។

សំណួរសិក្សា

តើសម្ដីអះអាងខាងក្រោមនេះ អាចត្រូវបានបញ្ជាក់ឡើងវិញយ៉ាងដូចម្ដេច ដើម្បីឱ្យកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព?

- "អ្នកបានបង្កការខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់ក្រុមហ៊ុនរបស់ខ្ញុំ"។
- "សកម្មភាពរបស់អ្នក គឺខុសច្បាប់ និងរំលោភលើកិច្ចសន្យារបស់យើង"។
- "អ្នកពិតជាមិនខ្វល់អំពីសុខភាព និងសុខុមាលភាពសហគមន៍ បើមិនអីចឹងទេ អ្នកមិនបោះចោលសំរាមនោះទេ"។
- "អ្នកបានលួចដីរបស់យើង"។
- "សម្ដីរបស់អ្នកមានលក្ខណៈទាបហួស ដែលវាជាការប្រមាថចំពោះរូបខ្ញុំ"។

៣. ផ្ដោតលើផលប្រយោជន៍ មិនមែនលើជំហរ[៦៦]

ចូរពិចារណាលើរឿងខាងក្រោម[៦៧] ៖

ណូរ៉ា និងស៊ីថា កំពុងនៅក្នុងបណ្ណាល័យអានសៀវភៅទាំងពីរនាក់។ ណូរ៉ាចង់បើកបង្អួច ឯស៊ីថាចង់ បិទបង្អួច។ ពួកគេប្រកែកគ្នាថា គួរបិទពាក់កណ្ដាល ឬត្រឹមណា ឬក៏បង្ហើបតែបន្តិច ។ល។ ប៉ុន្តែ ពួកគេមិនអាចព្រមព្រៀងគ្នាបាន។

បន្ទាប់មក សុវណ្ណារ័ត្ន ដែលជាបណ្ណារក្សក៏ដើរចូលមក ហើយសួរ ពួកគេ អំពីការមិនព្រមព្រៀងគ្នានោះ។ គាត់សួរណូរ៉ាថា ហេតុអ្វីបានជាចង់បើកបង្អួច។ ណូរ៉ាឆ្លើយតបថា "ខ្ញុំចង់បានខ្យល់អាកាសបរិសុទ្ធខ្លះៗ"។ បន្ទាប់មក គាត់សួរស៊ីថា ហេតុអ្វីបានជាចង់បិទបង្អួច ហើយស៊ីថាឆ្លើយតបថា "ខ្ញុំចង់ជៀសវាងលម្ហើយនៃខ្យល់។ វាមិនល្អសម្រាប់សុខភាពទេ ហើយខ្ញុំរកកលនឹងឈឺ"។ បន្ទាប់មក សុវណ្ណារ័ត្នគិតមួយនាទី ហើយក៏ដោះស្រាយបញ្ហានោះបានយ៉ាងងាយស្រួល។ គាត់ក៏ទៅ បើកបង្អួច

---

[៦៦] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៤០-៥៥ ។

[៦៧] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៤០។

មួយផ្សេងទៀតដែលនៅឆ្ងាយពីនោះបន្តិច ។ គាត់អាចនាំខ្យល់បរិសុទ្ធចូលសម្រាប់ណូរ៉ា ហើយក៏គ្មានលម្ហើយទៅរំខានស៊ីថាដែរ ។

រឿងនេះបង្ហាញអំពីសារៈសំខាន់នៃការផ្តោតទៅលើ *ផលប្រយោជន៍* ជាជាងលើជំហរ ។ ជំហររបស់ណូរ៉ាគឺ គាត់ចង់បើកបង្អួចទាំងស្រុង ។ ជំហររបស់ស៊ីថា គឺថាគាត់ចង់បិទបង្អួចទាំងស្រុង ។ ផលប្រយោជន៍ចម្បងរបស់ពួកគេគឺខុសគ្នា ។ ផលប្រយោជន៍ពិតប្រាកដដែលណូរ៉ាចង់បាន គឺមានខ្យល់បរិសុទ្ធនៅក្នុងបន្ទប់ ។ ចំណែក ផលប្រយោជន៍ដែលស៊ីថាចង់បាន គឺជៀសវាងលម្ហើយខ្យល់ ដែលអាចធ្វើឱ្យគាត់មានអារម្មណ៍កាន់តែមិនស្រួលខ្លួន ។ ផលប្រយោជន៍ និងជំហររបស់ពួកគេទាំងពីរ មានបង្ហាញនៅក្នុងតារាងខាងក្រោម៖

	ជំហរ	**ផលប្រយោជន៍**
ណូរ៉ា	គួរបើកបង្អួចទាំងស្រុង ។	ចង់បានខ្យល់ បរិសុទ្ធ ។ បន្ទប់ហាក់ដូចជាមានក្លិនផ្អួរ ។
ស៊ីថា	គួរបិទបង្អួចទាំងស្រុង ។	មានអារម្មណ៍ថារកកលនឹងឈឺ និងបារម្ភថាលម្ហើយខ្យល់ធ្វើឱ្យខ្លួនកាន់តែមានអារម្មណ៍កាន់តែពិបាកថែមទៀត ។

នៅពេលសុវណ្ណារ័ត្នដឹងអំពីផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរ គាត់មានលទ្ធភាពស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលត្រូវចិត្តពួកគេទាំងពីរនាក់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ នៅក្នុងការចរចាបែបបែងចែក ភាគីទាំងពីរប្រហែលជាដោះស្រាយបញ្ហានោះដោយទុកឱ្យបង្អួចបើកមួយផ្នែក ។ ការនេះអាចធ្វើឱ្យស៊ីថាមានអារម្មណ៍មិនស្រួលខ្លួន ហើយណូរ៉ានៅតែមានអារម្មណ៍ថាគ្មានផាសុកភាព ហើយក្តៅ ។ ដូច្នេះ នៅពេលដែលការការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍អាចធ្វើទៅបាន ជាទូទៅ ពួកគេមានការពេញចិត្ត និងមានភាពជោគជ័យ ជាងការចរចាបែបបែងចែក ដែលផ្តោតតែលើជំហរ ។

ផលប្រយោជន៍គឺជាសេចក្តីសង្ឃឹម ការភ័យខ្លាច បំណងប្រាថ្នា តម្រូវការ និងចំណង់ ... របស់ភាគី ។ ជំហរគឺជាការទាមទារ សំណូមពរ សម្ទើ ... ដ៏ជាក់លាក់របស់ភាគី ។ ជំហរ គឺងាយស្រួលក្នុងការកំណត់ ។ ភាគីតែងប្រកាសអំពីជំហររបស់ខ្លួនយ៉ាងស្រេចបាច់ ។ ភាគច្រើន ពួកគេគិតក្នុងជំហរដែលជាក់លាក់ដូចជា "ខ្ញុំពិតជាចង់បានរបស់ទាំងនេះចំនួន១០ ជាការទូទាត់" ។ ប៉ុន្តែផលប្រយោជន៍មានការលំបាកក្នុងការកំណត់ជាង ។ ជួនកាល ភាគីមិនចង់បង្ហាញពីវាឡើយ ។ កាន់តែញឹកញាប់ជាងនេះទៅទៀត ភាគីមិនបានពិចារណាពីផលប្រយោជន៍ដែលកប់ជ្រៅរបស់ខ្លួនឡើយ ។

ហ្វ៊ីស្សឺរ៍ និងយូរី បានឆ្លើងថា ផលប្រយោជន៍ដែលមានឥទ្ធិពលបំផុតគឺតម្រូវការជាមូលដ្ឋានរបស់មនុស្ស ដូចជា៖

- ***សុវត្ថិភាព***
- ***សុខមាលភាពសេដ្ឋកិច្ច***
- ***អារម្មណ៍នៃភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ***
- ***ការទទួលស្គាល់ពីអ្នកដទៃ***
- ***ការគ្រប់គ្រងលើជីវិតរបស់ខ្លួនឯង***[៦៨]

---

[៦៨] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៤៨ ។

ទោះបីក្នុងករណីដែលគេមើលឃើញថាប្រាក់កាសគឺជាបញ្ហាតែមួយគត់ក្តី ក៏អាចមានបញ្ហាជាច្រើនទៀត ដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធដែរ។ ឧទាហរណ៍ សុផល ដែលជាវិចិត្រករ មានផ្ទាំងគំនូរសម្រាប់លក់ ហើយទទូចចង់បានតម្លៃខ្ពស់សម្រាប់ស្នាដៃរបស់ខ្លួន។ សំណាងគឺជាយុវកំលោះ ដែលមានមិត្តភក្តិមួយចំនួនជាអ្នកសារព័ត៌មាន ហើយមិនមានលទ្ធភាពទិញក្នុងតម្លៃនោះ ប៉ុន្តែចូលចិត្តផ្ទាំងគំនូរនោះយ៉ាងខ្លាំង។ ប្រហែលជា សុផលចាប់អារម្មណ៍ពីការទទួលស្គាល់ថាខ្លួនជាវិចិត្រករដែលមានភាពហ្មត់ចត់ ស្មើនឹងការធានាសុខុមាលភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ខ្លួនដែរ។ ប្រហែលជាសំណាងអាចជួយបំពេញផលប្រយោជន៍នេះបាន ដោយព្រមចុះផ្សាយអត្ថបទមួយអំពីផ្ទាំងគំនូរនោះ នៅក្នុងទស្សនាវដ្តីណាមួយ ជាថ្នូរនឹងតម្លៃដែលទាបជាងមុន។

បញ្ហាមួយទៀតដែលត្រូវចងចាំគឺថា មនុស្សភាគច្រើនមានអត្ថប្រយោជន៍ច្រើនជាងមួយ។ ចូរគិតអំពីអ្នកចាត់ការក្រុមហ៊ុនមួយដែលត្រូវគិតពីផលប្រយោជន៍ហិរញ្ញវត្ថុរបស់ក្រុមហ៊ុន (ក្រុមហ៊ុនត្រូវការសន្សំប្រាក់) ផលប្រយោជន៍នៃអាជីពផ្ទាល់ខ្លួន (គាត់ត្រូវតែបានគេមើលឃើញថាបានបំពេញបានតាមកូតាផលិតកម្ម) ផលប្រយោជន៍បុគ្គលិករបស់គាត់ (ពួកគេត្រូវមានសុខភាពល្អ និងសុវត្ថិភាព) និងផលប្រយោជន៍គ្រួសាររបស់គាត់ (ពួកគេចង់ឱ្យគាត់ឈប់សម្រាកពីការងារ)។ បើអ្នកចរចាម្នាក់យល់កាន់តែច្រើនអំពីភាពប្រទាក់ក្រឡាគ្នានៃផលប្រយោជន៍ គាត់អាចរកដំណោះស្រាយដែលមានប្រសិទ្ធភាព កាន់តែច្រើនតាមនោះដែរ។

វិធីមួយក្នុងការកំណត់អំពីផលប្រយោជន៍របស់ភាគីណាមួយ គឺត្រូវសួរ។ ដូចបានរៀបរាប់រួចមកហើយថា គេអាចនិយាយថា ភាគីមិនបានសូម្បីតែពិចារណាឱ្យបានច្បាស់លាស់អំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនផង។ ដោយគ្រាន់តែសួរនូវសំណួរផ្សេងៗ វាធ្វើឱ្យអ្នកសួរនោះមើលទៅហាក់ដូចជាគិតគូរអំពីសុខុមាលភាពរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ វិធីមួយទៀតក្នុងការកំណត់អំពីផលប្រយោជន៍របស់ភាគីណាមួយ គឺត្រូវស្តាប់យ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ននូវអ្វីដែលពួកគេនិយាយ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។ ពួកគេអាចបង្ហើបឱ្យដឹងពីកង្វល់ចម្បងរបស់ពួកគេ តាមរយៈរបៀបដែលពួកគេប្រាស្រ័យទាក់ទង ឬបញ្ចេញពីជំហររបស់ខ្លួន។ បញ្ច្រាស់ទៅវិញ ជួនកាលវាជាប្រការសំខាន់ដែលត្រូវបង្ហាញឱ្យបានច្បាស់អំពីផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នកចំពោះភាគីម្ខាងទៀត។ ការនេះនឹងអនុញ្ញាតឱ្យគេ គិតអំពីមធ្យោបាយបំពេញតាមតម្រូវការរបស់អ្នកវិញដែរ។

លើសពីនេះទៅទៀត ជួនកាលវាមានសារៈប្រយោជន៍ក្នុងការបង្ហាញទាំងបញ្ហា និងដំណោះស្រាយ។ នៅពេលធ្វើទំនាក់ទំនងក្នុងការចរចាណាមួយ គេគប្បីលើកឡើងនូវបញ្ហា *ជាមុន* និងបន្ទាប់មកទើបស្នើនូវដំណោះស្រាយ។[៦៥] ប្រសិនបើភាគីមួយ ទូរស័ព្ទទៅអ្នកជិតខាង ហើយនិយាយថា:

"អ្នកត្រូវឈប់លេងភ្លេងនៅពេលយប់ ! ថ្លង់ណាស់..."

ភាគីនេះមិនបានបង្ហាញពីបញ្ហាទេ គ្រាន់តែបង្ហាញនូវដំណោះស្រាយប៉ុណ្ណោះ គឺឈប់លេងភ្លេង។ មុននឹងភាគីអាចពន្យល់អំពីបញ្ហា ឬផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន អ្នកជិតខាងនោះប្រហែលជាខឹង ឬលែងស្តាប់ទៅហើយ។ គាត់ក៏អាចរៀបចំចម្លើយទុកដែលស្តាប់គេទៅ អាចមានន័យដូចខាងក្រោមនេះ:

"ខ្ញុំមានសិទ្ធិក្នុងការលេងភ្លេងនៅក្នុងផ្ទះរបស់ខ្ញុំ ។ម្យ៉ាងទៀត វាមិនថ្លង់ពេកទេ..." ។

---

៦៥ *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៥២ ។

វិធីសាស្ត្រដ៏ប្រសើរជាងនោះគឺត្រូវបង្ហាញដល់អ្នកជិតខាងនោះនូវបញ្ហា និងផលប្រយោជន៍ជាមុនសិន បន្ទាប់មកទើប បង្ហាញដំណោះស្រាយៈ

អ្នកជិតខាងជាទីរាប់អាន ពួកយើងកំពុងមានបញ្ហាលំបាកជាមួយកូនរបស់យើង។ ពួកគេមិនបានដេកពួននៅពេលយប់សោះ ហើយចេះតែដាស់ពួកយើងដែរ។ ការមិនបានដេកធ្វើឱ្យពួកគេរៀនមិនបានល្អនៅសាលា។ វាពិតជាធ្វើឱ្យពួកយើងខ្វល់ខ្វាយមែនទែន។ ពួកយើងចង់ឱ្យកូនក្លាយជាសិស្សល្អ និងទៅរៀននៅសាកលវិទ្យាល័យដូចជា ទែក កូនរបស់អ្នកដែរ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងពេលនេះ ពួកយើងមានការព្រួយបារម្ភ...។ ខ្ញុំគិតថាប្រសិនបើពេលយប់មានសភាពស្ងប់ស្ងាត់ជាងនេះ ពួកគេប្រហែលជាអាចដេកបានលក់ស្រួលជាងមុន...។

ឥឡូវនេះ អ្នកជិតខាងបានយល់ (ហើយអាចផ្សារភ្ជាប់) ចំពោះបញ្ហា និងផលប្រយោជន៍របស់លោកអ្នក។ គាត់អាចស្តាប់ និងពិចារណាដំណោះស្រាយរបស់លោកអ្នក នៅពេលអ្នកបង្ហាញវាតាមវិធីនេះ។ អ្នកជិតខាងអាចស្នើឡើងនូវអ្វីដែលស្របទៅនឹងផលប្រយោជន៍របស់គាត់ (ថាគាត់មានសិទ្ធិលេងភ្លេង) ប៉ុន្តែក៏បំពេញតាមការព្រួយបារម្ភរបស់អ្នកដែរ។ គាត់អាចសុំលេងភ្លេងខ្លាំងៗ នៅពេលផ្សេងជំនួស ឱ្យពេលយប់ នៅពេលក្មេងៗព្យាយាមដេក។

ត្រឡប់ទៅកាន់ផ្នែកមុនវិញ យើងបានពិភាក្សាអំពីទស្សនៈយល់ឃើញផ្សេងៗរវាងម្ចាស់ផ្ទះ និងអ្នកជួលផ្ទះ។ ហ្វីស៊ើរ (Fisher) និង យូរី (Ury) បង្ហាញថាតើផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេអាចមានភាពស្រដៀងដូចគ្នាយ៉ាងដូចម្តេចៈ

១. អ្នកទាំងពីរចង់បានស្ថិរភាព។ ម្ចាស់ផ្ទះចង់បានអ្នកជួលផ្ទះរយៈពេលយូរ អ្នកជួលចង់បានផ្ទះ រយៈ-ពេលយូរដែរ។

២. អ្នកទាំងពីរចង់ឃើញផ្ទះត្រូវបានថែរក្សាយ៉ាងល្អ។ ម្ចាស់ផ្ទះមើលឃើញផ្ទះដែលថែទាំបានល្អ មានសារៈសំខាន់ចំពោះ តម្លៃនៃអចលនទ្រព្យរបស់ខ្លួន។ អ្នកជួលចង់ឱ្យផ្ទះត្រូវបានថែទាំយ៉ាងល្អ ដោយសារគាត់រស់នៅទីនោះ។

៣. អ្នកទាំងពីរចង់មានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយគ្នាទៅវិញទៅមក។ ម្ចាស់ផ្ទះចង់បានថ្លៃឈ្នួលផ្ទះទៀងទាត់ដោយគ្មានបញ្ហាអ្វី ឯអ្នកជួល ចង់ឱ្យម្ចាស់ផ្ទះជួសជុលដោយគ្មានបញ្ហាអ្វីទាំងអស់។[៧០]

ដូច្នេះ ទោះបីជាមានទស្សនៈយល់ឃើញផ្សេងគ្នាជាច្រើនរវាងម្ចាស់ផ្ទះ និងអ្នកជួលក៏ដោយ ក៏នៅតែមានផល-ប្រយោជន៍ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាមួយចំនួនដែរ។ នៅក្នុងការចរចាភាគច្រើន យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានផលប្រយោជន៍ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាមួយ ឬពីរ ដែលគេអាចយកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីស្វែងរកការព្រមព្រៀងគ្នា។

អ្នកចរចាដែលឆ្លាតវៃ ត្រូវផ្តោតលើផលប្រយោជន៍ដែលប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទាំងនោះ ជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃការស្វែងរកដំណោះស្រាយណាមួយ។

[៧០] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៤២-៤៣។

សំនួរសិក្សា

តើផលប្រយោជន៍អ្វីខ្លះដែលអាចមានភាពប្រហាក់ប្រហែលគ្នា នឹងឧទាហរណ៍ខាងក្រោម?

- និយោជក និងនិយោជិតកំពុងចរចាគ្នាអំពីបញ្ហាប្រាក់បៀវត្សរ៍ ។
- អ្នកជំនួញម្នាក់បានរកឃើញមានកំហុសនៅក្នុងការប្រគល់ក្រណាត់លើកចុងក្រោយ ពីអ្នកផ្គត់ផ្គង់ដ៏យូរអង្វែង និងទៀងទាត់របស់ខ្លួន ។
- ប្ដីប្រពន្ធមួយគូកំពុងប្រកែកគ្នាអំពីអ្វីដែលត្រូវធ្វើនៅថ្ងៃឈប់សម្រាកបុណ្យចូលឆ្នាំថ្មី ។ ប្ដីចង់ទៅលេងទីក្រុង ដើម្បីសួរសុខទុក្ខមិត្តភក្តិ ឯប្រពន្ធចង់ទៅលេងឆ្នេរសមុទ្រ ។
- ក្រុមហ៊ុនអភិវឌ្ឍន៍មួយចង់សាងសង់សណ្ឋាគារដ៏ធំមួយនៅលើដីរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែរដ្ឋាភិបាលព្រួយបារម្ភអំពីការចេញលិខិតអនុញ្ញាត ពីព្រោះមានចរាចរណ៍ និងសម្លេងរំខានច្រើនពេកទៅហើយនៅក្នុងសហគមន៍នោះ ។

៤. *បង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញរួម*[៧១]

ប្រសិនបើភាគីចង់ដោះស្រាយវិវាទដោយជោគជ័យ ពួកគេត្រូវបង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញរួម ។ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់ ការនេះហាក់ដូចជាពិបាក ។ មានមូលហេតុចម្បងៗចំនួនបួនដែលបណ្ដាលមានភាពពិបាក សម្រាប់ភាគីៈ

- ○ មានពេលខ្លះ ភាគីធ្វើការវិនិច្ឆ័យមុនកាលកំណត់ទៅលើជម្រើសដែលមាន ។ មុននឹងជម្រើសនោះត្រូវបានពិភាក្សា ឬស្នើឡើង ភាគីអាចបដិសេធដោយចាត់ថាវាជាគំនិតអាក្រក់ទៅហើយ ។ ឬភាគីអាចមានការខ្មាស់អៀនក្នុងការស្នើនូវជម្រើសនោះឡើង ។ ឬមួយ អាចដោយសារតែការសំណូមពរនោះ អាចធ្វើឱ្យភាគីត្រូវបង្ហាញព័តិមានឯកជន ។
- ○ ពេលខ្លះ ភាគីតែងផ្តោតទៅលើការស្វែងរកចម្លើយល្អឥតខ្ចោះតែមួយណានោះ ជាជាងការស្វែងរក ដំណោះ-ស្រាយ ជាច្រើនដែលអាចមាន ។
- ○ ជាញឹកញាប់បំផុត ភាគីតែងជឿជាក់ថា វិវាទកើតឡើងដោយសារតែរឿងប្រាក់កាសមួយចំនួន ឬជឿក៏ថាវាជាល្បែងដែលមានផលសរុបស្មើសូន្យ យកចាញ់-ឈ្នះ ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងចំណាយប្រាក់បន្ថែម ចំនួន១០០ដុល្លា នោះគឺជាការចំណេញសម្រាប់ភាគីទទួលប្រាក់ និងជាការខាតបង់សម្រាប់ភាគីបង់ប្រាក់ ។
- ○ ភាគីនីមួយៗខ្វល់ខ្វាយតែអំពីផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់របស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ។ ផ្ទុយទៅវិញ អ្នកចរចាដែលវៃឆ្លាតត្រូវគិតអំពីការបំពេញឱ្យផលប្រយោជន៍ភាគីម្ខាងទៀតផងដែរ ព្រោះវាជាវិធីតែមួយគត់ក្នុងការឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀង ។[៧២]

ងប់នឹងជំនឿ រឿគំនិត។

មានចម្លើយសំខាន់ៗបួនចំពោះបញ្ហាទាំងនេះ ដែលនឹងជួយដល់អ្នកចរចាក្នុងការបង្កើតជម្រើសៈ[៧៣]

---

[៧១] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៥៦-៨០ ។

[៧២] *ដូចមុន*។

- ផ្តាច់ការបង្កើតជម្រើសចេញពីការវិនិច្ឆ័យជម្រើស។
- ព្យាយាមពង្រីកជម្រើសសម្រាប់ពិចារណាជាជាងការស្វែងរកចម្លើយតែមួយ ។
- ស្វែងរកផលចំណេញរួម និង
- គិតអំពីវិធីដែលធ្វើឱ្យមានភាពងាយស្រួលដល់ការសម្រេចចិត្តរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។[៧៤]

ក. ផ្តាច់ការបង្កើត ចេញពីការវិនិច្ឆ័យ

ចម្លើយទីមួយ គឺផ្តាច់ការបង្កើតជម្រើសចេញពីការវិនិច្ឆ័យជម្រើស។ មានវិធីមួយគឺការប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសដែលត្រូវបានស្គាល់ថាជា "ការរិះរកគំនិតថ្មីៗ (Brainstorming)"។ កិច្ចប្រជុំរិះរកគំនិតថ្មីៗ (brainstorming session) ត្រូវបានគេប្រើប្រាស់នៅក្នុងសង្គមពាណិជ្ជកម្ម អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីជួយឱ្យមនុស្សឱ្យបង្កើតគំនិតតាមរបៀបដែលឆាប់រហ័ស ងាយស្រួល និងសប្បាយរីករាយ។ ដំណើរការនេះមានលក្ខណៈសាមញ្ញគឺៈ វាចាប់ផ្តើមដោយឱ្យមនុស្សជួបជុំគ្នានៅក្នុងបន្ទប់មួយ ដោយមានក្តារខៀន ក្រដាស ឬកន្លែងផ្សេងទៀតសម្រាប់សរសេរ។ មនុស្សម្នាក់ត្រូវធ្វើជាអ្នកសម្របសម្រួល ហើយសួរទៅសមាជិកក្រុមឱ្យបញ្ចេញគំនិត ឬដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាដ៏ជាក់លាក់ណាមួយ ដែលអ្នកសម្របសម្រួលនឹងសរសេរនៅលើក្តារខៀន ដើម្បីឱ្យអ្នកទាំងអស់គ្នាមើលឃើញ។ គ្រប់គ្នាត្រូវបានលើកទឹកចិត្តឱ្យបញ្ចេញគំនិតទាំងឡាយណាដែលខ្លួនអាចគិតឃើញ ទោះបីជាមិនដាច់ស្រេចក៏ដោយ។ កិច្ចប្រជុំបែបនេះត្រូវមានវត្តមានសមាជិកយ៉ាងហោចណាស់បីរូប និងឱ្យមានចំនួនច្រើនដល់ដប់រូប ទើបជាការប្រពៃ។ ពួកគេក៏ត្រូវការផងដែរនូវបរិយាកាសវិជ្ជមាន និងស្និទ្ធស្នាល ដោយគ្មាននរណាម្នាក់និយាយអវិជ្ជមានចំពោះគំនិតណាមួយដែលបានបញ្ចេញឡើយ។ គ្មាននរណាម្នាក់មានតំណែង ឬសិទ្ធិអំណាចលើអ្នកដទៃទៀត ក្នុងកិច្ចប្រជុំរិះរកគំនិតបែបនេះទេ។

ជាការប្រសើរបំផុត អ្នកចូលរួមត្រូវអង្គុយជិតៗគ្នា ហើយទាំងអស់គ្នាបែរមុខទៅរកក្តារខៀន ជាការបញ្ជាក់ន័យថាពួកគេកំពុងធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីស្វែងរកចម្លើយ។ ជាទូទៅ មនុស្សចាប់ផ្តើមគិតអំពីគំនិតថ្មីៗបន្ទាប់ពីស្តាប់ឮគំនិតរបស់អ្នកដទៃរួច។ នៅចុងបញ្ចប់ការពិភាក្សា គំនិតទាំងអស់នឹងត្រូវបានកត់ត្រា លុះនៅពេលក្រោយមកទៀតទើបមានការវិភាគលើគំនិតទាំងនោះ។

ការរិះរកគំនិតថ្មីៗ អាចត្រូវបានបំពេញឡើងរួមគ្នាសូម្បីជាមួយភាគីម្ខាងទៀត។ គំនិតនេះហាក់ដូចជាមិនមានភាពប្រាកដនិយម ប៉ុន្តែការរិះរកគំនិតថ្មីៗរួមគ្នាមានអត្ថប្រយោជន៍មួយចំនួនគួរឱ្យកត់សម្គាល់។ ទីមួយ មនុស្សនឹងមានទំនុកចិត្តលើគ្នាកាន់តែច្រើន ប្រសិនបើពួកគេធ្វើការជាមួយក្នុងការរិះរកដំណោះស្រាយផ្សេងៗ។ ទីពីរ ពួកគេរឹតតែអាចលើកឡើងនូវជម្រើសកាន់តែច្រើនសម្រាប់ការស្រុះស្រួល។ និងជាចុងក្រោយ ភាគីទាំងអស់នឹងរៀនយល់អំពីផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃបានកាន់តែប្រសើរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី វាជាការសំខាន់ដែលអ្នកចូលរួមទាំងអស់យល់ថាការពិភាក្សារិះរកគំនិតថ្មីៗមិនមែនជាការចរចានោះទេ។ វាមិនបង្ខំឱ្យភាគីណាមួយធ្វើសម្បទាន ឬប្រកាន់ជំហរជាក់លាក់ណាមួយឡើយ។ គោលបំណងដ៏ច្បាស់លាស់របស់វាគឺដើម្បីបង្កើតជម្រើស ដែលអាចមានសារៈប្រយោជន៍សម្រាប់ការស្រុះស្រួលនៅពេលក្រោយ។

---

[៧៣] *ដូចមុន* នៅទំព័រ៦០។

[៧៤] *ដូចមុន* នៅទំព័រ៦០-៦៥។

លំហាត់ រិះរកគំនិត

ចូរបង្កើតជម្រើសសម្រាប់ការស្រុះស្រួល ដោយប្រើប្រាស់កិច្ចប្រជុំរិះរកគំនិតថ្មីៗសម្រាប់ករណីនេះ :

គីម លន់ គឺជាបុគ្គលិកដ៏មានតម្លៃនៅ PP Mobile ជាក្រុមហ៊ុនទូរស័ព្ទ និងអ៊ីនធើណិត។ នាងគឺជាអ្នកជំនាញសរសេរកម្មវិធីកុំព្យូទ័រ។ នាងទើបតែសម្រាលកូនដំបូង។ នាងចង់ធ្វើការតិចជាងមុនពីរ-បីម៉ោង ដើម្បីឱ្យនាងមានពេលវេលាច្រើន នៅជាមួយកូនរបស់នាង។ ប៉ុន្តែ នាងក៏ចង់បានប្រាក់ចំណូលផងដែរ ដូច្នេះនាងមិនចង់ឈប់ធ្វើការទេ។ ក្រុមហ៊ុន PP Mobile មានការព្រួយបារម្ភ ពីព្រោះពួកគេត្រូវការបទពិសោធន៍ជំនាញរបស់នាងស្ទើរតែពេញម៉ោង ប៉ុន្តែពួកគេមិនមានលទ្ធភាព ដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍ខ្ពស់ ដើម្បីរក្សានាងឱ្យនៅធ្វើការជាមួយដែលឡើយ។

តើដំណោះស្រាយអ្វីខ្លះអាចបំពេញតាមផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរបាន?

ខ. ពង្រីកជម្រើស[៧៥]

កលយុទ្ធនេះមានសារៈប្រយោជន៍ បន្ទាប់ពីភាគីមួយ ឬច្រើន បានបង្កើតនូវជម្រើសដែលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយចំនួនរួច។ ដំណើរការនេះចាប់ផ្ដើមដោយចាប់យកជម្រើសដែលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ទាំងអស់មក *ពង្រីក* វា។ ពោលគឺដែលត្រូវគិតដល់គំនិតទូទៅបន្ថែមទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជម្រើសនីមួយៗ។ វិធីមួយដើម្បីធ្វើបែបនេះ គឺត្រូវសំលឹងមើលបញ្ហាតាមរយៈចក្ខុវិស័យរបស់អ្នកជំនាញផ្សេងៗ។ ប្រសិនបើវិវាទពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្ម ចូរសំលឹងមើលបញ្ហានោះពីទស្សនៈវិស័យរបស់គណនេយ្យករ ឬអ្នកគ្រប់គ្រងអាជីវកម្ម ឬមេធាវី ឬមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ។ល។ ចូរគិតអំពីដំណោះ-ស្រាយដែលអ្នកជំនាញទាំងនេះអាចគិតឃើញ។ វាមិនសំខាន់ទេថាអ្នកជាអ្នកជំនាញប្រភេទនេះ គ្រាន់តែអ្នកសាកល្បងគិតដូចគេតែប៉ុណ្ណោះ។

វិធីមួយទៀតគឺត្រូវបំបែកបញ្ហានោះជាបំណែកតូចៗ ហើយស្វែងរកដំណោះស្រាយតាមនោះ។ ឧទាហរណ៍ថា បើមានអ្នកប្រចាំការនៅហាងលក់ទំនិញម្នាក់ មានវិវាទជាមួយអ្នកផ្គត់ផ្គង់អំពីផលិតផលដែលមានគុណភាពអន់ គាត់អាចយល់ព្រមឱ្យប្រគល់ផលិតផលផ្សេងមកម្តងទៀតនាពេលខាងមុខ ហើយធ្វើតេស្តគុណភាពផលិតផលនោះ។ លុះបន្ទាប់ពីនោះមក ទើបគេត្រូវពិចារណាអំពីដំណោះស្រាយជាអចិន្ត្រៃយ៍។

គ. ស្វែងរកផលចំណេញរួម[៧៦]

១) ផលប្រយោជន៍ដូចគ្នា

ជាជាងសន្មត់ថាការចំណេញសម្រាប់អ្នក គឺជាការខាតបង់សម្រាប់ភាគីម្ខាងទៀត ចូរពិចារណាឱកាសដើម្បីផលចំណេញរួម។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ស្ទើរតែគ្រប់ករណីទាំងអស់ ភាគីតែងតែមានផលប្រយោជន៍ដូចគ្នាមួយចំនួន ដែលគេអាចទាញយកមកប្រើនៅពេលស្រុះស្រួលគ្នា។ ចូរពិនិត្យមើលឧទាហរណ៍ដោយការសម្មត់ខាងក្រោម ដែលស្តីពីវិវាទអាជីវកម្មមួយ សម្រាប់អនាគតៈ

---

[៧៥] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៦៥-៧០។

[៧៦] *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៧០-៧៦ ។

ឃែម-ឆាយណា (Cam-China) គឺជាក្រុមហ៊ុនប្រេងឥន្ធនៈ ដែលបូម ប្រេងឆៅចេញពីឆ្នេរសមុទ្រក្រុងព្រះសីហនុ និងបញ្ជូនទៅកំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ សម្រាប់ផ្ទុកទៅក្នុងនាវាដឹកប្រេង ដែលនឹងបញ្ជូនប្រេងនោះទៅប្រទេសសិង្ហបុរី ដើម្បីធ្វើការចម្រាញ់ជាប្រេងសាំង។ អភិបាលក្រុងព្រះសីហនុបានប្រាប់ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណាថា គាត់ចង់ដំឡើងពន្ធប្រចាំឆ្នាំ ពីមួយលានដុល្លាក្នុងមួយឆ្នាំទៅពីរលានដុល្លាក្នុងមួយឆ្នាំ។ ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណាជឿថា ខ្លួនបង់ពន្ធប្រចាំឆ្នាំលើសពីគ្រប់គ្រាន់ទៅហើយ និងចង់រក្សាអត្រាពន្ធឱ្យនៅត្រឹមមួយលានដុល្លានោះដដែល។ ប្រសិនបើអ្នកជាមេធាវីសម្រាប់ក្រុមហ៊ុន ឃែម-ឆាយណា តើអ្នកអាចធ្វើអ្វីបានខ្លះ?

ស្វែងរកផលប្រយោជន៍ណាដែលដូចគ្នា។ អភិបាលក្រុងចង់បានប្រាក់។ ប្រាក់នេះ អាចជួយដល់ការចំណាយលើអាគារសាលាក្រុងថ្មី ស្ថានីយពន្លត់អគ្គិភ័យថ្មី និងផ្លូវថ្នល់ថ្មី។ ប៉ុន្តែអភិបាលក្រុងមិនអាចយកពន្ធពីក្រុមហ៊ុន ឃែម-ឆាយណាតែមួយ មកចំណាយលើផ្នែកទាំងនេះបានទេ។ ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណា មានចំណាប់អារម្មណ៍ចង់ឱ្យក្រុមហ៊ុនចម្រាញ់ប្រេង ឃែម-ចាភែន (Cam-Japan) ធ្វើការសាងសង់រោងចក្រចម្រាញ់ប្រេងថ្មីមួយ នៅកំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ។ ប្រសិនបើមាន រោងចក្រចម្រាញ់ប្រេងនៅក្រុងព្រះសីហនុ ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណា អាចមានលទ្ធភាពលក់ប្រេងឆៅនៅក្នុងស្រុកបានយ៉ាងងាយស្រួល ដោយមិនចាំបាច់ចំណាយថ្លៃដឹកជញ្ជូនទៅប្រទេសសិង្ហបុរី។ អភិបាលក្រុងក៏ចង់ឱ្យក្រុមហ៊ុន ឃែម-ចាភែន បោះទីតាំងនៅក្រុងព្រះសីហនុដែរ ពីព្រោះវាអាចផ្តល់ការងារថ្មីរាប់សិបពាន់ និងកែលម្អសេដ្ឋកិច្ចក្នុងមូលដ្ឋានបាន។ វាក៏ផ្តល់ជាមូលដ្ឋានពន្ធកាន់តែធំផងដែរ។

ដូច្នេះមេធាវីរបស់ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណាអាចធ្វើសម្មើ ដែលប្រើប្រាស់ផលប្រយោជន៍ដែលដូចគ្នារវាងភាគីទាំងពីរ។ ក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណា និងអភិបាលក្រុង អាចធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីទាក់ទាញក្រុមហ៊ុន ឃែម-ចាភែន មកកាន់ក្រុងព្រះសីហនុ។ អភិបាលក្រុង ប្រហែលជាអាចផ្តល់ការអនុគ្រោះពន្ធពិសេសសម្រាប់ការវិនិយោគថ្មីៗនៅកំពង់ផែ ក្រុងព្រះស៊ីហនុ (ដូចជារោងចក្រចម្រាញ់ប្រេងរបស់ក្រុមហ៊ុន ឃែម-ចាភែន) ហើយក៏ប្រហែលជាអាចរក្សាអត្រាពន្ធក្រុមហ៊ុនឃែម-ឆាយណា ឱ្យនៅត្រឹមមួយលានដុល្លាដដែល **ប្រសិនបើ** ភាគីទាំងពីរបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យក្រុមហ៊ុនឃែម-ចាភែន សាងសង់រោងចក្រនៅទីនោះដោយជោគជ័យ។ ការនេះនឹងជួយឱ្យមានអត្រាពន្ធ កាន់តែទាប សម្រាប់ក្រុមហ៊ុន ឃែម-ឆាយណា និងអត្រាពន្ធទាបសម្រាប់ក្រុមហ៊ុន ឃែម-ចាភែន ប៉ុន្តែនៅតែមានចំណូលពន្ធសរុបគ្រប់គ្រាន់ដដែល សម្រាប់ផែនការអភិវឌ្ឍន៍របស់អភិបាលក្រុង។

សូម្បីនៅក្នុងស្ថានភាពលំបាកបំផុត ក៏ភាគីវិវាទនៅតែអាចមានផលប្រយោជន៍រួមខ្លះដែរ។ វិវាទតែងតែត្រូវការការចំណាយខ្ពស់ និងពេលវេលាច្រើនសម្រាប់ដោះស្រាយ។ ការចំណាយដ៏ខ្ពស់ លើកម្រៃមេធាវីតែងតែអាចកើតមាន។ ទោះជាវិវាទនោះមានទំហំតូចក៏ដោយ ក៏នៅតែអាចនឹងត្រូវចំណាយប្រាក់ច្រើនដែរ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើម្ចាស់ផ្ទះ និងអ្នកជួលផ្ទះវិវាទគ្នាអំពីរឿងដែលថា អ្នកណានឹងត្រូវជាអ្នកជួសជុលក្បាលរូប៊ីណេទឹកដែលលេច ក្នុងរយៈពេលយូរពេកនោះ ទឹកដែលស្រក់អាចម្តងបន្តិចៗបណ្តាលឱ្យមានការខូចខាតជាអចិន្ត្រៃយ៍មិនខាន។ អ្នកជិតខាងពីរនាក់ដែលខឹងគ្នាអំពី

បញ្ហាសម្លេងរំខាន អាចខាតបង់ការសំរាកលរបស់ខ្លួន និងឱកាសដែលកូនរបស់ពួកគេអាចលេងជាមួយគ្នា។ ដូច្នេះ សូម្បីតែក្នុងករណីទាំងនេះ ក៏ភាគីមានផលប្រយោជន៍រួមក្នុងការបញ្ចប់វិវាទដែរ ។

២) ផលប្រយោជន៍ខុសគ្នា

មានពេលខ្លះ ផលប្រយោជន៍ដែលខុសគ្នាក៏បង្ហាញនូវឱកាសផ្សេងៗគ្នាសម្រាប់ផលចំណេញផងដែរ ។ ចូរគិតដល់ឧទាហរណ៍អំពីផារី និងសុជាតា ដែលប្រកែកគ្នាពីរឿងផ្លែក្រូច។ ផលប្រយោជន៍ របស់ផារីគឺស្វែងរកគ្រឿងផ្សំមកធ្វើជានំរបស់ខ្លួន រីឯផលប្រយោជន៍របស់សុជាតាវិញគឺប្រើប្រាស់ទឹកក្រូចសម្រាប់ជាភេសជ្ជៈ។ ផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេគឺខុសគ្នា ប៉ុន្តែវាបានក្លាយជាឱកាសមួយ សម្រាប់ឱ្យពួកគេស្រុះស្រួលគ្នា។ ប្រសិនបើគេទាំងពីរមានផលប្រយោជន៍ដូចគ្នា ដូចជាការធ្វើនំជាដើមនោះ គឺមានន័យថាពួកគេអាចកាន់តែលំបាកក្នុងដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេ។ ប៉ុន្តែ ដោយសារតែពួកគេមានផលប្រយោជន៍ផ្សេងគ្នា ដំណោះស្រាយកាន់តែមានភាពងាយស្រួលទៅវិញ។ ហេតុដូច្នេះ ទោះបីជាភាគីមានផលប្រយោជន៍ផ្សេងគ្នាក៏ដោយ ក៏គេនៅតែអាចឈានទៅរកដំណោះស្រាយដែរ ។

នេះគឺជាឧទាហរណ៍ពីរទៀត ស្តីពីផលប្រយោជន៍ខុសគ្នាដែលអាចនឹងត្រូវបានគេយកប្រើប្រាស់ ក្នុងការដោះស្រាយៈ

- ម៉ារ៉ាត្រូវការទិញម៉ូតូមួយគ្រឿងជាបន្ទាន់ដើម្បីជិះទៅធ្វើការ និងត្រឡប់មកផ្ទះវិញ។ ប៉ុន្តែគាត់មិនមានប្រាក់៥០០ដុល្លា សម្រាប់ទិញម៉ូតូដែលស៊ីណែតលក់ទេ។ ស៊ីណែតចង់លក់ម៉ូតូរបស់នាងក្នុងតម្លៃខ្ពស់បំផុត បើអាចទៅរួច។

  ផលប្រយោជន៍របស់ម៉ារ៉ា : ប្រើប្រាស់ម៉ូតូជាបន្ទាន់ ។

  ផលប្រយោជន៍របស់ស៊ីណែត : បង្កើនតម្លៃសរុបដែលបានមកពីការលក់ម៉ូតូជាអតិបរមា។

  ដំណោះស្រាយៈ ពួកគេទាំងពីរព្រមព្រៀងថា ម៉ារ៉ានឹងទិញ ហើយធ្វើជាម្ចាស់ម៉ូតូភ្លាម និងបង់ប្រាក់ចំនួន ៦០០ ដុល្លា ឱ្យដល់ស៊ីណែត ក្នុងរយៈពេល១២ខែខាងមុខ (៥០ដុល្លាក្នុងមួយខែ) ជំនួសឱ្យតម្លៃ៥០០ដុល្លាដែលស៊ីណែតចង់លក់។

- ម៉ារ៉ាត្រូវការកាត់បន្ថយចំណាយផ្សេងៗ ពីព្រោះអាជីវកម្មរបស់គាត់ត្រូវបានពង្រីកលឿនពេក។ ម្តងម្កាលគាត់បញ្ជាទិញសម្លៀកបំពាក់ធ្វើអំពីសូត្រ ពីស៊ីណែត។ ស៊ីណែតព្រួយបារម្ភថានាងមិនអាចលក់ផលិតផលបានគ្រប់គ្រាន់ សម្រាប់ឱ្យអាជីវកម្មរបស់នាងបានបន្តដល់ពេលអនាគត។

  ផលប្រយោជន៍របស់ម៉ារ៉ា : កាត់បន្ថយចំណាយ និងសន្សំសំចៃប្រាក់។

  ផលប្រយោជន៍របស់ស៊ីណែតៈ សុវត្ថិភាពរយៈពេលយូរចំពោះអាជីវកម្មរបស់នាង។

  ដំណោះស្រាយៈ ម៉ារ៉ាយល់ព្រមបង្កើនការទិញពីស៊ីណែត និងធ្វើការទិញជាទៀងទាត់នាពេលអនាគត។ ស៊ីណែតព្រមបញ្ចុះតម្លៃ ២០% សម្រាប់ផលិតផលរបស់នាង ជាថ្នូរនឹងការបញ្ជាទិញដែលទៀងទាត់រយៈពេលយូរ។

៣) ឧបសគ្គដទៃទៀត

ក្រៅពីបញ្ហារាំងស្ទះពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ដែលដូចគ្នា ឬខុសគ្នា ភាគីអាចមានការវាយតម្លៃផ្សេងពីគ្នា ចំពោះអង្គហេតុនានា។ ការវាយតម្លៃលើអង្គហេតុដែលខុសគ្នានោះ អាចជាឧបសគ្គមួយ ប៉ុន្តែក៏អាចជាឱកាសផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងវិវាទមួយដែលពាក់ពន្ធនឹងមេដឹកនាំសហជីពស្តីពីសម្ទើសុំប្រាក់ឈ្នួលណាមួយ ដែលមានអត្ថប្រយោជន៍បំផុតចំពោះកម្មករនិយោជិតនៃរោងចក្រមួយ មេដឹកនាំទាំងពីរអាចដោះស្រាយវិវាទនេះដោយដាក់សម្ទើ នោះឱ្យសមាជិកធ្វើការបោះឆ្នោត។

ភាគីវិវាទអាចមានកម្រិតអត់ធ្មត់ចំពោះភាពប្រថុយប្រថានផ្សេងៗគ្នា។ នៅក្នុងវិវាទអំពីប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់កីឡាករបាល់ទាត់ម្នាក់ ក្រុមបាល់ទាត់អាចព្រួយបារម្ភអំពីការប្រថុយលើការ ចំណាយប្រាក់ច្រើនពេកចំពោះកីឡាករណាដែលមិនផ្តល់លទ្ធផលជាវិជ្ជមាន។ កីឡាករអាចប្រថុយ យកប្រាក់ខែទាបជាថ្នូរនឹងការលើកទឹកចិត្តមួយចំនួន។ ហេតុនេះក្រុមអាចស្នើឱ្យប្រាក់ខែក្នុងតម្លៃ ១,០០០ដុល្លាក្នុងមួយខែ ជំនួសឱ្យ២,០០០ដុល្លា តាមដែលកីឡាករនោះទាមទារ។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្រុមក៏យល់ព្រមបន្ថែមប្រាក់ចំនួន២,០០០ដុល្លាទៀត នៅរាល់ខែណាដែលកីឡាករនោះទាត់ចូលចំនួនពីរគ្រាប់។ តាមវិធីនេះ កីឡាករជាអ្នកទទួលរ៉ាប់រងហានិភ័យហិរញ្ញវត្ថុដែលខ្លួនមិនអាចផ្តល់ លទ្ធផលវិជ្ជមានសម្រាប់ក្រុម។

ឃ) ធ្វើឱ្យការសម្រេចចិត្តមានភាពងាយស្រួល[៧៧]

ដំណោះស្រាយវិវាទតម្រូវឱ្យភាគីទាំងពីរយល់ព្រមជាយថាហេតុទៅលើអ្វីមួយ។ ការងាររបស់អ្នក ក្នុងនាមជាអ្នកចរចា គឺត្រូវព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីម្ខាងទៀតឱ្យយល់ព្រម។ ការធ្វើបែបនេះ នឹងរឹតតែងាយស្រួលទៅទៀត ប្រសិនបើលោកអ្នកអាចពិចារណាលើវិវាទចេញពីជំហររបស់ភាគីម្ខាងទៀត ហើយព្យាយាមស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយដែលនឹងមានភាពទាក់ទាញចំពោះភាគីម្ខាងទៀត។

ជួនកាល វាគ្រាន់តែជាបញ្ហានៃរបៀបរៀបចំជម្រើសតែប៉ុណ្ណោះ។ ជាទូទៅ ការបញ្ឈប់អ្វីមួយមិនឱ្យចាប់ផ្តើម តែងមានភាពងាយស្រួលជាងការបញ្ឈប់នូវអ្វីមួយដែលកើតឡើងទៅហើយ។ ដូចគ្នានេះ ការបញ្ឈប់នូវអ្វីដែលកំពុងតែកើតឡើង តែងមានភាពងាយស្រួលជាងការចាប់ផ្តើមនូវអ្វីដែលថ្មី។ ដូចជាឧទាហរណ៍ថា ប្រសិនបើកម្មករ-និយោជិតរោងចក្រកាត់ដេរចង់ហាត់ប្រាណក្បាច់គុណតៃជិនៅពេលព្រឹក វាប្រហែលជាងាយស្រួលក្នុងការដែលក្រុមហ៊ុនព្រមព្រៀងមិនរារាំងដល់កម្មវិធីហាត់ប្រាណសាកល្បង ដែលដំណើរការដោយសហជីព ឬកម្មករនិយោជិត ជាជាងការដែលឱ្យក្រុមហ៊ុនយល់ព្រមផ្តួចផ្តើមកម្មវិធីតៃជិដោយខ្លួនឯង។

ជាងនេះទៅទៀត អ្វីដែលមានជាអាទិ៍ អាចមានសារៈប្រយោជន៍ ចំពោះលទ្ធភាពទទួលយកសម្ទើរបស់អ្នក។ ប្រសិនបើសម្ទើរបស់អ្នក ធ្លាប់កើតមានពីមុនមកហើយនោះ វានឹងមើលទៅហាក់ដូចជាមានភាពត្រឹមត្រូវចំពោះភាគីម្ខាងទៀត។ ដូច្នេះចូរព្យាយាមបង្ហាញដំណោះស្រាយ តាមរបៀបមួយដែលមើលទៅសមស្របជាមួយនឹងអ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតបាននិយាយ ឬធ្វើ។ តួយ៉ាងដូចជានៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ កម្មករ-និយោជិត អាចយោងទៅលើសៀវភៅ

---

[៧៧] *ដូចមុន* ទំព័រ ៧៦-៨០។

ណែនាំរបស់ក្រុមហ៊ុន ដែលលើកសរសើរពីគុណសម្បត្តិនៃកំលាំងពលកម្មដែលមានសុខភាពល្អ។ ឬអាចថា គ្លីនិកសុខភាពរបស់រោងចក្រមានឯកសារដែលណែនាំថា តែជិតីជាវិធានការបង្ការដ៏សំខាន់។

មានបាតុភូតចិត្តសាស្ត្រដែលពាក់ព័ន្ធមួយទៀត ហៅថា "ទំនាស់ចិត្តដោយភាពជ្រុលនិយម"[៧៨]។ តាមការស្រាវជ្រាវបានបង្ហាញថា មនុស្សកាន់តែឱ្យតម្លៃទៅជម្រើសណាមួយ ប្រសិនបើមានជម្រើសដែល "ជ្រុលនិយម" ផ្សេងៗស្ថិតនៅលាយលំជាមួយវា។ ប្រការនេះត្រូវបានលើកមកបង្ហាញនៅក្នុងការសិក្សាមួយ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការទិញម៉ាស៊ីនថតរូប។[៧៩] អ្នកចូលរួមក្នុងការស្រាវជ្រាវនោះត្រូវបានស្នើឱ្យវាយតម្លៃថា ខ្លួនគួរទិញម៉ាស៊ីនថតរូបណាមួយ។ ពួកគេត្រូវបានបែងចែកជាពីរក្រុម។ ក្រុមទីមួយត្រូវបានផ្តល់នូវជម្រើសចំនួនពីរគឺៈ ម៉ាស៊ីនថតគុណភាពអន់ តម្លៃថោក ឬ ម៉ាស៊ីនគុណភាពមធ្យម តម្លៃមធ្យម។ ក្រុមទីពីរត្រូវបានផ្តល់ជម្រើសទាំងពីរនេះដែរ ព្រមទាំងជម្រើសទីបីមួយទៀតគឺៈ មាស៊ីនថត គុណភាពខ្ពស់ តម្លៃខ្ពស់។

នៅក្នុងក្រុមទីមួយ អ្នកចូលរួមពាក់កណ្តាលជ្រើសរើសម៉ាស៊ីនថតគុណភាពអន់ និងពាក់កណ្តាលទៀតជ្រើស-រើសម៉ាស៊ីនថតគុណភាពមធ្យម។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងក្រុមទីពីរ ដែលម៉ាស៊ីនថតគុណភាពមធ្យមត្រូវបានផ្តល់ជាជម្រើសមួយអមជាមួយម៉ាស៊ីនដែលមានតម្លៃថោក និងតម្លៃថ្លៃនោះ ប្រហែលបីភាគបួននៃសមាជិកក្រុម ជ្រើសរើសយកម៉ាស៊ីនថតគុណភាពមធ្យម។[៨០]

មេរៀននៅត្រង់នេះគឺថា មនុស្សតែងមានទំនោរទៅរកអ្វីដែលមើលទៅហាក់ដូចជាជម្រើសដែលនៅកណ្តាល និងទាស់ចិត្តចំពោះជម្រើសណាដែល "ជ្រុលនិយម"។

នៅពេលបង្ហាញអំពីជម្រើសសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទ កលយុទ្ធដ៏វៃឆ្លាតនោះគឺត្រូវគិតពីការបន្ថែមជម្រើសជ្រុលនិយមមួយចំនួនទៀត ដើម្បីឱ្យភាគីម្ខាងទៀតមើលឃើញជម្រើសកណ្តាលរបស់អ្នក កាន់តែមានភាពគួរឱ្យពិចារណាឡើង។ ហេតុនេះ នៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើស្តីពីក្បាច់គុណតៃជិ កម្មករ-និយោជិតអាចស្នើថា ក) ក្រុមហ៊ុន (ដែលមិនមែនជាសហជីព) គឺជាអ្នករៀបចំវគ្គហ្វឹកហាត់តៃជិ ឬ ខ) ក្រុមហ៊ុនបង់ប្រាក់ឱ្យនិយោជិត ចូលវគ្គហ្វឹកហាត់តៃជិដោយខ្លួនឯងនៅឯមជ្ឈមណ្ឌលសហគមន៍ណាមួយ។ នៅពេលប្រៀបធៀបជាមួយជម្រើសជ្រុលនិយមទាំងពីរនេះ គំនិតដែលថាក្រុមហ៊ុនមិនត្រូវរារាំងដល់កម្មវិធីតៃជិដែលរៀបចំឡើងដោយកម្មករ-និយោជិត ឬសហជីពនោះ ហាក់ដូចជាមានលក្ខណៈកាន់តែអាចទទួលយកបានថែមទៀត។

ផ្ទុយទៅវិញ ក៏មានការស្រាវជ្រាវគួរឱ្យកត់សម្គាល់ខ្លះ ដែលចង្អុរបង្ហាញថា ការបង្ហាញដល់មនុស្សម្នាក់នូវ*ជម្រើសដ៏ច្រើនពេក* ក៏អាចបង្កបញ្ហាបានដែរ។ គេហៅបាតុភូតទាំងអស់នេះថាជា "ទំនាស់ចិត្តនឹងការសម្រេចចិត្ត" និង "ការបន្ថយតម្លៃនៃជម្រើស" ដែលនឹងត្រូវលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងជំពូកស្តីពីសន្ទានកម្មនៃសៀវភៅនេះ។[៨១]

---

[៧៨] Itamar Simonson និង Amos Tversky, "ជម្រើសក្នុងបរិបទៈ ភាពផ្ទុយគ្នានៃថ្នូរ និងទំនាស់ចិត្តដោយភាពជ្រុលហួសហេតុ", *ទិនានុប្បវត្តិនៃការស្រាវជ្រាវទីផ្សារ* លេខ២៩ ទំព័រ ២៨១, ២៩២ (ឆ្នាំ១៩៩២)។

[៧៩] *ដូចមុន*។

[៨០] *ដូចមុន*។

[៨១] *សូមមើល* ជំពូកទី៣ ស្តីពីសន្ទានកម្ម *ខាងក្រោម*។

៥. សង្កត់ធ្ងន់លើការប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង[៨២]

ជួនកាល នៅពេលដែលការចរចាប្រែជាតឹងតែង ភាគីក៏ងាកមកតស៊ូជាមួយគ្នាដោយឆន្ទៈ ដូចជាថា "យ៉ាងច្រើនខ្ញុំអាចព្រមត្រឹម៥០០ដុល្លាប៉ុណ្ណោះ" ។ នេះមិនមែនជាវិធីប្រសើរបំផុតសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទទេ ពីព្រោះដំណោះស្រាយដែលផ្អែកលើមូលដ្ឋានរបៀបនេះ មានន័យថា ភាគីម្ខាងត្រូវចុះចាញ់ហើយអាម៉ាសមុខ ទើបឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយនោះបាន។ ប្រការនេះអាចបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់ទំនាក់ទំនងរយៈពេលវែងរបស់ភាគីវិវាទ។ ភាគីដែលចុះចាញ់អាចមានការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត ហើយគុំគួនចំពោះភាគីម្ខាងទៀត។ នៅពេលក្រោយ ភាគីនោះប្រហែលជានឹងប្រកាន់ជំហរកាន់តែរឹងថែមទៀត។ ឬក៏ប្រហែលជា ភាគីនោះនឹងលែងទទួលស្គាល់ការព្រមព្រៀង ហើយមិនគោរពតាមលក្ខខណ្ឌដែលបានព្រមព្រៀងក៏អាចថាបាន។

ការប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀងសម្រាប់ដំណោះស្រាយបញ្ហា ធ្វើឱ្យមនុស្សយល់ថាដំណោះស្រាយសម្រាប់ខ្លួនមានភាពយុត្តិធម៌។ ប្រសិនបើ សិទ្ធី និងអ្នកម៉ៅការសំណង់របស់គាត់មានវិវាទនឹងគ្នាអំពីជម្រៅគ្រឹះ ដែលអ្នកម៉ៅការសំណង់នោះត្រូវជីកសម្រាប់ផ្ទះរបស់គាត់ ភាគីទាំងពីរត្រូវស្វែងរកលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង ដើម្បីរៀបចំដំណោះស្រាយរបស់ពួកគេ។ ប្រហែលជាពួកគេអាចពិនិត្យមើល ថាតើមានបទដ្ឋានសុវត្ថិភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលសម្រាប់ដីប្រភេទនេះដែរឬទេ។ ផ្ទុយពីនោះ ពួកគេអាចស្វែងរកថា តើបទដ្ឋានឧស្សាហកម្មស្ថិតនៅក្នុងសង្កាត់នោះមានអ្វីខ្លះ។ ឬក៏ប្រហែលជាពួកគេអាចស្វែងរកអ្នកជំនាញឱ្យមកផ្តល់ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន។ ទោះជាពួកគេប្រើបទដ្ឋានណាក៏ដោយ ប្រសិនបើផ្អែកវាលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀងនោះ ភាគីវិវាទនឹងយល់ឃើញថាវាមានភាពយុត្តិធម៌។ ប្រសិនបើវាត្រូវបានយល់ឃើញថាមានភាពយុត្តិធម៌នោះ វាកាន់តែអាចរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេដែរ។ ហើយភាគីក៏កាន់តែអាចព្រមព្រៀងថែមទៀត ប្រសិនបើគេមើលឃើញថាវាយុត្តិធម៌។

> *វាជាការងាយស្រួលក្នុងការយោគយល់ និងសុខចិត្តចាញ់ ដោយសារបទដ្ឋានយុត្តិធម៌មិនលម្អៀង ជាជាងដោយសារឆន្ទៈរបស់បុគ្គលម្ខាងទៀត ។*

ភាពយុត្តិធម៌គឺជាផ្នែកដ៏សំខាន់នៃការចរចាដែលជោគជ័យ។ ការសិក្សានានាបង្ហាញឱ្យឃើញថា មនុស្សនឹងបដិសេធការព្រមព្រៀង ទោះបីជាមានផលប្រយោជន៍ប្រសើរបំផុតរបស់ខ្លួនក៏ដោយ ពីព្រោះពួកគេមានអារម្មណ៍ថាវាមិនមានភាពយុត្តិធម៌ចំពោះពួកគេ។ ដូចជាឧទាហរណ៍ នៅក្នុងការសិក្សាមួយ គេបានផ្តល់ប្រាក់ចំនួន១០ដុល្លាដល់ មនុស្សមួយចំនួន ហើយប្រាប់ថាពួកគេត្រូវចែកប្រាក់នោះជាមួយនឹងមនុស្សទីពីរដែលមិនស្គាល់គ្នា។ អ្នកទីមួយអាចជ្រើសរើសបំណែងចែកបែបណាដែលខ្លួនចង់បាន ហើយអ្នកទាំងពីរត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យរក្សាទុកប្រាក់នោះ ប៉ុន្តែលុះត្រាតែអ្នកទីពីរយល់ព្រមចំពោះបំណែងចែករបស់អ្នកទីមួយនោះសិន។ នឹងមិនមានការចរចា ឬបំណែងចែកក្រៅពីនោះឡើយ ឯអ្នកទីពីរមានសិទ្ធិត្រឹមតែអាចទទួលយក ឬបដិសេធបំណែងចែកដែលបានស្នើឡើងតែប៉ុណ្ណោះ។ ប្រសិនបើអ្នកទីពីរបដិសេធបំណែងចែកនោះ អ្នកទាំងពីរនឹងមិនបានទទួលអ្វីទាំងអស់។ ជាតក្កនុលោម អ្នកទីពីរនោះគួរតែព្រមទទួលយកគ្រប់ចំណែកទាំងអស់

---

[៨២] Fisher, et al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១, នៅទំព័រ ៨១-៩៤។

(សូម្បីតែបានតិចជាង១ដុល្លាក្តី) ពីព្រោះខ្លួនគង់នឹងទទួលប្រាក់បន្ថែមដដែល បើទោះជាមានបំណែងចែកបែបណាក៏ដោយ ជាងជាងការដែលពួកគេបដិសេធ (ព្រោះបើដូច្នេះ ពួកគេនឹងមិនបានទទួលអ្វីទាំងអស់)។ ក៏ប៉ុន្តែ មនុស្សភាគច្រើនបែរជាបដិសេធចំពោះចំណែកដែលតិចជាង ៥ដុល្លា ពីព្រោះពួកគេមិនជឿថាវាមានភាពយុត្តិធម៌ឡើយ។[៨៣]

ក)បទដ្ឋានយុត្តិធម៌

មានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀងពីរប្រភេទ គឺបទដ្ឋានយុត្តិធម៌ និងនីតិវិធីយុត្តិធម៌។ ឧទាហរណ៍ស្តីពីបទដ្ឋានយុត្តិធម៌មានដូចខាងក្រោម:

> រថយន្តរបស់ អឿង ប៉ះរថយន្តរបស់ វង្ស ហើយបណ្តាលឱ្យរថយន្តរបស់ វង្ស ខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។ វង្ស និង អឿង សម្រេចចិត្តចរចាអំពីចំនួនទឹកប្រាក់ដែល អឿង ត្រូវសងទៅ វង្ស។ វង្ស អាចស្នើឡើងនូវបទដ្ឋានមិនលម្អៀង និងយុត្តិធម៌មួយចំនួន ដើម្បីកំណត់អត្រាប្រាក់សំណង:
>
> - ថ្លៃជួសជុល : តើត្រូវ វង្ស ចំណាយប៉ុន្មានសម្រាប់ការជួសជុលរថយន្តនោះ ?
> - ថ្លៃទិញថ្មី : តើ វង្ស ត្រូវចំណាយប៉ុន្មានដើម្បីទិញរថយន្តប្រហាក់ប្រហែលនោះ?
> - តម្លៃបាត់បង់ : តើរថយន្តដែលទទួលរងគ្រោះថ្នាក់នោះ ត្រូវធ្លាក់ចុះតម្លៃចំនួនប៉ុន្មាន?

ខ) នីតិវិធីយុត្តិធម៌

នីតិវិធីយុត្តិធម៌ ជាប្រភេទមួយទៀតនៃលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង។ ឧទាហរណ៍ថា ប្រសិនបើកុមារពីរនាក់នឹងវាយគ្នាដណ្តើមនំខេកមួយដុំនោះ ពួកគេអាចព្រមព្រៀងលើនីតិវិធីយុត្តិធម៌ដោយក្នុងនោះ: ណានី ជាអ្នកកាត់នំនោះ ឯ ធឿន ជាអ្នកជ្រើសរើសចំណែកណាមួយនៃនំទាំងពីរដុំ ដែលខ្លួនចង់បាន។ ឧទាហរណ៍មួយទៀតគឺសម្រាប់មនុស្សពីរនាក់ដែលដាក់វេនគ្នាដើម្បីទទួលយកអ្វីមួយដែលត្រូវបាន។ តួយ៉ាងដូចជា ប្រសិនបើសមាជិកស្ថាបនិកពីរនាក់នៃក្លឹបមួយចង់ក្លាយជាអ្នកនាំពាក្យក្លឹបនោះ ពួកគេអាចសម្រេចថា ឱ្យមនុស្សម្នាក់ទទួលមុខតំណែងនេះជាមុនសិន លុះមួយឆ្នាំក្រោយមក មនុស្សម្នាក់ទៀតនឹងទទួលមុខតំណែងនេះវិញម្តង។ គំនិតមួយទៀត គឺឱ្យភាគីវិវាទជ្រើសរើសយកលទ្ធផលចុងក្រោយជាមុនសិន ទើបធ្វើការសម្រេចចិត្តថាតើអ្នកណាស័ក្តិសមនឹងអ្វី។ តួយ៉ាងដូចជាថា បើមានអ្នកជិតខាងគ្នាពីររូប ឈ្លោះគ្នាដណ្តើមភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិលើដីនៅចន្លោះផ្ទះរបស់ពួកគេ ពួកគេអាចព្រមព្រៀងគ្នាថាភាគីម្ខាងនឹងក្លាយជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ ប៉ុន្តែភាគីម្ខាងទៀតនឹងមានសេរីភាពជាអចិន្ត្រៃយ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ដីនេះសម្រាប់ការធ្វើដំណើរទៅមក។ ក្រោយពីបានកំណត់រួចហើយ ការសម្រេចអំពីបញ្ហាភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិមិនមានការលំបាកទៀតឡើយ។ ជាទ្រឹស្តីប្រការនេះធ្វើឱ្យភាគីនីមួយៗកាន់តែមានហេតុផលថែមទៀត។

ពាក់ព័ន្ធនឹងការបង្ហាញសម្ពើ ប្រការដែលសំខាន់គឺត្រូវព្យាយាមរៀបចំការចរចានោះ ឱ្យទៅជាការស្វែងរករួមគ្នានូវលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យយុត្តិធម៌ និងមិនលម្អៀង។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ប្រសិនបើអ្នក និងភាគីម្ខាងទៀតអាចធ្វើការ

---

[៨៣] *សូមមើល* RICHARD THALER, **បណ្តាសារបស់អ្នកឈ្នះ: បរមតិ និងអប្រក្រតីភាពនៃជីវិតសេដ្ឋកិច្ច** (Free Press ed., ឆ្នាំ១៩៩១)។

រួមគ្នាដើម្បីស្វែងរកលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសមស្របនោះ អ្នកកាន់តែមានលទ្ធភាពឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀង។ វាជាការល្អដែលត្រូវព្យាយាមធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតយល់ព្រមចំពោះលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ នៅពេលផ្តើមការចរចា។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើការចរចាពាក់ព័ន្ធនឹងការទិញផ្ទះ អ្នកលក់អាចទាមទារតម្លៃ ដោយផ្អែកលើផ្ទះស្រដៀងគ្នានៅលើផ្លូវតែមួយ។ គេហៅវិធីថាជាការប៉ាន់តម្លៃផ្អែកលើ "ហាងឆេង"។ ប្រសិនបើវាជាលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀងនោះ អ្នកទិញអាចនឹងស៊ើបរកហាងឆេងផ្សេងទៀតនៅលើផ្លូវក្បែរៗនោះ ដែលទាញទៅរកតម្លៃកាន់តែទាប។ អ្នកលក់មិនអាចតវ៉ាថាវាអយុត្តិធម៌ ឬមិនពាក់ព័ន្ធនោះទេ ពីព្រោះគាត់បានអះអាងរួចទៅហើយថាការប៉ាន់តម្លៃផ្អែកលើហាងឆេង គឺជាវិធីយុត្តិធម៌ និងមិនលម្អៀង ក្នុងការកំណត់តម្លៃផ្ទះរបស់គាត់។

៥. ដំណាក់កាលនៃដំណើរការចរចា

ក្រៅពីការហាមឃាត់ចំពោះការបំភ័ន្ត ឬបង្ខិតបង្ខំ ដំណើរការចរចាមិនមានប្រើវិធានអ្វីឱ្យជាក់លាក់នោះទេ។ មិនមានច្បាប់ ឬលក្ខន្តិកៈណាមួយដែលណែនាំអំពីដំណើរការកាចរចាឡើយ។ ប៉ុន្តែគេអាចស្វែងយល់អំពីដំណើរការរបស់វាបានកាន់តែប្រសើរ តាមរយៈដំណាក់កាលចំនួនប្រាំដូចខាងក្រោមៈ

- ដំណាក់កាលត្រៀម
- ដំណាក់កាលផ្តើម
- ដំណាក់កាលព័ត៌មាន
- ដំណាក់កាលបែងចែក/ផ្អែកលើផលប្រយោជន៍
- ដំណាក់កាលបញ្ចប់

ការចរចានីមួយៗមានភាពខុសគ្នា។ ចំពោះការទិញទំនិញនៅផ្សារ ភាគច្រើននៃដំណាក់កាលទាំងនេះនឹងកន្លងទៅតែក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានវិនាទីតែប៉ុណ្ណោះ។ នៅក្នុងការចរចាផ្លូវច្បាប់ស្មុគស្មាញ ដំណាក់កាលទាំងនោះអាចត្រូវការរយៈពេលជាច្រើនថ្ងៃ ឬជាច្រើនសប្តាហ៍ដើម្បីបំពេញ។

១. *ដំណាក់កាលត្រៀម*

- ស្វែងរកអង្គហេតុ
- វិភាគច្បាប់
- ស្វែងយល់អំពីផលប្រយោជន៍ និងគោលដៅរបស់អតិថិជន
- កំណត់ BATNA
- ពិចារណាលើការទាមទាររបស់ភាគីដទៃទៀត
- បង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រ

ដំណាក់កាលទីមួយនៃការចរចា គឺជាដំណាក់កាលត្រៀម។ នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ ភាគី និងមេធាវីរបស់ខ្លួនត្រូវពិនិត្យមើលរឿងក្តីយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយព្យាយាមធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានជាមូលដ្ឋានមួយចំនួន មុននឹងចាប់ផ្តើមដំណើរការចរចា។ ជំហាន ទីមួយរបស់មេធាវី គឺធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងស្វែងរកអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីទាំងអស់។ ការនេះជាទូទៅមានន័យថា ជាការសម្ភាសជាមួយមនុស្សម្នាក់ ឬច្រើននាក់ដោយផ្ទាល់។ វាក៏អាចពាក់ព័ន្ធនឹងការពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវភ័ស្តុតាងជាឯកសារ ដូចជា កិច្ចសន្យា ឬវិក័យប័ត្រផ្សេងៗ។

បន្ទាប់ពីមេធាវីយល់ច្បាស់អំពីអង្គហេតុមក ជំហានបន្ទាប់គឺធ្វើការវិភាគច្បាប់ ដោយផ្អែកលើអង្គហេតុទាំងនោះ។ ច្បាប់អាចមិនមានចម្លើយដែលច្បាប់លាស់។ បើមិនដូច្នោះទេ បទដ្ឋានច្បាប់អាចមានភាពច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែអង្គហេតុអាចមានភាពចំរូងចំរាស់។ ត្រង់ចំណុចនេះ ប្រការដែលសំខាន់គឺ មេធាវីត្រូវព្យាយាមបង្កើតអំណះអំណាងផ្លូវច្បាប់ឱ្យបានច្រើនតាមដែលអាចធ្វើបាន ព្រមទាំងវាយតម្លៃដោយមិនលម្អៀងអំពីចំណុចខ្លាំងនៃអំណះអំណាងទាំងនេះ។

ជំហានបន្ទាប់មកទៀត គឺត្រូវស្វែងយល់អំពីផលប្រយោជន៍ និងគោលដៅរបស់កូនក្តី។ ប្រការនេះទាមទារឱ្យមេធាវីសួរសំណួរជាមូលដ្ឋានបន្ថែមទៀត ដូចជាអាជីវកម្ម សម្ព័ន្ធភាព ការភ័យព្រួយ បំណងប្រាថ្នា និងគោលដៅ របស់កូនក្តី ។៧។ ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីនៃផលប្រយោជន៍មួយចំនួនដែលកូនក្តីអាចមានក្រៅពីបញ្ហាប្រាក់កាសៈ

- ការរក្សាសម្ងាត់
- សុវត្ថិភាពរាងកាយ
- ការរក្សាកេរ្តិ៍ឈ្មោះ
- ការរក្សាទំនាក់ទំនងល្អជាមួយភាគីម្ខាងទៀត
- ការបន្តការងារ
- ការទទួលស្គាល់ចំពោះកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់កូនក្តីនោះ
- ការទទួលបាននូវការសម្តែងភាពសោកស្តាយ ទឹកចិត្តអាណិតអាសូរ ឬការសុំទោស
- ការមាន "ថ្ងៃឡើងតុលាការ" របស់កូនក្តីនោះ
- ឱ្យភាគីម្ខាងទៀតស្តាប់ និងយល់ពីកូនក្តីនោះ
- ការសង្គ្រោះមុខមាត់
- ការធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតអាម៉ាសមុខ ឬអៀនខ្មាស់ជាសាធារណៈ
- ការចង់ផ្សាភ្ជាប់ខ្លួនទៅនឹងវប្បធម៌ គ្រួសារ ឬអង្គការស្ថាប័នណាមួយ
- ការសបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថាកូនក្តីនោះគឺជាអ្នកត្រូវ

នៅក្នុងករណីខ្លះ ផលប្រយោជន៍ និងគោលដៅទាំងនេះអាចមានសារៈសំខាន់ជាងប្រាក់កាសសម្រាប់ភាគីម្ខាង។ ឧទាហរណ៍ កូនក្តីអាចមានអំណះអំណាងរឹងមាំផ្អែកលើទស្សនៈផ្លូវច្បាប់ ប៉ុន្តែផលប្រយោជន៍របស់កូនក្តីនោះអាចជាការជៀសវាងនូវការប្រឈមមុខជាសាធារណៈ។ ឬក៏ថា កូនក្តីអាចត្រូវការដំណោះស្រាយមួយដែលឆាប់រហ័ស ដោយសារតែការលំបាកផ្អែកហិរញ្ញវត្ថុ ឬពេលកំណត់នៃអាជីវកម្ម ដែលការនេះធ្វើឱ្យដំណោះស្រាយដែលឆាប់រហ័ស កាន់តែមានសារៈសំខាន់ ជាងការទទួលបានជាអតិបរមាពីការព្រមព្រៀងស្រុះស្រួល។

ដូចបានពិភាក្សាពីខាងដើមនៅក្នុងជំពូកនេះ ក្រោយពេលដែលអង្គហេតុ ការវិភាគច្បាប់ និងផលប្រយោជន៍ត្រូវបានស្វែងយល់រួច មេធាវីអាចគណនា BATNA ពោលគឺជម្រើសប្រសើរបំផុតរបស់កូនក្តីក្រៅពីការព្រមព្រៀងតាមរយៈការចរចា។

ក្រោយពីគណនា BATNA របស់កូនក្តីរួច មេធាវីត្រូវពិនិត្យលើរឿងក្តីតាមទស្សនៈរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ប្រហែលជាភាគីម្ខាងទៀតមិនយល់ស្របលើអង្គហេតុ ហើយជឿថាភាគីរបស់អ្នក ឬភាគីម្ខាងទៀត មានកំហុស។ ប្រហែលជាភាគីម្ខាងទៀតមានផលប្រយោជន៍ដែលសំខាន់ ដែលទំនងនឹងធ្វើឱ្យគេកាន់តែចង់ដោះស្រាយរឿងក្តីនោះថែមទៀត។ ចូរកត់សម្គាល់ថាការគណនា BATNA របស់ភាគីម្ខាងទៀត ជាទូទៅ មានលក្ខណៈមិនពិតប្រាកដ ជាងការគណនា BATNA សម្រាប់ភាគីអ្នកផ្ទាល់។ មេធាវីមានកូនក្តីដែលអាចនិយាយដោយស្មោះត្រង់ និងជាសម្ងាត់ អំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ដែលផ្ទុយទៅវិញ មេធាវីមិនអាចដឹងច្រើនបែបនោះពីភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។ ដូច្នេះមេធាវីត្រូវនិយាយជាមួយកូនក្តី និងអាចនិយាយជាមួយអ្នកដទៃទៀតដើម្បីឱ្យដឹងថាតើមានផលប្រយោជន៍សំខាន់អ្វី ដែលអាច

ជំរុញទឹកចិត្តភាគីម្ខាងទៀតបាន។ វាក៏មានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងផងដែរដែល មេធាវីត្រូវធ្វើការវិនិច្ឆ័យដោយឯករាជ្យអំពីចំនុចខ្លាំងនៃអំណះអំណាងរបស់ភាគីទាំងពីរ។ ការគណនា BATNA របស់មេធាវី ត្រូវមានឯករាជ្យភាពពីបុរេ-វិនិច្ឆ័យ របស់កូនក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងភាពរឹងមាំនៃអំណះអំណាងផ្ទាល់របស់ខ្លួន និង"ភាពត្រឹមត្រូវ"នៃជំហររបស់ខ្លួន។

ចូរចងចាំថាកូនក្តី និងមេធាវីអាចមានទំនោរចិត្តផ្តួនិយម និងជឿជាក់ជ្រុល ដូចបានពិភាក្សាពីខាងដើមក្នុងជំពូកនេះ។

ក្រោយពេលជំហានខាងលើត្រូវបានបំពេញរួច មេធាវីត្រូវបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់ការចរចា។ យុទ្ធសាស្ត្រនេះត្រូវផ្តោតលើរបៀបបង្ហាញការទាមទារទៅភាគីម្ខាងទៀត តើសម្បទានអ្វីខ្លះដែលកូនក្តីរបស់អ្នកអាចធ្វើជាយថាហេតុ តើផលប្រយោជន៍ដែលសំខាន់មានអ្វីខ្លះ ដំណោះស្រាយដែលអាចមាន ព្រមទាំង BATNA ឬតម្លៃបម្រុង។ យុទ្ធសាស្ត្រនេះអាចកំណត់ឡើងដោយការឆ្លើយសំណួរនៅក្នុងទំព័រទិន្នានុប្បវត្តិនៃការចរចា ដែលមានចំណងជើងថា *ការរៀបចំផែនការសម្រាប់ការចរចា* ដែលស្ថិតនៅចុងបញ្ចប់នៃជំពូកនេះ។ ត្រូវពិនិត្យមើលយុទ្ធសាស្ត្រនេះឡើងវិញជាមួយកូនក្តីដើម្បីធានាថាកូនក្តីពេញចិត្តចំពោះយុទ្ធសាស្ត្រទាំងនេះ រីឯកូនក្តីវិញក៏ត្រូវផ្តល់សិទ្ធិអំណាចពេញលេញដល់មេធាវីក្នុងការចរចាដោយអនុលោមតាមយុទ្ធសាស្ត្រនេះផងដែរ។

2. *ដំណាក់កាលផ្តើម*

ជាញឹកញាប់ ដំណាក់កាលផ្តើមនៃការចរចាត្រូវបានបំភ្លេចចោល ដោយចាត់ទុកថាវាមិនសំខាន់។ ផ្ទុយទៅវិញ ដំណាក់កាលនេះមានភាពចាំបាច់ចំពោះភាពជោគជ័យនាពេលក្រោយមកទៀត។ នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ មេធាវីធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីពិភាក្សាអំពីបែបបទនៃការចរចា ដូចជា តើគួរតែមានការចរចា **ដែរឬទេ** និងតើការចរចាទាំងនេះត្រូវធ្វើ ឡើងនៅ **ពេលណា នៅកន្លែងណា** និង**ដោយរបៀបណា**។

- តើគួរតែមានការចរចាដែរ **ឬទេ**
- តើការចរចាទាំងនេះត្រូវធ្វើឡើង **នៅពេលណា**
- តើការចរចាទាំងនេះត្រូវធ្វើឡើង **នៅកន្លែងណា**
- តើការចរចាទាំងនេះត្រូវធ្វើឡើង **ដោយរបៀបណា**

គួរឬទេ

សំណួរថា "គួរឬទេ" (តើគួរមានការចរចាដែរឬទេ?) មានសារៈសំខាន់ណាស់។ នៅក្នុងករណីមួយចំនួន ភាគីទីមួយដែលស្នើឱ្យមានការចរចា អាចត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាការបង្ហាញភាពទន់ខ្សោយរបស់ខ្លួន។ ប្រសិនបើមានករណីបែបនេះមែន មេធាវីត្រូវគិតដោយប្រុងប្រយ័ត្នអំពីរបៀបបង្ហាញសម្មើនោះ។ ជាគោលការណ៍ទូទៅ ប្រសិនបើភាគីមានផលប្រយោជន៍កាន់តែតិចនៅក្នុងការចរចា ភាគីនោះកាន់តែមានជំហររឹងមាំស្តែងឡើង។ អាស្រ័យហេតុនេះ

ការព្យាយាមបង្ហាញការមិនមានចំណាប់អារម្មណ៍នៅក្នុងការចរចា ប៉ុន្តែនៅតែយល់ព្រមចូលរួមក្នុងការចរចា ជួនកាលក៏ជាប្រការដែលមានសារៈប្រយោជន៍ដែរ។

នៅពេលណា

ជួនកាល សំណួរផ្សេងទៀតត្រូវបានចាត់ទុកថាជាបែបបទផ្លូវការការសុទ្ធសាធ។ ប៉ុន្តែ សំណួរទាំងនេះអាចមានសារៈសំខាន់ផងដែរ។ ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណួរថា "នៅពេលណា" ផលប្រយោជន៍ខ្ពស់របស់ភាគីក្នុងការឱ្យមានការចរចាជាបន្ទាន់ អាចចង្អុលបង្ហាញកម្រិតមួយនៃតម្រូវការ ឬសេចក្តីអស់សង្ឃឹម។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងយល់ថាការចរចាត្រូវតែធ្វើឡើងជាបន្ទាន់ ភាគីនោះអាចប្រឈមមុខនឹងតម្រូវការប្រាក់។ ឬអាចថា ភាគីនោះអាចប្រឈមមុខនឹងរយៈពេលកំណត់ផ្នែកអាជីវកម្មដ៏សំខាន់ណាមួយ។ ឬភាគីនោះអាចមានការភ័យខ្លាចថា វិវាទនោះនឹងត្រូវបើកចំហរជាសាធារណៈដែលអាចបង្កមហន្តរាយធ្ងន់ធ្ងរដល់ខ្លួនបាន។ ទោះបីជាមានមូលហេតុអ្វីក៏ដោយ វាមានសារៈប្រយោជន៍ក្នុងការចងចាំ ចំណុចនេះ និងត្រូវធានាថាកូនក្តីរបស់អ្នកមិនហាក់ដូចជាមានចំណង់ជ្រុលពេក ក្នុងការឱ្យមានការចរចាជាបន្ទាន់។

នៅកន្លែងណា

សំណួរថា "នៅកន្លែងណា" និង "ដោយរបៀបណា" មានលក្ខណៈកាន់តែល្អិតល្អន់នៅក្នុងសារៈសំខាន់របស់វា។ ប្រសិនបើការចរចាត្រូវបានធ្វើឡើងនៅឯការិយាល័យមេធាវីរបស់អ្នក នោះអ្នកនឹងមានប្រៀបខាង "ទីតាំង"។ អ្នកអាចមានអារម្មណ៍ងាយស្រួលជាងភាគីម្ខាងទៀត ដែលអាចមានអារម្មណ៍មិនសុខស្រួល នៅក្នុងបរិយាកាសដែលខ្លួនមិនធ្លាប់ស្គាល់។ លើសពីនេះទៅទៀត នៅក្នុងវប្បធម៌មួយចំនួន គេអាចចាត់ថាភាគីជាភ្ញៀវមានតម្រូវការជាងក្នុងការព្រមព្រៀងដោះស្រាយ ពីព្រោះពួកគេសុខចិត្តធ្វើដំណើរមកជួប។ ដោយសារមូលហេតុនេះ ជួនកាលការចរចាត្រូវបានធ្វើឡើងនៅកន្លែងអព្យាក្រឹត ដូចជាការិយាល័យគណៈមេធាវី មជ្ឈមណ្ឌលតុលាការ ឬមជ្ឈមណ្ឌលសម្រុះសម្រួលឯកជន។

ដោយរបៀបណា

សំណួរ "របៀបណា" ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងដំណើរការចរចាផ្ទាល់។ តើភាគីទាំងពីរគួរផ្ញើរអ៊ីមែលឱ្យគ្នាឬទេ? តើពួកគេគួរចរចាតាមទូរស័ព្ទដែរឬទេ? តើពួកគេត្រូវចរចាទល់មុខគ្នាដោយផ្ទាល់ដែរឬទេ? ប្រសិនបើជួបផ្ទាល់ តើកូនក្តីត្រូវមានវត្តមាននៅពេលចរចាដែរឬទេ? ប្រសិនបើកូនក្តីរបស់អ្នកជាអ្នកមានប្រាក់ច្រើនជាង ឬជាមនុស្សដែលពោរពេញទៅដោយភាពជឿជាក់ពីធម្មជាតិនោះ ការចរចាទល់មុខគ្នាជាមួយកូនក្តីទាំងពីរអាចមានប្រយោជន៍។ ឬកូនក្តីរបស់អ្នកអាចមានលទ្ធភាពផ្តល់ព័ត៌មានដល់អ្នក ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គហេតុដែលមានសារៈសំខាន់ នៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា។ ឬអាចថាពីដំបូងមកកូនក្តីរបស់អ្នកអាចមានការរំពឹងទុកចំពោះដំណោះស្រាយដែលមិនប្រាកដនិយម ហើយការស្តាប់រឿងរ៉ាវរបស់ភាគីម្ខាងទៀតអាចជួយបន្ធូរបន្ថយការរំពឹងទុកទាំងនោះបាន។

ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើកូនក្តីរបស់អ្នកត្រូវបានគំរាមកំហែងដោយភាគីម្ខាងទៀត ឬឆាប់រំជួលអារម្មណ៍នោះគួរតែជៀសវាងកុំឱ្យមានការចូលរួមរបស់កូនក្តីទៅក្នុងការជួបចរចាផ្ទាល់។ ប្រសិនបើកូនក្តីរបស់អ្នក អាចនឹងផ្តល់ព័ត៌មានសំខាន់ ឬផ្តល់សញ្ញាជាកាយវិការ(ដូចជា ការបង្ហាញការភ័យខ្លាច)នោះ អ្នកអាច ពិចារណាបញ្ចៀសការចូលរួមដោយផ្ទាល់របស់កូនក្តីទៅក្នុងការចរចា។

៣. ដំណាក់កាលព័ត៌មាន

ដំណាក់កាលព័ត៌មានចាប់ផ្តើម នៅពេលភាគីពីរចាប់ផ្តើមចរចាគ្នាយ៉ាងសកម្ម ទាំងដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ឬតាមរយៈមេធាវី។ នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ ភាគីទាំងពីរចាប់ផ្តើមផ្តល់ព័ត៌មានដល់គ្នាទៅវិញទៅមក។ ភាគីម្ខាងអាចចាប់ផ្តើមដោយរៀបរាប់ពីអង្គហេតុ តាមការយល់ឃើញរបស់កូនក្តីខ្លួន រួចបន្តទៅពិនិត្យឡើងវិញដោយសង្ខេបលើលក្ខខណ្ឌច្បាប់ និងផ្តល់សម្ពេីដើម្បីដោះស្រាយ។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ចំណុចនេះអាចត្រូវបានធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ តាមរយៈអ៊ីមែល ឬលិខិត ឬអាចឆ្លើយឆ្លងតាមរយៈការសន្ទនាតាមទូរស័ព្ទ។ ប៉ុន្តែ ដើម្បីធ្វើឱ្យចំនុចនេះមានលក្ខណៈសាមញ្ញ ចូរសន្មត់ថាការចចារនឹងប្រព្រឹត្តិទៅដោយការពិភាក្សាផ្ទាល់ទល់មុខគ្នា។ បន្ទាប់ពីភាគីទីមួយ ផ្តល់ព័ត៌មានទាំងនោះរួច ភាគីម្ខាងទៀតនឹងធ្វើដូចគ្នា គឺពិភាក្សាអំពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ហើយបន្ទាប់មកផ្តល់ជូននូវសម្ពើដើម្បីដោះស្រាយ។

នៅពេលពិភាក្សាអំពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ ភាគីត្រូវផ្តល់ហេតុផលដែលមិនលម្អៀងចំពោះជំហរដោះស្រាយរបស់ខ្លួន។ ពួកគេត្រូវបង្ហាញដោយតក្កនុលោមថាហេតុអ្វីបានជាពួកគេអាចឈ្នះរឿងក្តីនេះ ហេតុអ្វីបានជាពួកគេមានសិទ្ធិទទួលប្រាក់សំណង ឬក៏អ្វីផ្សេងពីនេះ ដោយមិនមានកាតព្វកិច្ចបង់ប្រាក់សំណង ក៏ដូចជាហេតុអ្វីបានជាអំណះអំណាងដែលជំទាស់ខ្លួនមានចំនុចខ្សោយ។ នៅដំណាក់កាលនេះ មេធាវីត្រូវដើរតួនាទីឱ្យមានសមភាពរវាងការព្យាយាមដឹងព័ត៌មានឱ្យបានច្រើនបំផុតពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ និង BATNA របស់ភាគីម្ខាងទៀត ហើយនិងការព្យាយាមបង្ហាញ BATNA របស់ខ្លួន យ៉ាងតិចបំផុត។ ប៉ុន្តែ ពួកគេនៅតែត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានឱ្យបានសមល្មមដើម្បីឱ្យការចរចាអាចបន្តទៅទៀតបាន។

ការដែលភាគីចរចាព្រមព្រៀងគ្នាទុកពេលចន្លោះជាញឹកញាប់នោះ ក៏ជាប្រការដែលមានអត្ថប្រយោជន៍ផងដែរ ដើម្បីដកថយមកធ្វើការពិចារណាលើព័ត៌មានទាំងអស់ដែលពួកគេស្វែងយល់ពីគ្នាទៅវិញទៅមក។ ឧទាហរណ៍ អាចថាភាគីម្ខាងទៀតបានបង្ហាញនូវភ័ស្តុតាងសំខាន់មួយចំនួន ដែលកូនក្តីរបស់អ្នកមិនបានពិចារណា។ ហើយប្រហែលជាភ័ស្តុតាងនោះអាចផ្លាស់ប្តូរការវាយតម្លៃរបស់លោកអ្នកចំពោះកម្រិតនៃភាពជោគជ័យនៅតុលាការបាន ហើយក៏អាចនឹងផ្លាស់ប្តូរ BATNA និងតម្លៃបម្រុងនៃកូនក្តីរបស់អ្នកតាមនោះដែរ។ ប្រសិនមានករណីបែបនេះមែន អ្នកត្រូវវាយតម្លៃយុទ្ធសាស្ត្រចរចាឡើងវិញ។ ឬបើមិនដូច្នោះទេ ប្រហែលជាភាគីម្ខាងទៀតបានបញ្ចេញឱ្យដឹងថាអាជីវកម្មរបស់គេកំពុងទទួលរងនូវការខូចខាតធ្ងន់ធ្ងរពីប្រភពផ្សេងទៀត ហើយគេត្រូវដំណោះស្រាយមួយដែលឆាប់រហ័ស។ ដូច្នេះ កូនក្តីរបស់អ្នកគឺស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពមួយដែលប្រសើរជាងអ្វីដែលអ្នកបានគិតទៅទៀត ហើយអ្នកអាចនឹងចង់កែតម្រូវយុទ្ធសាស្ត្រដោះស្រាយរបស់ខ្លួនឱ្យស្របតាមនោះដែរ។

នៅក្នុងដំណើរការចរចារទាំងមូល ប្រការដែលសំខាន់គឺការសួរសំណួរទៅភាគីម្ខាងទៀត។ ត្រូវជំរុញពួកគេឱ្យពន្យល់អំពីជំហររបស់ពួកគេចំពោះអ្វីៗគ្រប់យ៉ាង តាំងពីទំនួលខុសត្រូវរហូតដល់ការខូចខាតនានា។ ជាការសំខាន់គឺត្រូវព្យាយាមរក្សាភាពវិជ្ជមានជានិច្ច ទោះបីជាបញ្ហាហាក់ដូចជាមិនមានភាពអនុគ្រោះចំពោះកូនក្តីរបស់អ្នកពីដំបូងមកក្តី។ ព្យាយាមប្រើប្រាស់ប្រយោគវិជ្ជមាន ជំនួសឱ្យការគំរាមកំហែង ឬពាក្យពេចន៍ដែលមានភាពអវិជ្ជមាន។

ពាក្យពេចន៍អវិជ្ជមាន : *"ប្រសិនបើអ្នកមិនបន្តទិញផលិតផលពីកូនក្តីរបស់ខ្ញុំទេនោះ គាត់នឹងប្តឹងទៅតុលាការដើម្បីយកលុយរាប់ពាន់ពីអ្នក"*។

ពាក្យពេចន៍វិជ្ជមាន : *"ខ្ញុំប្រហែលជាអាចស្រុះស្រួលចំពោះ ការទាមទារសំណងរបស់យើង ប្រសិនបើអ្នកអាចពិចារណាបន្តទំនាក់ទំនងអាជីវកម្មរបស់ពួកគេតទៅទៀត"* ។

ការព្យាយាមធ្វើឱ្យភាគីម្ខាងទៀតបន្តការនិយាយនៅក្នុងកំឡុងពេលចរចា គឺជាប្រការដ៏មានសារៈប្រយោជន៍។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងនោះនិយាយកាន់តែច្រើន គាត់អាចបញ្ចេញព័ត៌មានកាន់តែបានច្រើន។ អ្នកចរចាដែលពូកែតែងតែនឹងព្យាយាមស្តាប់យ៉ាងសកម្មបំផុតនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ។ យ៉ាងណាមិញ ព័ត៌មានដែលមិនមែនជាពាក្យសម្តីក៏មានច្រើនដែរ ដែលអ្នកចរចាចរចាអាចរកបាន។ ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីនៃទំនាក់ទំនងតាមរយៈកាយវិការនៅក្នុងវប្បធម៌មិនស្ទើមប្រទេស ដែលភាគីម្ខាងទៀតអាចផ្តល់ឱ្យដោយមិនដឹងខ្លួនៈ

- មានពេលខ្លះ មនុស្សតែងតែគ្រហែមសិន នៅមុនពេលពួកគេធ្វើការបកស្រាយដែលមិនពិត។
- ពាក្យដែលគេនិយាយយឺតៗ និងដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ក៏អាចជាសម្តីមិនពិតដែរ។
- ប្រសិនបើសម្លេងរបស់អ្នកនិយាយបែរជាកាន់តែឮឡើង ឬញាប់ឡើងនោះ វាគឺជាសញ្ញានៃការថប់អារម្មណ៍ ឬទុក្ខព្រួយ។
- នៅពេលដែលមនុស្សម្នាក់ញីភ្នែក ឬយកដៃទាំងពីររបស់ខ្លួនមកឈ្លីលើផ្ទៃមុខនោះ វាគឺជាសញ្ញាថា គេមិនអាចទទួលយកបាននូវអ្វីដែលកំពុងនិយាយនោះទេ។
- ការឱបដៃ ឬគងជើងខ្វែងគ្នាគឺជាសញ្ញាថាគេកំពុងមានអារម្មណ៍ថាត្រូវការពារខ្លួន ឬប្រុងប្រយ័ត្ន។
- ការគោះម្រាមដៃនៅលើតុ ច្រើនតែជាសញ្ញានៃកង្វះភាពអត់ធ្មត់។
- ការបែកញើស និងការព្រិចភ្នែកជាញឹកញាប់ គឺជាសញ្ញានៃការភ័យបារម្ភ ឬការតានតឹង ។
- ប្រសិនបើមនុស្សអង្គុយលើកៅអីផ្អែកទៅក្រោយ វាគឺជាសញ្ញាថាគេកំពុងមានអារម្មណ៍ថាមានទំនុកទុកចិត្ត។
- ប្រសិនបើអ្នកនិយាយលើកដៃឡើងលើ មានន័យថាអ្នកនិយាយនោះចង់ឱ្យគេមើលឃើញពីភក្តីភាព និងភាពស្មោះត្រង់របស់ខ្លួន។[៨៤]

សញ្ញាទាំងនេះអាច ឬមិនអាចត្រឹមត្រូវតាមវប្បធម៌កម្ពុជា។ ចំនុចចម្បងនៅទីនេះគឺថា អ្នកចរចាគួរស្វែងរកកាយវិការជាសញ្ញាបង្ហាញទាំងនេះ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងវប្បធម៌របស់ភាគីម្ខាងទៀត។

៩. ដំណាក់កាលបែងចែក/ផ្អែកលើផលប្រយោជន៍

បន្ទាប់ពីភាគីវិវាទមានឱកាសពន្យល់អំពី ការយល់ដឹងរបស់ខ្លួនចំពោះអង្គហេតុ ការវិភាគរបស់ខ្លួនលើអង្គច្បាប់ព្រមទាំងជំហរ និងផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេរួចមក ដំណាក់កាលបែងចែក/ផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ក៏ចាប់ផ្តើម។ នេះគឺជាដំណាក់កាលដែលភាគីទាំងពីរស្វែងរកដំណោះស្រាយផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ដែលអាចមាន ជាមុនសិន ហើយប្រសិនបើមិនមានលទ្ធភាពណាមួយនោះទេ ទើបបន្តទៅរកដំណោះស្រាយបែបបែងចែកទៀត។ ដូចក្នុងផ្នែកខាងលើ

[៨៤] Patterson, *et al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ៣៥។

ដែលស្តីពីការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ បានពន្យល់ដោយលម្អិតរួចមកហើយ គឺមានចំណុចផ្សេងៗជាច្រើនដែលគេត្រូវចងចាំ។

> ***គួរចងចាំថា គេត្រូវៈ ផ្តាច់មនុស្សចេញពីបញ្ហា ផ្តោតលើផលប្រយោជន៍មិនមែនលើជំហរ បង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញរួម និងសង្កត់ធ្ងន់លើការប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមិនលម្អៀង ។***

លើកលែងតែការចរចាដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ គឺជាប្រភេទមួយដែលទាមទារឱ្យប្រើវិធីសាស្រ្តបែងចែក ដូចជាការទិញម្ហូបនៅតាមទីផ្សារ វិធីសាស្រ្តផ្អែកលើផលប្រយោជន៍គួរតែត្រូវបានលើកយកមកសាកល្បងមុនដំបូងគេ។ ប្រសិនបើវិធីសាស្រ្តផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ដែលអាចមានទាំងអម្បាលមាន ត្រូវបានប្រើប្រាស់អស់ហើយ ទើបភាគីវិវាទគួរផ្តល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងជាចុងក្រោយ ដោយការចរចាតាមបែបបែងចែក។

៥. ជំណាក់កាលបញ្ចប់

នៅពេលដែលមានការព្រមព្រៀងនៅក្នុងកំឡុងពេលចរចាហើយ ត្រូវធានាថាល័ក្ខខ័ណ្ឌព្រមព្រៀងទាំងនោះត្រូវបានសរសេរចូលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរភ្លាមៗ ។ ការចងចាំរបស់មនុស្សតែងរលត់ទៅ ហើយប្រសិនបើភាគីចរចារពន្យាពេល ដោយគ្រាន់តែចងចាំអំពីល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការព្រមព្រៀងនោះ ក្រោមមកទៀត ពួកគេអាចមិនឯកភាពទៅលើល័ក្ខខ័ណ្ឌជាក់លាក់ណាមួយ នៅពេលដែលពួកគេព្យាយាមសរសេរវាចូល។ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើភាគីមានពេលវេលាច្រើនជ្រុលពេកនោះ ពួកគេអាចពិចារណាឡើងវិញនូវសម្បទានរបស់ខ្លួន ហើយនឹងព្យាយាមចរចាឡើងវិញ ដើម្បីទទួលបានល័ក្ខខ័ណ្ឌកាន់តែប្រសើរជាងមុន។ ដើម្បីជៀសវាងបញ្ហានេះ ភាគីចរចាត្រូវត្រៀមខ្លួនជានិច្ចក្នុងការសរសេរចូលនូវល័ក្ខខ័ណ្ឌជាមូលដ្ឋាននៃកិច្ចព្រមព្រៀង និងចុះហត្ថលេខា ហើយបន្ទាប់មក ប្រហែលជាត្រូវសរសេរល័ក្ខខ័ណ្ឌស្ថាពរឱ្យបានឆាប់បន្ទាប់ពីនោះ ពោលគឺនៅពេលដែលមេធាវីទាំងអស់មានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់ទម្រង់ច្បាប់សមស្រប។

ជាងនេះទៅទៀត ប្រការដែលសំខាន់ គឺអ្នកមិនត្រូវប្រើក្រសែរភ្នែកថាខ្លួនឈ្នះ ឬនិយាយពាក្យពេចន៍ដូចជា "វាបែរជាល្អសម្រាប់ខ្ញុំ ជាងអ្វីដែលបានខ្ញុំគិតទៅទៀត"។ ការណ៍នេះអាចបង្កើតអារម្មណ៍មិនល្អរវាងភាគីទៅវិញទៅមក ហើយអាចឈានទៅដល់ការរំសាយកិច្ចព្រមព្រៀងនោះវិញក៏ថាបាន។

ឈ. អនុវត្តន៍ការចរចា

ឥឡូវនេះ ដោយសារតែទ្រឹស្តីជាច្រើន និងសេចក្តីលម្អិតអំពីការចរចាត្រូវបានពិនិត្យមើលឡើងវិញរួច ផ្នែកនេះនឹងផ្តល់នូវលំហាត់បន្ថែមចំនួនពីរស្តីពីការចរចាដើម្បីពិចារណា:

លំហាត់_ករណីចរចារទី១: ក្រុមហ៊ុនឈើហ៊ុបខ្មែរ

អ្នកជាមេធាវីតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុនឈើហ៊ុបខ្មែរ Khmer Timber Company (KTC)។ KTC កំពុងស្វែងរកការអនុញ្ញាតឱ្យកាប់ឈើនៅតំបន់មួយលើជួរភ្នំក្រវាញ ដែលមិនមែនជាតំបន់ការពារនៃឧទ្យានជាតិ។ មានវិវាទមួយពាក់ព័ន្ធនឹងចំនួនឈើហ៊ុបដែលរដ្ឋាភិបាលត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យ KTC ទាញយកផលជារៀងរាល់ឆ្នាំ។ អ្នកចង់បាននូវកិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណ:អនុគ្រោះដល់កូនក្តីរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែ អ្នកក៏ដឹងដែរថា អ្នកអាចនឹងត្រូវធ្វើសម្បទានខ្លះ ដើម្បីសម្រេចគោលដៅនេះ។ KTC បានផ្តល់ឱ្យអ្នកនូវសិទ្ធិសម្រេច និងអំណាចដ៏ធំធេងក្នុងការបំពេញកិច្ចព្រមព្រៀង ដោយមិនចាំបាច់ពិគ្រោះយោបល់ជាមួយក្រុមហ៊ុនជាមុនឡើយ។

គោលដៅរបស់អ្នក គឺធ្វើយ៉ាងណាឱ្យ ១) KTC អាចកាប់ឈើបានយ៉ាងហោចណាស់ ១៣.០០០ ម៉ែត្រគូបជារៀងរាល់ឆ្នាំ ២) KTC មានសិទ្ធិផ្តាច់មុខក្នុងការកាប់ឈើនៅតំបន់នោះក្នុងរយ:ពេល យ៉ាងហោចណាស់ ចំនួនប្រាំឆ្នាំ ៣) រដ្ឋាភិបាលនឹងមិនឱ្យ KTC ទទួលខុសត្រូវចំពោះការខូចខាតផ្សេងៗដែលបណ្តាលមកពីការកាប់ឈើឡើយ។

អ្នកបានឮថា រដ្ឋាភិបាលមានឆន្ទ:អនុញ្ញាតតាមគោលដៅមួយចំនួនរបស់អ្នក ប៉ុន្តែក៏ចង់បានមកវិញផងដែរ នូវសម្បទាន ដូចតទៅនេះ: KTC ត្រូវ ១) ជំនួសវិញនូវដើមឈើណាដែលខ្លួនកាប់រួច ដោយដាំកូនឈើថ្មី ២) ធ្វើអំណោយជាប្រាក់ចំនួន ១០.០០០ ដុល្លា ដល់កម្មវិធីអភិរក្សព្រៃឈើនៅតំបន់ជួរភ្នំក្រវាញ ៣) អនុញ្ញាតឱ្យក្រុមហ៊ុនផ្សេងទៀតកាប់ឈើនៅក្នុងតំបន់នោះ ក្នុងរយ:ពេលបីឆ្នាំក្រោយមក និង ៤) ទទួលខុសត្រូវចំពោះការខូចខាតមួយចំនួន ប្រសិនបើក្រុមហ៊ុនខកខានមិនបានដាំកូនឈើឡើងវិញស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ឬការខូចខាតផ្សេងទៀតដោយការរំលោភទៅលើ កិច្ចព្រមព្រៀងស្ថាពររបស់ពួកគេ។

អ្នកយល់ឃើញថាការទាមទារមួយចំនួនមានភាពហួសប្រមាណ ទោះបីជា KTC ចង់ជៀសវាងបំផុតចំពោះចំណុចទី៣ ក៏ដោយ។ អ្នកក៏ដឹងផងដែរថា ក្រុមហ៊ុនកាប់ឈើផ្សេងទៀតកំពុងពិភាក្សាជាមួយរដ្ឋាភិបាល។ ប្រសិនបើអ្នកមិនអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងឱ្យបានឆាប់រហ័សទេនោះ ក្រុមហ៊ុនផ្សេងទៀតអាចសម្រេចកិច្ចព្រមព្រៀងជាមួយរដ្ឋាភិបាល ឱ្យផ្តល់សិទ្ធិផ្តាច់មុខក្នុងការកាប់ឈើនៅក្នុងតំបន់នោះជាមិនខាន។

- តើអ្នកត្រូវដំណើរការការចរចាដោយរបៀបណា? តើអ្នកត្រូវធ្វើសំណើដំបូងឬទេ? តើសំណើរបស់អ្នកគួរបញ្ចូលនូវសម្បទានមួយចំនួនដែលលោកអ្នកគិតថា (ប៉ុន្តែមិនអាចបញ្ជាក់ថា) រដ្ឋាភិបាលចង់បាន ដែរឬទេ?
- តើមានផលប្រយោជន៍រួមរវាងអ្នក និងរដ្ឋាភិបាលដែរឬទេ ? ប្រសិនបើមាន តើជាផលប្រយោជន៍អ្វីខ្លះ?
- តើមានផលប្រយោជន៍ផ្សេងគ្នារវាងអ្នក និងរដ្ឋាភិបាលដែរឬទេ? ប្រសិនបើមាន តើជាតើផលប្រយោជន៍អ្វីខ្លះ?
- តើមានផលប្រយោជន៍មួយចំនួន ដែលសំខាន់ជាងផលប្រយោជន៍ដទៃទៀតដែរឬទេ?
- តើអ្នកគួរបំពេញផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរដោយរបៀបណា? តើអ្នកនឹងបង្ហាញគំនិតនេះ ដល់ភាគីម្ខាងទៀតដោយរបៀបណា?

លំហាត់_ករណីចរចារទី២: សាជីវកម្មឈើបារ៉ុង

នៅក្នុងករណីនេះ និស្សិតនឹងត្រូវបែងចែកជាក្រុមតូច ដែលតំណាងឱ្យសាជីវកម្មឈើបារ៉ុង Barong Wood Corporation (BWC) ឬ តំណាងឱ្យលោកលឹម សុផល ប្រធានសហជីពនិយោជិត BWC ។

សាជីវកម្មឈើបារ៉ុង (BWC) គឺជាសាជីវកម្មពហុជាតិដែលមានទីស្នាក់ការកណ្តាលនៅទីក្រុងប៉ារីស និងជាក្រុមហ៊ុនផលិត និងលក់ផលិតផលធ្វើអំពីឈើធំជាងគេបង្អស់មួយ នៅលើពិភពលោក។ BWC-កម្ពុជា គឺជាសាខាដែលគ្រប់គ្រងទាំងស្រុងដោយ BWC ដែលមានកម្មករជិត ២០០នាក់នៅប្រទេសកម្ពុជា។ ថ្មីៗនេះ BWC បានកត់សម្គាល់ឃើញថាផលិតភាពរបស់សាខា BWC-កម្ពុជា ធ្លាក់ចុះ។ BWC បានបញ្ជូនលោក លូព៍ (Loup) ពីទីក្រុងប៉ារីសមកកាន់ភ្នំពេញ ដើម្បីរកវិធីសន្សំសំចៃប្រាក់។ លោក លូ បានសម្រេចចិត្តកាត់បន្ថយប្រាក់ចំណាយនៅក្នុង BWC-កម្ពុជា ដោយបញ្ឈប់បុគ្គលិកសំខាន់ៗចំនួនប្រាំមួយរូប ពីផ្នែកស្រាវជ្រាវព្រៃឈើ។ នៅរសៀលថ្ងៃសុក្រ (ពីរសប្តាហ៍មុន) គាត់បានផ្ញើលិខិតទៅបុគ្គលិកនីមួយៗ ទាំងប្រាំមួយរូបនោះ ដើម្បីជូនដំណឹងពួកគេអំពីការបញ្ឈប់ជាបន្ទាន់ពីក្រុមហ៊ុន គិតចាប់ពីពេលព្រឹកថ្ងៃច័ន្ទសប្តាហ៍បន្ទាប់ ហើយបានប្រាប់ពួកគេអំពីប្រាក់បំណាច់ពេលឈប់ពីការងារ។ សំបុត្ររបស់លោក លូព៍ បានពន្យល់ថាការបញ្ឈប់នេះគឺចាំបាច់ដោយសារតែផលិតភាពទាបរបស់ពួកគេ ក៏ដូចជាវិធានការកាត់បន្ថយថវិកាដែលចេញដោយទីស្នាក់ការកណ្តាលនៅទីក្រុងប៉ារីស។ បន្ថែមពីលើប្រាក់ចូលនិវត្តន៍សរុប និងប្រាក់បំណាច់ផ្សេងៗទៀតដែលតម្រូវដោយវិធានការងាររបស់ BWC ប្រាក់បំណាច់ពេលឈប់ពីការងារប្រកបដោយភាពសប្បុរសត្រូវបានសន្យានៅក្នុងសំបុត្រនោះ។

នៅថ្ងៃច័ន្ទសប្តាហ៍បន្ទាប់ កូដកម្មទូទៅមួយប្រឆាំងនឹង BWC-កម្ពុជា ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសហព័ន្ធកម្មករ-និយោជិតកម្ពុជា Federation of Cambodian Workers (FCW)។ ទោះបីជាបុគ្គលិករបស់ BWC-កម្ពុជា មានសហជីពតូចមួយរបស់ខ្លួន គឺសហជីពនិយោជិត BWC ឬ BWC Employee's Union (BWC-EU) និងមិនមែនជាសមាជិករបស់ FCWក្តី ក៏កម្មករ BWC-កម្ពុជា មានការភ័យខ្លាចក្នុងការឆ្លងកាត់របាំងកូដកម្មដើម្បីទៅធ្វើការដែរ។ ប្រធាន JWC-EU គឺលោក លឹម សុផល គឺជាបុគ្គលិកដែលបំរើការអស់រយៈពេល១៥ឆ្នាំមកហើយ និងដែលកំពុងត្រូវបានពិចារណាចំពោះមុខតំណែងដ៏សំខាន់មួយ នៅក្នុងគណៈគ្រប់គ្រងរបស់ក្រុមហ៊ុន បន្ទាប់ពីគាត់បញ្ចប់អាណត្តិជាប្រធានសហជីពក្រុមហ៊ុន។ គាត់បានដើរតួជាអ្នកនាំពាក្យរបស់បុគ្គលិកដែលត្រូវបានបញ្ឈប់ពីការងារ ក៏ដូចជាសហជីពទាំងមូល នៅក្នុងកំឡុងពេលវិវាទនេះ។

BWC-កម្ពុជា ចាប់ផ្តើមទទួលរងនូវការខូចខាតដោយសារកូដកម្ម និងសាធារណៈភាពមិនល្អ។ បុគ្គលិកជាច្រើនមិនចូលការិយាល័យ ជាហេតុនាំឱ្យការងារមិនអាចបញ្ចប់រួច។ លើសពីនេះទៅទៀត អតិថិជនក្នុងស្រុករបស់ BWC-កម្ពុជា មានការភ័យខ្លាចក្នុងការធ្វើអាជីវកម្មជាមួយពួកគេ ដោយសារតែសាធារណៈភាពមិនល្អនោះ។ មានអត្ថបទមួយបានចុះផ្សាយនៅក្នុងសារព័ត៌មានក្នុងស្រុកមួយ កាលពីពេលថ្មីៗនេះ ដោយអះអាងថា BWC មិនបានប្រព្រឹត្តចំពោះបុគ្គលិកកម្ពុជាដោយមិនមានភាពយុត្តិធម៌ឡើយ។

BWC បានសម្រេចចិត្តបញ្ជូនក្រុមចរចាដ៏ពូកែបំផុតរបស់ខ្លួនឱ្យទៅជួបលោកសុផល និងមិត្តរួមការងាររបស់គាត់ដើម្បីព្យាយាមដោះស្រាយវិវាទឱ្យបានឆាប់បំផុត។ ភាគីទាំងពីរយល់ថា វាមិនមានប្រយោជន៍អ្វីដែលត្រូវបន្តកូដកម្មរយៈពេលយូរនោះទេ។

ក្រុមចរចានីមួយៗអាចនឹងទទួលបានព័ត៌មានសម្ងាត់ អាស្រ័យទៅលើភាគីដែលខ្លួនតំណាង។ បន្ទាប់ពីពិនិត្យមើលព័ត៌មានសម្ងាត់រួចហើយ ក្រុមទាំងពីរនឹងត្រូវស្នើឱ្យចូលរួមក្នុងការចរចាជាមួយសមភាគី ដើម្បីឱ្យដឹងថាតើគេអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាដែរឬទេ។

១. ទំព័រកិច្ចការៈ ការរៀបចំផែនការសម្រាប់ការចរចា

ខាងក្រោមនេះគឺជាទិនានុប្បវត្តិនៃការចរចាសំខាន់ៗសម្រាប់ការចរចាៈ

- ចូររៀបរាប់ដោយសង្ខេបអំពីបញ្ហា។

- តើអ្នកត្រូវការព័ត៌មានបន្ថែមអ្វីខ្លះទៀត ដើម្បីបញ្ជាក់ ឬស្វែងយល់ឱ្យកាន់តែច្បាស់ពីហេតុការណ៍/បញ្ហានោះ?

- តើអ្នកមានគោលដៅអ្វី (តើខ្ញុំចង់សម្រេចអ្វី)?

- តើផលប្រយោជន៍របស់អ្នកមានអ្វីខ្លះ (ចូររៀបរាប់តាមលំដាប់អាទិភាព)?

- តើ BATNA និងចំណុចប្រឆាំងរបស់អ្នកគឺអ្វី ?

- តើភាគីម្ខាងទៀតមានគោលដៅអ្វី ?

- តើផលប្រយោជន៍របស់ភាគីម្ខាងទៀតមានអ្វីខ្លះ (ចូររៀបរាប់តាមលំដាប់អាទិភាពដែលអាចមាន)?

- តើលោកអ្នកនឹងប្រើប្រាស់យុទ្ធសាស្ត្រអ្វីនៅក្នុងការចរចា ?

៧. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមនៅក្នុងការចរចា (បញ្ហាទូទៅ)

បញ្ហា	អ្វីដែលភាគីរបស់ខ្ញុំចង់បាន	អ្វីដែលភាគីរបស់ខ្ញុំមានឆន្ទៈទទួលយក
បញ្ហា	**អ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតចង់បាន**	**អ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតមានឆន្ទៈទទួលយក**

៣. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមនៅក្នុងការចរចា (ការតស៊ូមតិលើបញ្ហា)

បញ្ហានៃភាគីរបស់ខ្ញុំ	អំណះអំណាងគាំទ្រ	អំណះអំណាងប្រឆាំង
បញ្ហារបស់ភាគីម្ខាងទៀត	**អំណះអំណាងគាំទ្រ**	**អំណះអំណាងប្រឆាំង**

៤. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមក្នុងការចរចា (យុទ្ធសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍)

- តើអ្នកបានពិចារណាលើទស្សនវិស័យរបស់ភាគីម្ខាងទៀតដែរឬទេ? តើអ្នកបានឱ្យភាគីម្ខាងទៀតដឹង ថាអ្នកកំពុងពិចារណាទស្សនវិស័យរបស់ពួកគេដែរឬទេ?

- តើអ្នកបានបញ្ចូលភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងដំណើរការរកហេតុផលរបស់លោកអ្នកដែរឬទេ?

- តើអ្នកបានផ្តល់ឱកាសដល់ភាគីម្ខាងទៀតឱ្យសង្គ្រោះមុខមាត់របស់គេដែរឬទេ?

- តើអ្នកបានដឹងអំពីអារម្មណ៍ដែលកើតមានចំពោះភាគីទាំងសងខាងដែរឬទេ?

- តើអ្នកបានស្តាប់យ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់នូវអ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតនិយាយ (ទាំងសម្តី និងកាយវិការ) ដែរឬទេ?

- តើភាគីទាំងពីរមានផលប្រយោជន៍ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែរឬទេ? គឺអ្វីខ្លះ?

- តើផលប្រយោជន៍ដែលខុសគ្នាស័ក្តិសមជួយអាចឱ្យមានការព្រមព្រៀងគ្នាដែរឬទេ? ប្រសិនបើអាច តើដោយរបៀបណា?

- តើអ្នកបានព្យាយាមបង្កើតជម្រើសរួមគ្នាជាមួយភាគីម្ខាងទៀតដែរឬទេ?

- តើអ្នកបានពិចារណាអំពីការបង្ហាញជម្រើសដ៏ប្រសើរបំផុតរបស់អ្នក រួមជាមួយជម្រើសផ្សេងទៀតដែលជ្រុលនិយមជាងនេះដែរឬទេ?

- តើអ្នកកំពុងតែប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលអាចទទួលយកបាន និងមិនមានភាពលម្អៀងដែរឬទេ ?

៥. ទំព័រកិច្ចការៈ ការចូលរួមក្នុងការចរចា (តារាងដំណោះស្រាយ)

បញ្ហា	ជំហរ ឬសម្ដីរបស់យើង	ជំហរ ឬសម្ដីរបស់ពួកគេ

៦. ទំព័រកិច្ចការៈ ចូលរួមក្នុងការចរចា (កិច្ចព្រមព្រៀង)

បញ្ហា	ល័ក្ខខ័ណ្ឌដោះស្រាយ

៧. ទំព័រកិច្ចការៈ ការសង្កេតលើការចរចា

១. តើអ្នកបានត្រៀមខ្លួនពេញលេញហើយឬនៅ? តើមានការត្រៀមណាដែលលោកអ្នកគួរតែបានធ្វើផ្ទុយពីនោះដែរឬទេ ?

២. តើអ្នកបានផ្លាស់ប្តូរ BATNA ឬចំណុចបម្រុង នៅពេលណាមួយ ក្នុងកំឡុងពេលចរចាដែរឬទេ?

៣. តើអ្នកធ្វើកិច្ចការមានប្រសិទ្ធភាពក៏រិតណា ក្នុងនាមជាមេធាវី?

៤. តើភាគីម្ខាងទៀតធ្វើកិច្ចការមានប្រសិទ្ធភាពក៏រិតណា ក្នុងនាមជាមេធាវី?

៥. តើអ្នកបានសម្រេចគោលដៅរបស់ខ្លួនដែរឬទេ?

៦. តើភាគីម្ខាងទៀតបានសម្រេចគោលដៅរបស់ខ្លួនដែរឬទេ?

៧. តើអ្នកគួរតែធ្វើអ្វីផ្ទុយពីនេះដែរឬទេ ប្រសិនបើអ្នកអាចធ្វើឡើងវិញម្តងទៀត ?

៨. តើយុទ្ធសាស្ត្រណាខ្លះដែលប្រើបានផលល្អសម្រាប់អ្នក?

៩. តើយុទ្ធសាស្ត្រណាខ្លះដែលប្រើមិនបានផលល្អ?

១០. តើមានយុទ្ធសាស្ត្រណាខ្លះដែលភាគីម្ខាងទៀតបានប្រើ ហើយមានប្រសិទ្ធភាពជាពិសេស?

ជំពូកទី៣៖ សន្ធានកម្ម (ឬការសម្រុះសម្រួល)

ចង់ជនលោភដោយធនធាន ចង់ប្រាជ្ញកល្យាណដោយពាក្យសត្វ
ចង់អ្នកឆ្អើងឆ្អៃដោយប្រណិប័តន៍ ចង់អ្នកល្ងង់ក្លាត់ដោយបណ្តោយតាម។

ក. តើអ្វីទៅជាសន្ធានកម្ម?

១. *សេចក្តីផ្តើម*

សន្ធានកម្ម អាចត្រូវបានផ្តល់និយមន័យយ៉ាងទូលំទូលាយថា ជាការចរចាដែលមានជំនួយ ឬការជួយសម្របសម្រួល។[៨៥] ជាទូទៅ សន្ធានកម្មត្រូវមានភាគីវិវាទពីរ ឬច្រើន ដែលព្យាយាមចរចាលើដំណោះស្រាយមួយ ដោយមានជំនួយពីភាគីទីបី គឺសន្ធានការី ដែលមានអព្យាក្រឹតភាពចំពោះភាគីទាំងនោះ ក៏ដូចជាលទ្ធផលនៃដំណោះស្រាយនោះផ្ទាល់។ សន្ធានការីមិនមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការចាប់បង្ខំឱ្យយកដំណោះស្រាយណាមួយឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ភាគីវិវាទនៅតែមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការសម្រេចថាតើខ្លួនចង់ ឬមិនចង់ដោះស្រាយ។ ប្រសិនបើភាគីវិវាទមិនចង់ដោះស្រាយ ឬមិនមានការព្រមព្រៀងគ្នា នោះនឹងគ្មានដំណោះស្រាយឡើយ ទោះជាមានការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់សន្ធានការី យ៉ាងណា

---

[៨៥] Patterson, *et al.* កំណត់សម្គាល់ខាងលើលេខ ៩ នៅទំព័រ៩៣។ សន្ធានកម្មក៏ត្រូវបានកំណត់និយមន័យផងដែរ ថាជា "ដំណើរការដែលនៅក្នុងនោះ អ្នកធ្វើអន្តរាគមន៍មិនលម្អៀងម្នាក់ជួយភាគីចរចាពីរ ឬច្រើន ឱ្យកំណត់ពីបញ្ហាកង្វល់ ហើយបន្ទាប់មកបង្កើតនូវសម្ពើនានា ដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក ដើម្បីដោះស្រាយកង្វល់ទាំងនោះ"។ ALFINI ET AL. **ទ្រឹស្តី និងការអនុវត្តសន្ធានកម្ម** (បោះពុម្ពលើកទី ១ ដោយ Matthew Bender ឆ្នាំ២០០១) ធ្វើគុណកថាដោយ Steven Austermiller *ការសម្រុះសម្រួល នៅក្នុងប្រទេសបូស្នី និងអ៊ែកហ្សេហ្គោវីនៈ ការអនុវត្តលើកទី ២,* **ទិនានុប្បវត្តិច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៃសាកលវិទ្យាល័យយេល** លេខ៩ ទំព័រ ១៣១, ១៤១ (ឆ្នាំ២០០៦)។

ក៏ដោយ ។ មិនដូចក្នុងមជ្ឈត្តការ ឬបណ្តឹងទៅតុលាការឡើយ សន្ទានការីគ្រាន់តែអាចស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយចំពោះភាគីតែប៉ុណ្ណោះ ។

នៅក្នុងដំណើរការសន្ទានកម្ម ជាធម្មតាសន្ទានការី ១) ស្តាប់ភាគីនីមួយៗ ២) លើកទឹកចិត្តភាគីនីមួយៗឱ្យ ស្តាប់ និងពិចារណាអំពីការស្រុះស្រួលគ្នា ៣) ជួយស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលប្រកបដោយគំនិតច្នៃប្រឌិត ៤) ជួយឱ្យភាគីស្វែងយល់អំពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ ដូចដែលអ្នកអព្យាក្រឹតម្នាក់មើលឃើញ និងនៅពេលដែលសមស្រប ៥) បង្កើតចំណុចជាក់លាក់នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួល ។

ពាក្យថា *សន្ទានកម្ម* ឬ *ការសម្រុះសម្រួល (mediation)* និងពាក្យថា *ការផ្សះផ្សា (conciliation)* ត្រូវបានប្រើលាយឡំគ្នាអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ ដោយមជ្ឈដ្ឋានអ្នកសិក្សា ក៏ដូចជាអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈផ្នែកច្បាប់ និងតុលាការ ។ សព្វថ្ងៃនេះ ពាក្យថា *សន្ទានកម្ម* និង *ផ្សះផ្សា* ជាញឹកញាប់ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជំនួសគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីសំដៅដល់ដំណើរការតែមួយ ។ ទោះបីជាមានអ្នកខ្លះព្យាយាមគូសបង្ហាញពីភាពខុសគ្នារបស់វាក៏ដោយ ក៏មិនមានអាជ្ញាធរច្បាប់អន្តរជាតិរូបណាមួយកំណត់ថា តើពាក្យទាំងពីរអាចមានភាពខុសគ្នាយ៉ាងដូចម្តេចឡើយ ។[៨៦] ទោះជាគេឃើញមានពាក្យថា *សន្ទានកម្ម* ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាអន្តរជាតិក៏ដោយ ពាក្យថា *ផ្សះផ្សា* គឺជាពាក្យដែលត្រូវបាននិយមប្រើប្រាស់បំផុតនៅក្នុងឯកសារអន្តរជាតិ ។ ឧទាហរណ៍ ច្បាប់គម្រូរបស់ UNCITRAL ស្តីពីការផ្សះផ្សាផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ (ដែលហៅកាត់ថា "ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL")[៨៧] ប្រើប្រាស់ពាក្យថា "ផ្សះផ្សា" ដើម្បីសំដៅដល់

---

[៨៦] នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី ក្រុមប្រឹក្សាយោបល់ជាតិស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការ National Alternative Dispute Resolution Advisory Council (NADRAC) បានគូសបញ្ជាក់ថា មានការច្រឡំគ្នាគួរឱ្យកត់សម្គាល់ ទាំងនៅក្នុងប្រទេសអូស្ត្រាលី និងនៅបណ្តាប្រទេសផ្សេងទៀត ពាក់ព័ន្ធនឹងពាក្យទាំងពីរនេះ ។ *សូមមើលជាទូទៅ* ឯកសារពិភាក្សាអំពីបច្ចេកស័ព្ទរបស់ NADRAC *មាននៅ* http://www.nadrac.gov.au/agd/www/Disputeresolutionhome.nsf/Page/RWP7E251CA71B8E7700CA256BD100135550?OpenDocument (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[៨៧] **ច្បាប់គម្រូ** UNCITRAL **ស្តីពីការផ្សះផ្សាផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ** U.N.GAOR, សម័យប្រជុំលើកទី ៥៧ ឯ.បន្ថែម លេខ១៧ ឯ. អ.ស.ប លេខ A/57/17 ឧបសម្ព័ន្ធទី I មាត្រា៩ (ឆ្នាំ២០០២) *មាននៅ* http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/ml-conc-e.pdf [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL] ។ ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL គឺជាកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់អ.ស.ប. ក្នុងការទទួលស្គាល់ផលប្រយោជន៍កាន់តែធំឡើង នៃការសម្រុះសម្រួល និងការលើកស្ទួយវិធីសាស្ត្រប្រកបដោយសន្តិវិធីក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ ។ Luis M. Diaz និង Nancy A. Oretskin *ច្បាប់ឯកសណ្ឋានស្តីពីសន្ទានកម្មរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក និងសេចក្តីព្រាងគម្រូច្បាប់របស់ UNCITRAL ស្តីពីការផ្សះផ្សាផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ* នៅក្នុង **បណ្តឹងតុលាការ និងមជ្ឈត្តការផ្នែកជំនួញអន្តរជាតិ** ឆ្នាំ២០០២. នៅទំព័រ ៧៩១, ៧៩៧ (សៀវភៅសិក្សាភាគ ថ្នាក់អនុវត្តន៍ ស្តីពីបណ្តឹងតុលាការ និងរដ្ឋបាល PLI, លេខបញ្ជាទិញ H0-00GP, ឆ្នាំ២០០២) ។ វាក៏តំណាងឱ្យកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែង ក្នុងការផ្តល់ជាវិធានសម្រុះសម្រួលជាឯកសណ្ឋាន នៅទូទាំងប្រទេសជាច្រើនផងដែរ ជាពិសេសក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្មដែលទើបនឹង លេចឡើង ដូចជា វិវាទក្នុងប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណែតជាដើម ។ **មគ្គុទ្ទេសក៍អនុម័ត និងប្រើប្រាស់ច្បាប់គម្រូរបស់** UNCITRAL **ស្តីពីការផ្សះផ្សាផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ**, កថាខ័ណ្ឌ១៧ (UNCITRAL ឆ្នាំ២០០២) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា មគ្គុទ្ទេសក៍ផ្សះផ្សា UNCITRAL] ។ តាមបទពិសោធន៍របស់អ្នកនិពន្ធនេះ ច្បាប់គម្រូ

ដំណើរការគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់ដែលបុគ្គលអព្យាក្រិតម្នាក់ ឬច្រើននាក់ជួយដល់ភាគីឱ្យឈានទៅ ដល់ដំណោះស្រាយដោយការស្រុះស្រួលគ្នា រួមទាំងដំណើរការសន្ធានកម្មផងដែរ។[៨៨] ផ្ទុយទៅវិញ សន្ធានកម្ម គឺជាពាក្យដែលត្រូវបានគេនិយមប្រើបំផុតនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់របស់សហរដ្ឋអាមេរិក ដោយពាក្យថា ផ្សះផ្សា មិនសូវត្រូវបានប្រើប្រាស់តទៅទៀតឡើយ។ ឧទាហរណ៍ដូចជាក្នុងច្បាប់ឯកសណ្ឋានស្តីពីសន្ធានកម្មរបស់អាមេរិកជាដើម។[៨៩]

ពាក្យទាំងពីរនេះសំដៅដល់ដំណើរការចរចា ដែលមានភាគីទីបីដែលអព្យាក្រឹតជួយសម្របសម្រួល។ នៅក្នុងប្រទេសខុសគ្នា និងប្រពៃណីខុសគ្នា ដំណើរការ ឬកម្រិតនៃការចូលរួមពីសំណាក់ភាគីអព្យាក្រឹតមានភាពដោយឡែកពីគ្នាយ៉ាងខ្លាំង។[៩០] នៅក្នុងប្រពៃណីខ្លះ ភាគីអព្យាក្រឹតមានសេរីភាពក្នុងការជម្រុញការស្រុះស្រួលដោយសកម្ម តាមរយៈកិច្ចប្រជុំជាឯកជនជាមួយភាគីវិវាទ (ដែលគេហៅថាជា កិច្ចប្រជុំដោះស្រាយ caucuses) និងតាមរយៈការស្នើនូវដំណោះស្រាយជាក់លាក់នានា។[៩១] នៅក្នុងប្រពៃណីខ្លះទៀត សន្ធានការី ឬក៏អ្នកផ្សះផ្សា ប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រអកម្មជាង

UNCITRAL មានការទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយ ហើយ ប្រទេសក្នុងអន្តរកាលជាច្រើនបានចាត់ទុកវាថាជាគម្រូសមស្រប។ នេះអាចដោយសារតែក្រុមការងាររបស់ UNCITRAL មានសមាសភាពមកពីប្រទេស និងប្រពៃណីច្បាប់ចំរុះ។

[៨៨] មគ្គុទ្ទេសក៏ផ្សះផ្សា UNCITRAL, កំណត់សម្គាល់ខាងលើលេខ៨៧ កថាខ័ណ្ឌ៧, Diaz និង Oretskin កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៧ នៅទំព័រ៧៩៧។

[៨៩] **ច្បាប់ឯកសណ្ឋានស្តីពីសន្ធានកម្ម** UNIFORM MEDIATION ACT (ធ្វើវិសោធនកម្មនៅឆ្នាំ២០០៣) *មាននៅ* http://www.law.upenn.edu/bll/ulc/mediat/2003finaldraft.pdf [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា UMA]។ ច្បាប់នេះគឺជាលទ្ធផលនៃកិច្ចសហការរវាងគណៈកម្មាធិការច្បាប់ឯកសណ្ឋាន នៃសន្និសីទជាតិរបស់ស្នងការស្តីពីរដ្ឋដែលប្រើច្បាប់ឯកសណ្ឋាន និង គណៈ-កម្មាធិការ ពង្រាងនៃគណៈមេធាវីអាមេរិក។ *សូមមើល* Diaz និង Oretskin, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៧ នៅទំព័រ៧៩៣។ ច្បាប់នេះត្រូវបានធ្វើចប់រួចរាល់ និងអនុម័តនៅឆ្នាំ២០០១។ គោលបំណងនៃ UMA គឺដើម្បីផ្តល់ឯកសណ្ឋានភាពនៅក្នុងច្បាប់សន្ធានកម្ម នៅទូទាំងសហរដ្ឋអាមេរិក។ អារម្ភកថារបស់ UMA បានបង្ហាញថា គេឃើញមានវិធានច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ធានកម្មនៅសហរដ្ឋអាមេរិក នៅក្នុងឧបញ្ញត្តិ (statute) ជាង២ ៥០០ ដែលភាគច្រើន អាចត្រូវបានជំនួសដោយច្បាប់នេះ។ UMA, អារម្ភកថា (prefactory note) កថាខ័ណ្ឌ ៣។ រដ្ឋរបស់អាមេរិកចំនួនប្រាំបួន (អ៊ីលីណ័រ អាយអូវ៉ា នៃប្រាស្កា ញូជើស៊ី អុហាយ៉ូ សោតស៍ដាកូតា អ៊ូតា វើរ៉ីម៉ុនត៍ និងវ៉ាស៊ីនតោន) ព្រមទាំង ខ័ណ្ឌខូឡំបៀ (District of Columbia) បានអនុម័តច្បាប់នេះរួចហើយ ហើយUMA ក៏ត្រូវបានបញ្ចូល ជាច្បាប់នៅក្នុងរដ្ឋពីរទៀតផងដែរ។ *សូមមើល* វេបសាយត៍របស់ NCCUSL *នៅ* http://www.nccusl.org/Update/uniformact_factsheets/uniformacts-fs-uma2001.asp (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។ នៅឆ្នាំ២០០៣ UMA ត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្មដើម្បីបញ្ចូលជាឯកសារយោងនូវ ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL សម្រាប់ដំណើរការដែលមានលក្ខណៈជាអន្តរជាតិ។ *សូមមើល* ច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្មច្បាប់ឯកសណ្ឋាណស្តីពីសន្ធានកម្ម ឆ្នាំ២០០៣, កថាខ័ណ្ឌ១១។

[៩០] *ដូចមុន*។ M. Jagannadha Rao *ទស្សនាទាននៃការផ្សះផ្សា និងការសន្ធានកម្ម និងភាពខុសគ្នានៃពាក្យទាំងពីរនេះ* (ឆ្នាំ២០០២) (ប្រៀបធៀបពាក្យថាផ្សះផ្សា និងសន្ធានកម្ម ដូច ដែលមានប្រើនៅប្រទេសឥណ្ឌា) *មាននៅ* http://1.1.1.1/472008168/472002888T080531111635.txt.binXMysM0dapplication/pdfXsysM0dhttp://lawcommissionofindia.nic.in/adr_conf/concepts%20med%20Rao%201.pdf

[៩១] មានអាជ្ញាធរនៅប្រទេសខ្លះឱ្យនិយមន័យពាក្យ ផ្សះផ្សា ថាជាដំណើរការ ដែលនៅក្នុងនោះភាគីអព្យាក្រឹតដើរតួនាទីស្នើដំណោះស្រាយកាន់តែសកម្ម ចំណែកឯពាក្យ សន្ធានកម្ម ត្រូវបានកំណត់ថាជាដំណើរការដែលនៅក្នុងនោះភាគីអព្យាក្រឹតមានតួនាទីគ្រាន់តែជួយ

ហើយបណ្ដោយឱ្យភាគីជាអ្នកគ្រប់គ្រងដំណើរការ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរនេះសុទ្ធតែមានសុពលភាព ឯសម្រាប់សៀវភៅនេះ ពាក្យសន្ទានកម្មនឹងត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់សំដៅដល់ទាំងការផ្សះផ្សា និងការសម្រុះសម្រួល។ យ៉ាងណាមិញ នៅពេលមានច្បាប់ណាមួយប្រើប្រាស់ពាក្យផ្សះផ្សា ពាក្យនោះក៏នឹងត្រូវបានលើកមកប្រើប្រាស់ដែរ។

២. *ប្រវត្តិនៃសន្ទានកម្ម*

សន្ទានកម្មកើតមានស្ទើរតែតាំងពីពេលកកើតសង្គមមនុស្សមកម្លេះ។ មិនជាការលំបាកទេក្នុងការនឹកស្រមៃអំពីសមាជិកគ្រួសារ ឬសមាជិកកុលសម្ព័ន្ធម្នាក់ ជួយបុគ្គលពីរនាក់ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ ដោយប្រកាន់តួនាទីអព្យាក្រិត និងជួយសម្រួលឱ្យមានដំណោះស្រាយ។ សន្ទានកម្មទំនងជាមានអាយុចំណាស់ជាងប្រព័ន្ធតុលាការផ្លូវការដំបូង ហើយអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាគម្រូសម្រាប់ការបង្កើតតុលាការនៃប្រព័ន្ធច្បាប់នានា។[៩២] ជាងនេះទៅទៀត គម្រូនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវការបែបនេះ បានកើតមានឡើងនៅទូទាំងពិភពលោក។ សន្ទានកម្មត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្របុរេទំនើបនៅកន្លែងជាច្រើនដូចជាៈ ប្រទេសចិនដែលកាន់លទ្ធិខុងជឺ ជនបទនៃប្រទេសអាល់បានី ប្រទេសអង់គ្លេសនាសតវត្សទី១២ ជនជាតិដើមភាគតិចនៅទ្វីបអាមេរិកខាងជើង និងដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណានិគម ព្រមទាំងនៅទ្វីបអាហ្វ្រិកមុនសម័យអាណានិគមជាដើម។[៩៣] នៅប្រទេសចិនដែលកាន់លទ្ធិខុងជឺ ជាឧទាហរណ៍ ប្រជាជនចាត់ទុកការប្រើប្រាស់អន្តរការីថាជាមធ្យោបាយដែលសង្គមទទួលស្គាល់ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ។[៩៤] នៅប្រទេសអង់គ្លេស ដែលប្រកាន់

សម្រួល និងកាន់តែអកម្ម។ *សូមមើល ពាក្យក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ,* ក្រុមប្រឹក្សាយោបល់ជាតិ ស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការ (អូស្ត្រាលី), នៅទំព័រ៣, (ឆ្នាំ២០០៣), *មាននៅ* http://1.1.1.1/467929504/472002888T080531121212.txt.binXMysM0dapplication/pdfXsysM0dhttp://www.nadrac.gov.au/agd/WWW/rwpattach.nsf/VAP/(CFD7369FCAE9B8F32F341DBE097801FF)~1Report8_6Dec.pdf/$file/1Report8_6Dec.pdf (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយ ថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។

[៩២] Patterson, *et al.,* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ៥៥។

[៩៣] Betty Southard Murphy, *ផលប៉ះពាល់របស់ ADR លើវិស័យពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ,* **ឌិនាន្ទ.ដំណោះ.ទិ.** លេខ ៦៨ , ទំព័រ ៤៨, ៧៣ (ឆ្នាំ១៩៩៣)។ Cynthia Alkon *រោគសញ្ញាគ្មានភិនភាគៈ ជំនួយផ្នែកកំណែទម្រង់ច្បាប់ក្រោមកម្មវិធីប្រជាធិប-តេយ្យភាវូបនីយកម្មក្រោយរបបកុម្មុយនីស្ត,* **ឌិនាន្ទ.ដំណោះ.ទិ.** ទំព័រ ៣២៧, ៣៤១ (ឆ្នាំ២០០២)។ Howard L. Brown *ការិយាល័យអ្នកកសាងសន្តិភាពនៃប្រជាជាតិណាវ៉ាចូៈ វេទិកាដំណោះស្រាយវិវាទតាមសហគមន៍ចំរុះ,* **ឌិនាន្ទ. ដំណោះ.ទិ.** លេខ៥៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០២ នៅទំព័រ៤៤។ Minh Day, *ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការ និងច្បាប់តាម ទំនៀមទម្លាប់ៈ ការដោះស្រាយវិវាទកម្មសិទ្ធិ នៅក្នុងប្រជាជាតិក្រោយសង្គ្រាម ករណីសិក្សានៃប្រទេសវ៉ាន់វ៉ាន់ដា,* GEO. IMMIGR. L.J. លេខ១៦ ទំព័រ ២៣៥, ២៤៧-៥១ (ឆ្នាំ២០០១),*ធ្វើគុណកថាដោយ* Austermiller កំណត់សម្គាល់ខាងលើលេខ៨៥ នៅទំព័រ ១៤៧ នៅសម្គាល់លេខ ១១៤។

[៩៤] Patterson, *et al.,* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ៥៥។ ខុសពីសន្ទានកម្មសម័យទំនើប ដែលជាធម្មតាភាគីតែងជួបមុខគ្នា និងរៀបចំកិច្ចប្រជុំនៅកន្លែងណាមួយនោះ អន្តរការីចិនធ្វើដំណើរទៅកាន់ភាគីទាំងពីរដើម្បីផ្តល់ព័ត៌មានអំពីវិវាទ និងដំណោះស្រាយរបស់វា។

ប្រព័ន្ធអង់គ្លូសាក់សុង ភាគីវិវាទថែមទាំងអាចសម្រុះសម្រួលវិវាទរបស់ពួកគេ ក្រោយពេលដែលតុលាការផ្លូវច្បាប់បានចេញសាលក្រមរួច ថែមទៀតផង។[៩៥]

នៅមជ្ឈឹមសម័យ ការលេចឡើងនូវរដ្ឋប្រជាជាតិ បានបណ្តាលឱ្យមានការលេចឡើងនូវប្រព័ន្ធតុលាការរដ្ឋាភិបាល។ ជាលទ្ធផល សន្ធានកម្មបានថមថយប្រជាប្រិយភាពរបស់វា។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងសតវត្សរ៍ទីម្ភៃ សន្ធានកម្មបានត្រលប់មកជាវិធីសាស្ត្រដ៏មានសារៈសំខាន់ និងមានប្រជាប្រិយភាពឡើងវិញនៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ។ ប្រជាប្រិយ-ភាពនាពេលថ្មីៗនេះ មួយផ្នែកគឺដោយសារតែមានទស្សនៈយល់ឃើញថាប្រព័ន្ធតុលាការផ្លូវការមានភាពយឺតយ៉ាវ និងមានតម្លៃថ្លៃ។ វាក៏ដោយសារតែភាគីនៃសន្ធានកម្ម អាចបង្កើតដំណោះស្រាយដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ដែលអាចបម្រើឱ្យផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរបានកាន់តែប្រសើរ ដោយការនេះមានលក្ខណៈខុសពីការវិនិច្ឆ័យជាផ្លូវការដោយតុលាការ។

៣. សន្ធានកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា

នៅប្រទេសកម្ពុជា សន្ធានកម្មតែងតែដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងសង្គម។ មានរបាយការណ៍មួយបានថ្លែងថា "វប្បធម៌ និងប្រព័ន្ធច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជា មាននិន្នាការជាប្រពៃណីទៅរកដល់សន្ធានកម្ម ជាជាងជម្លោះជាគូបដិបក្ខ និងបណ្តឹងទៅតុលាការ។ ហេតុនេះ ដំណោះស្រាយតាមការស្រុះស្រួលគឺជាធម្មនិយម..."។[៩៦] ឧទាហរណ៍ វិវាទគ្រួសារត្រូវបានសម្រុះសម្រួលតាមទម្លាប់ដោយសមាជិកគ្រួសារផ្សេងទៀត ឬដោយមេដឹកនាំនៅក្នុងមូលដ្ឋានដែលគេគោរព។ សព្វថ្ងៃនេះ សន្ធានកម្មបន្តដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទនៅប្រទេសកម្ពុជា។ ការអង្កេតមួយរបស់ធនាគារពិភពលោកអំពីសហគ្រាសខ្នាតតូចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា សន្ធានកម្មគឺជាវិធីសាស្ត្រដ៏ពេញនិយមជាងគេក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ បន្ទាប់ពីការចរចា។[៩៧]

ដោយសារតែសារៈសំខាន់នៃសន្ធានកម្មចំពោះប្រទេសកម្ពុជា ក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្តិជាតិបានវិវត្តទៅរកការដាក់បញ្ចូលនូវជម្រើសសន្ធានកម្មជាច្រើន ហើយភាគីវិវាទអាចស្វែងរកជំនួយពីប្រភពចំរុះជាច្រើនទៀត។ ចំពោះជម្លោះគ្រួសារ ភាគីអាចស្វែងរកជំនួយសម្រុះសម្រួលពីមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ ឬពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នៅក្នុងមូលដ្ឋាន។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងកំពុងពិចារណាពីការលែងលះ ក៏នៅមានដំណើរការ "ផ្សះផ្សា" ចំនួន១៥ថ្ងៃ ដែលចាប់ផ្តើមនៅថ្នាក់ឃុំ-សង្កាត់ មុននឹងរឿងក្តីត្រូវបានបញ្ជូនទៅតុលាការដែរ។[៩៨] ក្រសួងការងារជួយសម្រុះសម្រួលវិវាទការងារ រវាងនិយោជក

[៩៥] *ដូចមុន។*

[៩៦] ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មសហរដ្ឋអាមេរិក, *មគ្គុទ្ទេសក៍ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រទេសសម្រាប់កម្ពុជា*, ទំព័រ៥៣ (ឆ្នាំ២០០៦)។ *សូមមើលផងដែរ* សន្និសីទអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីពាណិជ្ជកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍ (UNCTAD) និងសភាពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ (ICC), *មគ្គុទ្ទេសក៍វិនិយោគនៅកម្ពុជា : កាលានុវត្តភាព និងល័ក្ខខ័ណ្ឌ*, ទំព័រ ៤៦, UNCTAD/IIE/IIA/2003/6 (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៣)។

[៩៧] ការវាយតម្លៃបរិយាកាសអាជីវកម្មតាមខេត្តនៃប្រទេសកម្ពុជា, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០ នៅទំព័រ៤០ (ឆ្នាំ២០០៧)។ ការអង្កេតបានរកឃើញថា សហគ្រាសក្នុងស្រុកជ្រើសរើសយកសន្ធានកម្មជាជម្រើសល្អបំផុតទីពីររបស់ខ្លួន ជាជាងបណ្តឹងតុលាការ។

[៩៨] **ច្បាប់កម្ពុជាស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ** មាត្រា ៤២ (ឆ្នាំ១៩៨៩)។

និងនិយោជិត។[៩៩] ប្រសិនបើមានវិវាទដីធ្លី ភាគីអាចស្នើសុំសន្ទានកម្មពីគណៈកម្មការសុរិយោដីរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ឬពីអាជ្ញាធរជាតិដោះស្រាយទំនាស់ដីធ្លី។[១០០] ភាគីដែលមានវិវាទពាណិជ្ជកម្ម អាចស្វែងរកសន្ទានកម្មពីមជ្ឈមណ្ឌលជាតិផ្នែកមជ្ឈត្តការថ្មី ដែលស្ថិតនៅក្រោមការទំនុកបំរុងពីសំណាក់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។[១០១] វិវាទរដ្ឋប្បវេណីតូចតាច ដូចជាបញ្ហាបំណុល កិច្ចសន្យា ព្រំប្រទល់ដី កសិដ្ឋាន ការបរិហារកេរ្តិ៍ និងអំពើហិង្សាដែលមិនបង្ករបួសស្នាម អាចត្រូវបានសម្រុះសម្រួលជាផ្លូវការនៅត្រឹមកំរិតក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នៅក្នុងមូលដ្ឋាន តាមរយៈកម្មវិធីមជ្ឈមណ្ឌលសេវាយុត្តិធមិរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល (អាចហៅផងដែរថា " Maison de la Justice ")។[១០២] ចៅក្រមកម្ពុជា ក៏ត្រូវបានប្រគល់សិទ្ធិអំណាច ស្របតាមក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីថ្មីដើម្បីសម្រុះសម្រួលរវាងភាគីនៃបណ្តឹងផងដែរ។[១០៣]

លើសពីនេះទៅទៀត ភាគីនៅតែអាចពឹងផ្អែកលើសន្ទានកម្មនៅខាងក្រៅក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ជាផ្លូវការ។ តាមពិតសន្ទានកម្មប្រហែលជានៅតែជាវិធីដ៏មានប្រជាប្រិយភាពក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ ជាងតាមរយៈប្រព័ន្ធផ្លូវការដដែល។ អ្នកជំនាញការផ្នែកច្បាប់កម្ពុជាម្នាក់បានរកឃើញថាៈ

> នៅតាមជនបទដាច់ស្រយាល ដែលតុលាការត្រូវបានចាត់ទុកថាមានលក្ខណៈឆ្ងាយ និងចម្លែកនៅក្នុងទស្សនៈរបស់អ្នកភូមិ វត្ត(ព្រះវិហារពុទ្ធសាសនា) គឺជាទីដែលគេស្គាល់ច្រើនជាង ហើយត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយប្រជាជនក្នុងមូលដ្ឋានសម្រាប់ដំណោះស្រាយជម្លោះរបស់ពួកគេ ដោយមានជំនួយពីព្រះសង្ឃ ឬអាចារ្យវត្ត។ ដំណោះស្រាយបែបនេះតែងត្រូវបានធ្វើឡើង ជាញឹកញាប់នៅក្នុងជីវិតប្រចាំថ្ងៃ។[១០៤]

---

[៩៩] **ច្បាប់ស្តីពីការងារនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** មាត្រា ៣០០-៣០១, ៣០៣ (ឆ្នាំ១៩៩៧) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "ច.ក.ព.ក"] ។ ឈ្មោះពេញរបស់អតីតក្រសួងទទួលបន្ទុកគឺ "ក្រសួងសង្គមកិច្ច ការងារ បណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និងយុវនីតិសម្បទា"។ នៅឆ្នាំ២០០៤ ឈ្មោះរបស់ក្រសួងបានប្តូរទៅជា "ក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ"។ សម្រាប់សៀវភៅនេះ ក្រសួងទទួលបន្ទុកការងារ គឺសំដៅដល់ "ក្រសួងការងារ" ឬ "ក្រ.ក"។ សូមមើលជំពូកអំពីមជ្ឈត្តការ សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមទៀត។

[១០០] **អនុក្រឹត្យលេខ៤៧ ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់គណៈកម្មការសុរិយោដី** ប្រការ៧-១១, រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា, (ឆ្នាំ២០០២)**ព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបង្កើតអាជ្ញាធរជាតិដោះស្រាយទំនាស់ដីធ្លី** មាត្រា៣ ,រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ១៥, ទំព័រ១១៩០ (ឆ្នាំ២០០៦)។

[១០១] **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា**, រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ៣៧, ទំព័រ៣០០០, (ឆ្នាំ២០០៦) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "ច.ម.ព"]។

[១០២] **ប្រកាសអន្តរក្រសួង របស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងក្រសួងមហាផ្ទៃ,** លេខ៨៥ ប្រការ ៣-៤ (ឆ្នាំ២០០៦)។

[១០៣] ក.ន.វ.-ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, មាត្រា៩៧ (ឆ្នាំ២០០៦) ("តុលាការអាចសាកល្បងធ្វើការផ្សះផ្សាបានទោះបីជាបណ្តឹងស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលណាក៏ដោយ។") និងមាត្រា១០៤ (" នៅក្នុង នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលតុលាការត្រូវសាកល្បងផ្សះផ្សាជាដំបូងសិន...")។ បទអត្ថាធិប្បាយផ្លូវការ ក.ន.វ.-ព.ក. បានបញ្ជាក់ថាមាត្រាទាំងនេះគឺសំដៅដល់ការសម្រុះសម្រួលដែលធ្វើឡើងដោយតុលាការ រួមទាំងការរៀបចំកិច្ចប្រជុំជាឯកជនផ្សេងៗ (ដែលអត្ថបទនោះហៅថា "ការសាកសួរឆ្លង")។ *ខាងលើ* សម្គាល់ទី១២, គន្លឹទី៣ ជំពូកទី២ ផ្នែកទី២(២)(៣), ទំព័រ ៥០-៥១។

[១០៤] គង់ ផល្លាក់ *ការរៀបចំប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការនៅប្រទេសកម្ពុជា* និក្ខេបបទថ្នាក់អនុបណ្ឌិត មហាវិទ្យាល័យជាន់ខ្ពស់ផ្នែកនីតិសាស្ត្រ នៃសាកលវិទ្យាល័យណាហ្គោយ៉ា ទំព័រ៤៧ (ឆ្នាំ២០០១)។ លោក ផល្លាក់ ក៏បានរៀបរាប់ផងដែរអំពីប្រពៃណី

សំណួរសិក្សា

- តើអ្នកធ្លាប់ចូលរួមនៅក្នុងសន្ទានកម្មដែរឬទេ? អាចជាសន្ទានកម្មក្រៅផ្លូវការមួយ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងគ្រួសារ ឬមិត្តភក្តិមែនទេ? ប្រសិនបើមាន តើមានលទ្ធផលយ៉ាងដូចម្ដេចខ្លះ?
- តើអ្នកធ្លាប់ព្យាយាមដោះស្រាយបញ្ហារវាងមិត្តភក្តិពីរនាក់ឬទេ? បើធ្លាប់ តើអ្នកគឺជាអ្នកសម្រុះសម្រួលឬ?
- តើអ្នកធ្លាប់បានឃើញ ឬដឹងឮអំពីសន្ទានកម្មជាផ្លូវការ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់នៅប្រទេសកម្ពុជាដែរឬទេ ? ប្រសិនបើធ្លាប់ តើមានលទ្ធផលយ៉ាងដូចម្ដេចខ្លះ?

សន្ទានកម្មអាចជួយដោះស្រាយបញ្ហាមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងប្រព័ន្ធយុត្តិធមិនៅប្រទេសកម្ពុជា។ ការសិក្សាមួយចំនួនបង្ហាញថាសន្ទានកម្មអាចកែលម្អការទទួលបានយុត្តិធមិ តាមវិធីជាច្រើនយ៉ាង។ សន្ទានកម្ម អាចជួយឱ្យស្រទាប់ប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រនៅក្នុងសង្គមបានចូលរួមនៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ ក្នុងករណីដែលពួកគេមិនអាចមានលទ្ធភាពជួលមេធាវីសម្រាប់បណ្ដឹងទៅតុលាការដែលមានពីមុនមក។[១០៥] សន្ទានកម្មអាចធ្វើឡើងនៅទីជនបទ ឬតំបន់ដែលមិនមានតុលាការ។[១០៦] សន្ទានកម្មអាចត្រូវបានធ្វើឡើងនៅចុងសប្ដាហ៍ ឬនៅពេលល្ងាច ដើម្បីកុំឱ្យអ្នកចូលរួមត្រូវឈប់សម្រាកពីការងារធ្វើស្រែចំការ។ លក្ខណៈក្រៅផ្លូវការនៃសន្ទានកម្មក៏អាចមានភាពមិនសូវគំរាមកំហែងចំពោះប្រជាជនដែលសំលឹងមើលប្រព័ន្ធតុលាការ ឬរដ្ឋាភិបាល ដោយភាពសង្ស័យ និងភ័យខ្លាច។[១០៧]

សន្ទានកម្មក៏អាចកែលម្អឥរិយាបថរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ចំពោះប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជាផងដែរ។ ការសង្កត់ធ្ងន់នៃសន្ទានកម្មទៅលើការសម្រេចចិត្តដែលផ្ដោតលើភាគី អនុញ្ញាតឱ្យភាគីដោះស្រាយរឿងក្ដី ស្របតាមផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេ។ ដោយសារតែដំណោះស្រាយត្រូវបានធ្វើឡើងដោយស្ម័គ្រចិត្ត សន្ទានកម្ម លុបបំបាត់នូវលក្ខណៈចាប់បង្ខំដែលតម្រូវដោយសាលក្រមតុលាការ។ ការសិក្សាមួយចំនួនបានបង្ហាញថាសន្ទានកម្ម ហាក់មានអត្រាបំពេញចិត្តអ្នកប្រើប្រាស់យ៉ាង

ដោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការដ៏គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយរបស់កម្ពុជា ហៅថា *ព្រះរាជសវនាការ* (សវនាការរបស់ព្រះរាជា) ដែលក្នុងនោះនោះព្រះមហាក្សត្រខ្មែរទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់អំពីរឿងរ៉ាវវិវាទផ្សេងៗ ព្រមទាំងផ្ដល់ព្រះរាជតម្រិះដែលមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ ពិធីនេះត្រូវបានអនុវត្តនៅមុនឆ្នាំ១៩៧០ និងបង្កើតឡើងវិញក្នុងរយៈពេលមួយដ៏ខ្លីនៅក្នុងកំឡុងឆ្នាំ១៩៩៤ ហើយក្រោយមកក៏ត្រូវបានផ្អាកដោយមិនដឹងមូលហេតុ។ *ដូចមុន* នៅទំព័រ ៩៤-៩៥។

[១០៥] Scott Brown et al. **មគ្គុទ្ទេសក៍សម្រាប់អ្នកអនុវត្តដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ** (មជ្ឈម. ដើម្បីលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងអភិបាលកិច្ច, USAID ឆ្នាំ១៩៩៨) *មាននៅ* http://www.usaid.gov/our_work/democracy_and_governance/publications/pdfs/pnacb895.pdf [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា មគ្គុទ្ទេសក៍ ADR], ឧបសម្ព័ន្ធ ខ, *ករណីសិក្សាប្រទេសស្រីលង្កា, ករណីសិក្សាប្រទេសបង់ក្លាដែស*។

[១០៦] Fred E. Jandt & Paul B. Pedersen **ការគ្រប់គ្រងជម្លោះប្រកបដោយភាពស្ថាបនា: ករណីអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក** (Thousand Oaks, ឆ្នាំ១៩៩៦), កត់សម្គាល់អំពីឧទាហរណ៍គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍នៃគណៈកម្មាធិការសម្រុះសម្រួលប្រជាជន ដែលស្ម័គ្រចិត្ត នៅតាមភូមិ ចំនួនជាងមួយលាន នៅប្រទេសចិន ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ១៩៨២។

[១០៧] Alkon កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩៣, នៅទំព័រ៣៩៤។

ខ្ពស់។[១០៨] ជាលទ្ធផល ភាគីនៃសន្ទានកម្មអាចចាប់ផ្តើមមើលឃើញប្រព័ន្ធតុលាការទូទៅកាន់តែមានភាពវិជ្ជមាន ដែលនឹងអាចជួយឱ្យគោលការណ៍នីតិរដ្ឋកាន់តែមានភាពប្រសើរឡើង។

នៅពេលខាងមុខ សន្ទានកម្មក៏អាចជួយពង្រឹងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន សន្ទានកម្មមានតួនាទីរៀបចំមេដឹកនាំសហគមន៍ បង្កើននូវការចូលរួមពីសំណាក់ប្រជាពលរដ្ឋ និងបង្កើតដំណើរការជាសាធារណៈដែលជួយសម្រួលដល់ការផ្លាស់ប្តូររចនាសម្ព័ន្ធ និងការផ្លាស់ប្តូរជាវិជ្ជមានរបស់សង្គម ដែលសុទ្ធសឹងតែជាអត្ថប្រយោជន៍។[១០៩] ឧទាហរណ៍ អ្នកនយោបាយអាហ្វ្រិកខាងត្បូងឈានមុខគេម្នាក់បានថ្លែងថា "ភាពជោគជ័យនៃសេវាសន្ទានកម្មជាច្រើន បានជួយតម្រង់ទិសប្រទេសនេះពីវប្បធម៌ហិង្សា ទៅជាវប្បធម៌មិចរចា"។[១១០] ករណីដូចគ្នានេះក៏ប្រហែលជាអាចកើតមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានដែរ។

លើសពីនេះទៅទៀត ការប្រើប្រាស់ដែលកាន់តែកើនឡើងរបស់សន្ទានកម្ម (ដោយមានការបណ្តុះបណ្តាលសមស្រប) អាចជួយកសាងវប្បធម៌ស្រុះស្រួលគ្នានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ដោយមានជំនួយពីពេលវេលា ភាគី និងតំណាងអាចប្រើប្រាស់កាន់តែច្រើនឡើង នូវវិធីដែលមិនប្រឈមមុខដាក់គ្នា ដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះ និងចាប់ផ្តើមមានការទទួលខុសត្រូវផ្ទាល់ខ្លួនដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះទាំងនោះ។ ប្រការនេះមានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់ការអភិវឌ្ឍ ដែលកំពុងតែបន្តទៅមុខ របស់ប្រទេសកម្ពុជា។

សំណួរសិក្សា

តើវិវាទដែលប្រើរយៈពេលយូរនៅប្រទេសកម្ពុជាមានអ្វីខ្លះ? តើគេអាចដោះស្រាយវិវាទទាំងនោះតាមរយៈសន្ទានកម្មបានដែរឬទេ ?

---

[១០៨] នៅក្នុងកម្មវិធីសន្ទានកម្មដែលផ្តួចផ្តើមឡើងដោយធនាគារពិភពលោក/សាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ នៅប្រទេសបូស្នៀ និងអែរស៊ីហ្គោវិន ៩៦ភាគរយនៃអ្នកចូលរួមបានបង្ហាញឃើញថា ពួកគេនឹងប្រើប្រាស់សន្ទានកម្មនៅលើកក្រោយទៀត។ **គម្រោងគ្រាប់ពូជនៃធនាគារពិភពលោក/សាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ និងវិទ្យាស្ថានកាណាដា ដើម្បីដំណោះស្រាយវិវាទ,** VESNA DASOVIC-MARKOVIC & KENDEL RUST, **ការបញ្ចូលសន្ទានកម្មនៅក្នុងសាលាដំបូងនៅបានចាលូកា**, កថាខ័ណ្ឌ៧ (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៤) មាននៅ http://www2.ifc.org/seed/PDFs/ADR_BiH_Final_Report.PDF (ចូលទស្សនាលើក ចុងក្រោយ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨), [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា របាយការណ៍វាយតម្លៃ BiH ធនាគារពិភពលោក], ធ្វើគុណកថា ដោយ Steven Austermiller កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៥, នៅទំព័រ៨៥, សម្គាល់លេខ ១៨៦។ *សូមមើលផងដែរ* មគ្គុទ្ទេសក៏ ADR, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៥, នៅឧបសម្ព័ន្ធ ខ, *ករណីសិក្សាប្រទេសស្រីលង្កា, ករណីសិក្សាប្រទេសបង់ក្លាដែស*។

[១០៩] Austermiller កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៥ នៅទំព័រ១៨៣ (ធ្វើគុណកថាពីឧទាហរណ៍នៃសន្ទានកម្មនៅប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ប្រទេសហ្វីលីពីន និងប្រទេសអ៊ុយក្រែន)។

[១១០] *ដូចមុន* នៅទំព័រ១៨៣, គុណកថាពីករណីសិក្សាលើប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង នៅក្នុងមគ្គុទ្ទេសក៏ ADR, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៥។

៤. សន្ទានកម្មធៀបនឹងការចរចា

ជួនកាល សន្ទានកម្មប្រៀបដូចជាការចរចាប្រភេទពិសេសមួយ ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរនេះអនុញ្ញាតឱ្យភាគីវិវាទឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀងរវាងគ្នានិងគ្នា ។ ទាំងក្នុងសន្ទានកម្ម និងការចរចា ដំណោះស្រាយនឹងមិនអាចកើតមានឡើយ លុះត្រាតែភាគីទាំងអស់មានការព្រមព្រៀងគ្នា ។ លើសពីនេះទៅទៀត វិធីសាស្ត្រទាំងពីរនេះ ជាទូទៅ តែងប្រើប្រាស់ការវិភាគផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ដើម្បីឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយមួយ ។ ជាចុងក្រោយ វិធីទាំងពីរនេះគឺជាដំណើរការក្រៅផ្លូវច្បាប់ ដែលមានការអាចអនុញ្ញាត ប៉ុន្តែមិនតម្រូវឱ្យកូនក្ដីមានមេធាវីឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គេមិនត្រូវច្រឡំគ្នារវាង សន្ទានកម្ម និងការចរចាឡើយ ។ វាមានភាពខុសគ្នាសំខាន់ៗមួយចំនួនដូចខាងក្រោមៈ

- នៅក្នុងសន្ទានកម្ម ភាគីវិវាទនឹងចូលរួមដោយផ្ទាល់ស្ទើរតែគ្រប់ពេលទាំងអស់ក្នុងដំណើរការសម្រុះសម្រួល ។ រីឯនៅក្នុងការចរចាវិញ ភាគីជាទូទៅតែងចូលរួមដោយប្រយោល តាមរយៈមេធាវីរបស់ពួកគេ ឬតំណាងផ្សេងទៀត ហើយមានវត្តមានដោយផ្ទាល់តែនៅពេលចុងបញ្ចប់ប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀង ។ ការចូលរួមដោយប្រយោលនៅក្នុងការចរចាអាចអនុវត្តបានជាពិសេស នៅពេលដែលវិវាទនោះ មានពាក់ព័ន្ធនឹងក្រុមហ៊ុនធំៗ ឬភាគីអន្តរជាតិ ។

- នៅក្នុងសន្ទានកម្ម ភាគីទីបីដែលអព្យាក្រឹតតែងតែធ្វើជាប្រធានកិច្ចប្រជុំជានិច្ច ។ រីឯនៅក្នុងការចរចាវិញ មិនមានការចូលរួមពីសំណាក់ភាគីទីបីឡើយ ។ វាគឺជាដំណើរការឯកជនសុទ្ធសាធដែលមាន ការចូលរួមតែពីសំណាក់ភាគីដែលពាក់ព័ន្ធតែប៉ុណ្ណោះ ។

- ជាទូទៅ សន្ទានកម្មគឺជាព្រឹត្តិការណ៍តែមួយ និងផ្លូវការ ដែលមានរយៈពេលមួយ ឬច្រើនថ្ងៃ ។ វាមានដំណើរការចាប់ផ្ដើម ពាក់កណ្ដាល និងបញ្ចប់ យ៉ាងច្បាស់លាស់ ។ ភាគីត្រូវយល់ព្រមចូលរួមនៅក្នុង សន្ទានកម្ម ហើយជាទូទៅត្រូវធ្វើផែនការសម្រាប់កិច្ចការនេះ ដោយកំណត់អំពី សន្ទានករី ដំណើរសន្ទានកម្ម កាលវិភាគ និងថ្លៃឈ្នួល (ប្រសិនបើមាន) ក្នុងចំណោមអ្វីៗជាច្រើនទៀត ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការចរចាអាចកើតឡើង ក្នុងរយៈពេលជាច្រើនខែ ឬឆ្នាំ ។ វាអាចចាប់ផ្ដើម និងបញ្ចប់ដោយគ្មានការជូនដំណឹង ឬការត្រៀមខ្លួន ។ ការចរចាអាចត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរយៈទូរស័ព្ទ ទូរសារ លិខិត អ៊ីមែល ឬការពិភាក្សាទល់មុខគ្នាដោយផ្ទាល់ ។

- ជាទូទៅ សន្ទានកម្មកើតឡើងនៅពេលចាប់ផ្ដើមវិវាទ ឬនៅពេលណាមួយមុនពេលឡើងសវនាការចម្បងនៅក្នុងបណ្ដឹងផ្លូវច្បាប់ ។ រីឯការចរចា អាចធ្វើឡើងនៅពេលណាមួយក៏បាន សូម្បីក្រោយពេលដែលវិវាទត្រូវបានវិនិច្ឆ័យរួចក្ដី ។

- សន្ទានកម្ម ជាទូទៅ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគិតអំពីវិធីសាស្ត្រផ្អែកលើផលប្រយោជន៍ ។ ចំណែកឯការចរចាដូចបានពិភាក្សានៅក្នុងជំពូកមុននេះ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយវិធីសាស្ត្រផ្អែកលើជំហរ ឬលើផលប្រយោជន៍ ។

៩. តើវិវាទណាខ្លះដែលស័ក្តិសមបំផុតចំពោះសន្ធានកម្ម?

សន្ធានកម្មគឺសមស្របបំផុត នៅពេលដែលភាគីមានបំណងចង់រក្សាចំណងទាក់ទងជាបន្តទៀត។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើ ធីតា ធ្វើការនៅភោជនីយដ្ឋានរបស់ ប៊ុនសេង ហើយពួកគេទាំងពីរនាក់មានវិវាទនឹងគ្នាអំពីរឿងម៉ោងធ្វើការ ភាគីទាំងពីរអាចនឹងចង់ដោះស្រាយវិវាទដោយមានភាគីទីបីដែលអព្យាក្រឹត ដែលអាចស្វែងរកផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេរៀង១ខ្លួន និងជួយពួកគេឱ្យរកបាននូវដំណោះស្រាយមួយដែលមានការពេញចិត្តទាំងសងខាង។ ឧទាហរណ៍មួយទៀត ពាក់ព័ន្ធនឹងប្តីប្រពន្ធមួយគូដែលឈ្លោះប្រកែកគ្នាអំពីរឿងលុយកាក់។ ដោយសារតែភាគីទាំងពីរស្រឡាញ់គ្នា ហើយនៅតែចង់រួមរស់ជាមួយគ្នាតទៅទៀត វាគឺជាផលប្រយោជន៍ប្រសើរបំផុតសម្រាប់ពួកគេ ក្នុងការព្យាយាមដោះស្រាយបញ្ហានោះដោយសន្តិវិធី។ ជួនកាលភាគីទីបីអាចសម្រុះសម្រួលភាគីទាំងពីរ ហើយសក្សាបាននូវសម្ព័នភាព ដែលអាចមានសារៈ-សំខាន់ជាងកម្មវត្ថុជាក់ស្តែងនៃវិវាទនោះទៅទៀត។

សន្ធានកម្មក៏មានសារៈប្រយោជន៍ផងដែរ ប្រសិនបើភាគីបានបង្ហាញចំណាប់អារម្មណ៍ចំពោះដោះស្រាយដែលឆាប់រហ័ស និង/ឬ ជាឯកជន។ ឧទាហរណ៍ ក្រុមហ៊ុនពីរអាចមិនខ្វល់អំពីសម្ព័ន្ធភាពនាពេលអនាគតរបស់ពួកគេ ប៉ុន្តែអាចមានចំណាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទជាឯកជន និងឱ្យបានឆាប់រហ័ស ដើម្បីជៀសវាងការជំនុំជម្រះជាសាធារណៈនៅក្នុងតុលាការ។

សន្ធានកម្មក៏សមស្របផងដែរ ប្រសិនបើភាគីមានចំណាប់អារម្មណ៍ចំពោះដំណោះស្រាយប៉ុន្តែមិនភាពជឿជាក់លើគ្នាទៅវិញទៅមក។ សន្ធានការីដ៏ជំនាញម្នាក់អាចជួយភាគីនីមួយ១ ឱ្យបង្ហាញសម្ទើរបស់ខ្លួន ដល់ភាគីម្ខាងទៀតតាមរបៀបដែលអាចទទួលយកបាន។ វាជាប្រការសំខាន់ ពីព្រោះការសង្ស័យគ្នាទៅវិញទៅមករបស់ភាគីវិវាទ អាចបង្ការមិនឱ្យពួកគេយកសម្ទើរបស់សមភាគីខ្លួនមកពិចារណាឱ្យបានហ្មត់ចត់ឡើយ។

សន្ធានកម្មក៏សមស្របផងដែរ ប្រសិនបើរឿងក្តីនោះមានសារៈសំខាន់ ហើយគ្មានភាគីណាមួយអាចចាញ់បាន។ មជ្ឈត្តការ និងបណ្តឹងទៅតុលាការ ហាក់ដូចជាផ្តល់នូវសេចក្តីសម្រេចតាមផ្លូវច្បាប់ ដែលជាញឹកញាប់ តែងតម្រូវឱ្យមានអ្នកចាញ់ និងអ្នកឈ្នះ។ ប្រសិនបើគ្មានភាគីណាមួយចង់ប្រថុយនឹងការចាញ់ នោះសន្ធានកម្មអនុញ្ញាតឱ្យភាគីទាំងពីរដោះស្រាយរឿងក្តីនោះដោយឱ្យភាគីទាំងសងខាងឈ្នះ។

ដូចគ្នានេះផងដែរ ប្រសិនបើភាគីចង់រក្សាការគ្រប់គ្រងលើរបៀបដោះស្រាយវិវាទ ពេលនោះសន្ធានកម្មគឺជាជម្រើសមួយដ៏ល្អបំផុត។ ឧទាហរណ៍ បងប្អូនប្រុសពីរនាក់អាចឈ្លោះគ្នាពីរឿងគ្រប់គ្រងអាជីវកម្មរបស់គ្រួសារ ហើយចង់ដោះស្រាយបញ្ហានេះ ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍ឯកជនមួយចំនួន។ សន្ធានកម្មអនុញ្ញាតឱ្យមានការព្រមព្រៀង និងការរៀបចំជាពិសេស ដែលអាចមិនមែនជាលទ្ធភាពមួយនៅក្នុងបណ្តឹងទៅតុលាការ។

ទោះបីជាសន្ធានកម្មគឺជាដំណើរការកាន់តែមានលក្ខណៈផ្លូវការជាងការចរចាក៏ដោយ ក៏រឿងក្តីតូចតាចមួយចំនួននៅតែអាចដោះស្រាយប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពតាមរយៈសន្ធានកម្មដែរ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើសុជាតា និងសុភាពមានការឈ្លោះប្រកែកគ្នារឿងអ្នកណាលាងចាន បន្ទាប់ពីអាហារពេលល្ងាចរួច បងស្រីរបស់ពួកគេឈ្មោះ គីមសាន់អាចធ្វើអន្តរាគមន៍ ហើយជួយពួកគេរកការព្រមព្រៀងគ្នាមួយ។ កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងសម្រុះសម្រួលរបស់គីមសាន់អាចកន្លងទៅមិនលើសពីពីរ-បីនាទីមែន ប៉ុន្តែវាអាចដោះស្រាយបញ្ហាបាន នៅពេលដែលការចរចាបរាជ័យ។

សំណួរសិក្សា

ចំពោះវិវាទខាងក្រោមនេះ តើវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការណាមួយដែលប្រសើរជាងគេៈ ការចរចា ឬសន្ធានកម្ម? ចូរពន្យល់មូលហេតុ។

១. សុនាថ រស់នៅក្នុងអាគារផ្ទះល្វែងមួយនៅខេត្តកំពត។ អ្នកគ្រប់គ្រងអាគារបានជួលកម្មករមួយចំនួនពីក្រុមហ៊ុនតូចមួយ ដើម្បីសម្អាតផ្នែកខាងក្រៅអាគារជាមួយនឹងសូលុយស្យុងអាស៊ីត។ ដោយសារតែអាស៊ីតអាចធ្វើឱ្យរលាក ពួកគេព្យាយាមបិទបង្អួចអាគារទាំងអស់។ ប៉ុន្តែ ពួកគេមិនបានបិទបង្អួចនៅផ្ទះរបស់ សុនាថ ដោយសារការធ្វេសប្រហែស។ នៅពេលគាត់ចេញក្រៅផ្ទះ ទឹកអាស៊ីតខ្លះជ្រាបចូល ហើយប៉ះត្រូវគ្រឿងតុបតែងលម្អមួយចំនួនដែលគាត់ដាក់នៅជិតបង្អួច។ នៅពេលគាត់ត្រឡប់មកផ្ទះវិញ គាត់បានព្យាយាមចាប់យកគ្រឿងតុបតែងលម្អមួយ ហើយក៏រលាកដៃរបស់គាត់។

សុនាថ ព្យាយាមសុំឱ្យក្រុមហ៊ុនសម្អាតសងការខូចខាតចំពោះការរលាកដៃរបស់គាត់ ប៉ុន្តែក្រុមហ៊ុននោះបដិសេធ។ គាត់ក៏បានព្យាយាមទាមទារសំណងពីម្ចាស់អាគារផងដែរ ដែលបានជួលអ្នកសម្អាត ប៉ុន្តែម្ចាស់អាគារក៏បដិសេធដែរ។ ការវះកាត់ដើម្បីព្យាបាលដៃរបស់គាត់ត្រូវចំណាយអស់ប្រាក់២៥០ដុល្លា។ នៅពេលគាត់ចង់បន្តប្តឹងទាមទារសំណងពីក្រុមហ៊ុនសម្អាត និងម្ចាស់អាគារ គាត់មានការព្រួយបារម្ភថា ការចំណាយទៅលើបណ្តឹងតុលាការ អាចច្រើនជាងប្រាក់ដែលគាត់ទាមទារពិតប្រាកដទៅទៀត។ លើសពីនេះទៅទៀត គាត់មានការព្រួយបារម្ភថាម្ចាស់អាគារអាចមានប្រតិកម្មតបត ហើយដំឡើងថ្លៃឈ្នួល ឬបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលរបស់គាត់។

២. សុវណ្ណ ជាម្ចាស់កសិដ្ឋានវ័យចំណាស់ម្នាក់។ គាត់មានដីធ្វើកសិកម្ម ទំហំ ៤០ ហិចតានៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។ គាត់មានកូន៤នាក់ ប្រុស ២ ស្រី ២។ នៅពេល សុវណ្ណ ទទួលមរណភាព គាត់បានបន្សល់ទុកដីកសិដ្ឋានរបស់គាត់ដល់កូនៗ ដោយក្នុងម្នាក់ៗទទួលបាន ១០ហិចតា។ ប៉ុន្តែ មានតែបងប្រុសច្បងឈ្មោះ ឆាយ ប៉ុណ្ណោះ ដែលដឹងអំពីរបៀបដំណើរការកសិដ្ឋាននោះ។ ប្អូនប្រុស ប្អូនស្រីផ្សេងទៀត ដែលធ្វើការនៅកន្លែងផ្សេងនៅក្នុងភូមិ និងមិនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកសិដ្ឋាន ក៏អនុញ្ញាតឱ្យបងប្រុសច្បងរបស់ខ្លួនគ្រប់គ្រងកសិដ្ឋានដែលជាចំណែករបស់ពួកគេដែរ។ ពួកគេទទួលបានប្រាក់ចំណូលមួយចំនួនពីចំណែកកសិដ្ឋាននោះ ទោះបីជា សុវណ្ណ ទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍ដ៏ខ្ពស់សម្រាប់ការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួនក៏ដោយ។

អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំក្រោយមក ប្រាក់ចំណូលពីកសិដ្ឋានបានធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំង។ នៅចន្លោះពេលនោះ ប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់ឆាយបានកើនឡើង។ តាមពិត គាត់ថែមទាំងបានទិញរថយន្តថ្មីជូនប្រពន្ធរបស់គាត់ទៀតផង។ ប្អូនប្រុសស្រីរបស់គាត់មានការព្រួយបារម្ភថា ឆាយ គ្រប់គ្រងកសិដ្ឋានមិនបានល្អ។ ប៉ុន្តែ ពួកគេមានការព្រួយបារម្ភក្នុងការប្រឈមមុខតទល់នឹងបងប្រុសរបស់ខ្លួន ជាពិសេសគាត់អាចចាកចេញ ប្រសិនបើពួកគេរិះគន់ការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់។ ប្រសិនបើមានករណីនេះកើតឡើង ពួកគេអាចនឹងត្រូវតែលក់ដីរបស់ខ្លួន។

៣. គីម និង សារឿន រស់នៅក្នុងខេត្តកំពង់ធំ ។ ពួកគេបានរៀបការជាមួយគ្នាអស់រយៈពេល១០ឆ្នាំមកហើយ ហើយមានកូនពីរនាក់។ គេទាំងពីរនាក់ស្រឡាញ់កូនរបស់ពួកគេខ្លាំងណាស់។ ប៉ុន្តែ គីម និង សារឿន មានបញ្ហាខាងទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេ។ សារឿនរអ៊ូរទាំថា គីម ធ្វើការច្រើនពេក និងមិនដែលចំណាយពេលនៅជាមួយនាងឡើយ ប៉ុន្តែ គីម ស្រឡាញ់ការងាររបស់គាត់ ហើយមិនចង់ឈប់ធ្វើការនោះទេ។ នៅពេលគាត់ត្រូវបានដំឡើងដំណែង និងផ្ទេរទៅធ្វើការនៅការិយាល័យរាជធានីភ្នំពេញ សារឿន បដិសេធមិនព្រមទៅជាមួយ។ ពួកគេព្រមព្រៀងគ្នាលែងលះ។ ក្នុងនោះមានបញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុមួយចំនួនដែលពួកគេទាំងពីរត្រូវដោះស្រាយ ប៉ុន្តែបញ្ហាធំបំផុតគឺរឿងចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូន និងសិទ្ធិសួរសុខទុក្ខកូន។ ទាំង គីម និង សារឿន ចង់ឃើញកូនរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែក៏ចង់បានដំណោះស្រាយមួយដែលប្រកបដោយឧត្តមប្រយោជន៍របស់កូនផងដែរ។ ពួកគេមានការសង្ស័យខ្លះៗថា មានអ្នកខាងក្រៅជ្រៀតជ្រែកក្នុងបញ្ហាផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេ។

៦. តើសន្ទានកម្មគួរកើតឡើងនៅពេលណា?

ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ សន្ទានកម្មអាចកើតឡើងស្ទើរតែគ្រប់ពេលទាំងអស់ នៅក្នុងកំឡុងពេលមានវិវាទ។ ជាទូទៅ ភាគីនឹងព្យាយាមធ្វើការចរចាក្រៅផ្លូវការជាមុនសិន។ ប្រសិនការបើការចរចាទាំងនោះបរាជ័យ ជួនកាលភាគីវិវាទនឹងសាកល្បងសន្ទានកម្មវិញម្តង។ ខដោះស្រាយវិវាទជាច្រើននៅក្នុងកិច្ចសន្យានឹងបញ្ជាក់ថា ប្រសិនបើមានវិវាទកើតឡើង ភាគីយល់ព្រមធ្វើសន្ទានកម្ម មុននឹងដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការ។ ដំណើរការពិសេសហៅថា *មជ្ឈត្តការសន្ទាន* (Med-Arb) ជួនកាលត្រូវបានបញ្ជាក់ថាជាដំណើរដំណោះស្រាយវិវាទនៅក្នុងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្ម។ នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការសន្ទាន ភាគីសន្យាធ្វើសន្ទានកម្មជាមុនសិន ហើយប្រសិនបើពួកគេបរាជ័យក្នុងដំណោះស្រាយបញ្ហា ភាគីនឹងចាប់ ធ្វើមជ្ឈត្តការ។ ដូច្នេះ លំដាប់លំដោយទូទៅគឺ:

ការចរចា → សន្ទានកម្ម → មជ្ឈត្តការ ឬបណ្តឹងទៅតុលាការ

លំដាប់លំដោយនេះមានលក្ខណៈជាតក្កនុលោម ពីព្រោះវិធីសាស្ត្រទីមួយដែលត្រូវប្រើមិនត្រូវចំណាយច្រើន ឆាប់រហ័ស និងក្រៅផ្លូវការ។ បន្ទាប់ពីនោះមក វិធីសាស្ត្រដទៃទៀតនឹងមានលក្ខណៈកាន់តែផ្លូវការ និងមានតម្លៃកាន់តែខ្ពស់ នៅពេលដែលភាគីចេះតែបន្តទៅមុខតាមបញ្ជីនោះ។

សន្ទានកម្មក៏អាចកើតឡើងផងដែរ ក្រោយពីពាក្យបណ្តឹងត្រូវបានដាក់ទៅតុលាការ។ ប្រព័ន្ធតុលាការមួយចំនួនអនុញ្ញាតឱ្យមានសន្ទានកម្មដែលគាំទ្រដោយស្ថាប័នតុលាការ បន្ទាប់ពីពាក្យបណ្តឹងដើមត្រូវធ្វើ។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាចែងថា ក្នុងនីតិវិធីត្រៀមមុនពេលទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ (សវនាការ) ចៅក្រមគួរសាកល្បងសម្រុះសម្រួល ដើម្បីជួយភាគីឱ្យដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេ។[១១១] ហើយក្នុងបញ្ញត្តិមួយទៀត ចៅក្រមត្រូវបានប្រគល់សិទ្ធិអំណាចឱ្យដឹកនាំកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួល នៅដំណាក់កាលណាមួយក៏បាន នៅក្នុងដំណើរការនៃបណ្តឹង។[១១២]

ជាទូទៅ ការព្យាយាមសម្រុះសម្រួលកាន់តែឆាប់ នឹងអាចមានភាពជោគជ័យកាន់តែច្រើន ដោយសារតែមានមូលហេតុពីរយ៉ាង។ មូលហេតុទីមួយ នៅពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការបណ្តឹង ភាគីអាចមិនចាំបាច់ចំណាយប្រាក់ច្រើនលើមេធាវី និងសោហ៊ុយផ្សេងទៀតឡើយ។ ដំណោះស្រាយដែលឆាប់រហ័សតាមរយៈសន្ទានកម្ម ជួយសន្សំសំចៃប្រាក់លើមេធាវី និងសោហ៊ុយផ្សេងទៀតបានយ៉ាងច្រើន តាមការសន្មត់ថាភាគីបង់ប្រាក់មេធាវីផ្អែកលើតម្រូវការពេលវេលាដែលមេធាវីធ្វើការនៅលើរឿងក្តីនោះ។ ដំណោះស្រាយតាមសន្ទានកម្មនាពេលក្រោយមកទៀត នៅក្នុងដំណើរការបណ្តឹង នៅតែអាចធ្វើបាន ប៉ុន្តែវាមិនជួយឱ្យសន្សំសំចៃប្រាក់កម្រៃទៅលើមេធាវីបានច្រើននោះទេ ដោយសារការចំណាយទាំងនេះអាច

[១១១] ក.ន.រ.-ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, មាត្រា ១៤០។

[១១២] *ដូចមុន*, មាត្រា ៩៧។

កើតឡើងរួចទៅហើយ។ សន្ទានកម្មកាន់តែឆាប់ ក៏កាន់តែអាចមានភាពជោគជ័យច្រើនផងដែរ ពីព្រោះនៅពេលដំណើរ-ការតាមបែបប្រតិបក្សចាប់ផ្តើម ភាគីអាចកាន់តែលុងជ្រៅទៅក្នុងជំហរ និងអារម្មណ៍របស់ខ្លួន។

ដោយសារវិវាទទាំងអស់ខុសពីគ្នា ប្រការសំខាន់គឺត្រូវព្យាយាមកំណត់ថាតើវិវាទនោះអាចធ្វើសន្ទានកម្មបានឬទេ មុនពេលដែលធ្វើសន្ទ្ធើ ។

សន្ទានកម្មអាចមានភាពឆាប់រហ័សពេក និងមិនសមស្រប មុនពេលមានហេតុការណ៍មួយចំនួន។ នៅពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ ភាគីអាចមិនបានត្រៀមខ្លួនក្នុងការចូលរួមឱ្យបានផុសផុល។ ពួកគេអាចមិនបានស៊ើបអង្កេតឱ្យបានពេញលេញអំពីច្បាប់អនុវត្តន៍ និងអង្គហេតុ។ ពួកគេអាចមិនបានពិចារណាអំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ។ ហើយពួកគេអាចមិនចូលរួមក្នុងការផ្លាស់ប្តូរឯកសារ (ដែលនៅសហរដ្ឋអាមេរិកគេហៅថា "ការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មាន") និងការបង្ហាញគោលជំហររបស់ខ្លួន ហេតុនេះពួកគេមិនយល់ទាំងស្រុងអំពីការទាមទាររបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ប្រសិនបើសន្ទានកម្មត្រូវបានសាកល្បងមុនកិច្ចការចម្បងទាំងនេះ វាគឺជាការចំណាយពេលវេលា និងលុយកាក់ដែលឥតប្រយោជន៍។ ហើយអ្វីដែលអាក្រក់ជាងនេះទៅទៀតនោះ គឺវាអាចធ្វើឱ្យភាគីមានភាពប្រេះឆា ដោយធ្វើឱ្យពួកគេខឹងសម្បារនឹងគ្នា ដោយសារមើលឃើញចំពោះគ្នាថាមានការយល់ច្រលំអំពីខ្លួន ព្រមទាំងចចេសរឹងរូស។

ខ. សន្ទានកម្មជាឯកជន និងសន្ទានកម្មចំណុះស្ថាប័នតុលាការ

សន្ទានកម្មកើតឡើងនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌពីរផ្សេងគ្នាៈ សន្ទានកម្មជាឯកជន និងសន្ទានកម្មចំណុះស្ថាប័នតុលាការ។ នៅក្នុងសន្ទានកម្មជាឯកជន ភាគីវិវាទព្រមព្រៀងគ្នាដោយខ្លួនឯងក្នុងការធ្វើសន្ទានកម្ម។ ការព្រមព្រៀងនោះ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងនៅពេលចុះកិច្ចសន្យា មុនពេលមានវិវាទជាយូរ។ ឬក៏ ប្រសិនបើកិច្ចសន្យាមិនមានបទប្បញ្ញត្តិបែបនោះទេ ភាគីអាចព្រមព្រៀងគ្នាធ្វើសន្ទានកម្មក្រោយពេលមានវិវាទកើតឡើង។

សន្ទានកម្មជាឯកជន ដូចពាក្យនេះបានបញ្ជាក់ ត្រូវបានហៅបែបនេះ ពីព្រោះវាជាការព្រមព្រៀងជាឯកជនក្នុងការសម្រុះសម្រួលវិវាទ។ ជាទូទៅ មិនមានការចូលរួមពីស្ថាប័នតុលាការ នៅក្នុងដំណើរការសន្ទានកម្មនេះឡើយ។ ការលើកលែងគឺមានតែ នៅពេលដែលតុលាការត្រូវបានស្នើសុំឱ្យអនុវត្តនូវកិច្ចព្រមព្រៀងទុកជាមុន រវាងភាគីសន្ទានកម្មប៉ុណ្ណោះ។[១១៣] បើមិនដូច្នេះទេ វានឹងមានលក្ខណៈជាឯកជនសុទ្ធសាធ។ សន្ទានការី គឺជាបុគ្គលឯកជន ហើយវេទិការសន្ទានកម្មក៏មានលក្ខណៈឯកជន។ សន្ទានកម្មជាឯកជនអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគ្មានបណ្តឹង ឬក្នុងកំឡុងពេល ដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការ (ក្នុងករណីណាក៏ដោយ ជាទូទៅ ពាក្យបណ្តឹងនឹងត្រូវផ្អាកសិនរហូតទាល់តែគេដឹងអំពីលទ្ធផលនៃសន្ទានកម្មនោះសិន)។ ប្រសិនបើសន្ទានកម្មនាំឱ្យមានការស្រុះស្រួលគ្នា ពេលនោះគេត្រូវដកពាក្យបណ្តឹងវិញ ហើយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា កំនត់ហេតុសះជានឹងត្រូវធ្វើឡើងដោយចៅក្រម។[១១៤] ប្រសិនបើសន្ទានកម្មមិនបណ្តាលអោយមានការព្រមព្រៀងគ្នានោះទេ ដំណើរការបណ្តឹងនឹងចាប់ផ្តើមនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយមិនមានភាពលម្អៀងលើភាគីណាមួយឡើយ។

នៅក្នុងសន្ទានកម្មចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ[១១៥] តុលាការអាចដំណើរការកម្មវិធីសន្ទានកម្មតែមួយផ្នែក ឬទាំងស្រុងតែម្តង។ វាកើតឡើងនៅក្នុងកំឡុងពេលមានបណ្តឹងតាមច្បាប់។ គេឃើញមាននីតិវិធីសន្ទានកម្មចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការជាច្រើនប្រភេទនៅទូទាំងពិភពលោក។ ជួនកាល នីតិវិធីសន្ទានកម្មចំណុះឱ្យតុលាការ មានលក្ខណៈស្ម័គ្រចិត្ត ដែលមានចៅក្រម ឬមន្ត្រីតុលាការជាអ្នកវិភាគលើរឿងក្តី ហើយស្នើឱ្យភាគីពិចារណាធ្វើសន្ទានកម្មនៅពេលសមស្រប។ នៅក្នុងនីតិវិធីប្រភេទនេះ សន្ទានកម្មអាចកើតឡើងបានដរាបណាភាគីទាំងអស់យល់ព្រមធ្វើតែប៉ុណ្ណោះ។ ប្រសិនបើពួកគេមិនយល់ព្រមទេ គេនឹងចាប់ផ្តើមដំណើរការរឿងក្តីនោះបន្តទៀត។ នៅក្នុងនីតិវិធីដទៃទៀត សន្ទានកម្មមានលក្ខណៈជាកាតព្វកិច្ច ដែលទាមទារឱ្យភាគីធ្វើសន្ទានកម្ម ជាផ្នែកមួយនៃដំណើរការបណ្តឹងនោះ។ ទោះបីជាភាគីត្រូវបានតម្រូវឱ្យធ្វើសន្ទានកម្ម តាមការតម្រូវរបស់នីតិវិធីនោះក៏ដោយ ក៏ពួកគេនៅអាចរក្សាការគ្រប់គ្រងទាំងស្រុងក្នុងការឈានទៅដល់ ឬមិនដល់កិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលមួយបានដែរ។

នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការមួយចំនួន សម្មើធ្វើសន្ទានកម្មត្រូវបានតម្រូវមុនពេលដាក់ពាក្យបណ្តឹង។[១១៦] នេះមានន័យថាភាគីដើមបណ្តឹង ត្រូវបានតម្រូវឱ្យស្នើទៅភាគីចុងចម្លើយក្នុងការធ្វើសន្ទានកម្ម មុននឹងដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលា-

---

[១១៣] តុលាការអាចត្រូវបានស្នើសុំផងដែរ ឱ្យសម្រេចលើទិដ្ឋភាពនៃដំណើរការសន្ទានកម្ម ឬការដាក់ឱ្យអនុវត្តលទ្ធផលសន្ទានកម្មនោះ។

[១១៤] ក.ន.រ.-ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, នៅមាត្រា ២២២។

[១១៥] ជួនកាល ហៅថា សន្ទានកម្មដែលគាំទ្រដោយតុលាការ ឬការសន្ទានកម្មដោយតុលាការ។

[១១៦] ជាទូទៅ ករណីនេះគឺជាការតម្រូវជាមុនសម្រាប់តែរឿងក្តីប្រភេទខ្លះប៉ុណ្ណោះ ដូចជាការទាមទារតូចតាច ឬវិវាទនៃច្បាប់ស្តីពីគ្រួសារ។

ការ។ ប្រសិនបើភាគីចុងចម្លើយយល់ព្រម ពេលនោះសន្ទានកម្មនឹងកើតឡើង។ ប្រសិនបើភាគីចុងចម្លើយបដិសេធ នោះនឹងមិនមានសន្ទានកម្មទេ ហើយភាគីដើមបណ្ដឹងបានបំពេញគ្រប់ល័ក្ខខ័ណ្ឌតម្រូវរបស់ខ្លួនរួចហើយ និងអាចបន្តដាក់បណ្ដឹងទៅតុលាការបាន។

អាស្រ័យទៅលើវិធីដែលគេរៀបចំ សន្ទានការីនៅក្នុងនីតិវិធីចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការអាចជាចៅក្រម[១១៧] ជាមេធាវី ឬជាអ្នកជំនាញក្នុងវិស័យឧស្សាហកម្មឯកជន ដែលចុះកិច្ចសន្យាជាមួយស្ថាប័នតុលាការ។ ជួនកាល សន្ទានការីមិនមែនជាអ្នកចុះកិច្ចសន្យាជាមួយតុលាការទេ ប៉ុន្តែត្រូវបានជួលដោយក្រុមហ៊ុនសន្ទាកម្មឯកជន ដែលផ្ដល់សេវាសន្ទាន-កម្មជំនួសឱ្យតុលាការនោះ។

ភាពខុសគ្នាដ៏សំខាន់មួយទៀតរវាងសន្ទានកម្មចំណុះឱ្យតុលាការ និងសន្ទានកម្មឯកជនគឺការអនុវត្ត។ នៅពេលសន្ទានកម្មចំណុះឱ្យតុលាការបានផលជាការព្រមព្រៀងមួយ ជាទូទៅវានឹងត្រូវកត់ត្រានៅក្នុងកំនត់ហេតុតុលាការ ហើយអាចអនុវត្តបានដោយស្វ័យប្រវត្តិដូចជាសាលក្រមដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ សន្ទានកម្មឯកជន មិនអាចអនុវត្តបានតាមគ្រប់ពេលវេលា តាមវិធីនោះឡើយ។

វិធានអនុវត្តសន្ទានកម្មឯកជនមានភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងនៅទូទាំងពិភពលោក។ នៅក្នុងរដ្ឋជាច្រើននៃប្រទេសអូស្ត្រាលី កិច្ចព្រមព្រៀងដែលធ្វើឡើងតាមរយៈសន្ទានកម្មក្រៅដែនកំនត់នៃបែបបទដែលចំណុះឱ្យតុលាការ មិនអាចត្រូវបានកត់ត្រាដោយតុលាការឡើយ លើកលែងតែដំណើរការបណ្ដឹងទៅតុលាការកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ។[១១៨] វិធានទាំងនេះមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងនៅសហរដ្ឋអាមេរិកដែរ។ ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើមានដំណើរការបណ្ដឹងទៅកាន់តុលាការសហរដ្ឋហើយជាទូទៅ តុលាការចេញដីកាបង្គាប់មួយដែលបញ្ចូលកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលរបស់ភាគីទៅក្នុងសាលក្រម ហើយដែលអាចអនុវត្តបានដូចជាដីការបស់តុលាការដែរ។[១១៩] ប្រសិន បើតុលាការមិនបញ្ចូលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះទៅក្នុងដីការបស់ខ្លួនទេនោះ កិច្ចព្រមព្រៀងសម្រុះសម្រួលគឺគ្រាន់តែជាកិច្ចសន្យាធម្មតាតែប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចអនុវត្តបានតាមរយៈបណ្ដឹងពីបទរំលោភលើកិច្ចសន្យា។ មានការលើកលែងមួយគឺ ចំពោះបណ្ដឹងពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ស្ដីពីគ្រួសារ (ដូចជាការលែងលះ សិទ្ធិគ្រប់គ្រងថែរក្សាកូន សិទ្ធិសួរសុខទុក្ខ និងកាតព្វកិច្ចអាហារកិច្ចជាដើម) ដែលក្នុងនោះ កិច្ចព្រមព្រៀងសម្រុះសម្រួលត្រូវបានចាត់ទុកស្ទើរតែគ្រប់ករណីទាំងអស់ថាជាសាលក្រមតុលាការ។[១២០] នៅប្រទេសបូស្និ និងអ៊ែរហ្សេហ្គោវីន ច្បាប់ថ្មីស្ដីពីសន្ទានកម្ម តម្រូវឱ្យដំណោះស្រាយតាមសន្ទានកម្មទាំងអស់ ទោះជាឯកជន ឬចំណុះឱ្យតុលាការក្ដី អាចអនុវត្តបានដូចសាលក្រមតុលាការដែរ។[១២១]

---

[១១៧] នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ចៅក្រមជាញឹកញាប់តែងធ្វើការសម្រុះសម្រួលនៅក្នុង "ការប្រជុំដោះស្រាយ" បុរេ-សវនាការក្រៅផ្លូវការ។

[១១៨] មគ្គុទ្ទេសក៏ផ្ទុះផ្សា UNCITRAL កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៧ នៅ កថាខ័ណ្ឌ៩០។

[១១៩] *សូមមើល ជាឧទា.* **បទអធិប្បាយអំពីក្រមអនុវត្តនិងដំណោះស្រាយវដ្ឋប្បវេណីរដ្ឋតិចសាស់** ផ្នែកទី១៥៤.០៧១(a)(b) (West. Supp. ឆ្នាំ១៩៩៧)

[១២០] Patterson, *et al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ ១០៨។

[១២១] ZAKON O POSTUPKU MEDIJACIJE BOSNE I HERCEGOVINE [ច្បាប់ស្ដីពីនីតិវិធីសម្រុះសម្រួលប្រទេសបូស្និអ៊ែក-ហ្សេហ្គោវីន] មាត្រា ២៥ (ឆ្នាំ២០០៤)។

នៅក្នុងយុត្តាធិការមួយចំនួនដូចជា អាល្លឺម៉ង់ ឥណ្ឌា ប៉េរូមុយដា ហុងកុង និងចិន ដំណោះស្រាយតាមសន្ទានកម្មឯកជន អាចត្រូវបានបម្លែងទៅជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលមានប្រសិទ្ធិភាពអនុវត្តដូចសាលក្រមតុលាការដែរ។[122] សន្ទានកម្មនៅកម្ពុជាក៏ទំនងជានឹងមានវិធានអនុវត្តន៍ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ។ ច្បាប់កម្ពុជាស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម (ច.ម.ពា) ចែងថាសេវាសម្រុះសម្រួលអាចត្រូវបានផ្តល់ជូនភាគីនៃមជ្ឈត្តការ។[123] ច.ម.ពា. ក៏បានចែងបន្ថែមផងដែរថាដំណោះស្រាយតាមការសម្រុះសម្រួលដែលបានធ្វើឡើងនៅពេលនោះ អាចត្រូវបានកត់ត្រាជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដែលនឹងមានប្រសិទ្ធិភាពអនុវត្តដោយតុលាការយ៉ាងឆាប់រហ័សដូចគ្នានឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យផ្សេងទៀតផងដែរ។[124]

នៅប្រទេសកម្ពុជា ដំណោះស្រាយតាមរយៈសន្ទានកម្មដែលអាចកើតឡើងនៅមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការកម្ពុជានឹងត្រូវដាក់ឱ្យអនុវត្តបាន ដោយតុលាការកម្ពុជា ដូចជាសាលក្រមតុលាការក្នុងស្រុកផងដែរ។

ហើយដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើ ដំណោះស្រាយតាមរយៈសន្ទានកម្មដែលធ្វើឡើង នៅក្នុងកំឡុងពេលដែលដំណើរការបណ្តឹងកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ និងត្រូវបានចាត់ទុកថាជា *ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ* ដែលនឹងទទួលបានការអនុវត្តដ៏ឆាប់រហ័សដូចជាសាលក្រមរបស់តុលាការក្នុងស្រុកផងដែរ។[125]

[122] *សូមមើល* **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការ** (ឆ្នាំ១៩៨៦) (ប្រទេសប៉េរូមុយដា), **បទបញ្ញត្តិស្តីពីមជ្ឈត្តការ និងការផ្សះផ្សា** មាត្រា ៧៣-៧៤ (ឆ្នាំ១៩៩៦) (ប្រទេសឥណ្ឌា), ZIVILPROZEßORDNUNG [**ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីអាល្លឺម៉ង់**] គន្ថីទី១០ កថាខ័ណ្ឌ១០៥៣ (ប្រទេសអាល្លឺម៉ង់), **បទបញ្ញត្តិស្តីពីមជ្ឈត្តការ** កថាខ័ណ្ឌ២គ ចំណងជើងទី៣៤១ (ឆ្នាំ១៩៩៧) (ទីក្រុងហុងកុង), **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតចិន** មាត្រា ៥១ (ឆ្នាំ១៩៩៥) (ប្រទេសចិន)។

[123] ច.ម.ពា កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១, មាត្រា ៣៨។

[124] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៨(២)-(៣)។

[125] ក.ន.វ.-ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, មាត្រា ២២២។

គ. គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃសន្ធានកម្ម

១. *គុណសម្បត្តិ*

- **ល្បឿន**

សន្ធានកម្មអនុញ្ញាតឱ្យភាគីដោះស្រាយវិវាទលំបាកៗក្នុងរយៈពេលមួយដ៏ខ្លី ជាទូទៅ គឺក្នុងរយៈពេលមួយថ្ងៃ ឬតិចជាងនេះ។[១២៦] បណ្តឹងទៅតុលាការ ឬមជ្ឈត្តការអាចប្រើពេលអស់ជាច្រើនខែ ឬច្រើនឆ្នាំ។ ការចរចាក៏មានសក្តានុពលក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាបានឆាប់រហ័សដែរ ប៉ុន្តែដោយសារវាច្រើនតែកើតឡើងដោយគ្មានពេលកំណត់ ឬភាពបន្ទាន់ វាក៏អាចអូសបន្លាយពេលវេលាឱ្យយូរបានដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ សន្ធានកម្ម ជាទូទៅគឺជាព្រឹត្តិការណ៍តែមួយ ដែលកើតឡើងក្នុងរយៈពេលខ្លី ទើបវាអាចដោះស្រាយបញ្ហាបានឆាប់រហ័ស។[១២៧]

- **ការចំណាយ**

ស្របពេលដែលការចរចាជាឯកជន តែងតែជាបច្ចេកទេសដោះស្រាយវិវាទដែលមានតម្លៃថោកជាងគេបំផុតនោះ ការចំណាយសម្រាប់សន្ធានកម្មក៏ច្រើនតែមានតម្លៃទាបជាងជម្រើសដទៃទៀតដូចជា បណ្តឹងទៅតុលាការ ឬមជ្ឈត្តការដែរ។[១២៨] ជាទូទៅសន្ធានកម្មមានរយៈពេលមួយ ឬពីរថ្ងៃ ដូច្នេះថ្លៃសោហ៊ុយមេធាវី និងថ្លៃឈ្នួលមជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មក៏មានតម្លៃទាបតាមនោះដែរ។ ចំពោះវិវាទសាមញ្ញៗ សន្ធានកម្មដែលធ្វើឡើងដោយមិត្តភក្តិ ឬសាច់ញាតិ ក៏អាចមិនអស់ថ្លៃអ្វីទាំងអស់ ដូចជាការចរចាដូច្នោះដែរ។

- **ការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីចំពោះលទ្ធផល**

ជាមួយសន្ធានកម្ម ភាគីនៅតែជាអ្នកគ្រប់គ្រងលើលទ្ធផលដដែល។ ភាគីអាចសម្រេចថាតើនឹងមានដំណោះ-ស្រាយ ដែរឬទេ និងនៅក្នុងល័ក្ខខ័ណ្ឌអ្វីខ្លះ។ ភាគីធ្វើការកំនត់ផងដែរ ថាតើដំណើរការនោះជាការបង្ខិនពេលវេលាឬទេ ហើយគួរតែបញ្ចប់ ឬយ៉ាងណា។ គ្មាននរណាម្នាក់អាចបង្ខំភាគីសន្ធានកម្មឱ្យធ្វើអ្វីមួយនោះទេ។

- **ការរក្សាសម្ព័ន្ធភាពជាបន្ត**

ដូចជាការចរចាដែរ សន្ធានកម្មអនុញ្ញាតឱ្យភាគីអាចរៀបចំដំណោះស្រាយមួយ ដែលអាចរក្សាសម្ព័ន្ធភាពរបស់ពួកគេជាបន្តទៅទៀត។[១២៩] ប្រការនេះមានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់សង្គមខ្មែរ ពីព្រោះទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួនគឺជាកត្តាចាំបាច់សម្រាប់កិច្ចការជំនួញ នយោបាយ និងសកម្មភាពក្នុងវិស័យដទៃទៀត។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើដៃគូអាជីវកម្មមានវិវាទអំពីរឿងអចលនទ្រព្យ ហើយមានលទ្ធភាពចរចាលើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយនោះ ពួកគេអាចរក្សាសម្ព័ន្ធភាពរបស់ខ្លួន ហើយបន្តទំនាក់ទំនងអាជីវកម្មដែលមានអត្ថប្រយោជន៍តទៅទៀត។ នៅក្នុង

---

[១២៦] Petterson, et al. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ៩៧។

[១២៧] *ឧទាហរណ៍* មគ្គុទ្ទេសក៍ ADR, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៥, នៅទំព័រ ៧-៨។

[១២៨] *ដូចមុន* នៅទំព័រ១៦-១៧ ។

[១២៩] *ដូចមុន* នៅទំព័រ១២។

បណ្ដឹងទៅតុលាការ ឬមជ្ឈត្តការ ដែលមានភាគីទីបីជាអ្នកសម្រេចចំពោះបញ្ហានោះ ដំណោះស្រាយនោះអាចមិនជួយឱ្យភាគីទាំងសងខាងសប្បាយចិត្តគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីឱ្យពួកគេបន្តធ្វើការជាមួយគ្នាតទៅទៀតបានឡើយ ។

- **ភាពជាឯកជន**

ដំណើរសន្ធានកម្មតម្រូវឱ្យមានរក្សាការសម្ងាត់ ។ យុត្តាធិការជាច្រើនផ្ដល់ការការពារដល់ព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចរចា ឬសន្ធានកម្ម ទោះបីជាវាមិនបណ្ដាលឱ្យមានការព្រមព្រៀង ហើយវិវាទនោះត្រូវតែបន្តការប្ដឹងផ្ដល់ក៏ដោយ ។ ឧទាហរណ៍ដូចជា ច្បាប់ស្ដីពីការផ្សះផ្សារបស់UNCITRAL ចែងដូចខាងក្រោមៈ[១៣០]

មាត្រា ៩ : ការរក្សាការសម្ងាត់

លើកលែងតែមានការព្រមព្រៀងផ្ទុយពីនេះដោយភាគីវិវាទ ព័ត៌មានទាំងអស់ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងដំណើរការផ្សះផ្សាត្រូវរក្សាជាការសម្ងាត់ លុះណាតែច្បាប់តម្រូវឱ្យធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ សម្រាប់គោលដៅអនុវត្ត និងដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវកិច្ចព្រមព្រៀងស្រុះស្រួល ។

នេះគឺជាបទប្បញ្ញត្តិរួមដែលគេឃើញមាននៅក្នុងយុត្តាធិការជាច្រើន។ សន្ធានកម្មអាចធ្វើទៅបាន មួយផ្នែកគឺដោយសារតែភាគីអាចមានការជឿជាក់ថា ការពិភាក្សា និងសម្ដីដោះស្រាយរបស់ពួកគេ នឹងមិនត្រូវបានលើកឡើងម្ដងទៀត ឬប្រើប្រាស់ប្រឆាំងនឹងពួកគេម្ដងទៀតឡើយ នាពេលអនាគត។ ផ្ទុយទៅវិញ ដំណើរការបណ្ដឹងតុលាការ ជាទូទៅត្រូវបានបើកចំហជាសាធារណៈ ។

- **លទ្ធភាពបត់បែន**

ភាគីវិវាទមានលទ្ធភាពបត់បែនជាច្រើនក្នុងការរៀបចំដំណើរការសន្ធានកម្ម។ សន្ធានការីអាចដើរតួនាទីត្រឹមតែជួយសម្របសម្រួលធម្មតាដោយស្ដាប់ភាគីនីមួយៗ និងលើកទឹកចិត្តដល់ពួកគេ។ ឬ សន្ធានការីអាចមានតួនាទីកាន់តែសកម្ម ដោយជួបប្រជុំជាមួយភាគីនីមួយៗដោយឡែកពីគ្នាដើម្បី ស្វែងយល់បន្ថែមអំពីផលប្រយោជន៍និងជំហររបស់ពួកគេ ហើយនៅទីបំផុតថែមទាំងអាចស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយដែលអាចមានទៀតផង។

ដូចគ្នានឹងការចរចាដែរ *លទ្ធផល* នៃសន្ធានកម្មក៏អាចមានលក្ខណៈបត់បែនណាស់ដែរ។ ដោយសារតែ ភាគីវិវាទខ្លួនឯងជាអ្នកឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយ ពួកគេអាចព្រមព្រៀងគ្នាទៅលើដំណោះស្រាយនានា ដែលប្រហែលជាមិនអាចទៅរួចឡើយក្នុងមជ្ឈត្តការ ឬបណ្ដឹងទៅតុលាការ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងវិវាទមួយជាមួយ និយោជិតដែលត្រូវបានបញ្ឈប់ពីការងារ ក្រុមហ៊ុនអាចយល់ព្រមផ្ដល់ដល់និយោជិតដែលត្រូវបញ្ឈប់ពីការងារនោះនូវកិច្ចព្រមព្រៀងពិគ្រោះយោបល់ ជាថ្នូរនឹងការសន្យារបស់គាត់ ថានឹងមិនធ្វើការប្រកួតប្រជែងជាមួយអតីតនិយោជករបស់គាត់ឡើយ។ ទោះជាការដែលភាគីទាំងពីព្រមព្រៀងយ៉ាងដូច្នេះ ពិតជាអាចធ្វើទៅបានក្ដីជាទូទៅ តុលាការមិនមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការបញ្ចូលប្រការនេះទៅក្នុងសាលក្រមឡើយ។

[១៣០] ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៥៨៧, មាត្រា ៩។

- **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ**

ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើរួចមកហើយ ជាទូទៅកិច្ចព្រមព្រៀងដែលកើតពីសន្ទានកម្មដែលចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ អាចយកមកអនុវត្តដូចសាលក្រមតុលាការដែរ ដែលមានន័យថាវាមានដំណើរការអនុវត្តឆាប់រហ័ស ។[១៣១] អាស្រ័យលើយុត្តាធិការនីមួយៗ កិច្ចព្រមព្រៀងចេញពីសន្ទានកម្មឯកជនក៏អាចត្រូវ បានអនុវត្តដូចសាលក្រមតុលាការដែរ ។ នៅប្រទេសកម្ពុជា ដំណោះស្រាយដែលកើតចេញពីសន្ទានកម្មជាឯនជន ដែលធ្វើឡើងនៅវេទិកាធ្វេមជ្ឈត្តកម្មណាមួយគួរតែបានទទួលសិទ្ធិអនុវត្តយ៉ាងឆាប់រហ័សបែបនេះ ។[១៣២] នេះគឺជាអត្ថប្រយោជន៍ដ៏ធំធេង ជាងដំណោះស្រាយតាមរយៈការចរចា ដែលមិនទទួលបាននូវសិទ្ធិអនុវត្តន៍ឆាប់រហ័សឡើយ ។

- **ឱកាសខ្ពស់នៃការព្រមព្រៀង**

កម្មវិធីសន្ទានកម្មជាច្រើនរាយការណ៍ថាមានអត្រាព្រមព្រៀងខ្ពស់ ។[១៣៣] ផ្អែកលើតួលេខទាំងនេះ សន្ទានកម្មប្រហែលជាមានភាពជោគជ័យក្នុងការសម្រេចបានការព្រមព្រៀងជាងការចរចា ។ សន្ទានកម្មជោគជ័យជាងការចរចាដោយសារមូលហេតុមួយចំនួន ។ មូលហេតុទីមួយគឺថា នៅក្នុងសន្ទានកម្ម ភាគីវិវាទមានឱកាសពិសេសក្នុងការជួប និងស្តាប់រឿងរ៉ាវរបស់ភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌក្រៅផ្លូវការ ។ មូលហេតុទីពីរគឺថា ការចរចាតាមរយៈមេធាវីអាចមានហានិភ័យដែលថាព័ត៌មាននឹងត្រូវបំប្លែង ឬយល់ខុស នៅពេលវាត្រូវបានបញ្ជូនពីភាគី "ក" ទៅមេធាវីរបស់ភាគី "ក"នោះ បន្ទាប់មក គឺពីមេធាវីរបស់ភាគី "ខ" ទៅភាគី "ខ" ផ្ទាល់ ។ នៅក្នុងសន្ទានកម្មការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់ និងច្បាស់លាស់ ។ មូលហេតុទីបី ការចរចាច្រើនតែធ្វើឱ្យជម្លោះបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់មេធាវីចរចាពីររូប កាន់តែមានភាពធ្ងន់ធ្ងរឡើង ចំណែកឯសន្ទានកម្មវិញអនុញ្ញាតឱ្យភាគីអព្យាក្រឹតដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនោះ ។ និងមូលហេតុទីបួន ក្នុងករណីមានការសង្ស័យគ្នា

---

[១៣១] *សូមមើល, ឧទា.* Betty Southard Murphy *ផលប៉ះពាល់នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការទៅលើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ,* **ធិនានុ. ជំរណារះ. ទិ** លេខ ៤៨, ទំព័រ៦៨, ៧៣ (ឆ្នាំ១៩៩៣) (សំដៅដល់អត្រានៃការអនុវត្តតាម ចំនួន៩០ភាគរយ) ។ មគ្គុទ្ទេសក៏ ADR, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៥, ឧបសម្ព័ន្ធខ, *ករណីសិក្សាលើប្រទេសស្រីលង្ការ ករណីសិក្សាលើប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ។*

[១៣២] *សូមមើល* របាយការណ៍វាយតម្លៃ BiH ធនាគារពិភពលោក, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៨, នៅទំព័រ ១៥៨, សម្គាល់លេខ ១៨៦ (គុណកថាអំពីអត្រាពេញចិត្តរបស់អ្នកប្រើប្រាស់ដែលមានចំនួន៩៦%) ។ *សូមមើលផងដែរ* មគ្គុទ្ទេសក៏ ADR, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០៥, ឧបសម្ព័ន្ធខ, *ករណីសិក្សាលើប្រទេសស្រីលង្ការ ករណីសិក្សាលើប្រទេសបង់ក្លាដេស ។*

[១៣៣] កម្មវិធីសន្ទានកម្មមានភាពជោគជ័យនៅទូទាំងពិភពលោកៈ អត្រាព្រមព្រៀង ៦៧% មាននៅប្រទេសបូស្នី និងអ៊ែរហ្សេហ្គោវីន (*ការបង្ហាញអំពីការសម្រុះសម្រួលនៅបានចាលូកា និងសារ៉ាហ្សេវ៉ូ,* MEDIJATOR, ខែវិច្ឆិកា ដល់ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ នៅទំព័រ ៣) ។ អត្រាព្រមព្រៀង ៥០-៦០% មាននៅប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ (C. Buhring-Uhle *មជ្ឈត្តការ និងការសម្រុះសម្រួលនៅក្នុងអាជីវកម្មអន្តរជាតិៈ ការរៀបចំនីតិវិធីសម្រាប់ការគ្រប់គ្រងវិវាទប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព,* នៅទំព័រ ២៧៨ សម្គាល់លេខ៥៧ (ឆ្នាំ១៩៩៦) *សម្រង់សម្តីរបស់* Klaus Rohl) ។ អត្រាព្រមព្រៀង ៦២% នៅរដ្ឋអ៊ីលីន័ស សហរដ្ឋអាមេរិក (Lynn P. Cohn *សន្ទានកម្មៈ ជម្រើសប្រកបដោយយុត្តិធម៌ និងប្រសិទ្ធភាពក្រៅពីការជំនុំជម្រះ,* របាយការណ៍សង្ខេបរបស់គណៈមេធាវី DuPage County (ខែតុលា, ឆ្នាំ១៩៩៦) ។ អត្រា៨៥-៨៥%មាននៅរដ្ឋតិចសាស់ សហរដ្ឋអាមេរិក (David S. Winston *បទដ្ឋានចូលរួមក្នុងលក្ខន្តិកៈសន្ទានកម្មជាកាតព្វកិច្ច, អ្នកអាចនាំសេះទៅរកទឹកផឹក..* **ធិនា.ជំ.ទិ. រដ្ឋអូហាយូ** ទំព័រ ១៨៧, ១៩០ (ឆ្នាំ១៩៩៦) ។

ទៅវិញទៅមក សម្មើដោះស្រាយដែលលើកឡើងដោយសន្ទានការី អាចត្រូវបានទទួលយកដោយប្រាកដប្រជា និងគ្មានការសង្ស័យ ជាងសម្មើដែលលើកឡើងដោយមេធាវីបដិបក្ខរបស់ភាគីមួយ។

• **"ថ្ងៃឡើងតុលាការ" របស់ភាគីវិវាទ**

ជួនកាល វាជារឿងសំខាន់សម្រាប់ភាគីមួយ ក្នុងការមានឱកាសប្រាប់ភាគីម្ខាងទៀតអំពីរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួន និងមានអារម្មណ៍ដូចជាខ្លួនត្រូវបានគេស្តាប់។ ប្រការនេះអាចធ្វើឱ្យភាគីមានអារម្មណ៍ល្អប្រសើរជាងមុនបន្តិច ទោះជាមានល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការព្រមព្រៀងបែបណាក៏ដោយ។ នៅក្នុងប្រទេសមួយចំនួន ចំនុចនេះត្រូវបានគេហៅថាជាការមាន "ថ្ងៃឡើងតុលាការ"។ ជាធម្មតា ការចរចាមិនផ្តល់ឱកាសដែលរៀបចំឱ្យហេតុការណ៍នេះកើតឡើងឡើយ។

• **ជៀសវាងអំពើពុករលួយ**

លក្ខណៈស្ម័គ្រចិត្តនៃដំណោះស្រាយតាមសន្ទានកម្ម ធ្វើឱ្យអ្នកចូលរួមមិនសូវរងគ្រោះនឹងអំពើពុករលួយទេ។[១៣៤] សន្ទានការីមិនអាចទាមទារប្រាក់កម្រៃក្រៅផ្លូវការឡើយដោយសារខ្លួនមិនមាន ការគ្រប់គ្រង ឬសិទ្ធិអំណាចលើភាគីវិវាទឡើយ។

• **ការជ្រើសរើសភាគីអព្យាក្រឹត**

នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំសន្ទានកម្ម ភាគីវិវាទតែងជ្រើសរើសភាគីអព្យាក្រឹតរបស់ខ្លួន ពោលគឺខុសពីដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ ដែលចៅក្រមត្រូវបានចាត់តាំងឡើង។ ការជ្រើសរើសនេះអាចជួយឱ្យភាគីមាន អារម្មណ៍ជឿជាក់ថាសន្ទានការីមិនមានភាពលម្អៀង។

២. *គុណវិបត្តិ*

• **ភាគីដែលគ្មានហេតុផល**

គ្មានភាគីណាមួយនៅក្នុងសន្ទានកម្មត្រូវបានបង្ខំឱ្យព្រមព្រៀងលើអ្វីមួយឡើយ។ ចំណុចនេះ ជាគុណសម្បត្តិផង និងជាគុណវិបត្តិផង។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងគ្មានហេតុផល ហើយមិនចង់ដោះស្រាយនោះ គ្មានអ្វីដែលសន្ទានការីអាចធ្វើបានឡើយ។ សន្ទានកម្មអាចក្លាយទៅជាការបំផ្លាញពេលវេលា និងលុយកាក់ឥតប្រយោជន៍ ប្រសិនបើមានភាគីណាមួយ ឬភាគីទាំងពីរ គ្មានហេតុផល ឬមិនមានឆន្ទៈក្នុងការដោះស្រាយ។ នៅក្នុងករណីខ្លះ ប្រការនេះអាចបណ្តាលឱ្យមានការកើនឡើងនូវកម្រិតសង្ស័យ និងស្អប់ខ្ពើមរវាងភាគីទាំងពីរថែមទៀត។

• **អំណាចចរចាមិនស្មើភាពគ្នា**

ប្រសិនបើភាគីមានអំណាចចរចាមិនស្មើភាពគ្នា សន្ទានកម្មអាចមានគ្រោះថ្នាក់សម្រាប់ភាគីដែលខ្សោយជាង ។ ឧទាហរណ៍ ក្រុមហ៊ុនធំមួយអាចមានអំណាចចរចាខ្លាំងជាង បើប្រៀបធៀបជាមួយហាងទំនិញជាលក្ខណៈគ្រួសារដ៏តូចមួយ។ ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរធ្វើសន្ទានកម្ម ក្រុមហ៊ុនធំអាចគំរាមកំហែង ឬសម្លុតភាគីដែលទន់

---

[១៣៤] Austermiller កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៥ នៅទំព័រ១៤២ សម្គាល់លេខ៨០។ សន្ទានការីដែលពុករលួយនៅតែអាចព្យាយាមបង្ខំឱ្យភាគីព្រមព្រៀង តាមរយៈឧបាយកលដោះខ្លួន ឬការបង្ខិតបង្ខំ។

ខ្សោយជាងឱ្យព្រមព្រៀងលើដំណោះស្រាយដែលអយុត្តិធម៌បាន។ នៅក្នុងករណីនេះ ភាគីទន់ខ្សោយជាងអាចទទួលបានការការពារប្រសើរជាងនេះ ដោយវត្តមានចៅក្រម ឬមជ្ឈត្តករ។

- **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ**

អាស្រ័យទៅតាមយុត្តាធិការនីមួយៗ ដំណោះស្រាយតាមរយៈសន្ធានកម្មជាឯកជនខ្លះអាច និងខ្លះមិនអាចមានវិធានអនុវត្តន៍ឆាប់រហ័ស។ ហេតុនេះ ភាគីត្រូវពិចារណាលើយុត្តាធិការនៅកន្លែងដែលខ្លួនចុះកិច្ចសន្យាដើម្បីធានាថាពួកគេយល់អំពីវិធានអនុវត្តន៍នៅទីនោះ។ ប្រសិនបើបើពួកគេស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការមួយ ដែលមិនផ្តល់នូវវិធានអនុវត្តន៍ឆាប់រហ័ស សម្រាប់ដំណោះស្រាយតាមការសម្រុះសម្រួលជាឯកជន ដូចជានៅប្រទេសអូស្ត្រាលីជាដើមនោះ សន្ធានកម្មអាចមានភាពទាក់ទាញកាន់តែតិច។

- **ការចំណាយ**

សន្ធានកម្មអាចមិនអស់ប្រាក់ ប្រសិនបើសន្ធានការីគឺជាសមាជិកគ្រួសារ ឬជាមិត្តភក្តិរបស់ភាគីទាំងពីរ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើវិវាទកើតឡើងក្នុងចំណោមអ្នកមិនមែនជាសាច់ញាតិ ឬក្រុមហ៊ុន ជាទូទៅសន្ធានការីគឺជាភាគីអព្យាក្រឹតដែលយកថ្លៃឈ្នួល។ ភាគីអាចមិនទាន់ចង់ចំណាយប្រាក់សម្រាប់សន្ធានកម្ម តែអាចសាកល្បងចរចាគ្នាជាមុនសិន ដើម្បីពិនិត្យមើលថាអាចមានដំណោះស្រាយដោយមិនចាំបាច់ចំណាយលើអ្នកខាងក្រៅឬទេ។[១៣៥]

- **ភាពជាឯកជន**

ទោះជាការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នារវាងភាគីវិវាទ ពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ធានកម្មត្រូវបានរក្សាជាការសម្ងាត់តាមច្បាប់ក្តី យុត្តាធិការមួយចំនួនដូចជាប្រទេសកម្ពុជាជាដើម មិនមានច្បាប់សន្ធានកម្ម ដែលការពារជាពិសេសដល់ការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ធានកម្មនៅឡើយទេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភាគីមិនអាចធានាបាននូវភាពជាឯកជនមួយរយភាគរយឡើយ។ ទោះបីជានៅក្នុងយុត្តាធិការ ដែលមានការការពារដល់ការសម្ងាត់ក៏ដោយ ក៏ពួកគេនៅតែត្រូវជឿជាក់ថាសន្ធានការីនឹងមិនផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានសម្ងាត់នោះដែរ។ ចំណែកឯនៅក្នុងការចរចាវិញ គឺគ្មានភាគីទីបីណាមួយដែលគួរឱ្យព្រួយបារម្ភឡើយ។

---

[១៣៥] ទោះបីជាការចរចាអាចមានរយៈពេលវែង ដែលអាចចំណាយប្រាក់ច្រើនសម្រាប់កម្រៃមេធាវីក្តី។

ឃ. ការធ្វើសេចក្តីព្រាងលើប្បញ្ញត្តិអំពីសន្ធានកម្ម

ទំនាក់ទំនងអាជីវកម្មភាគច្រើនតម្រូវឱ្យមានកិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលមានបញ្ចូលនូវខអំពីដំណោះ-ស្រាយវិវាទ។ ខនេះត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងកិច្ចសន្យា ដើម្បីឱ្យភាគីយល់ដឹងយ៉ាងច្បាស់ អំពីរបៀបដែលពួកគេនឹងដោះស្រាយវិវាទនាពេលអនាគត។ ប្រការនេះគឺដើម្បីការពារភាគីទាំងសងខាង។ ខស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទអាចជ្រើសរើសយកវិធីសាស្ត្រណាមួយ ដូចជាបណ្តឹងតុលាការ ឬសន្ធានកម្ម។

មេធាវីដែលវៃឆ្លាត និងពិចារណាលើផលប្រយោជន៍នៃកូនក្តីរបស់ខ្លួន ដើម្បីធានាថាខស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទនោះ ផ្តល់នូវវិធីសាស្ត្រដែលស័ក្តិសមបំផុតសម្រាប់តម្រូវការរបស់កូនក្តីខ្លួន។

ប្រសិនបើកូនក្តីចង់ធានាថា វិវាទត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈសន្ធានកម្ម ខស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទត្រូវមានបញ្ជាក់អំពីសន្ធានកម្ម។ ប្បញ្ញត្តិនោះអាចចែងត្រឹមតែថា ភាគីនឹងដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈសន្ធាកម្ម។ ឬលើសពីនេះទៅទៀត ប្បញ្ញត្តិនោះក៏អាចបញ្ជាក់ផងដែរអំពីទីកន្លែងដែលសន្ធានកម្មនឹងប្រព្រឹត្តិទៅ។ ខនេះត្រូវចែងពីរយៈពេលដែលសន្ធានកម្មត្រូវបញ្ចប់ មុនពេលធ្វើមជ្ឈត្តការ ឬដាក់បណ្តឹងទៅតុលាការ។

ខាងក្រោមនេះគឺជាខសម្រុះសម្រួលគម្រូចំនួនបួនដែលអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងកិច្ចសន្យាមួយៈ

១. ប្រសិនបើមានវិវាទកើតឡើង ចេញពី ឬពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬដោយសារការរំលោភកិច្ចសន្យានោះ ហើយប្រសិនបើវិវាទនោះមិនអាចត្រូវបានដោះស្រាយតាមការចរចា ភាគីវិវាទព្រមព្រៀងគ្នា ក្នុងការព្យាយាមដោយសុឆន្ទៈដើម្បីដោះស្រាយវិវាទនោះតាមរយៈសន្ធានកម្មដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ជាមុនសិន មុននឹងពឹងផ្អែកលើមជ្ឈត្តការ បណ្តឹងទៅតុលាការ ឬនីតិវិធីដោះស្រាយវិវាទផ្សេងទៀត។

ឬ

២. ក្នុងករណីមានវិវាទកើតឡើងរវាងភាគីនៃ [កិច្ចសន្យា កិច្ចសន្យាជួល ។ល។] នោះភាគីយល់ព្រមចូលរួមយ៉ាងហោចណាស់ ក្នុងសន្ធានកម្មក្នុងរយៈពេល៤ម៉ោង ស្របតាមនីតិវិធីសន្ធានកម្មរបស់មជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មជាតិនៃប្រទេសកម្ពុជា។ ភាគីយល់ព្រមរ៉ាប់រងសោហ៊ុយនៃសន្ធានកម្មម្នាក់ពាក់កណ្តាល។ សន្ធានកម្មត្រូវគ្រប់គ្រងដោយ [ជម្រើសមួយក្នុងចំណោមជម្រើសដូចតទៅនេះៈ (១) ចាត់តាំងការិយាល័យពិសេសមួយ ដោយមានអាសយដ្ឋាន និងលេខទូរស័ព្ទ (២) ផ្តល់វិធីសាស្ត្រក្នុងការកំណត់ការិយាល័យត្រឹមត្រូវ ដូចជា "នៅកន្លែងដែលរោងចក្រផលិតមានស្ថិតនៅ" ឬ (៣) បញ្ចូល "ការិយាល័យតាមមូលដ្ឋានណាមួយដែលត្រូវបានចាត់តាំងដោយទីស្នាក់ការកណ្តាល នៃមជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មជាតិដែលនៃប្រទេសកម្ពុជា"។

សន្ទានកម្មទាមទារឱ្យភាគីនីមួយៗនៃវិវាទអង្គុយចុះជាមួយបុគ្គលមិនលម្អៀងម្នាក់ គឺសន្ទានការី ដើម្បីព្យាយាមស្វែងរកការព្រមព្រៀងដោយស្ម័គ្រចិត្តមួយ ។ សន្ទានកម្មមិនតម្រូវឱ្យមាននីតិវិធី ឬវិធានរបស់តុលាការជាផ្លូវការពាក់ព័ន្ធនឹងការបង្ហាញភស្តុតាងឡើយ ហើយសន្ទានការីមិនមាន សិទ្ធិអំណាចអ្វីក្នុងការចេញសេចក្តីសម្រេចភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចឡើយ ឬបង្ខំឱ្យភាគីព្រមព្រៀងគ្នាឡើយ ។

ឬ

៣. ប្រសិនបើមានវិវាទកើតចេញពី ឬពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬដោយការរំលោភកិច្ចសន្យានេះ ហើយប្រសិនបើវិវាទនោះ មិនអាចត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈការពិភាក្សាគ្នាដោយផ្ទាល់នោះ ភាគីទាំងពីរព្រមព្រៀងគ្នាថានឹងខិតខំដោះស្រាយវិវាទនោះដោយសន្ទានកម្មដែលគ្រប់គ្រង ដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ជាមុនសិន តាមនីតិវិធីសន្ទានកម្មផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មុននឹង ពឹងផ្អែកលើមជ្ឈត្តការ ។ ភាពខ្វែងគំនិតគ្នា ឬការទាមទារ ដែលមិនអាចដោះស្រាយបាន និងដែល កើតចេញពី ឬពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬដោយសារការរំលោភកិច្ចសន្យានេះ នឹងត្រូវដោះ-ស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមវិធាន មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់ស្ថាប័ននេះ ហើយការសម្រេចលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលចេញដោយ មជ្ឈត្តករ អាចបញ្ចូលក្នុងតុលាការណាមួយដែលមានយុត្តាធិការលើនោះ ។ ប្រសិនបើភាគីវិវាទ ទាំងអស់យល់ព្រម សន្ទានការីដែលបានចូលរួមធ្វើសន្ទានកម្មឱ្យភាគីទាំងនោះ អាចត្រូវបានស្នើសុំ ឱ្យធ្វើជាមជ្ឈត្តករបាន ។

ឬ

៤. នៅពេលមានវិវាទណាមួយកើតចេញពី ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានេះ ហើយភាគីវិវាទចង់ ស្វែងរកដំណោះស្រាយមួយដោយសន្តិវិធីលើវិវាទនោះតាមរយៈការផ្សះផ្សា ការផ្សះផ្សានោះត្រូវ ធ្វើឡើងដោយអនុលោមតាមវិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL ដែលមានជាធរមាន ។[១៣៦]

[១៣៦] វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL, U.N GAOR, 35Th Sess., supp. 17 ឯកសារអ.ស.ប. លេខA35/52 កថាខ័ណ្ឌ ១០៥-១០៦ (ឆ្នាំ១៩៨០) *មាននៅអាសយដ្ឋាន* http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1980Conciliation_rules.html (ចូលទស្សនាលើក ចុងក្រោយថ្ងៃទី១០ តុលា ២០០៨) [អំណឹះតទៅហៅថា វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL] ។ ទាំងនេះគឺជាវិធានគម្រូដែលខុសពី ច្បាប់គម្រូដែលកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៧ ។ នៅក្នុងអាសយដ្ឋានដែលបាន លើកជាគុណកថា ខាងលើ អ.ស.ប. អធិប្បាយអំពីវិធានទាំងនេះដូចតទៅ: "អនុម័តដោយ UNCITRAL នៅថ្ងៃទី២៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨០ វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL ផ្តល់ជាវិធានពេញលេញ ដែលតាមនេះភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងគ្នាសម្រាប់ការរៀបចំដំណើរ ការផ្សះ-ផ្សា ដែលកើតចេញពីទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មរបស់ពួកគេ ។ វិធានទាំងនេះគ្របដណ្តប់លើគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់នៃដំណើរការ ផ្សះផ្សា ផ្តល់នូវខផ្សះផ្សាគម្រូមួយ កំណត់នៅពេលការផ្សះផ្សាត្រូវបានចាត់ទុកថាបានចាប់ផ្តើម និងបញ្ចប់ ព្រមទាំងចែងអំពីទិដ្ឋភាព នៃនីតិវិធីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការតែងតាំង និងតួនាទីរបស់អ្នកផ្សះផ្សា និងការរៀបចំដំណើរការជាទូទៅ ។ វិធានទាំងនេះក៏ចែងផងដែរអំពី បញ្ហានានាដូចជាការរក្សាការសម្ងាត់ ភាពអាចទទួលយកបាននៃភស្តុតាងនៅក្នុងដំណើរការដទៃទៀត និងការដាក់កម្រិតទៅលើ

ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ នៅក្នុងយុត្តាធិការភាគច្រើន វិធានរក្សាការសម្ងាត់នឹងការពារភាគីពីការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន ដែលមានផ្តល់នៅក្នុងកំឡុងវគ្គសន្ទានកម្ម។ ប៉ុន្តែដើម្បីឱ្យមានសុវត្ថិភាព ភាគីអាចបន្ថែមខស្ដីពីរក្សាការសម្ងាត់ដូចខាងក្រោម ៖

> *លើកលែងតែមានការព្រមព្រៀងផ្ទុយពីនេះដោយភាគី ព័ត៌មានទាំងអស់ពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការសន្ទានកម្មត្រូវរក្សាជាការសម្ងាត់ លើកលែងតែច្បាប់តម្រូវឱ្យធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ ក្នុងគោលបំណងអនុវត្ត និងដាក់ឱ្យអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយ ។*

ខនេះគោរពតាមច្បាប់ផ្សះផ្សារបស់ UNCITRAL[១៣៧] ហើយផ្តល់នូវកម្រិតរក្សាការសម្ងាត់ក្នុងកម្រិតខ្ពស់បំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន ។

សំណួរសិក្សា

ក្រុមហ៊ុនដូងប្រេងរតនៈ ចុះកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនអូស្ត្រាលី ដើម្បីលក់ចំណែកដ៏ធំនៃផលិតផលដូងប្រេងរបស់ខ្លួន។ ម្ចាស់ក្រុមហ៊ុនអូស្ត្រាលីមានឈ្មោះល្បីថាជាអ្នកចរចាដ៏តឹងរឹង និងឆាប់ខឹងបំផុត។ ដោយសារតម្លៃខ្ពស់ពេកធ្វើឱ្យក្រុមហ៊ុនរតនៈ មានការព្រួយបារម្ភថាក្រុមហ៊ុនអូស្ត្រាលី អាចខកខានមិនទទួលទទួលយកទំនិញ ឬអាចមិនព្រមបង់តម្លៃទិញរបស់ខ្លួនទាំងអស់នាពេលអនាគត ។

លោកអ្នកជាមេធាវីរបស់រតនៈ ហើយត្រូវធ្វើសេចក្តីព្រាងបទប្បញ្ញត្តិដោះស្រាយវិវាទសម្រាប់កិច្ចសន្យានេះ។

សិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងដំណើរការតុលាការ ឬមជ្ឈត្តការ នៅពេលការផ្សះផ្សាកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ" ។ *ដូចមុន*។ វិធានផ្សះផ្សារ UNCITRAL ត្រូវបាន បោះពុម្ពឡើងវិញទាំងស្រុងនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ក នៃសៀវភៅនេះ។

[១៣៧] ច្បាប់ផ្សះផ្សារ UNCITRAL កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៨៧, មាត្រា ៩។

ខ. ដំណើរការសន្ធានកម្ម

ដំណើរការសន្ធានកម្មជាអាទិ៍ មាន៧ដំណាក់កាល :

១. ការផ្តួចផ្តើមសន្ធានកម្ម

២. ការជ្រើសរើសសន្ធានការី

៣. ការផ្តល់ព័ត៌មានដល់សន្ធានការី

៤. ការបើកកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួល

៥. កិច្ចប្រជុំដោះស្រាយបញ្ហាទូទៅ

៦. ការប្រជុំជាឯកជន

៧. ការបញ្ចប់សន្ធានកម្ម

ការសិក្សានានាបង្ហាញថានីតិវិធីសន្ធានកម្ម គឺជាកត្តាចម្បងសម្រាប់ភាពជោគជ័យនៃសន្ធានកម្ម។ ប្រសិនបើភាគីយល់ឃើញថាដំណើរការនោះមានភាពយុត្តិធម៌ ពួកគេអាចនឹងតែចង់ដោះស្រាយ។ នៅពេលដែលភាគីបង្កើតវិធាននីតិវិធីដោយខ្លួនឯង អត្រានៃការព្រមព្រៀងនឹងរឹតតែខ្ពស់ថែមទៀត។[១៣៨] ដោយការចងចាំទុកនូវចំណុចនេះដំណាក់កាលខាងក្រោមនេះនឹងត្រូវពិនិត្យមើលឡើងវិញឱ្យកាន់តែលម្អិត។

១. ការផ្តួចផ្តើមសន្ធានកម្ម

ដំណាក់កាលដំបូងបំផុតនៅក្នុងសន្ធានកម្មនីមួយៗ គឺការផ្តួចផ្តើមសន្ធានកម្ម។ ដូចគ្នានឹងដំណើរការ ADR ភាគច្រើនដទៃទៀតដែរ សន្ធានកម្មតែងកើតឡើង ប្រសិនបើមានកាលៈទេសៈណាមួយក្នុងចំណោមបីខាងក្រោមកើតឡើង:

១. ភាគីមាន ខស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទ នៅក្នុងកិច្ចសន្យាដែលមានស្រាប់របស់ពួកគេ ដែលបានជ្រើសរើសយកមធ្យោបាយសន្ធានកម្មមកប្រើ។

២. ភាគីសម្រេចចិត្តធ្វើសន្ធានកម្ម បន្ទាប់ពីវិវាទបានកើតឡើង ឬ

៣. តុលាការបានបង្គាប់ ឬណែនាំឱ្យភាគីធ្វើសន្ធានកម្ម។

នៅក្នុងកាលៈទេសៈទី១ និងទី២ ភាគីដែលផ្តួចផ្តើមសន្ធានកម្មធ្វើលិខិតអញ្ជើញជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដើម្បីសម្រុះសម្រួលវិវាទនោះ។ លិខិតអញ្ជើញអាចដាក់បញ្ចូលនូវការស្នើឡើងអំពីទីតាំង និងវិធានសម្រាប់សន្ធានកម្មនោះ។ ភាគីម្ខាងទៀតអាចយល់ព្រមតាមការអញ្ជើញ ឬបដិសេធ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតយល់ព្រម នោះភាគីទាំងពីរត្រូវ

---

[១៣៨] Douglas Henderson *ភាពជោគជ័យនៃការសម្រុះសម្រួល: ការវិភាគដែលសំអាងលើការពិសោធន៍,* **ធិនា.ជំ.ធិ. រដ្ឋអូហាយូ** លេខ១១ ទំព័រ ១៥០ (ឆ្នាំ១៩៩៦)។ *សូមមើលផងដែរ* Keith G. Allred *ភាពសកម្មនៃទំនាក់ទំនងក្នុងវិវាទ* **សៀវភៅណែនាំអំពីដំណោះស្រាយវិវាទ** នៅទំព័រ ៨៣, ៩១ (Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone ed., ឆ្នាំ២០០៥)។

ចាប់ផ្តើមកំណត់វិធាន និងស្វែងរកសន្ធានការី ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតបដិសេធ សន្ធានកម្មនឹងមិនកើតមានឡើយ ហើយភាគីអាចអនុវត្តវិធីផ្សេងទៀត ។ ប្រសិនបើភាគីមានខស្តីពីសន្ធានកម្មនៅក្នុងកិច្ចសន្យាពីមុនមក ហើយភាគីម្ខាងបដិសេធមិនព្រមធ្វើសន្ធានកម្ម នោះភាគីម្ខាងទៀតអាចស្វែងរកសេចក្តីបង្គាប់ពីតុលាការដែលតម្រូវឱ្យធ្វើសន្ធានកម្ម ។ សេចក្តីបង្គាប់របស់តុលាការបែបនេះនឹងតម្រូវឱ្យភាគី *ចូលរួម* នៅក្នុងសន្ធានកម្ម ប៉ុន្តែមិនអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីត្រូវតែយល់ព្រមដោះស្រាយនៅក្នុងសន្ធានកម្មនោះឡើយ ។

យោងតាមវិធានស្តីពីការផ្សះផ្សារបស់ UNCITRAL (បោះពុម្ពឡើងវិញនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ក)[១៣៩] ប្រសិនបើភាគីដែលផ្តួចផ្តើមការផ្សះផ្សាមិនទទួលបានចម្លើយតបនៅក្នុងរយៈពេល៣០ថ្ងៃ ចាប់ពីថ្ងៃផ្ញើលិខិតអញ្ជើញនោះ ឬក្នុងរយៈពេលមួយដែលមានចែងនៅក្នុងលិខិតអញ្ជើញនោះ ភាគីនោះអាចចាត់ទុកថា ភាគីម្ខាងទៀតបដិសេធចំពោះការអញ្ជើញឱ្យមកផ្សះផ្សានោះ ។ ប្រសិនបើភាគីនោះចាត់ទុកថាដូច្នេះ ភាគីនោះត្រូវជូនដំណឹងដល់ភាគីម្ខាងទៀត ។

ប្រសិនបើតុលាការបានបង្គាប់ឱ្យមានសន្ធានកម្មដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកម្មវិធីសន្ធានកម្មចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ នោះតុលាការទំនងជានឹងផ្តល់ដល់ភាគីនូវសន្ធានការី និងវិធានអនុវត្តន៍ផងដែរ ។

២. *ការជ្រើសរើសសន្ធានការី*

បន្ទាប់ពីសន្ធានកម្មត្រូវបានបង្កើតឡើងជាយន្តការដំណោះស្រាយវិវាទរួចមក ភាគីវិវាទត្រូវតែជ្រើសរើសយកសន្ធានការីមួយរូប ។ ប្រសិនបើភាគីមិនបានចាត់តាំងមជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មជាក់លាក់ណាមួយនោះទេ ពួកគេអាចជ្រើសរើសអ្នកណាម្នាក់ក៏បានដែលខ្លួនចូលចិត្ត និងតាមរបៀបណាមួយដែលខ្លួនចូលចិត្ត ។ ប្រសិនបើពួកគេយល់ព្រមប្រើប្រាស់មជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មជាក់លាក់ណាមួយនោះ ដូចជាមជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មនៃប្រទេសសិង្ហបុរី វិធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលនោះនឹងកំណត់ថាតើមានសន្ធានការីណាខ្លះដែលអាចធ្វើបាន ព្រមទាំងរបៀបជ្រើសរើសពួកគេផងដែរ ។

សន្ធានកម្មជាច្រើនតម្រូវឱ្យមានអ្នកសម្រុះសម្រួលម្នាក់ ។ យ៉ាងណាមិញ គេក៏អាចធ្វើសន្ធានកម្មដែលមានសន្ធានការីពីរនាក់ ឬរហូតដល់បីនាក់ផងក៏បាន ។ លើកលែងតែមានមូលហេតុច្បាស់លាស់ក្នុងការធ្វើបែបនេះ ការណែនាំជាទូទៅគឺគេគួរធ្វើវាជាមួយសន្ធានការីតែម្នាក់ ។ មជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្មទំនងជានឹងផ្តល់នូវបញ្ជីសន្ធានការីសក្តានុភូតដល់ភាគី ឬប្រសិនបើពួកគេមិនយល់ព្រម ឬមិនចង់សម្រេចចិត្ត មជ្ឈមណ្ឌលក៏អាចតែងតាំងសន្ធានការីម្នាក់ សម្រាប់រឿងក្តីនោះផងដែរ ។

ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីបញ្ហាដើម្បីពិចារណា នៅពេលជ្រើសរើសសន្ធានការី ។ តើសន្ធានការីនោះ:

- មានអព្យាក្រឹតពេញលេញ និងគ្មានទំនាក់ទំនងជាមួយភាគីណាមួយ មែនឬទេ ?
- មានចំណេះដឹងអំពីបញ្ហាដែលជាកម្មវត្ថុនៃវិវាទ (ឧទាហរណ៍ដូចជា ស្តង់ដារ និងវិធាននៃឧស្សាហកម្មសាងសង់អាគារ) ដែរឬទេ?
- មានបទពិសោធន៍នៅក្នុងសន្ធានកម្មដែរឬទេ?

[១៣៩] វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៣៦ នៅមាត្រា ២(៤) ។

- ជាមេធាវី ចៅក្រម ឬជាអ្នកដែលគ្មានចំណេះដឹងខាងច្បាប់?
- ជាមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល?
- មានភាពលម្អៀងនៅក្នុងផ្លូវណាមួយ ដូចជាគាំទ្រនិយោជិត ឬស្អប់ជនបរទេស ដែរឬទេ?
- ត្រូវបានណែនាំដោយភាគីដទៃទៀតឬ?
- មានតម្លៃថ្លៃដែរឬទេ?
- ជាអ្នកស្តាប់ដ៏ល្អឬទេ?
- ពូកែបញ្ចុះបញ្ចូលដែរឬទេ?

សំណួរសិក្សា

 វិទ្ធី និង ម៉ូណា រស់នៅខេត្តកំពង់ចាម ហើយបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នាអស់រយៈពេល១០ឆ្នាំមកហើយ។ ម៉ូណា យល់ឃើញថា វិទ្ធី ចំណាយប្រាក់អស់យ៉ាងច្រើនទៅលើល្បែងស៊ីសង។ វិទ្ធី រអ៊ូរទាំថា ម៉ូណា ព្រងើយកន្តើយនឹងខ្លួន ហើយមិនមើលថែទាំផ្ទះ និងកូនចៅឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។ វិទ្ធី ជាមនុស្សមាឌធំ និងចូលចិត្តគំរាមកំហែង ហើយ ម៉ូណា មិនដែលហ៊ានឈ្លោះប្រកែកជាមួយវិទ្ធីទេ ដោយសារខ្លាចគេវាយនាង។ ពួកគេមិនសប្បាយចិត្ត ហើយកំពុងពិចារណាពីការលែងលះគ្នា ប៉ុន្តែមិនចង់និយាយជាមួយសន្ទានការីសិន ដើម្បីឱ្យដឹងថាតើបញ្ហារបស់ពួកគេអាចដោះស្រាយបានដែរឬទេ។

 ក្រុមប្រឹក្សាឃុំក្នុងមូលដ្ឋាន បានផ្តល់ដល់ឱ្យប្តីប្រពន្ធមួយគូនេះ នូវបញ្ជីសន្ទានការីដែលអាចទទួលដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេបាន។ ក្នុងនោះមានសន្ទានការីម្នាក់ឈ្មោះ លឹម។ លឹម គឺជាសន្ទានការីដែលល្បីល្បាញបំផុតនៅក្នុងខេត្ត ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ពីភាពប៉ិនប្រសព្វក្នុងអាជីព និងភាពឈ្លាសវៃរបស់នាង។ ប៉ុន្តែ លឹម មិនធ្លាប់រៀបអាពាហ៍-ពិពាហ៍ទេ។ តាមពិតនាងថែមទាំងបានប្រាប់មិត្តភក្តិទាំងអស់របស់នាងថា នាងមិនចង់រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ទេ ពីព្រោះនាងជឿថាមនុស្សប្រុសភាគច្រើនខ្ជិល ហើយនាងមានការព្រួយបារម្ភអំពីការទំនុកបម្រុងជាលុយកាក់ដល់ប្តី។

 តើនៅទីនេះ លឹម គឺជាសន្ទានការីដ៏ល្អម្នាក់ដែរឬទេ? តើនាងអាចលុបបំបាត់ទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួនរបស់នាង ចេញពីកិច្ចការសន្ទានកម្ម ដែរឬទេ ?

៣. ការផ្តល់ព័ត៌មានដល់Snankar

 នៅពេលដែលភាគីបានជ្រើសរើសសន្ទានការីមួយរូបមករួច ពួកគេត្រូវត្រៀមខ្លួនសម្រាប់កិច្ចប្រជុំសម្រុះ-សម្រួលនានា ដែលកើតនឹងមាន។ ជាទូទៅ ភារកិច្ចទីមួយគឺត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានដល់សន្ទានការីអំពីរឿងរ៉ាវវិវាទនោះ។ សន្ទានការីត្រូវទុកព័ត៌មាននេះជាការសម្ងាត់ ហើយមិនត្រូវប្រាប់ទៅភាគីដទៃទៀតឡើយ។ ប្រសិនបើព័ត៌មាននេះមិនត្រូវបានរក្សាជាការសម្ងាត់នោះទេ ភាគីត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះព័ត៌មានដែលពួកគេផ្តល់។ នៅក្នុងករណីដែលសាមញ្ញ សន្ទានការីអាចត្រូវការព័ត៌មានតិចតួចបំផុត មុនពេលមានកិច្ចប្រជុំពិតប្រាកដ។ ចំពោះករណីដែលរឹតតែស្មុគស្មាញសន្ទាន-ការី អាចស្នើឱ្យភាគីផ្តល់ព័ត៌មានជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលពន្យល់អំពីអង្គហេតុ (អង្គហេតុដែលមានការព្រមព្រៀង និងអង្គហេតុដែលមានវិវាទ) ច្បាប់ដែលអាចអនុវត្តបាន និងភស្តុតាងជាឯកសារដទៃទៀត ដែលគាំទ្រដល់ភាគីនីមួយៗ។

សន្ទានការីអាចនឹងចង់ឃើញជំហររបស់គូក្តីដែលបានដាក់ទៅតុលាការផងដែរ។ ហើយសន្ទានការីនោះក៏អាចចង់ដឹងអំពីសាក្សីដែលត្រៀមខ្លួនធ្វើសក្ខីកម្មឱ្យភាគីនីមួយៗផងដែរ។[១៤០] សន្ទានការីក៏អាចសុំឱ្យភាគីនីមួយៗបង្ហាញពីចំណុចខ្លាំង និងចំណុចខ្សោយរបស់ខ្លួន ក៏ដូចជាការសាកល្បងពីមុនមកក្នុងការដោះស្រាយវិវាទនោះដែរ។

ព័ត៌មានមុនសន្ទានកម្មទាំងអស់នេះ នឹងជួយឱ្យសន្ទានការីដឹកនាំកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាពថែមទៀត។ តួយ៉ាងដូចជា សន្ទានការីនឹងមិនចាំបាច់សួរសំណួរជាច្រើនអំពីអង្គហេតុ ឬច្បាប់ឡើយ ប្រសិនបើគាត់បានអានសេចក្តីដែលដាក់ជូនគាត់ពិនិត្យមុនពេលសន្ទានកម្មនោះរួចហើយ។ ការត្រៀមនេះក៏មានសារៈប្រយោជន៍ផងដែរចំពោះភាគី និងមេធាវីរបស់ពួកគេ នៅពេលដែលពួកគេចាប់ផ្តើមស្វែងរកលទ្ធភាពព្រមព្រៀងគ្នា។

សន្ទានការីក៏ត្រូវជ្រើសរើសទីតាំងអព្យាក្រឹតណាមួយ សម្រាប់កិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលផងដែរ។ ប្រសិនបើសន្ទានកម្មនោះធ្វើឡើងក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់មជ្ឈមណ្ឌលសន្ទានកម្មណាមួយ មជ្ឈមណ្ឌលនោះទំនងនឹងក្លាយជាទីតាំងសន្ទានកម្មតែម្តង។ ពុំនោះទេ សន្ទានកម្មអាចធ្វើឡើងនៅការិយាល័យច្បាប់របស់សន្ទានការី ការិយាល័យគណៈមេធាវី ផ្ទះឯកជន មជ្ឈមណ្ឌលសហគមន៍ឬរដ្ឋាភិបាល។ កន្លែងណាក៏បាន ឱ្យតែមានភាពងាយស្រួល និងមានផាសុកភាពសម្រាប់គូភាគី ហើយផ្តល់ដល់អ្នកចូលរួមនូវភាពជាឯកជន។

សំណួរសិក្សា

តើព័ត៌មានអ្វីខ្លះ ប្រសិនបើមាន ដែលភាគីត្រូវផ្តល់ឱ្យសន្ទានការី មុនពេលមានកិច្ចប្រជុំដំបូង នៅក្នុងករណីខាងក្រោម?

- រឿងក្តីលែងលះ
- វិវាទរវាងអ្នកជិតខាងពីរនាក់អំពីរឿងព្រំប្រទល់ដី
- វិវាទអំពីការទិញដីដោយអ្នកនយោបាយដែលមានទ្រព្យសម្បត្តិម្នាក់ ពីសហគមន៍មូលដ្ឋានរបស់កសិករ
- វិវាទអំពីរឿងការបង់ប្រាក់ថ្លៃឈ្នួលផ្ទះរវាងម្ចាស់ផ្ទះ និងអ្នកជួលផ្ទះ
- វិវាទអំពីរឿងប្រាក់បៀវត្សរ៍ រវាងលេខាធិការម្នាក់ និងនិយោជករបស់ខ្លួន និង
- វិវាទរវាងបងប្អូនប្រុសពីរនាក់អំពីរឿងភាពជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិលើរថយន្ត ដែលឪពុករបស់ពួកគេទិញ ហើយដែលបានទទួលមរណភាពតាំងពីពេលនោះមក

៤. *ការបើកកិច្ចប្រជុំ*

នៅពេលភាគីបានផ្តល់ដល់អ្នកសម្រុះសម្រួលនូវព័ត៌មានផ្សេងៗមុនពេលសន្ទានកម្ម ហើយសន្ទានកម្មត្រូវបានកំណត់កាលវិភាគរួចរាល់ហើយ ដំណាក់កាលបន្ទាប់គឺជាការបើកកិច្ចប្រជុំ។ នៅពេលបើកកិច្ចប្រជុំ ភាគីវិវាទត្រូវជួបជាមួយសន្ទានការីដោយផ្ទាល់។ នៅក្នុងរឿងក្តីដែលសាមញ្ញ ឬតូចតាច ភាគីវិវាទអាចចូលរួមដោយមិនចាំបាច់មានមេធាវី

[១៤០] *សូមមើលផងដែរ ដូចមុន* មាត្រា ៥។

ហើយដំណើរការនោះមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការជាង។ នៅក្នុងរឿងក្តីដែលស្មុគស្មាញ ភាគីវិវាទនឹងចូលរួមដោយមានវត្តមាន មេធាវីរបស់ខ្លួន។

ប្រសិនបើភាគីត្រូវបានតំណាងដោយមេធាវីនៅក្នុងវិវាទនោះ វាជាការសំខាន់ដែលមេធាវី និងភាគីវិវាទខ្លួនឯងមានវត្តមានក្នុងដំណើរសន្ទានកម្មនោះទាំងមូល។

ជាទូទៅសន្ទានការីច្រើនតែជួបជាមួយភាគីទាំងពីរព្រមគ្នា ដើម្បីសន្សំសំចៃពេលវេលា និងកាត់បន្ថយអាម្មរណ៍សង្ស័យ ឬភាពលម្អៀងនៅពេលចាប់ផ្តើម។[១៤១] នឹងមិនមានការកត់ត្រានៅក្នុងសម័យប្រជុំទេ ហើយអ្នកខាងក្រៅក៏មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមដែរ។ ការបើកកិច្ចប្រជុំនេះមានគោលបំណងដូចខាងក្រោមៈ

- ណែនាំអ្នកចូលរួមឱ្យស្គាល់គ្នា
- ពិភាក្សា និងពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវដំណើរការសន្ទានកម្ម
- កំណត់អំពីវិធានដែលត្រូវអនុវត្តតាម
- ផ្តល់ពេលវេលាឱ្យភាគីនីមួយៗរៀបរាប់អំពីវិវាទ និងជំហរអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុរបស់ពួកគេ
- ផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានសំខាន់ៗគ្នាទៅវិញទៅមករវាងភាគីវិវាទ
- ផ្តល់ដល់ភាគីនូវឱកាសបង្ហាញអំពីអារម្មណ៍ និងផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន និង
- កំណត់ផ្នែកដំបូងនៃការព្រមព្រៀង និងមិនព្រមព្រៀង[១៤២]

សន្ទានការីតែងចាប់ផ្តើមដោយណែនាំអ្នកចូលរួមឱ្យស្គាល់គ្នាទៅវិញទៅមក។ បន្ទាប់មក សន្ទានការីនោះនឹងពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវដំណើរការ និងវិធានសម្រាប់កិច្ចប្រជុំ។ មានពេលខ្លះ សន្ទានការីនឹងព្យាយាមពន្យល់អំពីតួនាទីរបស់ខ្លួននៅក្នុងដំណើរការនោះ ដើម្បីឱ្យភាគីនីមួយៗមានការរំពឹងទុកដូចៗគ្នា។ នៅពេលពន្យល់អំពីវិធាននៃកិច្ចប្រជុំ សន្ទានការីត្រូវពន្យល់រឿងលម្អិតដូចជាថា ភាគីនីមួយៗត្រូវបន្តចូលរួមរហូតដល់កិច្ចប្រជុំនោះចប់ ឬក៏ថា ភាគីត្រូវស្តាប់ និងមិនត្រូវនិយាយកាត់គេឡើយ។ ប្រសិនបើភាគីវិវាទឯកភាព សន្ទានការីនឹងពន្យល់ថា ខ្លួនអាចត្រូវដឹកនាំការប្រជុំជាឯកជនជាមួយភាគីនីមួយៗ ដើម្បីជួយសម្រួលឱ្យមានដំណោះស្រាយ។ សន្ទានការីនោះគួរសង្កត់ធ្ងន់ថា នឹងមិនមានការព្រមព្រៀងដោយចាប់បង្ខំឡើយ ហើយអ្វីដែលភាគីនីមួយៗនិយាយនឹងត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ទាំងអស់ ព្រមទាំងត្រូវបញ្ជាក់ថាភាគីនីមួយៗត្រូវបានតំណាងដោយអ្នកណាម្នាក់ដែលមានសិទ្ធិអំណាចពេញលេញដើម្បីដោះស្រាយ។ ទីបញ្ចប់ សន្ទានការីនឹងឆ្លើយសំណួរនានាដែលភាគីនីមួយៗមាន ពាក់ព័ន្ធនឹងវិធាន និងដំណើរការនៃសន្ទានកម្មទាំងមូល។ ប្រសិនបើសន្ទានកម្មត្រូវបានធ្វើឡើងនៅមជ្ឈមណ្ឌលសន្ទានកម្មដែលមានស្រាប់ វិធាននានាអាចមានជាលាយលក្ខណ៍អក្សររួចជាស្រេចសម្រាប់ភាគីវិវាទ។ ជាទូទៅ សន្ទានការីនឹងអនុញ្ញាតឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរខ្លះៗនៅក្នុងវិធានទាំងនោះ ប្រសិនបើភាគីទាំងអស់ព្រមព្រៀងគ្នា។

[១៤១] Patterson, *et al,* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩, នៅទំព័រ ៥៩។

[១៤២] *ដូចមុន។*

បន្ទាប់ពីមានការពន្យល់តាមបទដ្ឋានជាបឋមទាំងនេះរួច សន្ទានការីនឹងអញ្ជើញភាគីនីមួយៗឱ្យបញ្ចេញមតិបើកកិច្ចប្រជុំរបស់ខ្លួន។ នៅមតិបើកកិច្ចប្រជុំនោះ ភាគីនឹងបង្ហាញពីដំណើររឿងតាមការដែលខ្លួនយល់ឃើញដោយបញ្ជាក់អំពីភ័ស្តុតាង និងច្បាប់ផងដែរ។ នេះគឺជាឱកាសសម្រាប់ភាគីនីមួយៗក្នុងការបង្ហាញពីអារម្មណ៍របស់ខ្លួន ព្រមទាំងមានលទ្ធភាពប្រាប់ដល់ភាគីម្ខាងទៀតអំពីជំហរទាំងអស់របស់ខ្លួនតាមសម្រួល។ គេហៅចំណុចនេះថា ជា"ការបន្ធូរអារម្មណ៍"។

បើអាចធ្វើបាន ភាគីដែលនីមួយៗដែលឡើងបញ្ចេញមតិគួរពន្យល់ផងដែរអំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន។ ជាការល្អបំផុតនោះ គឺមិនត្រូវទាមទារអ្វីពីភាគីម្ខាងទៀត ក្នុងកំឡុងពេលថ្លែងបើកកិច្ចប្រជុំនេះឡើយ។ ភាគីដែលស្តាប់នឹងទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ដែរ ពោលគឺ ជាទូទៅ ភាគីនោះបានស្តាប់នូវរឿងរ៉ាវទាំងមូលចេញពីទស្សនៈរបស់ភាគីម្ខាងទៀតជាលើកដំបូង។ មេធាវីរបស់ភាគីនីមួយៗគួរតែជាអ្នកឡើងបញ្ចេញមតិបើកកិច្ចប្រជុំ ដើម្បីធានាថាការឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មានត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរបៀបមួយដែលច្បាស់លាស់ មានប្រសិទ្ធភាព និងមិនមានចរឹតចោទប្រកាន់។

ក្រោយពីភាគីទីមួយបានបញ្ចប់សេចក្តីថ្លែងរបស់ខ្លួនរួចហើយ សន្ទានការីអាចសួរសំណួរខ្លះៗដើម្បីបំភ្លឺ បញ្ហាមួយចំនួន។ ប្រសិនបើសន្ទានការីបានទទួលសេចក្តីផ្សេងៗ ដែលភាគីបានដាក់ជូនមុនពេលធ្វើសន្ទានកម្មរួចហើយ សន្ទានការីនោះប្រហែលជាមិនចាំបាច់សួរសំណួរដំបូងច្រើនពេកឡើយ។ បន្ទាប់ពីសំណួរទាំងនោះត្រូវបានឆ្លើយតបរួច ភាគីម្ខាងទៀតនឹងថ្លែងមតិបើកកិច្ចប្រជុំ ក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចគ្នានឹងអ្នកទីមួយដែរ។ ជាទូទៅ សន្ទានការីនឹងធ្វើការកត់ត្រាយ៉ាងលម្អិតក្នុងកំឡុងពេលនេះ ដើម្បីធានាថាខ្លួនយល់បានទាំងស្រុងអំពីសេចក្តីនៃវិវាទ ក៏ដូចជាអារម្មណ៍ និងផលប្រយោជន៍របស់ភាគីដែលមានចំពោះមុខ។ នៅពេលភាគីទាំងអស់មានឱកាស ក្នុងការបង្ហាញជំហររបស់ខ្លួនរួចហើយ ជាទូទៅ សន្ទានការីនឹងសុំឱ្យមានការសម្រាករយៈពេលខ្លី។[១៤៣]

សំណួរសិក្សា

- តើសន្ទានការីត្រូវនិយាយអ្វីខ្លះ ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរចង់រំលងសេចក្តីផ្តើម ឈានចូលដល់បញ្ហាវិវាទតែម្តង?
- តើត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្តេច ប្រសិនបើភាគីណាមួយមានបំណងចង់ថ្លែងបើកកិច្ចប្រជុំដោយខ្លួនឯង ជំនួសឱ្យមេធាវី?
- តើសន្ទានការីត្រូវមានការប្រុងប្រយ័ត្នជាមុន ឬនិយាយអ្វីផ្សេងឬទេ ប្រសិនបើភាគីមួយត្រូវបានតំណាងដោយមេធាវី ហើយភាគីមួយទៀតមិនមានមេធាវីនោះ?

[១៤៣] នៅក្នុងការអង្កេតមួយលើមេធាវីផ្នែកពាណិជ្ជកម្មដែលបានប្រើប្រាស់មធ្យោបាយសន្ទានកម្មនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៧ មេធាវីជាច្រើនយល់ឃើញថា សេចក្តីថ្លែងបើកសម័យប្រជុំគឺជាការបង្ខិនពេលវេលាឥតប្រយោជន៍ ហើយក្នុងករណីខ្លះ អាចបង្កជាបញ្ហាបាន ដោយសារតែលក្ខណៈអុជអាលរបស់វា។ ការអង្កេតមិនបានបញ្ជាក់ទេថា នេះគឺជាទស្សនៈភាគច្រើននៅក្នុងចំណោមអ្នកដែលបានឆ្លើយតប។ John Lande និង Rachel Wohl *ស្តាប់អ្នកប្រើប្រាស់ដែលមានបទពិសោធន៍: ការកែលម្អគុណភាព និងការប្រើប្រាស់សន្ទានកម្មផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម*, ទស្សនាវដ្តីសំណោះស្រាយវិវាទ ទំព័រ១៨ (និទាឃរដូវ ឆ្នាំ២០០៧)។

៥. កិច្ចប្រជុំដោះស្រាយបញ្ហាទូទៅ

នៅពេលភាគីត្រឡប់ចូលប្រជុំវិញ សន្ធានការីនឹងចាប់ផ្តើមកិច្ចប្រជុំដោះស្រាយបញ្ហាទូទៅ។ នេះជាពេលដែលសន្ធានការី និងភាគីវិវាទព្យាយាមស្វែងរកឱកាសដោះស្រាយ។ នៅចំណុចនេះ ជាទូទៅ សន្ធានការីព្យាយាមបំភ្លឺផ្នែកដែលមានការព្រមព្រៀង និងមិនមានការព្រមព្រៀងគ្នា។ មានពេលខ្លះបន្ទាប់មកទៀត សន្ធានការីតែងតែបញ្ចូលនូវជំនួយពីមេធាវីរបស់ភាគី ដើម្បីព្យាយាមកំណត់ថាតើនឹងមានអ្វីកើតឡើង ប្រសិនបើវិវាទមិនត្រូវបានដោះស្រាយទេនោះ។ សន្ធានការីនោះក៏នឹងព្យាយាមគណនាថ្លៃចំណាយប្រហាក់ប្រហែលរបស់ភាគី ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈបណ្តឹងទៅតុលាការ។[១៤៤] ប្រការនេះនឹងជួយឱ្យភាគីផ្តោតលើផលវិបាកនៃការបរាជ័យក្នុងការឈានទៅដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា។

សន្ធានការីក៏នឹងជួយសម្រួលឱ្យមានការពិភាក្សាគ្នាអំពីរបៀបដែលច្នៃប្រឌិត ដើម្បីឱ្យភាគីអាចដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗផងដែរ។ ប្រការនេះអាចធ្វើបានយ៉ាងល្អបំផុតតាមរបៀបសហការ និងមិនប្រឆាំងតបតគ្នា ដោយផ្តោតអារម្មណ៍លើផលប្រយោជន៍ និងបញ្ហារបស់ភាគីវិវាទ មិនមែនលើភាគីនោះខ្លួនឯងឡើយ។ ជាទូទៅ សន្ធានការីនឹងព្យាយាមស្វែងយល់អំពីអាទិភាពរបស់ភាគី ហើយស្វែងរកចំនុចណាដែលអាចមានព្រមព្រៀងគ្នា ឬផលប្រយោជន៍រួមនានា (ដូចជាការជៀសវាងបណ្តឹងទៅតុលាការដែលមានរយៈពេលយូរ និងចំណាយប្រាក់អស់ច្រើន)។

ជាទូទៅសន្ធានការីនឹងជៀសវាងការនិយាយអំពីជំហរ ឬការទាមទារណាដែលពិបាកផ្លាស់ប្តូរ។ ផ្ទុយទៅវិញ សន្ធានការីនឹងសួរអំពីគោលដៅ ការភ័យព្រួយ បំណងប្រាថ្នា និងផលប្រយោជន៍ផ្សេងៗរបស់ភាគី។

មិនមានដំណើរការគម្រូណាមួយដែលអាចអនុវត្តលើគ្រប់កិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលទាំងអស់នោះទេ។ ប៉ុន្តែក្រាហ្វិក ខាងក្រោមផ្តល់នូវគំនិតទូទៅអំពីរបៀបដែលកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន៖

---

[១៤៤] នេះគឺជាវិធីមួយដើម្បីធ្វើឱ្យភាគីផ្តោតលើ “BATNA” របស់ខ្លួន (ជម្រើសប្រសើរបំផុតក្រៅពីការព្រមព្រៀងតាមការចរចា)។

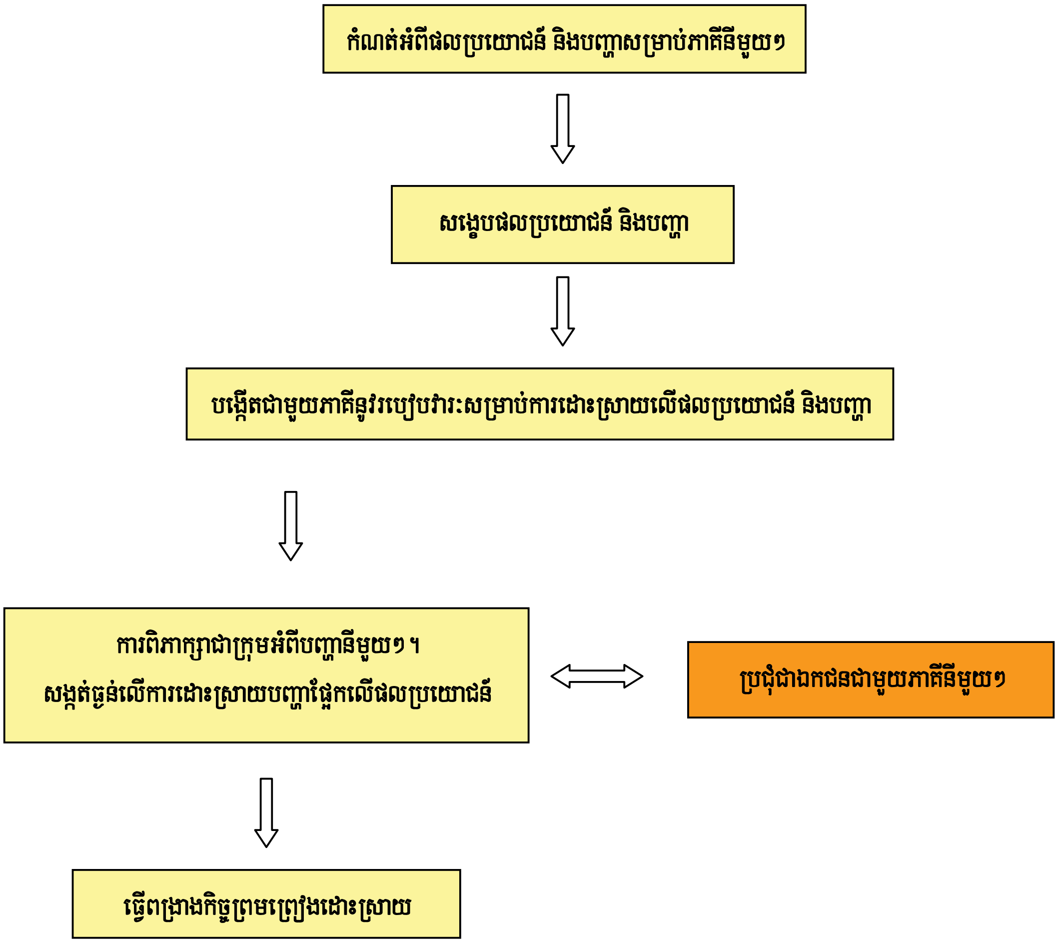

ជំហានដែលធ្វើឡើងដោយសន្ធានការីគឺដូចគ្នាទៅនឹងជំហាន ដែលគេអាចធ្វើនៅក្នុងកំឡុងពេលចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍។ សន្ធានការីអាចនឹងព្យាយាមកំណត់បញ្ហាគន្លឹះនៅក្នុងរឿងក្តីនោះជាមុនសិន។ បន្ទាប់មក គាត់នឹងសួរទៅភាគីវិវាទអំពីផលប្រយោជន៍ជាអាទិភាពរបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍ ភាគីអាចជាអ្នកជិតខាងពីរនាក់ដែលឈ្មោះគ្នានោះគឺ កញ្ញា និង សាព័រ។ បញ្ហាអាចជាព្រំប្រទល់ដីរវាងពួកគេ និងទស្សនៈយល់ឃើញថា ភាគីម្ខាង ឬភាគីទាំងពីរកំពុងរំលោភលើព្រំប្រទល់ដីរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។ ផលប្រយោជន៍សម្រាប់កញ្ញា អាចជាការបង្កើតសន្តិភាព ភាពស្ងប់ស្ងាត់ និងភាពដាច់ឯកជន។ នាងអាចមានដីជាច្រើន។ ផលប្រយោជន៍សម្រាប់សាព័រ អាចជាការកាន់កាប់ដីឱ្យបានច្រើនបំផុត ដោយសារនាងរំពឹងថានឹងលក់ដីនោះក្នុងរយៈពេលពីរឆ្នាំខាងមុខ ហើយផ្លាស់ទៅរស់នៅទីក្រុងជាមួយកូនស្រី។

ត្រង់ចំណុចនេះ សន្ធានការីនឹងបង្កើតនូវរបៀបវារៈដ៏សាមញ្ញមួយ ដើម្បីពិភាក្សាបញ្ហាទាំងអស់ព្រមគ្នា។ ចំណុចទីមួយអាចជាមធ្យោបាយដែលធានាបាននូវសន្តិភាព ភាពស្ងប់សុខ និងភាពដាច់ឯកជនរបស់កញ្ញា។ ភាគីអាចពិភាក្សាគ្នាអំពីជម្រើសប្រកបដោយគំនិតច្នៃប្រឌិតដើម្បីជៀសវាងការរំខាន ដែលកញ្ញាយល់ឃើញថាកំពុងធ្វើឱ្យជីវិតរបស់នាងមានការលំបាកយ៉ាងខ្លាំង។ ត្រង់នេះមិនមែនមានន័យថាសាព័រ នឹងត្រូវធ្វើការសន្យា ឬការប្តេជ្ញាចិត្តអ្វីនោះទេ។ ប៉ុន្តែនេះគឺជាការស្វែងរកដើម្បីមើលថាតើមានជម្រើសអ្វីខ្លះដែលអាចធ្វើបាន។ ប្រហែលជាសាព័រ អាចរើគ្រឿងសង្ហារឹម

ខាងក្រៅផ្ទះរបស់នាង ដើម្បីកុំឱ្យពិធីជប់លៀងរបស់នាងនៅក្បែរកញ្ញាពេក។ ឬប្រហែលជាសាព័រ អាចដាំដើមឈើធំៗនៅលើដីរបស់ខ្លួនដើម្បីកុំឱ្យកញ្ញា មើលឃើញ ឬស្តាប់ឮពេលមានភ្ញៀវរបស់សាព័រមកលេង។ នៅពេលដំណោះស្រាយសក្តានុភូតទាំងអស់នេះត្រូវបានភាគីទាំងពីរចាត់ទុកថាអាចមានការព្រមព្រៀង សន្ទានការីនឹងឈាន ចូលទៅចំណុចមួយទៀត។ ចំនុចនោះអាចជាកង្វល់របស់សាព័រអំពីការបង្កើនប្រាក់ចំណូលឱ្យច្រើនបំផុតនៅពេលនាងលក់ដី។ ជាថ្មីម្តងទៀតសន្ទានការីនឹងស្វែងរកដំណោះស្រាយនានាដែលប្រកបដោយគំនិតច្នៃប្រឌិត។

ជួនកាល សន្ទានការីមិនមានភាពសកម្មជាអាជ្ញាកណ្តាលនៅក្នុងការប្រកួតបាល់ទាត់នោះទេ ពេលគឺគ្រាត់គាន់តែសំលើងមើល និងទុកឱ្យភាគីដោះស្រាយបញ្ហារបស់ពួកគេដោយខ្លួនឯង។ សន្ទានការីនៅទីនោះ គឺដើម្បីលើកទឹកចិត្តឱ្យមានបរិយាកាសស្ថាបនា។ គាត់នឹងរារាំងមិនឱ្យមានការវាយប្រហារផ្ទាល់ខ្លួន ហើយនឹងព្យាយាមកាត់បន្ថយការខូចខាត ដែលអារម្មណ៍អវិជ្ជមានអាចបង្ករដល់ការចរចា។ គាត់នឹងព្យាយាមអនុវត្តវិធានជាមូលដ្ឋានទាំងអស់ ដូចជាមិននិយាយកាត់ភាគីម្ខាងទៀត ប៉ុន្តែក្រៅពីនោះគាត់នឹងដើរតួនាទីមានកម្រិតទៅតាមតម្រូវការជាក់ស្តែង។ សន្ទានការីម្នាក់ៗ មានរបៀបធ្វើការងារ និងបុគ្គលិកលក្ខណៈផ្សេងៗគ្នា ហើយវិវាទនីមួយៗមានភាគី បញ្ហា និងអារម្មណ៍ផ្សេងៗគ្នា។ វិធីសាស្ត្រមួយនឹងមិនមានប្រសិទ្ធិភាពចំពោះគ្រប់ករណីទាំងអស់នោះទេ។

ក) ការស្តាប់

ជាទូទៅ ជំនាញសំខាន់បំផុតសម្រាប់សន្ទាការី នៅក្នុងកំឡុងដំណាក់កាលនេះ និងក្នុងដំណាក់កាលមុនៗ គឺការស្តាប់។ សន្ទានការីត្រូវស្តាប់យ៉ាងសកម្មចំពោះអ្វីដែលភាគីនិយាយ និងស្វែងរកផលប្រយោជន៍ដ៏សំខាន់ៗ ដែលអាចតម្រូវតាមបាននៅក្នុងការព្រមព្រៀងដោះស្រាយ។ ការស្តាប់មិនត្រូវកម្រិតត្រឹមចំពោះតែពាក្យសម្តីនោះទេ។ សន្ទានការីក៏ត្រូវសង្កេតមើលភាសាកាយវិការរបស់អ្នកចូលរួមផងដែរ។ ជំពូកស្តីពីការចរចានៅក្នុងសៀវភៅនេះ បរិយាយអំពីភាសាកាយវិការសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលអ្នកចរចា ឬសន្ទានការីគួរពិចារណា។

លំហាត់ ~ ស្វែងយល់អំពីការទំនាក់ទំនងដែលមិនមែនជាពាក្យសម្តី

ចូរចាប់ដៃគូជាមួយអ្នកណាម្នាក់នៅក្នុងថ្នាក់ដែលអ្នកមិនស្គាល់ ឬមិនសូវស្គាល់ច្បាស់។

- ចំណាយពេលពីរនាទីដើម្បីប្រាប់ដល់ដៃគូ អំពីខ្លួនឯងដោយមិនចាំបាច់និយាយ។ សម្តែងកាយវិការពីផលប្រយោជន៍ ព្រឹត្តិការណ៍ គ្រួសារ មិត្តភក្តិ កីឡា ។ល។ ឯអ្នកស្តាប់ក៏មិនត្រូវនិយាយដែរ។
- ចំណាយពេលពីរនាទីដើម្បីពិភាក្សាអំពីអ្វីដែលបានប្រាស្រ័យទាក់ទងរួច។
- បន្ទាប់មក ប្តូរតួនាទី ហើយធ្វើលំហាត់នេះម្តងទៀត ក្នុងរយៈពេលពីរនាទី។
- ចំណាយពេលពីរនាទីដើម្បីពិភាក្សាអំពីអ្វីដែលបានប្រាស្រ័យទាក់ទងរួច។

តើព័ត៌មានប្រភេទអ្វីខ្លះដែលត្រូវបានបញ្ជូន ដោយមិនប្រើប្រាស់ពាក្យសម្តី និងដោយរបៀបណា?

ខ) ការបកស្រាយឡើងវិញ (re-framing)

ជំនាញដ៏សំខាន់មួយទៀតដែលសន្ទានការីប្រើប្រាស់នៅក្នុងកំឡុងដំណាក់កាលនេះ ហៅថាការបកស្រាយឡើង-វិញ។ ជំនាញនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាញឹកញាប់ទាំងនៅក្នុងជំនួបជាឯកជន និងកិច្ចប្រជុំជាក្រុម។ ការបកស្រាយឡើងវិញ គឺជាបច្ចេកទេសដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយសន្ទានការី ដើម្បីនិយាយឡើងវិញនូវពាក្យសម្ដីដែលមិនអំណោយផលរបស់ភាគីម្ខាង ដើម្បីជំរុញការពិភាក្សាឱ្យមានទិសដៅកាន់តែមានភាពអព្យាក្រឹត និងវិជ្ជមាន។ ជំនួសឱ្យការបង្ករឱ្យមានការវាយបកដោយពាក្យសម្ដី ឬការនិយាយការពារខ្លួនពីភាគីម្ខាងទៀត ការបកស្រាយឡើងវិញ លើកទឹកចិត្តភាគីទាំងពីរឱ្យពិចារណាឡើងវិញ នូវស្ថានភាពរបស់ពួកគេ និងឈានទៅរកទិសដៅនៃដំណោះស្រាយ។

ដើម្បីស្វែងយល់អំពីការបកស្រាយឡើងវិញ យើងត្រូវយល់អំពីពាក្យថាបកស្រាយ។ ការបកស្រាយគឺជាការរៀបរាប់អំពីរបៀបដែលមនុស្សមើល និងយល់ឃើញអំពីស្ថានភាព ឬហេតុការណ៍មួយ។ ពាក្យថា "បកស្រាយឬ frame" ត្រូវបានប្រើប្រាស់ ពីព្រោះវារៀបរាប់អំពីរបៀបដែលអ្នកណាម្នាក់ដែលសម្លឹងមើលទៅកាន់ពិភពលោកខាងក្រៅតាមរយៈស៊ុមរូបភាព (the frame of a picture) ឬក្របខ័ណ្ឌនៃទិដ្ឋភាពមួយ។

យើងអាចផ្លាស់ប្ដូរបំណកស្រាយរបស់មនុស្ស ហើយអាចផ្លាស់ប្ដូររបៀបដែលពួកគេយល់ឃើញលើអ្វីមួយបាន។ នៅទីបំផុត ប្រការនេះអាចនឹងផ្លាស់ប្ដូរអាកប្បកិរិយារបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍ មានអ្នកចូលរួមមួយចំនួននៅក្នុងការពិសោធន៍ចិត្តសាស្ត្រមួយ លេងល្បែងមួយដែលពួកគេត្រូវជ្រើសរើសថាតើត្រូវសហការគ្នា ឬវត់ចោលគ្នា។ អ្នកចូលរួមត្រូវបានបែងចែកជាពីរក្រុម។ វិធានដូចគ្នាត្រូវបានប្រើសម្រាប់ក្រុមទាំងពីរ គ្រាន់តែឈ្មោះល្បែងខុសគ្នាប៉ុណ្ណោះ។ ក្រុមទីមួយត្រូវបានប្រាប់ថា ល្បែងនេះមានឈ្មោះថា"ល្បែង Wall Street"[១៤៥]។ ក្រុមទីពីរត្រូវបានប្រាប់ថា ល្បែងនេះមានឈ្មោះថា "ល្បែងសហគមន៍"។ អ្នកចូលរួមនៅក្នុងក្រុមទីមួយសហការគ្នាតែមួយភាគបីនៃពេលវេលាលេងតែប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឯអ្នកចូលរួមនៅក្នុងក្រុមទីពីរ សហការគ្នាពីរភាគបីនៃពេលវេលា។[១៤៦] ឈ្មោះល្បែងមានអំណាចយ៉ាងខ្លាំង ដែលវាធ្វើឱ្យមានផលប៉ះពាល់ទៅលើអាកប្បកិរិយារបស់អ្នកចូលរួម។ គេអាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា វាផ្ដល់ជាបំណកស្រាយដ៏ជាក់លាក់មួយដល់អ្នកចូលរួម និងបង្ហាញឱ្យឃើញពីអំណាចរបស់ពាក្យ។

គំនិតដែលនៅពីក្រោយការបកស្រាយឡើងវិញ គឺដើម្បីបង្ខំភាគីឱ្យពិនិត្យមើលស្ថានភាព ឬហេតុការណ៍តាមរបៀបមួយផ្សេងទៀតហើយអាចមានអាកប្បកិរិយាផ្សេង-ដូចជាឈ្មោះនៅក្នុងការពិសោធន៍ចិត្តសាស្ត្រខាងលើជាដើម។

មានគោលដៅចម្បងៗចំនួនបី ចំពោះការបកស្រាយឡើងវិញនៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ :

១. សម្រាល ឬកាត់បន្ថយ ភាពប្រទូសរ៉ាយរវាងគ្នា។

---

[១៤៥] Wall Street (វ៉ុលស្រ៊ីត) គឺជាវិថីដ៏ល្បីល្បាញមួយនៅទីក្រុងញូវយ៉ក ដែលជាទីតាំងនៃទីផ្សារភាគហ៊ុន។ ពាក្យថា "Wall Street" ច្រើនបង្កប់នូវអត្ថន័យដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រាក់កាស ការប្រកួតប្រជែង និងទ្រព្យសម្បត្តិ។

[១៤៦] *សូមមើល* Lee Ross និង Andrew Ward *ភាពប្រាកដនិយមឥតលាក់លៀមនៅក្នុងជីវិតប្រចាំថ្ងៃ: ភាពជាប់ជំពាក់សម្រាប់វិវាទ សង្គម និងការយល់ខុស,* **តម្លៃ និងចំណេះដឹង** (E.S. Reed, E. Turiel និង T. Brown ឆ្នាំ១៩៩៦)។

២. ផ្លាស់ប្តូរពីការផ្តោតអារម្មណ៍លើជំហរ ឱ្យទៅជា លើផលប្រយោជន៍វិញ ហើយ

៣. ផ្លាស់ប្តូរកង្វល់ ឬការរអ៊ូរទាំ ឱ្យទៅជាបញ្ហាដែលអាចដោះស្រាយបាន។

ការបកស្រាយឡើងវិញនូវសម្តីរបស់ភាគីអាចដោះស្រាយបាននូវទិដ្ឋភាពទាំងនេះមួយ ឬច្រើន។ សន្ទានការីត្រូវបកស្រាយឡើងវិញតាមរបៀបមួយដែលប្រកបដោយភាពប្រុងប្រយ័ត្ន និងសាកសួរ ក៏ដូចជាកុំឱ្យប៉ះពាល់ដល់អ្នកនិយាយពីដើមដំបូងផងដែរ។

ខាងក្រោមនេះគឺជាឧទាហរណ៍មួយចំនួនអំពីការបកស្រាយឡើងវិញ:

ពាក្យសម្តីដើម	**ពាក្យសម្តីបកស្រាយឡើងវិញ ឬចម្លើយរបស់សន្ទានការី**
"តើអ្នកមិនដឹងពីអ្វីដែលប្រសើរជាងការដាក់សម្ទើដែលនឹងមិនត្រូវបានទទួលយកទេឬ?"	"សុគន្ធា អ្នកអាចមានចំណុចល្អនៅទីនេះ។ តើអ្នកអាចកែលម្អសម្ទើនេះ ឱ្យមានលក្ខណៈកាន់តែអាចទទួលយកបានយ៉ាងដូចម្តេច?"
"លោក ផារី កុហកយើង ហើយគាត់មិនមែនជាមនុស្សគួរឱ្យទុកចិត្តនោះទេ"។	"កាលពីអតីតកាល លោក ផារី ធ្លាប់ផ្តល់ព័ត៌មានដែលប្រែទៅជាមិនពិតដល់ពួកគេ ដូច្នេះប្រហែលជាពួកគេមានការស្ទាក់ស្ទើរក្នុងការជឿ លើពាក្យសម្តីនាពេលបច្ចុប្បន្នរបស់គាត់។
"អ្នកបានបំផ្លាញវិស្សមកាលរបស់យើង" ។	"ស៊ីណែត មានបញ្ហាក្នុងការកំសាន្តក្នុងពេលវិស្សមកាលរបស់នាង ដោយសារតែហេតុការណ៍ដែលបានកើតឡើង" ។
"អ្នកបានរំលោភកិច្ចព្រមព្រៀង" ។	"ប្រាក់មិនត្រូវបានបង់ទាន់ពេលវេលា ហើយស្រីមុំជឿថាប្រការនេះធ្វើឱ្យមានការលំបាកក្នុងការបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់នាង ក្នុងការបង់ប្រាក់ដល់អ្នកផ្សេងទៀត"។
"បញ្ញា ជាមនុស្សអត់សណ្តាប់ធ្នាប់សោះ" ។	"វាជាការរំខានដល់ ស្រស់ នៅពេលគាត់ឃើញសម្លៀកបំពាក់របស់អ្នកនៅរាយប៉ាយពេញផ្ទះ" ។

ការបកស្រាយឡើងវិញមិនដោះស្រាយចំពោះវិវាទនោះទេ ប៉ុន្តែវាផ្តល់ឱកាសឱ្យគេអាចឈានចេញពីទស្សនៈ និងពាក្យសម្តីអវិជ្ជមាន ឬមិនអំណោយផល ទៅកាន់លក្ខខណ្ឌមួយដែលកាន់តែមានផ្លែផ្កា ដែលអ្នកចូលរួមអាចស្វែងរកជម្រើសនៃដោះស្រាយដែលធ្វើបាននានា។ វាជាមធ្យោបាយដ៏ល្អិតល្អន់ ប៉ុន្តែមានអំណាច ដែលអាចផ្លាស់ប្តូរទស្សនៈយល់ឃើញរបស់មនុស្ស និងមានលទ្ធភាពផ្លាស់ប្តូរអាកប្បកិរិយារបស់ពួកគេបាន។

លំហាត់ ៦ ការបកស្រាយឡើងវិញ

ចូរព្យាយាមបកស្រាយឡើងវិញនូវពាក្យសម្ដីខាងក្រោម៖

- នៅក្នុងថ្នាក់រៀនប្រវត្តិវិទ្យា អាន និង ចេង ត្រូវធ្វើកិច្ចការជាមួយគ្នា ដើម្បីផ្ដល់នូវបទបង្ហាញរួមគ្នាមួយ។ អាន រអ៊ូរទាំប្រាប់មិត្តភក្ដិម្នាក់ថា "ខ្ញុំធ្វើកិច្ចការទាំងអស់។ ចេង គ្មានធ្វើអ្វីសោះ ទោះបីជាខ្ញុំសុំឱ្យគេធ្វើមួយពាន់ដងក៏ដោយ"។
- នៅក្នុងគ្រួសារមួយដែលបងប្អូនប្រុសពីរនាក់ជិះម៉ូតូមួយរួមគ្នា ហួត និយាយថា "ម៉ារ៉េត ជិះម៉ូតូរៀងរាល់យប់ថ្ងៃ ច័ន្ទ ដើម្បីសួរសុខទុក្ខមិត្តភក្ដិរបស់គាត់ ទោះបីជាខ្ញុំត្រូវការជិះម៉ូតូនោះទៅសាលារៀនក៏ដោយ"។
- បុគ្គលិកធ្វើការក្នុងការិយាល័យពីរនាក់ដណ្ដើមគ្នាប្រើប្រាស់កុំព្យូទ័រមួយ។ តារា និយាយថា "គាត់យក កុំព្យូទ័រដោយមិនបានប្រាប់ខ្ញុំសោះ។ គាត់រំលោភលើគោលនយោបាយរបស់ក្រុមហ៊ុន។"
- បងប្អូនស្រីពីរនាក់ឈ្លោះគ្នាអំពីរឿងសម្លេងចេញពីបន្ទប់គេងរបស់ពួកគេរៀងៗខ្លួន។ សារឿននិយាយថា "នៅរៀងរាល់ពេលដែលខ្ញុំសុំឱ្យនាងស្ងៀមស្ងាត់ នាងស្រែកដាក់ខ្ញុំ ហើយបិទទ្វារឮសូរគ្រាំង!"។

ពិតប្រាកដណាស់ គោលដៅនៃការបកស្រាយឡើងវិញ និងបច្ចេកទេសផ្សេងទៀត គឺដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបាន។ ប្រសិនបើដំណោះស្រាយត្រូវបានរកឃើញថា ឆ្លើយតបទៅនឹងផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរ ពេលនោះគេអាចនឹងស្នើវាឡើងដើម្បីដោះស្រាយ។ សន្ទានការីអាចជួយសម្រួលការនេះ ដោយជួយនៅក្នុងដំណើរការបង្កើតជម្រើសសម្រាប់ការព្រមព្រៀង។ ជាទូទៅ គេគួរទុកឱ្យភាគីជាអ្នកបង្កើត និងស្នើឡើងនូវ ដំណោះ-ស្រាយដោយខ្លួនឯង ប្រសិនបើអាចទៅរួច។ តាមវិធីនេះ ដំណោះស្រាយទាំងនោះទំនងជាអាចទទួលយកបាន និងមានភាពស្ថិតស្ថេរជាង។ ប្រសិនបើអ្នកសន្ទានការីយល់ឃើញថា ភាគីមិនមានលទ្ធភាព ឬមិនមានឆន្ទៈស្នើឡើងនូវដំណោះ-ស្រាយទេនោះ គាត់អាចដើរតួនាទីឱ្យកាន់តែសកម្មជាងមុន ហើយអាចស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់។ មានកាលៈទេសៈមួយចំនួនដែលភាគីមិនជឿទុកចិត្តគ្នាទៅវិញទៅមក ហើយដំណោះស្រាយដែលស្នើឡើងដោយ ភាគីម្ខាង នឹងត្រូវបានភាគីម្ខាងទៀតសំលឹងមើលដោយភាពសង្ស័យ។ នៅក្នុងករណីនេះ សន្ទានការីគួរធ្វើសម្ដីដោយខ្លួនឯងដើម្បីកាត់បន្ថយភាពសង្ស័យទាំងនោះ។

គ) ការបង្កើតជម្រើស

ដូចគ្នានឹងការចរចាដែរ គន្លឹះទៅរកជោគជ័យគឺការបង្កើតជម្រើសសម្រាប់ផលចំណេញទៅវិញទៅមក ចំណុចសំខាន់ៗ ដែលដូចគ្នានោះគឺមានភាពពាក់ព័ន្ធនៅទីនេះ។ សន្ទានការីត្រូវជួយភាគីក្នុងការ៖

១. បំបែកការបង្កើតជម្រើស ឱ្យដាច់ពីការវិនិច្ឆ័យជម្រើស។

២. ព្យាយាមពង្រីកជម្រើសដែលកំពុងពិចារណាជាជាងស្វែងរកចម្លើយតែមួយ។

៣. ស្វែងរកផលចំណេញទៅវិញទៅមក និង

៤. គិតអំពីវិធីធ្វើឱ្យការសម្រេចចិត្តរបស់ភាគីម្ខាងទៀតមានភាពងាយស្រួល[១៤៧]

[១៤៧] Fisher et al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៣១, នៅទំព័រ៤-៥។

អ្នកអានត្រូវពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវជំពូកស្តីពីការចរចានៃសៀវភៅនេះ សម្រាប់ព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមទៀតអំពីភារកិច្ចសំខាន់ៗទាំងបួនដែលរួមបញ្ចូលនូវបច្ចេកទេសមួយចំនួន ដូចជាការរិះរកគំនិតថ្មីៗជាដើម ។ ប៉ុន្តែ មានចំនុចពិសេសមួយដែលសន្ធានការីគួរប្រុងប្រយ័ត្នជាមុន ។ ជួនកាល សន្ធានការីបង្កើតជម្រើសច្រើនពេកនៅក្នុងការស្វែងរក ដំណោះ-ស្រាយ ។ ទោះជាវាហាក់ដូចជាគំនិតដែលល្អក្តី សន្ធានការីត្រូវយល់ដឹងអំពីបាតុភូតសំខាន់មួយ ដែលគេវាហៅថា ជា *ការជៀសវាងការសម្រេចចិត្ត* ។

នៅក្នុងការជៀសវាងការសម្រេចចិត្ត ជាក់ស្តែង ភាគីដែលមានជម្រើសច្រើនពេកនឹងហាក់ដូចជាមិនចង់ជ្រើសរើសជម្រើសព្រមព្រៀងណាមួយឡើយ នៅពេលប្រៀបធៀបជាមួយភាគីដែលមានជម្រើសដែលតិចតួច ។ នៅក្នុងការសិក្សាគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយ អ្នកស្រាវជ្រាវដាក់តាំងបង្ហាញកែវចាហួយនៅក្នុងផ្សារទំនើបមួយដើម្បីពិនិត្យមើលប្រតិកម្មរបស់អតិថិជន ។ អតិថិជនដែលទៅជិតទីតាំងបង្ហាញនោះ ត្រូវបានអញ្ជើញឱ្យភ្លក់ចាហួយ ហើយនឹងទទួលបានប័ណ្ណបញ្ចុះតម្លៃចំនួន ១ដុល្លា ចំពោះចាហួយមួយកែវណាដែលអតិថិជននោះបានទិញ ។ ទីតាំងបង្ហាញមួយមានចាហួយប្រាំមួយកែវផ្សេងៗគ្នា ចំណែកទីតាំងមួយទៀតមានចាហួយម្ភៃបួនកែវផ្សេងៗគ្នា ។ អតិថិជនមានការចាប់អារម្មណ៍ចំពោះទីតាំងដែលធំ ប៉ុន្តែហាក់ដូចជាមិនសូវទិញអ្វីសោះ ។ ប្រហែល៣០% នៃអតិថិជនចំនួន១០៤នាក់ ដែលឈប់នៅទីតាំងបង្ហាញដែលតូច ទិញចាហួយមួយកែវ ក្នុងខណៈដែល ៤%នៃអតិថិជនចំនួន១៤៥នាក់ ដែលឈប់នៅទីតាំងធំបានទិញចាហួយនោះ ។[១៤៨] គេអាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា៩៦% នៃអតិថិជនដែលឈប់នៅមុខទីតាំងបង្ហាញធំ ជ្រើសរើសមិនធ្វើការសម្រេចចិត្ត ពីព្រោះពួកគេត្រូវបានផ្តល់នូវជម្រើសដែលច្រើនពេក ។

សន្ធានការីដែលស្នើជម្រើសច្រើនពេក ដូចជាចាហួយទាំង២៤កែវនៅក្នុងការសិក្សានោះ នឹងមានការប្រថុយប្រថានក្នុងការធ្វើឱ្យភាគីជៀសវាងជ្រើសរើសទាំងអស់គ្នា ហើយអាចនឹងមិនមានការព្រមព្រៀងណាមួយឡើយ ។

ទោះជាការបង្កើតជម្រើសជាទូទៅគឺជាលំហាត់ដ៏សំខាន់ក៏ដោយ ក៏គេត្រូវប្រុងប្រយ័ត្ន ដោយកុំធ្វើឱ្យភាគីទទួលយកមិនបាន ជាពិសេសប្រសិនបើពួកគេបង្ហាញនូវសញ្ញាថា ពួកគេខ្លាចក្នុងការធ្វើការជ្រើសរើសដែលលំបាក ។

៦. ជំនួបឯកជន

ប្រសិនបើសន្ធានកម្មនៅនឹងថ្កល់មួយកន្លែង (ដោយសារការជៀសវាងការសម្រេចចិត្ត ឬមូលហេតុផ្សេងទៀត) មានដំណោះស្រាយជានីតិវិធីរួមមួយ ដែលសន្ធានការីអាចនឹងប្រើប្រាស់ គឺការប្រជុំជាឯកជន ។ ដូចបានឃើញនៅក្នុងក្រាហ្វិកខាងលើរួចមកហើយ ជាទូទៅការប្រជុំជាឯកជនធ្វើឡើងក្នុងកំឡុងពេលដែលភាគីកំពុងពិភាក្សាគ្នារកដំណោះស្រាយ ដែលអាចធ្វើបានចំពោះបញ្ហាវិវាទរបស់ខ្លួន ។ វាមិនមែនជារឿងចម្លែកនោះទេ ដែលសន្ធានការីត្រូវជួបប្រជុំជាឯកជនចំនួនប្រាំ ឬរហូតដល់ដប់ដង នៅក្នុងពេលមានសន្ធានកម្មដែលលំបាកនោះ ។ ជាទូទៅ ប្រសិនបើសន្ធានការីជួបប្រជុំគ្នាជាឯកជន

[១៤៨] S Iyengar និង M Lepper *នៅពេលជម្រើសមិនជំរុញទឹកចិត្ត: តើយើងអាចត្រូវការរឿងល្អច្រើនពេកទេ ?* ទិនានុប្បវត្តិបុគ្គលភាព និងចិត្តសាស្ត្រសង្គម ទំព័រ ៧៦, ៩៩៥ - ១០០៦ (ឆ្នាំ២០០០) ។

ជាមួយភាគីម្ខាង នោះគាត់នឹងជួបប្រជុំជាឯកជនជាមួយភាគីម្ខាងទៀតដែរ។ បន្ទាប់ពីមានការប្រជុំជាឯកជនទាំងពីរនេះ សន្ទានការីអាចកោះប្រជុំជាក្រុមរួម ឬបន្តជួបប្រជុំជាឯកជនចុះឡើងតទៅទៀត។

ជំនួបឯកជនអនុញ្ញាតឱ្យភាគីចែករំលែកព័ត៌មានឯកជនជាមួយសន្ទានការី ដែលពួកគេអាចមានភាពមិនស្រួលក្នុងចិត្តដើម្បីចែករំលែកនៅចំពោះមុខភាគីម្ខាងទៀត។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចមិនចង់បង្ហាញឱ្យឃើញពីផល-ប្រយោជន៍ជាក់លាក់ណាមួយ (ដូចជាក្រុមហ៊ុនខ្វះសាច់ប្រាក់ ហើយអាចត្រូវប្រកាសក្ស័យធន/អសាធនភាពជាដើម)។ ឬភាគីនោះអាចចង់ស្វែងរក ជម្រើសសម្រាប់ព្រមព្រៀងបន្ថែមទៀត ដែលមានភាពមិនស្រួលចិត្ត នៅពេលយកឱ្យប្រកដ-ប្រជានៅចំពោះមុខភាគីម្ខាងទៀត ដោយខ្លាចមិនហ៊ានបង្ហាញនូវចំណុចខ្សោយរបស់ខ្លួន។

ការប្រជុំជាឯកជននឹងអនុញ្ញាតឱ្យភាគីវិវាទទម្លាក់ចោលនូវបញ្ហា "មុខមាត់" ដែលជួនកាលពួកគេត្រូវការបង្ហាញវាដល់ភាគីម្ខាងទៀត។

តាមទស្សនៈរបស់សន្ទានការី ការប្រជុំជាឯកជនអនុញ្ញាតឱ្យខ្លួនទទួលបាននូវជំនឿទុកចិត្ត កាន់តែខ្លាំងពីអ្នកចូលរួម។ សន្ទានការីអាចបង្ហាញនូវការយល់ចិត្តកាន់តែច្រើនចំពោះភាគីនៅក្នុងកំឡុងពេលប្រជុំជាឯកជននោះ ដែលប្រហែលជាគាត់មិនអាចធ្វើបែបនេះបានឡើយនៅក្នុងសម័យប្រជុំជាក្រុម ដោយខ្លាចថាខ្លួននឹងមានកាយវិការលម្អៀង។ បរិយាកាសឯកជនក៏អនុញ្ញាតឱ្យសន្ទានការីមានលទ្ធភាពទម្លាក់ជំហររបស់ភាគីកាន់តែខ្លាំង និងបង្ខំពួកគេឱ្យពិចារណាយ៉ាងហ្មត់ចត់នូវអ្វីដែលភាគីម្ខាងទៀតបានស្នើឡើង។ សន្ទានការីថែម ទាំងអាចស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយសក្តានុភូតនានានៅក្នុងជំនួបជាឯកជននោះ ដែលអាចហាក់មានភាពលម្អៀង ឬមិនសមស្រប ប្រសិនបើស្នើឡើងនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំជាក្រុម។ បរិយាកាសឯកជនក៏លើកទឹកចិត្តឱ្យមានការចូលរួមកាន់តែច្រើនពីសមណាក់ភាគីខ្លួនឯង ពីព្រោះជាញឹកញាប់មេធាវីគឺជាអ្នកដែលនិយាយនៅក្នុងការប្រជុំជាក្រុម (ជួនកាលមេធាវីប្រាប់កូនក្តីរបស់ខ្លួនកុំឱ្យនិយាយអ្វីទាំងអស់ លុះត្រាតែពួកគេឱ្យនិយាយ)។

ជំនួបឯកជនមិនមានភាពចាំបាច់រហូតនោះទេ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់វាមានសារៈប្រយោជន៍ក្នុងការជួយឱ្យភាគីស្ថិតនៅជាមួយគ្នា ជាពិសេសប្រសិនបើពួកគេជួបប្រទះនឹងស្ថានភាពទ័លច្រក។ លក្ខខ័ណ្ឌសមស្របបំផុតដែលជំនួបឯកជនមានភាពចាំបាច់ មានដូចខាងក្រោម:

- នៅពេលដែលមានភាគីវិវាទច្រើនជាងពីរ ដូចជាក្នុងរឿងក្តីខូចខាតទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលមានដើមបណ្តឹងដែលជាអ្នកទទួលរងការខូចខាត ចុងចម្លើយដែលគេចោទថាបានបង្កការខូចខាត និងក្រុមហ៊ុនធានារ៉ាប់រង ជាដើម។
- នៅពេលរឿងក្តីមានភាពស្មុគស្មាញខ្លាំង។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលក្រុមហ៊ុនសាងសង់អចលនវត្ថុត្រូវបាន អ្នកវិនិ-យោគទុនប្តឹង ពីបទពន្យារពេលក្នុងការបញ្ចប់គម្រោង ដោយសារអ្នកចុះកិច្ចសន្យាម៉ៅការបន្តរបស់ក្រុមហ៊ុនសាងសង់នោះមានបញ្ហា ហើយបន្ទោសលើអ្នកផ្គត់ផ្គង់សម្ភារៈ និងស្ថាបត្យករ។
- នៅពេលមានភាពខុសគ្នាខ្លាំងនៅក្នុងតុល្យភាពនៃអំណាច។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងករណីនិយោជកពហុជាតិដ៏ធំមួយដែលបានបញ្ឈប់លេខាធិការដ៏ក្រីក្រម្នាក់ពីការងារ។ លេខាធិការនោះអាចទទួលរងនូវផលវិបាកដ៏ធ្ងន់ធ្ងរមួយប្រសិនបើនាងមិនបានទទួលការងារវិញទេ។ ក្រុមហ៊ុននោះនឹងមិនមានអ្វីជាកង្វល់ឡើយ ថែមទាំងអាចជួល

បុគ្គលិកផ្សេងទៀតបានយ៉ាងងាយស្រួល។ នៅក្នុងការជំនួបជាឯកជន សន្ទានការីអាចមានលទ្ធភាពផ្តល់ការលើកទឹកចិត្ត និងការគាំទ្រ ដែលការនេះនឹងមិនអាចកើតមាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំជាក្រុមឡើយ។

- នៅពេលភាគីរំលោភបំពាន ឬគំរាមកំហែងគ្នាទៅវិញទៅមក។ នេះគឺជាមូលហេតុទូទៅបំផុតសម្រាប់ជំនួបជាឯកជន។ ឧទាហរណ៍ ចំពោះវិវាទគ្រួសារ ភាគីអាចមានអារម្មណ៍រំជួលខ្លាំងដែលអាចមិនអំណោយផលដល់ដំណោះស្រាយ។ ឬអាចថា ប្តីគំរាមកំហែងប្រពន្ធនៅក្នុងសន្ទានកម្មអំពីការលែងលះ ហើយសម្ពាធនៃការប្រឈមមុខដាក់ប្តីនោះ ធ្វើឱ្យប្រពន្ធយល់ព្រមចំពោះការទាមទារទាំងអស់។ ជំនួបឯកជនអាចជួយស្តារតុល្យភាពនោះឡើយវិញ ក៏ដូចជាឧត្តមប្រយោជន៍របស់គ្រួសារនោះផងដែរ នៅទីបំផុត។

៧. *ការបិទកិច្ចប្រជុំ*

សន្ទានកម្មនឹងបញ្ចប់ ដោយមានលទ្ធផលមួយក្នុងចំណោមលទ្ធផលដែលអាចមានចំនួនបីដូចខាងក្រោម៖

១. ភាគីបានឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាទាំងស្រុង។

២. ភាគីមិនបានឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាទាំងស្រុង ប៉ុន្តែនឹងបន្តសន្ទានកម្មនៅពេលក្រោយ ឬ

៣. ភាគីបានឈានទៅដល់ស្ថានភាពជាប់គាំង[១៤៩] ហើយសន្ទានកម្មត្រូវបានបញ្ចប់។

នៅក្នុងករណីទីមួយ សន្ទានការីនឹងលើកទឹកចិត្តឱ្យភាគីធ្វើពង្រាង និងចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងដោះ-ស្រាយ មួយ។ ការពន្យាក្នុងការធ្វើពង្រាង និងចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយនៅថ្ងៃក្រោយ គឺជាការប្រថុយប្រថាន ពីព្រោះភាគីអាចពិចារណាឡើងវិញអំពីការស្រុះស្រួលរបស់ខ្លួន។ ពួកគេអាចទទួលរងសម្ពាធពីគ្រួសារ មិត្តភក្តិ ឬមិត្តរួមការងារ ឱ្យបន្តទាមទារផលប្រយោជន៍កាន់តែច្រើនជាងនោះ។ ជាលទ្ធផល ពួកគេអាចព្យាយាមទាមទារនូវសម្បទានចុងក្រោយពីភាគីម្ខាងទៀត និងអាចនឹងបំផ្លាញកិច្ចព្រមព្រៀងនោះតែម្តង។

ភាគីខ្លួនឯងគួរជាអ្នកធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ។ ប្រសិនបើសន្ទានការីធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀង គាត់អាចប្រថុយជាមួយនឹងការលម្អៀងទៅភាគីម្ខាង ឬភាគីម្ខាងទៀត ដោយសារពាក្យពេចន៍ដែលគាត់ជ្រើសរើស។ យកល្អសន្ទានការីគួរសរសេរចូលនូវចំណុចជាមូលដ្ឋាននៃកិច្ចព្រមព្រៀងនៅចុងបញ្ចប់សម័យប្រជុំ ឱ្យភាគីចុះហត្ថលេខាលើនោះ ហើយទុកពេលវេលាដល់ភាគីឱ្យធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀងទាំងមូលដោយខ្លួនឯង។ សន្ទានការីអាចត្រួតពិនិត្យកិច្ច ព្រម-ព្រៀងនោះបាន ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គាត់ត្រូវមានការប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះការជួយភាគីម្ខាងច្រើន ជាងភាគីម្ខាងទៀត។ វាគឺជាស្ថានភាពដែលរសើបបំផុត នៅពេលភាគីពីរដែលមានជម្លោះនឹងគ្នា បែរជាស្រុះស្រួលគ្នា ហើយព្យាយាមរំលឹកពីកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សន្ទានការីត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នថែមទៀត ដើម្បីធានាថាខ្លួននឹងមិនធ្វើអ្វីឱ្យប៉ះទង្គិចដល់តុល្យភាពនោះឡើយ។

---

[១៤៩] ជួនកាលពាក្យនេះត្រូវបានគេហៅថា "ភាពទ័លច្រក"។

ប្រសិនបើលទ្ធផលទីពីរកើតឡើង (ត្រូវសម្រុះសម្រួលបន្ថែមទៀតនាពេលក្រោយ) សន្ធានការីត្រូវសង្កត់ធ្ងន់លើការរីកចម្រើនដែលបានបង្កើតឡើង និងផ្តល់សម្មើមួយចំនួនសម្រាប់ការពិចារណានាសម្រាប់កិច្ចប្រជុំលើកក្រោយ។ កិច្ចប្រជុំបន្ទាប់ត្រូវកំណត់កាលបរិច្ឆេទឱ្យបានឆាប់ ដើម្បីជួយរក្សាភាពជឿនលឿនដែលទទួលបាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំមុន។

លទ្ធផលទីបីអាចកើតឡើងនៅគ្រប់ពេលទាំងអស់។ ភាគីណាម្ខាងអាចបញ្ចប់កិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលកាន់តែឆាប់ ប្រសិនបើពួកគេខឹង ឬមិនមានឆន្ទៈក្នុងការបន្តការពិភាក្សាតទៅទៀត។ សន្ធានការីមិនអាចធ្វើអ្វីបានទាំងអស់ ប្រសិនបើភាគីណាមួយបដិសេធយ៉ាងដាច់អហង្ការក្នុងការពិភាក្សាដំណោះស្រាយតទៅទៀត។ សន្ធានការី ក៏អាចជ្រើសរើសយកការបញ្ចប់កិច្ចប្រជុំផងដែរ ប្រសិនបើមិនមានការព្រមព្រៀងណាមួយអាចកើតឡើងបាន។ ទោះបីជាសន្ធានកម្មគឺជាមធ្យោបាយដ៏ប្រសើរបំផុតសម្រាប់ដោះស្រាយ ក៏ទីបំផុតគឺវាអាស្រ័យតែទៅលើភាគីវិវាទខ្លួនឯង ហើយវិវាទមួយចំនួនក៏មិនអាចយកមកសម្រុះសម្រួលដោយជោគជ័យដែរ។ នៅពេលសន្ធានកម្មត្រូវបានបញ្ចប់បែបនេះ ភាគីមានសេរីភាពក្នុងការបន្តវិវាទរបស់ពួកគេនៅក្នុងវេទិកាផ្សេងទៀត ដូចជាមជ្ឈត្តការ ការចរចាជាឯកជន ព្រមទាំងបណ្តឹងទៅតុលាការ។

ច. តួនាទីរបស់សន្ធានការី

ជាទូទៅ សន្ធានការីត្រូវមានភាពចុះសម្រុងជាមួយមនុស្សគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់។ សន្ធានការីត្រូវតែជាអ្នកស្តាប់ដ៏ពូកែម្នាក់។ សន្ធានការីត្រូវមានឆន្ទៈក្នុងការស្វែងយល់អំពីចំណុចខ្លាំង និងចំណុចខ្សោយនៃការទាមទាររបស់ភាគីនីមួយៗ ហើយត្រូវមានលទ្ធភាពក្នុងការជួយឱ្យអ្នកចូលរួមបានយល់ដឹងអំពីវាឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ។ សន្ធានការីត្រូវតែលើកទឹកចិត្តដល់ភាគី ទោះបីជាស្ថានភាពហាក់ដូចជាមិនល្អក៏ដោយ។ ទីបញ្ចប់ សន្ធានការីត្រូវមានភាពច្នៃប្រឌិតនៅក្នុងការគិតរបស់ខ្លួន ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យភាគីពិចារណាអំពីជម្រើសជាច្រើនសម្រាប់ដោះស្រាយ។ មានល័ក្ខខ័ណ្ឌតម្រូវមួយចំនួនដែលសន្ធានការីដែលមានភាពជោគជ័យគួរមាន។ ខាងក្រោមនេះ គឺជាបញ្ជីលក្ខណៈពិសេសជាក់លាក់មួយចំនួនដែលកំនត់ជារួមអំពីសន្ធានការីដែលមានភាពជោគជ័យ។[១៥០] សន្ធានការីនោះ:

- ត្រូវនៅតែមានភាពអព្យាក្រឹត ទោះបីជាមានរឿងអ្វីកើតឡើងក៏ដោយ
- ត្រូវតែជាអ្នកតស៊ូមតិសម្រាប់ដំណើរសន្ធានកម្ម នៅទីបំផុត (មិនមែនសម្រាប់ភាគីណាមួយ ឬជំហរ ឬដំណោះស្រាយជាក់លាក់ណាមួយឡើយ)
- តែងមានភាពសណ្តោស និងយល់ចិត្តថ្លើមដល់ភាគីវិវាទ
- ផ្តោតលើការពិភាក្សាអំពីផលប្រយោជន៍ ជំនួសឱ្យអំពីជំហរ របស់ភាគី
- ព្យាយាមធ្វើឱ្យដំណើរការវិវត្តទៅមុខ (ដោយផ្តោតលើជម្រើស និងបញ្ហា មិនមែនលើភាគីឡើយ)
- រក្សាភាពវិជ្ជមាន និងភាពលើកទឹកចិត្ត ទោះបីជានៅចំពោះមុខស្ថានភាពលំបាកក៏ដោយ
- មិនភាពក្រាញននាល
- មានឆន្ទៈក្នុងការសាកល្បងវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗ ដោយផ្អែកលើចរិតនៃវិវាទ និងបុគ្គលិកលក្ខណៈផ្សេងៗហើយ
- ស្វែងរកជម្រើសដំណោះស្រាយដែលអាចមានជានិច្ច

បញ្ហាចុងក្រោយពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រការដែលថា តើសន្ធានការីត្រូវដើរតួនាទីហួសពីការត្រឹមតែជួយសម្របសម្រួលដែរឬទេ។ តើសន្ធានការីត្រូវផ្តល់មតិយោបល់ ឬជម្រើស ចំណុចផ្លូវច្បាប់ ឬបញ្ហាផ្សេងទៀតដែរឬទេ? តើសន្ធានការីត្រូវផ្តល់សម្មើសម្រាប់ដោះស្រាយដែរឬទេ? ជួនកាល គេហៅចំណុចទាំងនេះថាជាតួនាទី "វាយតម្លៃ"។ អ្នកវិជ្ជាជីវៈខាងដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ មានទស្សនៈខុសគ្នាចំពោះបញ្ហាទាំងនេះ។ វាអាស្រ័យទៅលើកត្តាជាច្រើនរួមទាំងគោលការណ៍ច្បាប់ និងវប្បធម៌ដែលជាមានភាពកាន់តែទូលំទូលាយ ការរំពឹងទុករបស់ភាគីវិវាទ បុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់សន្ធានការី និងវិធានច្បាប់ក្នុងមូលដ្ឋានផងដែរ។ យុត្តាធិការមួយចំនួនអាចចាត់ទុកសន្ធានការី ដែលមិនមែនជាមេធាវីថាអនុវត្តច្បាប់ដោយមិនមានការអនុញ្ញាត ប្រសិនបើគាត់ត្រូវផ្តល់ទស្សនៈផ្លូវច្បាប់ដល់ភាគីវិវាទនៅក្នុងសន្ធានកម្មនោះ។ ការអនុវត្តដែលប្រសើរបំផុតសម្រាប់សន្ធានការីគឺត្រូវលើកពីបញ្ហានេះក្នុងពេលពិភាក្សាបើកកិច្ចប្រជុំ ហើយត្រូវកំណត់ថា

---

[១៥០] មួយផ្អែកឃើញមាននៅក្នុង Patterson, et al កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ ៦៧-៦៩។

តើភាគីពេញចិត្តនឹងឱ្យខ្លួនដើរតួនាទីវាយតម្លៃដែលសកម្មដែរឬទេ។ ប្រសិនបើភាគីមានភាពមិនពេញចិត្តនឹងចំនុចនេះទេ សន្ធានការីត្រូវរក្សាតួនាទីអសកម្ម និងសម្របសម្រួលវិញ។

សំណួរសិក្សា

ទាមយោបល់របស់លោកអ្នក តើតួនាទីរបស់សន្ធានការីបែបណាមួយ (សម្របសម្រួល ឬអ្នកវាយតម្លៃ) ដែលជាទូទៅ មានប្រសិទ្ធភាពជាង សម្រាប់វិវាទខាងក្រោមនេះ:

- វិវាទរវាងប្តីដែលពូកែត្រួតត្រា និងប្រពន្ធដែលស្តាប់បង្គាប់ អំពីរឿងលុយកាក់
- វិវាទរវាងដៃគូអាជីវកម្មដែលឆ្លាតវៃពីរនាក់
- វិវាទរវាងពលរដ្ឋកម្ពុជា និងពលរដ្ឋអូស្ត្រាលី
- វិវាទរវាងនិយោជក និងនិយោជិត
- វិវាទរវាងសហគមន៍កសិករនៅតាមមូលដ្ឋាន និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល អំពីរឿងផ្តល់សម្បទានដីធ្លី
- វិវាទរវាងអ្នកជិតខាងពីរនាក់
- វិវាទរវាងអ្នកបើកបរម៉ូតូ និងអ្នកថ្មើរជើង ដែលគាត់បើកបុក

ឆ. តួនាទីរបស់មេធាវី

ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើ សន្ធានកម្មមួយចំនួនប្រព្រឹត្តទៅដោយគ្មានវត្តមានរបស់មេធាវីទេ។ ឧទាហរណ៍នៃសន្ធានកម្មបែបនេះ គឺជាវិវាទតូចមួយរវាងប្ដី និងប្រពន្ធ។ ជាញឹកញាប់ សេវាសន្ធានកម្មនៅតាមសហគន៍ ដូចជានៅក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នៅតាមមូលដ្ឋាន គឺជាសេវាមិនគិតថ្លៃ និងមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការណាស់។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើភាគីត្រូវបានតំណាងដោយមេធាវីមួយរូប នោះមេធាវីគួរតែចូលរួមនៅក្នុងសន្ធានកម្មនោះ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងត្រូវបានតំណាងដោយមេធាវីមួយរូប ភាគីម្ខាងទៀតគួរតែមានមេធាវីមួយរូបជាតំណាងរបស់ខ្លួនដែរ។

> ***នោះជាមានមេធាវីឬគ្មានក្ដី ភាគីដែលត្រូវធ្វើសន្ធានកម្មត្រូវមានសិទ្ធិពេញលេញក្នុងការដោះស្រាយវិវាទនោះ។***

នេះមិនមែនមានន័យថាមេធាវីគឺជាដំណើរការនោះទេ។ តាមពិត ភាគីមានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងស្ថានការណ៍នៅក្នុងសន្ធានកម្ម ច្រើនជាងនៅក្នុងការចរចា។ ខុសពីការចរចា ភាគីខ្លួនឯងតែងតែមានវត្តមាននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលជានិច្ច ហើយត្រូវតែព្រមព្រៀងចំពោះដំណោះស្រាយ ឬការស្រុះស្រួលនោះ។ ពួកគេអាចនិយាយនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំជាក្រុម ឬជាឯកជន ហើយជាញឹកញាប់ នឹងត្រូវបានលើកទឹកចិត្តដោយសន្ធានការីឱ្យធ្វើដូច្នោះ។ ហេតុនេះ តើមេធាវីត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះ?

ពីដំបូង មេធាវីត្រូវសម្រេចចិត្តថាតើសង្កត់ធ្ងន់លើខសម្រុះសម្រួលនៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់ភាគីដែរឬទេ។ នៅក្នុងករណីមួយចំនួន សន្ធានកម្មអាចជួយសន្សំសំចៃពេលវេលា និងប្រាក់កាសបាន។ ប្រសិនបើមេធាវីចូលទៅពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទនោះ បន្ទាប់ពីកិច្ចសន្យាដែលទាក់ទងនឹងវិវាទនោះត្រូវបានចុះហត្ថលេខារួច ហើយមិនមានខស្ដីពីដំណោះស្រាយវិវាទទេនោះ មេធាវីអាចពិចារណាអំពីសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើការចរចាជាមូលដ្ឋានមិនអាចដោះស្រាយបញ្ហាបានទេ។

> ***ជាទូទៅ សន្ធានកម្មមានតម្លៃថ្លៃជាងការចរចា ហើយដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើ សន្ធានកម្មអាចធ្វើទៅបានលុះត្រាតែភាគីទាំងសងខាងមានឆន្ទៈក្នុងការព្យាយាមដោះស្រាយវិវាទដោយពេញចិត្តតែប៉ុណ្ណោះ។***

តួនាទីពីដំបូងផ្សេងទៀត រួមដូចជា ជួយកូនក្ដីឱ្យស្វែងរកសន្ធានការីដែលមានសមត្ថភាព និងអព្យាក្រឹតភាព ការជ្រើសរើសមជ្ឈមណ្ឌលសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើសមស្រប និងដាក់ឱ្យសន្ធានការីត្រួតពិនិត្យនូវ ឯកសារផ្សេងៗមុនពេលសន្ធានកម្ម។ តួនាទីសំខាន់ជាងគេបំផុតមួយរបស់មេធាវីមុនពេលធ្វើសន្ធានកម្ម គឺការរៀបចំខ្លួនកូនក្ដីរបស់ខ្លួន។ មេធាវីត្រូវរៀបចំខ្លួនកូនក្ដីឱ្យគិតអំពីយុទ្ធសាស្ត្រដោះស្រាយ *មុនពេល* កិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលចាប់ផ្ដើម។ នេះមានន័យថា ពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវ BATNA តម្លៃបម្រុង អង្គហេតុ អង្គច្បាប់ ផលប្រយោជន៍ លទ្ធភាពស្រុះស្រួល និង "ជំហរចុងក្រោយ" ជាមួយកូនក្ដីរបស់ខ្លួន។ កូនក្ដីអាចមិនបានគិតច្បាស់លាស់អំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ពីព្រោះគាត់អាចគិតតែអំពីថាតើភាគីម្ខាងទៀតបានធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់ខ្លួនយ៉ាងដូចម្ដេចតែប៉ុណ្ណោះ។ មេធាវីត្រូវលើកទឹកចិត្តកូនក្ដីឱ្យគិតដោយមិនលម្អៀងអំពីចំណុចខ្សោយនៃការទាមទាររបស់ខ្លួន និងកំណត់ឱ្យឃើញពីផលវិបាកនៃការខកខានមិនបានដោះស្រាយផងដែរ។

ជាចុងក្រោយ មានចំនុចដែលត្រូវពិចារណាមួយចំនួនសម្រាប់កិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួល ។ តើអ្នកណានឹងត្រូវនិយាយពេលបើកសម័យប្រជុំ? ជាធម្មតា នេះគឺជាការងាររបស់មេធាវី ។ តើអ្នកណានឹងនិយាយនៅក្នុងកំឡុងពេលពិភាក្សាជាក្រុម? ប្រហែលជាទាំងមេធាវីទាំងកូនក្តីនឹងត្រូវនិយាយ ប៉ុន្តែពួកគេត្រូវសម្រេចចិត្តថាតើពួកគេនឹងលើកយកបញ្ហាអ្វីខ្លះមកនិយាយាដើម្បីកុំឱ្យមានការយល់ច្រឡំ ។ កូនក្តីក៏ត្រូវយល់ថា សន្ធានការីមិនមែនជាចៅក្រមទេ ហើយក៏មិនអាចបង្ខំឱ្យខ្លួនធ្វើអ្វីមួយបានឡើយ ។ អ្វីៗគឺផ្អែកលើគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្ត ។ គេក៏ត្រូវលើកទឹកចិត្តកូនក្តីឱ្យស្តាប់នូវអ្វីដែលសន្ធានការីនិងភាគីម្ខាងទៀតនិយាយផងដែរ ។

ជាចុងក្រោយ មេធាវីត្រូវពិភាក្សាអំពីអាកប្បកិរិយារបស់ខ្លួននៅពេលដែលមានកិច្ចប្រជុំដោះស្រាយ ។ កូនក្តីអាចមានភាពច្របូកច្របល់ ឬព្រួយបារម្ភ ប្រសិនបើមេធាវីមានភាពម៉ឺងម៉ាត់ និងប្រឆាំងភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំជាក្រុម ប៉ុន្តែបន្ទាប់មកហាក់ដូចជាកាន់ជើងសន្ធានការី ជាងកូនក្តីរបស់ខ្លួនឯងនៅក្នុងជំនួបជាឯកជនទៅវិញ ។ មេធាវីត្រូវពន្យល់ថា សន្ធានការីអាចនឹងព្យាយាមជួយកូនក្តីនោះឱ្យយល់អំពីចំណុចខ្សោយរបស់ខ្លួននៅក្នុងជំនួបឯកជន ។ មេធាវីក៏អាចទទូចឱ្យមានដំណោះស្រាយជាក់លាក់ណាមួយដែរ ប៉ុន្តែខ្លួនតែងតែធ្វើអ្វីៗដើម្បីផលប្រយោជន៍ប្រសើរបំផុតរបស់កូនក្តីតែប៉ុណ្ណោះ ។

នៅពេលបើកកិច្ចប្រជុំ និងពិភាក្សាជាក្រុម មេធាវីត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងការថ្លឹងថ្លែងរវាងការដើរតួជាអ្នកតស៊ូមតិដ៏ខ្លាំងក្លា និងការសំដែងភាពបើកចំហចំពោះការស្រុះស្រួល ។ វេទិការនេះមិនមែនជាតុលាការទេ ហើយទោះបីជាការងាររបស់មេធាវីគឺតស៊ូមតិដើម្បីកូនក្តីរបស់ខ្លួនក៏ដោយ ក៏មេធាវីចង់ឱ្យកិច្ចប្រជុំសម្រុះសម្រួលនេះ ទទួលបានលទ្ធផលជាផ្លែផ្កាដែរ ។ ប្រសិនបើមេធាវីផ្តល់នូវសម្បទានណាមួយ ប្រហែលជាភាគីម្ខាងទៀតនឹងផ្តល់នូវសម្បទានធំជាងនេះលើរឿងអ្វីមួយផ្សេងទៀតវិញក៏មាន ។

នៅក្នុងកំឡុងពេលសម្រាក និងក្នុងកំឡុងពេលដែលសន្ធានការីស្ថិតនៅក្នុងជំនួបឯកជនជាមួយភាគីម្ខាងទៀត មេធាវីអាចជួយកូនក្តីឱ្យវាយតម្លៃអំពីការវិវត្តន៍ និងពិចារណាជម្រើសផ្សេងៗ ។ ពួកគេអាចត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃឡើងវិញអំពីយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ពួកគេ ដោយផ្អែកលើការអះអាងរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ។ មេធាវីមិនត្រូវគ្រាន់តែអង្គុយ និងទុកឱ្យកូនក្តីស្វែងរកវិធីដោះស្រាយបញ្ហាដោយខ្លួនឯងនោះទេ ។

មេធាវីត្រូវដើរតួនាទីយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការស្វែងរក និងវិភាគលើដំណោះស្រាយនានាជាមួយកូនក្តី ។

នៅចុងបញ្ចប់នៃដំណើរការសន្ធានកម្ម មេធាវីត្រូវដឹកនាំការធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយជាមួយភាគីម្ខាងទៀត ។ វិធីមួយក្នុងការធ្វើដូច្នេះ គឺអនុញ្ញាតឱ្យមេធាវីរបស់ភាគីម្ខាងធ្វើពង្រាងដំបូងជាមុនសិន ហើយបន្ទាប់មកដាក់ឱ្យភាគីម្ខាងទៀតពិនិត្យ ។ វិធីម្យ៉ាងទៀតគឺមេធាវីទាំងពីរនាក់អង្គុយជាមួយគ្នា ហើយសរសេរកិច្ចព្រមព្រៀងនោះតែម្តង ។ នៅក្នុងករណីទាំងពីរ មេធាវីនឹងត្រូវពន្យល់អំពីបទប្បញ្ញត្តិនីមួយៗដល់ កូនក្តីរបស់ខ្លួនដើម្បីប្រាកដថា ពួកគេយល់ដឹង និងឯកភាពលើបទប្បញ្ញត្តិទាំងនោះ ។ ប្រសិនបើមានវិវាទអំពីល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀង មេធាវីអាចសុំឱ្យសន្ធានការីជួយ ប៉ុន្តែសន្ធានការីត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នកុំឱ្យមានភាពលម្អៀងទៅរកភាគីណាមួយ ។

៥. ក្រមសីលធម៌សម្រាប់សន្ធានការី

សន្ធានកម្មលើកឡើងនូវបញ្ហាក្រមសីលធម៌ដ៏សំខាន់ៗ ដែលមានសារៈសំខាន់ចំពោះសន្ធានការី ភាគី ក៏ដូចជាប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ទាំងមូល។ សន្ធានការីក៏ដូចជាចៅក្រម ឬមជ្ឈត្តករដែរ អាចមានអំណាចដ៏ធំធេងទៅលើប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ។ អំណាចនោះអាចត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់សម្រាប់គោលបំណងល្អ ឬអាក្រក់។ ខណៈពេលដែលចៅក្រម និងមជ្ឈត្តករហាក់ដូចជានៅឆ្ងាយពីភាគីវិវាទ ជួបជាមួយពួកគេតែក្នុងបរិយាកាសដែលមានកម្រិត និងជាផ្លូវការ សន្ធានការីគឺមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងសំបូរបែប និងជិតស្និទ្ធជាមួយភាគីជាង។ ខុសពីចៅក្រម និងមជ្ឈត្តករ សន្ធានការីអាចមានជំនួបជាឯកជនជាច្រើនជាមួយភាគី ដើម្បីពិភាក្សាអំពីអារម្មណ៍ ផលប្រយោជន៍ កង្វល់ និងការព្រួយបារម្ភរបស់ពួកគេ។ ជួនកាល ពួកគេអាចព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីថែមទៀត។ ទោះបីជាភាគច្រើន ប្រការនេះគឺជាផលប្រយោជន៍ដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់មនុស្សគ្រប់រូបក៏ដោយ ក៏មានកង្វល់ពាក់ព័ន្ធនឹងក្រមសីលធម៌ជាច្រើនដែលអាចកើតឡើងផងដែរ។

វិធីងាយស្រួលបំផុតក្នុងការសង្ខេបអំពីកង្វល់ក្រមសីលធម៌ចម្បងៗ គឺដកស្រង់នូវបទដ្ឋានចំនួនប្រាំបួន ដែលត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងបទដ្ឋានប្រតិបត្តិគម្រូសម្រាប់សន្ធានការីរបស់គណៈមេធាវីអាមេរិក។[១៥១] អត្ថបទទាំងស្រុងមានផ្ដល់ជូននៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធខនៃសៀវភៅសិក្សានេះ។

បទដ្ឋានទី I: សិទ្ធិស្វ័យសម្រេច

សន្ធានការីត្រូវធ្វើការសម្រុះសម្រួលដោយផ្អែកលើគោលការណ៍ស្វ័យសម្រេចរបស់ភាគី។ សិទ្ធិស្វ័យសម្រេច គឺជាកិរិយានៃការឈានដល់ការសម្រេចចិត្តដោយស្ម័គ្រចិត្ត និងគ្មានការបង្ខិតបង្ខំ ដែលក្នុងនោះ ភាគីនីមួយៗ ធ្វើការជ្រើសរើសដោយសេរី និងដោយជ្រួតជ្រាបអំពីដំណើរការ និងលទ្ធផល។ ភាគីអាចអនុវត្ត សិទ្ធិស្វ័យសម្រេចនៅគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងអស់នៃសន្ធានកម្ម រួមទាំងការជ្រើសរើសសន្ធានការី ការរៀបចំដំណើរការ ការចូលរួម ឬការដកខ្លួនចេញពីដំណើរការ និងលទ្ធផលផ្សេងៗ។

បទដ្ឋានទីII: អនាគតិ

សន្ធានការីត្រូវបដិសេធចំពោះសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើសន្ធានការីនោះមិនអាចធ្វើការសម្រុះសម្រួលក្នុងរបៀបមិនលម្អៀងបាន។ អនាគតិ សំដៅទៅលើអវត្តមាននៃភាពគាំទ្រនិយម អគតិ ឬបុរេ វិនិច្ឆ័យ។ សន្ធានការីត្រូវធ្វើការសម្រុះសម្រួលនៅក្នុងរបៀបមិនលម្អៀង និងត្រូវចៀសវាងកិរិយាណាដែលស្ដែងឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀង។ ប្រសិនបើនៅពេលណាមួយសន្ធានការីមិនអាចធ្វើការសម្រុះសម្រួលក្នុងលក្ខណៈមិនលម្អៀងបាននោះទេ សន្ធានការីត្រូវដកខ្លួនចេញ។

បទដ្ឋានទីIII: ទំនាស់ផលប្រយោជន៍

សន្ធានការីត្រូវចៀសវាងទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ឬការលេចឡើងនូវទំនាស់ផលប្រយោជន៍ក្នុងពេល និងក្រោយពេលសន្ធានកម្ម។ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ អាចកើតឡើងចេញពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធរវាងសន្ធានការី ជាមួយនិងបញ្ហាដែលជា

---

[១៥១] **បទដ្ឋានប្រតិបត្តិគម្រូសម្រាប់សន្ធានការី** គណៈមេធាវីអាមេរិក សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក និងសមាគមដោះស្រាយវិវាទ (ឆ្នាំ២០០៥) មាននៅ http://w ww.abanet.org/dispute/news/ModelStandardsofConduct forMediatorsfinal05.pdf (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។ នេះគឺជាក្រមសីលធម៌ដ៏មានឥទ្ធិពលបំផុតសម្រាប់សន្ធានការី។ អត្ថបទទាំងស្រុងនៃក្រមនេះអាចរកបាននៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធនៃសៀវភៅនេះ។

កម្មវត្ថុនៃវិវាទ ឬពីទំនាក់ទំនងណាមួយរវាងសន្ទានការី និងអ្នកចូលរួមក្នុងសន្ទានកម្ម ទាំងក្នុងពេលអតីតកាល ឬបច្ចុប្បន្នកាល ទាំងបែបផ្ទាល់ខ្លួន ឬបែបវិជ្ជាជីវៈ ដែល ទាំងអស់នេះនាំឱ្យមានចំណោទដល់អនាគតិរបស់សន្ទានការី ។

បទដ្ឋានទីIV: សមត្ថភាព

សន្ទានការីអាចធ្វើសន្ទានកម្មបាន តែនៅពេលដែលខ្លួនមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបំពេញតាមការរំពឹងទុកដ៏សមស្របរបស់ភាគីវិវាទប៉ុណ្ណោះ ។

បទដ្ឋានទីV: ការរក្សាការសម្ងាត់

សន្ទានការីត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ចំពោះព័ត៌មានទាំងឡាយដែលខ្លួនទទួលបានក្នុងកិច្ចការសម្រុះសម្រួល លើកលែងតែភាគីវិវាទមានការព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ឬជាការតំរូវតាមច្បាប់ដែលត្រូវអនុវត្ត ។

បទដ្ឋានទីVI: គុណភាពនៃដំណើរការ

សន្ទានការីត្រូវដឹកនាំសន្ទានកម្មឱ្យស្របនឹងបទដ្ឋានទាំងនេះ និងនៅក្នុងរបៀបមួយដែលលើកកម្ពស់ ការយកចិត្តទុកដាក់កាលានុវត្ត សុវត្ថិភាព វត្តមានអ្នកចូលរួមដែលសមស្រប ការចូលរួមរបស់ភាគី ភាពត្រឹមត្រូវតាមនីតិវិធី សមត្ថភាពរបស់ភាគី និងការគោរពទៅវិញទៅមករវាងអ្នកចូលរួមទាំងអស់ ។

បទដ្ឋានទីVII: ការឃោសនា និងផ្សព្វផ្សាយ

សន្ទានការីត្រូវតែនិយាយតែការពិត ហើយឥតបង្អែង នៅពេលឃោសនា ផ្សព្វផ្សាយ ឬនៅពេល ផ្តល់ព័ត៌មានតាមវិធីផ្សេងទៀត ស្តីអំពីគុណវុឌ្ឍិ បទពិសោធន៍ សេវាកម្ម និងថ្លៃឈ្នួល របស់សន្ទានការីនោះ ។

បទដ្ឋានទីVIII: ថ្លៃឈ្នួល និងសោហ៊ុយដទៃទៀត

សន្ទានការីត្រូវផ្តល់ឱ្យភាគីនិមួយៗ ឬតំណាងរបស់ភាគីនិមួយៗនូវព័ត៌មានពិតប្រាកដ និងពេញលេញ អំពីថ្លៃឈ្នួលសម្រុះសម្រួល ថ្លៃចំណាយនានា ព្រមទាំងថ្លៃសោហ៊ុយជាក់ស្តែង និងសក្តានុភូតផ្សេងទៀត ដែលអាចមានពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ទានកម្ម ។

បទដ្ឋានទីIX: ការរីកចំរើននៃការអនុវត្តសន្ទានកម្ម

សន្ទានការីគួរប្រព្រឹត្តខ្លួនក្នុងរបៀបមួយ ដែលជម្រុញការអនុវត្តសន្ទានកម្មឱ្យមានភាពរីកចំរើន ។ សន្ទានការីត្រូវបង្ហាញការគោរពចំពោះទស្សនៈផ្សេងៗគ្នានៅក្នុងវិស័យសន្ទានកម្ម ស្វះស្វែងរៀនសូត្រ ពីសន្ទានការីដទៃទៀត និងធ្វើការងាររួមគ្នាជាមួយសន្ទានការីដទៃទៀត ដើម្បីស្ថាបនាអាជីពរបស់ខ្លួន និងបម្រើអ្នកដែលមានទំនាស់ឱ្យបានកាន់តែប្រសើរ ។

លំហាត់ ៗ ក្រមសីលធម៌សន្ទានការី

ទោះបីជាស្តង់ដារទាំងនេះអាចហាក់ដូចជាមានភាពសាមញ្ញ និងមានភាពសមហេតុសមផលក៏ដោយ ក៏ជួនកាលវាមានការលំបាកក្នុងការអនុវត្តនៅក្នុងស្ថានភាពនៃពិភពពិតដែរ ។ សម្រាប់លទ្ធភាពជាទ្រឹស្តីនីមួយៗដូចខាងក្រោម សូមពិនិត្យឡើងវិញនូវបទដ្ឋានប្រតិបត្តិគម្រូសម្រាប់សន្ទានការី និងគូសរង្វង់លើផ្លូវប្រតិបត្តិដែលល្អបំផុត ក្នុងចំណោមជម្រើសចំនួនបីដែលបានផ្តល់ជូនគឺ ក, ខ ឬ គ។ ត្រូវឧបមាថាអ្នកគឺជាសន្ទានការីឯករាជ្យ ហើយជួបប្រទះនូវហេតុការណ៍ដូចដែលមាននៅក្នុងប្រអប់នីមួយៗ:[១៥២]

[១៥២] យកលំនាំតាម Patterson, *et al.* កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩ នៅទំព័រ៩៣ ។

លំហាត់ ៌ ក្រមសីលធម៌សន្ធានការីៈ មុនពេលធ្វើសន្ធានកម្ម

	សំនួរ ឬបញ្ហា	ចម្លើយតបតាមក្រមសីលធម៌
១	អ្នកឮថាសាច់ញាតិម្នាក់របស់អ្នក ប្រហែលជានឹងត្រូវបានតែងតាំងជាសាក្សីជំនាញនៅក្នុងរឿងក្ដីដែលគេស្នើឱ្យអ្នកធ្វើជាសន្ធានការី ។	ក. ជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទ ហើយបន្តសន្ធានកម្ម បើពួកគេយល់ព្រម ។ ខ. ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្ម ។ គ. ស្នើឱ្យសាច់ញាតិដកខ្លួនចេញ ប្រសិនបើគេបដិសេធ ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្មនោះ ។
២	ភាគីវិវាទប្រាប់អ្នកថាពួកគេមិនអាចរ៉ាប់រងថ្លៃសម្រុះសម្រួលជាស្ដង់ដារបានទេ ប៉ុន្តែ ពួកគេពិតជាចង់បានអ្នកធ្វើជាសន្ធានការី ។	ក. ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្ម ។ ខ. ចរចាយកតម្លៃថោកជាងមុន ដរាបណាវាមិនធ្វើឱ្យអ្នកលម្អៀងទៅរកភាគីទេនោះ ។ គ. ប្រាប់ភាគីកុំឱ្យព្រួយបារម្ភអំពីរឿងកម្រៃ រហូតដល់ទទួលបានលទ្ធផល ។ បន្ទាប់មក អាស្រ័យទៅលើលទ្ធផល ព្យាយាមគណនាតម្លៃដែលសមស្រប ។
៣	ភាគីវិវាទពិតជាត្រូវការដំណោះស្រាយរឿងក្ដីរបស់ពួកគេមែនទែន ។ ពួកគេផ្ដល់ឱ្យអ្នក នូវតម្លៃមួយជាពីរ ប្រសិនបើមានការព្រមព្រៀង ប៉ុន្តែផ្ដល់តម្លៃធម្មតា ប្រសិនបើមិនមានការព្រមព្រៀងនោះទេ ។	ក. ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្ម ។ ខ. បញ្ជាក់ថាអ្នកយកតែតម្លៃធម្មតាប៉ុណ្ណោះ ទោះជាមានលទ្ធផលយ៉ាងដូចម្ដេចក៏ដោយ ។ គ. យល់ព្រមចំពោះសម្ដីនោះ ហើយបន្ទាប់មក នៅពេលបញ្ចប់សន្ធានកម្ម បដិសេធមិនយកតម្លៃលើសពីធម្មតា ប្រសិនបើលទ្ធផលគឺមិនមានការព្រមព្រៀងទេ ។
៤	ភាគីម្ខាងមានកង្វល់ថា អ្នកគឺជាមិត្តភក្ដិរបស់ចៅក្រម ដែលត្រូវបានចាត់តាំងធ្វើរឿងក្ដីនោះ ។	ក. ពន្យល់ប្រាប់ភាគីថាលោកអ្នកនៅតែមានភាពអព្យាក្រឹតនៅក្នុងសន្ធានកម្ម (ដូចជាចៅក្រមនោះដែរ) ។ បន្តធ្វើសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើពួកគេយល់ព្រម ។ ខ. ប្រាប់ពីមិត្តភាពរបស់អ្នកដល់ភាគីទាំងអស់ ហើយបន្តធ្វើ សន្ធានកម្ម ប្រសិនបើពួកគេយល់ព្រម ។ គ. ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្ម ។
៥	ភាគីម្ខាងដឹងថាអ្នកមិនធ្លាប់ សម្រុះ-សម្រួលវិវាទពាក់ព័ន្ធនឹងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរទេ ហើយមានចម្ងល់ថាតើអ្នកមានគុណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់អាចសម្រុះសម្រួលវិវាទផ្នែកអាជីវកម្មកាត់ដេររបស់ខ្លួន បានដែរឬទេ ។	ក. ដកខ្លួនចេញពីសន្ធានកម្ម ។ ខ. ពន្យល់ប្រាប់ដល់ភាគីវិវាទ អំពីមូលហេតុដែលអ្នកយល់ឃើញថាខ្លួនមានសមត្ថភាព ហើយប្រសិនបើភាគីណាមួយនៅតែសង្ស័យពីសមត្ថភាពអ្នកនោះ ទើបដកខ្លួនចេញ ។ គ. ពន្យល់ប្រាប់ដល់ភាគីទាំងអស់អំពីមូលហេតុដែលអ្នកយល់ឃើញថាខ្លួនមានសមត្ថភាព ហើយបន្តធ្វើសន្ធានកម្ម ។

៦	ភាគីម្ខាងនិយាយថាអ្នកចូលរួមទាំងពីរមានមានចំណេះដឹងច្រើនហើយ និងស្នើឱ្យអ្នករំលងផ្នែកជាច្រើននៃការបើកកិច្ចប្រជុំសន្ទានកម្ម ដើម្បីសន្សំសំចៃពេលវេលា។	ក. ធ្វើការអង្កេតដើម្បីមើលថាតើពួកគេពិតជាមានចំណេះដឹងច្រើនដល់កម្រិតណា ហើយបន្ទាប់មកពិចារណារំលងផ្នែកណាមួយនៃការបើកកិច្ចប្រជុំសន្ទានកម្ម។ ខ. បដិសេធសម្នើនោះ ការបើកកិច្ចប្រជុំសន្ទានកម្មមានសារៈសំខាន់ណាស់ ហើយដំណើរសន្ទានកម្មត្រូវតែទទួលបាននូវការការពារ។ គ. យល់ព្រមទទួលយកសម្នើដើម្បីកសាងទំនុកចិត្ដរាបណាមានការព្រមព្រៀងពីភាគីវិវាទ។
៧	មុននឹងកិច្ចប្រជុំចាប់ផ្ដើម អ្នកដឹងថាភាគីម្ខាងមិនមានសិទ្ធិអំណាចពេញលេញ ក្នុងដំណោះស្រាយទេ។ ប៉ុន្ដែគាត់តវ៉ាថាប្រធានរបស់គាត់ត្រៀមខ្លួនឆ្លើយទូរស័ព្ទ ប្រសិនបើគាត់ត្រូវការទូរស័ព្ទទៅរក។	ក. ទូរស័ព្ទទៅប្រធាន ហើយទាមទារថាគាត់ត្រូវតែមានពេលទំនេរចាំឆ្លើយទូរស័ព្ទជាញឹកញាប់ ពីតំណាងរបស់គាត់បាន។ ប្រសិនបើអាចធ្វើបាន ហើយភាគីទាំងអស់យល់ព្រម ទើបចាប់ផ្ដើមធ្វើសន្ទានកម្ម។ ខ. ចាប់ផ្ដើមធ្វើសន្ទានកម្ម ប្រសិនបើភាគីទាំងអស់យល់ព្រមចំពោះការរៀបចំបែបនេះ។ គ. មិនធ្វើសន្ទានកម្មរហូតដល់ភាគីទាំងអស់ដែល មានវត្តមានមានសិទ្ធិអំណាចដោះស្រាយ។

លំហាត់ ~ ក្រមសីលធម៌សន្ធានការី៖ ក្នុងកំឡុងពេលធ្វើសន្ធានកម្ម

	សំនួរ ឬបញ្ហា	ចម្លើយតបតាមក្រមសីលធម៌
១	នៅក្នុងជំនួបដាច់ដោយឡែក មេធាវីរបស់ភាគីម្ខាងទាមទារថាកូនក្ដីមិនគួរនិយាយអ្វីទាំងអស់ ហើយទុកឱ្យខ្លួនជាអ្នកនិយាយ ។	ក. បញ្ឈប់សន្ធានកម្ម ។ ខ. ព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលមេធាវីនោះថា ដំណើរការសន្ធានកម្មតម្រូវឱ្យភាគីទាំងអស់ចូលរួម ហើយប្រសិនបើគាត់នៅតែមិនយល់ព្រម ត្រូវបញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ ។ គ. ព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលមេធាវីនោះ ថាដំណើរការសន្ធានកម្មតម្រូវឱ្យភាគីទាំងអស់ចូលរួម ហើយប្រសិនបើគាត់នៅតែមិនយល់ព្រម ទើបបន្តសន្ធានកម្មទៀត ប្រសិនបើភាគីទាំងអស់យល់ព្រម ។
២	ក្នុងជំនួបដាច់ដោយឡែកជាមួយភាគីម្ខាង ភាគីនោះសារភាពថា បានលួចទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ។	ក. ប្រាប់ទៅភាគីវិវាទថា អ្នកត្រូវតែជូនដំណឹងដល់តុលាការ ឬអាជ្ញាធរនគរបាលថាភាគីម្ខាងបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ ហើយត្រូវបញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ ។ ខ. ប្រាប់ទៅភាគីដែលសារភាពនោះតែប៉ុណ្ណោះថា អ្នកត្រូវជូនដំណឹងនេះ ទៅតុលាការ ឬអាជ្ញាធរនគរបាលថា ខ្លួនបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ ហើយត្រូវបញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ ។ គ. បន្តធ្វើសន្ធានកម្មតទៅទៀត អ្នកមិនចាំបាច់ប្រាប់អ្នកណាទាំងអស់អំពីបទល្មើសពីមុនមក ។
៣	អ្នកបានឈានមកជិតដល់ទីបញ្ចប់ នៃសន្ធានកម្មដ៏វែងឆ្ងាយមួយ ហើយអ្នកក៏ដឹងថាអ្នកច្បាប់ដែលជាដៃគូរបស់អ្នកធ្លាប់ធ្វើជាតំណាងឱ្យភាគីម្ខាងកាលពីអតីតកាលនៅក្នុងកំឡុងពេលដែលអ្នកជាដៃគូការងាររបស់គាត់ ។	ក. ប្រាប់ដល់ភាគីវិវាទទាំងអស់ ហើយបន្តធ្វើសន្ធានកម្មល្គិកណាតែពួកគេទាំងអស់យល់ព្រមទាំងអស់គ្នា ។ ខ. ប្រាប់ដល់ភាគីវិវាទ ហើយបញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ ។ គ. បញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ ដោយមិនចាំបាច់ប្រាប់ពីមូលហេតុអ្វីទាំងអស់ គ្រាន់តែបញ្ជាក់ថាអ្នកទើបតែដឹងអំពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍មួយបានហើយ ។ ឃ. បន្តធ្វើសន្ធានកម្មតទៅទៀត ហើយមិនចាំបាច់ប្រាប់ដល់ភាគីវិវាទឡើយ ។ មិនមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍អ្វីទេ ព្រោះការតំណាងបានបញ្ចប់មុនសន្ធានកម្មនេះទៅហើយ ។

៤	ក្នុងជំនួបជាឯកជន ភាគីម្ខាងដែលមិនមានមេធាវីសួរអ្នកថា តើគាត់គួរតែយល់ព្រមទទួលសម្ដើរបស់ភាគីម្ខាងទៀតដែរឬទេ។	ក. ផ្ដល់ចម្លើយទៅគាត់ ប៉ុន្តែត្រូវបញ្ជាក់ថានេះគឺជាអ្វីដែលអ្នកខ្លួនឯងនឹងធ្វើ នៅក្នុងស្ថានភាពនេះប៉ុណ្ណោះ។ ភាគីនោះត្រូវសម្រេចចិត្តដោយខ្លួនឯង។ ខ. បដិសេធមិនផ្ដល់ចម្លើយ អ្នកត្រូវនៅជាអព្យាក្រឹត។ គ. ផ្ដល់ព័ត៌មានដូចជាគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃសម្ដើនោះ ប៉ុន្តែមិនត្រូវណែនាំពីអ្វីដែលត្រូវធ្វើឡើយ។
៥	ភាគីទាំងពីរត្រូវបានតំណាងដោយមេធាវី។ នៅក្នុងជំនួបជាឯកជន អ្នកដឹងថាភាគីម្ខាងបានផ្ដល់ព័ត៌មានដែលខុសយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គហេតុដែលយោងតាមនោះ ភាគីម្ខាងទៀតយកមកពិចារណាដោះស្រាយ។	ក. បន្តសន្ទានកម្ម មិននិយាយអ្វីទាំងអស់ ហើយត្រូវស្ថិតនៅជាអព្យាក្រឹត។ ខ. បញ្ឈប់សន្ទានកម្មនោះ។ គ. ព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីដែលមានកំហុសថា គាត់ត្រូវសារភាពអំពីព័ត៌មានមិនពិតនោះ។ ប្រសិនបើគេបដិសេធ ត្រូវបន្តធ្វើសន្ទានកម្មតទៅទៀត។
៦	នៅក្នុងកំឡុងសន្ទានកម្ម អ្នកបានដឹងថាភាគីម្ខាងបានជំនួសសម្ភារៈសំណង់ដែលមិនត្រឹមត្រូវ នៅក្នុងគម្រោងសាងសង់មួយ។ អ្នកជឿថាវានឹងធ្វើឱ្យអាគារនោះមិនមានសុវត្ថិភាព ប៉ុន្តែភាគីម្ខាងទៀតមិនដឹង អំពីការជំនួសនេះទេ ។	ក. ប្រាប់ដល់ភាគីទាំងពីរអំពីអ្វីដែលអ្នកបានដឹង ហើយថាអ្នកមានបំណងចង់ទាក់ទងទៅអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច និងបញ្ឈប់សន្ទានកម្មនោះ។ ខ. ប្រាប់ដល់ភាគីទាំងពីរអំពីអ្វីដែលអ្នកបានដឹង ហើយត្រូវព្យាយាមសម្រុះសម្រួលរកដំណោះស្រាយមួយ ដែលរួមបញ្ចូលទាំងដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាសុវត្ថិភាពនោះដែរ។ ប្រសិនបើមិនជោគជ័យ ត្រូវប្រាប់ដល់អាជ្ញាធរ។ គ. ប្រាប់ដល់ភាគីទាំងអស់ថាអ្នកត្រូវបញ្ឈប់សន្ទានកម្មនោះ ប៉ុន្តែមិនត្រូវនិយាយថាហេតុអ្វីនោះទេ។ ប្រាប់ដល់អាជ្ញាធរជាបន្ទាន់។

លំហាត់ ៖ ក្រមសីលធម៌សន្ធានការី ក្រោយពេលសន្ធានកម្ម

	សំនួរ ឬបញ្ហា	ចម្លើយតបតាមក្រមសីលធម៌
១	នៅពេលអ្នកជូនដំណឹងទៅចៅក្រម ឬវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មថា រឿងក្តីមិនទាន់បានដោះស្រាយ ចៅក្រម (ឬវេទិកា) នោះសួរថាហេតុអ្វី ។	ក. បដិសេធមិនផ្តល់សេចក្តីលម្អិត ។ ខ. ផ្តល់សេចក្តីលម្អិត លុះត្រាតែភាគីទាំងអស់យល់ព្រមតែប៉ុណ្ណោះ ។ គ. ផ្តល់សេចក្តីលម្អិត ដរាបណាតុលាការ ឬវេទិកា យល់ព្រមរក្សាព័ត៌មាននោះជាការសម្ងាត់ ។
២	ភាគីវិវាទមិនអាចស្វែងរកដំណោះ-ស្រាយ ដូច្នេះពួកគេស្នើឱ្យអ្នកធ្វើជាមជ្ឈត្តការលើរឿងក្តីនេះ ដោយត្រូវធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចផង ។	ក. បដិសេធសម្នើ ពីព្រោះអ្នកបានដឹងពីព័ត៌មានសម្ងាត់ ។ ខ. ប្រាប់ដល់ភាគីអំពីគ្រោះថ្នាក់ដែលអាចមាន និងយល់ព្រមចំពោះសម្នើ លុះត្រាតែភាគីទាំងអស់យល់ព្រម ។
៣	អ្នកបានសម្រុះសម្រួលរឿងក្តីមួយអំពីទំនាក់ទំនងក្នុងគ្រួសារ រវាងប្តី និងប្រពន្ធបានដោយជោគជ័យ ។ ប្តីធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀង ហើយអ្នកដឹងថាកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ មិនដូចបេះបិទទៅនឹងអ្វីដែលបានព្រមព្រៀងគ្នា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំចុងក្រោយនោះទេ ។ ពួកគេទាំងពីរគ្មានមេធាវីទេ ។	ក. រក្សាទុកកិច្ចព្រមព្រៀងដែលសរសេររួចនោះ នៅដដែល ប្រសិនបើប្រពន្ធអាន និងយល់ព្រម ។ ខ. លើកពីបញ្ហានេះជាបន្ទាន់ មកជជែកជាមួយភាគីទាំងពីរ (ដើម្បីឱ្យប្រពន្ធដឹងអំពីភាពខុសគ្នា) ហើយទុកឱ្យពួកគេសម្រេចអំពីអ្វីដែលត្រូវធ្វើ ។ គ. លើកពីបញ្ហានេះជាបន្ទាន់ មកជជែកជាមួយភាគីទាំងពីរ (ដើម្បីឱ្យប្រពន្ធដឹងអំពីភាពខុសគ្នា) ហើយទាមទារឱ្យកិច្ចព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះឆ្លុះបញ្ចាំងនូវការព្រមព្រៀងដែលទាំងអស់គ្នាបានធ្វើឡើង នៅចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចប្រជុំសន្ធានកម្ម ។
៤	ពីរខែក្រោយពីអ្នកបានសម្រុះសម្រួលដោយជោគជ័យនូវរឿងក្តី វិវាទដីធ្លី ភាគីម្ខាងក៏មកទាក់ទងអ្នក ហើយសួរលោកអ្នកថា តើចាប់អារម្មណ៍ក្នុងការវិនិយោគគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍ដីធ្លីបន្ទាប់របស់គាត់ដែរឬទេ ។	ក. បដិសេធមិនធ្វើការវិនិយោគ ពីព្រោះលោកអ្នកត្រូវរក្សារូបភាពថ្លៃថ្នូររបស់ខ្លួន ។ ខ. យល់ព្រមធ្វើការវិនិយោគ ប៉ុន្តែលុះត្រាតែភាគីម្ខាងទៀតយល់ព្រមជាលក្ខណ៍អក្សរថា វាមិនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងវិវាទរបស់ពួកគេប៉ុណ្ណោះ ។ គ. យល់ព្រមធ្វើការវិនិយោគ ប្រសិនបើអ្នកចង់ ។ មិនមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាមួយរឿងក្តីចាស់ទេ ពីព្រោះវាមិនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងគម្រោងនេះទេ ។

ឈ. ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណ និងគុណវុឌ្ឍិ

ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើនេះ សន្ធានកម្មមិនតម្រូវឱ្យមានឯកទេសច្បាប់ទេ។ ប្រភេទជាច្រើននៃសន្ធានកម្មតាមសហគមន៍ អាចធ្វើឡើងដោយសន្ធានការីដែលបានសិក្សាខាងវិស័យច្បាប់។ ប្រទេសមួយចំនួនមិនមានល័ក្ខខ័ណ្ឌតម្រូវក្នុងការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណសន្ធានកម្មនោះទេ។ នៅសហរដ្ឋអាមេរិកមិនមានអាជ្ញាប័ណ្ណជាទូទៅនោះទេ ប៉ុន្តែកម្មវិធីសន្ធានកម្មក្នុងស្រុកមួយចំនួនតម្រូវឱ្យមានអាជ្ញាប័ណ្ណ។ ក្រុមហ៊ុនធ្វើសន្ធានកម្មឯកជនជាច្រើន និងកម្មវិធីចំណុះនឹងស្ថាប័នតុលាការមានបទដ្ឋានអប្បបរមា និងល័ក្ខខ័ណ្ឌតម្រូវផ្នែកអប់រំបន្ត។ វិទ្យាស្ថានសន្ធានកម្មអន្តរជាតិ[១៥៣] កំពុងបង្កើតអាជ្ញាប័ណ្ណសម្រុះសម្រួលថ្នាក់អន្តរជាតិជាលើកទីមួយ។[១៥៤] គោលដៅរបស់វាគឺដើម្បីផ្តល់ការធានាគុណភាពខាងសន្ធានកម្មទាំងថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់អន្តរជាតិ ជាពិសេសនៅក្នុងតំបន់នានានៅក្នុងពិភពលោកដែលសន្ធានកម្មមិនមានលក្ខណៈទូទៅ។[១៥៥]

នៅប្រទេសកម្ពុជាមិនមានច្បាប់ស្តីពីសន្ធានកម្មនោះទេ ហើយក៏មិនមានអាជ្ញាប័ណ្ណសន្ធានកម្មទូទៅ ឬបទដ្ឋានអប្បបរមាដែរ។ ប៉ុន្តែបុគ្គលដែលធ្វើជាអ្នកសន្ធានការីនៅមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិ ត្រូវតែមានគុណវុឌ្ឍិជាមជ្ឈត្តករស្របច្បាប់ជាមុនសិន។[១៥៦]

---

[១៥៣] វិទ្យាស្ថានសន្ធានកម្មអន្តរជាតិ (IMI) ដែលមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងឡាអេ ប្រទេសហូល្លង់ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិប្រទេសសិង្ហបុរី និងវិទ្យាស្ថានសន្ធានកម្មប្រទេសហូល្លង់។ *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់ IMI *មាននៅអាសយដ្ឋាន* http://www.imimediation.org/ (ចូលទស្សនាលើកចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។

[១៥៤] *ចេញផ្សាយឆាប់ៗខាងមុខនេះ: វិញ្ញាបនកម្មសន្ធានការីអន្តរជាតិ* ទិនានុប្បវត្តិគណៈមេធាវីអាមេរិក ទំព័រ១១ (ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៧)។

[១៥៥] *ដូចមុន* ។

[១៥៦] អនុក្រឹត្យរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមានចែងពីបទដ្ឋាននានានៃគុណវុឌ្ឍិមជ្ឈត្តករនៅមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ។ ជាលទ្ធផលបញ្ញត្តិទាំងនោះក្លាយជាបទដ្ឋានសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៃស្ថាប័នដដែលនេះ ។ សូមមើល **អនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅនៃមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម** មាត្រា ២៨-៣៨ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា លេខ ១២៤ (ឆ្នាំ ២០០៩) [អំពើនេះតទៅហៅកាត់ថា អនុក្រឹត្យស្តីពី ម.ជ.ម] ។

៧. លំហាត់សន្ធានកម្មគម្រូ

គេអាចបែងចែកអ្នកចូលរួមជាក្រុមដែលមានគ្នាបីនាក់។ ក្រុមនីមួយៗនឹងមានមនុស្សម្នាក់ដើរតួជាសន្ធានការី ហើយពីរនាក់ផ្សេងទៀតដើរតួជាភាគីវិវាទ។

១. ភារកិច្ចទីមួយរបស់សន្ធានការីគឺត្រូវណែនាំអំពីដំណើរការ និងវិធាននៃសន្ធានកម្ម។ សន្ធានការីត្រូវធានាថា អ្នកចូលរួមយល់ថា:

- ដំណើរការនេះនឹងត្រូវរក្សាជាការសម្ងាត់
- ដំណើរការនេះផ្អែកលើគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្ត
- គ្មាននរណាម្នាក់អាចកាត់មតិរបស់គេបានឡើយ
- សន្ធានការីអាចធ្វើកិច្ចប្រជុំជាក្រុម និងជំនួបជាឯកជន
- ភាគីវិវាទនៅទីនេះដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួន

២. បន្ទាប់មក សន្ធានការីត្រូវអញ្ជើញភាគីឱ្យនិយាយយ៉ាងសង្ខេបអំពីរឿងរ៉ាវរបស់ពួកគេរៀងខ្លួន។ សន្ធានការីត្រូវស្តាប់យ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ និងព្យាយាមស្វែងយល់អំពីបញ្ហារបស់ភាគី ក៏ដូចជាផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេនៅក្នុងវិវាទនោះ។ សន្ធានការីត្រូវរៀបរៀងបញ្ជីផលប្រយោជន៍ និងបញ្ហា ដោយប្រើប្រាស់តារាងផលប្រយោជន៍ និងបញ្ហាដែលមាននៅទំព័របន្ទាប់នេះ។ ភាគីវិវាទត្រូវជួយសន្ធានការីនៅក្នុងដំណើរការនេះ ហើយពន្យល់ប្រាប់គាត់ប្រសិនបើសន្ធានការីនោះសរសេរខុស ភ្លេច ឬបកស្រាយមិនបានត្រឹមត្រូវលើចំនុចណាមួយ។

៣. ក្រោយពេលសន្ធានការីមានបញ្ជីបញ្ហាហើយ គាត់ត្រូវដឹកនាំការពិភាក្សាជាបន្តបន្ទាប់អំពីបញ្ហាជាក់លាក់នីមួយៗជាមួយភាគីវិវាទ។ សន្ធានការីលើឡើងអំពីបញ្ហានីមួយៗ ហើយព្យាយាមបកស្រាយបញ្ហានោះតាមរបៀបមួយដែលវិជ្ជមាន។ ភាគីវិវាទនឹងចូលរួមនៅក្នុងការពិភាក្សានោះ ដែលមានទិសដៅទៅរកគ្នាទៅវិញទៅមក ស្របពេលដែលសន្ធានការីជួយសម្របសម្រួលដល់ដំណើរការនោះ ដោយធានាថាគេអាចគ្រប់គ្រងបាននូវអារម្មណ៍រំជួលនានា ហើយបញ្ហាផ្សេងៗត្រូវបានបកស្រាយដោយគំនិតវិជ្ជមាន។ គោលបំណងនៃការពិភាក្សាអំពីបញ្ហាទាំងនេះ គឺដើម្បីធានាថាភាគីទាំងពីរយល់អំពីបញ្ហាទាំងអស់។

៤. បន្ទាប់មកទៀត ក្រោយពេលដែលភាគីមានឱកាសក្នុងការពន្យល់អំពីទស្សនៈយល់ឃើញរបស់ពួកខ្លួន ចំពោះបញ្ហាទាំងអស់រួច សន្ធានការីត្រូវដឹកនាំកិច្ចប្រជុំដំណោះស្រាយបញ្ហាដោយកិច្ចសហការ។ វាអាចមានទម្រង់ជាការរិះរកគំនិតថ្មីៗ (brainstorming) ឬវិធីបង្កើតជម្រើសផ្សេងទៀត។ គោលដៅរបស់វាគឺដើម្បីបង្កើតជម្រើស ដែលបំពេញឱ្យផលប្រយោជន៍របស់ភាគីវិវាទ។ សន្ធានការីត្រូវធ្វើការដោះស្រាយបញ្ហា ដោយដើរតួនាទីលើកទឹកចិត្ត និងបកស្រាយឡើងវិញនូវពាក្យពេចន៍ទាំងឡាយណាដែលមិនអំណោយផល ប្រសិនបើសមស្រប។

៥. ប្រសិនបើវិវាទត្រូវបានដោះស្រាយរួច ភាគីវិវាទត្រូវសរសេរល័ក្ខខ័ណ្ឌជាមូលដ្ឋាននៃកិច្ចព្រមព្រៀង ដោយប្រើ-ប្រាស់តារាងដំណោះស្រាយដែលបានផ្តល់ជូន។

លំហាត់ ៖ រឿងក្ដីសន្ទានកម្មទី១៖ របងរលំ

កាលពីមួយសប្ដាហ៍មុន រ៉េមី និងមិត្តភក្តិរបស់គាត់មួយចំនួនបានដើរត្រលប់មកផ្ទះគាត់វិញ បន្ទាប់ពីចំណាយពេលមួយយប់ពេញនៅវង្គសាលខារ៉ាអូខេ ហើយពួកគេឆ្លងកាត់តាមទីធ្លាផ្ទះរបស់លោករតនៈ។ ពួកគេបានលោតរំលងរបងឈើរបស់លោករតនៈ។ រ៉េមីបានធ្វើឱ្យបាក់របងដោយចៃដន្យអស់ប្រហែលបីម៉ែត្រ នៅពេលកាត់លើកជើងរំលងរបងនោះ។ លោករតនៈពេលនោះកំពុងអង្គុយនៅលើរានហាល ហើយបានមើលឃើញព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនោះ។ គាត់រត់ទៅចាប់បានរ៉េមី ប៉ុន្តែអ្នកផ្សេងទៀតរត់អស់។ លោករតនៈទាមទារឱ្យរ៉េមីសងប្រាក់ថ្លៃជួសជុលវា។ រ៉េមីនិយាយថាគាត់នឹងសង ហើយពួកគេក៏ឱ្យលេខទូរស័ព្ទគ្នាទៅវិញទៅមក។

នៅថ្ងៃបន្ទាប់លោក រតនៈក៏បានទូរស័ព្ទទៅប្រាប់រ៉េមីថាអំពីតម្លៃប៉ាន់ប្រមាណ គឺប្រហែលជា៣០០ដុល្លា តែរ៉េមីឆ្លើយថាគាត់គ្មានប្រាក់ទេ ហើយគិតថាវាជាចំនួនដ៏"ហួសហេតុ"មួយ។ លោករតនៈ និយាយថាគាត់នឹងប្ដឹងរ៉េមីទៅតុលាការ ប្រសិនបើមិនសង ប៉ុន្តែ យល់ព្រមព្យាយាមធ្វើសន្ទានកម្មជាមុនសិន។

រ៉េមីមានការព្រួយបារម្ភ ពីព្រោះគាត់មានបញ្ហារួចទៅហើយដោយសារតែការផឹកស៊ីរបស់ខ្លួនពីមុនមក។ គាត់ចង់ជៀសឱ្យឆ្ងាយពីបញ្ហានេះ ប៉ុន្តែគាត់មិនមានប្រាក់៣០០ ដុល្លាទេ។ រ៉េមីក៏សង្ស័យផងដែរថា លោករតនៈបានបំប៉ោងតម្លៃដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះគាត់។ លោករតនៈមិនសប្បាយចិត្តសោះឡើយ ពីព្រោះក្មេងៗតែរត់ឆ្លងកាត់តាមទីធ្លារបស់គាត់រាល់លើក ដែលធ្វើឱ្យរុក្ខជាតិ និងផ្ការបស់គាត់ត្រូវងាប់។ លោករតនៈ យល់ឃើញថារ៉េមីមានសំណាងហើយ ពីព្រោះគាត់មិនបានហៅនគរបាលឱ្យចាប់ខ្លួន។

លំហាត់ ~ រឿងក្តីសន្ទានកម្មទី២ៈ ការប្រកែកគ្នាអំពីកិច្ចការរដ្ឋបាល

សាកលវិទ្យាធិការមហាវិទ្យាល័យនីតិសាស្ត្រអាស៊ីអាគ្នេយ៍នៅរាជធានីភ្នំពេញ (SALS) ត្រូវបានអញ្ជើញឱ្យធ្វើសន្ទានកម្មលើវិវាទមួយរវាងនិយោជិតពីរនាក់របស់ខ្លួន គឺនាយករដ្ឋបាល និងនិយោជិតថ្មីម្នាក់។ នាយករដ្ឋបាលនោះឈ្មោះសុភារី ហើយបានធ្វើការនៅ SALS អស់រយៈពេលជាងដប់ឆ្នាំមកហើយ ហើយទទួលខុសត្រូវក្នុងការគ្រប់គ្រងបុគ្គលិកចំនួនដប់នាក់។ ហៃ ធ្វើការឱ្យសុភារី ហើយទើបតែធ្វើការនៅ SALS បានប្រាំមួយខែតែប៉ុណ្ណោះ។ កាលពីពេលថ្មីៗនេះ ហៃបានស្នើសុំផ្លាស់ប្តូរកាលវិភាគការងារ ដើម្បីចេញយឺតនៅថ្ងៃច័ន្ទ និងថ្ងៃអង្គារ ហើយមកធ្វើការយឺតនៅរៀងរាល់ព្រឹកថ្ងៃ ព្រហស្បតិ៍។ សុផារី បដិសេធសម្នើនេះ។ ហៃ ក៏ស្វែងរកសន្ទានកម្មពីសាកលវិទ្យាធិការ។

នៅក្នុងកន្លែងធ្វើការមុនរបស់ហៃ គាត់បានផ្តល់គំនិតជាច្រើននៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត និងមានម៉ោងធ្វើការដែលអាចបត់បែនបាន។ ប៉ុន្តែ គាត់យល់ឃើញថានៅក្នុងការងារនេះ សុភារីមិនទាំងស្តាប់គំនិតរបស់គាត់ផង។ ហៃស្នើផ្លាស់ប្តូរកាលវិភាគ ពីព្រោះ:

១. គាត់ចង់ទៅរៀនគួរពិសេសភាសាបារាំងនៅថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ព្រឹក។

២. ថ្ងៃច័ន្ទ និងថ្ងៃអង្គារ ជាថ្ងៃដែលមមាញឹកបំផុត និង

៣. និស្សិតអាចពេញចិត្ត បើមានម៉ោងណាត់ជួបនៅការិយាល័យកាន់តែយូរ។

ប៉ុន្តែគាត់យល់ឃើញថាគាត់មិនទាំងមានឱកាសផ្តល់មូលហេតុសម្រាប់ការផ្លាស់ប្តូរម៉ោងនេះផង។ សុភារីហាក់ដូចជាដាច់ណាត់ជាមួយគាត់ពេក ដោយនិយាយភ្លាមៗថាវាមិនអាចទៅរួចទេ ទើបធ្វើឱ្យហៃស្ទាក់ស្ទើរក្នុងការលើកមកនិយាយម្តងទៀត។

សុភារី ត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជានាយកដែលម៉ឹងម៉ាត់ និងគួរឱ្យគោរព។ នាងយល់ឃើញថាបុគ្គលិកអាចធ្វើសំណូមពរបាន ប៉ុន្តែនៅពេលដែលមានការសម្រេចចិត្តរួចហើយ គេត្រូវតែគោរពតាមនោះ។ សុភារី គិតថាហៃជាមនុស្សចម្លែកបន្តិច ហើយជឿថាជួនកាលសម្នើរបស់ហៃដូចជាមានភាពឆ្កួតឡប់។ គាត់មិនជំទាស់នឹងការផ្លាស់ប្តូរទេ ដរាបណាវាមានការគិតពិចារណាបានល្អិតល្អន់ និងមានហេតុផលសមស្រប។ គាត់មានអារម្មណ៍តានតឹងយ៉ាងខ្លាំងនាពេលថ្មីៗនេះ ពីព្រោះការងារមានភាពមមាញឹកយ៉ាងខ្លាំង ហើយគាត់មិនមានពេលគ្រប់គ្រាន់នៅជាមួយគ្រួសារ។ គាត់ដឹងថា ជួនកាលគាត់ឆាប់ខឹងសម្បារនឹងអ្នកដទៃដែរ។ គាត់មានការសង្ស័យខ្លះអំពីសន្ទានកម្មនេះ ហើយខ្លាចថាវានឹងប៉ះពាល់ដល់អំណាចរបស់គាត់ជានាយក។ តើវានឹងទៅជាយ៉ាងណា ប្រសិនបើមនុស្សគ្រប់គ្នាមានប្រតិកម្មចំពោះរាល់ការសម្រេចចិត្តរបស់គាត់បែបនេះ ហើយអ្វីៗត្រូវតែឆ្លងកាត់សន្ទានកម្មបែបនេះ ? គាត់មិនអាចគ្រប់គ្រងដេប៉ាតឺម៉ង់របស់គាត់បានទេ។ ហើយជាងនេះទៅទៀត ការរៀនគួរភាសារបារាំងគ្មានអ្វីសំខាន់ជាងកិច្ចការរបស់ហៃនៅសាលាឡើយ។

លំហាត់ ៦ រឿងក្តីសន្ធានកម្មទី៣៖ ការប្រកែកគ្នាអំពីគម្រោងរួម

និយោជិតជានិស្សិតទើបបញ្ចប់ការសិក្សាពីររូបនៅសាកលវិទ្យាល័យវិទ្យាសាស្ត្រកម្ពុជា ឥឡូវនេះកំពុងតែគេចមុខពីគ្នា បន្ទាប់ពីមានការប៉ះសម្តីគ្នាយ៉ាងក្តៅគគុកប្រហែលមួយសប្តាហ៍កន្លងទៅនេះ។ ទំនួលខុសត្រូវរបស់ពួកគេនៅក្នុងដេប៉ាតឺម៉ង់នេះ គឺតម្រូវឱ្យពួកគេធ្វើការជាមួយគ្នាលើគម្រោងនានា ហើយពួកគេធ្វើការជាមួយគ្នាបានយ៉ាងល្អរហូតមកទល់ពេលថ្មីៗកន្លងទៅនេះ។ វិវាទរបស់ពួកគេពាក់ព័ន្ធនឹងថាតើអ្នកណាជាអ្នកទទួលបានគុណសម្បត្តិសម្រាប់ការងារដែលធ្វើជាក្រុម។ ថាវីរីមានអារម្មណ៍ថា វី ដែលជាមិត្តរួមការងាររបស់នាង យកគុណសម្បត្តិច្រើនពេកសម្រាប់ការងារដែលនាងបានបំពេញ ។ វី មានអារម្មណ៍ថា ជំហររបស់ថាវីរីគឺជាការវាយប្រហារដោយអយុត្តិធម៌មកលើរូបខ្លួន ហើយក៏ជៀសវាងការទំនាក់ទំនងជាមួយថាវីរីតាំងពីពេលនោះមក។

ថាវីរីមានការព្រួយបារម្ភអំពីទំនាក់ទំនងការងាររបស់នាងជាមួយ វី។ នៅក្នុងគម្រោងដែលត្រូវធ្វើរួមគ្នាចំនួនបួនចុងក្រោយ នាងមានអារម្មណ៍ថា វី យកគុណសម្បត្តិចំពោះគំនិតដែលជារបស់នាង។ នៅក្នុងកំឡុងពេលធ្វើរបាយការណ៍ជូនគណៈកម្មាធិការមហាវិទ្យាល័យ ជាញឹកញាប់ ថាវីរីតែងតែឮ វីបង្ហាញលទ្ធផលនៃគម្រោងរបស់ពួកគេ ដោយមិនបានបញ្ជាក់ពីការចូលរួមរបស់នាងឡើយ។ នាងជឿផងដែរថា គាត់ប្រើពាក្យ "ខ្ញុំ" ជាជាងពាក្យថា "យើង"។ ដោយសារមូលហេតុមួយចំនួន វី តែងតែត្រូវបានលោកនាយកស្នើ ឱ្យធ្វើរបាយការណ៍អំពីលទ្ធផលជូនគណៈកម្មាធិការមហាវិទ្យាល័យជានិច្ច។

ថាវីរីមានការតូចចិត្ត នៅពេលចុងក្រោយដែលនាងស្តាប់ឮបទបង្ហាញរបស់ វី។ នាងក៏ជួបតទល់ជាមួយគាត់នៅឯមន្ទីរពិសោធន៍ ប៉ុន្តែគាត់បានស្រែកដាក់នាង ហើយគេចពីនាងតាំងពីពេលនោះមក។ ថាវីរី និង វី ជាមិត្តចាស់នឹងគ្នាមកពីខេត្តកំពត ហើយអ្នកទាំងពីរនៅតែចង់ធ្វើជាមិត្តនឹងគ្នា។ ថាវីរីមានការព្រួយបារម្ភអំពីការឡើងតំណែងរបស់នាងនៅឯសាកលវិទ្យាល័យ ហើយមានអារម្មណ៍ថានាងមិនអាចជឿជាក់លើ វី បានឡើយ។

វី មានការតូចចិត្តយ៉ាងខ្លាំងដែលថាវីរីតវ៉ាដល់លោកនាយករបស់ពួកគេថា គាត់បង្ហាញការងាររួមរបស់ពួកគេខុសពីការពិត។ នាងដឹងថាឈ្មោះរបស់នាងមាននៅលើគ្រប់របាយការណ៍ទាំងអស់។ គាត់ក៏មានអារម្មណ៍ដែរថា នៅក្នុងកំឡុងពេលធ្វើគម្រោងរួមគ្នា គំនិតដែលលេចឡើង នឹងក្លាយជាគំនិត។ ទំនួលខុសត្រូវក្នុងការបង្ហាញគម្រោងដែលបានបញ្ចប់ តែងតែធ្លាក់មកលើរូបគាត់ជានិច្ច។ ដោយសារការបង្ហាញទាំងនេះមានការលំបាក ហើយទាមទារឱ្យធ្វើការងារបន្ថែមទៀតនោះ ហេតុអ្វីបានជានាងត្រូវភ្ញាក់ផ្អើល នៅពេលអ្នកផ្សេងផ្តល់គុណសម្បត្តិដល់គាត់?

គាត់មានអារម្មណ៍ថា ថាវីរីតឹងរឹងចំពោះខ្លួនខ្លាំងពេក ហើយដោយសារតែ វី ស្អប់ជម្លោះ គាត់ក៏សម្រេចចិត្តឈប់ទាក់ទងជាមួយនាងតាំងពីពេលនោះមក។ ប៉ុន្តែគាត់ដឹងថា ថាវីរី ជាមនុស្សឆ្លាតណាស់ ហើយពួកគេជាក្រុមដ៏ល្អនៅឯការិយាល័យ។ គាត់មានការព្រួយបារម្ភថាការឈ្លោះគ្នានេះធ្វើឱ្យសាកលវិទ្យាល័យយល់ថា គាត់ជាមនុស្សអាក្រក់ ហើយយល់ឃើញថានាងត្រូវសុំទោសគាត់ចំពោះការដែលធ្វើឱ្យរឿងនេះឱ្យទៅជាបញ្ហាមួយដែលធំ។

លំហាត់ ៦ រឿងក្តីសន្ធានកម្មទី៤: តារាភាពយន្ត

ឡេង ចិន្តា គឺជាតារាភាពយន្តវ័យក្មេងដ៏ស្រស់ស្អាតម្នាក់។ កាលពីប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅនេះ នាងបានបញ្ចប់ការសិក្សាពីមហាវិទ្យាល័យនាដ្តសាស្ត្រនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ ១ភ្រភច ហើយចាប់ផ្តើមអាជីពជាអ្នកសម្តែងនៅរាជធានីភ្នំពេញ។ នាងដើរតួរាយរងនៅក្នុងភាពយន្តខ្នាតតូចពីរបីរឿង បន្ទាប់មកក៏ចាប់ឱកាសដ៏ធំមួយ នៅពេលនាងជួបនឹងលោក ឡាយ យ៉ែម នៅក្នុងពិធីជប់លៀងមួយ។ លោក យ៉ែម គឺជាផលិតករ និងអ្នកដឹកនាំរឿងដ៏ល្បី ឈ្មោះមួយរូបនៅប្រទេសកម្ពុជា។ គាត់យល់ព្រមឱ្យនាងសាកល្បងសម្តែងជាតួរងមួយ នៅក្នុងខ្សែភាពយន្តមួយដែលមានចំណងជើងថា "គ្រួសារឡប់ៗរបស់ខ្ញុំ"។ អ្នកដឹកនាំរឿងនោះក៏បានអនុញ្ញាតិឱ្យនាងចេញសម្តែង។ រឿងនេះទទួលបានជោគជ័យយ៉ាងធំធេង ហើយទស្សនិកជនក៏បានស្រឡាញ់ចូលចិត្តនាង។

កាលពីខែមុន លោកយ៉ែមប្រកាសថា គាត់នឹងផលិតរឿងធំបំផុតនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រភាពយន្តកម្ពុជា។ រឿងនោះមានចំណងជើងថា " ព្រះមហាវីរៈក្សត្រ ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧"។ គាត់នឹងចំណាយប្រាក់ប្រហែលជាជាង ដប់លានដុល្លា ដើម្បីថតរឿងនេះ ហើយបានស្នើបញ្ចាំងរឿងនេះនៅមហោស្រពភាពយន្តកាននៅប្រទេសបារាំង នាពេលក្រោយ នៅក្នុងឆ្នាំនេះ។ ក្រុមហ៊ុនចែកចាយខ្សែភាពយន្តអាមេរិកក៏បានបង្ហាញចំណាប់អារម្មណ៍ចំពោះរឿងនេះដែរ។

ពីរ-បីថ្ងៃក្រោយពេលប្រកាស លោក យ៉ែម ក៏ទូរស័ព្ទទៅអ្នកនាងចិន្តា ហើយប្រាប់នាងឱ្យមកកាន់ការិយាល័យរបស់គាត់។ គាត់ប្រាប់ថាគាត់ចង់ឱ្យនាងរួមសម្តែងជាតួមហេសីរបស់ព្រះមហាវីរៈក្សត្រនោះ។ តួនេះនឹងធ្វើឱ្យនាងក្លាយជាតារា ភាពយន្តដ៏ល្បីបំផុតនៅប្រទេសកម្ពុជា។ នាងថែមទាំងអាចក្លាយជាតួល្បីនៅអឺរ៉ុប និងអាមេរិកទៀតផង។ គាត់សួរទៅចិន្តាថា តើនាងមានប្រវត្តិអ្វីដែលគួឱ្យអាម៉ាស ឬមានបញ្ហាចម្រូងចម្រាសពីអតីតកាលដែរឬទេ។ នាងឆ្លើយថាគ្មានទេ។ គាត់ក៏ផ្តល់ប្រាក់ដល់នាង មួយលានដុល្លាសម្រាប់ការសម្តែងនេះ។ កិច្ចការនេះត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងកាតព្វកិច្ចឃោសនាផ្សព្វផ្សាយ និងអាចមានដំណើរជុំវិញពិភពលោកផងដែរ។ នាងយល់ព្រម ហើយបានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាមួយ នាថ្ងៃនោះតែម្តង។ ដំណឹងនេះបានផ្សព្វផ្សាយដល់សាធារណជន នៅថ្ងៃបន្ទាប់ ។

ប៉ុន្មានសប្តាហ៏ក្រោយមកលោក សុង ម៉ារ៉ា ជានាយកដឹកនាំការសម្តែង បានមកលេងចិន្តា ហើយបង្ហាញនាងនូវលិខិតមួយច្បាប់ដែលគាត់ទទួលបានពីប្រភពអនាមិកមួយដែលបញ្ជាក់ថា ចិន្តាមិនមានដើមកំណើតជាជនជាតិខ្មែរទេ គឺជាវៀតណាមច្រើនជាង។ នាងអះអាងថាមែន ប៉ុន្តែមិនយល់ថាហេតុអ្វីបានជាសំខាន់នោះទេ ។ លោក ម៉ារ៉ា ពន្យល់ថាលោកយ៉ែមមិនសប្បាយចិត្តទាល់តែសោះអំពីបញ្ហានេះ។ ពួកគេមិនអាចអនុញ្ញាតឱ្យតារាភាពយន្តដើមកំណើតវៀតណាមមកសម្តែងជាតួមហេសីព្រះបាទជ័យវរ្ម័នបាននោះទេ។ គាត់និយាយថា វាអាចបង្ករភាពចម្រូងចម្រាសយ៉ាងខ្លាំងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ លោកយ៉ែម ក៏មានការអន់ចិត្តផងដែរដែលចិន្តាមិនបាននិយាយប្រាប់គាត់អំពីបញ្ហានេះ នៅពេលគាត់សួរនាងថាតើមានបញ្ហាអ្វីគួរឱ្យអាម៉ាស ឬមានបញ្ហាចម្រូងចម្រាសអំពីនាងដែរឬទេ។ លោក យ៉ែម បានបង្គាប់ឱ្យលោក ម៉ារ៉ា បញ្ឈប់កិច្ចសន្យាជាមួយចិន្តា។

ចិន្តា មានការអន់ចិត្តយ៉ាងខ្លាំង ។ ឥឡូវនេះ អាជីពទាំងមូលរបស់នាងកំពុងធ្លាក់ក្នុងភាពអន្តរាយ។ នាងយល់ឃើញថាវាមិនមានបញ្ហាអ្វីនោះទេ បើនាងជាជនជាតិវៀតណាម ឬខ្មែរនោះ។ នាងអាចសម្តែងតួនេះ ហើយបានល្អទៀតផង។ នាងចង់សម្តែងតួនោះ ប៉ុន្តែយ៉ាងហោចណាស់ក៏នាងចង់ល្បីល្បាញដែរ ហើយយល់ឃើញថានាងស័ក្តិសមនឹងទទួលបានអ្វីៗល្អជាងនេះ។ ប៉ុន្តែនាងមិនចង់មានឈ្មោះល្បីថាជាមនុស្សដែលពិបាកធ្វើការជាមួយនោះដែរ។ ដូច្នេះ នាងក៏ស្នើសុំ

ធ្វើសន្ទានកម្មលើបញ្ហានេះជាឯកជន។

លោក យ៉េម មិនអាចប្រថុយឱ្យអ្នកដែលមានប្រវត្តិចម្រូងចម្រាស់បែបនេះមកសម្តែងឡើយ ដោយនាងអាចធ្វើឱ្យគម្រោងទាំងមូលបរាជ័យបាន។ នៅពេលគាត់រើសយកនាង គាត់មិនបានដឹងថានាងជាជនជាតិវៀតណាមឡើយ។ គាត់យល់ថានាងគួរតែបានប្រាប់គាត់ពីបញ្ហានេះ។ លោកយ៉េម ចង់ជៀសវាងឱ្យបាន នូវភាពចម្រូសចម្រាស់ជាសាធារណៈ ហើយត្រូវការដោះស្រាយរឿងនេះឱ្យបានឆាប់រហ័ស ដើម្បីខ្លួនអាចចាប់ផ្តើមផលិតកុននេះបាន។ ផលិតកររឿងនេះមិនទាន់តែងតាំងតួឯកថ្មីទេ ហើយការបញ្ឈប់កិច្ចសន្យាជាមួយចិន្ដាក៏មិនទាន់ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈដែរ។

១. ធំពាំរកិច្ចការៈ ផលប្រយោជន៍ និងបញ្ហា

	ភាគី "ក"	ភាគី "ខ"
ផលប្រយោជន៍		
បញ្ហា		

២. ទំព័រកិច្ចការៈ ដំណោះស្រាយចេញពីសន្ធានកម្ម

បញ្ហា	ល័ក្ខខ័ណ្ឌដោះស្រាយ

ជំពូកទី៤៖ មជ្ឈត្តការ

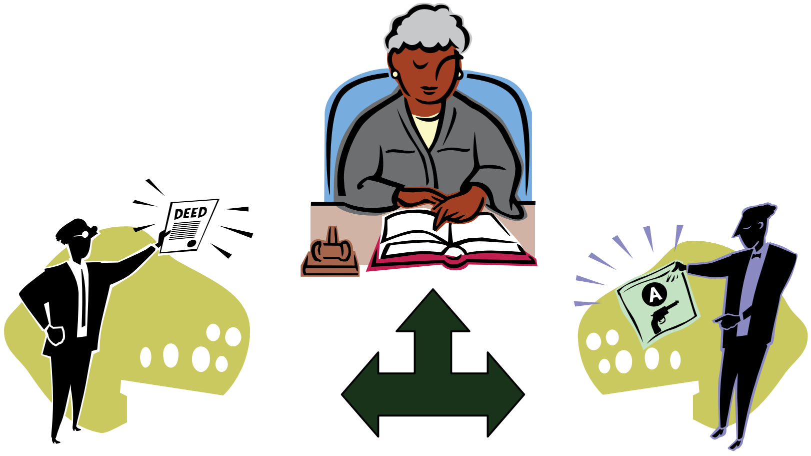

ចេះច្បាប់មិនខ្លាចក្តី ចេះវិន័យមិនខ្លាចសង្ឃ។

ក. តើមជ្ឈត្តការគឺជាអ្វី?

មជ្ឈត្តការគឺជាវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ (ADR) ចម្បងទីបី។ នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ គូភាគីដាក់វិវាទរបស់ខ្លួនជូនទៅភាគីទីបីដែលអព្យាក្រឹតមួយ (ដែលជាទូទៅហៅថា "មជ្ឈត្តករ" ឬ ប្រសិនបើច្រើនជាងម្នាក់ហៅថា "ក្រុមមជ្ឈត្តករ" ឬ "វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម")។ ភាគីទីបីនេះពិចារណាអំពីភស្តុតាងដែលភាគីវិវាទបានដាក់ជូន និងចេញសេចក្តីសម្រេចមួយ ហៅថា "មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ"។ ដូចដែលនឹងលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងអត្ថបទខាងក្រោមនេះ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ជាទូទៅ គឺមានភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចចំពោះគូភាគីទាំងអស់ យ៉ាងណាមិញក្នុងករណីខ្លះ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យក៏អាចមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចចំពោះគូភាគីដែរ។

១. *ប្រវត្តិនៃមជ្ឈត្តការ*

មជ្ឈត្តការមានប្រវត្តិដ៏យូរលង់ណាស់មកហើយ។ មជ្ឈត្តការ ត្រូវបានលើកឡើងមកនិយាយនៅក្នុងអក្សរចំណាររបស់ក្រិចសម័យបុរាណ និងនៅក្នុងព្រះគម្ពីរប៊ីប្លរបស់សាសនាគ្រិស្ត។[១៥៧] មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មទំនើបត្រូវបានបង្កើតឡើងជាលើកដំបូងនៅទ្វីបអឺរ៉ុបក្នុងយុគមជ្ឈិមសម័យ។[១៥៨] ជាញឹកញាប់ ពាណិជ្ជករធ្វើដំណើរក្នុងចម្ងាយដ៏ឆ្ងាយដើម្បីទៅធ្វើជំនួញនៅកន្លែងដែលពួកគេទិញ និងលក់ទំនិញ ព្រមទាំងសេវាកម្មផ្សេងៗ។ ដោយហេតុថាការធ្វើដំណើរមាន

---

[១៥៧] STEVEN C. BENNETT, **មជ្ឈត្តការឧស្សនាធានសំខាន់ៗ** ទំព័រ៩ (ALM ed., ឆ្នាំ២០០២)។

[១៥៨] Sarah Rudolph Cole and Kristen M. Blankley *មជ្ឈត្តការ,* **សៀវភៅណែនាំអំពីការដោះស្រាយទិវាទ** ទំព័រទី ៣១៨, ៣២០ (Moffitt and Bordone, ed., ឆ្នាំ២០០៥)។

គ្រោះថ្នាក់ច្រើន និងមានតម្លៃថ្លៃ វិវាទនានាត្រូវដោះស្រាយឱ្យបានឆាប់រហ័ស និងនៅជិតទីកន្លែងធ្វើជំនួញនោះ ។ យ៉ាងណាមិញ នៅពេលនោះតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍មិនអាចដោះស្រាយវិវាទទាំងនោះឱ្យបានឆាប់រហ័សឡើយ និងគ្មានចំណេះដឹងអំពីបទដ្ឋានឧស្សាហកម្មរបស់អ្នកជំនួញឡើយ ។ នេះគឺជាចំណុចសំខាន់ ដោយសារបទដ្ឋានឧស្សាហកម្មទាំងនេះត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីជួយសម្រួលទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងចំណោមគូភាគីដែលមកពីប្រទេស និងវប្បធម៌ផ្សេងៗគ្នា ។ ដោយសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការនៅមានកម្រិត ពាណិជ្ជករបានបង្កើតវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការជាឯកជន ដែលអាចដោះស្រាយវិវាទប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ហើយដែលជាញឹកញាប់តែងប្រើប្រាស់អ្នកជំនាញឧស្សាហកម្ម និងបទដ្ឋានឧស្សាហកម្មផងដែរ ។[១៥៩]

នៅពេលដែលនិគមជនអង់គ្លេសផ្លាស់ទីលំនៅទៅទ្វីបអាមេរិកនៅកំឡុងសតវត្សរ៍ទី១៧ និងទី១៨ ពួកគេបាននាំមកជាមួយខ្លួននូវបែបផែនមជ្ឈត្តការទាំងនេះផង ។ ជាលទ្ធផល មជ្ឈត្តការបានដើរតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងទឹកដីអាណានិគមអង់គ្លេសក្នុងទ្វីបអាមេរិក ។[១៦០] ក្នុងឆ្នាំ១៧៦៨ ស្ថាប័នមជ្ឈត្តការអចិន្ត្រៃយ៍ដំបូងបង្អស់ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសភាពាណិជ្ជកម្មក្រុងញូវយ៉ក ។[១៦១] គេថែមទាំងបានរាយការណ៍ថា ប្រធានាធិបតីទីមួយរបស់អាមេរិក គឺលោក ចច វ៉ាស៊ីងតុន (George Washington) បានបញ្ចូលខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនៅក្នុងមរតកសាស្ត្ររបស់គាត់ទៀតផង ដើម្បីគ្រប់គ្រងវិវាទក្នុងចំណោមអត្ថគាហកទាំងឡាយ ។[១៦២] ទោះជាយ៉ាងនោះក្តី នៅសម័យនោះ តុលាការនៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក ក៏ដូចជាក្នុងបណ្តាប្រទេសមួយចំនួនទៀត មិនអាចអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបានឡើយ ដោយចាប់ពីពេល នោះមក ទើបគេរក្សាការធ្វើមជ្ឈត្តការនេះឱ្យស្ថិតនៅខាងក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាផ្លូវការ ។

នៅសតវត្សរ៍ទី២០ ដោយហេតុថាសំណុំរឿងក្តីដែលត្រូវធ្វើការដោះស្រាយចាប់ផ្តើមកើនឡើង តុលាការនៃប្រទេសជាច្រើនបានចាប់ផ្តើមទទួលយកមជ្ឈត្តការ ថាជាវិធីសាស្ត្រស្របច្បាប់មួយក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទ ។ នៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការរដ្ឋសហព័ន្ធឆ្នាំ១៩២៥ (FAA) បានផ្តល់សុពលភាពដល់ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនៅក្នុងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មឱ្យធ្វើការអនុវត្តបាន ។[១៦៣] ប្រទេសផ្សេងៗបានអនុវត្តតាមយ៉ាងឆាប់រហ័ស ដែលនាំឱ្យវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការមានការកើនឡើងយ៉ាងឆាប់រហ័សនៅពាសពេញពិភពលោកទាំងមូល ។[១៦៤] ក្នុងឆ្នាំ១៩២៣ សភាពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិទីក្រុងប៉ារីស (ICC) បានបង្កើតតុលាការមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ ដែលបានក្លាយជាវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការដែល

---

[១៥៩] *ដូចមុន ។*

[១៦០] ក្រុងបូស្តុនក៏ដូចជាសហគមន៍អាណានិគមអាមេរិកជាច្រើនដែរ បានអនុម័តច្បាប់ដែលលើកទឹកចិត្តឱ្យមានមជ្ឈត្តការ ។ Patterson et al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩, ទំព័រ១១៨ ។

[១៦១] Bennett, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៥៧, ទំព័រទី ៩ ។

[១៦២] Patterson et al., កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៩, ទំព័រ១១៨ ។

[១៦៣] *សូមមើល* **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការរដ្ឋសហព័ន្ធ** 9 U.S.C. § 1 – 307 (1970) ។

[១៦៤] បច្ចុប្បន្ននេះ សាជីវកម្មអន្តរជាតិជាច្រើននិយមធ្វើមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិជាងទម្រង់ទាំងអស់ផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ ។ *សូមមើល ឧទាហរណ៍* Dr. Loukas Mistelis *មជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ-ឥរិយាបថ និងទម្លាប់អនុវត្តន៍សាជីវកម្ម-ការធ្វើតេស្តលើការដឹងដោយវិញ្ញាណទាំង ១២: របាយការណ៍ស្រាវជ្រាវរឿងព្រេងកថា ទិន្នន័យ និងការវិភាគ,* **ព្រឹត្តបត្រអាមេរិកស្តីពីមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ** ទំព័រទី ៥២៥, ៥៣៨ (ឆ្នាំ២០០៤) ។

ល្បីល្បាញបំផុតមួយនៅក្នុងពិភពលោក ។[១៦៥] វេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការសំខាន់ផ្សេងៗទៀត រួមមាន សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកទីក្រុងញូវយ៉ក[១៦៦] និងតុលាការមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិទីក្រុងឡុងដ៍ ។[១៦៧] នៅទសវត្សរ៍កន្លងទៅនេះ កំណើនសេដ្ឋកិច្ចនៅអាស៊ី បាននាំឱ្យមានការកើនឡើងដ៏គួរឱ្យកត់សម្គាល់នៃវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការនៅអាស៊ី ។ បច្ចុប្បន្ននេះ វេទិកានៅអាស៊ីដ៏ធំបំផុត ចំនួនបីរួមមាន គណៈកម្មការមជ្ឈត្តការផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច និងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិប្រទេសចិន (CIETAC)[១៦៨] មជ្ឈមណ្ឌល មជ្ឈត្តការអន្តរជាតិទីក្រុងហុងកុង (HKIAC)[១៦៩] និងមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិសិង្ហបុរី (SIAC)[១៧០] ។ ហើយក៏មានវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងប្រទេសជប៉ុន ថៃ វៀតណាម ម៉ាឡេស៊ី តៃវ៉ាន់ ឥណ្ឌា និង ឥណ្ឌូនេស៊ីផងដែរ ។ ដូចដែលនឹងពិភាក្សាខាងក្រោមនៅក្នុងជំពូកនេះ ប្រទេសកម្ពុជាបានដាក់បញ្ចូលមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិថ្មី របស់ខ្លួននៅក្នុងបញ្ជីនេះដែរ ។[១៧១]

២. *មជ្ឈត្តការសម្រាប់ប្រភេទវិវាទជាច្រើន*

ក្នុងខណៈដែលវេទិកាភាគច្រើនខាងលើផ្តោតលើដំណោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ជាសំខាន់ គេត្រូវយល់ថាមជ្ឈត្តការក៏អាចអនុវត្តចំពោះវិស័យផ្សេងទៀតនៃច្បាប់ផងដែរ ។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន វិវាទការងារក៏ត្រូវបានដោះស្រាយមជ្ឈត្តការដែរ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ។ កិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួមតែងតែមានខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលទាមទារឱ្យគូភាគីបញ្ជូនវិវាទទៅធ្វើមជ្ឈត្តការ ។ កីឡាអាជីពជាច្រើន ប្រើប្រាស់មជ្ឈត្តការដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាប្រាក់បៀវត្សរ៍ ។ សូម្បីតែកីឡាអូឡាំពិកក៏បានប្រើប្រាស់មជ្ឈត្តការដើម្បីដោះស្រាយវិវាទដែរ ។[១៧២] កិច្ចសន្យាសាងសង់រវាងអ្នកសាងសង់

---

[១៦៥] *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់សភាពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ *មាននៅ* http://www.iccwbo.org/policy/arbitration/id2882/index.html (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៦៦] *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក *មាននៅ* http://www.adr.org/ (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៦៧] *សូមមើល*វែបសាយត៍របស់តុលាការមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិក្រុងឡុងដ៍ *មាននៅ* http://www.lcia-arbitration.com/ (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៦៨] *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់គណៈកម្មាធិការសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិ និងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចិន *មាននៅ* http://www.cietac.org.cn/index_english.asp (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៦៩] *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិក្រុងហុងកុង *មាននៅ* http://www.hkiac.org/HKIAC/HKIAC_English/main.html (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៧០] *សូមមើល*វែបសាយត៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិក្រុងសិង្ហបុរី *មាននៅ* http://www.siac.org.sg/ (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៧១] *សូមមើល* ជំពូកទី ៤ (ង) ក្នុងផ្នែកនេះ *ខាងក្រោម*។

[១៧២] *សូមមើល* វែបសាយត៍របស់ Tribunal Arbitral du Sport (តុលាការមជ្ឈត្តការសម្រាប់វិស័យកីឡា) *មាននៅ* http://www.tas-cas.org/ (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

និងម្ចាស់សំណង់ តែងតែមានខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការ។ លើសពីនេះទៀត ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការក៏បានក្លាយជាបទដ្ឋានមួយនៅក្នុងកិច្ចសន្យាធានា កិច្ចព្រមព្រៀងកម្មសិទ្ធិបញ្ញា និង កិច្ចសន្យាលក់សម្រាប់អ្នកប្រើប្រាស់ជាច្រើនប្រភេទ។

៣. តើមជ្ឈត្តការខុសប្លែកពីបណ្តឹងទៅតុលាការ និងសន្ធានកម្ម យ៉ាងដូចម្តេច?

បណ្តឹងទៅតុលាការៈ ដំណើរការមជ្ឈត្តការមានភាពស្រដៀងទៅនឹងការដាក់ពាក្យប្តឹងទៅតុលាការដែលមានពីមុនមកដូច្នេះដែរ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរតម្រូវឱ្យមានការចូលរួមពីភាគីវិវាទ ដែលបានដាក់ភស្តុតាងជូនទៅភាគីអព្យាក្រឹតមួយ ដែលជាអ្នកចេញសេចក្តីសម្រេច។ ជាទូទៅ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរនេះទាមទារឱ្យមានជំនួយពីមេធាវី ឬអ្នកតំណាង ស្របច្បាប់ និងមានសេចក្តីសម្រេចមួយដែលចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច (ដែលអាចអនុវត្តបានដោយតុលាការ) ចំពោះគូភាគី ដែលត្រូវតែគោរពតាម។ ប៉ុន្តែក៏មានភាពខុសគ្នាចម្បងៗមួយចំនួនរវាងដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងបណ្តឹងតុលាការដែរ ដូចជាៈ

- នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ គូភាគីជាអ្នកសម្រេចចិត្តលើលក្ខខណ្ឌនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ។ម្យ៉ាងទៀត គូភាគីជាអ្នកសម្រេចចិត្តថាតើមជ្ឈត្តការនឹងធ្វើឡើងនៅកន្លែងណា និងនៅពេលណា វិធានច្បាប់ និងនីតិវិធីសំខាន់ៗអ្វីខ្លះដែលត្រូវអនុវត្ត នរណានឹងធ្វើជាមជ្ឈត្តករ បញ្ហាអ្វីខ្លះដែលត្រូវស្ថិតនៅក្រោមដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងមានមធ្យោបាយអ្វីខ្លះដើម្បីធ្វើការដោះស្រាយ។ នៅក្នុងបណ្តឹងទៅតុលាការ គូភាគីស្ទើរតែគ្មានជម្រើសនៅក្នុងបញ្ហាទាំងនេះទាល់តែសោះ។
- មជ្ឈត្តការមាននិន្នាការបញ្ចប់បញ្ហាបានឆាប់រហ័សជាងបណ្តឹងតុលាការ។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន បណ្តឹងទៅតុលាការអាចអូសបន្លាយអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ។ ជាទូទៅ កត្តានេះកើតឡើងដោយសារ មានការកកស្ទះរឿងក្តី ដែលត្រូវធ្វើការដោះស្រាយ និងបន្ទុកនៃចំនួនរឿងក្តីច្រើនពេកនៅក្នុងតុលាការ។ ផ្ទុយទៅវិញ នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ គូភាគីអាចជ្រើសរើសវេទិកាមួយដែលរៀបចំជាស្រេច ដើម្បីធ្វើការដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនឱ្យបានឆាប់រហ័ស។
- មជ្ឈត្តការមាននិន្នាធ្វើការដោះស្រាយវិវាទដោយចំណាយតិចជាងការដាក់ពាក្យប្តឹងទៅតុលាការ។ នេះក៏ដោយសារតែមជ្ឈត្តការគឺជាដំណើរការដែលមានភាពរលូនជាង។ បើធៀបនឹងដំណើរការបណ្តឹងនៅតុលាការ គូភាគីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងមជ្ឈត្តការចំណាយពេលវេលាតិចជាង ក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងនិង សាក្សី។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភាគីវិវាទអាចជៀសផុតពីទម្រង់បែបបទ និងវិធានដែលតម្រូវឱ្យមានក្នុងស្ថាប័នតុលាការ ហើយអាចឈានដល់ដំណោះស្រាយលើវិវាទនោះយ៉ាងងាយស្រួល។
- ជាទូទៅ មជ្ឈត្តការត្រូវធ្វើឡើងជាអសាធារណៈ ចំណែកបណ្តឹងតុលាការត្រូវធ្វើឡើងជាសាធារណៈ។
- ផ្ទុយពីដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យជាទូទៅមិនអាចប្តឹងឧបាស្រ័យបានឡើយ។
- ហើយជាចុងក្រោយ ដំណោះស្រាយតាមមជ្ឈត្តការមានលក្ខណៈទន់ភ្លន់ជាងតុលាការ។

សន្ធានកម្មៈ មជ្ឈត្តការមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាមួយចំនួនជាមួយសន្ធានកម្ម។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរគឺជារបៀបដោះស្រាយជាឯកជន ដែលជាចម្លាស់ទៅនឹងបណ្តឹងតុលាការដែលត្រូវធ្វើឡើងជាសាធារណៈ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរអាចធ្វើឡើងនៅក្នុង

បន្ទប់ប្រជុំឯកជន ឬនៅទីកន្លែងផ្សេងទៀតនៅខាងក្រៅតុលាការ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរធ្វើការដំណោះស្រាយវិវាទដោយចំណាយតិច និងឆាប់រហ័សជាងដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ។ ប៉ុន្តែ មជ្ឈត្តការក៏មានចំណុចខុសគ្នាផងដែរពីសន្ធានកម្មៈ

- បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យ និងពិចារណាលើភស្តុតាងរួចហើយ មជ្ឈត្តករនឹងធ្វើសេចក្តីសម្រេច និងមានអំណាចក្នុងការបង្គាប់ឱ្យសងសំណងការខូចខាតដល់ភាគីណាមួយ។ សន្ធានការីពុំមានអំណាចរបៀបនេះឡើយ ហើយគ្រាន់តែអាចស្នើឡើងនូវដំណោះស្រាយដែលអាចកើតមានតែប៉ុណ្ណោះ។ គេអាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ អំណាចក្នុងការធ្វើការសម្រេចចិត្តគឺស្ថិតនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់មជ្ឈត្តករ ចំណែកឯនៅក្នុងដំណើរសន្ធានកម្ម អំណាចក្នុងការធ្វើការសម្រេចចិត្តគឺស្ថិតនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់គូភាគី។
- នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ មជ្ឈត្តករត្រូវពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ដូចចៅក្រមដែរ ហើយត្រូវប្រើការពិចារណាលើតក្កសាស្ត្រ និងហេតុផលផ្លូវច្បាប់ ដើម្បីឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច។ ក្នុងន័យនេះ គឺគេត្រូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើការស្វែងរកលទ្ធផលដែលផ្អែកទៅតាមច្បាប់។ ផ្ទុយទៅវិញ នៅក្នុងសន្ធានកម្ម សន្ធានការីប្រហែលជាត្រូវប្រើជំនាញផ្នែកសង្គម និងការវិភាគតាមបែបប្រធានវិស័យដើម្បីឈានដល់ដំណោះស្រាយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ នៅក្នុងសន្ធានកម្ម គេត្រូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើការស្វែងរកលទ្ធផល ដែលឆ្លើយតបយ៉ាងប្រសើរបំផុតទៅនឹងផលប្រយោជន៍របស់គូភាគី។
- នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ ចំណុចដែលត្រូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់គឺជាមជ្ឈត្តករ។ ភាគីវិវាទត្រូវព្យាយាមបញ្ចុះ-បញ្ចូលឱ្យមជ្ឈត្តករជឿថា ពួកគេគួរតែឈ្នះក្តី។ នៅក្នុងសន្ធានកម្ម ចំណុចដែលត្រូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់គឺជាភាគីនៃវិវាទ។ សន្ធានការីត្រូវស្តាប់អំណះអំណាងរបស់គូភាគី ហើយព្យាយាមស្វែករកនូវមធ្យោយដែលអាចឆ្លើយតបនឹងផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេបាន។

៤. ប្រភេទផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការ

ជាទូទៅ មជ្ឈត្តការត្រូវបានចាត់ទុកថាជាវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទមួយដែលចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ ភាគីវិវាទត្រូវបង្ហាញភស្តុតាងរបស់ខ្លួន ហើយមជ្ឈត្តករជាអ្នកចេញសេចក្តីសម្រេចមួយដែលចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចលើគូភាគីនោះ។ ភាគីវិវាទត្រូវគោរពតាមសេចក្តីសម្រេចនេះ។ ពួកគេមានសិទ្ធិតិចតួចបំផុតក្នុងការប្តឹងឧបាស្រ័យ។ សេចក្តីសម្រេចនេះអាចដាក់ឱ្យអនុវត្តដោយប្រព័ន្ធតុលាការសាធារណៈ។ នេះគឺជាទម្រង់នៃមជ្ឈត្តការបែបបុរាណ និងទូទៅបំផុត ហើយត្រូវបានហៅឈ្មោះតាមពាក្យបច្ចេកទេសថា *"មជ្ឈត្តការភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច"*។

ប៉ុន្តែ ថ្មីៗនេះ *មជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ក៏កំពុងក្លាយជាជម្រើសដ៏ពេញនិយមមួយផងដែរ។ *មជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* គឺស្រដៀងគ្នានឹង *មជ្ឈត្តការចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ដែរ ដោយខុសគ្នាត្រង់ថា ភាគីនីមួយៗអាចបដិសេធសេចក្តីសម្រេចរបស់មជ្ឈត្តករក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីមួយ ក្រោយពេលចេញសេចក្តីសម្រេចរួច។ *មជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ពេលខ្លះ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីជួយរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីវិវាទ។ មជ្ឈត្តករអាចចេញសេចក្តីសម្រេចដែលមានលក្ខណៈជាជម្រើស ជាជាងការអនុវត្តសេចក្តីសម្រេចដោយបង្ខំលើគូភាគីនោះ។ ភាគីប្រើប្រាស់សេចក្តីសម្រេចនេះជាមធ្យោបាយចរចានៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួន។ ភាគីវិវាទក៏អាចទទួលយកសេចក្តីសម្រេចនេះបានដែរ ក្នុងករណី

ដែលសេចក្ដីសម្រេចនោះឆ្លើយតបនឹងផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន។ ទោះជាយ៉ាងណា គុណវិបត្តិស្ថិតនៅត្រង់ថា វាអាចជាការខ្ជះខ្ជាយពេលវេលា និងធនធាន ប្រសិនបើគូភាគីបដិសេធសេចក្ដីសម្រេចនោះ ហើយ សម្រេចចិត្តបន្តយកវិវាទរបស់ពួកគេប្ដឹងទៅតុលាការ ឬកន្លែងផ្សេងទៀត។

មជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ស្រដៀងគ្នានឹងសន្ទានកម្មជាងដំណើរការបណ្ដឹងតុលាការ ដោយសារតែវាមានផ្នែកមួយដែលជាការចរចាគ្នា ហើយតាមរយៈនោះ គូភាគីគឺជាអ្នកគ្រប់គ្រងលើដំណើរការ និងលទ្ធផលនៃការចរចានោះទាំងស្រុង។ ផ្ទុយមកវិញ *មជ្ឈត្តការភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* មាននិន្នាការដូចគ្នាទៅនឹងដំណើរការបណ្ដឹងទៅតុលាការជាងសន្ទានកម្ម ដោយសារតែនីតិវិធីនេះមានការពាក់ព័ន្ធនឹងសេចក្ដីសម្រេចចុងក្រោយ ដែលត្រូវធ្វើឡើងដោយភាគីអព្យាក្រឹតមួយ។ សម្រាប់ជំពូកនេះផ្ទាល់ នៅពេលដែលមជ្ឈត្តការត្រូវបានលើកមកពិភាក្សា ពាក្យថាមជ្ឈត្តការគឺសំដៅដល់មជ្ឈត្តការតាមបែបបុរាណដែលជា *មជ្ឈត្តការភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* លើកលែងតែមានការបញ្ជាក់ផ្សេងពីនេះ។ *មជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* នឹងមានរៀបរាប់លម្អិតនៅចុងបញ្ចប់នៃជំពូកនេះ នៅក្នុងផ្នែកដែលពិភាក្សាអំពីក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល ដែលទទួលបានជោគជ័យបំផុតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។[១៧៣]

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ជាទូទៅ គូភាគីត្រូវសម្រេចចិត្តនៅពេលចុះកិច្ចសន្យាថា តើមជ្ឈត្តការដែលពួកគេព្រមព្រៀងប្រើប្រាស់នោះ គឺជាមជ្ឈត្តការភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ឬមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ ចំណុចលម្អិតទាំងនេះគឺមានរៀបរាប់នៅក្នុងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការនៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់គូភាគីនោះ។ ខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការនេះ នឹងមានរៀបរាប់បន្ថែមទៀតនៅក្នុងជំពូកនេះ។

មជ្ឈត្តការក៏អាចត្រូវបានបែងចែកជាប្រភេទមជ្ឈត្តការដែល*មានការគ្រប់គ្រង* ឬ មជ្ឈត្តការ *ពិសេស*។ *មជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រង* សំដៅលើមជ្ឈត្តការដែលធ្វើឡើងនៅមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការ ដូចជា ICC នៅក្រុងប៉ារីស ឬក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលកម្ពុជា។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការទាំងនេះមានផ្ដល់នូវបន្ទប់មួយសម្រាប់ធ្វើសវនាការ បញ្ជីរាយនាមមជ្ឈត្តករ ការចែងវិធាននីតិវិធីសម្រាប់ដំណើរការ និងសេវាកម្មដទៃផ្សេងទៀត ដែលជាទូទៅត្រូវមានការបង់ថ្លៃ។ មជ្ឈត្តការពិសេសសំដៅដល់ជម្រើសរបស់គូភាគីក្នុងការបង្កើតវេទិកាផ្ទាល់របស់ខ្លួន សម្រាប់គោលបំណងជាក់លាក់ណាមួយក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទតែមួយប៉ុណ្ណោះ។ ជាទូទៅ សេចក្ដីសម្រេចរវាងមជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រង និងមជ្ឈត្តការពិសេស ត្រូវបានធ្វើឡើង នៅពេលបង្កើតកិច្ចសន្យា។

នៅពេលចរចាចុះកិច្ចសន្យា ប្រសិនបើគូភាគីចង់ដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនតាមរយៈមជ្ឈត្តការ ពួកគេត្រូវព្រមព្រៀងគ្នាចំពោះទម្រង់មជ្ឈត្តការណាមួយ ហើយត្រូវបញ្ជាក់វានៅក្នុងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការនៃកិច្ចសន្យានោះ។

គុណសម្បត្តិដ៏ជាក់លាក់មួយរបស់មជ្ឈត្តការ*មានការគ្រប់គ្រង* គឺថា សេចក្ដីលម្អិតភាគច្រើននៃដំណើរការត្រូវបានកំណត់រួចជាស្រេច។ គូភាគីគ្រាន់តែត្រូវគោរពតាមនីតិវិធីរបស់វេទិកាដែលបានជ្រើសរើសប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីចាប់ផ្ដើមដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទើបភាគីវិវាទភាគច្រើនធ្វើការជ្រើសរើសយកមជ្ឈត្តការ *មានការ*

[១៧៣] *សូមមើល* ជំពូកទី ៤ (ឆ) ក្នុងផ្នែកនេះ *ខាងក្រោម*។

គ្រប់គ្រង។[១៧៤] នៅក្នុងករណី មជ្ឈត្តការពិសេស គូភាគីត្រូវសម្រេចចិត្តអំពីចំណុចលម្អិត (វិធាននីតិវិធី ថ្លៃចំណាយមជ្ឈត្តករ។ល។) នៅពេលចុះកិច្ចសន្យា ឬក្រោយពេលវិវាទបានកើតឡើងហើយ ហើយទំនងជានឹងត្រូវការមេធាវីម្នាក់ក្នុងការតាក់តែងវិធានទាំងនេះ។ ប៉ុន្តែ មជ្ឈត្តការពិសេសអនុញ្ញាតឱ្យគូភាគីមានភាពបត់បែនច្រើន លើចំណុចលម្អិតនានារួមទាំងថ្លៃចំណាយផងដែរ ដោយសារពួកគេមិនចាំបាច់ត្រូវគោរពតាមវិធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការណាមួយឡើយ។

មជ្ឈត្តការ *មានការគ្រប់គ្រង* និងមជ្ឈត្តការ*ពិសេស* អាចជាមជ្ឈត្តការភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ឬ មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។

សំណួរសិក្សា

នៅក្នុងវិវាទខាងក្រោមនេះ ចូរជ្រើសរើសមជ្ឈត្តការប្រភេទណាមួយដែលសមស្របបំផុត:

ជម្រើសទី ១ : មជ្ឈត្តការ *មានការគ្រប់គ្រង* ដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច

ជម្រើសទី ២ : មជ្ឈត្តការ *មានការគ្រប់គ្រង* ដែលមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច

ជម្រើសទី ៣ : មជ្ឈត្តការពិសេសដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច

ជម្រើសទី ៤ : មជ្ឈត្តការពិសេសដែលមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច

ក. វុត្ថា ផ្តល់សេវាថតចម្លង ហើយ ស្រស់ ចង់ចុះកិច្ចសន្យាទិញសេវាថតចម្លងក្នុងតម្លៃ ១.០០០ ដុល្លារក្នុងមួយខែ សម្រាប់រយៈពេលមួយឆ្នាំ ហើយដែលអាចបន្តទៅទៀតបាននៅចុងឆ្នាំ។

ខ. នីន គឺជាស្ថាបត្យករ ហើយកំពុងផ្តល់សេវាកម្មឱ្យក្រុមហ៊ុនសំណង់កូរ៉េ ដែលនឹងត្រូវការនាងឱ្យជួយគូសប្លង់ផ្សារទំនើបមួយដែលត្រូវសាងសង់នៅក្នុងខេត្តសៀមរាប។

គ. ណានី ចង់ទិញរថយន្តពិសេសមួយគ្រឿងពី សុផល។

ឃ. ក្រុមហ៊ុន Cambo Oil Company ចាប់អារម្មណ៍ក្នុងការធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយក្រុមហ៊ុនបូមប្រេងម៉ាឡេស៊ី ឱ្យបូមប្រេងនៅជិតឆ្នេរក្រុងកំពង់សោម។

ង. សហព័ន្ធកីឡាបាល់ទាត់អាជីពកម្ពុជាថ្មី នឹងស្នើឱ្យអ្នករៀបចំកិច្ចសន្យាមួយ ដែលសហព័ន្ធនឹងផ្តល់ដល់កីឡាករបាល់ទាត់ទាំងអស់នៅក្នុងសហព័ន្ធថ្មីនេះ ។

[១៧៤] សាជីវកម្ម ៧៦% ចូលចិត្តធ្វើមជ្ឈត្តការ *មានការគ្រប់គ្រង* ជាងមជ្ឈត្តការ*ពិសេស*។ *សូមមើល* Mistelis កំណត់ សម្គាល់*ខាងលើ* លេខ១៦៤ ទំព័រទី ៥៦១។

ខ. គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ

១. *គុណសម្បត្តិ*

- **ថ្លៃចំណាយ:** មជ្ឈត្តការប្រើចំណាយតិចជាងបណ្តឹងតុលាការ ។ នេះដោយសារតែមជ្ឈត្តការ មានភាពរលូនជាងបើធៀបទៅនឹងវិធានតុលាការ ។ មួយវិញទៀត ក៏ដោយសារតែមជ្ឈត្តការ ជាទូទៅ ពុំមានការប្តឹងឧបាស្រ័យ ។
- **ល្បឿន:** មជ្ឈត្តការមានការដោះស្រាយវិវាទបានឆាប់រហ័សជាងដំណើរការបណ្តឹងទៅតុលាការ ។ ដូចដែលបានរៀបរាប់នៅខាងលើរួចហើយ មជ្ឈត្តការខុសពីបណ្តឹងតុលាការ ដោយ ជាទូទៅ គឺមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានការប្តឹងឧបាស្រ័យឡើយ ។ ផ្ទុយមកវិញ តាមរយៈដំណើរការបណ្តឹងតុលាការ គូភាគីអាចប្តឹងឧបាស្រ័យយ៉ាងហោចណាស់ម្តង ហើយជួនកាលច្រើនដងទៀតផង ។ លើសពីនេះទៀត ប្រព័ន្ធតុលាការមានរឿងក្តីដែលរងចាំការដោះស្រាយគរយ៉ាងច្រើន ដែលបង្ខំឱ្យគូភាគីរង់ចាំការជំនុំជម្រះយ៉ាងយូរ ។
- **លក្ខណៈស្ថាពរ:** ដោយហេតុថាមជ្ឈត្តការមិនអាចការប្តឹងឧបាស្រ័យបាន ជាទូទៅសេចក្តីសម្រេចរបស់មជ្ឈត្តករមានលក្ខណៈស្ថាពរ ។ ជាញឹកញាប់ ប្រការនេះគឺជាគុណសម្បត្តិធំធេងចំពោះគូភាគី ។
- **ការដាក់ឱ្យអនុវត្តថ្នាក់ជាតិ:** ដោយហេតុថា ប្រទេសកម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់ខ្លួន តុលាការកម្ពុជាអាចដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយផ្ទាល់ ។ ដំណោះស្រាយតាមការចរចា ឬសន្ធានកម្ម មិនអាចដាក់ឱ្យអនុវត្តបានដោយងាយស្រួលបែបនេះឡើយ ។[១៧៥]
- **ការដាក់ឱ្យអនុវត្តថ្នាក់អន្តរជាតិ:** ដោយអនុលោមតាមអនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉កស្តីពីការទទួលស្គាល់ និង ការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេស ("អនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉ក") ដែលប្រទេសកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាផងដែរនោះ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលធ្វើឡើងនៅក្នុងប្រទេសហត្ថលេខី អាចដាក់ឱ្យអនុវត្តបានដោយស្វ័យប្រវត្តិនៅក្នុងបណ្តាប្រទេសហត្ថលេខីផ្សេងទៀតទាំងអស់ ។[១៧៦] ប្រការនេះគឺជាគុណសម្បត្តិដ៏ធំសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទអន្តរជាតិ ដោយសារតែគ្មានប្រព័ន្ធដាក់ឱ្យអនុវត្តជាអន្តរជាតិស្រដៀងគ្នានេះ សម្រាប់សេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការនៅឡើយ ។[១៧៧]

---

[១៧៥] ទោះជាយ៉ាងណា ក៏នៅមានករណីលើកលែងមួយដូចមានកំណត់នៅក្នុងជំពូកមុនស្តីពីការចរចា និងសន្ធានកម្ម ។ គូភាគីដែលកំពុងប្តឹងផ្តល់នៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា អាចសាកល្បងដោះស្រាយរឿងក្តីរបស់ខ្លួនបាន ។ ប្រសិនបើ ពួកគេឈានដល់ "ការសះជាតាមផ្លូវតុលាការ" ដែលមានកត់ត្រានៅក្នុងពិធីសារតុលាការ (កំណត់ហេតុតុលាការ) វានឹងមានអានុភាព និង ប្រសិទ្ធភាពដូចសាលក្រមតុលាការដែរ ហើយអាចអនុវត្តបានតាមរយៈតុលាការ ។ ក.ន.រ.ព.ក. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ៧, មាត្រា ២២២ ។

[១៧៦] មានប្រទេសជាង ១៤០ បានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងក្រុងញូវយ៉ក ។

[១៧៧] *ប៉ុន្តែសូមមើល* **អនុសញ្ញាក្រុងឡាអេស្តីពីការជ្រើសរើសកិច្ចព្រមព្រៀងតុលាការ**, សន្និសីទក្រុងឡាអេស្តីពីនីតិអន្តរជាតិឯកជន *មាននៅ* http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។ អនុសញ្ញានេះអនុញ្ញាតិឱ្យទទួលស្គាល់ និងអនុវត្ត ខចែងស្តីពីការជ្រើសរើសវេទិកា និងសាលក្រមសម្រេចនៅក្នុងវិវាទពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងចំណោមប្រទេសហត្ថលេខី ។ អនុសញ្ញានេះត្រូវបានធ្វើពង្រាងរួចហើយ ហើយកំពុងរង់ចាំការផ្តល់

- **ការរក្សាទំនាក់ទំនង:** ទោះបីជាមជ្ឈត្តការមានទិដ្ឋភាពបដិបក្ខក៏ដោយ ជាទូទៅមជ្ឈត្តការមានភាពបដិបក្ខតិច ជាងដំណើរការបណ្តឹងនៅតុលាការ ។ កត្តានេះអាចជួយរក្សាទំនាក់ទំនងរវាងគូភាគីបាន ។
- **ភាពជាឯកជន:** ផ្ទុយពីដំណើរការបណ្តឹងនៅតុលាការ ជាទូទៅមជ្ឈត្តការគឺជាដំណើរការជាឯកជន ។ ប្រការនេះ អាចជាគុណសម្បត្តិដ៏ធំ ប្រសិនបើគូភាគីមិនចង់ឱ្យសាធារណជនដឹងអំពីចំណុចលម្អិតនៃវិវាទរបស់ពួកគេ ។
- **ដំណោះស្រាយដែលអាចបត់បែនបាន:** មជ្ឈត្តករតែងអាចមានភាពបត់បែនក្នុងការដាក់ចេញនូវមធ្យោបាយ ដោះស្រាយដែលប្រកបដោយភាពច្នៃប្រឌិត ដែលតុលាការមិនអាចធ្វើបានឡើយ ដូចជាការសម្រេចឱ្យភាគីដែល ឈ្នះក្តីចេញថ្លៃមេធាវីជាដើម ។
- **ជំនាញរបស់មជ្ឈត្តករ:** គូភាគីអាចជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដែលមានជំនាញនៅក្នុងវិស័យអាជីវកម្ម ដែលត្រូវ នឹងវិស័យការងាររបស់គេ ឧទាហរណ៍នៅក្នុងវិស័យកាត់ដេរ ឬបូមយកប្រេងជាដើម ។ ម្យ៉ាងទៀត ប្រព័ន្ធ តុលាការភាគច្រើន ពុំមានចៅក្រមជំនាញសម្រាប់វិស័យនៃច្បាប់ណាមួយជាក់លាក់នោះទេ ហេតុដូច្នេះហើយ ភាគីវិវាទអាចត្រូវមានចៅក្រមអធិបតីម្នាក់ ដែលគ្មានចំណេះដឹងជាក់លាក់អំពីវិស័យឧស្សាហកម្មរបស់ខ្លួន ។ ហេតុនេះ ក្នុងករណីដែលចំណេះដឹងជាក់លាក់អំពីវិស័យអាជីវកម្ម ឬច្បាប់មានភាពសំខាន់ ដំណើរការមជ្ឈត្តការ អាចផ្តល់លទ្ធផលកាន់តែត្រឹមត្រូវ និងផ្តល់ភាពជ្រួតជ្រាបបានល្អ ។
- **អព្យាក្រឹតភាពរបស់មជ្ឈត្តករ:** គូភាគីនៃវិវាទអន្តរជាតិ តែងតែព្រួយបារម្ភថាចៅក្រមនៅក្នុងប្រទេសដើម កំណើតរបស់ភាគីម្ខាង អាចនឹងមានភាពលម្អៀងទៅលើភាគីនោះ ជួនកាលហៅថា "គុណសម្បត្តិនៃតុលាការ លំនៅ" ។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងមជ្ឈត្តការគូភាគីអាចជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករបាន ហេតុនេះគឺអាចលុបបំបាត់ភាពលម្អៀងលើ ជាតិសាសន៍ដែលអាចកើតមាន ។
- **នីតិវិធីដែលអាចបត់បែនបាន:** ជារឿយៗ គូភាគីអាចជ្រើសរើសថាតើពួកគេចង់បាននីតិវិធីស្មុគស្មាញ ដែល មើលទៅមានលក្ខណៈដូចជាដំណើរការបណ្តឹងនៅតុលាការ ឬនីតិវិធីដែលមានលក្ខណៈសាមញ្ញជាងនេះ ។ នៅ ក្នុងបណ្តឹងតុលាការ ភាគីវិវាទត្រូវតែគោរពតាមនីតិវិធីច្បាប់ ទោះបីជាពួកគេមិនពេញចិត្តនឹងនីតិវិធីនោះ ក៏ដោយ ។ នៅក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៅឆ្នាំ២០០៤ គុណសម្បត្តិនេះត្រូវបានគេលើកឡើងថា ជាមូលហេតុ ចម្បងដែលក្រុមហ៊ុនអន្តរជាតិធ្វើការជ្រើសរើសយកមធ្យោបាយមជ្ឈត្តការ ។[១៧៨]

សច្ចាប័ន ។ នៅពេល តាក់តែង មានតែប្រទេសមួយប៉ុណ្ណោះគឺប្រទេសម៉ិចស៊ិក ដែលបានផ្តល់សច្ចាប័នលើអនុសញ្ញានេះ ។ *សូមមើល អនុសញ្ញាឈានទៅមុខមួយកម្រិត,* ព្រឹត្តបត្រគណៈមេធាវីអាមេរិក ទំព័រទី ៦០ (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៧) ។

[១៧៨] Mistelis, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៦៤ ទំព័រទី ៥៤៣ ។

២. *គុណវិបត្តិ*

- **ថ្លៃចំណាយ:** ទោះបីជាមជ្ឈត្តការ ជាទូទៅមានការចំណាយទាបជាងដំណើរការកាត់ក្តីដោយតុលាការក៏ដោយ ក៏មជ្ឈត្តការនៅតែអាចមានតម្លៃថ្លៃដដែល។ គូភាគីត្រូវបង់ថ្លៃសម្រាប់ពេលវេលារបស់មជ្ឈត្តករ បន្ទប់សវនាការ ថ្លៃវេទិកាធ្វើមជ្ឈត្តការ ព្រមទាំងថ្លៃដំណើរការកាត់ក្តីធម្មតាផ្សេងៗទៀតដូចជា ថ្លៃជួលមេធាវី និងថ្លៃចំណាយដែលពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត។ ជាទូទៅ ដំណើរការនេះមានតម្លៃថ្លៃជាងការចរចា ហើយជួនកាលថ្លៃជាងសន្ទានកម្មទៅទៀត។
- **ល្បឿន:** ទោះបីជាមជ្ឈត្តការ ជាទូទៅ ដំណោះស្រាយវិវាទឆាប់រហ័សជាងដំណើរការបណ្តឹងតុលាការក៏ដោយ ក៏មជ្ឈត្តការអាចមានល្បឿនយឺតជាងការចរចា និងសន្ទានកម្មដែរ។ ជាធម្មតា គូភាគីត្រូវការពេលវេលាច្រើនដើម្បីរៀបចំរឿងក្តីរបស់ខ្លួនសម្រាប់ការធ្វើមជ្ឈត្តការ បើប្រៀបធៀបនឹងការធ្វើសន្ទានកម្ម ឬការចរចា។
- **អនុលោមភាពមានកម្រិតទាប:** ដោយហេតុថាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមិនមែនបានមកពីការការចរចា និងការស្រុះស្រួលគ្នា ហេតុនេះគឺអាចមានលទ្ធភាពច្រើននៃការមិនអនុលោមតាមមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ ហេតុដូច្នេះហើយ គូភាគីអាចត្រូវចំណាយបន្ថែមកាន់តែច្រើនលើថ្លៃមេធាវី ដែលចាំបាច់ដើម្បីបន្តសុំការអនុវត្តតាមប្រព័ន្ធតុលាការ។
- **សវនាការជាអសាធារណៈ:** ក្នុងស្ថានភាពខ្លះ ភាគីម្ខាងអាចចង់ឱ្យមានសវនាការជាសាធារណៈ ឧទាហរណ៍ដូចជាដើម្បីការពារខ្លួនជាសាធារណៈប្រឆាំងនឹងការប្តឹងទាមទារ ឬដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មភាគីម្ខាងទៀតឱ្យមានការអាម៉ាស់មុខជាសាធារណៈជាដើម។ ដោយសារតែមជ្ឈត្តការមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានចំណុចនេះ ទើបវាគឺជាគុណវិបត្តិដែលអាចនឹងកើតមានចំពោះគូភាគីនៅក្នុងស្ថានភាពជាក់លាក់មួយចំនួន។
- **ការរក្សាទំនាក់ទំនង:** ទោះបីជាមជ្ឈត្តការអាចរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់គូភាគីបានប្រសើរជាងបណ្តឹងតុលាការក៏ដោយ ក៏ទម្រង់នៃដំណោះស្រាយវិវាទផ្សេងទៀតចំនួនពីរទៀត គឺការចរចា និងសន្ទានកម្ម កាន់តែមានប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់គូភាគី។
- **លទ្ធផលមិនប្រាកដប្រជា:** ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករបំពេញតួនាទីជា*អ្នកជួយសម្រុះសម្រួល* ពួកគេនឹងវិនិច្ឆ័យរឿងក្តីដោយផ្អែកលើគោលការណ៍សមភាព មិនចាំបាច់មានច្បាប់សំរាប់គ្រប់គ្រងឡើយ ។ ប្រការនេះអាចនាំឱ្យមានលទ្ធផលមិនច្បាស់លាស់។

គ. កិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ

ដោយអនុលោមតាមច្បាប់ថ្មីស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់ប្រទេសកម្ពុជាដែលត្រូវបានបោះពុម្ពឡើងវិញទាំងស្រុង និងត្រូវបានភ្ជាប់ជាឧបសម្ព័ន្ធ(ង) នៅក្នុងសៀវភៅនេះ វិវាទពាណិជ្ជកម្មត្រូវតែដោះស្រាយតាមមជ្ឈត្តការ ក្នុងករណីដែលមានខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការត្រូវបានសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់គូភាគី ឬប្រសិនបើពួកគេព្រមព្រៀងទទួលយកការធ្វើមជ្ឈត្តការ នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងសតីពីមជ្ឈត្តការ ជាលាយ-លក្ខណ៍អក្សរដាច់ដោយឡែកមួយ។[១៨០] កិច្ចព្រមព្រៀងទទួលយកមជ្ឈត្តការត្រូវតែធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ប៉ុន្តែលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះអាចបំពេញបាន ដោយការសរសេរលិខិតឆ្លើយឆ្លងគ្នាទៅវិញទៅមក ដែលបង្ហាញឱ្យឃើញអំពីការព្រមព្រៀងទទួលយកការធ្វើមជ្ឈត្តការ។[១៨១] ឧទាហរណ៍គូភាគីអាចផ្ញើអ៊ីមែល ឬលិខិតឆ្លើយឆ្លងជូនគ្នា ដែលបញ្ជាក់ថាពួកគេព្រមព្រៀងទទួលយកដំណោះស្រាយវិវាទរបស់ផងខ្លួនដោយមជ្ឈត្តការ ប៉ុន្តែខកខានមិនបានបញ្ចូលខចែងនោះក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេ។ យោងតាមមាត្រា៧ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ការសរសេរលិខិតឆ្លើយឆ្លងបែបនេះអាចមានភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការធ្វើជាកិច្ចព្រម ព្រៀងទទួលយកដំណោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការបាន។

១. *ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងកិច្ចសន្យា*

ជាទូទៅ គូភាគីយល់ព្រមទទួលយកដំណោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ នៅពេលចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាដើមរបស់ខ្លួន។ ខាងក្រោម គឺជាខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការស្តង់ដារ ដែលធ្វើឡើងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក(AAA)។ ខចែងស្តង់ដារនេះ និងខចែងស្តង់ដារផ្សេងទៀត ដែលលើកឡើងមកនេះ គ្រាន់តែជាឧទាហរណ៍ប៉ុណ្ណោះ ហើយគូភាគីមានសេរីភាពពេញលេញក្នុងការបង្កើតខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្ទាល់របស់ខ្លួន។

ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការរបស់សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក

រាល់ភាពចម្រូងចម្រាស់ ឬការទាមទារណាមួយដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬការរំលោភនៃកិច្ចសន្យានេះ នឹងត្រូវដោះស្រាយតាមមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម [ឬផ្នែកដទៃទៀត] របស់សមាគមនេះ ហើយសាលក្រមលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលចេញដោយមជ្ឈត្តករ អាចធ្វើឡើងនៅក្នុងតុលាការណាមួយដែលមានយុត្តាធិការក្នុងការងារនេះ។

ក្នុងឧទាហរណ៍នេះ គូភាគីបានព្រមព្រៀងដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនតាមវិធានមជ្ឈត្តការដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក។

---

[១៧៩] សូមមើលកំណត់សម្គាល់លេខ ១០១ *ខាងលើ*។

[១៨០] *ដូចមុន* មាត្រា ៧។

[១៨១] *ដូចមុន* មាត្រា ៧ (២)។

ប្រសិនបើគូភាគី **ពុំមាន** កិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីមជ្ឈត្តការនោះទេ ប៉ុន្តែមានវិវាទកើតឡើង ហើយពួកគេចង់ដោះស្រាយវិវាទនេះតាមរយៈមជ្ឈត្តការនោះ សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកផ្តល់នូវខចែងស្តង់ដារដូចខាងក្រោមៈ

ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការក្រោយពេលមានវិវាទ

យើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា ជាគូភាគីដែលមានចុះហត្ថលេខាខាងក្រោម យល់ព្រមទទួលយកដំណោះស្រាយតាមរយៈមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម [ឬផ្នែកដទៃទៀត] លើទំនាស់ដូចខាងក្រោមៈ

[សូមរៀបរាប់ដោយសង្ខេប] ។ យើងខ្ញុំយល់ព្រមបន្ថែមទៀតថា សាលក្រមរបស់តុលាការដែលមានយុត្តាធិការ អាចធ្វើឡើងចំពោះមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះបាន ។

២. ការតាក់តែងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការ

ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនដោយមជ្ឈត្តការ គូភាគីត្រូវមានខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលមានសុពលភាព និងអាចអនុវត្តបាននៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់ខ្លួន។ ដើម្បីឱ្យខចែងនោះមានសុពលភាព ខចែងនោះត្រូវសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយមានភាពច្បាស់លាស់។ ប្រការនេះមានន័យថា ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការត្រូវបញ្ជាក់ច្បាស់ថា គូភាគីចង់ដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ ក្នុងករណីមានវិវាទកើតឡើង។ ប៉ុន្តែ ក្រៅពីលក្ខខណ្ឌតម្រូវសាមញ្ញទាំងនេះ ខចែងនេះក៏ត្រូវស្ថិតនៅលើគូភាគី ឬមេធាវីរបស់ពួកគេ ដែលជាអ្នកបន្ថែមចំណុចលម្អិតសំខាន់ៗ។ ក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួន ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការជាមូលដ្ឋាន ដែលបានរៀបរាប់ដូចខាងលើ គឺមានភាពគ្រប់គ្រាន់ហើយ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងស្ថានភាពផ្សេងទៀត ចំណុចលម្អិតបន្ថែមទៀតអាចត្រូវការជាចាំបាច់។ ក្នុងករណីទាំងពីរនេះ ខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការគឺមានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងក្នុងដំណោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការដ៏ជោគជ័យ។

នៅពេលកំណត់អំពីចំណុចលម្អិតដែលត្រូវបន្ថែមក្នុងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការជាមូលដ្ឋាននោះ គូភាគីត្រូវពិចារណាអំពីបញ្ហាគន្លឹះមួយចំនួន។ បញ្ហាទាំងនេះនឹងកើតឡើងនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ (ដែលនឹងត្រូវពិភាក្សាលម្អិតបន្ថែមទៀតដូចខាងក្រោម)។ មេធាវីដ៏ល្អម្នាក់ត្រូវគិតទុកជាមុនអំពីបញ្ហាទាំងនេះ ហើយនៅក្នុងដំណើរការចុះកិច្ចសន្យាដំបូងត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេសចំពោះបញ្ហាទាំងនេះ ដើម្បីជួយកូនក្តីរបស់ខ្លួនឱ្យមានប្រៀប ប្រសិនបើមានតម្រូវការធ្វើមជ្ឈត្តការ។ ខាងក្រោម នេះគឺជាសំណួរគន្លឹះដែលត្រូវពិចារណាៈ

ក) តើមជ្ឈត្តការនោះគួរភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចដែរឬទេ?

ជាទូទៅ ហេតុផលសំខាន់មួយដែលគូភាគីជ្រើសរើសដំណោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ គឺដើម្បីទទួលបាននូវវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទមួយដែលឆាប់រហ័ស និងមានប្រសិទ្ធភាព។ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តការមិនចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទេនោះ គ្មានភាគីណាមួយអាចទទួលបានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរឡើយ ហើយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ គ្រាន់តែបំពេញមុខងារដូចជាអនុសាសន៍ដែលផ្តល់ឱ្យ នៅពេលបញ្ចប់ដំណើរសវនាការកម្មដូច្នោះដែរ។ នៅក្នុងករណីនេះ ដំណើរការមិនអាចមានភាពឆាប់រហ័ស និងប្រសិទ្ធភាពឡើយ។

នេះគឺជាឧទាហរណ៍មួយនៃខចែងដែលបញ្ជាក់ច្បាស់ថា មជ្ឈត្តការគឺមានការចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។

មជ្ឈត្តការចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច

រាល់វិវាទដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ត្រូវបញ្ជូនទៅនៅគណៈកម្មការមជ្ឈត្តការផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច និងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិចិន ដើម្បីធ្វើការដោះស្រាយតាមរយៈមជ្ឈត្តការ ដែលនឹងត្រូវធ្វើឡើងស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការរបស់គណៈកម្មការនេះដែលមានជាធរមាន ក្នុងពេលធ្វើការដោះស្រាយវិវាទនោះ។ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ គឺជាសេចក្តីបង្គាប់ស្ថាពរ និង ចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចចំពោះគូភាគីទាំងពីរ។

៩) តើមជ្ឈត្តការនោះគួរតែជាមជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រង ឬមជ្ឈត្តការពិសេស?

មជ្ឈត្តការពិសេស ផ្តល់ជូនគូភាគីនូវភាពបត់បែនច្រើនក្នុងការបង្កើតនីតិវិធី និងវិធាន ដើម្បីតម្រូវនឹងវិវាទនោះ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា មជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រង ជាទូទៅត្រូវបានជ្រើសរើសយកមកធ្វើការដោះស្រាយដោយសារតែមជ្ឈត្តការមានការគ្រប់គ្រងនេះមានការគាំទ្រទូលំទូលាយ និង ផ្តល់ជម្រើសច្រើនទៅលើមជ្ឈត្តករដែលនឹងធ្វើការដោះស្រាយជូន ព្រមទាំងវិធានទាំងឡាយដែលគូភាគីអាចជ្រើសរើសបានយ៉ាងឆាប់រហ័ស។ នៅពេលចុះកិច្ចសន្យា គូភាគីជាច្រើនចង់សន្សំសំចៃពេលវេលា និងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែង ហើយក៏ ជ្រើសរើសយកមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការចម្បងណាមួយដែលមានការគ្រប់គ្រង។

ត) តើមជ្ឈត្តការនឹងធ្វើឡើងនៅកន្លែងណា?

ទីកន្លែងសម្រាប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការមានសារៈសំខាន់ ជាពិសេសចំពោះវិវាទអន្តរជាតិ។ ទីកន្លែងអាចកំណត់អំពីថ្លៃចំណាយនៃដំណើរការដោះស្រាយវិវាទ។ ប្រសិនបើគូភាគី សាក្សី ភស្តុតាង ឯកសារ ។ល។ នៅឆ្ងាយ ដំណើរការដោះស្រាយវិវាទនឹងមានតម្លៃថ្លៃខ្លាំង។ ទីកន្លែងក៏អាចកំណត់ផងដែរថា តើតុលាការជាតិណាមួយនឹងមានយុត្តាធិការទៅលើដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ។ លើសពីនេះទៀត គូភាគីត្រូវពិចារណាថាតើមានបណ្តុំមជ្ឈត្តករដែលមានសមត្ថភាព និងអព្យាក្រឹត នៅកន្លែងនោះដែរឬទេ។ ជាចុងក្រោយ ទីកន្លែងអាចមានឥទ្ធិពលលើការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ ប្រសិនបើទីកន្លែងស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសដែលមិនមែនជាហត្ថលេខីនៃអនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉ក មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះអាចមានបញ្ហាក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្ត។ ខាងក្រោមនេះគឺជាឧទាហរណ៍មួយនៃខចែង ដែលចែងអំពីទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តការៈ

ទីកន្លែងមជ្ឈត្តការ

រាល់ទំនាស់ ឬការទាមទារដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬការរំលោភលើកិច្ចសន្យានេះ ត្រូវដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយមជ្ឈមណ្ឌលដោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិអាស៊ី/ប៉ាស៊ីហ្វិក នៃសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ប្រចាំនៅទីក្រុងសាន់ហ្វ្រាន់ស៊ីស្កូ ស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម [ឬផ្នែកដទៃទៀត] ហើយសាលក្រមស្តីពីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលចេញដោយមជ្ឈត្តករ អាចធ្វើឡើងក្នុងតុលាការណាដែលមានយុត្តាធិការក្នុងការងារនេះ។

ខ) ផែនដីសាធារណៈស្តីពីទីកន្លែងមជ្ឈត្តការ

ទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តការ នឹងត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញប្រទេសកម្ពុជា ។

ឃ) តើត្រូវជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករប៉ុន្មាននាក់ និងប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រអ្វីក្នុងការជ្រើសរើស?

សំណួរដ៏មានសារៈសំខាន់បំផុតមួយគឺថា តើនរណានឹងធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ។ ជាធម្មតា គូភាគីត្រូវយល់ព្រមឱ្យមានមជ្ឈត្តករម្នាក់ ឬបីនាក់ ។ វិធីសាស្ត្រស្តង់ដាររបស់សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក គឺត្រូវផ្តល់ដល់ភាគីនីមួយៗនូវបញ្ជីឈ្មោះមជ្ឈត្តករដែលមានការឯកភាពពីសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក និង អនុញ្ញាតឱ្យភាគីនីមួយៗគូសចោលនូវឈ្មោះមជ្ឈត្តករណាដែលមិនអាចទទួលយកបាន ។ ឈ្មោះមជ្ឈត្តករដែលនៅសល់នឹងត្រូវរៀបតាមលំដាប់ថ្នាក់ ។ ហើយបន្ទាប់មកសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកជ្រើសរើសវេទិកា មជ្ឈត្តកម្មមួយផ្អែកតាមការជ្រើសរើសរបស់គូភាគី ។ វិធីសាស្ត្រទូទៅមួយទៀត គឺត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យភាគីនីមួយៗជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករម្នាក់មួយៗ ហើយឱ្យមជ្ឈត្តករទាំងពីរនាក់នោះជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករទីបីម្នាក់ ។ ផ្អែកតាមការជ្រើសរើសនោះ គូភាគីក៏អាចកំណត់បុគ្គលជាក់លាក់ម្នាក់នៅក្នុងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការផងដែរ ។ ការធ្វើដូច្នេះមានភាពប្រថុយណាស់ព្រោះបុគ្គលនោះ អាចរកមិនបាន ប្រសិនបើវិវាទកើតឡើងជាច្រើនឆ្នាំក្រោយមក ។ គូភាគីក៏អាចជ្រើសរើសធ្វើការកំណត់ប្រភេទបុគ្គលដែលត្រូវធ្វើជាមជ្ឈត្តករផងដែរ ដូចជាថា ជាចៅក្រម ឬពលរដ្ឋកម្ពុជា ។

ខាងក្រោមនេះ គឺជាឧទាហរណ៍មួយចំនួន :

ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ

មជ្ឈត្តករដែលជ្រើសរើសដោយភាគីប្តឹង និងមជ្ឈត្តករដែលជ្រើសរើសដោយភាគីឆ្លើយតបត្រូវជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករអព្យាក្រឹតទីបីម្នាក់ ក្នុងរយៈពេលដប់ថ្ងៃក្រោយពេលតែងតាំង ។ ក្នុងករណីដែលពួកគេមិនអាចធ្វើដូច្នេះបាន គូភាគី ឬមេធាវីរបស់ខ្លួន អាចស្នើឱ្យសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកធ្វើការតែងតាំងមជ្ឈត្តករអព្យាក្រឹតទីបីបាន ។ មុនពេលចាប់ផ្តើមសវនាការ មជ្ឈត្តករនីមួយៗដែលបានទទួលការតែងតាំងត្រូវធ្វើសច្ចាប្រណិធាន ឬ សន្យាថាខ្លួននឹងមិនលម្អៀងឡើយ ។

ឬ

ក្នុងករណីដែលតម្រូវឱ្យមានមជ្ឈត្តការជាចាំបាច់ [ឈ្មោះរបស់មជ្ឈត្តករជាក់លាក់ណាមួយ] ត្រូវធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ។

ឬ

មជ្ឈត្តករត្រូវជាគណនេយ្យករសាធារណៈដែលមានការទទួលស្គាល់ច្បាស់លាស់ ។

ឬ

មជ្ឈត្តករត្រូវជាពលរដ្ឋ [ឬជនជាតិ] នៃប្រទេសកម្ពុជា ។

ឬ

មជ្ឈត្តករ មិន ត្រូវជាពលរដ្ឋ [ឬជនជាតិ] នៃប្រទេសកម្ពុជា ឬប្រទេសវៀតណាមឡើយ ។

ង) តើគូភាគីគួរធ្វើការចរចា ឬសន្ទានកម្មជាមុនសិនដែរឬទេ?

ពេលខ្លះ គូភាគីត្រូវព្យាយាមធ្វើការចរចា ឬធ្វើសន្ទានកម្មជាមុនសិន មុនពេលឈានដល់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។ គូភាគីអាចនឹងទទួលផលប្រយោជន៍ពីកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបៀបនេះ មុនពេលដាក់វិវាទនេះទៅកាន់ដំណើរការដែលប្រកបដោយភាពបដិបក្ខនឹងគ្នា ដូចជាមជ្ឈត្តការនេះជាដើម ។ ខាងក្រោមនេះ គឺជាឧទាហរណ៍មួយនៃខដែលចែងអំពីការធ្វើការចរចាជាមុន និងធ្វើមជ្ឈត្តការជាក្រោយៈ

ខចែងស្តីពីការចរចា/មជ្ឈត្តការ

ក្នុងករណីមានវិវាទ ការទាមទារ បញ្ហា ឬការមិនចុះសម្រុងគ្នាដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ឬមានការរំលោភកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ គូភាគីត្រូវខិតខំប្រឹងប្រែងឱ្យអស់ពីសមត្ថភាពដើម្បីដោះស្រាយវិវាទ ការទាមទារ បញ្ហា ឬការមិនចុះសម្រុងគ្នានោះ ។ ដើម្បីធ្វើដូច្នេះបាន ពួកគេត្រូវធ្វើការពិគ្រោះយោបល់ និងចរចាជាមួយគ្នាដោយសុទ្ធចិត្ត និងធ្វើការទទួលស្គាល់អំពីផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនទៅវិញទៅមក ព្យាយាមធ្វើឱ្យសម្រេចឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយមួយដែលត្រឹមត្រូវ និងមានសមធម៌ និងដែលអាចបំពេញចិត្តភាគីទាំងពីរបាន ។ ប្រសិនបើពួកគេមិនអាចសម្រេចបាននូវដំណោះស្រាយនោះបានទេ ក្នុងរយៈពេល៦០ថ្ងៃបន្ទាប់ពីភាគីម្ខាងបានជូនដំណឹងដល់ភាគីម្ខាងទៀត រាល់វិវាទ ការទាមទារ បញ្ហា ឬភាពខ្វែងគំនិតគ្នាទាំងអស់ ត្រូវដោះស្រាយជាចុងក្រោយដោយមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមបញ្ញត្តិនៃវិធានមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម ។

វិធីម្យ៉ាងទៀត គូភាគីក៏អាចធ្វើសន្ទានកម្មជាមុនដែរ ហើយប្រសិនបើសន្ទានកម្មនោះមិនទទួលបានជោគជ័យ ទើបចាប់ផ្តើមធ្វើមជ្ឈត្តការជាក្រោយ ។ ច្បាប់កម្ពុជាស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ពិចារណាយ៉ាងច្បាស់អំពីលទ្ធភាពនេះនៅក្នុងមាត្រា៣៨ ដែលស្ថិតនៅក្រោមផ្នែកស្តីពី "ដំណោះស្រាយ" ។[១៨២] សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ផ្តល់នូវខចែងស្តង់ដារដូចខាងក្រោមសម្រាប់ យុទ្ធសាស្ត្រនេះ ពេលខ្លះហៅថា "មជ្ឈត្តការសន្ទាន" (Med-Arb):

[១៨២] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៨ ។

មជ្ឈត្តការសន្ទាន

ប្រសិនបើមានវិវាទមួយកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬមានការរំលោភនឹងកិច្ចសន្យានេះ ហើយប្រសិនបើវិវាទមិនអាចដោះស្រាយបានតាមរយៈការពិភាក្សាដោយផ្ទាល់ទេ គូភាគីយល់ព្រមព្យាយាមដោះស្រាយវិវាទនោះជាដំបូងដោយសន្ទានកម្ម ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមនីតិវិធីសន្ទានកម្មផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មុនពេលឈានទៅដល់ការធ្វើមជ្ឈត្តការ។ រាល់ការមិនចុះសម្រុងគ្នា ឬការទាមទារដែលមិនអាចដោះស្រាយបានដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬការរំលោភកិច្ចសន្យានេះ ត្រូវដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក ស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម ហើយសាលក្រមស្ដីពីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលចេញដោយមជ្ឈត្តករ អាចធ្វើឡើងនៅក្នុងតុលាការដែលមានយុត្តាធិការក្នុងការងារនេះ។ ប្រសិនបើគូភាគីទាំងអស់នៃវិវាទយល់ព្រម សន្ទានការីដែលបានដឹកនាំធ្វើសន្ទានកម្មលើវិវាទនោះ អាចធ្វើជាមជ្ឈត្តករបាន។

ច) តើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងមានអំណាចក្នុងការចេញវិធានការបណ្ដោះអាសន្នដែរឬទេ?

ពេលខ្លះ គូភាគីនឹងចង់ឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មចេញវិធានការបណ្ដោះអាសន្នឬវិធានការបឋមមុនពេល កាត់សេចក្ដីលើវិវាទទាំងមូល។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងចង់ឱ្យភាគីម្ខាងទៀតឈប់បោះពុម្ពឯកសារមិនពិត ឬដែលនាំឱ្យមានការភ័ន្តច្រឡំ។ នៅក្នុងឧទាហរណ៍នេះ ប្រសិនបើគូភាគីត្រូវរង់ចាំរយៈពេលប្រាំមួយខែ ដើម្បីកាត់សេចក្ដីលើវិវាទទាំងស្រុង នោះវាអាចនឹងមានការយឺតយ៉ាវជ្រុល។ ដូច្នេះ ដើម្បីទប់ស្កាត់ការខូចខាតដែលនឹងមានជាបន្ត វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីនោះឈប់បោះពុម្ពឯកសារទាំងនោះភ្លាមៗ (ពេលខ្លះគេហៅថា "សេចក្ដីបង្គាប់") រហូតដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចធ្វើការសម្រេចលើអង្គហេតុទាំងស្រុង។

វិធានការបណ្ដោះអាសន្ន

ភាគីនីមួយៗអាចដាក់ពាក្យស្នើសុំទៅមជ្ឈត្តករ ដើម្បីស្វែងរកការចេញសេចក្ដីបង្គាប់ រហូតមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានសម្រេចឡើង ឬការមិនចុះសម្រុងគ្នាត្រូវបានដោះស្រាយ។ ដោយមិនបោះបង់ ចោលនូវវិធីដោះស្រាយតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ភាគីនីមួយៗក៏អាចស្នើសុំការលើកលែងលើលក្ខខណ្ឌតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ឬស្វែងរកការចេញដីកាបន្ទាន់ ឬដីកាបណ្ដោះអាសន្នពីតុលាការណាដែលមានយុត្តាធិការ ដែលមានភាពចាំបាច់ ដើម្បីការពារសិទ្ធិ ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ភាគីនោះ ក្នុងខណៈពេលរង់ចាំបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម (ឬខណៈពេលរង់ចាំការសម្រេចសេចក្ដី លើការមិនចុះសម្រុងគ្នានោះ ដែលនឹងត្រូវធ្វើឡើងដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម)។

ឆ) *តើគូភាគីអាចរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការរបស់ពួកគេជាមួយរបស់អ្នកដទៃបានដែរឬទេ ?*

នៅក្នុងករណីធំៗ និងស្មុគស្មាញ ជាញឹកញាប់ តែងមានភាគីច្រើនជាងពីរមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងករណីពាក់ព័ន្ធនឹងការសាងសង់ គូភាគីនៃវិវាទអាចរាប់បញ្ចូលទាំងម្ចាស់អចលនទ្រព្យ ធនាគារដែលផ្តល់ប្រាក់កម្ចីឱ្យកម្មសិទ្ធិករ ក្រុមហ៊ុនម៉ៅការសំណង់ទូទៅ ក្រុមហ៊ុនម៉ៅការសំណង់បន្ត ដែលត្រូវបានជួលដោយក្រុមហ៊ុនម៉ៅការទូទៅ អ្នកផ្គត់ផ្គង់សម្ភារៈ និងអាចជាក្រុមហ៊ុនដែលមានផែនការជួលទីតាំងពីកម្មសិទ្ធិករក្រោយពេលសាងសង់ចប់រួចផងដែរ ។ នៅក្នុង ស្ថានភាពទាំងនេះការប្រមូលផ្តុំវិវាទបញ្ចូលគ្នា នឹងធ្វើឱ្យគូភាគីចំណេញពេលវេលា និងប្រាក់កាស ។

ការប្រមូលផ្តុំ

កម្មសិទ្ធិករ ក្រុមហ៊ុនម៉ៅការ និងក្រុមហ៊ុនម៉ៅការបន្តទាំងអស់ ជាពិសេសក្រុមហ៊ុនម៉ៅការជំនាញ អ្នកផ្គត់ផ្គង់សម្ភារៈ វិស្វករ អ្នកគូរប្លង់ ស្ថាបត្យករ អ្នកផ្តល់ប្រាក់កម្ចីផ្នែកសំណង់ ក្រុមហ៊ុនទំនាក់ទំនង និងភាគីផ្សេងទៀត ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការសាងសង់រចនាសម្ព័ន្ធនេះ នឹងត្រូវបានចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទៅវិញទៅមក ដោយខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនេះ ក្នុងករណីដែលពួកគេបានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ច-សន្យានេះ ឬលើកិច្ចសន្យាដែលមានបញ្ចូលកិច្ចសន្យានេះតាមរយៈការយោង ឬចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សេងទៀតដែលត្រូវចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចតាមខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនេះ។ ភាគីនីមួយៗទាំងនេះ យល់ព្រមថាខ្លួនអាចនឹងចូលរួមជាភាគីបន្ថែម នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលពាក់ព័ន្ធដោយភាគីផ្សេងទៀត យោងតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ។ ប្រសិនបើមានមជ្ឈត្តការច្រើនជាងមួយបានចាប់ផ្តើមក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ហើយភាគីណាមួយអះអាងថា មានមជ្ឈត្តការពីរ ឬច្រើនមានការពាក់ព័ន្ធយ៉ាងខ្លាំង ហើយថាបញ្ហាទាំងនោះត្រូវតែធ្វើសវនាការនៅក្នុងដំណើរការតែមួយ មជ្ឈត្តករដែលជ្រើសរើសឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងទីមួយ ត្រូវកំណត់ថាតើដំណើរការនោះត្រូវរួមបញ្ចូលគ្នា ដើម្បីដាក់ជូនមជ្ឈត្តករនោះ (ទាំងនោះ)ដែរឬទេ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់យុត្តិធម៌ និងប្រសិទ្ធភាព ។

ជ) តើនឹងមានការតម្រូវឱ្យគូភាគីបង្ហាញព័ត៌មានក្នុងកម្រិតណា?

នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការមួយចំនួន ដូចជានៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិកជាដើម ការបង្ហាញព័ត៌មានលម្អិតមុនសវនាការ ត្រូវបានតម្រូវចំពោះគូភាគី ដូចជាឯកសារ និងសេចក្តីអំណះអំណាងរបស់សាក្សី និងភាគីវិវាទផ្ទាល់ ។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ Common Lawគេហៅដំណើរការនេះថា "ការផ្លាស់ប្តូរពត៌មាន" ។ ប៉ុន្តែ តាមប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលដូចជានៅប្រទេសបារាំងជាដើម លក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការចែករំលែកព័ត៌មានមានលក្ខណៈរឹតត្បិត ជាង។ ស្រដៀងគ្នានេះនៅក្នុងវិធានមជ្ឈត្តការភាគច្រើន លក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃការបង្ហាញព័ត៌មានចេញមុនសវនាការក៏ មានភាពរឹតត្បិតដែរ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គូភាគីអាចក៏កំណត់ពីកម្រិតនៃការបង្ហាញព័ត៌មានមុនសវនាការ ដែលពួកគេ ចង់បានដែរ ។

ការបង្ហាញព័ត៌មាន

អនុលោមតាមចរិតមជ្ឈត្តការដែលមានផាពឆាប់រហ័ស និងប្រសិទ្ធភាព ភាគីនីមួយៗនឹងផ្តល់ភ្លាមៗ ដល់ភាគីម្ខាងទៀតនូវសំណៅចម្លងនៃឯកសារ [ដែលទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលកើតឡើងដោយសារការប្តឹងទាមទារ ឬការប្តឹងតប] ទៅតាមសម្ទើជាលាយលក្ខណ៏អក្សររបស់ភាគីម្ខាងទៀត [ដោយតាមរយៈឯកសារទាំងនេះ ភាគីដែលផ្តល់នឹងប្រើប្រាស់វាដើម្បីគាំទ្រ ឬប្រឆាំងចំពោះការទាមទារ ឬការតវ៉ាផ្សេងៗ] ។ រាល់វិវាទដែលទាក់ទងនឹងពត៌មានដែលបានផ្តល់ ឬការជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬក្របខ័ណ្ឌរបស់នឹងត្រូវ សម្រេចដោយ [មជ្ឈត្តករ] [ប្រធានវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម] នោះ ហើយការសម្រេចនេះត្រូវមានលក្ខណៈស្ថាពរ ។ ការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មាននេះ នឹងត្រូវបញ្ចប់ក្នុងរយៈពេល [៤៥] [៦០] ថ្ងៃក្រោយពេលតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ។

ឈ) តើមជ្ឈត្តករអាចដាក់ចេញនូវដំណោះស្រាយអ្វីខ្លះ?

គូភាគីត្រូវពិចារណាមើលថា តើមានដំណោះស្រាយអ្វីជាក់លាក់ដែលពួកគេអាចចង់ឱ្យមជ្ឈត្តករដាក់ចេញ ។ ម្យ៉ាងទៀត ពួកគេក៏ត្រូវពិចារណាផងដែរអំពីដំណោះស្រាយណាមួយដែលពួកគេ**មិន** ចង់ឱ្យមជ្ឈត្តករដាក់ចេញ ។

ដំណោះស្រាយ

មជ្ឈត្តករនឹងគ្មានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលដាក់ពិន័យ ឬសំណងដទៃទៀត ដែលមិនបានវាស់ពីទំហំនៃការខូចខាតជាក់ស្តែងរបស់ភាគីដែលឈ្នះឡើយ លើកលែងតែមានការតម្រូវដោយច្បាប់ ។

ឬ

ទោះជាក្នុងករណីណាក៏ដោយ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលផ្តួចផ្តើមឡើងស្របតាមខចែងនេះ មិនត្រូវមានតម្លៃលើសពី__________ ដុល្លាឡើយ ។

ឬ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលផ្តួចផ្តើមឡើងស្របតាមខចែងនេះ ត្រូវកម្រិតត្រឹមសំណងជំងឺចិត្តជាទឹកប្រាក់ និងមិនត្រូវរាប់បញ្ចូលនូវសេចក្តីបង្គាប់ ឬសេចក្តីណែនាំចំពោះភាគីណាមួយ ផ្សេងពីសេចក្តីណែនាំឱ្យបង់ប្រាក់ឡើយ ។

ឬ

ប្រសិនបើមជ្ឈត្តកររកឃើញថាមានការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលផ្តួចផ្តើមឡើងក្រោមខចែងនេះ ពួកគេត្រូវចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យឱ្យសងជំងឺចិត្តក្នុងទឹកប្រាក់ចំនួន________ ដុល្លា ។

ញ) តើវិធានអ្វីនឹងគ្រប់គ្រងដំណើរការនេះ?

វិធាននីតិវិធីគឺស្ថិតនៅលើគូភាគីជាអ្នកជ្រើសរើសទាំងស្រុង។ គូភាគីអាចតាក់តែងវិធានផ្ទាល់របស់ខ្លួន ប៉ុន្តែករណីបែបនេះមិនសូវមានឡើយ ដោយសារតែកម្រិតនៃការខិតខំប្រឹងប្រែងដែលកិច្ចការនេះតម្រូវ និងដោយសារតែមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការភាគច្រើន បានបង្កើតនីតិវិធីជាច្រើនសម្រាប់ឱ្យជ្រើសរើស។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការភាគច្រើនក៏នឹងអនុញ្ញាតឱ្យគូភាគីប្រើប្រាស់វិធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការផ្សេងដែរ។ ឧទាហរណ៍ សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកនឹងអនុញ្ញាតឱ្យគូភាគីជ្រើសរើសយកសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកធ្វើជាអ្នកគ្រប់គ្រងប៉ុន្តែប្រើវិធានមជ្ឈត្តការគម្រូរបស់ UNCITRAL បាន។ គូភាគីក៏អាចកែប្រែនីតិវិធីទាំងនេះខ្លះដើម្បីឱ្យត្រូវគ្នានឹងតម្រូវការពិសេសរបស់ខ្លួន : ឧទាហរណ៍ តម្រូវការនៃល្បឿនដំណើរការដំណើរជាដើម។

វិធាននីតិវិធីដែលគ្រប់គ្រង

រាល់ការមិនចុះសម្រុងគ្នា ឬការទាមទារដែលកើតចេញពី ឬទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬរាល់ការរំលោភលើកិច្ចសន្យានេះ នឹងត្រូវដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការ ដែលគ្រប់គ្រងដោយសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិកស្របតាមវិធានមជ្ឈត្តការឧស្សាហកម្មសំណង់របស់សមាគម ហើយសាលក្រមអំពីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែល ចេញដោយមជ្ឈត្តករអាចធ្វើបាននៅក្នុងតុលាការដែលមានយុត្តាធិការក្នុងការងារនេះ។

ដ) តើភាសាអ្វីនឹងត្រូវប្រើនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការនេះ?

នៅក្នុងកិច្ចសន្យាដែលមានការចូលរួមពីគូភាគីអន្តរជាតិ ការបញ្ចូលបញ្ញត្តិដែលចែងអំពីភាសាដែលនឹងត្រូវប្រើនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ពិតជាមានសារប្រយោជន៍ណាស់។

ការជ្រើសរើសភាសា

មជ្ឈត្តការត្រូវធ្វើឡើងជាភាសាខ្មែរ។ ដោយមានសម្មតី និងចំណាយថវិការរបស់ភាគីម្ខាង ឯកសារ និងសក្ខីកម្មនានាអាចបកប្រែទៅភាសាអង់គ្លេស ឬពីភាសាអង់គ្លេសមកវិញ។

ឋ) តើច្បាប់ណាដែលនឹងគ្រប់គ្រងដំណើរការនេះ?

គូភាគីត្រូវកំណត់អំពីច្បាប់ចម្បងដែលនឹងគ្រប់គ្រងដំណើរការនេះ។ គេហៅការកំណត់នេះថា "បញ្ញត្តិស្តីពីជម្រើសនៃច្បាប់"។ វាជាការសំខាន់ដែលគូភាគីត្រូវដឹងអំពីប្រការនេះនៅគ្រប់ពេលដែលចុះកិច្ចសន្យា។ បើមិនដូច្នោះទេ ប្រសិនបើមានវិវាទកើតឡើង បទបញ្ញត្តិរបស់តុលាការ ឬស្ថាប័នមជ្ឈត្តការ ដែលស្តីពីទំនាស់នៃបញ្ញត្តិនឹងត្រូវប្រើដើម្បីកំណត់ថាតើច្បាប់ណាមួយដែលនឹងយកមកអនុវត្ត។ ការធ្វើដូច្នេះបង្កើតនូវភាពមិនច្បាស់លាស់សម្រាប់គូភាគី។ ជាលទ្ធផល បញ្ញត្តិស្តីពីជម្រើសនៃច្បាប់ តែងតែត្រូវបានបញ្ចូលនៅក្នុងកិច្ចសន្យាអន្តរជាតិស្ទើរតែទាំងអស់។

ជម្រើសនៃច្បាប់

កិច្ចព្រមព្រៀងនេះត្រូវគ្រប់គ្រង និង បកស្រាយស្របតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

គូភាគីអាចនឹងចង់ពិចារណាអំពីការផ្តល់អំណាចដល់តុលាការឱ្យធ្វើជា*អ្នកសម្រុះសម្រួល* (ធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើអ្វីដែលត្រឹមត្រូវ) ជំនួសឱ្យចៅក្រម (ធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើច្បាប់) ។

អ្នកជួយសម្រុះសម្រួល *(Amiable Compositeur)*

ភាគីវិវាទផ្តល់សិទ្ធិអំណាចជាឯកច្ឆន្ទ និងយ៉ាងច្បាស់លាស់ដល់វេទិការមជ្ឈត្តកម្ម ក្នុងការដើរតួនាទីជាអ្នកជួយសម្រុះសម្រួល (តាមគោលការណ៍សមធម៌ [ex aequo et bono]) ។

ឬ

វេទិការមជ្ឈត្តកម្មត្រូវដើរតួនាទីជាអ្នកជួយសម្រុះសម្រួល (តាមគោលការណ៍សមធម៌ [ex aequo et bono]) តែក្នុងករណីដែល ភាគីទាំងអស់ផ្តល់ការ អនុញ្ញាតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ យ៉ាងច្បាស់លាស់ និងជាឯកច្ឆន្ទចំពោះតួនាទីបែបនេះតែប៉ុណ្ណោះ ។

ឌ) តើដំណើរការនេះត្រូវទុកជាការសម្ងាត់ដែរឬទេ?

ជាទូទៅ ដំណើរការមជ្ឈត្តការត្រូវបានរក្សាជាការសម្ងាត់។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការធំៗភាគច្រើន តែងរក្សាការសម្ងាត់។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើគូភាគីមានការព្រួយបារម្ភខ្លាំងអំពីការសម្ងាត់ ឬប្រសិនបើពួកគេកំពុងតាក់តែងវិធានមជ្ឈត្តការ*ពិសេស* ផ្ទាល់របស់ខ្លួន ពួកគេអាចនឹងចង់សង្កត់ធ្ងន់លើចំណុចនេះនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ខ្លួន។

ការរក្សាការសម្ងាត់

លើកលែងតែមានការតម្រូវដោយច្បាប់ទាំង ទាំងភាគី ទាំងមជ្ឈត្តករ មិនអាចផ្សព្វផ្សាយអំពីអត្ថិភាព ខ្លឹមសារ ឬលទ្ធផលនៃមជ្ឈត្តការនេះ ដោយគ្មានការយល់ព្រមជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពីសំណាក់ភាគីទាំងពីរជាមុនឡើយ ។

លើសពីនេះទៀត ភាគីវិវាទអាចជ្រើសរើសធ្វើការកែប្រែភាសា ដើម្បីរឹតត្បិតការផ្សព្វផ្សាយកម្មវត្ថុមួយចំនួនដូចជារឹតត្បិតការផ្សព្វផ្សាយការសម្ងាត់ពាណិជ្ជកម្មផ្សេងៗជាដើម។

ឍ) តើមជ្ឈត្តករត្រូវតែធ្វើការពន្យល់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែរឬទេ?

មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិភាគច្រើនមានវិធានដែលទាមទារឱ្យវេទិការមជ្ឈត្តកម្មរៀបចំសេចក្តីសម្រេចដែលភ្ជាប់ជាមួយហេតុផល។ ប៉ុន្តែ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិមួយចំនួនពុំមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវបែបនេះទេ។ គុណសម្បត្តិមួយនៃការមានសេចក្តីសម្រេចដោយបញ្ជាក់ហេតុផល គឺថាគូភាគីនឹងយល់កាន់តែច្បាស់អំពីសេចក្តីសម្រេច ហើយ

អាចមិនតវ៉ាអំពីការលម្អៀង ឬភាពអយុត្តិធម៌នៃលទ្ធផល។ គុណវិបត្តិម្យ៉ាង គឺវានឹងក្លាយជាមូលដ្ឋានសក្តានុពលមួយ សម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញរបស់តុលាការ ក្នុងករណីភាគីម្ខាងចង់គេចវេសពីសេចក្តីសម្រេច។

សេចក្តីសម្រេចជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករភាគច្រើន និង ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងអះអាងដែលបញ្ជាក់អំពីហេតុផលនៃបញ្ញត្តិលើការទាមទារណាមួយផងដែរ។

ឬ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវមានរួមបញ្ចូលទាំងសេចក្តីសម្រេចលើអង្គហេតុ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានលើអង្គច្បាប់។

ឍ) តើនរណាជាអ្នកចង់ថ្លៃចំណាយ?

ជាទូទៅ ភាគីវិវាទត្រូវបង់ថ្លៃមេធាវី និងចំណាយផ្ទាល់របស់ខ្លួន នៅពេលពួកគេទូទាត់វិក្កយបត្រមជ្ឈត្តការ។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើគូភាគីចង់លើកទឹកចិត្តឱ្យមានដំណោះស្រាយមុនពេលធ្វើមជ្ឈត្តការ ពួកគេអាចយល់ព្រមប្រគល់ថ្លៃមេធាវី និង ថ្លៃចំណាយនិង/ឬវិក្កយបត្រមជ្ឈត្តការឱ្យទៅ"ភាគីឈ្នះ"នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ។ ការបញ្ចូលបញ្ញត្តិប្រភេទនេះ នៅក្នុងកិច្ច ព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ធ្វើឱ្យមជ្ឈត្តការកាន់តែមានភាពប្រថុយប្រថានសម្រាប់គូភាគី និងអាចលើកទឹកចិត្តឱ្យឆាប់មាន ដំណោះស្រាយ។

សោហ៊ុយ និងថ្លៃចំណាយផ្សេងៗ

ភាគីនីមួយៗត្រូវរ៉ាប់រងសោហ៊ុយ និងការចំណាយផ្ទាល់របស់ខ្លួន ព្រមទាំងចេញចំណែកស្មើគ្នាសម្រាប់ ថ្លៃមជ្ឈត្តករ និងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់មជ្ឈត្តការ។

ឬ

មជ្ឈត្តករត្រូវផ្តល់ឱ្យភាគីឈ្នះក្តីនូវសោហ៊ុយ និងការចំណាយផ្សេងៗរបស់ភាគីនោះ ប្រសិនបើមាន និងដូចដែលបានកំណត់ដោយមជ្ឈត្តករ។ "សោហ៊ុយ និងថ្លៃចំណាយ" មានន័យថា រាល់សោហ៊ុយ សមហេតុផលទាំងអស់របស់មជ្ឈត្តការនោះ ដែលត្រូវចំណាយមុនពេលចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ រួមទាំង ថ្លៃឈ្នួលមជ្ឈត្តករ ថ្លៃចំណាយរដ្ឋបាល សោហ៊ុយធ្វើដំណើរ សោហ៊ុយចំណាយផ្ទាល់ខ្លួននានា ដូចជាថ្លៃថតចម្លង និងថ្លៃទូរសព្ទ ប្រាក់ប្រដាប់ក្តីនៅតុលាការ ថ្លៃឈ្នួលសាក្សី និងមេធាវីជាដើម។

សំណួរសិក្សា: ការតាក់តែងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការ

អ្នកគឺជាមេធាវីដែលត្រូវបានស្នើសុំឱ្យធ្វើការតាក់តែងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការ នៅក្នុងករណីដូចខាងក្រោម។ ចូរពិនិត្យមើលឡើងវិញអំពីបញ្ហានីមួយៗក្នុងចំណោមបញ្ហាទាំង១៥ ដែលបានពិភាក្សានៅខាងលើ ហើយចូរកំណត់ថាតើបញ្ហាមួយណា ប្រសិនបើមាន ដែលត្រូវបញ្ចូលនៅក្នុងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់អ្នក។ បន្ទាប់មក ចូរតាក់តែងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តការសម្រាប់ករណីនីមួយៗខាងក្រោម។

ក. អ្នកតំណាងឱ្យ វិមាន។ គាត់ចង់ទិញគ្រឿងអលង្ការធ្វើពីមាសតម្លៃ២០.០០០ ដុល្លាពីអ្នកលក់ក្នុងស្រុកម្នាក់។

ខ. អ្នកតំណាងឱ្យ មធុរ៉ា ។ គាត់ចង់លក់ដីរបស់គាត់នៅខេត្តសៀមរាបឱ្យវិនិយោគិនកូរ៉េម្នាក់។

គ. អ្នកតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុន Southern Rice Company ។ ក្រុមហ៊ុននេះចង់ទិញអង្ករក្នុងតម្លៃ ១០.០០០ ដុល្លា ជារៀងរាល់ខែ សម្រាប់រយៈពេលមួយឆ្នាំពីអ្នកលក់ក្នុងស្រុកមួយ ។

ឃ. អ្នកតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុនទូរស័ព្ទបាត់ដំបង។ ក្រុមហ៊ុននេះចង់លក់សេវាទូរសព្ទចល័តឱ្យពលរដ្ឋកម្ពុជា និង កំពុងតាក់តែងកិច្ចសន្យាស្តង់ដារសម្រាប់កិច្ចព្រមព្រៀងផ្តល់សេវានីមួយៗដែលក្រុមហ៊ុនលក់។

ង. អ្នកតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុនជប៉ុនមួយឈ្មោះថា J-Car ។ ក្រុមហ៊ុន J-Car ចង់សាងសង់រោងចក្រមួយកន្លែងនៅក្រុងព្រះសីហនុ។ ក្រុមហ៊ុន J-Car ត្រូវចុះកិច្ចសន្យាម៉ៅការសាងសង់ជាមួយក្រុមហ៊ុនសំណង់ក្នុងស្រុកមួយ។

ច. អ្នកតំណាងឱ្យ ណូរ៉ូ ។ ណូរ៉ូ គឺជាអ្នកចម្រៀងល្បីម្នាក់ ហើយ ចាប់អារម្មណ៍ចង់ចុះកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនមួយនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ដើម្បីថតចម្រៀង និង ផ្សព្វផ្សាយស៊ីឌីថ្មីរបស់ខ្លួន។

ឆ. អ្នកតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុន Air Cambodia ដែលជាក្រុមហ៊ុនអាកាសចរណ៍ថ្មីមួយ។ ក្រុមហ៊ុននេះបានស្នើឱ្យអ្នកតាក់តែងកិច្ចសន្យាការងារមួយសម្រាប់បុគ្គលិកថ្មីនីមួយៗរបស់ខ្លួន។

ឃ. ដំណើរការមជ្ឈត្តការ

ដំណើរការមជ្ឈត្តការទូទៅមានប្រាំមួយដំណាក់កាល ។ ផ្នែកនេះនឹងលើកឡើងអំពីដំណាក់កាលនីមួយៗហើយពិភាក្សាត្រួសៗអំពីទិដ្ឋភាពសំខាន់ៗនៃដំណាក់កាលទាំងនោះ ។ ដំណាក់កាលទាំងប្រាំមួយ រួមមាន :

១. ការផ្តួចផ្តើមមជ្ឈត្តការ
២. ការជ្រើសរើសវេទិការមជ្ឈត្តកម្ម
៣. នីតិវិធីមុនសវនាការ
៤. សវនាការមជ្ឈត្តការ
៥. ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច
៦. ការប្តឹងឧបាស្រ័យ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្ត

ផ្នែកនេះនឹងយោងដល់បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ថ្មីស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម (ច.ម.ព.) របស់ប្រទេសកម្ពុជា។[១៨៣] នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៦ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់ប្រទេសកម្ពុជាបានចូលជាធរមាន។ ប្រទេសកម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចអនុម័តច្បាប់នេះ នៅពេលប្រទេសកម្ពុជាបានចូលជាសមាជិកអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ("WTO") ក្នុងឆ្នាំ២០០៤ ។[១៨៤] ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម យកលំនាំជាច្រើនតាមច្បាប់គម្រូរបស់ UNCITRAL ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ[១៨៥] ("ច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCITRAL") ដោយមានភាពខុសគ្នាគួរឱ្យកត់សម្គាល់

---

[១៨៣] *ដូចមុន* ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គម្រូអន្តរជាតិផ្សេងទៀតនឹងត្រូវលើកមកពិភាក្សានៅពេលមានភាពខុសគ្នាគួរកត់សម្គាល់ ។

[១៨៤] ច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មសំខាន់ៗមួយចំនួនទៀត នៅមិនទាន់ប្រកាសឱ្យប្រើ នៅពេលសរសេរឯកសារនេះ រួមមាន ច្បាប់ស្តីពីជំនួញជួរដែលមានការធានា ច្បាប់ស្តីពីកិច្ចសន្យាជួលផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ច្បាប់ស្តីពីការចេញ និងធ្វើអាជីវកម្មលើមូលប័ត្រមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ច្បាប់ស្តីពីអសាធនភាព ច្បាប់ស្តីពីកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្ម ច្បាប់ស្តីពីការប្រកួតប្រជែង និងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតតុលាការពាណិជ្ជកម្ម ។

[១៨៥] **ច្បាប់គម្រូ** UNCITRAL **ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ** (ឆ្នាំ២០០៦), វែបសាយត៍ UNCITRAL *មាននៅ* http://1.1.1.1/482468920/477512240T071020171406.txt.binXMysM0dapplication/pdfXsysM0dhttp://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/MLARB-english_revised%2006.pdf (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) [អំណឹតទៅហៅថា "ច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCITRAL "] ។ UNCITRAL សំដៅដល់ គណៈកម្មាធិការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ។ យោងតាម UNCITRAL:

> ច្បាប់គម្រូនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីជួយដល់រដ្ឋនានាក្នុងការធ្វើកំណែទម្រង់ និងទំនើបកម្មច្បាប់របស់ខ្លួនស្តីពីនីតិវិធីមជ្ឈត្តការ ក៏ដូចជាដើម្បី ពិនិត្យមើលលក្ខណៈពិសេស និងតម្រូវការនៃមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ …។ ច្បាប់នេះឆ្លុះបញ្ចាំងជាសាកលអំពីការស្រុះស្រួលគ្នាជា ឯកច្ឆ័ន្ទលើទិដ្ឋភាពគន្លឹះនៃទម្លាប់អនុវត្តន៍មជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ ដែលត្រូវបានទទួលយកដោយបណ្តារដ្ឋនៃគ្រប់តំបន់ទាំងអស់ និង ប្រព័ន្ធច្បាប់ ឬសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងៗនៅទូទាំងពិភពលោក ។

បន្តិចបន្តួច។ ជាលទ្ធផល បច្ចុប្បន្ននេះ វិធានមជ្ឈត្តការរបស់ប្រទេសកម្ពុជា មានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយប្រទេសប្រហែល ៥០ប្រទេស រួមមាន ដៃគូពាណិជ្ជកម្ម សំខាន់ៗដូចជា ប្រទេសជប៉ុន កូរ៉េខាងត្បូង សិង្ហបុរី ថៃ និងអូស្ត្រាលីជាដើម ។[១៨៦]

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មគ្របដណ្តប់លើគ្រប់ទិដ្ឋភាពនៃបញ្ហាមជ្ឈត្តការ រួមមានៈ កិច្ចព្រមព្រៀង ផ្សះផ្សា សមាសភាព និងយុត្តាធិការរបស់វេទិការមជ្ឈត្តកម្ម ការដឹកនាំដំណើរការ ការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្ត មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងផ្នែកមួយដែលមានចំណងជើងថា "មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម"។ ច្បាប់នេះគ្រប់-គ្រងតែលើវិវាទពាណិជ្ជកម្មប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែនិយមន័យរបស់វាត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើបកស្រាយយ៉ាងទូលំទូលាយដូចគ្នា នឹងនិយមន័យដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់គម្រូ UNCITRAL ដែរ ។[១៨៧]

ដោយសារតែនិយមន័យដ៏ទូលំទូលាយនេះ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនឹងទំនងជាគ្របដណ្តប់លើសវនាការមជ្ឈត្តការនាពេលអនាគត ភាគច្រើននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។[១៨៨]

វែបសាយត៍របស់ UNCITRAL *មាននៅ*
http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html
(ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៨៦] រដ្ឋដែលបានអនុម័តច្បាប់គម្រូនេះ រួមមាន : អូស្ត្រាលី អូទ្រីស (ឆ្នាំ២០០៥) អាហ្សែបៃហ្សង់ បារ៉ែន បង់ក្លាដែស បេឡារូស ប៊ុលហ្គារី កម្ពុជា (ឆ្នាំ២០០៦) កាណាដា ឈីលី ក្នុងប្រទេសចិនមានៈ តំបន់រដ្ឋបាលពិសេសហុងកុង តំបន់រដ្ឋបាលពិសេសម៉ាកាវ ក្រូអាត ហ្ស៊ីព្រ ដាណឺម៉ាក (ឆ្នាំ២០០៥) អេហ្ស៊ីព អាល្លឺម៉ង់ ក្រិច ហ្គោតាម៉ាឡា ហុងគ្រី ឥណ្ឌា (សាធារណរដ្ឋអ៊ីស្លាម) អ៊ីរ៉ង់ អៀរឡង់ ជប៉ុន ហ្សកដានី កែនយ៉ា លីទុយអានី ម៉ាដាហ្គាស្កា ម៉ាល់តា ម៉ិចស៊ិក ញូវហ្សេឡែន នីការ៉ាហ្គ័រ (ឆ្នាំ២០០៥) នីហ្សេរីយ៉ា ន័រវេស (ឆ្នាំ២០០៤) អូម៉ែន ប៉ារ៉ាហ្គាយ ប៉េរូ ហ្វីលីពីន ប៉ូឡូញ (ឆ្នាំ២០០៥) សាធារណរដ្ឋកូរ៉េ សហព័ន្ធរុស្ស៊ី សិង្ហបុរី អេស្ប៉ាញ ស្រីលង្កា ថៃ ទុយនេស៊ី ទួរគី (ឆ្នាំ២០០១) អ៊ុយក្រែន នៅក្នុងចក្រភពអង់គ្លេស និងអៀរឡង់ខាងជើង : ស្កត់ឡែន នៅក្នុង ប៊ែរមុយដា ដែនដីនាយសមុទ្រនៃចក្រភពអង់គ្លេស និងអៀរឡង់ខាងជើង នៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិក : កាលីហ្វរនីញ៉ា ខនិកធីខាត់ អ៊ីលីន័រ លូស៊្សាណា អូរីហ្គុង និងតិចសាស់ ប្រទេសហ្សំប៊ី និងហ្ស៊ីមបាវេ ។ វែបសាយត៍ UNCITRAL *មាននៅ*
http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html
(ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

[១៨៧] មាត្រា ២(ឈ) នៃច្បាប់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចែងថា "ពាក្យថា "ពាណិជ្ជកម្ម" ត្រូវបកស្រាយឱ្យបានទូលំទូលាយ ដើម្បីគ្របដណ្តប់លើធុរកិច្ចនានាដែលកើតចេញ ពីទំនាក់ទំនងទាំងអស់ដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្ម ទោះបីជាមាន ឬគ្មាន កិច្ចសន្យាក៏ដោយ ហើយទំនាក់ទំនងដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្មរួមមាន តែមិនកម្រិតត្រឹម ជំនួញដូចខាងក្រោម : កិច្ចការជំនួញដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ ឬផ្លាស់ប្តូរទំនិញ [sic] ឬសេវាផ្សេងៗ កិច្ចព្រមព្រៀងនៃការចែកចាយតំណាង ឬទីភ្នាក់ងារពាណិជ្ជកម្ម ការផលិត ការជួលទីតាំង ការងារស្ថាបនា ការពិគ្រោះយោបល់វិស្វកម្ម ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ការវិនិយោគទុន ការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុ ការធ្វើអាជីវកម្មធនាគារ ធានារ៉ាប់រង កិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើអាជីវកម្ម ឬសម្បទាន ក្រុមហ៊ុនចម្រុះ និងប្រភេទផ្សេងៗទៀត នៃសហប្រតិបត្តិការឧស្សាហកម្ម ឬពាណិជ្ជកម្ម និងការដឹកជញ្ជូន ទំនិញ ឬអ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស សមុទ្រ ផ្លូវដែក ឬផ្លូវគោក" ។ ច.ម.ព កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ២(ឈ)

[១៨៨] ប្រហែលជាមានករណីលើកលែងចំពោះក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលកម្ពុជា។

ដូចនេះ ផ្នែកនេះនឹងផ្តោតលើដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម។

ជាការសំខាន់គួរកត់សម្គាល់ថា ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មគឺជាច្បាប់មជ្ឈត្តការ ដែលចែងអំពីបទដ្ឋានមជ្ឈត្តការ។ ភាគីវិវាទអាចធ្វើបង្វែរចេញពីបទដ្ឋាននេះបាន ជាពិសេសទាក់ទងនឹងវិធានមជ្ឈត្តការនានា។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើគូភាគីជ្រើសរើសយកស្ថាប័ន AAA ឬ ICC ធ្វើជាអ្នកគ្រប់គ្រងមជ្ឈត្តការរបស់ខ្លួន ពួកគេមុខជានឹងជ្រើសរើសយកវិធានមជ្ឈត្តការរបស់ AAA ឬ ICC ដែរ។ វិធានទាំងនេះមានភាពខុសគ្នាបន្តិចបន្តួចពីវិធាននៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ប៉ុន្តែច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអនុញ្ញាតឱ្យគូភាគីធ្វើដូច្នោះបាន។

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មយកលំនាំតាមច្បាប់គម្រូ UNCITRAL ក្នុងការដាក់កំហិតអន្តរាគមន៍របស់តុលាការនៅក្នុងដំណើរការនានានៃមជ្ឈត្តការ។[១៨៩] ប៉ុន្តែមានការភ័ន្តច្រឡំគ្នាមួយចំនួនទាក់ទងនឹងតួនាទីគ្រប់គ្រងរបស់តុលាការ។ មាត្រា៦ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មបញ្ជាក់ថាមុខងារត្រួតពិនិត្យជាច្រើន (ដូចជាការតែងតាំង ការជំទាស់ ការបញ្ចប់ ការខកខានក្នុងការបំពេញមុងារ របស់មជ្ឈត្តករ ក៏ដូចជាយុត្តាធិការរបស់តុលាការ) ត្រូវ "អនុវត្តដោយតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬតុលាការកំពូល) ឬមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិ។"[១៩០] ខ្លឹមសារត្រង់ចំណុចនេះគេអាចបកស្រាយថាមានការចង្អុរបង្ហាញដល់ភាគីថា ខ្លួនអាចប្តឹងឧបាស្រ័យដោយផ្ទាល់ទៅស្ថាប័ន*ណាមួយ*ក្នុងចំណោមស្ថាប័នទាំងបួននេះ ដើម្បីស្នើសុំជំនួយផ្នែកគ្រប់គ្រងនានា។[១៩១] ខ្លឹមសារត្រង់ចំណុចនេះក៏បានចង្អុលបង្ហាញផងដែរថា មានតែជម្រើសពីរយ៉ាងតែប៉ុណ្ណោះក្នុងការប្តឹងឧបាស្រ័យៈ ទី១គឺ "តុលាការ" ដែលសំដៅទៅលើប្រព័ន្ធតុលាការជាទូទៅ ឬ ទី២គឺមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ។ ដោយសារខ្លឹមសារ ត្រង់ចំណុចនេះនៅមានភាពស្រពិចស្រពិល ការភ័ន្តច្រឡំអាចកើតមាន ហើយការអនុវត្តអាចមានភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាខ្លះៗ។ ផ្អែកលើស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននេះ ប្រការដែលល្អបំផុត ក្នុងការស្វែងរកជំនួយត្រួតពិនិត្យពីតុលាការ គឺដាក់ញត្តិទៅសាលាឧទ្ធរណ៍[១៩២]។ ចំណុចនេះគួរត្រូវបានលើកមកពិនិត្យ នៅពេលកែតម្រូវឡើងវិញនាពេលអនាគតចំពោះច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជម្មនេះ។

១. *ការផ្តួចផ្តើមដំណើរការមជ្ឈត្តការ*

មជ្ឈត្តការអាចផ្តួចផ្តើមឡើងតាមវិធីបីយ៉ាងគឺៈ ១) ការស្នើឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលមានស្រាប់ ២) ការព្រមព្រៀងឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការនៅពេលវិវាទកើតឡើង និង៣) មជ្ឈត្តការ ដែលត្រូវអនុវត្តតាមបង្គាប់របស់តុលាការ។ វិធីទីមួយក្នុងចំណោមវិធីទាំងបី ពោលគឺការស្នើឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការដែលមានស្រាប់ ត្រូវបានអនុវត្តជាទូទៅបំផុត។

[១៨៩] *ដូចមុន* មាត្រា ៥ ។

[១៩០] *ដូចមុន* មាត្រា ៦, ១៩(៣), ១៩(៤), ១៩(៥), ២១(៣), ២២ និង ២៤(៣) ។

[១៩១] តុលាការពាណិជ្ជកម្មដែលនិយាយនៅទីនេះ មិនទាន់បង្កើតឡើងនៅឡើយទេ ។

[១៩២] សាលាឧទ្ធរណ៍គឺជាតុលាការជាតិជាន់ទាបបំផុតដែលកំពុងដំណើរការ ដែលមានរៀបរាប់នៅក្នុងមាត្រា ៦ ។

ក) ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីប្តឹង

ប្រសិនបើគូភាគីមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការជាមុនស្រាប់ ដែលជាទូទៅគឺជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យាដើម ភាគីម្ខាងត្រូវបង្ហាញដល់ភាគីម្ខាងទៀតនូវសម្នើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (ពេលខ្លះហៅថា "លិខិតជូនដំណឹង") ដើម្បីធ្វើមជ្ឈត្តការ។ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម សម្នើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះត្រូវប្រគល់ដល់ភាគីម្ខាងទៀតដោយផ្ទាល់ ឬទៅដល់កន្លែងអាជីវកម្ម លំនៅស្ថានអចិន្ត្រៃយ៍ ឬអាសយដ្ឋានប្រៃសណីយ៍របស់គាត់។[១៩៣] ភាគីដែលផ្តួចផ្តើមធ្វើមជ្ឈត្តការ គេហៅថា "ភាគីប្តឹង" ហើយភាគីដែលទទួលសម្នើ គេហៅថា "ភាគីឆ្លើយតប"។ ដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មចាប់ផ្តើមនៅកាលបរិច្ឆេទដែលភាគីឆ្លើយតបបានទទួលសម្នើ ។[១៩៤]

ប្រសិនបើគូភាគីបានជ្រើសរើសយកវិធានមជ្ឈត្តការរបស់ UNCITRAL[១៩៥] (ដែលត្រូវបានធ្វើការបោះពុម្ពឡើងវិញ និងភ្ជាប់មកជាមួយនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ គ) ឬវិធានមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិរបស់សមាគមមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ[១៩៦] ឬវិធានមជ្ឈត្តការរបស់ ICC[១៩៧] នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការរបស់ខ្លួន នោះសម្នើ ឬ លិខិតជូនដំណឹងរបស់ពួកគេត្រូវចែងអំពីចំណុចដូចជា:

- ឈ្មោះ និង ព័ត៌មានលម្អិតរបស់គូភាគី
- សេចក្តីបរិយាយអំពីវិវាទ
- សេចក្តីបញ្ជាក់អំពីការស្វែងរកជំនួយ និង
- កិច្ចព្រមព្រៀងពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ។[១៩៨]

ប្រសិនបើគូភាគីបានជ្រើសរើសមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិ ("NAC") ពួកគេនឹងត្រូវគោរពតាមវិធានមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិនោះ ដែលមិនទាន់ត្រូវបានអនុម័តនៅឡើយ នៅពេលដែលសៀវភៅនេះត្រូវបានរៀប

---

[១៩៣] ច.ម.ព. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ៣។

[១៩៤] *ដូចមុន* មាត្រា ២៩។

[១៩៥] **វិធានមជ្ឈត្តការ** UNCITRAL មាត្រា ៣ *មាននៅ* http://1.1.1.1/468278784/468291592T080320091030.txt.binXMysM0dapplication/pdfXsysM0dhttp://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "វិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL"]។

[១៩៦] សមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក, **វិធានមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ,** មាត្រា ៣ *មាននៅ* http://www.adr.org/sp.asp?id=33994#INTERNATIONAL%20ARBITRATION%20RULES (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "វិធានមជ្ឈត្តការAAA"]។

[១៩៧] **វិធានមជ្ឈត្តការ** ICC មាត្រា ៤ (*មាននៅ* http://www.iccwbo.org/ (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា "វិធានមជ្ឈត្តការ ICC"]។

[១៩៨] វិធានទាំងបីបទនេះ ក៏រួមបញ្ចូលនូវ ចំនួន និងជម្រើសមជ្ឈត្តករនៅក្នុងពាក្យរបស់ភាគីប្តឹង ។វិធានមជ្ឈត្តការ AAA មាត្រា ២(៣)(ឆ) វិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL មាត្រា ៤(៣)(ឆ) និងវិធានមជ្ឈត្តការICC មាត្រា ៣(៣)(ឆ) និងមាត្រា ៤ (ក)-(ខ)។

វេងឡើង។ អ្នកនិពន្ធសៀវភៅរំពឹងថា វិធានមជ្ឈត្តការរបស់ NAC ទំនងជាមានលំនាំស្រដៀងគ្នាទៅនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ដែលមាននៅក្នុងវិធានរបស់ UNCITRAL ឬ AAA ឬ ICC ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ប្រសិនបើវិធាននោះមិនត្រូវបានជ្រើសរើសដោយគូភាគីនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការរបស់ពួកគេទេ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមានចែងអំពីបញ្ញត្តិទូទៅមួយចំនួន ដែលក្នុងនោះគូភាគីត្រូវដាក់លិខិតបញ្ជាក់អំពីការប្តឹងទាមទារ ដែលត្រូវមានៈ ១) អង្គហេតុដែលនាំឱ្យមានការទាមទារ ២) ចំណុចដែលមានបញ្ហា និង ៣) ដំណោះស្រាយដែលខ្លួនចង់បាន ។

៩) ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីឆ្លើយតប

នៅពេលដែលភាគីប្តឹងដាក់ពាក្យរួច ភាគីឆ្លើយតបក៏ត្រូវដាក់ពាក្យរបស់ខ្លួនដែរ។ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងវិធានរបស់ UNCITRAL ភាគីឆ្លើយតបត្រូវធ្វើពាក្យដោះសាររបស់ខ្លួន ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងចំណុចដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងទាមទារ ព្រមទាំងត្រូវភ្ជាប់ឯកសារពាក់ព័ន្ធ និងបណ្តឹងតបដែលខ្លួនមានផង។[១៩៩] ករណីនេះពុំមានការកំហិតពេលវេលាឡើយ លើកលែងតែមានបញ្ជាក់ដោយមជ្ឈត្តករ។ យោងតាមវិធានរបស់ AAA[២០០] និងវិធានរបស់ ICC[២០១] ភាគីឆ្លើយតបមានពេលវេលាចំនួន៣០ថ្ងៃ ចាប់ពីពេលទទួលបានលិខិតជូនដំណឹងជាលើកដំបូង ឱ្យធ្វើពាក្យដោះសារ (ICC ហៅការធ្វើពាក្យដោះសារនេះថា "ការឆ្លើយតប") និងបណ្តឹងតប។

២. ការជ្រើសរើស និងការផ្លាស់និងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

ក) ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ

ក្រោយពេលដាក់បណ្តឹងទាមទារបឋម ភាគីវិវាទត្រូវជ្រើសរើសវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការកំណត់ចំនួនមជ្ឈត្តករ ប៉ុន្តែចំនួននោះត្រូវតែជាចំនួនដែលសេស។[២០២] ក្នុង ករណីគ្មានការកំណត់បែបនេះ មជ្ឈត្តករត្រូវមានចំនួនបីនាក់។[២០៣]

ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសយកវិធីសាស្ត្រណាមួយក៏បានក្នុងការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ។ ជាទូទៅពួកគេនឹងអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រជ្រើសរើសរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការដែលខ្លួនបានជ្រើសរើស ដូចជា AAA[204], ICC[២០៥]

---

[១៩៩] វិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL មាត្រា ១៩ ។

[២០០] វិធានមជ្ឈត្តការ AAA មាត្រា ៣។

[២០១] វិធានមជ្ឈត្តការ ICC មាត្រា ៥។

[២០២] ច.ម.ព. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ១៨ ។

[២០៣] ជាការគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ ចំនួនមជ្ឈត្តករជាស្វ័យប្រវត្តិក្រោមវិធានមជ្ឈត្តការ AAA និងវិធានមជ្ឈត្តការ ICC គឺម្នាក់ លើកលែងតែរឿងក្តីអនុញ្ញាតិឱ្យមានបីនាក់ ។វិធានមជ្ឈត្តការ AAA មាត្រា ៥ ។វិធានមជ្ឈត្តការ ICC មាត្រា ៨(២) ។

[២០៤] វិធានមជ្ឈត្តការ AAA មាត្រា ៦ ។

[២០៥] វិធានមជ្ឈត្តការ ICC មាត្រា ៩ ។

ឬក្នុងពេលអនាគត គឺមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិ (NAC)។ ក្នុងករណីដែលពួកគេមិនបានជ្រើសរើសយកវិធីសាស្ត្រណាមួយនោះទេ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា ភាគីនីមួយៗត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករម្នាក់ ហើយមជ្ឈត្តករទាំងពីរនាក់ត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីបី។[២០៦] ប្រសិនបើ ការតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីបីមិនត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល ៣០ ថ្ងៃ ក្រោយពេលតែងតាំងមជ្ឈត្តករទាំងពីរនាក់ដំបូង តុលាការកម្ពុជា ឬ NAC នឹងធ្វើការតែងតាំង ក្រោយពេលមានសម្នើរបស់ភាគីណាមួយក្នុងចំណោមភាគីទាំងពីរ។[២០៧]

ប្រសិនបើត្រូវមានតែមជ្ឈត្តករម្នាក់ ហើយភាគីវិវាទមិនបានចាត់តាំងមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការណាមួយធ្វើជាស្ថាប័នគ្រប់គ្រង ហើយពួកគេមិនអាចឯកភាពគ្នាចំពោះមជ្ឈត្តករណាមួយនោះទេ តុលាការកម្ពុជា ឬ NAC នឹងធ្វើការតែងតាំងនេះ ក្រោយពេលមានសម្នើ។[២០៨]

៩) ការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានជ្រើសរើស

យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មុនពេលតែងតាំង មជ្ឈត្តករត្រូវបង្ហាញឱ្យដឹងនូវកាលៈទេសៈណាមួយ "ដែលអាចបង្កការសង្ស័យដោយមូលហេតុសមរម្យ ទាក់ទងនឹងអព្យាក្រឹតភាព ឬឯករាជភាពរបស់ខ្លួន"។[២០៩] ចំណុចនេះអាចរាប់បញ្ចូលទាំងទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាមួយភាគីម្ខាង ឬច្រើនផងដែរ។

មជ្ឈត្តករអាចត្រូវបានជំទាស់ដោយសារមូលហេតុពីរយ៉ាង : ១) *"ប្រសិនបើមានកាលៈទេសៈដែលបង្កការសង្ស័យដោយមូលហេតុសមស្រប ពាក់ព័ន្ធនឹងអព្យាក្រឹតភាព ឬឯករាជភាពរបស់គាត់"* ឬ ២) *"ប្រសិនបើគាត់គ្មានលក្ខណសម្បត្តិដែលភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀង"*។[២១០] នៅពេលចុះកិច្ចសន្យា គូភាគីមានសេរីភាពក្នុងការយល់ព្រមចំពោះនីតិវិធីជំទាស់ណាមួយ រួមទាំងនីតិវិធីដែលមាននៅក្នុងវិធានរបស់ ICC[២១១] ឬវិធានរបស់ AAA។[២១២] ប្រសិនបើគ្មានកិច្ចព្រមព្រៀងបែបនេះទេ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនឹងផ្តល់នីតិវិធីផ្ទាល់របស់ខ្លួន។ ទីមួយ ភាគីដែលធ្វើការជំទាស់ត្រូវផ្ញើបណ្តឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលបញ្ជាក់អំពីមូលហេតុនៃការជំទាស់ក្នុងរយៈពេល១៥ថ្ងៃ ក្រោយពេលដែលបានដឹងអំពីកាលៈទេសៈដែលអាចនាំឱ្យមានបញ្ហា ឬការតែងតាំងដែលមានបញ្ហា។[២១៣] បន្ទាប់មក វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងពិចារណា និងសម្រេចថាតើត្រូវយល់ព្រមតាមការជំទាស់នោះដែរឬទេ។ ប្រសិនបើយល់ព្រម មជ្ឈត្តករថ្មីម្នាក់ទៀតនឹងត្រូវតែងតាំងឡើង។ ប្រសិនបើមិនយល់ព្រមទេ មជ្ឈត្តករដែលត្រូវប្តឹងទាស់នេះ នឹងនៅតែទទួលខុសត្រូវលើ

---

[២០៦] ច.ម.ព. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ១៩(៣)(ក)។

[២០៧] *ដូចមុន*។

[២០៨] *ដូចមុន* មាត្រា ១៩(៣)(ខ)។

[២០៩] *ដូចមុន* មាត្រា ២០។

[២១០] *ដូចមុន* មាត្រា ២០។

[២១១] វិធានមជ្ឈត្តការ ICC មាត្រា ១១។

[២១២] វិធានមជ្ឈត្តការ AAA មាត្រា ៨-៩ ។

[២១៣] ច.ម.ព. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ២១(២)។

ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះដដែល។ បន្ទាប់មក ភាគីដែលប្តឹងទាស់ អាចធ្វើការប្តឹងបន្តលើសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះ ក្នុងរយៈពេល ៣០ថ្ងៃ ទៅកាន់តុលាការកម្ពុជា ឬ NAC។[២១៤] ឧទាហរណ៍៖

> ក្រុមហ៊ុន Kandal Tool Company និង រោងចក្រកាត់ដេរ Blue Sky Garment Factory កំពុងតែជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការមួយ។ ក្រុមហ៊ុន Kandal បានតែងតាំងមជ្ឈត្តករម្នាក់ ដែលរោងចក្រ Blue Sky ជឿថាមិនអព្យាក្រឹត ដោយសារគ្រួសាររបស់គាត់ធ្លាប់ធ្វើជំនួញជាមួយក្រុមហ៊ុន Kandal នោះ។ យោងតាមវិធាននៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម រោងចក្រ Blue Sky មានពេលវេលាចំនួន ១៥ថ្ងៃ ចាប់ពីពេលខ្លួនបានដឹងអំពីការតែងតាំង ឬ ដឹងអំពីការធ្វើ ជំនួញរបស់មជ្ឈត្តករនោះជាមួយ ក្រុមហ៊ុន Kandal ដើម្បីដាក់បណ្តឹងជំទាស់របស់ខ្លួន។ បណ្តឹងជំទាស់ត្រូវដាក់ទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដោយខ្លួនឯង។ ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ចេញសេចក្តីសម្រេចលើកចោលការជំទាស់នោះ ពេលនោះក្រុមហ៊ុន Blue Sky មានពេលវេលាចំនួន ៣០ថ្ងៃ ក្នុងការដាក់បណ្តឹងបន្តទៅតុលាការកម្ពុជា ឬ ទៅ NAC។

ត) ការជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

មាត្រា៨នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា តុលាការកម្ពុជាត្រូវបញ្ជូនរឿងក្តីទៅធ្វើមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើមានកិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានសុពលភាព។[២១៥] ប៉ុន្តែ គូភាគីក៏អាចជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះផងដែរ ក្នុងការជំនុំរឿងក្តីនោះមួយផ្នែកឬទាំងអស់។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចអះអាងថា ខ្លួនមិនដែលយល់ព្រមធ្វើមជ្ឈត្តការវិវាទណាមួយឡើយ ហើយប្រហែលជាចង់បញ្ជូនបណ្តឹងតវ៉ានោះទៅតុលាការតាមច្បាប់។ ជាដំបូង ភាគីនេះធ្វើការទាមទារនេះជាមួយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះសិន។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម *"អាចសម្រេចអំពីយុត្តាធិការផ្ទាល់របស់ខ្លួន រួមទាំងការជំទាស់ទាក់ទងនឹងអត្ថិភាព ឬសុពលភាពរបស់កិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការផងដែរ"*។[២១៦] ចំណុចនេះស្រដៀងគ្នាទៅនឹងវិធានរបស់ UNCITRAL វិធាន មជ្ឈត្តការរបស់ AAA និង វិធានមជ្ឈត្តការរបស់ ICCដែរ។

ភាគីដែលជំទាស់ត្រូវលើកឡើងអំពីបញ្ហានេះ ក្នុងកំឡុងពេល ឬមុនកាលបរិច្ឆេទកំណត់សម្រាប់ការ ដាក់ពាក្យដោះសាររបស់ខ្លួន។[២១៧] បន្ទាប់មកសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអំពីបញ្ហាយុត្តាធិការ អាចត្រូវបានប្តឹងបន្តទៅតុលាការកម្ពុជា ក្នុងរយៈពេល៣០ថ្ងៃ ក្រោយពេលចេញសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។[២១៨]

---

[២១៤] *ដូចមុន* មាត្រា ២១(៣)។

[២១៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៨(១)។ អាណត្តិបញ្ជូនមិនកំហិតត្រឹមមជ្ឈត្តការ*កម្ពុជា* ទេ។ នេះគឺជាការអភិវឌ្ឍដ៏គួរឱ្យចង់បានដែលក្នុងនោះ តុលាការកម្ពុជា នឹងត្រូវបានតម្រូវឱ្យផ្តល់ការទទួលស្គាល់ពេញលេញនូវកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ទោះជាកិច្ចព្រមព្រៀង មជ្ឈត្តការដែលជ្រើសរើសធ្វើមជ្ឈត្តការ នៅក្រៅប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ។

[២១៦] *ដូចមុន* មាត្រា ២៤(១) ។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា សេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិការមជ្ឈត្តកម្មដែលថា កិច្ចសន្យារវាង ភាគីវិវាទនោះត្រូវបានទុកជាមោឃៈ មិនជំនួស*តាមអង្គច្បាប់* នៃសុពលភាពនៃខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនោះទេ ។ *ដូចមុន*។

[២១៧] *ដូចមុន* មាត្រា ២៤ (២)។

៣. ដំណើរការមុនសវនាការ

ដំណើរការមុនសានាការបង្កើតបានជាដំណាក់កាលបន្ទាប់។ ក្រោយពេលមជ្ឈត្តករត្រូវបានជ្រើសរើសរួច ហើយយុត្តាធិការត្រូវបានកំណត់រួច ភាគីវិវាទមានបញ្ហាសំខាន់ៗជាច្រើនដែលត្រូវដោះស្រាយ ហើយជាទូទៅបញ្ហានេះត្រូវបញ្ចប់នៅក្នុងការប្រជុំពិភាក្សាមុនសវនាការដែលនីតិវិធី ទីតាំង ការបង្ហាញសក្ខីកម្ម និងបញ្ហាផ្សេងទៀតនឹងត្រូវបានសម្រេច នៅពេលដែលខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការនៅក្នុងកិច្ចសន្យាដែលមិនបានចែង ឬមានភាពមិនច្បាស់លាស់អំពីបញ្ហាទាំងនេះ។

ក) វិធានស្តីពីនីតិវិធី

ដូចគ្នាទៅនឹងវិស័យផ្សេងៗទៀតដែរ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា ភាគីវិវាទអាចកំណត់អំពីវិធាន នីតិវិធីផ្ទាល់របស់ខ្លួន។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាច្រើនបានបង្កើតវិធាននីតិវិធីផ្សេងៗ ហើយជាទូទៅ ភាគីវិវាទតែងអនុម័តយកវិធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលដែលពួកគេបង្ហាញខ្លួន។ ប៉ុន្តែ ពួកគេក៏អាចយល់ព្រមទទួលយកវិធានផ្ទាល់របស់ពួកគេដែរ ប្រសិនបើពួកគេបានជ្រើសរើស។ ក្នុងករណីគ្មានវិធានស្តីពីនីតិវិធីដែលបានព្រមព្រៀងនោះទេ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវដឹកនាំដំណើរការមជ្ឈត្តការក្នុងរបៀបមួយដែលខ្លួនយល់ថាត្រឹមត្រូវ។[២១៩]

ខ) ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ

ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការកំណត់ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេ ឬនៅក្នុងលិខិតផ្សេងទៀត។ ក្នុងករណីដែលពួកគេមិនបានព្រមព្រៀងគ្នាលើរឿងនេះ ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការត្រូវកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម *"ដោយពិចារណាអំពីកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី..."*[២២០] លើកលែងតែត្រូវបានព្រមព្រៀងគ្នាផ្សេងពីនោះដោយភាគីវិវាទវេទិកាអាច :

> *ប្រជុំនៅកន្លែងណាមួយដែលសមស្រប ដើម្បីពិគ្រោះយោបល់ក្នុងចំណោមសមាជិករបស់វេទិកា ស្តាប់សាក្សី អ្នកជំនាញការ ឬភាគីវិវាទ ឬ ធ្វើអធិការកិច្ច[sic] លើសម្ភារៈ កម្មសិទ្ធិ ឬ ឯកសារដទៃទៀត។*[២២១]

ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការមានសារៈសំខាន់ណាស់ ព្រោះច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការរបស់ប្រទេសម្ចាស់ផ្ទះនឹងមានភាពខុសៗគ្នា។

---

[២១៨] *ដូចមុន* មាត្រា ២៤(៣)។ សេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការកម្ពុជាលើយុត្តាធិការ មិនអាចប្តឹងឧបាស្រ័យទៅតុលាការជាន់លើទេ។

[២១៩] *ដូចមុន* មាត្រា ២៧ ។

[២២០] *ដូចមុន* មាត្រា ២៨ ។

[២២១] *ដូចមុន*។

ត) ភាសា

គូភាគីមានសេរីភាពក្នុងការយល់ព្រមលើភាសានៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ ប្រសិនបើពួកគេមិនយល់ព្រមទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងធ្វើការកំណត់អំពីភាសានោះ។[២២២]

ឃ) សន្ធានកម្ម

ដូចបានកំណត់រួចហើយ ច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងអំពីលទ្ធភាពក្នុងការធ្វើសន្ធានកម្ម។ មាត្រា ៣៨នៃច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា:

មុនពេលចាប់ផ្ដើមដំណើរការមជ្ឈត្តការផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិភាក្សាជាមួយភាគីវិវាទ ដើម្បីស្វែងរកមានលទ្ធភាពនៃការដោះស្រាយវិវាទ ដោយស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគី :

១) ប្រសិនបើភាគីវិវាទព្រមដោះរសាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត [sic] វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជួយភាគីវិវាទ ទៅតាមបែបបទដែលសមស្រប...[២២៣]

មាត្រានេះគឺជាមាត្រាដ៏គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយ។ មាត្រានេះអនុញ្ញាតឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មស្វែងរកនូវដំណោះស្រាយ តាមរយៈសន្ធានកម្ម ប៉ុន្តែលុះត្រាតែភាគីទាំងពីរស្នើឱ្យធ្វើដូច្នេះតែប៉ុណ្ណោះ។ គំនិតនៃការធ្វើសន្ធានកម្មជាមុនបន្ទាប់មកទើបធ្វើមជ្ឈត្តការ ដែលពេលខ្លះគេហៅថា "មជ្ឈត្តការសន្ធាន (Med-Arb)" ។[២២៤]

មជ្ឈត្តការសន្ធាន លើកឡើងអំពីបញ្ហាសំខាន់មួយដែលត្រូវតែពិចារណា ពោលគឺថាតើសន្ធានការីដដែលអាចធ្វើជាមជ្ឈត្តករបានដែរឬទេ ក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទបរាជ័យក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាទាំងអស់នៅក្នុងសន្ធានកម្ម។ ក្នុងករណីភាគច្រើន គេមិនសូវចង់ឱ្យសន្ធានការីធ្វើជាមជ្ឈត្តករនៅក្នុងវិវាទតែមួយទេ។ ទីមួយ ប្រសិនបើគូភាគីដឹងថាសន្ធានការីក្លាយជាមជ្ឈត្តករ ពួកគេអាចមិនមានភាពស្មោះត្រង់ទៅលើគោលជំហរនៃដំណោះស្រាយរបស់ពួកគេឡើយ ដោយហេតុនេះ ពួកគេធ្វើឱ្យសន្ធានកម្មមិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន។ ទីពីរ មជ្ឈត្តករអាចទទួលឥទ្ធិពលមិនសមស្របពីការប្រាស្រ័យទំនាក់ទំនង *តែម្ខាង* ដែលធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទ ដែលជាធម្មតាមជ្ឈត្តករនឹងមិនទទួលបានឡើយ ប្រសិនបើខ្លួនមិនបានធ្វើជាសន្ធានការីពីមុនមកនោះទេ។ ដោយហេតុផលទាំងអស់នេះហើយ គេតែងតែចង់ឱ្យមជ្ឈត្តករ

---

[២២២] *ដូចមុន* មាត្រា ៣០ ។ ក្រោយពេលភាសាត្រូវបានកំណត់រួច វេទិកាអាចបង្គាប់ឱ្យបកប្រែឯកសារភ័ស្តុតាងទៅភាសានោះបាន។

[២២៣] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៨ ។

[២២៤] ពិតណាស់ អនុក្រឹត្យស្ដីពីមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមិនមានបញ្ជាក់ច្រើនទេចំពោះជម្រើសនេះ ប៉ុន្តែបានផ្ដល់ជាសញ្ញាណអំពីចំនុចនេះទៅក្នុងបញ្ញត្តិដែលថាតួនាទីមួយរបស់ ម.ជ.ម គឺ " ផ្ដល់សេវាដោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ " ។ *សូមមើល* អនុក្រឹត្យស្ដីពី ម.ជ.ម កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ ១៥៦ មាត្រា ២ ។

នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការសន្ទានគឺជាមនុស្សផ្សេងគ្នាពីសន្ទានការី។ ការធ្វើដូច្នេះ អាចត្រូវបានធានាដោយការដាក់ភាសាសមស្របមួយ នៅក្នុងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការសន្ទាន។

ង) វិធានការបណ្តោះអាសន្ន

វិធានការបណ្តោះអាសន្នមានសារៈសំខាន់ណាស់។ នៅក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួន ភស្តុតាងសំខាន់ៗអាចទទួលការខូចខាត ឬមានការបំផ្លាញចោល ដរាបណាគ្មានការធានាសុវត្ថិភាពយ៉ាងត្រឹមត្រូវដោយតតិយជន។ ឬក៏ប្រហែលភាគីម្ខាងអាចនឹងត្រូវការឱ្យភាគីម្ខាងទៀត បញ្ឈប់សកម្មភាពមួយចំនួនភ្លាមៗ។ ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងវិធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការភាគច្រើនផ្សេងទៀតដែរ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មផ្តល់ដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម នូវសិទ្ធិអំណាចក្នុងការចេញវិធានការបណ្តោះអាសន្នទាំងនេះ។[២២៥] វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក៏អាចស្នើឱ្យភាគីម្ខាង ផ្តល់ប្រាក់ធានាសមស្របទាក់ទងនឹងវិធានការទាំងនេះផងដែរ។[២២៦]

ភាគីនីមួយៗក៏អាចស្វែងរកការចេញដីកាសម្រេចជាបណ្តោះអាសន្នពីតុលាការកម្ពុជាផងដែរ។ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ត្រង់ចំណុចនេះ "នៅមុនពេល ឬក្នុងពេលកំពុងដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ការធ្វើសំណូមពររបស់ភាគីវិវាទមួយទៅតុលាការឱ្យផ្តល់វិធានការបណ្តោះអាសន្ន ដើម្បីការពារ និងការផ្តល់នូវវិធាននោះដោយតុលាការពុំមានវិសមិតភាពជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាឡើយ"។[២២៧] ខចែងនេះអាចជាបញ្ហាដ៏មានសក្តានុពល សម្រាប់ភាគីបរទេសដែលមានបំណងចង់គេចពីប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក។ វិធីម្យ៉ាងក្នុងការគេចពីប្រព័ន្ធតុលាការនេះ គឺត្រូវដាក់លក្ខខណ្ឌសមស្រប ទៅក្នុងខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការ ដែលរារាំងភាគីណាមួយមិនឱ្យប្តឹងទៅតុលាការដើម្បីស្នើសុំវិធានការបណ្តោះអាសន្ន។[២២៨]

ច) ការបង្ហាញព័ត៌មានឱ្យដឹង ឬការជូនដំណឹងគ្នាទៅវិញទៅមក

ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើរួចហើយ នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការមួយចំនួន ដូចជានៅសហរដ្ឋអាមេរិកជាដើម ការបង្ហាញព័ត៌មានមានលក្ខណៈទូលំទូលាយមុនសវនាការ ត្រូវបានតម្រូវចំពោះភាគីវិវាទ ក្នុងនោះរួមមានទាំងឯកសារ និងកស្សិណរបស់សាក្សី និងភាគីនានាជាដើម។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ Common Law គេហៅលក្ខខណ្ឌតម្រូវនេះថា *ការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មាន*។ ប៉ុន្តែយោងតាមប្រព័ន្ធច្បាប់ Civil Law ការតម្រូវនេះមានលក្ខណៈរឹតត្បិតជាង។ យោងតាម

---

[២២៥] ច.ម.ព. កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១ មាត្រា ២៥។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ផ្នែកដែលមានចែងអំពី "វិធានការបណ្តោះអាសន្ន" នៃច.ម.ព. បាលលុបចោលនូវរបបដ៏សំខាន់ទាក់ទងនឹង សេចក្តីបង្គាប់ដំបូង ព្រមទាំងការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តវិធានការបណ្តោះអាសន្ន ដែលមាននៅក្នុងច្បាប់គម្រូស្តីពីមជ្ឈត្តការរបស់ UNCITRAL។ *សូមមើល* ច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCITRAL, កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៨៥ មាត្រា ១៧ - ១៧(៣)។

[២២៦] *ដូចមុន* ។

[២២៧] *ដូចមុន* មាត្រា ៩ ។

[២២៨] នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង នៅមានភាពមិនច្បាស់លាស់នៅឡើយដែលថាតុលាការកម្ពុជានឹងធ្វើតាមការនិយមរបស់ភាគីត្រង់ចំនុចនេះ ។ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញកម្ពុជាកាលពីថ្មីៗនេះបានកំណត់ថា តុលាការអាចដោះស្រាយបើមានភាគីណាមួយស្នើ ហើយច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម " មិនកម្រិតអំណាចយុត្តាធិការនៃតុលាការឡើយ " ។ អត្ថន័យត្រង់ចំនុចនេះមិនមានភាពច្បាស់លាស់ទាំងស្រុងឡើយ ។ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញកម្ពុជា សេចក្តីសម្រេចលេខ ១០៣/00 (ឆ្នាំ២០០៦)

វិធានមជ្ឈត្តការភាគច្រើន លក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យបង្ហាញព័ត៌មានចេញមុនសវនាការគឺមានលក្ខណៈរឹតត្បិត។ ប៉ុន្តែភាគីវិវាទអាចកំណត់អំពីកម្រិតនៃការបង្ហាញព័ត៌មានចេញមុនសវនាការដែលពួកគេចង់បាននៅក្នុងមជ្ឈត្តការរបស់ខ្លួន។

យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម គូភាគីត្រូវបង្ហាញព័ត៌មានដល់គ្នាទៅវិញទៅមកនូវ *"រាល់សេចក្តីថ្លែង ឯកសារ ឬព័ត៌មានដទៃទៀត"* ដែលបានដាក់ជូនវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។[២២៩] មុនពេលមានសវនាការមជ្ឈត្តការណាមួយ ភាគីវិវាទមានឱកាសក្នុងការត្រួតពិនិត្យ *"សម្ភារៈ ទំនិញ ទ្រព្យសម្បត្តិ ឬឯកសារផ្សេង"*។[២៣០] ពិតណាស់ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុង ការអនុម័តវិធានផ្សេងទៀត ស្តីពីការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានដែលកាន់តែមានលក្ខណៈទូលំទូលាយថែមទៀត។ ការព្រមព្រៀងនេះត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទត្រូវបង្ហាញដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មថាតើចំណុចអ្វីដែលត្រូវបង្ហាញចេញ ប៉ុន្តែ បែរជាមិនបានបង្ហាញចេញទៅវិញ។

វិធានស្តីពីការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានដែលកាន់តែមានលក្ខណៈទូលាយ នឹងនាំឱ្យមានការពន្យារពេលនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងថ្លៃមេធាវីកាន់តែខ្ពស់។ ផ្ទុយទៅវិញ ការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានដែលមានលក្ខណៈរិតត្បិត និងមិនគ្រប់គ្រាន់អាចនាំឱ្យមានការភ្ញាក់ផ្អើល និងការយឺតយ៉ាវក្នុងពេលសវនាការ នៅពេលភាគីម្ខាងត្រូវស្នើសុំពេលវេលាបន្ថែមដើម្បីឆ្លើយតបនឹងបញ្ហា និងភស្តុតាងដែលមិនព្រៀងទុកជាមុន។

ឆ) អ្នកជំនាញ

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មបានផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់មជ្ឈត្តករក្នុងការតែងតាំងអ្នកជំនាញ លើកលែងតែភាគីវិវាទបានយល់ព្រមផ្សេងពីនេះ។ ភាគីវិវាទត្រូវផ្តល់ដល់អ្នកជំនាញនូវព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ និងមានសិទ្ធិត្រួតពិនិត្យអ្នកជំនាញនោះនៅពេលសវនាការ ក្រោយពេលសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញនោះត្រូវបានដាក់ជូនទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មរួច។[២៣១]

៤. *សវនាការមជ្ឈត្តការ*

ជាទូទៅ ដំណើរការមជ្ឈត្តការតម្រូវឱ្យមានសវនាការមួយដែលស្រដៀងគ្នាទៅនឹងការដំណើរការជំនុំជម្រះនៅក្នុងតុលាការ common law ដែរ។ ជាទូទៅ ភាគីវិវាទតែងធ្វើសេចក្តីថ្លែងបើក ដែលបញ្ជាក់អំពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់។ បន្ទាប់មកភាគីប្តឹងធ្វើការបង្ហាញសាក្សី និងឯកសារជាភស្តុតាងរបស់ខ្លួន។ សាក្សីត្រូវធ្វើការស្បថស្បែរដូចនៅក្នុងដំណើរការកាត់ក្តីនៅតុលាការដែរ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងសម្រេចថាតើសាក្សីដែលមិនមែនជាភាគីវិវាទអាចមានវត្តមាននៅក្នុងពេលធ្វើមជ្ឈត្តការដែរឬទេ។

---

[២២៩] *ដូចមុន* មាត្រា ៣២(៣)។

[២៣០] *ដូចមុន* មាត្រា ៣២(២)។

[២៣១] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៤ ។

ភាគីប្តឹង ឬមេធាវីរបស់ខ្លួន នឹងសួរសំណួរដល់សាក្សីដែលមានវត្តមានដោយផ្ទាល់នៅចំពោះមុខវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ ពេលខ្លះវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងសួរសំណួរបន្ថែម ដែលស្រដៀងគ្នាទៅនឹងចៅក្រមនៅក្នុងតុលាការនៃច្បាប់ Civil Law ដែរ។ ភាគីឆ្លើយតបក៏មានសិទ្ធិលើកជាសំណួរសួរទៅសាក្សីរបស់ភាគីប្តឹងដែរ។[២៣២]

ក្រោយពេលភាគីប្តឹងបានបង្ហាញនូវភស្តុតាងទាំងអស់របស់ខ្លួនរួច ភាគីឆ្លើយតបនឹងមានឱកាសបង្ហាញសាក្សី និងឯកសារជាភស្តុតាងរបស់ខ្លួនវិញម្តង។ ជាថ្មីម្តងទៀត វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និងភាគីប្តឹងក៏អាចសួរសំណួរទៅសាក្សីទាំងនោះបានដែរ។ បន្ទាប់មក គូភាគីនឹងផ្លាស់វេនគ្នាធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់ ហើយបន្ទាប់ពីនោះមក វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងពិភាក្សាដើម្បីសម្រេចរឿងក្តីនេះ។

ជាទូទៅ សវនាការមជ្ឈត្តការមានលក្ខណៈមិនផ្លូវការជាងដំណើរការកាត់ក្តីនៅតុលាការ។ បញ្ហានីតិវិធី ឬបញ្ហាភស្តុតាងមានភាពទន់ភ្លន់ជាងនៅក្នុងតុលាការ។ ប្រសិនបើគូភាគីយល់ព្រម ពួកគេមិនចាំបាច់ធ្វើសវនាការផ្ទាល់មាត់នោះទេ។ គូភាគីអាចជ្រើសរើសធ្វើត្រឹមតែការបង្ហាញភស្តុតាងជាឯកសារ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដាក់ជូនវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដើម្បីពិចារណាក៏បាន។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើភាគីណាមួយចង់ឱ្យមានសវនាការផ្ទាល់មាត់នោះ ពេលនោះសវនាការផ្ទាល់មាត់ត្រូវតែធ្វើឡើង។[២៣៣] ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក៏តម្រូវឱ្យគូភាគីទទួលបាននូវការជូនដំណឹងអំពីសវនាការបែបនោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ផងដែរ។[២៣៤]

មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការផ្សេងៗ ដូចជា AAA និង ICC មានវិធានផ្ទាល់របស់ខ្លួនដែលអាចកែប្រែបានដោយការព្រមព្រៀងរវាងភាគីវិវាទ។

៥. ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច

ក្រោយពេលសវនាការមជ្ឈត្តការបានបញ្ចប់សព្វគ្រប់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបង្វែរការយកចិត្តដាក់ទៅលើការធ្វើសេចក្តីសម្រេច។ ដូចបានរៀបរាប់ពីខាងលើ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ភាគីវិវាទអាចជ្រើសរើសច្បាប់ណាមួយនៃយុត្តាធិការមកអនុវត្តក៏បាន។[២៣៥] ពេលខ្លះគេហៅការព្រមព្រៀងនេះថា បទបញ្ញត្តិអំពីជម្រើសនៃច្បាប់នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ។ ក្នុងករណីដែលគ្មានបញ្ញត្តិស្តីពីជម្រើសនៃច្បាប់នោះទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសច្បាប់ណាមួយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្របមកអនុវត្ត។[២៣៦]

---

[២៣២] វិធីនេះ គេហៅថា "ការសាកសួរឆ្លង" នៅក្នុងតុលាការនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ Common Law ។

[២៣៣] *ដូចមុន* មាត្រា ៣២ ។

[២៣៤] *ដូចមុន* ។

[២៣៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៦(១) ។

[២៣៦] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៦(២) ។

ក) ជាចៅក្រម ឬជាអ្នកជួយសម្រុះសម្រួល?

ភាគីវិវាទអាចយល់ព្រមផ្តល់សិទ្ធិឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងការធ្វើជាអ្នកជួយសម្រុះសម្រួល (ពោលគឺធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើអ្វីដែលត្រឹមត្រូវ) ជាជាងធ្វើជាចៅក្រម (ដែលធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើច្បាប់)។[២៣៧] តាមវិធានស្រុះស្រួល វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មចាំបាច់ត្រូវធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយយោងតាមគោលការណ៍សមធម៌ និងយុត្តិធម៌ ជាជាង គោលការណ៍ច្បាប់។[២៣៨] ការធ្វើដូច្នេះអាចនាំឱ្យមានសេចក្តីសម្រេចដែលមើលទៅដូចជាការស្រុះស្រួលគ្នា ដែលក្នុងនោះភាគីនីមួយៗទទួលបានអ្វីម្យ៉ាង។ ការធ្វើដូច្នេះក៏អាចនាំឱ្យមានការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដែលផ្អែកលើស្មារតីយុត្តិធម៌របស់មជ្ឈត្តករម្នាក់ៗ ពោលគឺសុទ្ធតែផ្អែកលើច្បាប់ឡើយ។ ទោះបីជាការធ្វើដូច្នេះប្រហែលជាមធ្យោបាយធ្វើចំណាត់ការដ៏ល្អមួយសម្រាប់ភាគីដែលមានអារម្មណ៍ថា ខ្លួនបានធ្វើខុសក៏ដោយ ក៏វាបង្កើតឱ្យមានភាពមិនច្បាស់លាស់កាន់តែធំចំពោះលទ្ធផល។ ជម្រើសនេះអាចរកបានលុះត្រាតែភាគីទាំងអស់យល់ព្រម ពុំនោះទេវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើច្បាប់ដែលមានជាធរមាន។[២៣៩]

ខ) បទដ្ឋានឧស្សាហកម្ម ឬពាណិជ្ជកម្ម

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក៏ចែងផងដែរថា ក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ "វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ផងដែរ ដល់ទម្លាប់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលអនុវត្តបានចំពោះមុខជំនួញ"។[២៤០] ខ្លឹមសារត្រង់នេះ ហាក់ដូចជាចង្អុលបង្ហាញថា បញ្ញត្តិនេះនឹងអនុវត្តទោះបីជាច្បាប់ដែលភាគីវិវាទបានជ្រើសរើស មិនបានពិចារណាអំពីទម្លាប់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងឧស្សាហកម្មក៏ដោយ។[២៤១]

គ) សេចក្តីសម្រេចដោយសម្លេងភាគច្រើន

ប្រសិនបើវេទិកាមានមជ្ឈត្តករច្រើនជាងម្នាក់ នោះសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាអាចធ្វើឡើងដោយសម្លេងភាគច្រើននៃសមាជិក។[២៤២]

---

[២៣៧] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៦(៣)។ ប្រការនេះមិនបញ្ជាក់ថា ការអនុញ្ញាតនេះត្រូវតែមាននៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងដើមរបស់ភាគីវិវាទឡើយ ។ គូតែមានភាពប្រាកដតាំងពីពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការ ថាតើមជ្ឈត្តករបានទទួលអំណាចឱ្យធ្វើក្នុងសមត្ថភាពនេះឬទេ ។ *ការជួយស្រុះស្រួល* ពេលខ្លះ នៅក្នុងភាសាឡាតាំង សំដៅដល់ *សមធម៌* ដែលមានន័យត្រង់ថា "ស្របតាមអ្វីដែលត្រូវ និងអ្វីដែលល្អ"។

[២៣៨] *The Halbout & Matenec HG v. Hanin,* Court de Cassation [France], សាលារដ្ឋប្បវេណីទី ២ (ថ្ងៃទី១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០១)។

[២៣៩] *ដូចមុន ។*

[២៤០] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៦(៤)។

[២៤១] នេះគឺជាផ្នែកដែលអាចមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ។ មជ្ឈត្តករអាចមានទំនាស់រវាងច្បាប់ដែលអនុវត្ត និងលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃច្បាប់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនេះ។

[២៤២] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៧ ។

ឃ) វិធានក្នុងករណីខកខាន

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមិនមានផ្តល់នូវវិធានក្នុងករណីដែលភាគីម្ខាងខកខានមិនបានគោរព តាមវិធានទាំងនោះឡើយ ។ ប្រសិនបើភាគីប្តឹងបានខកខានមិនបានបញ្ជូនបណ្តឹងទាមទាររបស់ខ្លួន ឱ្យស្របតាមវិធាននេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ចប់ដំណើរការនោះ ។[២៤៣] ផ្ទុយមកវិញ ប្រសិនបើភាគីឆ្លើយតបខកខានមិនបានបញ្ជូនពាក្យដោះសាររបស់ខ្លួនទេ វេទិកាត្រូវបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះនិង មិនត្រូវបកស្រាយថាការខកខាននោះគឺជាការសារភាពឡើយ ។[២៤៤]

ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរខកខានមិនបានបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងសវនាការ ឬខកខានមិនបានផ្តល់ភស្តុតាងជាឯកសារនានានោះ វេទិកា*អាច* បន្តដំណើរការកាត់ក្តី និងធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអំពីភស្តុតាងដែលមាននោះបាន ។[២៤៥] ការប្រើប្រាស់ពាក្យថា *អាច* នៅក្នុងប្រយោគនេះ ជំនួសឱ្យពាក្យថា *ត្រូវ* នោះបញ្ជាក់ថានៅក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ វេទិកាអាចជ្រើសរើសមិនបន្តដំណើរការកាត់ក្តីតទៅទៀតបាន ។

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការនានាមានវិធានក្នុងករណីខកខាន ដែលគេអាចជ្រើសរើសជំនួសឱ្យវិធានទាំងនេះរបស់ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់កម្ពុជា ។

ង) ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ដើម្បីចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច និងដើម្បីឱ្យអាចអនុវត្តបានតាមរយៈតុលាការ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវ:

- ធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងចុះហត្ថលេខាដោយសម្លេងភាគច្រើននៃមជ្ឈត្តករ ។[២៤៦]
- បញ្ជាក់អំពីហេតុផលដែលចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យយោងតាម ។[២៤៧]
- បែងចែកក្នុងចំណោមភាគីវិវាទនូវថ្លៃចំណាយលើមជ្ឈត្តការតាមដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្រប លើកលែងតែភាគីវិវាទមានការព្រមព្រៀងគ្នាផ្សេងពីនោះ ។ ថ្លៃឈ្នួលមេធាវីដែលសមស្របរបស់ភាគីឈ្នះក្តីក៏អាចត្រូវបានបង្គាប់ឱ្យទៅភាគីម្ខាងទៀតដែរ ។[២៤៨]
- បញ្ជាក់អំពីកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ ។[២៤៩]

---

[២៤៣] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៣(១) ។ វាមិនច្បាស់ទេ ថាវានឹងក្លាយជាការបញ្ជាក់ឡើងវិញចុងក្រោយ អំពីការទាមទារធ្វើមជ្ឈត្តការដដែលក្នុងពេលអនាគត ។

[២៤៤] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៣(២) ។

[២៤៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៣(៣) ។

[២៤៦] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៩(១) ។ សម្លេងភាគច្រើន (ជំនួសឱ្យហត្ថលេខាទាំងអស់) ត្រូវបានអនុញ្ញាត ដរាបណាមានមូលហេតុសម្រាប់ការលុបចោលហត្ថលេខាណាមួយ ។

[២៤៧] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៩(២) ។ មានការលើកលែងពីរយ៉ាង : លើកលែងតែគូភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នាថា មិនចាំបាច់មានមានហេតុផល ឬលើកលែងតែមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យធ្វើឡើងដោយផ្អែកលើការដោះស្រាយស្របតាមមាត្រា ៣៨ ។

[២៤៨] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៩(៣) ។

- ភាគីនីមួយៗត្រូវទទួលបានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលមានចុះហត្ថលេខាមួយច្បាប់ ។[២៥០]

រាល់ការស្រុះស្រួលដែលសម្រេចបានក្រោមមាត្រា៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ត្រូវគោរពតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវដូចគ្នានេះ ដើម្បីធ្វើឱ្យមានអានុភាព និងប្រសិទ្ធភាពជាសាលក្រម ។[២៥១] ការស្រុះស្រួលនោះក៏ត្រូវបញ្ជាក់ផងដែរថា វាគឺជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។[២៥២]

៦. ការប្តឹងតវាស្រ័យ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្ត

ក) ការប្តឹងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិភាគច្រើន មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ**មិន**អាចប្តឹងជំទាស់បានឡើយ លើកលែងតែនៅក្នុងកាលៈទេសៈដែលរិតត្បិតបំផុត ។ ការអនុញ្ញាតឱ្យភាគីម្ខាងធ្វើការប្តឹងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយងាយស្រួល នឹងធ្វើឱ្យបាត់អត្ថប្រយោជន៍របស់មជ្ឈត្តការដ៏សំខាន់បំផុតមួយ ពោលគឺលទ្ធភាពក្នុងការផ្តល់នូវដំណោះស្រាយវិវាទយ៉ាងឆាប់រហ័ស មានប្រសិទ្ធភាព និងប្រកបដោយលក្ខណៈវិជ្ជាជីវៈ ។ គេអាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា ភាគីវិវាទនឹងមិនរកបាននូវការលើកទឹកចិត្តពិតប្រាកដក្នុងការចាប់ផ្តើមមជ្ឈត្តការឡើយ ប្រសិនបើសេចក្តីសម្រេចរបស់វា អាចត្រូវបានប្តឹងជំទាស់យ៉ាងងាយស្រួលទៅតុលាការនោះ ។

ដោយហេតុនេះ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងតែអំពីមូលហេតុតិចតួចបំផុតប៉ុណ្ណោះក្នុងការ *លុបចោល* (ធ្វើមោឃកម្ម) នូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យណាមួយ ។ មិនមានមូលហេតុណាមួយទាំងនេះតម្រូវឱ្យមានការពិនិត្យមើលឡើងវិញអំពីលក្ខណសម្បត្តិនៃភស្តុតាង និងសេចក្តីសម្រេចឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណា តុលាការកម្ពុជាអាចលុបចោលនូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យណាមួយបានប្រសិនបើៈ

- ភាគីមួយនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា...អសមត្ថភាពនៅពេលចុះកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ឬមួយ កិច្ចព្រមព្រៀងនោះគ្មានសុពលភាព យោងតាមច្បាប់ដែលគ្រប់គ្រងវា ឬ
- ភាគីម្ខាងមិនបានទទួលការជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬអំពីដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ ឬមិនអាចបង្ហាញពីអង្គហេតុរបស់ខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ឬ
- មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលទាក់ទិននឹងវិវាទនោះ ពុំគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ឬ
- ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬដំណើរការមជ្ឈត្តការ ពុំស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ឬ
- កម្មវត្ថុនៃវិវាទមិនអាចដោះស្រាយបានដោយមជ្ឈត្តការឡើយ យោងតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ
- មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ នឹងផ្ទុយពីនយោបាយសាធារណៈរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។[២៥៣]

---

[២៤៩] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៩(៤) ។

[២៥០] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៩(៥) ។

[២៥១] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៨(៣) ។

[២៥២] *ដូចមុន* ។

មូលហេតុចំនួនបួនដំបូងត្រូវតែបានលើកឡើង និងបញ្ជាក់ដោយភាគី។ តុលាការដែលទទួលពិនិត្យឡើងវិញអាចពិចារណាអំពីមូលហេតុចំនួនពីរចុងក្រោយ *sua sponte* (តាមការព្រមព្រៀងផ្ទាល់របស់ខ្លួន)។[២៥៤] ចូរកត់សម្គាល់ថា ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថា តុលាការកម្ពុជា*អាច* លុបចោលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយយោងតាមមូលហេតុទាំងនេះ ប៉ុន្តែមិន *តម្រូវ* ថាត្រូវតែធ្វើដូច្នេះនោះទេ។ ភាគីដែលស្វែងរកការលុបចោលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ត្រូវដាក់ពាក្យសុំទៅសាលាឧទ្ធរណ៍នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ក្នុងរយៈពេល៣០ថ្ងៃ ក្រោយពេលទទួលបានលិខិតជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្ត-វិនិច្ឆ័យនោះ។[២៥៥] បណ្តឹងសាទុក្ខពីសាលាឧទ្ធរណ៍ទៅតុលាការកំពូលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល១៥ថ្ងៃ ក្រោយពេលសាលាឧទ្ធរណ៍ចេញសាលដីការួច។[២៥៦] នៅក្នុងកាលៈទេសៈសមស្រប តុលាការកម្ពុជាអាចផ្អាកដំណើរការកាត់ក្តីនៅក្នុងតុលាការសិន ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបន្តដំណើរការកាត់ក្តី ឬចាត់វិធានការលុបបំបាត់មូលហេតុនៃការលុបចោលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ដើម្បីឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះស្របតាមច្បាប់។

៩) ការទទួលស្គាល់ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ក្រោយពេលចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួច ភាគីឈ្នះក្តីត្រូវតែដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះ ប្រសិនបើភាគីចាញ់ក្តីខកខានមិនបានគោរពតាមវិមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មគ្មានអំណាចក្នុងការអនុវត្តដោយខ្លួនឯងទេ។ ពោលគឺពុំមាននគរបាលផ្នែកមជ្ឈត្តការឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ភាគីវិវាទត្រូវផ្អែកលើប្រព័ន្ធតុលាការដើម្បីអនុវត្តមជ្ឈត្ត-វិនិច្ឆ័យនោះ។ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ នៅពេលដែលបានចូលជាធរមានរួច គឺមានភាពដូចគ្នានឹងសាលក្រមតុលាការដែរ ក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្ត។

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចែងថាៈ

---

[២៥៣] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៤(២)(ក)-(ខ)។ ពាក់ព័ន្ធនឹងកាលៈទេសៈចុងក្រោយ, គោលនយោបាយសាធារណៈ កំណត់ពន្យល់របស់ UNICTRAL ចែងថា ចំណុចនេះនឹងត្រូវគេយល់ថាជា "ការងាកចេញយ៉ាងខ្លាំងពីដំណើរការយុត្តិធម៌តាមនីតិវិធីជាមូលដ្ឋាន"។ កំណត់ពន្យល់របស់លេខាធិការដ្ឋាន UNCITRAL ស្តីពីច្បាប់គម្រូស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ឆ្នាំ១៩៨៥ តាមវិសោធនកម្មឆ្នាំ២០០៦ កថាខ័ណ្ឌ ៤៦ (ឆ្នាំ២០០៦) *មាននៅ* http://1.1.1.1/482468920/477512240T071020172009.txt.binXMysM0dapplication/pdfXsysM0dhttp://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/MLARB_explanatory_note.pdf (ចូលទស្សនាចុងក្រោយ ថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) [អំណើះតទៅហៅកាត់ថា កំណត់ពន្យល់ UNCITRAL]។

[២៥៤] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៤(២)(ខ), មាត្រា ៤៦។ ភាសានេះមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ពាក់ព័ន្ធ នឹងថាតើភាគីដែលចង់ប្តឹងអាចលើកឡើងនូវមូលហេតុមួយ ឬទាំងពីរនៃមូលហេតុចុងក្រោយទាំងនេះដែរឬទេ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង តុលាការប្រហែលជាមានករណីយកិច្ចត្រូវធ្វើការពិចារណាអំពីបញ្ហាទាំងនេះ ជាពិសេសប្រសិនបើតុលាការចង់អនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។

[២៥៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៤២ និង ៤៤(៣)។ ចំណុចនេះមានភាពតឹងតែងជាងច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCITRAL ដែលផ្តល់ពេលវេលាចំនួនបីខែ សម្រាប់ដាក់ ពាក្យសុំលុបចោល។ នៃច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCTIRAL កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១៨៥ មាត្រា ៣៤(៣)។

[២៥៦] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៣។

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ទោះបីជាបានធ្វើនៅប្រទេសណាក៏ដោយ ក៏ត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាកាតព្វកិច្ច ហើយបន្ទាប់ពីបានពាក្យសុំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅតុលាការមានសមត្ថកិច្ចរួច ត្រូវបានអនុវត្ត ...[២៥៧]

ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហានីតិវិធី ភាគីដែលស្វែងរកការទទួលស្គាល់ និងដាក់ឱ្យអនុវត្ត ត្រូវផ្ដល់ដល់តុលាការនូវសំណៅដើម ឬសំណៅចម្លងដែលមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវ នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ព្រមទាំងសំណៅបកប្រែជាភាសាខ្មែរដែលមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវ ក្នុងករណីដែលសំណៅដើមមិនមែនសរសេរជាភាសាខ្មែរ។[២៥៨] នេះគឺជាបញ្ហាគម្រូមួយ ហើយក្រោយពេលដាក់ជូនត្រឹមត្រូវរួច តុលាការត្រូវទទួលស្គាល់ និងអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យប្រៀបដូចជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះគឺជាសាលក្រមស្ថាពរ និងអាចអនុវត្តបានដូច្នោះដែរ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្ដី តុលាការអាចអាចបដិសេធក្នុងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះបាន ដោយយោងតាមកាលៈទេសៈរឹតត្បិតមួយចំនួនដូចខាងក្រោម:

- *ភាគីម្ខាងនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា អសមត្ថភាពនៅពេលចុះកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងនេះគ្មានសុពលភាពយោងតាមច្បាប់គ្រប់គ្រង ឬ*
- *ភាគីម្ខាងពុំបានព័ត៌មានត្រឹមត្រូវអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬអំពីដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ពុំអាចបង្ហាញពីករណីរបស់ខ្លួនបានដោយប្រសិទ្ធភាព ឬ*
- មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលទាក់ទងនឹងវិវាទនោះ ពុំគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ឬ
- ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬដំណើរការមជ្ឈត្តការពុំស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ឬ
- មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យពុំបានក្លាយជាកាតព្វកិច្ចនៅឡើយ សម្រាប់ភាគីវិវាទ ឬ
- កម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះពុំអាចដោះស្រាយតាមមជ្ឈត្តការឡើយ យោងតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ
- ការទទួលស្គាល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ អាចផ្ទុយនឹងនយោបាយសាធារណៈរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[២៥៩]

មូលហេតុចំនួនប្រាំដំបូងត្រូវតែបានលើកឡើង និងបញ្ជាក់ដោយភាគីម្ខាង។ មូលហេតុចំនួនពីរចុងក្រោយអាចលើកឡើងដោយតុលាការដោយខ្លួនឯង។ ចូរកត់សម្គាល់ថា មូលហេតុក្នុងការបដិសេធការទទួលស្គាល់ ឬការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យទាំងនេះ គឺស្ទើរតែដូចគ្នាទាំងស្រុងនឹងមូលហេតុសម្រាប់ការលុបចោលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដែលបានរៀបរាប់ពីខាងលើ។ មូលហេតុបន្ថែមដើម្បីបដិសេធការអនុវត្តគឺថា មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមិនទាន់ភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចលើគូភាគី នៅក្នុងប្រទេសដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះត្រូវបានធ្វើឡើង។ ចូរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ខ្លឹមសារដែលបានប្រើគឺមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នា

---

[២៥៧] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៥(១)។

[២៥៨] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៥(២)។ *សូមមើលផងដែរ* ក.ន.រ-ព.ក.,កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ ៧ មាត្រា ៣៥៣ ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងភាគច្រើនអំពីការអនុវត្ត ច.ម.ព ។

[២៥៩] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៦(១)-(២)។ *ដូចមុន* មាត្រា ៤៤(២)(ក)-(ខ)។ ពាក់ព័ន្ធនឹងកាលៈទេសៈចុងក្រោយ, គោលនយោបាយសាធារណៈ កំណត់ពន្យល់របស់ UNICTRAL ចែងថា ចំណុចនេះនឹងត្រូវគេយល់ថាជា "ការងាកចេញយ៉ាងខ្លាំងពីដំណើរការយុត្តិធម៌តាមនីតិវិធីជាមូលដ្ឋាន"។ កំណត់ពន្យល់របស់ UNCITRAL កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ២៥៣, កថាខ័ណ្ឌ៤៦។

ទៅនឹងបញ្ញត្តិដែលថា តុលាការកម្ពុជា *អាច* បដិសេធការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យផ្អែកតាមមូលហេតុទាំងនេះ ប៉ុន្តែមិន*តម្រូវ* ឱ្យត្រូវតែដូច្នេះឡើយ។

តុលាការអាចផ្អាកដំណើរការដាក់ឱ្យអនុវត្ត ដោយរង់ចាំលទ្ធផលនៃវិធានការនៅក្នុងតុលាការផ្សេងទៀត ដែលតាមរយៈនោះ ភាគីម្ខាងកំពុងតែស្វែងរកការលុបចោលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ តុលាការក៏អាចបង្គាប់ឱ្យភាគីដែលស្វែងរកការអនុវត្តត្រូវផ្តល់នូវប្រាក់ធានាសមស្របផងដែរ។[២៦០]

គ) ការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអន្តរជាតិ

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអនុវត្តចំពោះមជ្ឈត្តការទាំងក្នុងស្រុក ទាំងអន្តរជាតិ។ មជ្ឈត្តការត្រូវបានចាត់ទុកថាជា "អន្តរជាតិ" ប្រសិនបើ:

(១) ភាគីវិវាទ និងកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា មានទីកន្លែងធ្វើពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងពីគ្នាក្នុងពេលសម្រេចកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ឬ

(២) ទីកន្លែងមួយក្នុងចំណោមទីកន្លែងខាងក្រោម ស្ថិតនៅក្រៅប្រទេសធ្វើពាណិជ្ជកម្មរបស់ភាគីវិវាទ:

- ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ: ប្រសិនបើបានកំណត់នៅក្នុង ឬ បានយោងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា
- ទីកន្លែងដែលកាតព្វកិច្ចសំខាន់នៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មបានប្រព្រឹត្តទៅ ឬទីកន្លែងដែល ជិតជាងគេពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទ ឬ

(៣) ភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងជាក់លាក់ថា រឿងនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ទាក់ទងនឹងប្រទេសលើសពីមួយ។[២៦១]

តាមគោលបំណងនៃកថាខណ្ឌនេះ :

- ប្រសិនបើភាគីមួយមានទីកន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្មលើសពីមួយ ទីកន្លែងដែលដែលមានទាក់ទងជិតស្និទ្ធជាងគេបំផុតនឹង កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា គឺជាទីកន្លែងពាណិជ្ជកម្ម
- ប្រសិនបើភាគីមួយមិនមានទីកន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្មទេ ការយោងក្នុងច្បាប់នេះគឺទីលំនៅអចិន្ត្រៃយ៍របស់ភាគី នោះ។[២៦២]

ពាក់ព័ន្ធនឹងមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ ការអនុម័តច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម បានធ្វើឱ្យប្រទេសកម្ពុជាបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃអនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉កស្តីពីការទទួលស្គាល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេសឆ្នាំ១៩៥៨ ("អនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉ក") បានទាំងស្រុង។ អនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉ក ផ្តល់នូវក្របខណ្ឌអន្តរជាតិដ៏ចម្បងសម្រាប់ការទទួលស្គាល់ និងការ

---

[២៦០] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៦(៣)។

[២៦១] *ដូចមុន* មាត្រា ២(ជ)(១)-(៣)។

[២៦២] *ដូចមុន* មាត្រា ២(៤)។

អនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេស និងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ។ អនុសញ្ញានេះត្រូវបានអនុម័តឡើង ក្រោមការឧបត្ថម្ភរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិមុនពេលបង្កើត UNCITRAL។ អនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉កបានចូលជាធរមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៦០។[២៦៣] មានប្រទេសចំនួនជាង ១៤២ បានផ្តល់សច្ចាប័នលើកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ រួមទាំងដៃគូពាណិជ្ជកម្មចម្បង១ទាំងអស់របស់ប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។[២៦៤]

យោងតាមអនុសញ្ញាក្រុងញូវយ៉ក ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានតម្រូវឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេស។ ប៉ុន្តែពុំមានវិធីសាស្រ្តអនុវត្តច្បាស់លាស់ទេ រហូតទាល់តែច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនេះត្រូវបានអនុម័ត។ ឥឡូវនេះដោយសារតែច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម បានចូលជាធរមាន កម្ពុជាមានក្របខណ្ឌផ្លូវច្បាប់ច្បាស់លាស់មួយសម្រាប់ដំណើរការអនុវត្តនេះ។ ដូចជាមាត្រា៤៥បានចែងថា *"មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ទោះជាបានធ្វើនៅក្នុងប្រទេសណាក៏ដោយ ត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាកាតព្វកិច្ច...ត្រូវបានអនុវត្ត..."*[២៦៥]។ លើកលែងតែមានមូលហេតុមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះសម្រាប់បដិសេធ តុលាការកម្ពុជាត្រូវអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ។

ដូច្នេះ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមិនត្រឹមតែចែងអំពីការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យកម្ពុជាប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងចែងអំពីការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអន្តរជាតិផងដែរ។ ជាឧទាហរណ៍ វិវាទរវាងក្រុមហ៊ុនកូរ៉េ និងក្រុមហ៊ុនថៃត្រូវបានធ្វើមជ្ឈត្តការនៅក្នុងក្រុងហុងកុង និងអាចអនុវត្តប្រឆាំងនឹងភាគីនីមួយ១នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ប្រសិនបើភាគីនីមួយ១មានទ្រព្យសម្បត្តិនៅទីនេះ។

អនុសញ្ញានេះ និងរបបអនុវត្តន៍ជាអន្តរជាតិ គឺជាមូលហេតុមួយក្នុងចំណោមមូលហេតុដែលក្រុមហ៊ុនអន្តរជាតិចូលចិត្តធ្វើមជ្ឈត្តការជាង។ ក្នុងករណីមានវិវាទ នឹងមានការធានាថាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនឹងអាចអនុវត្តបានស្ទើរតែនៅគ្រប់ទីកន្លែងនៅក្នុងពិភពលោក។ ដោយសារប្រទេសកម្ពុជាគឺជាផ្នែកមួយនៃប្រព័ន្ធអនុវត្តន៍នេះ ក្រុមហ៊ុនអន្តរជាតិកាន់តែមានបំណងចង់ធ្វើការវិនិយោគនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាថែមទៀត។

---

[២៦៣] *សូមមើល* វេបសាយត៍របស់ UNCITRAL *មាននៅ* http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html (ចូលទស្សនាចុងក្រោយថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨)។ ក្នុងឆ្នាំ២០០១ ប្រទេសកម្ពុជាបានអនុម័ត **ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តនៃអនុសញ្ញាក្រុងញូយ៉កស្តីពីការទទួលស្គាល់ និងអនុវត្ត មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេស**, ដែលផ្តល់សច្ចាប័នអោយប្រទេសកម្ពុជាចូលរួមក្នុងរបបអនុវត្តនេះនៅទូទាំងពិភពលោក។ យ៉ាងណាមិញ រហូតមកទល់បច្ចុប្បន្ននេះ នៅមិនទាន់មានករណីដែលតុលាការកម្ពុជាចេញសេចក្តីសម្រេចលើលទ្ធភាពអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេសនៅឡើយ។ *សូមមើល* ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មសហរដ្ឋអាមេរិក, *មគ្គុទ្ទេសក៏ពាណិជ្ជកម្មតាមប្រទេសសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា*, ទំព័រ៥៤ (ឆ្នាំ២០០៦)។

[២៦៤] *ដូចមុន*។

[២៦៥] ច.ម.ព កំណត់សម្គាល់ *ខាងលើ* លេខ១០១, មាត្រា ៤៥។

ម.ជ.ម មានសក្តានុពលក្នុងការធ្វើការកែលម្អគួរឱ្យកត់សម្គាល់ដល់បរិយាកាសពាណិជ្ជកម្មដោយផ្តល់ដល់វិស័យពាណិជ្ជកម្មនូវជម្រើសដែលចាំបាច់ច្រើន ចំពោះយន្តដំណោះស្រាយវិវាទដែលមានស្រាប់ ។ ម.ជ.ម ក៏អាចកែលម្អបរិយាកាសពាណិជ្ជកម្មរបស់ប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ ដោយលើកកម្ពស់ការទុកចិត្តផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ការបង្កើនភាពច្បាស់លាស់ និងការបង្ហាញនូវឆន្ទៈពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការបង្កើតបរិយាកាសច្បាប់ និងបទដ្ឋានគតិយុត្តិកាន់តែប្រសើរ ។[២៧០]

នាពេលអនាគត ម.ជ.ម អាចក្លាយជាគូប្រកួតប្រជែងក៏សំខាន់ចំពោះដៃគូក្នុងតំបន់របស់ខ្លួននៅក្នុងក្រុងសិង្ហបុរី កូឡាឡាំពួរ និងបាងកក ។ ជាមួយ ម.ជ.ម ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មមានឱកាសដ៏គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយ ក្នុងការបង្កើតឥទ្ធិពលជាវិជ្ជមានលើសហគមន៍ច្បាប់ និងពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

[២៧០] [illegible] បញ្ហាពាណិជ្ជកម្ម ធនាគារពិភពលោក/សាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ, ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧, នៅទំព័រទី ៤, manenA http://www.ifc.org/ifcext/mekongpsdf.nsf/AttachmentsByTitle/BIB-14-CAM-Eng/$FILE/BIB-14-CAM-Eng.pdf (ចូលទស្សនាចុងក្រោយ ថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។

ច. បញ្ហាក្រមសីលធម៌

ដូចគ្នានឹងជាចៅក្រមដែរ មជ្ឈត្តករគឺត្រូវគិតពីបញ្ហាក្រមសីលធមិ ។ កង្វះខាតខាងក្រមសីលធមិគឺជាបញ្ហាដ៏អាក្រក់សម្រាប់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៦ គណៈមេធាវីអាមេរិក និងសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក បានបង្កើតក្រមសីលធមិមួយសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៅក្នុងវិវាទពាណិជ្ជកម្ម ។ ខាងក្រោមនេះ គឺជាបញ្ជីចំណងជើងនៃបញ្ញត្តិនីមួយៗនៅក្នុងក្រមនេះ ។ បញ្ជីនេះមានប្រយោជន៍ក្នុងការបង្ហាញអំពីប្រភេទនៃបញ្ហាប្រឈមដែលមជ្ឈត្តករជួបប្រទះ:

គោលការណ៍ទី ១ មជ្ឈត្តករត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវសច្ចធមិ និង យុត្តិធមិនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

គោលការណ៍ទី ២ មជ្ឈត្តករត្រូវលាតត្រដាងអំពីផលប្រយោជន៍ ឬ ទំនាក់ទំនងដែលទំនងជាមានឥទ្ធិពលលើភាពមិន លម្អៀង ឬ ដែលអាចបង្កើតនូវរូបភាពនៃភាពលម្អៀង ។

គោលការណ៍ទី ៣ មជ្ឈត្តករត្រូវជៀសវាងភាពមានអាកប្បកិរិយាមិនសមរម្យឬការស្តែងឱ្យឃើញភាពមានអាកប្បកិរិយា មិនសមរម្យនៅក្នុងការទំនាក់ទំនងជាមួយគូភាគី ។

គោលការណ៍ ៤ មជ្ឈត្តករត្រូវដឹកនាំវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដោយយុត្តិធមិ និង ដោយខ្នះខ្នែង ។

គោលការណ៍ទី ៥ មជ្ឈត្តករត្រូវធ្វើសេចក្តីសម្រេចប្រកបដោយយុត្តិធមិ ឯករាជ្យ និង វិចារណញ្ញាណ ។

គោលការណ៍ ៦ មជ្ឈត្តករត្រូវមានភាពស្មោះត្រង់ចំពោះទំនាក់ទំនងនៃទំនុកចិត្ត និង ការរក្សាការសម្ងាត់ដែលនៅជាប់នឹងមុខងារនេះ ។

គោលការណ៍ទី ៧ មជ្ឈត្តករត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវស្តង់ដារនៃសច្ចធមិ និងយុត្តិធមិ នៅពេលធ្វើការរៀបចំសម្រាប់ទូទាត់ និង សងការចំណាយ ។

គោលការណ៍ ៨ មជ្ឈត្តករអាចចាប់ផ្តើមធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ ឬណែនាំអំពីសេវាមជ្ឈត្តការដែលត្រឹមត្រូវ និងពិតប្រាកដ ។

គោលការណ៍ទី ៩ មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងឡើងដោយភាគីម្ខាង មានករណីយកិច្ចក្នុងការកំណត់ និង លាតត្រដាងអំពីឋានៈរបស់ខ្លួន និងគោរពតាមក្រមសីលធមិនេះ លើកលែងតែមានករណីលើកលែងនៅក្នុងគោលការណ៍ទី ១០ ។

គោលការណ៍ទី ១០ អញ្ញត្រកម្មសម្រាប់មជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានតែងតាំងឡើងដោយភាគីម្ខាង ដែលមិនស្ថិតក្រោមវិធាន នៃអព្យាក្រឹតភាព ។[២៧១]

មេធាវីដែលតំណាងឱ្យកូនក្តីនៅក្នុងមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិ ក៏ត្រូវយល់ដឹងអំពីការពិចារណាលើក្រមសីលធមិនេះផងដែរ ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើក្រុមហ៊ុនអាមេរិកត្រូវបានបង្ខំឱ្យចាប់ផ្តើមមជ្ឈត្តការអន្តរជាតិនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា តើក្រុមហ៊ុនអាមេរិកនោះអាចជួលមេធាវីអាមេរិករបស់ខ្លួនដើម្បីតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុនរបស់ខ្លួនបានដែរឬទេ? ឬថា តើការធ្វើ

---

[២៧១] **ក្រមសីលធមិសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៅក្នុងវិវាទពាណិជ្ជកម្ម**, គណៈមេធាវីអាមេរិក និងសមាគមមជ្ឈត្តការអាមេរិក (ឆ្នាំ២០០៤), *មាននៅ* http://www.adr.org/si.asp?id=4582 (ចូលទស្សនាចុងក្រោយ ថ្ងៃទី១៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨) ។ អត្ថបទទាំងស្រុងនៃក្រមនេះ មានបញ្ចូលនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធនៃសៀវភៅនេះ ។

ដូច្នេះត្រូវបានចាត់ទុកថាខុសច្បាប់យោងតាមច្បាប់កម្ពុជាដែរឬទេ? ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការនោះជ្រើសរើសច្បាប់ជប៉ុនមកអនុវត្ត ប៉ុន្តែមជ្ឈត្តការធ្វើឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា តើវិធានក្រមសីលធម៌នៃយុត្តាធិការណាដែលអនុវត្តចំពោះមេធាវីនៅក្នុងមជ្ឈត្តការនោះ: ជប៉ុន? កម្ពុជា? ឬ អាមេរិក? តើវិធាននៃយុត្តាធិការណាដែលអនុវត្តនៅក្នុងផ្នែកដូចជា ការរក្សាការសម្ងាត់ ករណីយកិច្ចក្នុងការរាយការណ៍អំពីអាកប្បកិរិយាអសីលធម៌ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ការមិនលាតត្រដាងអំពីភស្តុតាង និង ការប៉ុនប៉ងក្នុងការជះឥទ្ធិពលលើមជ្ឈត្តករ?

ពេលខ្លះ គ្មានចម្លើយច្បាស់លាស់ចំពោះសំណួរអំពីក្រមសីលធម៌មជ្ឈត្តការទេ ជាពិសេសនៅក្នុងបរិបទអន្តរជាតិ។ ប៉ុន្តែ យ៉ាងហោចណាស់ជាការសំខាន់ត្រូវពិចារណាអំពីបញ្ហាទាំងនេះ នៅពេលតាក់តែង និងរៀបចំធ្វើមជ្ឈត្តការដែរ។

លំហាត់: ក្រមសីលធម៌មជ្ឈត្តករ

ក. អ្នកគឺជាមេធាវីតំណាងឱ្យ ណារី នៅក្នុងរឿងក្តីការងារមួយ ដែលនាងទាមទារថានិយោជករបស់នាង គឺក្រុមហ៊ុនសណ្ឋាគារ PP បានបញ្ឈប់នាងពីការងារដោយអយុត្តិធម៌។ កិច្ចសន្យាការងាររបស់នាងតម្រូវឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការលើវិវាទ។ វិធាននោះតម្រូវឱ្យភាគីទាំងសងខាងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករម្នាក់ ហើយបន្ទាប់មកមជ្ឈត្តករទាំងពីរនាក់ នឹងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករទីបី។ មជ្ឈត្តករដែលជ្រើសរើសដោយសណ្ឋាគារPP មានឈ្មោះថា វ៉ាតា ដែលជាមជ្ឈត្តករដែលទទួលបានការគោរពជាអន្តរជាតិ។ ប៉ុន្តែអ្នកបានដឹងតាមរយៈការស្រាវជ្រាវឯកជនថា ក្មួយរបស់វ៉ាតា គឺជាបុគ្គលិករបស់ក្រុមហ៊ុនអាមេរិក ដែលមានភាគហ៊ុនចំនួន ១០% នៅក្នុងសណ្ឋាគារ PP នោះ។

- តើអ្នកចង់ដក វ៉ាតា ចេញពីមជ្ឈត្តករដែរឬទេ?
- តើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចដូចម្តេច?
- តើវាមានបញ្ហាដែរឬទេដែល មជ្ឈត្តករទាំងអស់ដែលត្រូវបានជ្រើសរើសដោយភាគី បានព្រមព្រៀងថាខ្លួននឹងរក្សាអព្យាក្រឹតភាព និងឯករាជ្យភាព?
- តើវានឹងមានបញ្ហាដែរឬទេ ប្រសិនបើក្មួយម្នាក់នោះរបស់ វ៉ាតា គឺជាអ្នកបោសសំអាតដែលមានប្រាក់ខែទាបទៅវិញ?
- តើវានឹងមានបញ្ហាដែរឬទេ ប្រសិនបើក្មួយម្នាក់នោះរបស់វ៉ាតា គឺជាអ្នកគ្រប់គ្រងដែលមានប្រាក់ខែខ្ពស់ និងមានភាគហ៊ុន នៅក្នុងក្រុមហ៊ុននោះ?

ខ. អ្នកគឺជាមជ្ឈត្តករទោលនៅក្នុងរឿងក្តីមួយដែលប្តឹងដោយពលរដ្ឋមួយក្រុម ប្រឆាំងនឹងក្រុមហ៊ុនគីមីមេគង្គ។ ពលរដ្ឋដែលរស់នៅជិតរោងចក្ររបស់ក្រុមហ៊ុនមេគង្គ ទាមទារថារោងចក្រកំពុងបញ្ចេញកាកសំណល់ដែលមានគ្រោះថ្នាក់ទៅក្នុងបរិយាកាសដែលបង្កឱ្យមានបញ្ហាផ្លូវដង្ហើមដល់ប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅក្បែរនោះ។ អ្នកមិនមែនជាអ្នករស់នៅជិតរោងចក្រនោះទេ ដូច្នេះអ្នកមិនជឿថាអ្នកមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍នៅក្នុងរឿងក្តីនេះឡើយ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងដំណាក់កាលចុងក្រោយនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ អ្នកបានដឹងពីឯកសារខ្លះថា ក្រុមហ៊ុនមេគង្គ អាចលុបបំបាត់ចោលទាំងស្រុងនូវការបំពុលខ្យល់អាកាស ដោយការបំពាក់ប្រព័ន្ធបញ្ចេញទឹកដែលនឹងនាំកាកសំណល់ទៅកាន់ទន្លេដែលនៅក្បែរនោះ។ លទ្ធផលគឺនឹងធ្វើឱ្យមានខ្យល់អាកាសបរិសុទ្ធ ប៉ុន្តែមានការបំពុលនៅក្នុងទន្លេ។

អ្នករស់នៅឯងខ្សែទឹកខាងក្រោមចម្ងាយប្រហែលម្ភៃគីឡូម៉ែត្រពីនោះ ហើយនៅលើច្រាំងទន្លេនោះតែម្តង។ អ្នកចង់ទៅស្ទូចត្រីនៅក្នុងទន្លេនៅចុងសប្តាហ៍។ អ្នកមានការព្រួយបារម្ភថា ប្រសិនបើប្រឆាំងនឹងក្រុមហ៊ុនមេគង្គ ពួកគេនឹងត្រូវបំពាក់ប្រព័ន្ធបញ្ចេញទឹក និងបំពុលទន្លេ។ គ្មានភាគីណាមួយបានលើកឡើងពីប្រព័ន្ធបញ្ចេញទឹកនៅក្នុងរឿងក្តីនេះឡើយ ហើយអ្នកសង្ស័យថា ប្រជាពលរដ្ឋថៃមទាំងមិនដឹងអំពីជម្រើសនេះទៀតផង។ អ្នកមិនអាចប្រាកដក្នុងចិត្តថា ក្រុមហ៊ុនមេគង្គនឹងបំពាក់ប្រព័ន្ធបញ្ចេញជាតិពុលទៅក្នុងទឹក ក្នុងករណីចាញ់មជ្ឈត្តការឡើយ ព្រោះពួកគេអាចមានជម្រើសផ្សេងទៀតដែលអ្នកមិនដឹង។ អ្នកក៏មាន អារម្មណ៍ដឹងថា ក្រុមហ៊ុនមេគង្គមានអំណះអំណាងការពារខ្លួនដ៏រឹងមាំ ហើយទោះបីជាអ្នកមិនព្រួយបារម្ភអំពីទន្លេក៏ដោយ អ្នកប្រហែលជានៅតែលម្អៀងទៅរកក្រុមហ៊ុនមេគង្គ ហើយប្រឆាំងនឹងប្រជាពលរដ្ឋដដែល។

មជ្ឈត្តការនោះបានធ្វើឡើងជាងប្រាំមួយខែទៅហើយ ភាគីវិវាទបានចំណាយអស់ប្រាក់យ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់រួចមកដែរ រួមទាំងប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រដែលរស់នៅក្បែរនោះ។ អ្នកមានការព្រួយបារម្ភថា ប្រសិនបើអ្នកដកខ្លួនចេញនៅពេលនេះ វានឹងធ្វើឱ្យមានការចំណាយបន្ថែមជាច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ចំពោះភាគីទាំងពីរ ដោយសារពួកគេនឹងត្រូវចាប់ផ្តើមចេញថ្លៃចំណាយបន្ថែម ជាពិសេសគឺក្នុងកម្រិតដែលប្រជាពលរដ្ឋដែលមិនមានលទ្ធភាពបង់បាន។

តើអ្នកត្រូវធ្វើអ្វី ?

- ប្រាប់ភាគីវិវាទថា អ្នកនឹងដកខ្លួនចេញដោយសារទំនាស់ផលប្រយោជន៍ដែលអាចមាន ហើយដែលអ្នកមិនអាចបញ្ជាក់បាន ?
- ប្រាប់ភាគីវិវាទថា អ្នកនឹងដកខ្លួនចេញដោយសារទំនាស់ផលប្រយោជន៍ដែលអាចមាន និង ពន្យល់អំពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍នោះ: មានប្រព័ន្ធបញ្ចេញទឹកចូលទន្លេដែលក្រុមហ៊ុនមេគង្គអាចបំពាក់ ប៉ុន្តែ វានឹងធ្វើឱ្យខូចដល់ទន្លេដែលអ្នកកំពុងរស់នៅតាមនោះ?
- ប្រាប់គូភាគីថា អ្នកមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ដោយពន្យល់អំពីទំនាស់នោះ ហើយរង់ចាំមើលថាតើភាគីនីមួយៗចង់ដកអ្នកចេញដែរឬទេ?
- មិននិយាយអ្វីទាំងអស់ ហើយកាត់ក្តីឱ្យក្រុមហ៊ុនមេគង្គឈ្នះ។ ថ្លៃចំណាយនៃការការដកខ្លួនចេញមានកម្រិតខ្ពស់ ហើយអ្នកជឿថាអ្នកអាចកាត់ក្តីគាំទ្រក្រុមហ៊ុនមេគង្គដោយស្មោះត្រង់ និងត្រឹមត្រូវ ដោយមិនគិតអំពីការព្រួយបារម្ភរបស់អ្នកអំពីទន្លេឡើយ។ តើហេតុអ្វីត្រូវបង្ខំឱ្យភាគីទាំងពីររ៉ាប់រងថ្លៃចំណាយបន្ថែមក្នុងការចាប់ផ្តើមធ្វើមជ្ឈត្តការឡើងវិញជាថ្មី ហើយមជ្ឈត្តករថ្មី ក៏ប្រហែលជានឹងសម្រេចដូចគ្នាដដែលនោះ?

ឆ. ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលកម្ពុជា

១. *យុត្តាធិការ*

ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលកម្ពុជា (Arbitration Council [AC]) ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៣ និងជាផ្នែកមួយនៃក្របខ័ណ្ឌ ADR សម្រាប់វិវាទការងារ។ មធ្យោបាយដ៏ងាយស្រួលជាងគេបំផុតក្នុងការយល់ថាតើ AC ចូលទៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនោះដែរឬទេ គឺត្រូវយល់អំពីជំហានរបស់វានីមួយៗជាមុនសិន។

ទីមួយ គូភាគីត្រូវមានវិវាទការងារ។ ប្រសិនបើវាជាវិវាទ *បុគ្គល* (មានពិភាក្សានៅខាងក្រោម) ភាគីនីមួយៗ អាចស្នើសុំធ្វើសន្ធានកម្មនៅក្រសួងការងារ (MOL)។[២៧២] នេះគឺជាដំណើរការស្ម័គ្រចិត្ត។ ប្រសិនបើគ្មានភាគីណាមួយ ចាប់អារម្មណ៍ក្នុងការផ្សះផ្សា/សន្ធានកម្មនៅក្រសួងការងារទេនោះ ភាគីនីមួយៗអាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការកម្ពុជា ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានោះ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្ដី ប្រសិនបើភាគីម្ខាងស្នើសុំសន្ធានកម្មនៅក្រសួងការងារ ភាគីម្ខាងទៀត ត្រូវតែមានវត្តមានចូលរួម។ ប្រសិនបើកិច្ចប្រឹងប្រែងនោះមិនធ្វើឱ្យមានដំណោះស្រាយទេនោះ ភាគីនីមួយៗអាចដាក់ ពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការកម្ពុជាក្នុងរយៈពេលពីរខែ។[២៧៣]

ប្រសិនបើវិវាទគឺជាវិវាទ *រួម* (មានពិភាក្សានៅខាងក្រោម) សន្ធានកម្មដោយក្រសួងការងារ គឺជាកាតព្វកិច្ច។[២៧៤] ប្រសិនបើកិច្ចប្រឹងប្រែងនោះមិនឈានដល់ដំណោះស្រាយទេ គូភាគីត្រូវចូលរួមធ្វើមជ្ឈត្តការនៅ AC ។[២៧៥] ដូច្នេះ AC មានយុត្តាធិការបើកសវនាការលើវិវាទការងាររួមបាន លុះត្រាតែការខំប្រឹងប្រែងធ្វើសន្ធានកម្មទៅលើវិវាទទាំងនោះ ដោយក្រសួងការងារបានបរាជ័យតែប៉ុណ្ណោះ។

តាមច្បាប់ ភាគីវិវាទ (និយោជក និងនិយោជិត) អាចយល់ព្រមចំពោះវិធីសាស្ត្រផ្សេងមួយក្នុងការដោះស្រាយ វិវាទនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួមរបស់ខ្លួន និងដែលអាចរំលង AC បាន។ ប៉ុន្តែ កិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួម ជាច្រើននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បច្ចុប្បន្ននេះចែងអំពីដំណើរដំណោះស្រាយវិវាទ ដែលមានរៀបរាប់នៅក្នុងកថាខណ្ឌ ខាងលើ។ ដំណើរការនេះមានកិត្តិសព្ទរឹងមាំផ្នែកយុត្តិធម៌ និងបានផ្ដល់នូវលទ្ធផលជាទីគាប់ប្រសើរ។ ដំណើរការនេះទទួល បានការនិយម ក៏ដោយសារតែ ទាំងដំណើរការផ្សះផ្សា ទាំងដំណើរកាត់ក្ដីដោយអជ្ញាកណ្ដាល គឺសុទ្ធតែមិនគិតថ្លៃ។

ក្រាហ្វិកខាងក្រោមនេះ បង្ហាញអំពីក្របខណ្ឌច្បាប់ជាមូលដ្ឋាន សម្រាប់វិវាទការងារៈ

---

[២៧២] **ច្បាប់ស្ដីពីការងារនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា**, មាត្រា ៣០០ - ៣០១ (ឆ្នាំ១៩៩៧) [តទៅនេះហៅកាត់ថា **ច្បាប់ការងារ**]។ ឈ្មោះពេញរបស់ក្រសួងអតីត គឺ "ក្រសួងសង្គមកិច្ច ការងារ បណ្ដុះបណ្ដាលវិជ្ជាជីវៈ និងយុវនីតិសម្បទា"។ ក្នុងឆ្នាំ២០០៤ ឈ្មោះនេះបានប្ដូរទៅជា "ក្រសួងការងារ និងបណ្ដុះបណ្ដាលវិជ្ជាជីវៈ"។ នៅក្នុងសៀវភៅនេះ ក្រសួងទទួលបន្ទុក ផ្នែកការងារត្រូវហៅកាត់ថា "ក្រសួងការងារ"។

[២៧៣] **ច្បាប់ការងារ** មាត្រា ៣០១។

[២៧៤] *ដូចមុន* មាត្រា ៣០៣។

[២៧៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៣០២ - ៣១៦ ។ *សូមមើលផងដែរ* **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៣១៧-០១ (ឆ្នាំ២០០១)។

ដ្យាក្រាមនៃវិវាទការងារ

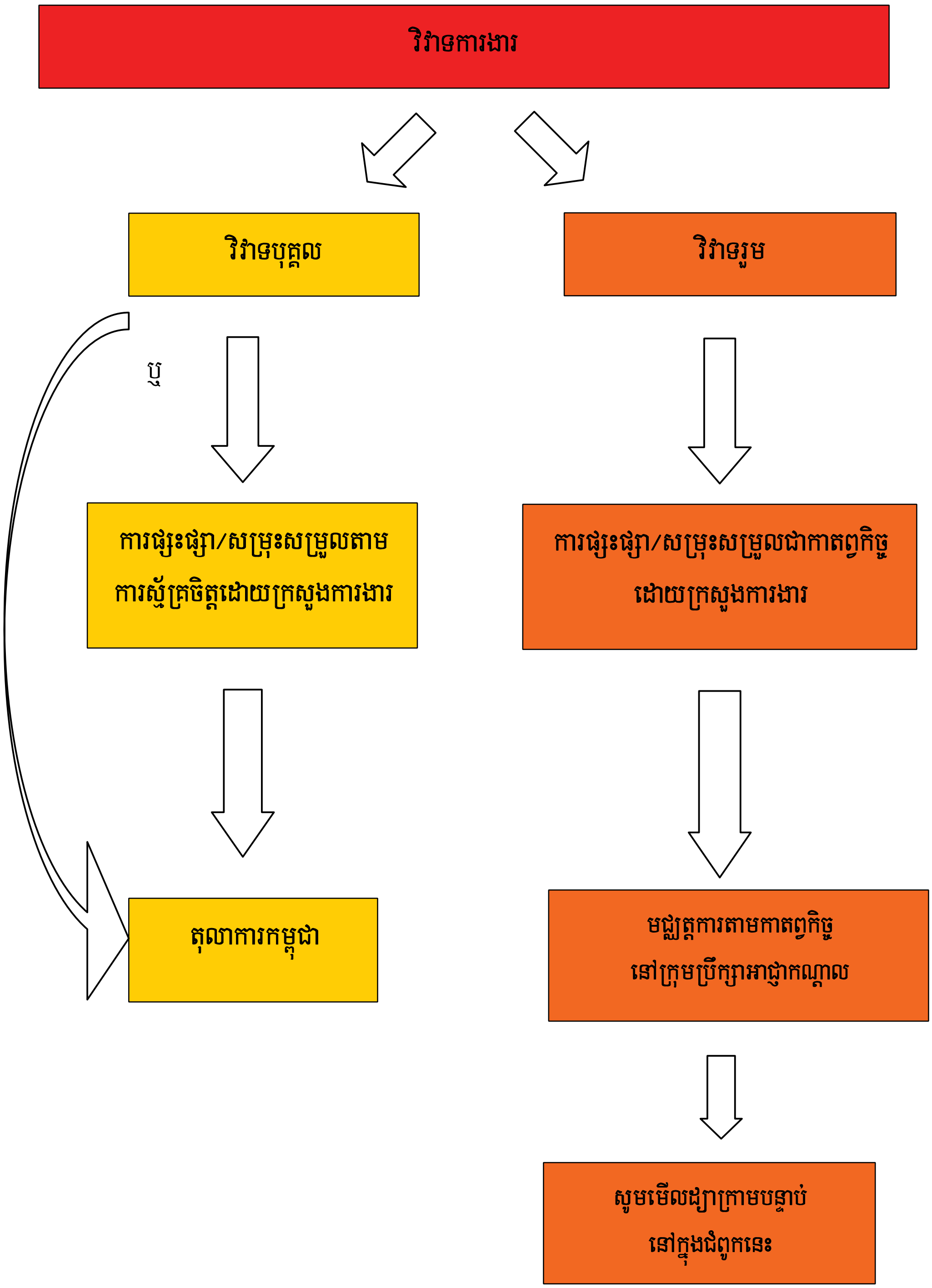

បញ្ហាចម្បងដែលត្រូវកំណត់គឺថា តើវិវាទនោះគឺជា "វិវាទបុគ្គល" ឬ "វិវាទរួម"។ ដូចដែលបានឃើញនៅក្នុងក្រាហ្វិកខាងលើ ដំណើរការសម្រាប់វិវាទបុគ្គលមានភាពខុសគ្នាពីវិវាទរួម។ មានតែវិវាទរួមប៉ុណ្ណោះដែលអាចយកទៅដោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្ដាលនៅ AC បាន។ មានតែវិវាទរួមប៉ុណ្ណោះ ដែលមានការផ្សះផ្សា/សម្រុះសម្រួលជាកាតព្វកិច្ចនៅក្រសួងការងារ។ ច្បាប់ស្ដីពីការងារកំណត់អំពីអ្វីដែលមានភាពចាំបាច់ ដើម្បីឱ្យវិវាទមួយត្រូវបានចាត់ទុកថាជាវិវាទ "រួម"។ លក្ខខណ្ឌទាំងបីខាងក្រោម ត្រូវតែបំពេញឱ្យបាន :

១. វិវាទគឺជាវិវាទរវាងនិយោជក និងក្រុមកម្មករនិយោជិត

២. កម្មវត្ថុនៃវិវាទទាក់ទងនឹងលក្ខខណ្ឌការងារ សិទ្ធិបង្កើត/ការទទួលស្គាល់អង្គការវិជ្ជាជីវៈ ឬ បញ្ហានៅក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងនិយោជក និងកម្មករនិយោជិត និង

៣. វិវាទអាចនាំឱ្យមានការរំខានដល់សហគ្រាស ឬគំរាមកំហែងដល់ស្ថិរភាពសង្គម។

សំណួរសិក្សា

តើវិវាទខាងក្រោមនេះ គ្រប់លក្ខណៈដើម្បីយកទៅដោះស្រាយនៅក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលដែរឬទេ ?

១. សាន ធ្វើការនៅសណ្ឋាគារព្រះច័ន្ទពេញវង់។ គាត់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាបានលួចទ្រព្យសម្បត្តិខ្លះរបស់សណ្ឋាគារ និងទទួលរងការដាក់ពិន័យ។ គាត់យល់ឃើញថា គាត់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយមិនត្រឹមត្រូវដោយសារគាត់កំពុងព្យាយាមរៀបចំបង្កើតសហជីពនៅក្នុងសណ្ឋាគារ។ សណ្ឋាគារនិយាយថា ការចោទប្រកាន់នេះមិនទាក់ទងនឹងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់គាត់ក្នុងការបង្កើតសហជីពនោះទេ។

២. សុជាតា ប្ដឹងរោងចក្រកាត់ដេរស្ដារ៍ថា ទឹកថ្នាំដែលប្រើជ្រលក់សម្លៀកបំពាក់ខ្លះ បំភាយក្លិនអាក្រក់ដែលនឹងធ្វើឱ្យពួកនាងមានជំងឺ។ នាងយល់ថាកម្មករផ្សេងទៀតក៏ប្រហែលជាយល់ឃើញដូចគ្នានេះដែរ ប៉ុន្តែពួកគេមិនហ៊ាននិយាយអ្វីទាំងអស់ ដោយសារខ្លាចបាត់បង់ការងាររបស់ខ្លួន ដូច្នេះ នាងគឺជាមនុស្សតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះដែលបានប្ដឹង។

៣. ធា និងមិត្តភក្តិផ្សេងទៀតជាច្រើន បានឈប់ធ្វើការនៅសណ្ឋាគារឃីង។ ពួកគេមានការងារល្អជាងនេះនៅកន្លែងផ្សេង។ ក្រោយពេលចាកចេញ ពួកគេប្ដឹងថា សណ្ឋាគារមិនព្រមប្រគល់ឱ្យពួកគេដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវចំណែកនៃប្រាក់ទឹកតែដែលបានមកពីអតិថិជន និងចង់ឱ្យក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលដោះស្រាយបញ្ហានេះ ទោះបីជាពួកគេលែងជាបុគ្គលិករបស់សណ្ឋាគារនោះទៀតក៏ដោយ។

២. *ដំណើរការរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអជ្ញាកណ្ដាល*

ដំណើការដោះស្រាយវិវាទរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល មានចែងនៅក្នុងវិធាននីតិវិធីរបស់ស្ថាប័ននេះ។[២៧៦] វិធាននេះស្រដៀងគ្នានឹងនីតិវិធីដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តការភាគច្រើនដែរ។ គូភាគីនីមួយៗជ្រើសរើសអាជ្ញាកណ្ដាលម្នាក់ពីបញ្ជីឈ្មោះអជ្ញាកណ្ដាល (ដែលមានបញ្ជីមួយសម្រាប់និយោជក និងបញ្ជីមួយទៀតសម្រាប់និយោជិត) ហើយអាជ្ញាកណ្ដាលទីបីនឹងត្រូវបានជ្រើសរើសដោយអាជ្ញាកណ្ដាលទាំងពីរដំបូង។[២៧៧] ទោះបីជាពួកគេត្រូវបានជ្រើសរើសឡើងដោយភាគីវិវាទក៏ដោយ ក៏អាជ្ញាកណ្ដាលទាំងពីរនាក់ដំបូងមានករណីយកិច្ចដូចគ្នានឹងអាជ្ញាកណ្ដាលទីបី ដែលតម្រូវឱ្យមានភាពមិនលម្អៀង។ មជ្ឈត្តការទាំងអស់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលត្រូវមាន "ក្រុមអាជ្ញាកណ្ដាល" ដែលមានសមាសភាពបីរូប។[២៧៨]

បន្ទាប់មក ក្រុមអាជ្ញាកណ្ដាលនោះ បានទទួលអំណាចឱ្យធ្វើសេចក្ដីសម្រេចតែលើបញ្ហាពីរប្រភេទតែប៉ុណ្ណោះ:

- បញ្ហាដែលបញ្ជាក់នៅក្នុងរបាយការណ៍មិនសះជា (ដែលដាក់ជូនដោយក្រសួងការងារ ក្នុងករណីដែលការផ្សះផ្សារបស់ក្រសួងត្រូវបរាជ័យ) និង
- បញ្ហាលេចចេញពីហេតុការណ៍ដែលកើតឡើងក្រោយរបាយការណ៍ និងដែលផ្ដល់ផលវិបាកផ្ទាល់ដល់វិវាទ។[២៧៩]

គួរកត់សម្គាល់ថា ក្រុមអាជ្ញាកណ្ដាលអាចបើកសវនាការជំនុំជម្រះអំពីអ្វីដែលខ្លួនហៅថា ទំនាស់"សិទ្ធិ" និងទំនាស់ "ផលប្រយោជន៍" ។ ទំនាស់សិទ្ធិគឺជាបញ្ហាបច្ចេកទេសច្បាប់ ដែលផ្អែកលើអនុសញ្ញារួម កិច្ចសន្យា ព្រមទាំងច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ទាក់ទងនឹងអត្ថប្រយោជន៍ ឬគោលនយោបាយដែលមិនផ្អែកលើច្បាប់ ឬកិច្ចសន្យា ឬសិទ្ធិស្របច្បាប់ដទៃទៀត។ ឧទាហរណ៍មួយគឺថា នៅពេលកម្មករស្នើសុំឡើងប្រាក់ខែ ដែលមិនត្រូវបានពិចារណានៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់ខ្លួន។ ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាលធ្វើសេចក្ដីសម្រេចអំពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍សមភាព និងយុត្តិធម៌ជាមូលដ្ឋាន។[២៨០]

---

[២៧៦] *សូមមើលជាទូទៅ* **វិធានស្ដីពីនីតិក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល,** *ឧបសម្ព័ន្ធនៃ* ប្រកាសក្រសួងការងារលេខ ៩៩ (ឆ្នាំ២០០៤) [តទៅនេះ ហៅកាត់ថា "វិធានក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល"]។ ដំបូងឡើយ វិធាននេះគឺជាឧបសម្ព័ន្ធនៃប្រកាសក្រសួងការងារលេខ ៣៣៨ (ឆ្នាំ២០០២) ហើយ បន្ទាប់មកត្រូវបានចេញឡើងវិញក្រោមប្រកាសក្រសួងការងារលេខ ៩៩។

[២៧៧] វិធានក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល ៣.១ - ៣.១៤។

[២៧៨] វិធានក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល ប្រើពាក្យអង់គ្លេសថា panel ដើម្បីសំដៅអាជ្ញាកណ្ដាលចំនួនបីរូប ដែលសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីណាមួយ។ ផ្ទុយមកវិញ ICC, AAA និងវិធាននៃ UNICTRAL សុទ្ធតែប្រើពាក្យថា tribunal ។ ច្បាប់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក៏ប្រើពាក្យ tribunal នេះដែរ។ ពាក្យទាំង ពីរនេះ អាចជំនួសគ្នាទៅវិញទៅមកបាន ហើយវាសំដៅដល់អង្គភាពតែមួយ - គឺក្រុមមជ្ឈត្តករដែលសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីមួយ។

[២៧៩] *សូមមើលឧទាហរណ៍ ករណីសណ្ឋាគារ Raffles Le Royal* (ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្ដាល លេខ២២/០៤)។

[២៨០] **ច្បាប់ការងារ** មាត្រា ៣១២(២)។

ការបែកដាច់ពីគ្នារវាងទំនាស់សិទ្ធិ និងទំនាស់ផលប្រយោជន៍នេះមានសារៈសំខាន់ណាស់។ តុលាការកម្ពុជា អាចអនុវត្តយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនលើទំនាស់សិទ្ធិ ប៉ុន្តែមិនអាចអនុវត្តលើទំនាស់ផលប្រយោជន៍បានឡើយ ដោយសារទំនាស់ផលប្រយោជន៍មិនទាក់ទងនឹងសិទ្ធិតាមផ្លូវច្បាប់ឡើយ។

ប្រការដែលថាក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលអាចជំនុំជម្រះ និងសម្រេចអំពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍ គឺជាប្រការដ៏សំខាន់ ដោយសារតែការធ្វើដូច្នេះអាចជួយដោះស្រាយបញ្ហាទាំងអស់រវាងភាគីវិវាទ មិនមែនត្រឹមតែបញ្ហាបច្ចេកទេស ឬច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ។

សំណួរសិក្សា

តើទំនាស់ខាងក្រោមនេះ គឺជាទំនាស់ "សិទ្ធិ" ឬ "ផលប្រយោជន៍" ?

- និយោជិតចាស់ៗនៅរោងចក្រកាត់ដេរមួយ ចង់ស្នើសុំប្រាក់បន្ថែមសម្រាប់អតីតភាពការងារ ឱ្យដូចគ្នានឹងនិយោជិតចាស់ ដែលទទួលបាននៅក្នុងរោងចក្រផ្សេងទៀត។
- កម្មករនៅសណ្ឋាគារធំមួយ ស្នើសុំប្រាក់បន្ថែមម៉ោងស្មើនឹង ១,៥ ដងនៃប្រាក់ខែធម្មតា។
- កម្មករស្នើសុំប្រាក់រង្វាន់ជាស្តង់ដារក្នុងឱកាសចូលឆ្នាំខ្មែរ។
- កម្មកររោងចក្រគំរាមធ្វើកូដកម្ម ដោយសារមានការបៀតបៀនពីភ្នាក់ងាររបស់ថ្នាក់គ្រប់គ្រង។
- កម្មករជាស្ត្រីនៅក្នុងសណ្ឋាគារមួយ តវ៉ាថាថ្នាក់គ្រប់គ្រងមានរើសអើងប្រឆាំងនឹងពួកខ្លួន ទាក់ទងនឹងការដំឡើងដំណែង។
- កម្មករនៅក្នុងរោងចក្រគីមីមួយ ត្អូញត្អែរអំពីការឈឺក្បាល និងបញ្ហាសុខភាពផ្សេងទៀត ដែលពួកគេជឿថាបណ្តាលមកពីការប្រឈមនឹងសារធាតុគីមីដែលមានគ្រោះថ្នាក់នៅក្នុងរោងចក្រ។

ក្រោយពេលដែលយុត្តាធិការត្រូវបានបង្កើតឡើង ហើយក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលត្រូវបានជ្រើសរើសរួច ក្រុមអាជ្ញា-កណ្តាលនោះត្រូវតែចាប់បើកសវនាការ។[២៨១] នៅក្នុងសវនាការនេះ ភាគីវិវាទអាចតំណាងដោយមេធាវី ឬបុគ្គលផ្សេងទៀត។[២៨២] ដំណើរការកាត់ក្តីគឺធ្វើឡើងជាភាសាខ្មែរ ប៉ុន្តែភាគីម្ខាងអាចជ្រើសរើសនិយាយភាសាផ្សេងទៀតបានប្រសិនបើមានអ្នកបកប្រែម្នាក់អាចធ្វើការបកប្រែដោយត្រឹមត្រូវមកជាភាសាខ្មែរ។[២៨៣] ដំណើរការកាត់ក្តីគឺធ្វើឡើងជាឯកជន។[២៨៤]

គូភាគីអាចផ្តល់ឯកសារ និងភស្តុតាងផ្សេងទៀតឱ្យក្រុមអាជ្ញាកណ្តាល។ ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលក៏អាចតម្រូវឱ្យភាគីណាមួយផ្តល់ភស្តុតាងជាក់លាក់មួយចំនួន ដូចជាឯកសារជាដើម។ ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលក៏អាចស្នើសុំភស្តុតាងពីអ្នកជំនាញផងដែរ។[២៨៥] ជាចុងក្រោយ ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាល និងភាគីវិវាទអាចសាកសួរសាក្សីនៅក្នុងសវនាការ។[២៨៦]

---

[២៨១] **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ១៨ (ឆ្នាំ២០០៤)។

[២៨២] *ដូចមុន* មាត្រា ១៩។

[២៨៣] *ដូចមុន* មាត្រា ២៣។

[២៨៤] *ដូចមុន* មាត្រា ២៩។

[២៨៥] *ដូចមុន* មាត្រា ២៤។

ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលក៏អាចធ្វើការការខិតខំប្រឹងប្រែងសម្រុះសម្រួលរវាងភាគីវិវាទផងដែរ ។[287] ប្រសិនបើការសម្រុះសម្រួលនោះបានជោគជ័យ គូភាគីអាចព្រមព្រៀងធ្វើកិច្ចសន្យាស្រុះស្រួលមួយ ជាផ្នែកមួយនៃសេចក្តីបង្គាប់ស្រុះស្រួល ដែលមានអំណាចដូចគ្នានឹងសេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលនោះដែរ ។[288]

នៅក្នុងកំឡុងពេលដែលក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលធ្វើដំណើរការកាត់ក្តី ភាគីវិវាទត្រូវចៀសវាងការធ្វើកូដកម្ម ឬការបិទសកម្មភាព ឬអំពើផ្សេងៗទៀតដែលអាចធ្វើឱ្យស្ថានភាពរវាងគូភាគីកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរថែមទៀតឡើយ ។[289] នៅពេលចាប់ផ្តើម គូភាគីក៏អាចព្រមព្រៀងផ្លាស់ប្តូរដំណើរការ ដើម្បី ឱ្យដំណើរការនេះគឺជាដំណោះស្រាយមជ្ឈត្តការដែល *ភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ជំនួសឱ្យលក្ខណៈ *មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ជាធម្មតា របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ។ ភាគីទាំងអស់ ត្រូវយល់ព្រមជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដើម្បីឱ្យការផ្លាស់ប្តូរនេះអាចធ្វើទៅបាន ។[290]

៣. *សេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល*

ក្រោយពេលសវនាការ ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលត្រូវចេញសេចក្តីបង្គាប់មួយ ។ សេចក្តីបង្គាប់គឺជាសេចក្តីសម្រេចជាលាយលក្ខណ៍អក្សរចុងក្រោយរបស់ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាល ។ សេចក្តីបង្គាប់ត្រូវប្រកាសជាសាធារណៈ និងបញ្ជាក់អំពីសេចក្តីសង្ខេបនៃនីតិវិធី ការពិពណ៌នាអំពីការប្តឹងទាមទារ និងមូលហេតុសម្រាប់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ។[291] លើកលែងតែភាគីទាំងពីរយល់ព្រមចំពោះការពន្យារពេល ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលត្រូវធ្វើការជំនុំជម្រះរឿងក្តី និងចេញសេចក្តីបង្គាប់ក្នុងរយៈពេល១៥ថ្ងៃ ក្រោយពេលវិវាទនោះត្រូវបានបញ្ជូនមកពីក្រសួងការងារ ។[292] ច្បាប់បានផ្តល់ដល់ក្រុមអាជ្ញាកណ្តាលរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល នូវអំណាចក្នុងការចេញសេចក្តីបង្គាប់ឱ្យមាន "*សំណង ឬការតម្រូវផ្នែករដ្ឋប្បវេណីដែលខ្លួនយល់ថាត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌*" រួមមានៈ

- សេចក្តីបង្គាប់ឱ្យទទួលនិយោជិតដែលត្រូវបានបញ្ឈប់ឱ្យចូលធ្វើការវិញ
- សេចក្តីបង្គាប់ឱ្យបើកប្រាក់ខែសម្រាប់ការងារដែលបានធ្វើ
- សេចក្តីបង្គាប់ឱ្យបញ្ឈប់សកម្មភាពកម្មករ (ដូចជា កូដកម្ម ជាដើម)
- សេចក្តីបង្គាប់ឱ្យបញ្ឈប់សកម្មភាពខុសច្បាប់ ឬសកម្មភាពដែលត្រូវហាមឃាត់
- សេចក្តីបង្គាប់ឱ្យបញ្ចុះតម្លៃ
- សេចក្តីបង្គាប់ដែលទាក់ទងនឹងការព្រមព្រៀងគ្នារវាងគូភាគី និង

---

[286] *ដូចមុន* មាត្រា ២៦ ។

[287] *ដូចមុន* មាត្រា ៣០ ។

[288] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៤(ច) ។

[289] **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៣៣៨ មាត្រា ២០ (ឆ្នាំ២០០២) ។

[290] *សូមមើល* **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ៤២ ។

[291] *ដូចមុន* មាត្រា ៣៨ ។

[292] **ច្បាប់ការងារ** មាត្រា ៣១៣ ។ **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ៥៩ ។

- ការបង្កើតលក្ខខណ្ឌសម្រាប់កិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួម។[២៩៣]

ប្រសិនបើគូភាគីបានព្រមព្រៀងធ្វើដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាល*ដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ឬប្រសិនបើកិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួមរបស់ពួកគេ តម្រូវឱ្យមានដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាល*ដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* សេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលនឹងអាចដាក់ឱ្យអនុវត្តភ្លាមៗបាន។[២៩៤] ប៉ុន្តែនៅក្នុងគ្រប់ករណីផ្សេងទៀត (ហើយច្រើនតែជាករណីទូទៅសម្រាប់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកនណ្តាល) សេចក្តីបង្គាប់អាជ្ញាកណ្តាលដែលចេញដោយក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល គឺ*មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច* ទេ។ នេះមានន័យថា ភាគីនីមួយៗអាចដាក់បណ្តឹងជំទាស់ទៅលេខាធិការដ្ឋានរបស់ក្រុមប្រឹក្សានេះក្នុងរយៈពេលប្រាំបីថ្ងៃក្រោយថ្ងៃចេញសេចក្តីបង្គាប់។ ការដាក់បណ្តឹងជំទាស់ ធ្វើឱ្យសេចក្តីបង្គាប់មិនអាចអនុវត្តបានឡើយ។[២៩៥] នៅត្រង់ចំណុចនេះ ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការបន្តធ្វើបណ្តឹងផ្សេងទៀត ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួន រួមទាំងការដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការកម្ពុជា (ក្នុងករណីដែលជាទំនាស់សិទ្ធិ) ឬធ្វើសកម្មភាពកម្មករដូចជាកូដកម្ម ឬបិទសកម្មភាពជាដើម (ក្នុងករណីដែលជាទំនាស់សិទ្ធិ ឬទំនាស់ផលប្រយោជន៍)។ ប្រព័ន្ធច្បាប់តម្រូវឱ្យភាគីវិវាទធ្វើដំណើរតាមរយៈជំហានផ្សេងៗនៃ ADR ដូចជាសន្ទានកម្មនៅក្រសួងការងារ និងដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាលរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល មុនពេលពួកគេ អាចចាត់វិធានការធ្ងន់ដូចជាកូដកម្មជាដើម។

ដំណើរការ*មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច*នេះ តែងតែនាំឱ្យមានសេចក្តីបង្គាប់ ដែលភាគីវិវាទយល់ព្រមទទួលយក។ ទោះបីជាពួកគេដាក់បណ្តឹងទាស់ក៏ដោយ សេចក្តីបង្គាប់គឺជាឯកសារព័ត៌មានដ៏មានប្រយោជន៍បំផុត សម្រាប់ឱ្យភាគីវិវាទពិចារណានៅក្នុងវិវាទរបស់ខ្លួន។ សេចក្តីបង្គាប់នេះប្រាប់ពួកគេអំពីអ្វីដែលទំនងជានឹងកើតឡើង ប្រសិនបើពួកគេបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការកម្ពុជា។ សំខាន់បំផុត សេចក្តីបង្គាប់នេះជួយលើកទឹកចិត្តឱ្យភាគីវិវាទដោះស្រាយរឿងក្តីជាលក្ខណៈឯកជន ទោះបីជាភាគីម្ខាងដាក់បណ្តឹងទាស់ និងធ្វើឱ្យសេចក្តីបង្គាប់មិនអាចអនុវត្តបានក៏ដោយ។

ប្រសិនបើគ្មានភាគីណាមួយដាក់បណ្តឹងទាស់ ក្នុងរយៈពេលប្រាំបីថ្ងៃទេនោះ សេចក្តីបង្គាប់នឹងចូលជាស្ថាពរ ហើយអាចអនុវត្តបាន។[២៩៦] ប្រសិនបើសេចក្តីបង្គាប់ក្លាយជាស្ថាពរ ហើយភាគីម្ខាងបដិសេធមិនគោរពតាមសេចក្តីបង្គាប់នេះ ភាគីម្ខាងទៀតអាចអាចដាក់ពាក្យប្តឹងទៅកាន់តុលាការកម្ពុជាដើម្បីស្នើសុំការអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់នោះ។ តាមច្បាប់ តុលាការកម្ពុជាត្រូវអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ឱ្យដូចសេចក្តីបង្គាប់របស់តុលាការដែរ លើកលែងតែសេចក្តីបង្គាប់នេះមានភាពមិនត្រឹមត្រូវដោយសារមានភាពមិនប្រក្រតីគួរឱ្យកត់សម្គាល់ផ្នែកនីតិវិធី ឬដោយសារតែក្រុមប្រឹក្សាអជ្ញាកណ្តាល ចេញសេចក្តីបង្គាប់ដែលហួសពីសិទ្ធិអំណាចផ្លូវច្បាប់របស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ។[២៩៧]

ផ្នែកណាមួយនៃសេចក្តីបង្គាប់របស់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ដែលទាក់ទងនឹងទំនាស់ផលប្រយោជន៍មានឋានៈជាកិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួម ដែលមិនអាចកែប្រែបានសម្រាប់រយៈពេលមួយឆ្នាំ។[២៩៨]

---

[២៩៣] **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ៣៤។

[២៩៤] *ដូចមុន* មាត្រា ៤២។

[២៩៥] *ដូចមុន* មាត្រា ៤០។

[២៩៦] **ច្បាប់ការងារ** មាត្រា ៣១៣ - ៣១៤ ។ **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ៤០ - ៤១។

[២៩៧] **ប្រកាសក្រសួងការងារ** លេខ ៩៩ មាត្រា ៤៧។

[២៩៨] *ដូចមុន* មាត្រា ៤៣ - ៤៤។

ដ្យាក្រាមខាងក្រោមនេះ បង្ហាញពីរបបអនុវត្តន៍សម្រាប់វិវាទការងាររួមៈ

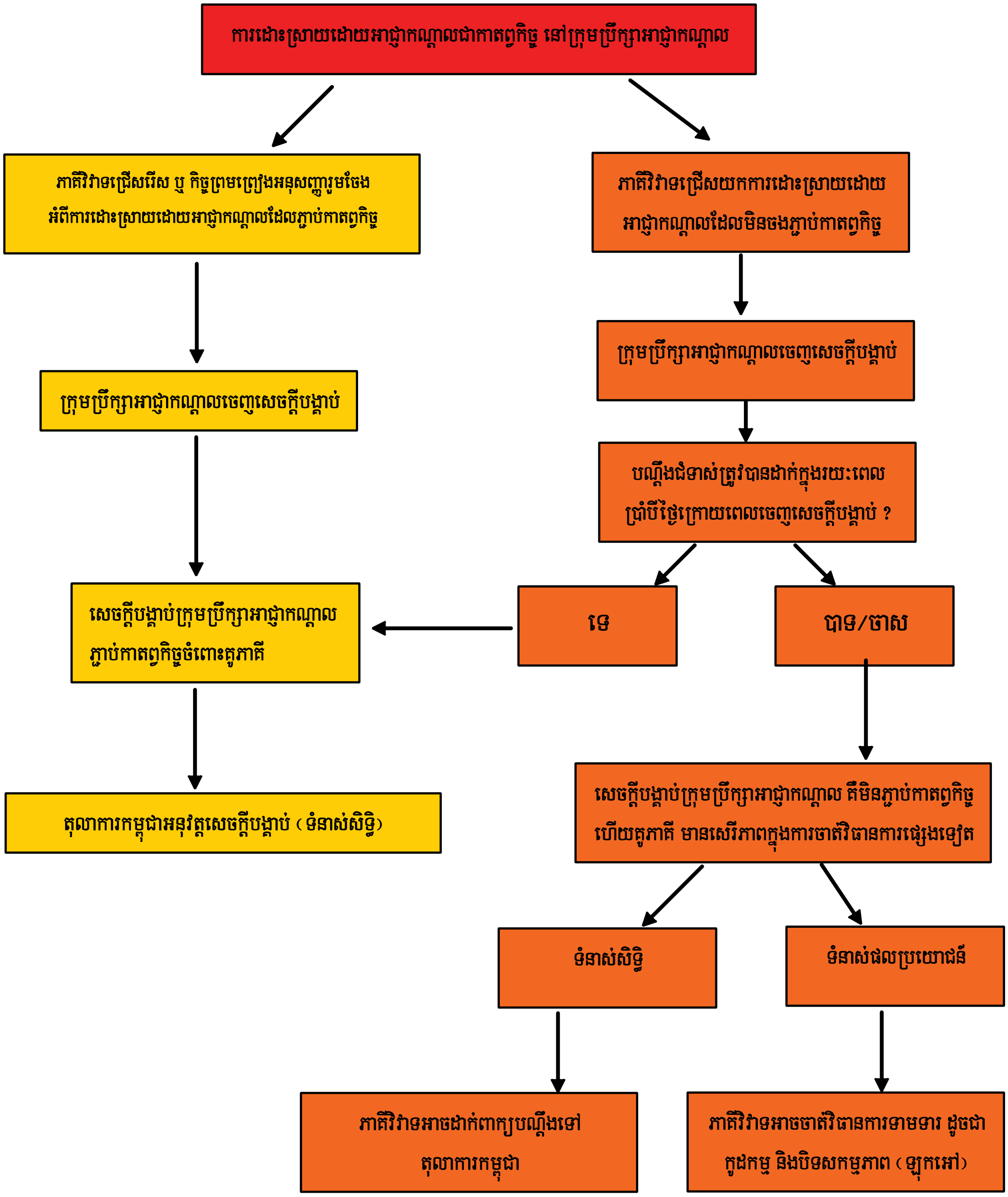

លំហាត់រឿងក្តីមជ្ឈត្តការ: ការបៀតបៀននៅកន្លែងធ្វើការ

អ្នកគឺជាមេធាវីរបស់ លី លីង។ នាងបានប្រាប់អ្នកអំពីរឿងរ៉ាវដូចតទៅ: នាងធ្វើការនៅការិយាល័យមួយនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ដែលផលិត និងលក់ផលិតផលក្រដាសឱ្យក្រុមហ៊ុនផ្សេងៗ។ នាងត្រូវបានទទួលឱ្យធ្វើការដោយលោក ស៊ូ ភេន នាយកចាត់ការទូទៅ។ ដំបូង នាងគឺជាអ្នកទទួលភ្ញៀវ ប៉ុន្តែទីបំផុត នាងត្រូវបានដំឡើងតំណែងជាអ្នកលក់ ដោយសារការខិតខំធ្វើការរបស់នាង។

លោក ភេន បានជួយបង្រៀនបច្ចេកទេសលក់ដល់ លីង ដោយសារនាងគ្មានបទពិសោធន៍ផ្នែកលក់ទេ។ គាត់តែងតែធ្វើការរហូតដល់ល្ងាចជាមួយនាង ហើយនាងបានចាត់ទុកគាត់ជាមិត្តរបស់នាង។ នាងបានក្លាយជាបុគ្គលិកដ៏ពូកែម្នាក់ ហើយលក់ផលិតផលបានច្រើនជាងអ្នកលក់ផ្សេងទៀត។

យប់មួយនៅការិយាល័យ លោក ភេន បានធ្វើឱ្យនាងភ្ញាក់ផ្អើល ដោយបានប្រាប់នាងថា គាត់ស្រឡាញ់នាង។ គាត់ចង់ឱ្យនាងត្រឡប់ទៅផ្ទះរបស់គាត់ និងនៅជាមួយគាត់។ លីង បដិសេធនឹងសម្ដីនេះ ដោយប្រាប់គាត់ថា នាងមានសង្សាររួចហើយ និងថានាងគ្រាន់តែជាមិត្តភក្តិរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ គ្មានអ្វីលើសពីនេះទេ។ម្យ៉ាងទៀត លោក ភេន ក៏មានប្រពន្ធរួចហើយដែរ។

នៅថ្ងៃបន្ទាប់នៅកន្លែងធ្វើការ លោក ភេន បានប្រកាសថា គាត់បានបង្កើតមុខតំណែងថ្មីមួយ គឺ "ប្រធានផ្នែកលក់" ។ មុខតំណែងនេះគឺជាការដំឡើងតំណែងដ៏ធំ និង ផ្ដល់ប្រាក់បៀវត្សរ៍ទ្វេមួយជាពីរនៃប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់អ្នកលក់ទូទៅ ។ តាមធម្មតា លីង បានគិតថានាងនឹងទទួលមុខតំណែងនេះ។ នៅល្ងាចថ្ងៃនោះ លោក ភេន បានសួរទៅ លីង ថាតើនាងនឹងពិចារណាសម្ដីរបស់គាត់ឡើងវិញដែរឬទេ។ គាត់បាននិយាយថា គាត់នឹងឱ្យនាងធ្វើជាប្រធានផ្នែកលក់ ប្រសិនបើនាងយល់ព្រមធ្វើជាសង្សាររបស់គាត់។ បន្ទាប់មក គាត់បានព្យាយាមថើបនាង ប៉ុន្តែនាងបានច្រានគាត់ចេញ ដោយនិយាយថា "ទេ អរគុណ" ។

នៅថ្ងៃបន្ទាប់ លោក ភេន បានប្រកាសថា ស៊ុយ អាន ដែលជាអ្នកលក់ម្នាក់ទៀត ដែលមានអត្រាលក់ តិចជាង លីង យ៉ាងច្រើន ត្រូវបានដំឡើងតំណែងជាប្រធានផ្នែកលក់។ លីង ខឹងខ្លាំងណាស់។ ការលក់របស់លីង ជារៀងរាល់ខែតែងតែឈានដល់ចំណុចកំពូលនៅក្នុងឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ តើលោក ភេន អាចមើលរំលងនាង ដោយជ្រើសរើសយក អាន បានយ៉ាងដូចម្ដេច ?

មួយសប្ដាហ៍ក្រោយមក លីង មកធ្វើការយឺត ៣០ នាទី ដោយសារស្ទះចរាចរណ៍។ ទោះបីជាបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ក្រុមហ៊ុនតម្រូវឱ្យបុគ្គលិកទាំងអស់ចាប់ផ្ដើមធ្វើការនៅម៉ោង ៨:០០ ព្រឹកក៏ដោយ ក៏វាគឺជារឿងទូទៅសម្រាប់បុគ្គលិកទាំងអស់ដែលត្រូវមានការយឺតយ៉ាវម្ដងម្កាល ដោយសារបញ្ហាចរាចរណ៍ ឬបញ្ហាផ្សេងទៀត។ បុគ្គលិកមកយឺតនឹងនៅបន្ថែមម៉ោង ឬធ្វើការនៅម៉ោងអាហារថ្ងៃត្រង់ ដើម្បីទូទាត់ម៉ោងដែលយឺត។ នៅពេល លីង ដើរចូលក្នុងការិយាល័យ លោក ភេន បានប្រាប់នាងថា នាងត្រូវបានបញ្ឈប់ពីការងារដោយសារនាងបានរំលោភគោលនយោបាយស្ដីពីម៉ោងធ្វើការរបស់ក្រុមហ៊ុន។ ភ្លាមៗនោះ នាងត្រូវបានគេនាំចេញក្រៅក្រុមហ៊ុន។

លីង គ្មានគ្រួសារនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញទេ ហើយមានការព្រួយបារម្ភអំពីប្រាក់កាស។ នាងមិនអាចរកការងារល្អដូចនេះពីក្រុមហ៊ុនផ្សេងទៀតឡើយ ប្រសិនបើគ្មានលិខិតបញ្ជាក់ការងារពីលោក ភេន ទេនោះ ដែលហាក់ដូចជាពិបាក

ទទួលបានណាស់នៅពេលនេះ។ នាងគិតថា រឿងរ៉ាវរបស់នាងនឹងមានភាពអាម៉ាសណាស់សម្រាប់លោក ភេន និង ក្រុមហ៊ុន ប្រសិនបើរឿងនេះត្រូវបានដឹងជាសាធារណៈ។ ក្នុងពេលដែលអ្នកធ្វើការស៊ើបអង្កេត អ្នកបានរកឃើញថា អតីតបុគ្គលិកផ្សេងទៀតចំនួនបីនាក់ មានរឿងរ៉ាវស្រដៀងគ្នាអំពីលោក ភេន មុនពេលពួកគេត្រូវបានបញ្ឈប់ពីការងារ ដោយសារមូលហេតុបច្ចេកទេសដូចជា ការមកយឺតជាដើម។ ហើយមានភស្តុតាងបង្ហាញថា លោក ភេន ប្រហែលជាបានបង្ខំ ស៊ុយ អាន ឱ្យធ្វើជាសង្សាររបស់ខ្លួនជាថ្នូរនឹងការដំឡើងតំណែងរបស់នាង។ លីង ក៏បានដឹងផងដែរថា អ្នកលក់ជាស្ត្រីផ្សេងទៀតមួយចំនួន ក៏ត្រូវបានលោក ភេន សុំស្រឡាញ់ដែរ។

- ដោយសន្មត់ថា និយោជិតគឺជាសមាជិកសហជីព ហើយ សហជីពមានកិច្ចព្រមព្រៀងអនុសញ្ញារួមដែលចែងអំពីដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាលចំពោះវិវាទរួម នៅក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល តើក្រុមប្រឹក្សានេះមានយុត្តាធិការក្នុងការជំនុំជម្រះករណីពិសេសនេះដែរឬទេ ? ហេតុអ្វី ?
- ដោយសន្មត់ថា ករណីនេះបានដាក់ជូនក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ក្នុងនាមជាមេធាវីឱ្យនិយោជិត តើអ្នកស្នើឱ្យដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាលនោះត្រូវភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ឬ មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ? ហេតុអ្វី ?
- ដោយសន្មត់ថា អ្នកគឺជាតំណាងឱ្យ *និយោជក* នៅក្នុងករណីនេះ តើអ្នកស្នើឱ្យដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាល ត្រូវភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ឬមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច? ហេតុអ្វី ?
- ដោយពិចារណាអំពីផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរនៅក្នុងករណីនេះ តើដំណោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាលដែលចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច មានគុណសម្បត្តិ និង គុណវិបត្តិអ្វីខ្លះ បើធៀបនឹងដំណើរការកាត់ក្តីនៅតុលាការ ? ឬ តើគ្មានភាពខុសគ្នាទេឬ ?
- តើក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល *អាច* ចេញសេចក្តីបង្គាប់ដូចម្តេចចំពោះនិយោជិត នៅក្នុងករណីនេះ?
- តើក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល *ត្រូវ* ចេញសេចក្តីបង្គាប់ដូចម្តេចចំពោះនិយោជិត នៅក្នុងករណីនេះ? ហេតុអ្វី? តើព័ត៌មានបន្ថែមអ្វីខ្លះដែលនឹងជួយអ្នកក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ?
- ប្រសិនបើ បន្ទាប់ពីដោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាលដែលមិនចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចរួចមក ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលបង្គាប់ឱ្យបុគ្គលិក នីមួយៗដែលត្រូវបានបញ្ឈប់ពីការងារចូលធ្វើការវិញ ហើយបើកប្រាក់ខែសម្រាប់រយៈពេលមិនធ្វើការ តើអ្នកនឹងស្នើថា ពួកគេគួរ

  ១) ដាក់បណ្តឹងជំទាស់ ឬ

  ២) យល់ព្រមទទួលយកសេចក្តីបង្គាប់ ឬ

  ៣) ព្យាយាមធ្វើការចរចារកដំណោះស្រាយប្រសើរជាងនេះ និងប្រសិនបើបរាជ័យទើបដាក់បណ្តឹងជំទាស់ ឬ

  ៤) ព្យាយាមធ្វើការចរចា រកដំណោះស្រាយប្រសើរជាងនេះ ហើយប្រសិនបើបរាជ័យយល់ព្រមទទួលយក សេចក្តីបង្គាប់ឬ ? ហេតុអ្វី ?

ជំពូកទី៥: សន្និដ្ឋាន

ដូចបានបង្ហាញជូនជាភ័ស្តុតាងនៅក្នុងជំពូកនានានៃសៀវភៅនេះ វិវាទអាចត្រូវបានដោះស្រាយតាមវិធីសាស្រ្តជាច្រើនផ្សេងៗគ្នា។ សៀវភៅនេះផ្តោតលើជម្រើសចម្បងៗចំនួនបី ជំនួសឱ្យដំណោះស្រាយវិវាទតាមប្រព័ន្ធតុលាការគឺៈ ការចរចា សន្ទានកម្ម និងមជ្ឈត្តការ។ ដំណើរការនីមួយៗត្រូវបានពន្យល់លម្អិត នៅក្នុងជំពូកនីមួយៗដាច់ដោយឡែកពីគ្នា។ ក្នុងជំពូកនេះ យើងធ្វើការប្រៀបធៀបដោយសង្ខេបនូវដំណើរការទាំងបី ដើម្បីឱ្យអ្នកអានធ្វើការសម្រេចចិត្តថាតើដំណើរការមួយណាដែលសមស្របបំផុតចំពោះវិវាទជាក់លាក់ណាមួយ។ រូបភាពខាងក្រោមនេះផ្តល់នូវការប្រៀបធៀបជាមូលដ្ឋាន លើទម្រង់ទាំងបីនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងបណ្តឹងទៅតុលាការដែលមានពីមុនមកៈ

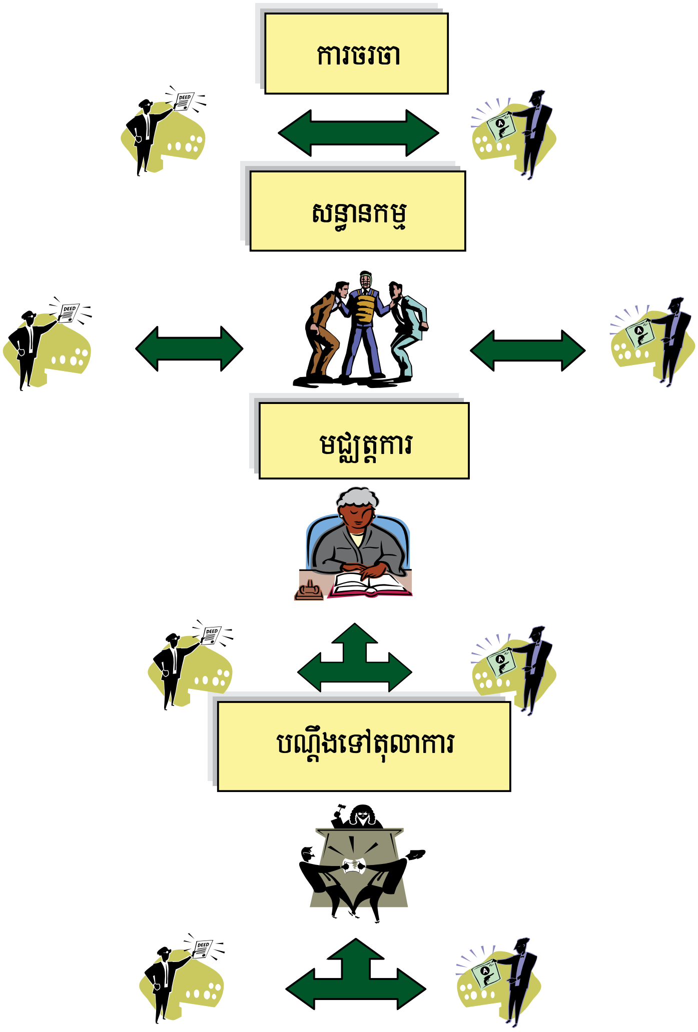

ក. ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយប្រើប្រាស់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរួម

វិធីមួយដើម្បីធ្វើការប្រៀបធៀបទម្រង់ផ្សេងៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គឺត្រូវស្វែងយល់ថាតើទម្រង់ទាំងនេះខុសគ្នារបៀបណា ដោយផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទូទៅបំផុត :

- ការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគី
- បែបបទ
- ល្បឿន
- ភាពជាឯកជន
- ការចំណាយ

ក្រាហ្វិចខាងក្រោមនេះប្រៀបធៀបបច្ចេកទេសដោះស្រាយវិវាទផ្សេងៗ ដោយផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរួមទាំងនេះ :

ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរួម

ការធ្វើមិនដឹងមិនឮចំពោះបញ្ហា/ មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់	ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង	ការចរចា	សន្ទានកម្ម	មជ្ឈត្តការ	បណ្តឹងទៅតុលាការ
ការសម្រេចជា ឯកជនដែលធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទ	ការសម្រេចជាឯកជនដែលធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទ	ការសម្រេចជាឯកជនដែលធ្វើឡើងដោយភាគីទាំងពីរ	ការសម្រេចពាក់កណ្តាលឯកជនដែលធ្វើឡើងដោយភាគីទាំងពីរ	ការសម្រេចពាក់កណ្តាលឯកជនដែលធ្វើឡើងដោយភាគីទីបី	ការសម្រេចជាសាធារណៈដែលធ្វើឡើងដោយភាគីទីបី

លទ្ធភាពគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីកាន់តែច្រើន	លទ្ធភាពគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីកាន់តែតិច
មិនសូវមានលក្ខណៈផ្លូវការ	កាន់តែមានលក្ខណៈផ្លូវការ
ដំណើរការឆាប់រហ័ស	ដំណើរការយឺតយ៉ាវ
ភាពជាឯកជនកាន់តែច្រើន	ភាពជាឯកជនកាន់តែតិច
ចំណាយកាន់តែតិច	ចំណាយកាន់តែច្រើន

ដូចយើងបានឃើញស្រាប់ហើយ ទម្រង់ទាំងអស់នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការផ្តល់ដល់ភាគីវិវាទនូវលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងលើដំណើរការច្រើនជាងការប្តឹងទៅតុលាការដែលមានពីមុនមក។ ប៉ុន្តែទម្រង់មួយចំនួននៃ ដំណោះ-ស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដូចជាមជ្ឈត្តការជាដើម នៅតែទាមទារឱ្យគូរភាគីលះបង់យ៉ាងច្រើននូវ លទ្ធភាពនៃការគ្រប់គ្រងលើដំណើរការដោះស្រាយវិវាទ។ ទម្រង់នានានៅខាងឆ្វេងបង្ហាញនូវកម្រិតខ្ពស់បំផុតនៃលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងរបស់ភាគីលើដំណើរការ។ រីឯទម្រង់នៅខាងស្តាំវិញ មានទំនោរទៅរកលក្ខណៈផ្លូវការជាងគេបំផុត និងជាដំណោះស្រាយវិវាទដែលយឺតជាងគេបំផុត ។ ទម្រង់ពីរនៅខាងឆ្វេងបំផុតពោលគឺ ការមិនអើពើនឹងបញ្ហា និងការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯងផ្តល់ដល់ភាគីនូវការគ្រប់គ្រងច្រើនជាងគេបំផុតដល់ភាគីវិវាទ ហើយវាក៏ជាទំរង់នៃ ដំណោះស្រាយវិវាទដែលលឿននិងចំណាយតិចបំផុតផងដែរ ។

ខ. ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយផ្អែកលើភាពបត់បែននៃលទ្ធផល

ទម្រង់មួយចំនួននៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ មានលក្ខណៈបត់បែនជាងទម្រង់ផ្សេងទៀត ដោយសារវានាំមកនូវដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក។

ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-ភាពបត់បែននៃលទ្ធផល

សន្ទានកម្ម	ការចរចា	ដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង	មជ្ឈត្តការ	បណ្ដឹងទៅតុលាការ	ការធ្វើមិនដឹងមិនឮចំពោះបញ្ហា/មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់
ភាគីទីបីធ្វើការជាមួយភាគីវិវាទដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក	ភាគីវិវាទធ្វើការជាមួយគ្នាដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក	ភាគីវិវាទធ្វើការដាច់ដោយឡែកពីគ្នាលើដំណោះស្រាយវិវាទ	ភាគីទីបីដែលត្រូវបានជ្រើសរើសរួមគ្នានោះដោះស្រាយវិវាទដោយផ្អែកលើវិធានដែលបានព្រមព្រៀងគ្នា	ចៅក្រមដោះស្រាយវិវាទ ដោយផ្អែកលើច្បាប់ជាធរមាន	គ្មានដំណោះស្រាយពិតប្រាកដ

មានលក្ខណៈបត់បែនខ្លាំង ⟷ **គ្មានលក្ខណៈបត់បែន**

សន្ទានកម្មគឺប្រហែលជាដំណើរការដែលមានភាពច្នៃប្រឌិត និងបត់បែនខ្លាំងជាងគេបំផុតក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយ។ ភាគីទាំងអស់ដែលចូលរួមដំណើរការ រួមទាំងភាគីអព្យាក្រឹតផងនោះ ស្វែងរកការព្រមព្រៀងដែលអាចទទួលយកបាន។ ការពិភាក្សាគ្នាដោយបើកចំហ ជួយសម្រួលដល់គំនិតច្នៃប្រឌិតជាអតិបរមា។ ការចរចាក៏មានភាពបត់បែនដែរ ប៉ុន្តែបើគ្មានការចូលរួមពីសំណាក់ភាគីអព្យាក្រឹតទីបីទេ ជួនកាលភាគីមិនមានឱកាសក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយប្រកបដោយការច្នៃប្រឌិតឱ្យបានច្រើនឡើយ។ មជ្ឈត្តការ និងការប្ដឹងទៅតុលាការ ត្រូវបានរិតត្បិតផ្នែកគំនិតច្នៃប្រឌិត និងភាពបត់បែន ពីព្រោះតុលាការ ឬមជ្ឈត្តករត្រូវគោរពតាមគោលការណ៍ច្បាប់ នៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ ។

គ. ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការផ្អែក លើការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី

ផ្នែកមួយទៀតនៃការប្រៀបធៀប គឺសមត្ថភាពរបស់វិធីសាស្ត្រនីមួយៗ នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី។ ចំពោះវិវាទមួយចំនួន ដំណើរការនិងលទ្ធផលដែលអាចរក្សាបាននូវទំនាក់ទំនងរវាងភាគីវិវាទ គឺជាលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសំខាន់ជាងគេបំផុត។ ដូចបានបង្ហាញជូននៅក្នុងក្រាហ្វិចខាងក្រោម វិធីសាស្ត្រ មួយចំនួន មានភាពប្រសើរជាងវិធីសាស្ត្រផ្សេងទៀត ៖

ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-ការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី

ការចរចា	សន្ទានកម្ម	ការធ្វើមិនដឹងមិនឮចំពោះបញ្ហា/មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់	ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង	មជ្ឈត្តការ	បណ្តឹងតុលាការ
ភាគីធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក	ភាគីទីបីជួយភាគីវិវាទឱ្យស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក	គ្មានការប្រឈមមុខដាក់គ្នាដោយផ្ទាល់	ភាគីវិវាទធ្វើការដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ដំណោះស្រាយជម្លោះ	ភាគីវិវាទប្រកួតប្រជែងគ្នាដោយប្រើប្រាស់វិធានដែលពួកគេបានព្រមព្រៀងគ្នានៅចំពោះមុខភាគីអព្យាក្រឹតដែលពួកគេបានជ្រើសរើស	ភាគីវិវាទប្រកួតប្រជែងគ្នានៅក្នុងបរិយាកាសប្រឆាំងគ្នា

ខ្លាំង ⟷ ខ្សោយ

ការចរចារទំនងជាវិធីសាស្ត្រដែលមានប្រសិទ្ធភាពជាងគេបំផុត ក្នុងដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ចំពោះការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី។ នៅពេលដែលភាគីទាំងពីរមកជួបគ្នាជាឯកជនដើម្បីដោះស្រាយវិវាទ ពួកគេមានឱកាសច្រើនក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់គេ។ សន្ទានកម្មក៏មានចំណុចខ្លាំងដូចគ្នាដែរក្នុងបរិបទនេះ ប៉ុន្តែវត្តមានរបស់ភាគីខាងក្រៅដែលជួយភាគីអាចដោះស្រាយវិវាទរបស់គេ បានធ្វើឱ្យទម្រង់នេះមានប្រសិទ្ធភាពតិចជាង ក្នុងការរក្សា

ទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីវិវាទ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សន្ទានកម្មជាចម្មតាគឺជាវិធីដ៏ប្រសើរបំផុតក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី។ អាស្រ័យទៅលើកាលៈទេសៈនិងលក្ខណៈវិវាទ ជួនកាលសន្ទានកម្មអាចមានភាពជោគជ័យច្រើនជាងការចរចា។

ការនៅស្ងៀមធ្វើអ្វីគឺស្ថិតនៅចំណុចកណ្តាល ពីព្រោះវាអាចរក្សាទំនាក់ទំនងក្នុងរយៈពេលខ្លី ប៉ុន្តែវាអាចប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនងក្នុងរយៈពេលវែង។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើប្រពន្ធសម្រេចចិត្តមិនរអ៊ូរទាំអំពីការលេងល្បែង ស៊ីសងរបស់ប្តី ទំនាក់ទំនងរបស់គាត់អាចត្រូវបានរក្សាសម្រាប់រយៈពេលខ្លី ប៉ុន្តែយូរទៅ គាត់អាចមិនសប្បាយចិត្តខ្លាំងឡើងៗ ហើយគាត់អាចបង្ហាញនូវភាពមិនពេញចិត្តច្រើនឡើងម្តងបន្តិចៗ តាមរយៈការមិនជួយយកអាសារ ឬរហូតឈានដល់ការបែកបាក់គ្នា។

ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង គឺមានភាពកម្សោយក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនង ពីព្រោះវាត្រូវបានចាត់ទុកថាជាសកម្មភាពឯកតោភាគី ដែលត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមិនពិគ្រោះយោបល់ជាមួយភាគីម្ខាងទៀតទេ។ អាស្រ័យលើទម្រង់លក្ខណៈនៃការដោះស្រាយទំនាស់ដោយខ្លួនឯង ដែលភាគីជ្រើសរើស (ដូចជាអំពើហិង្សាលើរូបរាងកាយ) ដំណោះស្រាយនេះអាចជាមធ្យោបាយដែលមានបញ្ហាធំបំផុតនៅក្នុងការរក្សាសម្ព័ន្ធភាព។ ដូចគ្នានេះដែរ មជ្ឈត្តការ ឬការប្តឹងទៅតុលាការមានភាពប្រកួតប្រជែងយ៉ាងខ្លាំង ហើយជាលទ្ធផលគឺមានអ្នកចាញ់និងអ្នកឈ្នះ ដែលធ្វើឱ្យមានការលំបាកដល់ការរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីទាំងពីរ។ យ៉ាងហោចណាស់មជ្ឈត្តការអនុញ្ញាតឱ្យមាននីតិវិធី កាន់តែក្រៅផ្លូវការ និងអាចបត់បែនបាន ដែលអាច "សម្រួល" ចំណុចនេះបាន ។

ឃ. ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ចំពោះវិវាទអំពីគោលការណ៍

វិវាទមួយចំនួនមិនពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងលុយកាក់នោះទេ ប៉ុន្តែពាក់ព័ន្ធនឹងគោលការណ៍ទៅវិញ។ វិវាទទាំងនេះអាចពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសិទ្ធិមនុស្ស ឬការបរិហារកេរ្តិ៍ ។ ឧទាហរណ៍ ភាគីម្ខាងអាចមានអារម្មណ៍ថា សារព័ត៌មានមួយបានចោទប្រកាន់ខ្លួនដោយមិនត្រឹមត្រូវពីបទប្រព្រឹត្តខុសមួយ ។

ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-វិវាទអំពីគោលការណ៍

បណ្ដឹងតុលាការ	មជ្ឈត្តការ	សន្ធានកម្ម	ការចរចា	ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង	ការធ្វើមិនដឹងមិនឮ ចំពោះបញ្ហា/មិនចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់
ភាគីទីបីសម្រេចជាសាធារណៈថាតើអ្នកណាខុសអ្នកណាត្រូវ	ភាគីទីបីសម្រេចជាឯកជនថាតើអ្នកណាខុសអ្នកណាត្រូវ	ភាគីទីបីជួយភាគីឱ្យទទួលបានដំណោះស្រាយនិងការដោះស្រាយជាឯកជន	ដំណោះស្រាយនិងដំណោះស្រាយជាឯកជន	សកម្មភាពជាឯកជន គ្មានការដោះស្រាយ គ្មានការសម្រេចថាតើអ្នកណាខុសអ្នកណាត្រូវ	គ្មានការដោះស្រាយ គ្មានការសម្រេចថាតើអ្នកណាខុសអ្នកណាត្រូវ

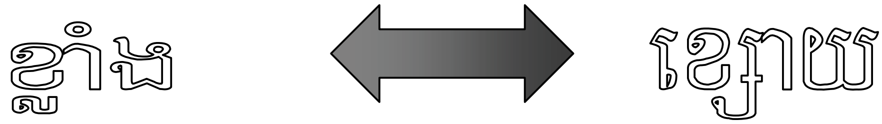

នៅពេលដោះស្រាយវិវាទអំពីគោលការណ៍ ដូចជា តើអ្នកណាខុស អ្នកណាត្រូវលើបញ្ហាមួយ ការវិនិច្ឆ័យដោយតុលាការគឺជាជម្រើសដ៏ប្រសើរបំផុត ពីព្រោះវាផ្ដល់សេចក្ដីសម្រេចជាសាធារណៈចំពោះបញ្ហា។ មជ្ឈត្តការផ្ដល់នូវសេចក្ដីសម្រេចជាឯកជន ដែលអាចមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ចំពោះវិវាទមួយចំនួន។ សន្ធានកម្ម និងការចរចា មិនសម្រេចលើបញ្ហាគោលការណ៍ទេ ប៉ុន្តែ ទោះជាយ៉ាងនេះក្ដី ភាគីវិវាទអាចឈានទៅដល់ការយោគយល់ និងព្រមព្រៀងគ្នាមួយ។ ដំណោះស្រាយដោយខ្លួនឯង និងការនៅស្ងៀម ជាទូទៅមិនបានផ្ដល់នូវលើបញ្ហាជាចម្បងឡើយ ។

ខ. ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ នៅក្នុងករណីអតុល្យភាពនៃអំណាច

វិវាទមួយចំនួនមានអតុល្យភាពនៃអំណាច ។ ភាគីម្ខាងអំណាចខ្លាំងជាងភាគីម្ខាងទៀត ។ កំលាំងទាំងនោះអាចបណ្ដាលមកពីទំហំ និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ភាគី។ ឬមួយក៏វាអាចបណ្ដាលកាលៈទេសៈនានា។ ឧទាហរណ៍ សូមពិចារណាលើក្រុមហ៊ុនដ៏ធំមួយ និងបុគ្គលម្នាក់។ ករណីនេះអាចមានអតុល្យភាពលម្អៀងទៅខាងក្រុមហ៊ុន ដោយសារតែធនធានទ្រព្យសម្បត្តិ និងក្រុមមេធាវីដ៏ធំ។ នៅក្នុងករណីនេះបុគ្គលម្នាក់នោះអាចចង់បានការការពារមួយ ចំនួនប្រឆាំងនឹងក្រុមហ៊ុនដែលមានអំណាច។ ម្យ៉ាងវិញទៀតអតុល្យភាពអាចស្ថិតនៅក្នុងទិសដៅមួយផ្ទុយពីនេះ។ ក្រុមហ៊ុនអាចត្រូវការបុគ្គលនេះយ៉ាងខ្លាំង ពីព្រោះគាត់មានចំណេះដឹងយ៉ាងច្រើនអំពីប្រព័ន្ធកុំព្យូទ័ររបស់ក្រុមហ៊ុន។ នៅក្នុងវិវាទអំពីរឿងប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់គាត់ បុគ្គលនោះមានអំណាចខ្លាំងជាងក្រុមហ៊ុន។ នៅក្នុងករណីនេះ បុគ្គលនោះមិនត្រូវការនូវការការពារនោះឡើយ ។

ការប្រៀបធៀបដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-ករណីអតុល្យភាពនៃអំណាច

បណ្ដឹងទៅតុលាការ	មជ្ឈត្តការ	សន្ទានកម្ម	ការចរចា	ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង	ការធ្វើមិនអើពើ ឬ មិនចាត់ធ្វើអ្វី
ភាគីទីបីសម្រេចជាសាធារណៈថាអ្នកណាឈ្នះ	ភាគីទីបីរក្សាយុត្តិធម៌មិនខាងនីតិវិធី និងលទ្ធផល	ភាគីទីបីជួយទប់ស្កាត់កុំឱ្យភាគីខ្លាំងគំរាមកំហែងភាគីខ្សោយ	ភាគីមានអំណាចអាចបង្ខំឱ្យភាគីខ្សោយចុះចាញ់	ភាគីមានអំណាចឈ្នះ	ភាគីមានអំណាចឈ្នះ

ការការពារដែលរឹងមាំ ⟷ ការការពារដែលមិនរឹងមាំ

ដូចក្រាហ្វិចខាងលើបានបង្ហាញ ការវិនិច្ឆ័យដោយតុលាការផ្ដល់នូវការការពារខ្ពស់បំផុតសម្រាប់ភាគីខ្សោយ នៅក្នុងវិវាទមួយ។ ចៅក្រមនឹងធានាថា ភាគីទាំងពីរគោរពតាមវិធានដូចគ្នា ហើយនឹងដោះស្រាយវិវាទដោយផ្អែកលើច្បាប់ដោយមិនគិតពីអំណាចរបស់ភាគីឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការចរចាគឺគ្រាន់តែធ្វើឡើងរវាងភាគីពីរប៉ុណ្ណោះ។ ហេតុនេះភាគីដែលមានអំណាចខ្លាំងជាង អាចយកប្រៀបដើម្បីបង្ខំឱ្យភាគីម្ខាងទៀតឱ្យយល់ព្រមទទួល យកដំណោះស្រាយដែលមានភាពលម្អៀងមកខាងភាគីដែលមានអំណាច។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងករណីដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ និយោជិតដែលមានចំណេះដឹងជំនាញខាងកុំព្យូទ័រ អាចបង្ខំឱ្យក្រុមហ៊ុនដំឡើងប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់ខ្លួន ពីព្រោះ គាត់អាចជះឥទ្ធិពលដោយអំណាចខ្លាំងរបស់គាត់ ដើម្បីឈាន ទៅដល់ការព្រមព្រៀងដែលបំពេញបំណងខ្លួន។

លំហាត់ ៖ តុព្រះមហាក្សត្រ

លំហាត់នេះត្រូវបានរៀបចំឡើង ដើម្បីជួយបង្ហាញអំពីភាពខុសគ្នានៃលទ្ធផល និងដំណើរការ រវាងការសម្រុះ-សម្រួល និងមជ្ឈត្តការ ។

សេចក្តីណែនាំ ៖

លោកអ្នកនឹងត្រូវបានប្រគល់តួនាទីជាមជ្ឈត្តករ/អ្នកសម្រុះសម្រួលរបស់ស៊ីថា ឬហ៊ាង ។ ដោយជួបប្រជុំក្នុងក្រុមដែលមានគ្នាបីនាក់ លោកអ្នកនឹងមានរយៈពេល ២០ នាទីដំបូង ដើម្បីដោះស្រាយរឿងក្តីដោយមជ្ឈត្តការ (សូមចងចាំថា នៅក្នុងមជ្ឈត្តការ ភាគីនីមួយៗបង្ហាញនូវអំណះអំណាងដ៏ល្អបំផុតរបស់ខ្លួន ដើម្បីបញ្ចុះបញ្ចូលមជ្ឈត្តករអំពីជំហររបស់ខ្លួន ។ មជ្ឈត្តករអាចសួរសំណួរមួយចំនួន ប៉ុន្តែមិនលើកទឹកចិត្តឱ្យពិភាក្សាដោះស្រាយនោះទេ) ។ មិនត្រូវប្រកាសការសម្រេច ចិត្តរបស់លោកអ្នកប្រាប់ដល់ភាគីឡើយ ។

បន្ទាប់មក មជ្ឈត្តករទៅកាន់ក្រុមមួយទៀត ដែលខ្លួនមានរយៈពេល ២០ នាទី ដើម្បីសម្រុះសម្រួលរឿងក្តី (សូមចងចាំថា នៅក្នុងសន្ទានកម្ម តួនាទីរបស់ភាគីអព្យាក្រឹតគឺជួយសម្រួលដល់ការពិភាក្សារវាងភាគី ដើម្បីជួយឱ្យពួកគេស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក) ។

អង្គហេតុ ៖

ស៊ីថា និង ហ៊ាង ជាមិត្តចាស់នឹងគ្នា ។ ពួកគេបានបើកការិយាល័យមេធាវីជាមួយគ្នាអស់រយៈពេលជិត ១៥ឆ្នាំមក ហើយ ។ ដោយសារតែមានការខ្វែងគំនិតគ្នាមួយចំនួនក្នុងការគ្រប់គ្រង ពួកគេបានសម្រេចចិត្តបញ្ចប់ភាពជាដៃគូខាងច្បាប់របស់ពួកគេ ។ ពួកគេចរចាគ្នាអំពីការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់របស់ពួកគេ លើកលែងតែតុព្រះមហាក្សត្រ ។ ស៊ីថា និងហ៊ាង មិនមានបញ្ហាក្នុងការបែងចែកអតិថិជន សៀវភៅ គ្រឿងបរិក្ខារកុំព្យូទ័រ ការជួលការិយាល័យ ឬបុគ្គលិកនោះទេ ។ ប៉ុន្តែ អ្នកទាំងពីរមិនព្រមព្រៀងគ្នាលើតុព្រះមហាក្សត្រ ។

តុព្រះមហាក្សត្រគឺជាតុបុរាណដែលធ្លាប់តម្កល់នៅក្នុងព្រះបរមរាជវាំងនៃព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ

ក្នុងកំឡុងទសវត្សឆ្នាំ១៨០០ ។ នៅពេលស៊ីថា និងហ៊ាងចាប់ផ្តើមបើកការិយាល័យមេធាវីជាមួយគ្នា ប្រពន្ធរបស់ស៊ីថាដែលបានទៅហាងបុរាណ និងបាន ចូលរួមការដេញថ្លៃលក់ឡាយឡុងវត្ថុបុរាណជាច្រើន បានស្វែងរកអស់រយៈពេលជាយូរមកហើយនូវតុដ៏ល្អឥតខ្ចោះមួយ សម្រាប់បន្ទប់សន្និសីទសំខាន់របស់មេធាវី ។ នាងបានទិញតុ កៅអី និងអំពូលចាស់ៗជាច្រើន ដែលស៊ីថា និងហ៊ាងមិនមាន បញ្ហាក្នុងបែងចែកទេ ប៉ុន្តែមិនមានលទ្ធភាពក្នុងការស្វែងរកយ៉ាងងាយស្រួលនូវតុដ៏ល្អឥតខ្ចោះមួយសម្រាប់បន្ទប់សន្និសីទ សំខាន់របស់ស៊ីថា និងហ៊ាងទេ ។

តុព្រះមហាក្សត្រត្រូវបានប្រទះឃើញនៅក្នុងហាងមួយក្បែរទីក្រុងភ្នំពេញ ។ មិនមានអ្នកណាទិញតុនេះឡើយ ពីព្រោះតុនេះត្រូវបានលាបជាមួយនឹងថ្នាំជាច្រើនស្រអាប់ យ៉ាងអាក្រក់បំផុត ហើយមានបាក់បែកនិងស្នាមប្រឡាក់ ហើយជ្រុងមួយទាបជាងជ្រុងមួយទៀត ។ ប៉ុន្តែប្រពន្ធរបស់ ស៊ីថាចំណាំបានភ្លាមៗថា វាជាតុព្រះមហាក្សត្រ ។ នៅពេលស៊ីថា និង ហ៊ាង ឃើញតុ ពួកគេដឹងភ្លាមៗថា នាងធ្វើបានល្អ ណាស់ ។

ហ៊ាង ជាជាងឈើ បានកោសថ្នាំចាស់ចេញយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ន សម្រួលស្នាមបែកនៃតុ ធ្វើឱ្យផ្ទៃតុស្មើគ្នា

ដោយបន្ថែមឈើគុណភាពខ្ពស់លើជើងតុម្ខាង រំលីងផ្ទៃតុ ហើយធ្វើឱ្យតុមានសម្រស់ដូចដើម ។

ទាំងស៊ីថា ទាំងហ៊ាង បានប្រើប្រាស់យ៉ាងមានមោទនភាព ហើយបានថែទាំតុនោះអស់រយៈពេល ១៥ ឆ្នាំកន្លងមកហើយ ។ កូនក្តីរបស់ពួកគេ មេធាវីផ្សេងទៀត និងភ្ញៀវដែលមកការិយាល័យរបស់ពួកគេ តែងតែនិយាយអំពីភាពកម្រ និងសម្រស់របស់តុនោះ ។ ស៊ីថា និងហ៊ាង ជឿថា តុនេះមានតម្លៃមិនអាចកាត់ថ្លៃបាន ។ ជាលទ្ធផល ទាំងស៊ីថា ទាំងហ៊ាង មិនមានឆន្ទៈក្នុងការបែងចែកតុនោះទេ ហើយក៏មិនលក់តុនោះឱ្យអ្នកផ្សេងដែរ ទោះជាក្នុងតម្លៃប៉ុន្មានក៏ដោយ ។

- តើមជ្ឈត្តការមានលទ្ធផលយ៉ាងណា ?
- តើសន្ធានកម្មមានលទ្ធផលយ៉ាងណា ?
- តើវិធីទាំងពីរនេះខុសគ្នាដូចម្តេច?
- តើបទពិសោធន៍ខុសគ្នាយ៉ាងដូចម្តេច ?
- តើអ្នកមានអារម្មណ៍យ៉ាងណាចំពោះដៃគូរបស់លោកអ្នក បន្ទាប់ពីបញ្ចប់ជុំនីមួយៗ?

ច. ការជ្រើសរើសដំណើរការដ៏ប្រសើរបំផុត

មិនមានវិធីសាស្ត្រតែមួយមុខនៃដំណោះស្រាយវិវាទដែលមានលក្ខណៈប្រសើរលើសវិធីសាស្ត្រឯទៀតនោះទេ។ មធ្យោបាយល្អបំផុតដែលមេធាវី ឬភាគីអាចធ្វើបាន នៅពេលជ្រើសរើសវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទផ្សេងៗគ្នា គឺត្រូវពិចារណាលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលបានពិភាក្សាខាងលើ ហើយព្យាយាមកំណត់ថាតើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យណាមួយដែលស្ថិតក្នុងផលប្រយោជន៍ដ៏ប្រសើរបំផុតចំពោះភាគី។ ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមួយចំនួន ដើម្បីធ្វើការពិចារណា:

- **លទ្ធភាពគ្រប់គ្រងរបស់ភាគី**

  តើភាគីចង់បានភាពបត់បែនដើម្បីបង្កើតវិធានផ្ទាល់ខ្លួនដែរឬទេ ? ឬវិធានបទដ្ឋានមានភាពប្រសើរជាង?

- **ភាពផ្លូវការ**

  តើគាត់ទទួលបានប្រយោជន៍កាន់តែច្រើនជាងមុន ជាមួយវិធានតុលាការផ្លូវការដែលក្រុមហ៊ុនរបស់ខ្លួន មានទម្លាប់ធ្វើ ? ឬតើភាគីចង់បាន ដំណើរការក្រៅផ្លូវការ ដោយសារតែកម្រិតទាបនៃភាពទាន់សម័យរបស់ខ្លួន?

- **ល្បឿន**

  តើមានតម្រូវការបន្ទាន់ដើម្បីស្រាយបញ្ហាដែរឬទេ? ឬតើភាគីទទួលបានប្រយោជន៍ច្រើនជាងមុន ដោយការបង្ខំភាគីម្ខាងទៀតឱ្យតតាំងអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំដែរឬទេ?

- **ភាពជាឯកជន**

  តើវិវាទមានពាក់ព័ន្ធនឹងមានព័ត៌មានរសើបអំពីភាគីដែលអាចបណ្តាលឱ្យមានភាពអាម៉ាស នៅពេលផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈដែរឬទេ ?

- **ការចំណាយ**

  តើភាគីជាក្រុមហ៊ុនពហុជាតិដ៏ធំ ឬគ្រាន់តែជាមនុស្សក្រីក្រម្នាក់? ឧទាហរណ៍ តើវិវាទនោះពាក់ព័ន្ធនឹងទឹកប្រាក់មួយលានដុល្លារ ឬគ្រាន់តែពាក់ព័ន្ធនឹងទូរស័ព្ទដៃខូចមួយគ្រឿង?

- **ភាពបត់បែននៃលទ្ធផល**

  តើលទ្ធផលតុលាការជាស្តង់ដារ ដូចជាសំណងទឹកប្រាក់មានភាពគ្រប់គ្រាន់ដែរឬទេ ឬភាគីចង់បានជម្រើសលទ្ធផលច្រើនជាងនេះ?

- **ទំនាក់ទំនងរបស់ភាគី**

  តើវាមានសារៈសំខាន់យ៉ាងណាដែលភាគីរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេ?

- **ទំនាស់លើគោលការណ៍**

តើនេះគឺជាវិវាទអំពីគោលការណ៍ដូចជាភាគីចង់បានសេចក្តីសម្រេចមួយ ដែលបង្ហាញថាអ្នកណាខុសអ្នកណាត្រូវឬ?

- **តុល្យភាពនៃអំណាច**

  តើមានអតុល្យភាពនៃអំណាច ដូចជាភាគីចង់បានការការពារដែរឬទេ?

- **ផលប្រយោជន៍សាធារណៈ**[២៩៩]

  តើនេះជារឿងក្តីពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍សាធារណៈដែរឬទេ? ឧទាហរណ៍រឿងក្តីដើម្បីការពារការផ្តល់សម្បទានកាប់ឈើនៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ។

- **ភាពយូរអង្វែង**[៣០០]

  ភាពយូរអង្វែងសំដៅ ថាតើភាគីចង់បានដំណោះស្រាយដែលមានលក្ខណៈ "យូរអង្វែង" ពោលគឺការចូលជាធរមាន។ ឧទាហរណ៍ កិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយតាមការចរចាជាឯកជនមួយ អាចដោះស្រាយបញ្ហានៅថ្ងៃនេះ ប៉ុន្តែនៅថ្ងៃស្អែក ភាគីណាមួយអាចរំលោភលើកិច្ចប្រមព្រៀងនោះបាន។ ភាគីអាចត្រូវការសេចក្តីសម្រេចភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចមួយ ដែលអាចយកមកអនុវត្តបាន ។

វាជាប្រការសំខាន់មួយដែលត្រូវទទួលស្គាល់ថា វិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទប្រសើរបំផុតសម្រាប់ភាគីវិវាទមួយ អាចមិនមែនជាវិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតសម្រាប់ភាគីមួយទៀតឡើយ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងវិវាទជាមួយនឹងអតុល្យភាពនៃអំណាចដ៏ធំមួយ ភាគីខ្លាំងអាចចង់ចរចាជាឯកជន ដើម្បីទាញយកអត្ថប្រយោជន៍ពីអំណាចរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែភាគីខ្សោយអាចចង់ប្តឹងទៅតុលាការដើម្បីឱ្យចៅក្រមការពារខ្លួន។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងករណីជាច្រើនផ្សេងទៀត វិធីសាស្ត្រដោះស្រាយក្រៅផ្លូវតុលាការមួយ គឺមានលក្ខណៈសមស្របបំផុតសំរាប់ភាគីទាំងសងខាង។

---

[២៩៩] លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនេះមិនមានរៀបរាប់នៅខាងលើទេ ពីព្រោះវាមិនស៊ីគ្នានឹងទម្រង់ក្រាហ្វិច។

[៣០០] លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនេះមិនមានរៀបរាប់នៅខាងលើទេ ពីព្រោះវាមិនស៊ីគ្នានឹងទម្រង់ក្រាហ្វិច។

សំណួរសិក្សា

ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីវិវាទ។ ចំពោះវិវាទនីមួយៗ ចូរកំណត់ថាតើវិធីសាស្ត្រណាមួយក្នុងចំណោមវិធីសាស្ត្រទាំង៦ នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ មានភាពសមស្របបំផុតសម្រាប់ភាគីនីមួយៗ។ នៅក្នុងវិវាទមួយចំនួន ភាគីទាំងពីរនឹងត្រូវការវិធីសាស្ត្រដូចគ្នា ចំណែកឯនៅក្នុងវិវាទផ្សេងទៀត ពួកគេនឹងត្រូវការវិធីសាស្ត្រផ្សេងពីគ្នា ។ វាអាចមានចម្លើយលើសពីមួយ ។ ឧទាហរណ៍ ការចរចា និងសន្ធានកម្ម អាចមានភាពសមស្របស្មើគ្នាចំពោះ ភាគីមួយ ។

វិធីសាស្ត្រទាំង ៦ នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការមានៈ ១) ការដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង ២) ការនៅស្ងៀម ៣) ការចរចា ៤) សន្ធានកម្ម ៥) មជ្ឈត្តការ និង ៦) ការប្ដឹងទៅតុលាការ។

១. វុធគិតថា ឪពុករបស់គាត់មានភាពតឹងតែងពេកជាមួយគាត់ ។ ឪពុករបស់គាត់មិនយល់ស្រប ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះវុធៈ ____________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះឪពុកវុធៈ ________________

២. ក្រុមហ៊ុនផលិតលំដាប់ផ្កាយបួនមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងប៉េកាំង ជំពាក់ប្រាក់ក្រុមហ៊ុនកៅស៊ូមណ្ឌលគីរីចំនួន ៥០.០០០ ដុល្លារអាមេរិក ។ ក្រុមហ៊ុនកៅស៊ូមណ្ឌលគីរីមានការព្រួយបារម្ភអំពីការសងប្រាក់ ពីព្រោះក្រុមហ៊ុនផ្កាយបួនគ្មានទ្រព្យ-សកម្ម នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះក្រុមហ៊ុនមណ្ឌលគីរីៈ __________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះក្រុមហ៊ុនលំដាប់ផ្កាយបួនៈ ________

៣. សាព័រ មិនចូលចិត្តទង្វើដែលចៅហ្វាយរបស់ខ្លួនគឺ ភិរក្ស ដែលបដិសេធមិនឱ្យនាងឈប់សម្រាកចំនួន៤ថ្ងៃ នាពេលបុណ្យភ្ជុំបិណ្ឌ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះសាព័រៈ __________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះភិរក្សៈ __________________

៤. ធីរិទ្ធិគឺជាគ្រូបង្វឹកក្រុមបាល់ទាត់ជម្រើសជាតិកម្ពុជា ។ ប៊ុនសេងគឺជាកីឡាករឆ្នើមបំផុតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែប៊ុនសេង និងធីរិទ្ធិមិនចូលចិត្តគ្នា ហើយភាគីម្ខាងបដិសេធមិនចូលរួម ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងក្រុម ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះធីរិទ្ធិ : __________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះប៊ុនសេងៈ ________________

៥. ក្រុមហ៊ុនស្បៀងអាហារ Happy Hunting បានចុះកិច្ចសន្យាជាមួយភោជនីយដ្ឋាន Big Meal ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ដល់ភោជនីយដ្ឋាននូវសាច់មាន់ ។ បន្ទាប់ពីក្រុមហ៊ុន Happy Hunting បានប្រគល់សាច់មាន់ជាលើកទីពីរចំនួនពេញមួយឡាន ភោជនីយដ្ឋាន Big Meal បានប្រាប់ក្រុមហ៊ុន Happy Hunting ថាខ្លួនមិនអាចបង់ប្រាក់ថ្លៃសាច់មាន់បានទេ ពីព្រោះខ្លួនមានបញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុ ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះ Happy Hunting: ______________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះ Big Meal: ___________________

៦. ក្រុមហ៊ុនអភិវឌ្ឍន៍ Megabucks បានសម្រេចថា ខ្លួនចង់សាងសង់សណ្ឋាគារដ៏ធំមួយនៅលើដីដែលប្រជាជនក្រីក្រកំពុងប្រើប្រាស់ធ្វើជាលំនៅដ្ឋានរបស់ពួកគេ ។ ប្រជាជនក្រីក្រមិនមានប័ណ្ណសម្គាល់កម្មសិទ្ធិកាន់កាប់ដីស្របច្បាប់នោះទេ ប៉ុន្តែអះអាងថាពួកគេបានកាន់កាប់ដីនោះអស់រយៈពេលជាង ៥ ឆ្នាំមកហើយ ។ ក្រុមហ៊ុន Megabucks បានទិញប័ណ្ណសម្គាល់កម្មសិទ្ធិ ប៉ុន្តែ ឥឡូវនេះ ត្រូវពិចារណាអំពីកិច្ចការដែលត្រូវធ្វើជាមួយប្រជាជនក្រីក្រ ដែលមិនព្រមចាកចេញពីព្រោះពួកគេអះអាងថាមានសិទ្ធិលើដី ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះ Megabucks: ___________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះប្រជាជនក្រីក្រ: ____________________

៧. ក្រុមហ៊ុនទឹកស្អុយសាផុន បានទទួលពាក្យបណ្តឹងពីប្រជាជនមួយចំនួននៅរាជធានីភ្នំពេញថា ទឹកស្អុយកំពុងបំពុលទឹកទន្លេ ដែលពួកគេប្រើប្រាស់សម្រាប់ផឹក បោកគក់ នេសាទ និងកំសាន្ត ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះក្រុមហ៊ុនសាផុន: _________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះប្រជាជនក្នុងមូលដ្ឋាន: _____________

៨. នគរបាលមួយរូបវាយក្បាលស៊ីសុវណ្ណានឹងដំបង នៅពេលនាងជិះម៉ូតូ ។ នគរបាលនិយាយថា នេះគឺជាគ្រោះថ្នាក់ ។ ស៊ីសុវណ្ណាមានរបួសធ្ងន់ ហើយបានចំណាយប្រាក់អស់ជាង ២.០០០ ដុល្លារនៅមន្ទីរពេទ្យ ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះស៊ីសុវណ្ណា: ____________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះនគរបាល: ____________________

៩. គន្ធាខឹងនឹងសុផលយ៉ាងខ្លាំង ។ សុផលបានខ្ចីម៉ូតូនាង ហើយបដិសេធមិនព្រមសងវិញ ។ បន្ទាប់មកសុផលលក់ម៉ូតូឱ្យភាគី ទីបី ហើយម៉ូតូក៏បាត់ ។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះគន្ធា: ______________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះសុផល: ______________________

១០. ក្រុមហ៊ុន Brilliant Diamond បានទិញត្បូងមួយចំនួនពីរិទ្ធី ដែលត្រូវបានរកឃើញថាជាត្បូងក្លែងក្លាយ។ ក្រុមហ៊ុន Brilliantចង់ប្រមូលការខាតបង់មកវិញពីរិទ្ធី ហើយកំពុងបារម្ភថារិទ្ធិមិនស្មោះត្រង់ ហើយបានលាក់លុយទុក។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះក្រុមហ៊ុន Brilliant: ______________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការចំពោះរិទ្ធី: __________________________

១១. តារាភាពយន្ត "ស៊ីណា" ដឹងថាទស្សនាវដ្ដីផ្កាយព្រឹកបានចុះផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងរឿងភ័ន្តច្រឡំមួយអំពីជីវិតផ្ទាល់របស់នាង។

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការសំរាប់ស៊ីណា: _______________________

វិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការសំរាប់ទស្សនាវដ្ដីផ្កាយព្រឹក: ______________

ឆ. វិធីសាស្ត្រថ្មីៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

បន្ថែមពីលើវិធីសាស្ត្រនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការទាំងបី មានវិធីសាស្ត្រជាច្រើនផ្សេងទៀតក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដែលត្រូវបានគេបង្កើតឡើងនៅតាមបណ្ដាកន្លែងផ្សេងៗគ្នា។ ខាងក្រោមនេះគឺជាបញ្ជីនៃបណ្ដាវិធីសាស្ត្រទាំងនេះ

- **ការជំនុំជម្រះទ្រង់ទ្រាយតូច**

នៅក្នុងការជំនុំជម្រះទ្រង់ទ្រាយតូច ភាគីចូលរួមនៅក្នុងការជំនុំជម្រះរយៈពេលខ្លីមួយ មុននឹងភាគីអព្យាក្រឹតបង្ហាញនូវភ័ស្តុតាងនិងសាក្សីសំខាន់ៗ ព្រមទាំងសេចក្ដីប្រកាសបើកនិងបិទខ្លីៗ។ ភាគីអព្យាក្រឹតផ្ដល់នូវមតិយោបល់ណែនាំដោយផ្អែកលើភ័ស្តុតាងដែលមាន។ មតិយោបល់នោះជួយឱ្យភាគីអាចព្យាករណ៍ទុកជាមុនអំពីរបៀបដែលតុលាការសម្រេចរឿងក្ដី ប្រសិនបើការចរចារបស់ភាគីមិនអាចសំរេចបាន ហើយតម្រូវឱ្យពួកគេត្រូវឈានទៅដោះស្រាយតាមរយៈដំណើរការវិនិច្ឆ័យដោយតុលាការ។ ភាគីទទួលបានព័ត៌មាននេះ ត្រឡប់ទៅការចរចាវិញ ហើយប្រើប្រាស់វានៅក្នុងការពិភាក្សាចរចា។ នេះគឺជាដំណើរការដោះស្រាយដោយមានការចំណាយច្រើន ដែលជាធម្មតា ត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់វិវាទដែលមានទ្រង់ទ្រាយធំ និងស្មុគស្មាញ ។

ការប្រែប្រួលត្រូវបានហៅថា ការជំនុំជម្រះសង្ខេបដោយគណៈវិនិច្ឆ័យ ដែលស្រដៀងគ្នាទៅនឹងការជំនុំជម្រះទ្រង់ទ្រាយតូចដែរ ប៉ុន្តែគេប្រើគណៈវិនិច្ឆ័យជំនួសឱ្យចៅក្រម ដើម្បីចេញសេចក្ដីសម្រេចភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ វិធីសាស្ត្រនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់រឿងក្ដីធំៗ ដែលនឹងបញ្ជូនទៅចំពោះមុខគណៈវិនិច្ឆ័យ ប្រសិនបើភាគីវិវាទមិនអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា។

- **ការវាយតម្លៃជាមុនដោយភាគីអព្យាក្រឹត**

វិធីសាស្ត្រនេះដូចគ្នាទៅនឹងការជំនុំជម្រះទ្រង់ទ្រាយតូចដែរ ប៉ុន្តែវាត្រូវការរយៈពេលខ្លីជាង ហើយវាជាផ្នែកមួយនៃកម្មវិធីសន្ទានកម្មភ្ជាប់នឹងស្ថាប័នតុលាការ ។ ភាគីធ្វើបទបង្ហាញរៀងៗខ្លួន មួយជូនភាគី អព្យាក្រឹតដែលបន្ទាប់មកភាគីអព្យាក្រិតផ្ដល់ការព្យាករណ៍ដ៏ខ្លីដែលមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទៅលើលទ្ធផល នៃរឿងក្ដីប្រសិនបើពួកគេត្រូវទៅដោះស្រាយនៅតុលាការ។ វិធីសាស្ត្រនេះជួយដល់ភាគីវិវាទក្នុងការចរចា។ វាអាចត្រូវបានគេធ្វើមុន ឬក្រោយដំណើរការវិនិច្ឆ័យដោយតុលាការ។

- **កិច្ចប្រជុំដោះស្រាយ**

វិធីសាស្ត្រនេះត្រូវបានឃើញមានដំបូងបំផុតនៅសហរដ្ឋអាមេរិក ប៉ុន្តែកំពុងទទួលបានប្រជាប្រិយភាពនៅកន្លែងផ្សេងៗទៀត។ នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំដោះស្រាយ ចៅក្រម ឬតុលាការ ដែលស្ថិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការដឹកនាំការសម្រុះសម្រួលក្រៅផ្លូវការមួយ ដែលខ្លួនព្យាយាមកំណត់ថាតើរឿងក្ដីអាចត្រូវបានដោះស្រាយដែរឬទេ។ ជានិច្ចកាល វាគឺជានីតិវិធីចំណុះនឹងតុលាការ ហើយជាធម្មតាត្រូវបានធ្វើឡើងយ៉ាងខ្លីមុនពេលជំនុំជម្រះក្ដី។ ក្រមនីតិ

វិធីរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា ចែងដូចគ្នាពីដំណើរការត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ [៣០១]។ នៅប្រទេសកម្ពុជា ចៅក្រមដដែល ដែលធ្វើជាអធិបតីលើរឿងក្តី នឹងចូលរួមនៅក្នុងសន្ទានកម្ម។ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ជួនកាលគេក៏ធ្វើដូច្នេះដែរ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់ចៅក្រម ឬតុលាការដែលមានតួនាទីជាសន្ទានការីនោះ នឹងមាននាទីខុសគ្នា ពីចៅក្រម ឬតុលាការ ដែលធ្វើជាចៅក្រមនៅក្នុងសវនាការ។

- **មជ្ឈតការសន្ទាន**[៣០២]

ពាក្យនេះមានន័យថាមជ្ឈត្តការដោយសន្ទានកម្ម។ ដូចបានពិភាក្សាជាសង្ខេបក្នុងជំពូកមជ្ឈត្តការ ទស្សនាទាននេះអនុញ្ញាតឱ្យភាគីសាកល្បងដោះស្រាយដោយធ្វើសន្ទានកម្មជាមុនសិន។ ប្រសិនបើបរាជ័យក្នុងដំណោះស្រាយបញ្ហាទាំងអស់នោះ ពួកគេឈានទៅដោះស្រាយរឿងក្តីដោយធ្វើមជ្ឈត្តការ ដែលតាមរយៈនោះ មជ្ឈត្តករចេញសេចក្តីសម្រេចភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ មានការមិនយល់គ្នាមួយចំនួនអំពី ថាតើបុគ្គលដដែលអាចធ្វើជាអ្នកសម្រុះសម្រួលផងនិងជាមជ្ឈត្តករផងបានដែរឬទេ។ អត្ថប្រយោជន៍ក្នុងការមានបុគ្គលតែមួយ គឺថាគេអាចដឹកនាំមជ្ឈត្តការនៅក្នុងរយៈពេលខ្លី ពីព្រោះគេបានដឹងរួចទៅហើយអំពីបញ្ហាទាំងអស់។ ប៉ុន្តែកង្វល់អំពីជម្លោះ និងការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានសម្ងាត់ បានជំរុញឱ្យអ្នកមានវិជ្ជាជីវៈជាច្រើនណែនាំឱ្យយកមនុស្សផ្សេងគ្នាធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ។

- **អ្នកស្វែងរកអង្គហេតុអព្យាក្រឹត**

នៅក្នុងនីតិវិធីនេះ ភាគីអព្យាក្រឹតធ្វើការស៊ើបអង្កេតវិវាទ ហើយពិចារណាលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានពីការបញ្ជូនភាគីវិវាទ*និង*ភ័ស្តុតាងដែលខ្លួនទទួលបានដោយឯករាជ្យ។ ភាគីអព្យាក្រឹតចេញរបាយការណ៍មួយ (ជួនកាលមានអនុសាសន៍នានា) ពេលនោះភាគីវិវាទអាចពិចារណានៅក្នុងការចរចាដោះស្រាយរបស់ពួកគេ។ វិធីសាស្ត្រនេះមានភាពសមស្របបំផុត នៅពេលមានវិវាទពិតប្រាកដច្រើននៅក្នុងរឿងក្តី។

- **មជ្ឈត្តការបាល់បោះ**

នៅក្នុងមជ្ឈត្តការបាល់បោះ ភាគីបង្ហាញភ័ស្តុតាងដូចជានៅក្នុងមជ្ឈត្តការស្តង់ដារដែរ ប៉ុន្តែនៅចុងបញ្ចប់ភាគីនីមួយៗ ស្នើរសុំមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យជាសាច់ប្រាក់ទៅកានមជ្ឈតករ។ មជ្ឈត្តករត្រូវជ្រើសរើសសម្ទើរទឹកប្រាក់មួយក្នុងចំណោម សម្ទើជាច្រើនដែលបានស្នើឡើងដោយមិនបានធ្វើការកែប្រែអ្វីទាំងអស់។ ដំណើរការនេះបង្ខំឱ្យភាគី

---

[៣០១] **ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា** រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា លេខ៥៥, ទំព័រ៥២៥៦, ៥៣៣៦ មាត្រា១០៤ ("នៅក្នុងនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ តុលាការត្រូវសាកល្បងផ្សះផ្សាជាដំបូងសិន...") (ឆ្នាំ២០០៦) ។ សេចក្តីអត្ថាធិប្បាយជាផ្លូវការរបស់ក្រមនេះ បញ្ជាក់ថា មាត្រាទាំងនេះសំដៅដល់ តុលាការជាអ្នកធ្វើការផ្សះផ្សាវិវាទរួមទាំងការរៀបចំជំនួបជាឯកជន (ដែលអត្ថបទបានហៅថា "ការសម្ភាសន៍ឆ្លង") ។ បទអធិប្បាយ ក.ន.រ-ព.ក. គន្លឹទី ៣ ជំពូកទី២ ផ្នែកទី២ (២)(៣) នៅទំព័រ ៥១-៥២។

[៣០២] ចំពោះការពិភាក្សាគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍នៃមជ្ឈត្តការសន្ទាននៅប្រទេសចិន សូមមើល Carlos de Vera *ភាពសុខដុមនៃមជ្ឈត្តការ: "មជ្ឈត្តការសន្ទាន" និងចំណុចប្រសព្វនៃវប្បធម៌ និងនីតិរដ្ឋ នៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្ម អន្តរជាតិនៅប្រទេសចិន* **ឌិនា.សាកលវិ.ភូឆ្មុំបៀ ស្តីពីច្បាប់អាស៊ី** លេខ ១៨ ទំព័រ១៤៩ (ឆ្នាំ២០០៤)។

បង្ហាញនូវសម្មតិសមហេតុផល និងកម្រិតឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់មជ្ឈត្តករ ។ វិធីសាស្ត្រ បែបនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងជាដំបូងដោយយកឈ្មោះតាមប្រភេទកីឡាបេសបលអាមេរិក។ ជួនកាលវាត្រូវបានគេហៅថា មជ្ឈត្តការ "សម្មតិចុងក្រោយ" ។ វិធីសាស្ត្រនេះប្រើបានល្អបំផុតនៅពេលដែលមានចំណុចបញ្ហាតែមួយ ដូចជាកម្រិតប្រាក់ប្រៀវត្សរ៍ ឬចំនួនប្រាក់សំណងជាដើម ។

- **ភ្នាក់ងារសង្កេតតាមដាន (Ombudsman)**

ជាធម្មតា ភ្នាក់ងារសង្កេតតាមដានត្រូវបានឃើញមាននៅក្នុងស្ថាប័នធំមួយ។ ភ្នាក់ងារនោះធ្វើជាភាគីអព្យាក្រឹតដែលស្វែងរក និងស្តាប់ពាក្យបណ្តឹង ហើយព្យាយាមជួយសម្រួលដល់ដំណោះស្រាយដូចជាអ្នកសម្រុះសម្រួលដែរ។ ភាក់ងារនោះត្រូវបានតែងតាំងដោយស្ថាប័ន ហើយព្យាយាមទប់ស្កាត់មិនឱ្យជម្លោះរីករាលដាលធ្ងន់ធ្ងរ ឬធំពេកទេ។ ភាក់ងារសង្កេតតាមដាន មិនមានអំណាចក្នុងការសម្រេចលើវិវាទទេ ប៉ុន្តែជាញឹកញាប់ អាចបោះពុម្ពផ្សាយនូវរបាយការណ៍ ឬលទ្ធផល ដែលស្ថាប័ននោះអាច ឬមិនអាចជ្រើសរើសធ្វើតាម។

- **មជ្ឈត្តការ និងសន្ធានកម្មមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ**

នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន កម្មវិធីសន្ធានកម្មភ្ជាប់នឹងស្ថាប័នតុលាការអនុញ្ញាតឱ្យភាគីចូលរួមនៅក្នុង មជ្ឈត្តកម្ម ឬសន្ធានកម្មរយៈពេលខ្លីនិងមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច។ នេះគឺសំដៅជួយសម្រួលឱ្យមានការព្រមព្រៀង និងកាត់បន្ថយភាពយឺតយ៉ាវនៃរឿងក្តី ។វិធីសាស្ត្រសន្ធានកម្មអាចមានលក្ខណៈជាក់ស្តែង ប៉ុន្តែមជ្ឈត្តការត្រូវការនូវការពន្យល់។

ជាមួយនឹងកម្មវិធីមជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ជាធម្មតាមជ្ឈត្តករចេញសេចក្តីបង្គាប់ ដូចជាវិធីសាស្ត្រវាយតម្លៃជាមុនដោយភាគីអព្យាក្រឹតដែរដែលជួយដល់ភាគីនៅក្នុងការចរចារបស់ពួកគេ។ ប៉ុន្តែសេចក្តីសម្រេចនេះភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចបាន ប្រសិនបើភាគីណាមួយមិនបដិសេធសេចក្តីសម្រេចនោះនៅក្នុងរយៈពេលខ្លី[៣០៣] ទេនោះ។ កម្មវិធីចំណុះនឹងតុលាការជាច្រើន បង្កើតនូវការលើកទឹកចិត្តឱ្យមានការព្រមព្រៀង ដែលតាមរយៈនោះ ភាគីដែលបដិសេធសេចក្តីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ត្រូវសម្រេចបានលទ្ធផលល្អប្រសើរជាងនៅក្នុងការជំនុំជម្រះនាពេលអនាគតដោយតុលាការ ឬមានការទោសពិន័យជាប្រាក់ចំពោះពួកគេ។

- **ច្បាប់សហការ**

ច្បាប់សហការគឺជាវិធីសាស្ត្រជំនួសនៃដំណោះស្រាយវិវាទពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ស្តីពីគ្រួសារ។ ច្បាប់នេះត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅសហរដ្ឋអាមេរិក ហើយទទួលបានប្រជាប្រិយភាពនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងទៀត កាលពីប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ នៅក្នុងច្បាប់សហការ មេធាវីរបស់ភាគីយល់ព្រមដកខ្លួនចេញពីការតំណាងនៅក្នុងរឿងក្តី ប្រសិនបើពួកគេបរាជ័យក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយមួយមុនពេលជំនុំជម្រះ។ កិច្ចព្រមព្រៀងបួនភាគីនេះ លើកទឹកចិត្ត

[៣០៣] ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលកម្ពុជាមានប្រព័ន្ធស្រដៀងគ្នានេះ។

ឱ្យមានការព្រមព្រៀងពីព្រោះភាគីនឹងត្រូវចាប់ផ្ដើមជាមួយមេធាវីថ្មី ប្រសិនបើពួកគេមិនអាចឈានដល់ ការព្រម-ព្រៀង គ្នានោះទេ ។ នៅពេលនេះច្បាប់សហការត្រូវបានកម្រិត យ៉ាងខ្លាំងត្រឹមរឿងក្ដីលែងលះ[៣០៤] ប៉ុណ្ណោះ ។

- **ដំណោះស្រាយវិវាទតាមអ៊ីនធើណិត**

តាំងពីចុងទសវត្សឆ្នាំកៅសិបមក សេវាដោះស្រាយវិវាទតាមអ៊ីនធឺណិត (ODR) ទទួលបានប្រជាប្រិយភាព យ៉ាងខ្លាំងនៅសហរដ្ឋអាមេរិក និងនៅកន្លែងផ្សេងៗទៀត ។ សេវាដោះស្រាយវិវាទតាមអ៊ីនធឺណិត អាចជា ដំណើរការវិវាទតាមអ៊ីនធឺណិតសុទ្ធសាធ ដែលផ្ដល់ដោយក្រុមហ៊ុននានា ដូចជា Cybersettle និង SquareTrade ដែលនៅទីនោះភាគីផ្ដល់ព័ត៌មាន និងសម្ដីទាំងអស់តាមអ៊ីនធឺណិត ។ សេវានេះអាចជាដំណើរការចំរុះជាង សេវា ដែលផ្ដល់ដោយស្ថាប័នផ្ដល់សេវាដែលមានពីមុនមក ដូចជាសមាគមមជ្ឈត្តការ អាមេរិកជាដើម ដែលភាគីត្រូវផ្ដល់ ព័ត៌មានមួយចំនួនតាមអ៊ីមែល ទម្រង់វែបសាយត៍ និងសន្និសីទវីដេអូតាមវែបសាយត៍ ប៉ុន្តែនៅតែត្រូវជួបមុខគ្នាផ្ទាល់ ឬតាមទូរស័ព្ទនៅពេលក្រោយទៀត[៣០៥] ។

[៣០៤] ច្បាប់សហការកំពុងរីកលូតលាស់យ៉ាងឆាប់រហ័សនៅក្នុងចំណោមអ្នកអនុវត្តខាងច្បាប់ស្ដីពីគ្រួសារ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ពីព្រោះវា មានភាពជោគជ័យក្នុងការជួយដោះស្រាយរឿងក្ដី ។ *សូមមើល អ្នកពិគ្រោះយោបល់សហការ* **ធិនានុប្បវត្តិគណៈមេធាវីអាមេរិក** ទំព័រ ៥២ (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៦) ។ ប៉ុន្តែ យ៉ាងហោចណាស់ គណៈកម្មាធិការក្រមសីលធម៌នៃរដ្ឋមួយបានរកឃើញថា វា រំលោភលើវិធានទំនួលខុសត្រូវវិជ្ជាជីវៈ ។ *ការព្រមានចំពោះអ្នកសហការ* **ធិនានុប្បវត្តិគណៈមេធាវីអាមេរិក** ទំព័រ ២២ (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៧) ។ អត្ថបទនោះកត់សម្គាល់ថា យុត្តាធិការប្រាំផ្សេងទៀតនៅសហរដ្ឋអាមេរិកបានរកឃើញថា ច្បាប់សហការ មិនរំលោភលើវិធានក្រមសីលធម៌ទេ ។ *ដូចមុន*។

[៣០៥] *សូមមើល ឧទាហរណ៍ ដោះស្រាយវាតាមវែបសាយត៍* **ធិនានុប្បវត្តិគណៈមេធាវីអាមេរិក** ទំព័រ ៤០ (ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៧) ។

អក្ខរានុក្រមនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ខាងក្រោមនេះគឺជាអក្ខរានុក្រមនៃពាក្យសម្រាប់ប្រើប្រាស់ ទាក់ទងនឹងបច្ចេកទេសដោះស្រាយវិវាទៈ

ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការៈ សំដៅដល់បច្ចេកទេសផ្សេងៗ ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទក្រៅពីការដាក់បណ្ដឹងទៅតុលាការ ។ បច្ចេកទេសដែលទូទៅបំផុតរួមមាន ការចរចា សន្ទានកម្ម និងមជ្ឈត្តការ ។

មជ្ឈត្តការៈ មជ្ឈត្តការគឺជាដំណើរការដែលស្រដៀងគ្នានឹងដំណើរការកាត់ក្ដីដោយតុលាការដែរ ។ ភាគីបង្ហាញភ័ស្ដុតាងមានកម្រិតទៅមជ្ឈត្តករ បន្ទាប់មកមជ្ឈត្តករក៏ធ្វើសេចក្ដីសម្រេច ។ ដំណើរការនេះអាចកម្រិតបំផុត ឬអូសបន្លាយបំផុតដែរ អាស្រ័យលើការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ។ ការសម្រេចនោះអាចភ្ជាប់ ឬមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច ហើយជាទូទៅអាចប្ដឹងឧបាស្រ័យបានតែក្នុងកាលៈទេសៈដ៏រឹតត្បិតបំផុត ។ ការចូលរួមធ្វើមជ្ឈត្តការអាចផ្អែកលើគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្ត ឬដោយការតម្រូវ អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈ ។

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យៈ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យគឺជាពាក្យដែលគេតែងប្រើដើម្បីបញ្ជាក់ពីសេចក្ដីសម្រេចរបស់ក្រុមមជ្ឈត្តករ លើរឿងក្ដីណាមួយ ។ តាមច្បាប់ភាគច្រើន មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវតែធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។ តាមច្បាប់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជ-កម្ម របស់កម្ពុជា មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានចាត់ទុកថាអាចអនុវត្តបានដូចជាសាលក្រមតុលាការដូច្នោះដែរ ។ ជាងនេះទៅទៀត តាមច្បាប់ដដែលនេះ ភាគីវិវាទអាចដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនមុនពេល ឬក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ ហើយចាត់ទុកវាថាជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតែម្ដង ។

ភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចៈ កិច្ចព្រមព្រៀង ឬសេចក្ដីសម្រេច ដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច គឺជាអ្វីដែលភាគីវិវាទត្រូវតែធ្វើតាម ពីព្រោះវាអាចអនុវត្តបានតាមផ្លូវច្បាប់ ។ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច អាចអនុវត្តតាមផ្លូវច្បាប់ ដូចជាសាលក្រមតុលាការដូច្នោះដែរ ។

ជំនួបៈ ជំនួប គឺជាការប្រជុំជាឯកជនក្នុងកំឡុងពេលធ្វើសន្ទានកម្ម រវាងសន្ទាការី និងភាគី ។ គេប្រើវិធីនេះដើម្បីពិភាក្សាអំពីបញ្ហានានា នៅពេលភាគីម្ខាងទៀតអវត្តមាន ។ ភាគីវិវាទ ពេលខ្លះមានភាពស្មោះត្រង់ និងមានហេតុផលនៅក្នុងជំនួបមួយ ជាងនៅពេលដែលពួកគេនិយាយនៅចំពោះមុខភាគីដទៃទៀត ។

ការផ្សះផ្សាៈ ការផ្សះផ្សាសំដៅដល់ដំណើរការគ្រប់បែបយ៉ាង ដែលមានបុគ្គលអព្យាក្រឹតម្នាក់ ជួយភាគីវិវាទឱ្យឈានដល់ដំណោះស្រាយប្រកបដោយការស្រុះស្រួលគ្នា ។ នៅក្នុងប្រពៃណីមួយចំនួន អ្នកអព្យាក្រឹតនោះត្រូវបានផ្ដល់សេរីភាពក្នុងការលើកកម្ពស់ដំណោះស្រាយយ៉ាងសកម្ម តាមរយៈការជួបជាឯកជនជាមួយភាគីវិវាទ (ដែលគេហៅថាជំនួប) និង

តាមរយៈការស្នើដំណោះស្រាយផ្សេងៗ។ នៅក្នុងប្រពៃណីខ្លះទៀត អ្នកអព្យាក្រឹតនោះ ប្រើវិធីអកម្មជាង ហើយទុកឱ្យភាគីវិវាទ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងដំណើរការនោះ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីមានសុពលភាពដូចគ្នា។

ពាក្យថាការផ្សះផ្សា ត្រូវបានប្រើជំនួសគ្នាទៅវិញទៅមកនឹងពាក្យថា *សន្ធានកម្ម*។ សម្រាប់សៀវភៅនេះ ពាក្យសន្ធានកម្ម ត្រូវបានលើកយកប្រើដើម្បីសំដៅដល់ទាំងការផ្សះផ្សា និងសន្ធានកម្ម។ យ៉ាងណាមិញ នៅពេលដែលមានច្បាប់ណាមួយប្រើពាក្យថាការផ្សះផ្សា ពាក្យនោះក៏ត្រូវបានប្រើតាមនោះដែរ។

អ្នកផ្សះផ្សា: អ្នកផ្សះផ្សា គឺជាបុគ្គលអព្យាក្រឹត នៅក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សា។

ការរក្សាការសម្ងាត់: ព័ត៌មានដែលផ្សព្វផ្សាយក្នុងកំឡុងពេលមានដំណើរការ ADR តែងត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការសម្ងាត់ ហើយដែលមិនត្រូវបញ្ចេញទៅពិភពខាងក្រៅបានឡើយ។ នេះគឺជាមូលហេតុសំខាន់មួយ ដែលភាគីវិវាទនិយម ADR ជាងវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទដទៃទៀត។

ADR ចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ: កម្មវិធី ADR ចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ គឺជាកម្មវិធីដែលគាំទ្រដោយស្ថាប័នតុលាការតាមរូបភាពផ្សេងៗ។ កម្មវិធី ADR ចំណុះឱ្យស្ថាប័នតុលាការ អាចផ្អែកលើគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្ត ឬជាការតម្រូវ។

ចុងចម្លើយ: ចុងចម្លើយគឺជាភាគីនៃវិវាទ ដែលត្រូវបានដើមបណ្តឹងបានប្តឹងក្នុងទម្រង់ណាមួយនៃបណ្តឹង ឬការទាមទារ។

សវនាការ: សវនាការគឺជានីតិវិធី ដែលក្នុងនោះភស្តុតាងនៃអង្គហេតុ ត្រូវបានដាក់ជូនទៅភាគីអព្យាក្រឹត ដើម្បីឱ្យភាគីនោះ អាចរៀបចំការសម្រេចចិត្តបាន។ សវនាការ អាចបញ្ចូលទាំងការធ្វើកស្សិណដោយផ្ទាល់ពិសាក្សី ឯកសារ និងទម្រង់ផ្សេងទៀតនៃភស្តុតាង ដែលត្រូវបង្ហាញដល់ភាគីអព្យាក្រឹត។

សន្ធានកម្ម: សន្ធានកម្មគឺជាការចរចាដែលមានការជួយជ្រោមជ្រែង ឬសម្របសម្រួល។ សន្ធានកម្មជាទូទៅ រួមមានភាគីវិវាទចំនួនពីរ ឬច្រើន ដែលព្យាយាមចរចារកដំណោះស្រាយ ដោយមានជំនួយពីភាគីទីបីម្នាក់ គឺសន្ធានការី ដែលមានអព្យាក្រឹតចំពោះភាគីវិវាទ និងលទ្ធផលរបស់វា។ សន្ធានការីពុំមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការដាក់ដំណោះស្រាយណាមួយឡើយ។

នៅក្នុងប្រពៃណីមួយចំនួន អ្នកអព្យាក្រឹតនោះត្រូវបានផ្តល់សេរីភាព ក្នុងការលើកកម្ពស់ដំណោះស្រាយយ៉ាងសកម្ម តាមរយៈការជួបជាឯកជនជាមួយភាគីវិវាទ (ដែលគេហៅថាជំនួប) និង តាមរយៈការស្នើដំណោះស្រាយផ្សេងៗ។ នៅក្នុងប្រពៃណីខ្លះទៀត អ្នកអព្យាក្រឹតនោះ ប្រើវិធីអកម្មជាង ហើយទុកឱ្យ ភាគីវិវាទ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងដំណើរការនោះ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីមានសុពលភាពដូចគ្នា។

ពាក្យថាសន្ធានកម្ម ត្រូវបានប្រើជំនួសគ្នាទៅវិញទៅមកនឹងពាក្យថា *ការផ្សះផ្សា*។ សម្រាប់សៀវភៅនេះ ពាក្យសន្ធានកម្ម ត្រូវបានលើកយកប្រើដើម្បីសំដៅដល់ទាំងការផ្សះផ្សា និងសន្ធានកម្ម។ យ៉ាងណាមិញ នៅពេលដែលមានច្បាប់ណាមួយប្រើពាក្យថាការផ្សះផ្សា ពាក្យនោះក៏ត្រូវបានប្រើតាមនោះដែរ។

សន្ធានការី: សន្ធានការីគឺជាបុគ្គលអព្យាក្រឹត នៅក្នុងដំណើរការសន្ធានកម្ម ។

ការចរចា: ការចរចាគឺជាដំណើរការដោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវការ ដែលភាគីពីរ ឬច្រើន ពិភាក្សាគ្នាអំពីជំហររបស់ពួកគេរៀងៗខ្លួន ហើយព្យាយាមធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយ ។ នេះគឺជាទម្រង់ទូទៅបំផុតនៃ ADR ។

អ្នកអព្យាក្រឹត: អ្នកអព្យាក្រឹតគឺជាមនុស្សម្នាក់ដែលឯករាជ្យពីភាគីវិវាទ ហើយត្រូវបានផ្តល់អំណាចតាមវិធីណាមួយក្នុងការជួយដោះស្រាយវិវាទ ។ អ្នកអព្យាក្រឹតនោះអាចធ្វើជាសន្ធានការី អ្នកផ្សះផ្សា អ្នកសម្របសម្រួល ឬ មជ្ឈត្តករ ។ តួនាទីអ្នកអព្យាក្រឹតនោះ អាចមានភាពសកម្ម ឬអកម្មអាស្រ័យលើកាលៈទេសៈផ្សេងៗ ។

មិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច: កិច្ចព្រមព្រៀង ឬសេចក្តីសម្រេចមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច គឺជាអ្វីដែលភាគីវិវាទមិនមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ក្នុងការអនុវត្តតាមឡើយ ពីព្រោះវាមិនអាចអនុវត្តបានតាមផ្លូវច្បាប់បានទេ ។ តួយ៉ាងដូចជា សេចក្តីសម្រេចមជ្ឈត្តការមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច គឺមិនអាចអនុវត្តតាមផ្លូវច្បាប់បានឡើយ ។

ក្រុមមជ្ឈត្តករ: ក្រុមមជ្ឈត្តករគឺជាមជ្ឈត្តករមួយក្រុមដែលជាទូទៅមានចំនួនបីរូប ហើយធ្វើជាអ្នកអព្យាក្រឹតនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការណាមួយ ។ តួនាទីរបស់ពួកគេ គឺស្រដៀងគ្នានឹងចៅក្រមនៅក្នុងបណ្តឹងតុលាការដែលមានពីមុនមកដូច្នោះដែរ ។ នៅចុងបញ្ចប់នៃដំណើរការ ក្រុមមជ្ឈត្តករតែងចេញ *មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ* មួយ ទៅឱ្យភាគីមួយ ឬច្រើន ។ ជួនកាល គេហៅក្រុមមជ្ឈត្តករមួយថា *តុលាការមជ្ឈត្តការ* ឬ *វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម*។ ពាក្យថា ក្រុម ឬវេទិកា សំដៅលើអង្គភាពតែមួយ ។

ភាគីវិវាទ: ភាគីវិវាទគឺជាបុគ្គល និង/ឬ នីតិបុគ្គលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទណាមួយ ។

ដើមបណ្តឹង: ដើមបណ្តឹងគឺជាភាគីនៃវិវាទមួយ ដែលបានប្តឹងក្នុងទម្រង់ជាបណ្តឹង ឬការទាមទារប្រឆាំងនឹងចុងចម្លើយ ។

វេទិកា: ពាក្យថាទិកាគឺជាទូទៅ សំដៅដល់តុលាការមជ្ឈត្តការណាមួយ ។ តុលាការមជ្ឈត្តការនោះ (ជួនកាលហៅថា *ក្រុមមជ្ឈត្តករ* ឬ *វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម*) គឺជាមជ្ឈត្តករមួយក្រុម ដែលជាទូទៅមានចំនួនបីរូប ហើយធ្វើជាអ្នកអព្យាក្រឹតនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការណាមួយ ។ តួនាទីរបស់ពួកគេ គឺស្រដៀងគ្នានឹងចៅក្រមនៅក្នុងបណ្តឹង តុលាការដែលមានពីមុនមកដូច្នោះដែរ ។ នៅចុងបញ្ចប់នៃដំណើរការ ក្រុមមជ្ឈត្តករតែងចេញ *មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ*មួយ ទៅឱ្យភាគីមួយ ឬច្រើន ។ ជួនកាលគេហៅក្រុមមជ្ឈត្តករមួយថា *តុលាការមជ្ឈត្តការ* ឬ *វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម*។ ពាក្យថា ក្រុម ឬវេទិកា គឺសំដៅលើអង្គភាពតែមួយ ។

ឧបសម្ព័ន្ធ ក

គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីអំពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ (UNCITRAL)

វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL

មាតិកា

សេចក្តីសម្រេចរបស់សន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ ៣៥/៥២

វិធានផ្សះផ្សារបស់ UNCITRAL

មាត្រា ១: ការអនុវត្តនីតិធាន

មាត្រា ២: ការចាប់ផ្តើមដំណើរការផ្សះផ្សា

មាត្រា ៣: ចំនួនអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៤: ការតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៥: ការដាក់បណ្តឹងទៅអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៦: តំណាង និងជំនួយ

មាត្រា ៧: តួនាទីរបស់អ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៨: ជំនួយផ្នែករដ្ឋបាល

មាត្រា ៩: ការឆ្លើយឆ្លងរវាងអ្នកផ្សះផ្សា និងភាគីវិវាទ

មាត្រា ១០: ការបង្ហាញព័ត៌មាន

មាត្រា ១១: ការសហការរបស់ភាគីវិវាទជាមួយអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ១២: សំណូមពររបស់ភាគីដើម្បីបញ្ចប់វិវាទ

មាត្រា ១៣: កិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទ

មាត្រា ១៤: ការរក្សាការសម្ងាត់

មាត្រា ១៥: ការបញ្ឈប់ដំណើរការផ្សះផ្សា

មាត្រា ១៦: ឧបាស្រ័យតាមនីតិវិធីមជ្ឈត្តការ ឬតុលាការ

មាត្រា ១៧: ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗ

មាត្រា ១៨: ប្រាក់តម្កល់

មាត្រា ១៩: តួនាទីអ្នកផ្សះផ្សានៅក្នុងនីតិវិធីដទៃទៀត

មាត្រា ២០: ការទទួលភស្តុតាងនៅក្នុងនីតិវិធីដទៃទៀត

ខគម្រូស្តីពីការផ្សះផ្សា

សេចក្តីសម្រេចលេខ៣៥/៥២អនុម័តដោយមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ នៅថ្ងៃ ទី៤ ធ្នូ ១៩៨០

៣៥/៥២

វិធានផ្សះផ្សានៃគណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីអំពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ

មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ

ដោយទទួលស្គាល់តំលៃនៃការផ្សះផ្សាថា ជាវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយដោយសន្តិវិធីលើវិវាទនានា ដែលកើតមានឡើងក្នុងបរិបទទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ។

ដោយយល់ស្របថា ការបង្កើតវិធានផ្សះផ្សាដែលអាចទទួលយកបាននៅក្នុងប្រទេសនានា ដែលមានប្រព័ន្ធច្បាប់សង្គម និងសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងៗគ្នា នឹងចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ចំពោះការអភិវឌ្ឍន៍ទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិដោយសុខដុមរមនា។

ដោយកត់សំគាល់ថា វិធានផ្សះផ្សារបស់គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីអំពីច្បាប់ ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ត្រូវបានអនុម័តដោយគណៈកម្មការនៅឯកិច្ចប្រជុំលើកទីដប់បី[៣០៦] បន្ទាប់ពីបានពិចារណា លើសេចក្តីសង្កេតរបស់រដ្ឋាភិបាល និងអង្គការដែលមានចំណាប់អារម្មណ៍នានា។

១. **ដាក់ជាអនុសាសន៍** ឱ្យប្រើប្រាស់វិធានផ្សះផ្សារបស់គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីអំពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិក្នុងករណីទាំងឡាយដែលវិវាទកើតឡើង ក្នុងបរិបទនៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ហើយឱ្យភាគីវិវាទស្វែងរកដំណោះស្រាយដោយសន្តិវិធីចំពោះវិវាទនោះដោយអាស្រ័យលើ ការផ្សះផ្សា។

២. **ស្នើរ**អគ្គលេខាធិការរៀបចំឱ្យមានការចែកចាយវិធានផ្សះផ្សារនេះ ឱ្យបានទូលំទូលាយបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន។

---

[306] កំណត់ត្រាផ្លូវការនៃមហាសន្និបាត កិច្ចប្រជុំលើកទី៣៥ អត្ថបទបន្ថែមលេខ ១៧ (A/៣៥/17) កថាខ័ណ្ឌ ១០៥ និង ១០៦

វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL

ការអនុវត្តវិធាន

មាត្រា ១

(១) វិធានទាំងនេះអនុវត្តចំពោះការផ្សះផ្សាវិវាទកើតចេញពី ឬពាក់ព័ន្ធទៅនឹងទំនាក់ទំនងកិច្ចសន្យា ឬទំនាក់ទំនងផ្លូវច្បាប់ដទៃទៀត ដោយក្នុងនោះ ភាគីវិវាទដែលស្វែងរកដំណោះស្រាយដោយសន្តិវិធីចំពោះវិវាទរបស់ខ្លួន បានព្រមព្រៀងយកការប្រើប្រាស់វិធានផ្សះផ្សា UNCITRAL ។

(២) ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងគ្នាដោយមិនរាប់បញ្ចូល ឬផ្លាស់ប្តូរវិធានណាមួយបានគ្រប់ពេល ។

(៣) នៅពេលដែលមានវិធានណាមួយ មានទំនាស់នឹងបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ ដែលភាគីវិវាទមិនអាចធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិ បាននោះ បទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នោះនឹងត្រូវយកមកអនុវត្ត ។

ការចាប់ផ្តើមដំណើរការផ្សះផ្សា

មាត្រា ២

(១) ភាគីដែលផ្តួចផ្តើមការផ្សះផ្សា ត្រូវផ្ញើលិខិតអញ្ជើញជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅកាន់ភាគីម្ខាងទៀត ដើម្បីផ្សះផ្សាតាមវិធាននេះ ដោយធ្វើការបង្ហាញកម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះដោយសង្ខេបផង ។

(២) ដំណើរការផ្សះផ្សា ចាប់ផ្តើមនៅពេលភាគីម្ខាងទៀតទទួលយកការអញ្ជើញដើម្បីផ្សះផ្សា ។ ក្នុងករណីដែលការទទួលយកនោះធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ ជាការល្អគួរតែធ្វើសេចក្តីបញ្ជាក់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែរ ។

(៣) ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតបដិសេធការអញ្ជើញនោះ ដំណើរការផ្សះផ្សានឹងមិនកើតឡើងឡើយ ។

(៤) ប្រសិនបើភាគីដែលផ្តួចផ្តើមការផ្សះផ្សា មិនបានទទួលចម្លើយតបក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃ ចាប់ពីថ្ងៃផ្ញើរលិខិតអញ្ជើញមក ឬក្នុងរយៈពេលផ្សេងទៀតដូចមានបញ្ជាក់នៅក្នុងលិខិតអញ្ជើញ ភាគីនោះអាចសម្រេចចិត្តដោយចាត់ទុកថានេះជាការបដិសេធការអញ្ជើញដើម្បីផ្សះផ្សា ។ ប្រសិនបើមានការសម្រេចយ៉ាងដូច្នេះ ភាគីផ្តួចផ្តើមត្រូវជូនដំណឹងនេះទៅភាគីម្ខាងទៀត ។

ចំនួនអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៣

អ្នកផ្សះផ្សាមានតែមួយរូប លើកលែងតែភាគីវិវាទព្រមព្រៀងឱ្យមានអ្នកផ្សះផ្សាពីរ ឬបីរូប ។ ជាវិធានទូទៅ នៅពេលដែលមានអ្នកផ្សះផ្សាលើសពីមួយរូប ពួកគេគួរតែធ្វើការរួមគ្នា ។

ការតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៤

(១) (ក) នៅក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាដែលមានអ្នកផ្សះផ្សាម្នាក់ ភាគីវិវាទគួរតែខិតខំខ្នែងឱ្យឈានទៅដល់ការឯកភាពគ្នាលើឈ្មោះអ្នកផ្សះផ្សាតែម្នាក់គត់ ។

(ខ) នៅក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាដែលមានអ្នកផ្សះផ្សាពីររូប ភាគីនិមួយៗត្រូវតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សាម្នាក់រៀងខ្លួន ។

(គ) នៅក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាដែលមានអ្នកផ្សះផ្សាបីរូប ភាគីនិមួយៗតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សាម្ខាងម្នាក់ ។ ភាគីវិវាទគួរតែខិតខំខ្នែងឱ្យឈានទៅដល់ការឯកភាពគ្នាលើឈ្មោះអ្នកផ្សះផ្សាទីបី ។

(២) ភាគីវិវាទអាចរកជំនួយពីស្ថាប័ន ឬបុគ្គលណាមួយដែលសមស្រប ក្នុងទំនាក់ទំនងនៃការតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សា ។ ជាពិសេសៈ

(ក) ភាគីម្ខាងអាចស្នើស្ថាប័ន ឬបុគ្គលនោះឱ្យឧទ្ទេសនាមបុគ្គលសមស្របដើម្បីធ្វើជាអ្នកផ្សះផ្សា ឬ

(ខ) ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងឱ្យមានការតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សាម្នាក់ ឬច្រើនដោយស្ថាប័ន ឬបុគ្គលនោះផ្ទាល់ ។

នៅក្នុងការឧទ្ទេសនាម ឬតែងតាំងបុគ្គលណាមួយឱ្យធ្វើជាអ្នកផ្សះផ្សា ស្ថាប័ន ឬបុគ្គលនោះត្រូវធ្វើការពិចារណានានាដែលអាចធានាបាននូវការតែងតាំងអ្នកផ្សះផ្សាដែលឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង ហើយនៅពេលជ្រើសរើសអ្នកផ្សះផ្សាតែម្នាក់ ឬអ្នកផ្សះផ្សាទីបី ត្រូវពិចារណាពីលទ្ធភាពនៃការតែងតាំងអ្នក ផ្សះផ្សាមួយរូបណាដែលមានសញ្ជាតិក្រៅពីសញ្ជាតិរបស់ភាគីវិវាទ ។

ការដាក់បណ្តឹងទៅអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៥

(១) អ្នកផ្សះផ្សា* បន្ទាប់ពីការតែងតាំងរួច ត្រូវស្នើរភាគីនិមួយៗឱ្យផ្ញើរបណ្តឹងលាយលក្ខណ៍អក្សរជា សង្ខេបដែលពិព៌ណនាពីចរិតទូទៅនៃវិវាទនិងចំនុចដែលចោទជាបញ្ហា ។ ភាគីនិមួយៗក៏ត្រូវផ្ញើរច្បាប់ចំលង នៃបណ្តឹងរបស់ខ្លួនទៅភាគីម្ខាងទៀតដែរ ។

* នៅក្នុងមាត្រានេះនិងមាត្រាខាងក្រោមទាំងអស់ ពាក្យ "អ្នកធ្វើការផ្សះផ្សា" សំដៅលើអ្នកធ្វើការផ្សះផ្សាមួយរូប ពីររូប ឬបីរូបទៅតាមករណីនីមួយៗ ។

(២) អ្នកផ្សះផ្សាអាចស្នើភាគីនិមួយៗឱ្យផ្ញើរសេចក្ដីថ្លែងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបន្ថែមទៀត ស្ដីពីគោលជំហររបស់ខ្លួន ព្រមទាំងអង្គហេតុនិងមូលដ្ឋានគាំទ្រផ្សេងៗភ្ជាប់ទៅដោយឯកសារ និងភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលភាគីនោះយល់ថាសមស្រប ។ ភាគីត្រូវផ្ញើរឯកសារចំលងមួយច្បាប់ទៅភាគីម្ខាង ទៀតផងដែរ ។

(៣) នៅក្នុងដំណាក់កាលណាក៏ដោយនៃដំណើរការផ្សះផ្សា អ្នកផ្សះផ្សាអាចស្នើភាគីណាមួយឱ្យផ្ញើរព័ត៌មានបន្ថែមទាំងនោះ តាមការដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសមស្រប ។

តំណាង និងជំនួយ

មាត្រា ៦

ភាគីវិវាទអាចមានអ្នកតំណាង ឬអ្នកផ្ដល់ជំនួយជាបុគ្គលដែលខ្លួនជ្រើសរើស ។ ឈ្មោះ និង អាសយដ្ឋានរបស់បុគ្គលទាំងនោះ ត្រូវតែបានផ្ដល់ព័ត៌មានជាលាយលក្ខ័អក្សរទៅកាន់ភាគីម្ខាងទៀត និងអ្នកផ្សះផ្សាផងដែរ ដោយត្រូវបញ្ជាក់ថាការតែងតាំងនោះធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងសម្រាប់ធ្វើជាអ្នកតំណាង ឬធ្វើជាអ្នកផ្ដល់ជំនួយ ។

តួនាទីរបស់អ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ៧

(១) អ្នកផ្សះផ្សាជួយភាគីវិវាទក្នុងរបៀបមួយដែលឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង ក្នុងការដែលខ្លួនខ្នះខ្នែងដើម្បីបានឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយមួយប្រកបដោយសន្ដិវិធីចំពោះវិវាទរបស់ពួកគេ ។

(២) អ្នកផ្សះផ្សាត្រូវប្រើប្រាស់គោលការណ៍អញ្ញថាភាពត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌ជាត្រីមុខ ដោយត្រូវពិចារណាលើកត្តាផ្សេងៗដូចជាសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់ភាគីវិវាទ ទម្លាប់ប្រើប្រាស់នៃជំនួញដែលពាក់ព័ន្ធ និងកាលៈ-ទេសៈនានានៅជុំវិញវិវាទ រួមទាំងបែបបទអាជីវកម្មដែលភាគីវិវាទបានអនុវត្តន៍ពីមុនមក ។

(៣) អ្នកផ្សះផ្សាអាចដឹកនាំដំណើរការផ្សះផ្សា ក្នុងបែបបទមួយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្រប ដោយលើកមកពិចារណានូវកាលៈទេសៈផ្សេងៗនៃរឿងក្ដី បំណងប្រាថ្នាដែលភាគីវិវាទអាចបង្ហាញ រួមទាំងសម្នើរបស់ភាគីម្ខាងឱ្យអ្នកផ្សះផ្សាស្ដាប់បំនកស្រាយផ្ទាល់មាត់ ព្រមទាំងតម្រូវការនូវដំណោះស្រាយដ៏ឆាប់រហ័សមួយនៃវិវាទជាដើម ។

(៤) នៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃដំណើរការផ្សះផ្សា អ្នកផ្សះផ្សាអាចធ្វើសម្នើនានាក្នុងការបញ្ចប់វិវាទ ។ សម្នើទាំងនោះមិនចាំបាច់ធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមិនចាំបាច់អមដោយសេចក្ដីអធិប្បាយអំពីហេតុផល នៃសម្នើនោះឡើយ ។

ជំនួយផ្នែករដ្ឋបាល

មាត្រា ៨

(១) ដើម្បីជួលសម្រួលដល់ការដឹកនាំដំណើរការផ្សះផ្សា ភាគីវិវាទ ឬអ្នកផ្សះផ្សា ដោយមានការឯកភាពពីភាគីវិវាទ អាចចាត់ឱ្យមានជំនួយរដ្ឋបាលពីសំណាក់ស្ថាប័ន ឬដោយបុគ្គលណាមួយដែលសមស្រប។

ការឆ្លើយឆ្លងរវាងអ្នកផ្សះផ្សានិងភាគីវិវាទ

មាត្រា ៩

(១) អ្នកផ្សះផ្សាអាចអញ្ជើញភាគីវិវាទឱ្យមកជួបខ្លួន ឬអាចឆ្លើយឆ្លងជាមួយពួកគេដោយផ្ទាល់មាត់ ឬជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ អ្នកផ្សះផ្សាអាចជួប ឬឆ្លើយឆ្លងជាមួយភាគីវិវាទរួមគ្នា ឬជាមួយភាគីនិមួយៗ ដោយឡែកពីគ្នា ។

(២) លើកលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងលើទីកន្លែងសម្រាប់ធ្វើការប្រជុំជាមួយអ្នកផ្សះផ្សា ទីកន្លែងប្រជុំនឹងត្រូវសម្រេចដោយអ្នកផ្សះផ្សា បន្ទាប់ពីបានប្រឹក្សាយោបល់ជាមួយភាគីវិវាទ ដោយមើលតាមកាលៈទេសៈផ្សេងៗនៃដំណើរការផ្សះផ្សា។

ការបង្ហាញព័ត៌មាន

មាត្រា ១០

នៅពេលដែលអ្នកផ្សះផ្សាទទួលព័ត៌មានស្តីពីអង្គហេតុទាក់ទងនឹងវិវាទពីភាគីម្ខាង អ្នកផ្សះផ្សាបង្ហាញខ្លឹមសារនៃព័ត៌មាននោះដល់ភាគីម្ខាងទៀត ដើម្បីឱ្យភាគីម្ខាងទៀតអាចមានឱកាសក្នុងការបង្ហាញបំនកស្រាយណាមួយដែលខ្លួនគិតថាសមស្រប។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅពេលដែលភាគីម្ខាងផ្តល់ព័ត៌មានទៅកាន់អ្នកផ្សះផ្សា ដោយភ្ជាប់នូវលក្ខខ័ណ្ឌជាក់លាក់ថាត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ អ្នកផ្សះផ្សាមិនបង្ហាញព័ត៌មាន ទៅភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។

ការសហការរបស់ភាគីវិវាទជាមួយអ្នកផ្សះផ្សា

មាត្រា ១១

ភាគីវិវាទត្រូវសហការដោយស្មោះត្រង់ជាមួយអ្នកផ្សះផ្សា ហើយជាពិសេសត្រូវខិតខំខ្នែងធ្វើតាមសម្ចើ របស់អ្នកផ្សះផ្សា ក្នុងការផ្ញើឯកសារលាយលក្ខណ៍អក្សរនានា ការផ្តល់ភស្តុតាង និងការចូលរួមប្រជុំ ។

សំណូមពររបស់ភាគីដើម្បីបញ្ចប់វិវាទ

មាត្រា ១២

ភាគីនិមួយៗ អាចផ្ញើរទៅកាន់អ្នកផ្សះផ្សានូវសំណូមពររបស់ខ្លួនដើម្បីបញ្ចប់វិវាទ តាមការផ្តួចផ្តើមផ្ទាល់ ខ្លួន ឬតាមការអញ្ជើញរបស់អ្នកផ្សះផ្សា។

កិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទ

មាត្រា ១៣

(១) នៅពេលដែលអ្នកផ្សះផ្សាមើលឃើញថាមានធាតុផ្សំផ្សេងៗសម្រាប់បញ្ចប់វិវាទ ដែលភាគីវិវាទ អាចទទួលយកបាន អ្នកផ្សះផ្សាតាក់តែងលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗនៃលទ្ធភាពបញ្ចប់វិវាទ ហើយផ្ញើរទៅកាន់ភាគីវិវាទ ដើម្បីធ្វើការសង្កេត។ បន្ទាប់ពីទទួលបានសេចក្តីសង្កេតពីភាគីវិវាទរួច អ្នកផ្សះផ្សាអាចតាក់តែង ឡើងវិញនូវលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗនៃលទ្ធភាពបញ្ចប់វិវាទ ដោយផ្អែកទៅលើសេចក្តីសង្កេតទាំងនោះ ។

(២) ប្រសិនបើភាគីវិវាទឈានដល់ការព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទ ពួកគេត្រូវរៀបរៀង និងចុះហត្ថលេខាលើលិខិតព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទនោះ។** ប្រសិនបើមានសម្ចើពីភាគីវិវាទ អ្នកផ្សះផ្សាក៏ត្រូវធ្វើពង្រាង ឬជួយភាគីវិវាទនៅក្នុងការធ្វើពង្រាងកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទនោះ។

(៣) ដោយការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទ ភាគីវិវាទដាក់វិវាទរបស់ខ្លួនជាអាវសាន ហើយត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ។

ការរក្សាការសម្ងាត់

មាត្រា ១៤

អ្នកផ្សះផ្សា និងភាគីវិវាទត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ចំពោះរាល់បញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងដំណើរការផ្សះផ្សា។ ការសម្ងាត់ក៏ត្រូវរក្សាឱ្យបានផងដែរនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទ លើកលែងតែ ការបញ្ចេញការសម្ងាត់នោះមានភាពចាំបាច់នៅក្នុងគោលបំណងអនុវត្ត និងជំរុញការអនុវត្ត។

ការបញ្ឈប់ដំណើរការផ្សះផ្សា

មាត្រា ១៥

ដំណើរការផ្សះផ្សាត្រូវបញ្ឈប់តាមកាលវេលាដូចក្នុងករណីខាងក្រោមៈ

(ក) បើមានការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទដោយភាគីវិវាទ គឺត្រឹមកាលបរិច្ឆេទនៃកិច្ច-ព្រមព្រៀងនោះ ឬ

(ខ) បើមានសេចក្តីប្រកាសជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់អ្នកផ្សះផ្សា បន្ទាប់ពីមានការប្រឹក្សាយោបល់ជាមួយភាគីវិវាទ ចំពោះលទ្ធផលដែលថាកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងផ្សះផ្សាបន្តទៀតនោះលែងជាការត្រឹមត្រូវ គឺត្រឹមកាលបរិច្ឆេទនៃសេចក្តីប្រកាសនោះ ឬ

** គូភាគីអាចចង់ពិចារណាបញ្ចូលនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទនូវខមួយដែលចែងថាវិវាទទាំងឡាយដែលកើតឡើងពី ឬពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទនឹងត្រូវបញ្ជូនទៅធ្វើមជ្ឈត្តការ។

(គ) បើមានសេចក្តីប្រកាសជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទទៅកាន់អ្នកផ្សះផ្សា ចំពោះលទ្ធផលដែលថា ដំណើរការផ្សះផ្សានឹងត្រូវបញ្ឈប់ គឺត្រឹមកាលបរិច្ឆេទនៃសេចក្តីប្រកាសនោះ ឬ

(ឃ) បើមានសេចក្តីប្រកាសជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ភាគីម្ខាងទៅភាគីម្ខាងទៀត ព្រមទាំងអ្នក ផ្សះផ្សា ប្រសិនបើមានការតែងតាំងរួចហើយ ចំពោះលទ្ធផលដែលថា ដំណើរការផ្សះផ្សានឹងត្រូវបញ្ឈប់ គឺត្រឹមកាលបរិច្ឆេទនៃសេចក្តីប្រកាសនោះ។

ឧបាស្រ័យតាមនីតិវិធីមជ្ឈត្តការ ឬតុលាការ

មាត្រា ១៦

ក្នុងពេលមានដំណើរការផ្សះផ្សា ភាគីវិវាទត្រូវឯកភាពថាមិនផ្តួចផ្តើមដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬនីតិវិធី តុលាការ ចំពោះវិវាទដែលជាកម្មវត្ថុនៃដំណើរការនេះឡើយ លើកលែងតែថាមានភាគីណាមួយយល់ ឃើញថា នីតិវិធីទាំងនេះមានភាពចាំបាច់ក្នុងការការពារសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ទើបភាគីនោះអាចផ្តួចផ្តើម ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬនីតិវិធីតុលាការបាន។

ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗ

មាត្រា ១៧

(១) នៅពេលដែលដំណើរការផ្សះផ្សាត្រូវបានបញ្ចប់ អ្នកផ្សះផ្សាត្រូវកំនត់ថ្លៃចំណាយលើការផ្សះផ្សា និងផ្តល់ការជូនដំណឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដល់ភាគីវិវាទ។ ពាក្យថា "ថ្លៃចំណាយ" រួមមានត្រឹមតែ:

(ក) ថ្លៃឈ្នួលសម្រាប់អ្នកផ្សះផ្សាដែលត្រូវមានចំនួនសមរម្យ

(ខ) ថ្លៃធ្វើដំណើរ និងការចំណាយដទៃទៀតរបស់អ្នកផ្សះផ្សា

(គ) ថ្លៃធ្វើដំណើរ និងការចំណាយដទៃទៀតរបស់សាក្សីដែលបានស្នើឡើងដោយអ្នកផ្សះផ្សា និងដោយមានការយល់ព្រមពីភាគីវិវាទ

(ឃ) ថ្លៃពិគ្រោះជាមួយអ្នកជំនាញការដែលបានស្នើឡើងដោយអ្នកផ្សះផ្សា និងដោយមានការយល់ព្រមពីភាគីវិវាទ

(ង) ថ្លៃចំណាយលើជំនួយដែលបានផ្តល់ឱ្យ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៤ កថាខ័ណ្ឌ(២)(ខ) និង មាត្រា៨ នៃវិធាននេះ។

(២) ថ្លៃចំណាយ ដូចក្នុងនិយមន័យខាងលើ គឺជាបន្ទុកស្មើគ្នារបស់ភាគីវិវាទលើកលែងតែកិច្ចព្រមព្រៀងបញ្ចប់វិវាទមានចែងពីការបែងចែកផ្សេងពីនេះ។ រាល់សោហ៊ុយផ្សេងទៀតដែលភាគីម្ខាងបានចំណាយ គឺជាបន្ទុករបស់ភាគីនោះ។

ប្រាក់តម្កល់

មាត្រា ១៨

(១) នៅពេលត្រូវបានតែងតាំង អ្នកផ្សះផ្សាអាចស្នើភាគីនិមួយៗឱ្យតម្កល់ប្រាក់ចំណាយស្មើៗគ្នាដែលជាប្រាក់កក់សម្រាប់ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗដូចមានរៀបរាប់នៅក្នុងមាត្រា១៧ កថាខ័ណ្ឌ(១) តាមការដែលខ្លួនរំពឹងថានឹងត្រូវការដើម្បីទូទាត់។

(២) នៅក្នុងពេលដំណើរការផ្សះផ្សា អ្នកផ្សះផ្សាអាចស្នើសុំប្រាក់តម្កល់បន្ថែមនៅក្នុងចំនួនស្មើគ្នាពីភាគីនិមួយៗ។

(៣) ប្រសិនបើភាគីវិវាទទាំងសង្ខាងមិនបានបង់ប្រាក់តម្កល់ដែលបានតម្រូវក្នុងកថាខ័ណ្ឌ(១) និង(២) នៃមាត្រានេះ ឱ្យបានគ្រប់ក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃនោះទេ អ្នកផ្សះផ្សាអាចពន្យាដំណើរការ ឬអាចធ្វើសេចក្តីប្រកាសជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអំពីការបញ្ឈប់ដំណើរការនោះ ជូនទៅភាគីវិវាទ ដែលមានប្រសិទ្ធិភាពចាប់ពីថ្ងៃប្រកាសនោះតទៅ។

(៤) នៅពេលបញ្ឈប់ដំណើរការផ្សះផ្សា អ្នកផ្សះផ្សាត្រូវប្រគល់ជូនរបាយការណ៍គណនេយ្យដល់ភាគីវិវាទដែលបានបង់ប្រាក់តម្កល់ និងត្រូវប្រគល់សមតុល្យដែលមិនបានចំណាយជូនភាគីទាំងនោះវិញ ។

តួនាទីអ្នកផ្សះផ្សានៅក្នុងនីតិវិធីដទៃទៀត

មាត្រា ១៩

ភាគីវិវាទ និងអ្នកផ្សះផ្សាត្រូវទទួលយល់ព្រមថា អ្នកផ្សះផ្សានឹងមិនដើរតួជាមជ្ឍត្តករ ឬជាតំណាង ឬជាអ្នកពិគ្រោះយោបល់របស់ភាគីម្ខាងនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឍត្តការ ឬនីតិវិធីតុលាការ ពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទដែលជាកម្មវត្ថុនៃដំណើរការផ្សះផ្សានោះឡើយ។ ភាគីវិវាទក៏ត្រូវទទួលយល់ព្រមផងដែរថា ខ្លួននឹងមិនយកអ្នកផ្សះផ្សាធ្វើជាសាក្សីនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឍត្តការ ឬនីតិវិធីតុលាការនោះឡើយ។

ការប្រើប្រាស់ភស្តុតាងនៅក្នុងដំណើរការដទៃទៀត

មាត្រា ២០

នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឍត្តការ ឬនីតិវិធីតុលាការ ទោះជានីតិវិធីទាំងនោះពាក់ព័ន្ធ ឬមិនពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទដែលជាកម្មវត្ថុនៃដំណើរការផ្សះផ្សានេះក៏ដោយ ភាគីវិវាទត្រូវទទួលយល់ព្រមថាមិននឹងពឹងផ្អែក ឬប្រើប្រាស់ជាភស្តុតាងនូវៈ

(ក) ទស្សនៈដែលបានសំដែងចេញ ឬសំណូមពររបស់ភាគីម្ខាងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធភាពនៃការបញ្ចប់វិវាទ

(ខ) ការព្រមទទួលយករបស់ភាគីម្ខាងទៀតក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរការផ្សះផ្សា

(គ) សម្ទើដែលធ្វើឡើងដោយអ្នកផ្សះផ្សា

(ឃ) ហេតុដែលថាភាគីម្ខាងទៀតបានសំដែងឆន្ទៈរបស់ខ្លួនក្នុងការទទួលសម្ទើបញ្ចប់វិវាទ ដែលធ្វើឡើងដោយអ្នកផ្សះផ្សា។

ខផ្សះផ្សាគម្រូ

នៅពេលមានវិវាទណាមួយកើតចេញពី ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានេះ ហើយភាគីវិវាទចង់ស្វែងរកដំណោះស្រាយមួយដោយសន្តិវិធីលើវិវាទនោះតាមរយៈការផ្សះផ្សា ការផ្សះផ្សានោះត្រូវធ្វើឡើងដោយអនុលោមតាមវិធានផ្សះផ្សា UNCIT RAL ដែលមានជាធរមាន។

(ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងលើខផ្សះផ្សាដទៃទៀត។)

ពតិមានបន្ថែមអាចទទួលពីៈ

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន UNCITRAL

មជ្ឈមណ្ឌលអន្តរជាតិនៅក្រុងវៀន

ប្រអប់សំបុត្រ P.O Box 500

A- 1400 ទីក្រុងវៀន ប្រទេសអូទ្រីស

ទូរស័ព្ទៈ (+៤៣ ១) ២៦០៦០-៤០៦០

ហ្វាក់ៈ (+៤៣ ១) ២៦០៦០- ៥៨១៣

អ៊ិនធឺណែតៈ http://www.uncitral.org

អ៊ីមែលៈ uncitral@uncitral.org

ឧបសម្ព័ន្ធ ខ

បទដ្ឋានប្រតិបត្តិពហុរួសម្រាប់សន្ធានការី

បទដ្ឋានទី I: សិទ្ធិស្វ័យសម្រេច

ក. សន្ធានការីត្រូវធ្វើការសម្រុះសម្រួលដោយផ្អែកលើគោលការណ៍ស្វ័យសម្រេចរបស់ភាគី។ សិទ្ធិស្វ័យសម្រេច គឺជាកិរិយានៃការឈានដល់ការសម្រេចចិត្តដោយស្ម័គ្រចិត្ត និងគ្មានការបង្ខិតបង្ខំ ដែលក្នុងនោះភាគីនីមួយៗ ធ្វើការជ្រើសរើសដោយសេរី និងដោយជ្រួតជ្រាបអំពីដំណើរការ និងលទ្ធផល។ ភាគីអាចអនុវត្ត សិទ្ធិស្វ័យសម្រេចនៅគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងអស់នៃសន្ធានកម្ម រួមទាំងការ ជ្រើសរើសសន្ធានការី ការរៀបចំដំណើរការ ការចូលរួម ឬការដកខ្លួនចេញពីដំណើរការ និងលទ្ធផលផ្សេងៗ។

១. ទោះបីសិទ្ធិស្វ័យសម្រេចរបស់ភាគីក្នុងកិច្ចការរៀបចំដំណើរការ គឺជាគោលការណ៍ចម្បងក្នុងការអនុវត្តសន្ធានកម្មក្តី សន្ធានការីអាចនឹងត្រូវធ្វើការថ្លឹងថ្លែងរវាងសិទ្ធិស្វ័យសម្រេចនៃភាគីជាមួយនិងភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ក្នុងការដឹកនាំដំណើរការមួយប្រកបដោយគុណភាព ស្របតាមបទដ្ឋានទាំងនេះ។

២. សន្ធានការីមិនអាចធានាដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ថាភាគីនីមួយៗបានធ្វើជម្រើសផ្សេងៗដោយសេរី និងដោយមានការជ្រួតជ្រាប ដើម្បីឈានទៅដល់ការសម្រេចចិត្តជាក់លាក់ណាមួយនោះឡើយ ប៉ុន្តែនៅពេលសមស្រប សន្ធានការីគួរធ្វើឱ្យភាគីវិវាទយល់ដឹងពីសារៈសំខាន់នៃការប្រឹក្សាយោបល់ជាមួយអ្នកជំនាញផ្សេងៗ ដើម្បីជួយឱ្យពួកគេធ្វើជម្រើសដោយមានការជ្រួតជ្រាប។

ខ. សន្ធានការីមិនត្រូវឱ្យប៉ះពាល់សិទ្ធិស្វ័យសម្រេចរបស់ភាគី ដែលធ្វើឡើងដោយភាគីណាមួយ ដោយសារហេតុផលផ្សេងៗ ដូចជាអាត្រាសំណងបញ្ចប់វិវាទខ្ពស់ ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន កំណើនថ្លៃឈ្នួល ឬកីសម្ពាធ ខាងក្រៅពីសំណាក់បុគ្គលិក តុលាការ អ្នកគ្រប់គ្រងកម្មវិធី ស្ថាប័នគាំទ្រ ប្រព័ន្ធព័ត៌មាន ឬផ្នែកដទៃ ទៀតនោះឡើយ។

បទដ្ឋានទី II: អនាគតិ

ក. សន្ធានការីត្រូវបដិសេធចំពោះសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើសន្ធានការីនោះមិនអាចធ្វើការសម្រុះសម្រួលក្នុងរបៀបមិនលម្អៀងបាន។ អនាគតិ សំដៅទៅលើអវត្តមាននៃភាពគាំទ្រនិយម អគតិ ឬបុរេ វិនិច្ឆ័យ។

ខ. សន្ធានការីត្រូវធ្វើការសម្រុះសម្រួលនៅក្នុងរបៀបមិនលម្អៀង និងត្រូវចៀសវាងកិរិយាណាដែលស្តែងឱ្យឃើញពីភាពលម្អៀង។

១. សន្ទានការីមិនគួរប្រព្រឹត្តខ្លួនឱ្យមានភាពលម្អៀង ឬបុរេវិនិច្ឆ័យ ដោយផ្អែកលើលក្ខណៈផ្ទាល់ខ្លួន ប្រវត្តិ តម្លៃ និងជំនឿ ឬអាកប្បកិរិយាក្នុងពេលសន្ទានកម្ម របស់អ្នកចូលរួម ឬដោយសារមូលហេតុដទៃទៀតឡើយ។

២. សន្ទានការីមិនគួរផ្តល់ឱ្យ ឬទទួលយក អំណោយ គុណប្រយោជន៍ កម្ចី ឬវត្ថុមានតម្លៃដទៃទៀត ដែលនាំឱ្យមានចំណោទចំពោះអនាគតិជាក់ស្តែង ឬដែលគេសន្មត់ របស់សន្ទានការីនោះឡើយ ។

៣. សន្ទានការីអាចទទួល ឬផ្តល់អំណោយដ៏ស្តួចស្តើង ឬវត្ថុ ឬសេវាកម្មបន្ទាប់បន្សំដែលគេផ្តល់ឱ្យដើម្បីសម្របសម្រួលដល់សន្ទានកម្ម ឬគោរពតាមទំនៀមទម្លាប់វប្បធម៌ ដរាបណាការអនុវត្តបែបនោះ មិនបង្កឱ្យមានចំណោទចំពោះអនាគតិជាក់ស្តែង ឬដែលគេសន្មត់ របស់សន្ទានការីនោះ។

គ. ប្រសិនបើនៅពេលណាមួយសន្ទានការីមិនអាចធ្វើការសម្រុះសម្រួលក្នុងលក្ខណៈមិនលម្អៀងបាននោះទេ សន្ទានការីត្រូវដកខ្លួនចេញ។

បទដ្ឋានទី III ទំនាស់ផលប្រយោជន៍

ក. សន្ទានការីត្រូវចៀសវាងទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ឬការលេចឡើងនូវទំនាស់ផលប្រយោជន៍ក្នុងពេល និងក្រោយពេលសន្ទានកម្ម។ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ អាចកើតឡើងចេញពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធរវាងសន្ទានការី ជាមួយនិងបញ្ហាដែលជាកម្មវត្ថុនៃវិវាទ ឬពីទំនាក់ទំនងណាមួយរវាងសន្ទានការី និងអ្នកចូលរួមក្នុងសន្ទានកម្ម ទាំងក្នុងពេលអតីតកាល ឬបច្ចុប្បន្នកាល ទាំងបែបផ្ទាល់ខ្លួន ឬបែបវិជ្ជាជីវៈ ដែលទាំងអស់នេះនាំឱ្យមានចំណោទដល់អនាគតិរបស់សន្ទានការី។

ខ. សន្ទានការីអាចធ្វើការស៊ើបសួរដើម្បីកំនត់ថាតើ មានអង្គហេតុណាមួយដែលនាំឱ្យបុគ្គលសមស្របណាមួយ យល់ឃើញថានឹងអាចបង្កឱ្យមានជាទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាក់ស្តែង ឬជាសក្តានុភូតសម្រាប់សន្ទានការី។ វិធានការរបស់សន្ទានការី ដែលមានភាពចាំបាច់ដើម្បីសម្រេចការស៊ើបសួរអំពីទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាសក្តានុភូត អាចមានភាពខុសគ្នាទៅតាមបរិបទនៃការអនុវត្ត។

គ. សន្ទានការីត្រូវបង្ហាញព័ត៌មានឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមដែលអាចអនុវត្តបាន អំពីរាល់ទំនាស់ផល-ប្រយោជន៍ជាក់ស្តែង និងជាសក្តានុភូតដែលសមនឹងអាចដឹងបានដោយសន្ទានការី ហើយមានហេតុផលអាចឱ្យគេមើលឃើញថានាំឱ្យមានចំណោទចំពោះអនាគតិរបស់សន្ទានការី។ បន្ទាប់ពីបានបង្ហាញព័ត៌មានរួច បើមានការឯកភាពពីភាគីវិវាទ សន្ទានការីអាចបន្តធ្វើសន្ទានកម្មបាន។

ឃ. ក្រោយពេលព្រមព្រៀងលើសន្ធានកម្ម ប្រសិនបើសន្ធានការីណាម្នាក់ដឹងពីតថភាពណាមួយដែលនាំឱ្យមានចំណោទចំពោះទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាសក្តានុភូត ពាក់ព័ន្ធនឹងភារកិច្ចរបស់ខ្លួន សន្ធានការីត្រូវបង្ហាញព័ត៌មាននោះឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមដែលអាចអនុវត្តបាន។ បន្ទាប់ពីបង្ហាញព័ត៌មានរួច បើមានការឯកភាពពីភាគីវិវាទ សន្ធានការីអាចបន្តធ្វើការសម្រុះសម្រួលបាន។

ង. ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើទំនាស់ផលប្រយោជន៍របស់សន្ធានការីណាម្នាក់ មានហេតុផលអាចឱ្យគេយល់ឃើញថាបង្ករអន្តរាយដល់សុចរិតភាពរបស់ខ្លួន សន្ធានការីអាចដកខ្លួន ឬបដិសេធក្នុងការបន្តធ្វើសន្ធានកម្មបាន ទោះបីជាមានបំណងប្រាថ្នា ឬការព្រមព្រៀងដ៏ជាក់លាក់ពីសំណាក់ភាគីវិវាទក្តី។

ច. បន្ទាប់ពីសន្ធានកម្ម សន្ធានការីមិនត្រូវបង្កើតទំនាក់ទំនងមួយផ្សេងទៀតជាមួយអ្នកចូលរួមណាម្នាក់ក្នុងកិច្ចការណាដែលអាចនាំឱ្យមានចំណោទចំពោះសុចរិតភាពនៃសន្ធានកម្មនោះឡើយ។ នៅពេលដែលសន្ធានការីណាម្នាក់បង្កើតទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួន ឬបែបវិជ្ជាជីវៈជាមួយភាគីវិវាទ បុគ្គលឬស្ថាប័នដទៃ ទៀតបន្ទាប់ពីសន្ធានកម្មណាមួយដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងពួកគេ សន្ធានការីគួរធ្វើការពិចារណាលើកត្តានានាដូចជា ពេលវេលាកន្លងផុតបន្ទាប់ពីសន្ធានកម្មនោះ ចរិតនៃទំនាក់ទំនងដែលបានបង្កើតឡើង ព្រមទាំងសេវាកម្មនានាដែលត្រូវផ្តល់ នៅពេលដែលខ្លួនកំនត់ថា តើទំនាក់ទំនងទាំងនោះអាចបង្កើតជាទំនាស់ប្រយោជន៍ជាក់ស្តែង ឬដែលគេសន្មត់ ដែរឬទេ។

បទដ្ឋានទី IV សមត្ថភាព

ក. សន្ធានការីអាចធ្វើសន្ធានកម្មបាន តែនៅពេលដែលខ្លួនមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបំពេញតាមការរំពឹងទុកដ៏សមស្របរបស់ភាគីវិវាទប៉ុណ្ណោះ។

១. គេអាចជ្រើសរើសបុគ្គលណាម្នាក់ធ្វើជាសន្ធានការីក៏បាន ដរាបណាភាគីទាំងអស់ពេញចិត្តនឹងសមត្ថភាព និងគុណវុឌ្ឍិរបស់សន្ធានការីនោះ។ ការបណ្តុះបណ្តាល បទពិសោធន៍នៅក្នុងសន្ធានកម្ម ជំនាញ ការយល់ដឹងពីវប្បធម៌ ព្រមទាំងគុណវុឌ្ឍិដទៃទៀត រមែងជាកត្តាចាំបាច់នៃសមត្ថភាពរបស់សន្ធានការី។ អ្នកដែលព្រមធ្វើជាសន្ធានការីត្រូវបង្កើត ការរំពឹងទុកថាខ្លួនមានសមត្ថភាពសម្រុះសម្រួលយ៉ាងមានប្រសិទ្ធិភាព។

២. សន្ធានការីគួរចូលរួមក្នុងកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលផ្សេងៗ និងសកម្មភាពពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ដើម្បីពង្រឹង និងលើកកម្ពស់ចំណេះដឹង ព្រមទាំងជំនាញរបស់ខ្លួនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ធានកម្ម។

៣. សន្ធានការីគួរតែត្រៀមសម្រាប់ភាគី នូវព័ត៌មានទាក់ទងនឹងការបណ្តុះបណ្តាល ការអប់រំ បទពិសោធន៍ និង វិធីសាស្ត្រក្នុងការដឹកនាំសន្ធានកម្មរបស់ខ្លួន។

ខ. ប្រសិនបើក្នុងកំឡុងពេលសន្ទានកម្ម សន្ទានការីសម្រេចថាខ្លួនមិនមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសម្រុះសម្រួលទេនោះ សន្ទានការីត្រូវលើកយកការសម្រេចនោះទៅពិភាក្សាជាមួយភាគីវិវាទឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមដែលអាចអនុវត្តបាន និងចាត់វិធានការដោះស្រាយស្ថានភាពនោះ ដោយក្នុងនោះរួមមាន (តែមិនកម្រិតត្រឹមតែប៉ុណ្ណឹងទេ) ការដកខ្លួន ឬការស្នើរសុំជំនួយសមស្របជាដើម ។

គ. ប្រសិនបើសមត្ថភាពសន្ទានការីក្នុងការដឹកនាំសន្ទានកម្ម ចុះអន់ថយដោយសារថ្នាំញៀន សុរា ការប្រើថ្នាំពេទ្យ ឬក្រៅពីនេះ សន្ទានការីមិនត្រូវដឹកនាំសន្ទានកម្មឡើយ ។

បទដ្ឋានទី V ការរក្សាការសម្ងាត់

ក. សន្ទានការីត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ចំពោះព័ត៌មានទាំងឡាយដែលខ្លួនទទួលបានក្នុងកិច្ចការសម្រុះសម្រួល លើកលែងតែភាគីវិវាទមានការព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ឬជាការតំរូវតាមច្បាប់ដែលត្រូវអនុវត្ត ។

១. ប្រសិនបើភាគីវិវាទនៃសន្ទានកម្មព្រមព្រៀងឱ្យសន្ទានការីបង្ហាញព័ត៌មាន ដែលទទួលបាននៅក្នុងកំឡុងពេលនៃសន្ទានកម្ម សន្ទានការីអាចបង្ហាញព័ត៌មាននោះបាន ។

២. សន្ទានការីមិនត្រូវឆ្លើយឆ្លងទៅកាន់អ្នកដែលមិនបានចូលរួម អំពីកិរិយារបស់ភាគីវិវាទនៅក្នុងពេលសន្ទានកម្មឡើយ ។ ប្រសិនសិនបើចាំបាច់ សន្ទានការីអាចរាយការណ៍ថាតើភាគីវិវាទមានវត្តមាន ឬអវត្តមាននៅក្នុងកិច្ចសម្រុះសម្រួល តាមកាលដែលបានកំណត់ និងថាតើភាគីវិវាទបានឈានដល់ដំណោះស្រាយណាមួយឬទេ ។

៣. ប្រសិនបើសន្ទានការីណាម្នាក់ចូលរួមនៅក្នុងការបង្រៀន ការស្រាវជ្រាវ ឬការវាយតម្លៃអំពីសន្ទានកម្ម សន្ទានការីនោះគួរតែការពារអនាមិកភាពរបស់ភាគីវិវាទ ហើយគោរពតាមការរំពឹងទុកដ៏សមស្រមរបស់ពួកគេពាក់ព័ន្ធនឹងការរក្សាការសម្ងាត់ ។

ខ. សន្ទានការីដែលជួបជាមួយបុគ្គលណាម្នាក់ក្នុងជំនួបជាឯកជន ក្នុងកំឡុងពេលសន្ទានកម្ម មិនត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានដែលខ្លួនទទួលបានក្នុងជំនួបឯកជននោះដល់បុគ្គលម្នាក់ទៀត ទោះដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោលក្តី ដោយគ្មានការយល់ព្រមពីបុគ្គលនោះឡើយ ។

គ. សន្ទានការីត្រូវលើកកម្ពស់ការយល់ជ្រួតជ្រាបក្នុងចំណោមភាគីវិវាទ អំពីកម្រិតដែលភាគីវិវាទត្រូវរក្សាការសម្ងាត់ចំពោះព័ត៌មានដែលពួកគេទទួលបានក្នុងសន្ទានកម្ម ។

ឃ. អាស្រ័យលើកាលៈទេសៈនៃសន្ទានកម្ម ភាគីវិវាទអាចមានការរំពឹងទុកខុសៗគ្នាទាក់ទងនឹងការរក្សាការសម្ងាត់ដែលសន្ទានការីគួរដោះស្រាយ ។ ភាគីទាំងអស់អាចបង្កើតវិធានផ្ទាល់ខ្លួនពាក់ព័ន្ធនឹងការរក្សាការសម្ងាត់ ឬការអនុវត្តរបស់សន្ទានការីឬស្ថាប័នណាមួយ ដែលមានការទទួលស្គាល់ អាចដាក់ចុះជាការរំពឹងទុកជាក់លាក់មួយចំនួន ។

បទដ្ឋានទី VI គុណភាពនៃដំណើរការ

ក. សន្ធានការីត្រូវដឹកនាំសន្ធានកម្មឱ្យស្របនឹងបទដ្ឋានទាំងនេះ និងនៅក្នុងរបៀបមួយដែលលើកកម្ពស់ការយកចិត្តទុកដាក់ កាលាអនុវត្ត សុវត្ថិភាព វត្តមានអ្នកចូលរួមដែលសមស្រប ការចូលរួមរបស់ភាគីភាពត្រឹមត្រូវតាមនីតិវិធី សមត្ថភាពរបស់ភាគី និងការគោរពទៅវិញទៅមករវាងអ្នកចូលរួមទាំងអស់។

១. សន្ធានការីគួរព្រមព្រៀងសម្រុះសម្រួល លុះត្រាណាតែខ្លួនត្រៀមជាស្រេចនឹងផ្តល់ការយកចិត្តទុកដាក់ដែលចាំបាច់សំរាប់ការធ្វើសន្ធានកម្មដែលប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព។

២. សន្ធានការីគួរទទួលរឿងក្តី តែនៅពេលដែលខ្លួនអាចបំពេញតាមការរំពឹងទុកសមស្របរបស់ភាគីវិវាទពាក់ព័ន្ធនឹងការលៃលកពេលវេលានៃសន្ធានកម្ម។

៣. វត្តមាន ឬអវត្តមានរបស់បុគ្គលផ្សេងៗក្នុងពេលសម្រុះសម្រួលគឺអាស្រ័យលើការព្រមព្រៀងរវាងភាគីវិវាទ និងសន្ធានការី។ ភាគីវិវាទ និងសន្ធានការីអាចឯកភាពគ្នាថាអ្នកដទៃផ្សេងទៀតអាចនឹងត្រូវដកចេញពីវគ្គសម្រុះសម្រួលមួយចំនួន ឬទាំងអស់។

៤. សន្ធានការីគួរលើកកម្ពស់ភាពស្មោះត្រង់ និងការមិនលាក់លៀមរវាង និងក្នុងចំណោមអ្នកចូលរួមទាំងអស់ ហើយសន្ធានការីម្នាក់មិនត្រូវបកស្រាយខុស ដោយចេតនា ចំពោះខ្លឹមសារ អង្គហេតុ ឬកាលៈទេសៈណាមួយ នៅក្នុងកំឡុងពេលនៃសន្ធានកម្មឡើយ។

៥. តួនាទីរបស់សន្ធានការីម្នាក់ខុសគ្នាស្រលះពីតួនាទីអាជីពដទៃទៀត។ ការច្របូកតួនាទីសន្ធានការីជាមួយតួនាទីអាជីពមួយទៀតអាចបង្ករជាបញ្ហា ហេតុដូច្នេះហើយសន្ធានការីគួរតែបែងចែករវាងតួនាទីទាំងនេះឱ្យដាច់ពីគ្នា។ សន្ធានការីអាចផ្តល់ព័ត៌មានថា ខ្លួនមានគុណវុឌ្ឍិតាមរយៈការបណ្តុះបណ្តាល ឬបទពិសោធន៍ក្នុងអាជីព ក្នុងលក្ខខណ្ឌដែលថាខ្លួនអាចធ្វើដូច្នេះបាន ដោយស្របទៅតាមបទដ្ឋានទាំងនេះ។

៦. សន្ធានការីម្នាក់មិនត្រូវដឹកនាំនីតិវិធីដោះស្រាយទំនាស់ណាមួយក្រៅពីសន្ធានកម្ម ប៉ុន្តែដាក់ស្លាកថាជាសន្ធានកម្ម ក្នុងកិច្ចប្រឹងប្រែងស្វែងរកការការពារពីសំណាក់វិធានលក្ខន្តិកៈ ឬអាជ្ញាធរគ្រប់គ្រងដទៃទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ធានកម្មនោះឡើយ។

៧. នៅពេលដែលសមស្រប សន្ធានការីអាចណែនាំឱ្យភាគីទាំងអស់ពិចារណាការដោះស្រាយទំនាស់របស់ពួកគេតាមរយៈមជ្ឈត្តការ ការប្រឹក្សាយោបល់ ការវាយតម្លៃអព្យាក្រឹត ឬក៏តាមរយៈដំណើរការផ្សេងទៀត។

៨. សន្ធានការីមិនត្រូវទទួលតួនាទីដោះស្រាយវិវាទមួយផ្សេងទៀត នៅក្នុងបញ្ហាតែមួយដោយគ្មានការព្រមព្រៀងពីភាគីវិវាទឡើយ។ មុននឹងផ្តល់សេវាកម្មបែបនោះ សន្ធានការី

ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានដល់ភាគីវិវាទអំពីលទ្ធភាពនៃបំលាស់ប្តូរនៅក្នុងដំណើរការ ព្រមទាំងមានការឯកភាពពីអ្នកទាំងនោះចំពោះការផ្លាស់ប្តូរនោះផង។ សន្ធានការីដែលធ្វើតួនាទីបែបនេះមានភារកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវផ្សេង ដែលអាចត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយបទដ្ឋានដទៃទៀត។

៩. ប្រសិនបើសន្ធានកម្មត្រូវបានគេប្រើដើម្បីបន្តប្រព្រឹត្តបទល្មើសណាមួយ សន្ធានការីគួរតែចាត់វិធានការណ៍សមស្របរួមមាន ប្រសិនបើចាំបាច់ ការពន្យាពេល ការដកខ្លួន ឬការបញ្ឈប់សន្ធានកម្មនោះ។

១០. ប្រសិនបើភាគីណាមួយបង្ហាញឱ្យឃើញថា ខ្លួនមានការលំបាកក្នុងការស្វែងយល់ពីដំណើរ-ការ បញ្ហា ឬជម្រើសបញ្ចប់វិវាទផ្សេងៗ ឬការលំបាកក្នុងការចូលរួមសម្រុះសម្រួល សន្ធានការីគួរស្វែងរកកាលៈទេសៈ ព្រមទាំងសុវិធា ការកែប្រែ ឬការកែតំរូវ សក្តានុភូតផ្សេងៗ ដែលផ្តល់លទ្ធភាពឱ្យភាគីមានសមត្ថភាពស្វែងយល់ ចូលរួម និងប្រើសិទ្ធិស្វ័យសម្រេចរបស់ខ្លួន។

ខ. ប្រសិនបើសន្ធានការីបានដឹងថាមានការរំលោភបំពានក្នុងគ្រួសារ ឬអំពើហិង្សា កើតមានរវាងភាគីជាគូវិវាទ សន្ធានការីអាចចាត់វិធានការណ៍សមស្របនានា ប្រសិនបើចាំបាច់ រួមមានការពន្យាពេល ការដកខ្លួន ឬការបញ្ឈប់សន្ធានកម្ម។

គ. ប្រសិនបើសន្ធានការីជឿជាក់ថាការប្រព្រឹត្តរបស់អ្នកចូលរួម រួមទាំងរបស់សន្ធានការីផងដែរ នាំអោយអន្តរាយដល់ការដឹកនាំសន្ធានកម្មដែលស្របនឹងបទដ្ឋាននេះ សន្ធានការីអាចចាត់វិធានការណ៍សមស្របនានា ប្រសិនបើចាំបាច់ រួមមាន ការពន្យាពេល ការដកខ្លួន ឬការបញ្ឈប់ការសម្រុះសម្រួល។

បទដ្ឋានទី VII ការឃោសនា និងផ្សព្វផ្សាយ

ក. សន្ធានការីត្រូវតែនិយាយតែការពិត ហើយឥតបង្វែង នៅពេលឃោសនា ផ្សព្វផ្សាយ ឬនៅពេលផ្តល់ព័ត៌មានតាមវិធីផ្សេងទៀត ស្តីអំពីគុណវុឌ្ឍិ បទពិសោធន៍ សេវាកម្ម និងថ្លៃឈ្នួល របស់សន្ធានការីនោះ។

១. សន្ធានការីម្នាក់មិនត្រូវដាក់បញ្ចូលការសន្យាផ្សេងៗពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធផលឡើយ នៅក្នុងការឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មានទាំងឡាយ ដូចជានាមប័ណ្ណ សម្ភារៈក្នុងការិយាល័យ ឬការឆ្លើយឆ្លងផ្សេងៗ ដោយប្រើម៉ាស៊ីនកុំព្យូទ័រ។

២. សន្ទានការីគួរអះអាងថាខ្លួនអាចបំពេញតាមគុណវុឌ្ឍិរបស់សន្ទានការី ដែលកំណត់ដោយអង្គភាពរដ្ឋាភិបាល ឬអង្គការឯកជនណាមួយ ដរាបណាអង្គភាព ឬអង្គការនោះមាននីតិវិធីវាយតម្លៃសន្ទានការីដែលមានការទទួលស្គាល់ ហើយស្ថាប័ននោះផ្តល់ឋានៈនោះដល់ខ្លួន។

ខ. សន្ទានការីមិនត្រូវធ្វើការផ្សព្វផ្សាយក្នុងរបៀបមួយដែលបង្កើតជារូបភាពលម្អៀងទៅគាំទ្រ ឬប្រឆាំងនឹងភាគីណាមួយ ឬក្រៅពីនេះទៀត ធ្វើឱ្យអាប់ឱនដល់សុចរិតភាពនៃដំណើរការសន្ទានកម្មឡើយ។

គ. សន្ទានការីមិនត្រូវឆ្លើយឆ្លងជាមួយអ្នកដទៃ តាមរយៈសម្ភារៈផ្សព្វផ្សាយ ឬតាមរូបភាពដទៃទៀតនៃការឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មាន ដោយប្រើឈ្មោះរបស់បុគ្គលនានាដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីសាម៉ីខ្លួនគេឡើយ។

បទដ្ឋានទី VIII ថ្លៃឈ្នួល និងសោហ៊ុយដទៃទៀត

ក. សន្ទានការីត្រូវផ្តល់ឱ្យភាគីនីមួយៗ ឬតំណាងរបស់ភាគីនីមួយៗនូវព័ត៌មានពិតប្រាកដ និងពេញលេញអំពីថ្លៃឈ្នួលសម្រុះសម្រួល ថ្លៃចំណាយនានា ព្រមទាំងថ្លៃសោហ៊ុយជាក់ស្តែង និងសក្តានុភូតផ្សេងទៀតដែលអាចមានពាក់ព័ន្ធនឹងសន្ទានកម្ម។

១. ប្រសិនបើសន្ទានការីម្នាក់យកថ្លៃឈ្នួលផ្សេងៗ សន្ទានការីនោះត្រូវបង្កើតថ្លៃឈ្នួលនោះដោយផ្អែកលើកត្តាដែលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់រួមមាន ប្រភេទ និងភាពស្មុគស្មាញនៃបញ្ហា គុណវុឌ្ឍិរបស់សន្ទានការី ពេលវេលាដែលត្រូវការ និងអាត្រាថ្លៃឈ្នួល ដែលមានលក្ខណៈជាទំលាប់សម្រាប់សេវាកម្មសម្រុះសម្រួលបែបនោះ។

២. ការកំនត់ថ្លៃឈ្នួលរបស់សន្ទានការីគួរធ្វើឡើងជាលាយល័ក្សអក្សរ លើកលែងតែភាគីវិវាទស្នើអោយធ្វើផ្សេងពីនេះ។

ខ. សន្ទានការីមិនត្រូវគិតថ្លៃឈ្នួលក្នុងរបៀបមួយដែលធ្វើឱ្យអនាគតិរបស់ខ្លួនអាប់ឱនឡើយ។

១. សន្ទានការីមិនគួរទទួលព្រមព្រៀងលើថ្លៃឈ្នួល ដែលអាស្រ័យលើលទ្ធផលនៃសន្ទានកម្ម ឬតម្លៃសំណងពេលបញ្ចប់វិវាទឡើយ។

២. ទោះជាសន្ទានការីអាចទទួលយកថ្លៃឈ្នួលមិនស្មើគ្នាពីភាគីវិវាទក៏ដោយ ក៏សន្ទានការីមិនត្រូវប្រើប្រាស់ការកំនត់ថ្លៃឈ្នួលណា ដែលត្រលប់ទៅប៉ះពាល់ដល់លទ្ធភាពរបស់ខ្លួន ក្នុងការដឹកនាំសន្ទានកម្មមួយតាមរបៀបមិនលម្អៀងឡើយ។

បទដ្ឋានទី IX ការរីកចំរើននៃការអនុវត្តសន្ទានកម្ម

ក. សន្ទានការីគួរប្រព្រឹត្តខ្លួនក្នុងរបៀបមួយ ដែលជម្រុញការអនុវត្តសន្ទានកម្មឱ្យមានភាពរីកចំរើន។ សន្ទានការីលើកកម្ពស់បទដ្ឋានទាំងនេះដោយផ្សាភ្ជាប់នឹងសកម្មភាពមួយចំនួន ឬទាំងអស់ដូចខាងក្រោមៈ

១. លើកស្ទួយចំរុះភាពនៅក្នុងវិស័យសន្ទានកម្ម

២. ប្រឹងប្រែងធ្វើឱ្យសេវាសន្ទានកម្មងាយរកបានសម្រាប់អ្នកដែលជ្រើសយកមធ្យោបាយនេះ ដូចជាផ្តល់សេវាកម្មផ្សេងៗដោយអាត្រាចុះតម្លៃ ឬផ្អែកលើមូលដ្ឋានឥតគិតថ្លៃ តាមការគួរ។

៣. ចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចការស្រាវជ្រាវ នៅពេលដែលមានឱកាស ដូចជាការប្រមូលមតិវាយតម្លៃរបស់អ្នកចូលរួម នៅពេលណាដែលសមស្រប។

៤. ចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងពង្រីកចំណេះដឹង និងអប់រំផ្សេងៗ ដើម្បីជួយឱ្យសាធារណៈជនបង្កើត និងបង្កើនការយល់ដឹងបន្ថែម និងឱ្យតម្លៃទៅលើសន្ទានកម្ម។

៥. ជួយសន្ទានការីជំនាន់ក្រោយតាមរយៈការបណ្តុះបណ្តាល ការណែនាំ និងការចងបណ្តាញការងារ។

ខ. សន្ទានការីត្រូវបង្ហាញការគោរពចំពោះទស្សនៈផ្សេងៗគ្នានៅក្នុងវិស័យសន្ទានកម្ម ស្វះស្វែងរៀនសូត្រពីសន្ទានការីដទៃទៀត និងធ្វើការងាររួមគ្នាជាមួយសន្ទានការីដទៃទៀត ដើម្បីស្ថាបនាអាជីពរបស់ខ្លួន និងបម្រើអ្នកដែលមានទំនាស់ឱ្យបានកាន់តែប្រសើរ។

ឧបសម្ព័ន្ធ គ

គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ (UNCITRAL)

វិធានមជ្ឈត្តការនៃ UNCITRAL

ផ្នែកទី I : វិធានផ្តើម

ដែនកំណត់នៃការអនុវត្តន៍ (មាត្រា ១) និងខគម្រូស្តីពីមជ្ឈត្តការ

ការជូនដំណឹង ការគណនាពេលវេលា (មាត្រា ២)

ការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការ (មាត្រា ៣)

តំណាង និងជំនួយ (មាត្រា ៤)

ផ្នែកទី II : សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

ចំនួនមជ្ឈត្តករ (មាត្រា ៥)

ការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ (មាត្រា ៦ ដល់ ៨)

ការជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តករ (មាត្រា ៩ ដល់ ១២)

ការផ្លាស់ប្តូរមជ្ឈត្តករ (មាត្រា ១៣)

ការធ្វើសវនាការឡើងវិញក្នុងករណីមានការផ្លាស់ប្តូរមជ្ឈត្តករ (មាត្រា ១៤)

ផ្នែកទីIII : និតិវិធីមជ្ឈត្តការ

បទប្បញ្ញាត្តិទូទៅ (មាត្រា ១៥)

ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ (មាត្រា ១៦)

ភាសា (មាត្រា ១៧)

បណ្តឹងទាមទារ (មាត្រា ១៨)

បណ្តឹងដោះសា (មាត្រា ១៩)

ការកែប្រែលើបណ្តឹងទាមទារ ឬ ដោះសា (មាត្រា ២០)

ការជំទាស់ចំពោះសមត្ថកិច្ចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម (មាត្រា ២១)

បណ្តឹងលាយលក្ខណ៍អក្សរបន្ថែមដទៃទៀត (មាត្រា ២២)

ថេរៈវេលាផ្សេងៗ (មាត្រា ២៣)
ភស្តុតាង និងសវនាការ (មាត្រា ២៤ និង ២៥)
វិធានការណ៍បណ្តោះអាសន្នដើម្បីការពារ (មាត្រា ២៦)
ជំនាញការ (មាត្រា ២៧)
ការខកខាន (មាត្រា ២៨)
ការបិទសវនាការ (មាត្រា ២៩)
ការលើកលែងចំពោះវិធានផ្សេងៗ (មាត្រា ៣០)

ផ្នែកទី IV : មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ការសម្រេចផ្សេងៗ (មាត្រា ៣១)
ទម្រង់ និងអានុភាពនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ (មាត្រា ៣២)
ប្រព័ន្ធច្បាប់សម្រាប់អនុវត្ត ការស្រុះស្រួល (*umiable compositer)* (មាត្រា ៣៣)
ការស្រុះស្រួល ឬមូលដ្ឋានដទៃទៀតដើម្បីបញ្ចប់វិវាទ (មាត្រា ៣៤)
ការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ (មាត្រា ៣៥)
កំណែតម្រូវលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ (មាត្រា ៣៦)
មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម (មាត្រា ៣៧)
ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗ (មាត្រា ៣៨ ទៅ ៤០)
ការតម្កល់ប្រាក់ចំណាយ (មាត្រា៤១)

សេចក្តីសម្រេច លេខ ៣១/៩៨ អនុម័តដោយមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ
នៅថ្ងៃទី ១៥ ធ្នូ ១៩៧៦

៣១/៩៨ វិធានមជ្ឈត្តការរបស់គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ

មហាសន្និបាត

ដោយទទួលស្គាល់នូវតម្លៃនៃមជ្ឈត្តការ ថាជាវិធីដោះស្រាយវិវាទមួយដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ។

ដោយជឿជាក់ថា ការបង្កើតវិធានសម្រាប់ការធ្វើមជ្ឈត្តការពិសេស ដែលអាចទទួលយកបាននៅក្នុងប្រទេសនានាដែលមានប្រព័ន្ធច្បាប់ សង្គម និងសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងៗគ្នា នឹងរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការងារអភិវឌ្ឍន៍ទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិដោយសុខដុមរមនា ។

ដោយគូសចំណាំថា វិធានមជ្ឈត្តការនៃគណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ បានរៀបចំឡើងបន្ទាប់ពីមានការពិគ្រោះយោបល់យ៉ាងទូលំទូលាយជាមួយស្ថាប័ន និងមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការនានា ក្នុងវិស័យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ។

ដោយកត់សម្គាល់ថា វិធានមជ្ឈត្តការត្រូវបានអនុម័តដោយគណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ នៅឯកិច្ចប្រជុំទី៩[៣០៧] បន្ទាប់ពីការពិភាក្សាយ៉ាងហ្មត់ចត់រួច ។

១. **ដាក់ជាអនុសាសន៍** ឱ្យប្រើប្រាស់វិធានមជ្ឈត្តការរបស់គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ ដែលកើតមាននៅក្នុងបរិបទនៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ជាពិសេសដោយអនុលោមតាមវិធានមជ្ឈត្តការនៅក្នុងកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្ម ។

២. **ស្នើ**អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ រៀបចំឱ្យមានការចែកចាយវិធានមជ្ឈត្តការនេះឱ្យបានទូលំទូលាយបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន ។

[៣០៧] កំណត់ត្រាផ្លូវការរបស់មហាសន្និបាត កិច្ចប្រជុំលើកទី៣១ អត្ថបទបន្ថែមលេខ ១៧ (A/៣១/១៧) ជំពូក V ផ្នែក C ។

វិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL

ផ្នែកទី I : វិធានផ្តើម

វិសាលភាពនៃការអនុវត្ត

មាត្រា ១

១. នៅពេលដែលគូរភាគីនៃកិច្ចសន្យាណាមួយបានយល់ស្របជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ* ថាវិវាទទាំងឡាយណាដែលកើតចេញពីកិច្ចសន្យានោះ នឹងត្រូវយកមកធ្វើមជ្ឈត្តការក្រោមវិធានមជ្ឈត្តការ UNCITRAL វិវាទទាំងនោះនឹងត្រូវបានដោះស្រាយឱ្យស្របទៅនឹងវិធានទាំងនេះ វាលើកលែងតែមានកំណែប្រែណាដែលភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។

២. វិធានទាំងនេះត្រូវគ្រប់គ្រងលើការធ្វើមជ្ឈត្តការនោះ លើកលែងតែមានវិធានណាផ្ទុយទៅនឹងបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់សម្រាប់អនុវត្តចំពោះមជ្ឈត្តការនោះ ដែលភាគីវិវាទមិនអាចធ្វើបដិប្បញ្ញត្តិបាន ទើបត្រូវយកបទប្បញ្ញត្តិនោះមកអនុវត្ត ។

---

*ខគម្រូស្តីពីមជ្ឈត្តការ

វិវាទ វាទប្បដិវាទ ឬការទាមទារណាមួយ ដែលកើតចេញពីឬមានទំនាក់ទំនងនឹងកិច្ចសន្យានេះ ឬក៏ការរំលោភ ការបញ្ចប់ ឬទុពលភាពនៃកិច្ចសន្យានេះ នឹងត្រូវដោះស្រាយតាមបែបមជ្ឈត្តការ ដោយអនុលោមតាមវិធានមជ្ឈត្តការនៃ **UNCITRAL** ដែលមានជាធរមាន ។

កំណត់សម្គាល់- ភាគីទាំងអស់អាចពិចារណាបន្ថែមនូវព័ត៌មានដូចខាងក្រោម:

(ក) អង្គាធរដែលត្រូវបានជ្រើសតាំងឡើងគឺជា....... (ឈ្មោះនីតិបុគ្គល ឬរូបវន្តបុគ្គល)

(ខ) ចំនួនមជ្ឈត្តករគឺ................. (មួយ ឬបី)

(គ) ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការគឺ... (ឈ្មោះក្រុង ឬប្រទេស)

(ឃ) ភាសា (មួយ ឬច្រើន) ប្រើនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីមជ្ឈត្តការគឺ...............

ការជូនដំណឹង ការគណនាពេលវេលា

មាត្រា ២

១. នៅក្នុងវិធានទាំងនេះ ការជូនដំណឹងតាមរូបភាពណាមួយ រួមទាំងការផ្តល់ដំណឹង លិខិតឆ្លើយឆ្លង ឬសម្មើ នឹងត្រូវចាត់ទុកថាបានទទួល ប្រសិនបើការជូនដំណឹងនោះ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅដល់អាសយដ្ឋាន

អ្នកទទួលនោះផ្ទាល់ ឬត្រូវបានផ្ញើទៅលំនៅស្ថានអចិន្ត្រៃយ៍ ទីកន្លែងអាជីវកម្ម ឬអសយដ្ឋានទទួលសំបុត្ររបស់អ្នកទទួល ឬក្នុងករណីដែល បន្ទាប់ពីបានស៊ើបសួររួចមក គេមិនអាចរកឃើញអសយដ្ឋានទាំងនោះទេ ការជូនដំណឹងនេះត្រូវផ្ញើទៅនិវាសដ្ឋាន ឬកន្លែងអាជីវកម្មដែលគេស្គាល់ចុងក្រោយបង្អស់។ ការជូន ដំណឹង ត្រូវសន្មតថាបានទទួលនៅថ្ងៃដែលបានផ្ញើទៅដល់។

២. ក្នុងការគណនាពេលវេលាក្រោមវិធានទាំងនេះ គេត្រូវគិតពេលវេលានោះចាប់ពីថ្ងៃ បន្ទាប់ពីថ្ងៃដែលការប្រកាស សេចក្តីជូនដំណឹង លិខិតឆ្លើយឆ្លង ឬសំណើណាមួយត្រូវបានទទួល។ ប្រសិនបើថ្ងៃចុងក្រោយនៃថេរៈវេលានោះជាថ្ងៃវិសម្មកាលផ្លូវការ ឬថ្ងៃឈប់សម្រាកពីការងារនៅឯលំនៅស្ថាន ឬកន្លែងអាជីវកម្មរបស់អ្នកទទួល ថេរៈវេលានោះនឹងត្រូវពន្យារហូតដល់ថ្ងៃធ្វើការដំបូងបន្ទាប់ពីនោះមក។ វិសម្មកាលផ្លូវការ ឬថ្ងៃឈប់សម្រាកដែលមានក្នុងចន្លោះពេលនោះ នឹងត្រូវរាប់បញ្ចូលក្នុងពេលវេលាដែលត្រូវគណនាជាធម្មតា។

ការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការ

មាត្រា ៣

១. ភាគីដែលផ្តើមបណ្តឹងមជ្ឈត្តការ (អំណើះតទៅហៅថា "ភាគីប្តឹង") ត្រូវផ្តល់ដល់ភាគីម្ខាងទៀត (អំណើះតទៅហៅថា "ភាគីឆ្លើយតប") នូវការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការ។

២. នីតិវិធីមជ្ឈត្តការត្រូវបានសន្មតថាចាប់ផ្តើមនៅថ្ងៃដែលភាគីឆ្លើយតបទទួលបានការជូនដំណឹង អំពីមជ្ឈត្តការនោះ។

៣. ការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការត្រូវរួមបញ្ចូលនូវៈ

(ក) ការទាមទារឱ្យមានការដោះស្រាយវិវាទដោយវិធានមជ្ឈត្តការ

(ខ) ឈ្មោះ និងអសយដ្ឋានរបស់ភាគីទាំងអស់

(គ) សំណៅយោងលើខស្តីពីមជ្ឈត្តការ ឬលើកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការដោយឡែកណាមួយដែលត្រូវយកមកអនុវត្ត។

(ឃ) សំណៅយោងលើកិច្ចសន្យាដែលបង្ករ ឬទាក់ទងនឹងវិវាទនោះ ។

(ង) ចរិតទូទៅនៃការទាមទារ និងការលើកឡើងអំពីចំនួនទឹកប្រាក់ដែលពាក់ព័ន្ធ ប្រសិនបើមាន

(ច) ការអនុគ្រោះ ឬដំណោះស្រាយដែលចង់បាន

(ឆ) សម្នើអំពីចំនួនអាជ្ញាកណ្តាល (មួយ ឬ បី) ប្រសិនបើភាគីទាំងអស់មិនបានព្រមព្រៀងពីមុនមកទេ។

៤. ការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការអាចរួមបញ្ចូលផងដែរនូវៈ

(ក) សម្នើដើម្បីឱ្យមានការតែងតាំងមជ្ឈត្តករតែមួយរូបណាមួយ និងអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយ ដូចមានរៀបរាប់ក្នុងមាត្រា ៦ កថាខ័ណ្ឌ ១។

(ខ) ការជូនដំណឹងអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៧។

(គ) បណ្ដឹងទាមទារដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ១៨។

តំណាង និងជំនួយ

មាត្រា ៤

ភាគីទាំងអស់អាចជ្រើសរើសអ្នកតំណាង ឬអ្នកផ្ដល់ជំនួយដោយខ្លួនឯង។ ឈ្មោះ និង អសយដ្ឋានរបស់បុគ្គលទាំងនោះ ត្រូវតែបានឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខ័អក្សរទៅកាន់ភាគីម្ខាងទៀត ដោយត្រូវបញ្ជាក់ថាការតែងតាំងនោះធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងសម្រាប់ធ្វើជាតំណាង ឬក៏សម្រាប់ផ្ដល់ជំនួយ។

ផ្នែកទី II: សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

ចំនួនមជ្ឈត្តករ

មាត្រា ៥

ប្រសិនបើភាគីទាំងអស់មិនទាន់បានព្រមព្រៀងពីមុនមកអំពីចំនួនមជ្ឈត្តករ (មួយរូប ឬបីរូប) ហើយប្រសិនបើក្នុងរយៈពេលដប់ប្រាំថ្ងៃបន្ទាប់ពីភាគីឆ្លើយតប បានទទួលការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការរួច ភាគីវិវាទនៅតែមិនទាន់ព្រមព្រៀងថាត្រូវមានមជ្ឈត្តករតែមួយរូបទេនោះ គេត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករចំនួនបីរូប។

ការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ (មាត្រា៦ ដល់៨)

មាត្រា ៦

១. ប្រសិនបើត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករតែមួយរូប ភាគីម្ខាងអាចស្នើទៅភាគីម្ខាងទៀតនូវៈ

(ក) ឈ្មោះរូបវ័ន្តបុគ្គលមួយ ឬច្រើន ដែលម្នាក់ក្នុងចំណោមនោះនឹងត្រូវធ្វើការជាមជ្ឈត្តករតែមួយរូប ព្រមទាំង

(ខ) ឈ្មោះរូបវ័ន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គលមួយឬច្រើន ដែលមួយក្នុងចំណោមនោះនឹងត្រូវធ្វើជាអាជ្ញាធរតែងតាំង បើភាគីវិវាទមិនទាន់បានឯកភាពគ្នាលើអាជ្ញាធរតែងតាំងណាមួយនោះទេ។

២. ប្រសិនបើក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីភាគីម្ខាងបានទទួលសម្នើណាមួយ ដែលបានធ្វើឡើងដូចក្នុងកថាខ័ណ្ឌ១ ភាគីវិវាទមិនទាន់បានព្រមព្រៀងគ្នាលើការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករតែមួយរូបណាមួយនោះទេ មជ្ឈត្តករមួយរូបនោះត្រូវតែងតាំងឡើងដោយអាជ្ញាធរតែងតាំង ដែលមានការព្រមព្រៀងពីភាគីវិវាទ។ ប្រសិនបើ ពុំមានអាជ្ញាធរតែងតាំងណាមួយត្រូវបានព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទ ឬប្រសិនបើ

អាជ្ញាធរតែងតាំងដែលមានការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ បដិសេធ ឬខកខានមិនបានតែងតាំងមជ្ឈត្តករក្នុងរយៈពេលហុកសិបថ្ងៃ បន្ទាប់ពីទទួលបានសំណើរបស់ភាគីវិវាទរួច ភាគីវិវាទណាមួយក៏បានអាចស្នើទៅអគ្គលេខាធិការនៃតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍ផ្នែកមជ្ឈត្តការនាទីក្រុងឡាអេ ឱ្យជ្រើសតាំងអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយឡើង។

៣. នៅពេលមានសំណើរបស់ភាគីវិវាទ អាជ្ញាធរតែងតាំងត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករតែមួយរូបណាមួយយ៉ាងរហ័សបំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន។ ដើម្បីធ្វើការតែងតាំង អាជ្ញាធរតែងតាំងត្រូវប្រើនីតិវិធីតាមបញ្ជីឈ្មោះ ដូចរៀបរាប់ខាងក្រោម លើកលែងតែថាភាគីវិវាទឯកភាពថានីតិវិធីតាមបញ្ជីឈ្មោះនេះមិនគួរលើកយកមកប្រើ ឬក៏ថាអាជ្ញាធរតែងតាំងសម្រេចដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនថា ការប្រើប្រាស់នីតិវិធីតាមបញ្ជីឈ្មោះនេះមិនមានលក្ខណៈសមស្របចំពោះរឿងក្ដីនោះ:

(ក) យោងតាមសំណើសុំរបស់ភាគីណាមួយ អាជ្ញាធរតែងតាំងនឹងបញ្ជូនទៅភាគីវិវាទនូវបញ្ជីឈ្មោះដូចគ្នា ដែលក្នុងនោះមានឈ្មោះយ៉ាងតិចចំនួនបី

(ខ) ក្នុងកំឡុងពេលដប់ប្រាំថ្ងៃបន្ទាប់ពីទទួលបាននូវបញ្ជីឈ្មោះរួច ភាគីនិមួយៗអាចបញ្ជូនបញ្ជីនោះត្រលប់មកអជ្ញាធរតែងតាំងវិញ បន្ទាប់ពីលុបឈ្មោះមួយ ឬច្រើនដែលខ្លួនជំទាស់ ហើយរៀបឈ្មោះដែលនៅសេសសល់ក្នុងបញ្ជីតាមលំដាប់នៃការពេញចិត្តរបស់ខ្លួន

(គ) ក្រោយពេលដែលថេរវេលាខាងលើផុតកំណត់ អាជ្ញាធរតែងតាំងនឹងតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបចេញពីឈ្មោះទាំងអស់ដែលគូរភាគីបានសម្រេចនៅក្នុងបញ្ជីដែលបានបញ្ជូនត្រលប់មកវិញ និងស្របតាមលំដាប់នៃជំរើសរបស់ភាគីវិវាទ។

(ឃ) បើសិនដោយហេតុផលណាមួយ ការជ្រើសតាំងមិនអាចធ្វើឡើងទៅបានស្របនឹង នីតិវិធីនេះទេ អាជ្ញាធរតែងតាំងអាចប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីតែងតាំងមជ្ឈត្តករតែមួយរូបនោះបាន។

៤. នៅក្នុងកិច្ចការតែងតាំង អាជ្ញាធរតែងតាំងត្រូវផ្អែកលើការពិចារណាជាច្រើនដើម្បីធានាឱ្យបាននូវការតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបដែលឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង ហើយត្រូវពិចារណាផងដែរអំពីលទ្ធភាពក្នុងការតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបដែលមានសញ្ជាតិមួយផ្សេងពីសញ្ជាតិរបស់ភាគីវិវាទតាមការគួរ។

មាត្រា ៧

១. ប្រសិនបើត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករបីរូប ភាគីវិវាទទាំងសង្ខាងត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបរៀងខ្លួន។ មជ្ឈត្តករទាំងពីររូបត្រូវជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករទីបីដែលនឹងក្លាយជាមជ្ឈត្តករអធិបតីនៃវេទិកា។

២. ប្រសិនបើក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃ បន្ទាប់ពីទទួលបានការជូនដំណឹងរបស់ភាគីម្ខាងអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបរួចមក ភាគីម្ខាងទៀតនៅមិនទាន់បានជូនដំណឹងដល់ភាគីទីមួយអំពីមជ្ឈត្តករដែលខ្លួនបានតែងតាំងទេនោះ:

(ក) ភាគីទីមួយអាចស្នើទៅអាជ្ញាធរតែងតាំងដែលភាគីទាំងពីរបានជ្រើសតាំងពីមុនមក ឱ្យតែងតាំង មជ្ឈត្តករទី២ ឬ

(ខ) ប្រសិនបើពុំមានអាជ្ញាធរតែងតាំងដែលភាគីវិវាទបានជ្រើសតាំងពីមុនទេ ឬបើសិនអាជ្ញាធរតែងតាំងដែលត្រូវបានជ្រើសតាំងនោះជំទាស់ ឬខកខានមិនបានតែងតាំងមជ្ឈត្តករក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីទទួលបានសម្នើរបស់ភាគីណាមួយនោះ ភាគីទីមួយអាចស្នើអគ្គលេខាធិការនៃតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍ផ្នែកមជ្ឈត្តការនាទីក្រុងឡាអេ ឱ្យជ្រើសតាំងអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយ។ បន្ទាប់មកភាគីទីមួយអាចស្នើអាជ្ញាធរតែងតាំងដែលបានជ្រើសតាំងឡើងនោះ ឱ្យតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីពីរ។ ក្នុងករណីទាំងពីរអាជ្ញាធរតែងតាំងអាចប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការតែងតាំងមជ្ឈត្តករនោះ។

៣. ប្រសិនបើក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃ បន្ទាប់ពីមានការតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីពីររួចមក មជ្ឈត្តករទាំងពីរមិនទាន់បានព្រមព្រៀងលើការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករមួយរូបទៀតជាអធិបតីនោះ អាជ្ញាធរតែងតាំងនឹងតែងតាំងមជ្ឈត្តករអធិបតីតាមវិធានដូចគ្នានឹងការតែងតាំងមជ្ឈត្តករតែមួយរូបក្នុងមាត្រា៦ ដែរ។

មាត្រា ៨

១. នៅពេលដែលអាជ្ញាធរតែងតាំងត្រូវបានស្នើឱ្យតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ដូចដែលមានចែងក្នុងមាត្រា៦ ឬ៧ ភាគីដែលធ្វើសម្នើត្រូវផ្ញើច្បាប់ចម្លងនៃការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការមួយច្បាប់ កិច្ចសន្យាដែលបង្ករ ឬជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទមួយច្បាប់ ព្រមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីមជ្ឈត្តការមួយច្បាប់ ប្រសិនបើមិនមានចែងនៅក្នុងកិច្ចសន្យានោះទេ។ អាជ្ញាធរតែងតាំងអាចតម្រូវឱ្យភាគីមួយផ្តល់ព័ត៌មានទាំងនេះ នៅពេលដែលយល់ឃើញថា វាជាការចាំបាច់ក្នុងការបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួន។

២. ការស្នើឈ្មោះរូបវ័ន្តបុគ្គលម្នាក់ ឬច្រើននាក់ដើម្បីតែងតាំងជាមជ្ឈត្តករត្រូវធ្វើឡើងដោយមានបញ្ជាក់នូវឈ្មោះពេញ អសយដ្ឋាន និងសញ្ជាតិ ព្រមជាមួយនឹងការពណ៌នាអំពីគុណសម្បត្តិនៃបុគ្គលទាំងនោះ។

ការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករ (មាត្រា៩ ដល់១២)

មាត្រា ៩

១. មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក ត្រូវបង្ហាញដល់អ្នកដែលពឹងពាក់ទាំងអស់នូវកាលៈទេសៈទាំងឡាយណាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធភាពតែងតាំងខ្លួន និងដែលអាចនាំឱ្យកើតមានសេចក្តីមន្ទិលសមស្របនានា ចំពោះ

អនាគតិ ឬឯករាជ្យភាពរបស់ខ្លួន។ បន្ទាប់ពីត្រូវបានតែងតាំង ឬជ្រើសរើសរួចមក មជ្ឈត្តករត្រូវបង្ហាញពីកាលៈទេសៈទាំងនេះទៅកាន់ភាគីវិវាទ វារលែងតែភាគីវិវាទបានទទួលនូវព័ត៌មានទាំងនេះរួចហើយ។

មាត្រា ១០

១. គេអាចជំទាស់មជ្ឈត្តករណាមួយ ប្រសិនបើមានកាលៈទេសៈទាំងឡាយណាដែលនាំឱ្យកើតមានមន្ទិលសមស្របផ្សេងៗចំពោះអនាគតិ ឬឯករាជ្យភាពនៃមជ្ឈត្តករនោះ។

២. ភាគីម្ខាងអាចជំទាស់ចំពោះមជ្ឈត្តករដែលខ្លួនបានតែងតាំងបាន ក្នុងករណីដែលខ្លួនទើបតែបានដឹងអំពីមូលហេតុ បន្ទាប់ពីធ្វើការតែងតាំងរួចប៉ុណ្ណោះ។

មាត្រា ១១

១. ភាគីដែលមានបំណងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករណាម្នាក់ ត្រូវផ្ញើលិខិតជូនដំណឹងអំពីការជំទាស់របស់ខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលដប់ប្រាំថ្ងៃ ក្រោយពេលដែលភាគីនោះទទួលបានដំណឹងអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករដែលត្រូវជំទាស់នោះ ឬក្នុងរយៈពេលដប់ប្រាំថ្ងៃបន្ទាប់ពីភាគីនោះដឹងពីកាលៈទេសៈផ្សេងៗដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៩ និង មាត្រា១០។

២. ការជំទាស់ត្រូវតែមានជូនជាដំណឹងដល់ភាគីម្ខាងទៀត ដល់មជ្ឈត្តករដែលត្រូវជំទាស់ និងដល់សមាជិកដទៃទៀតនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ ការជូនដំណឹងត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ព្រមទាំងមានបញ្ជាក់ពីហេតុផលនៃការជំទាស់នោះផង ។

៣. នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករមួយរូបត្រូវបានជំទាស់ដោយភាគីម្ខាង ភាគីម្ខាងទៀតអាចយល់ស្របនឹងការជំទាស់នោះបាន។ រីឯមជ្ឈត្តករនោះផ្ទាល់ក៏អាចធ្វើការដកខ្លួនបានដែរ បន្ទាប់ពីមានការជំទាស់។ ករណីខាងលើ ពុំគួសបញ្ជាក់ពីសុពលភាពនៃកត្តាសម្អាងសម្រាប់ការជំទាស់នោះឡើយ។ បើមានករណីទាំងពីរនេះ គេអាចលើកយកមកប្រើប្រាស់បានយ៉ាងពេញលេញនូវនីតិវិធីដូចមានចែងក្នុង មាត្រា៦ ឬ មាត្រា៧ ក្នុងការតែងតាំងមជ្ឈត្តករជំនួស ទោះបីក្នុងដំណើរការតែងតាំងមជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានជំទាស់នោះ ភាគីម្ខាងមិនបានប្រើសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការតែងតាំង ឬចូលរួមតែងតាំងក៏ដោយ។

មាត្រា ១២

១. ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតមិនយល់ស្របនឹងការជំទាស់ ហើយមជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានជំទាស់នោះមិនបានដកខ្លួនទេនោះ សេចក្តីសម្រេចលើការជំទាស់នោះនឹងត្រូវធ្វើឡើងដោយៈ

(ក) ក្នុងករណីដែលការតែងតាំងដំបូងធ្វើឡើងដោយអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយ អាជ្ញាធរនោះជាអ្នកសម្រេច។

(ខ) ក្នុងករណីដែលការតែងតាំងដំបូងមិនបានធ្វើឡើងដោយអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយទេ ប៉ុន្តែមានអជ្ញាធរតែងតាំងមួយត្រូវបានជ្រើសតាំងពីមុនមក អាជ្ញាធរនោះជាអ្នកសម្រេច ។

(គ) នៅរាល់ករណីដទៃទៀត ត្រូវសម្រេចដោយអាជ្ញាធរតែងតាំង ដែលគេត្រូវជ្រើសតាំងឡើងស្របតាមនីតិវិធីក្នុងការជ្រើសតាំងអាជ្ញាធរតែងតាំងដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ ។

២. ប្រសិនបើអាជ្ញាធរតែងតាំងរក្សារការជំទាស់នោះ មជ្ឈត្តករជំនួសមួយរូបនឹងត្រូវបានតែងតាំង ឬជ្រើសរើស ឱ្យស្របតាមនីតិវិធីសម្រាប់អនុវត្តក្នុងតំណែងតាំង ឬជម្រើសមជ្ឈត្តករ ដូចមានចែងពីមាត្រា ៦ ដល់មាត្រា៩ លើកលែងតែពេលដែលនីតិវិធីនេះតម្រូវឱ្យមានការជ្រើសតាំងនូវអាជ្ញាធរតែងតាំងណាមួយ ការតែងតាំងមជ្ឈត្តករត្រូវធ្វើឡើងដោយអាជ្ញាធរតែងតាំងដែលបានសម្រេចលើការជំទាស់នោះ ។

ការផ្លាស់ប្តូរមជ្ឈត្តករ

មាត្រា ១៣

១. នៅក្នុងករណីដែលមជ្ឈត្តករបាត់បង់ជីវិត ឬលាលែងពីការងាររបស់ខ្លួន ក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការនីតិវិធីមជ្ឈតការ មជ្ឈត្តករជំនួសមួយរូបនឹងត្រូវបានតែងតាំង ឬជ្រើសរើសស្របតាមនីតិវិធីដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៦ ដល់៩ ដូចដែលបានអនុវត្តចំពោះការតែងតាំង ឬជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដែលគេជំនួសនោះ ។

២. ក្នុងករណីដែលមជ្ឈត្តករខកខានមិនបានធ្វើកិច្ចការ ឬពុំមានលទ្ធភាពក្នុងការបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនដោយ*ហេតុផលច្បាប់* ឬ*ហេតុផលជាក់ស្តែង*ណាមួយ នីតិវិធីទាក់ទងនឹងការជំទាស់ និងការផ្លាស់ប្តូរមជ្ឈត្តករដូចមាន ចែងនៅក្នុងមាត្រាទាំងឡាយស្តីពីដំណើរការនេះនឹងត្រូវលើកយកមកប្រើប្រាស់ ។

ការធ្វើសវនាការឡើងវិញក្នុងករណីមានការផ្លាស់ប្តូរមជ្ឈត្តករ

មាត្រា ១៤

ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករតែមួយរូប ឬមជ្ឈត្តករអធិបតីណាមួយត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរ តាមមាត្រា១១ ដល់មាត្រា ១៣ សវនាការទាំងឡាយណាដែលធ្វើឡើងពីមុនមកនឹងត្រូវធ្វើឡើងសារជាថ្មី ហើយប្រសិនបើមានមជ្ឈត្តករផ្សេងទៀត ត្រូវបានប្តូរដែរនោះ សវនាការពីមុនដទៃទៀតអាចធ្វើឡើងជាថ្មីបានក្រោមឆន្ទានុសិទ្ធិ នៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មទាំងមូល ។

ផ្នែកទី III - នីតិវិធីមជ្ឈត្តការ

បទប្បញ្ញត្តិទូទៅ

មាត្រា ១៥

១. ដោយអនុលោមតាមបទប្បញ្ញត្តិនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចធ្វើមជ្ឈត្តការតាមរបៀបដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសមស្រប ដោយត្រូវមានការប្រព្រឹត្តចំពោះភាគីវិវាទប្រកបដោយសមភាព ហើយទោះជាស្ថិត

ក្នុងដំណាក់កាលណាមួយនៃដំណើរការក៏ដោយ ត្រូវផ្ដល់ឱកាសយ៉ាងពេញលេញដល់ភាគីនីមួយៗ ក្នុងការបង្ហាញរឿងហេតុរបស់ខ្លួន។

២. ប្រសិនបើមានការស្នើសុំដូច្នោះពីភាគីណាមួយ នៅក្នុងដំណាក់កាលណាមួយនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្អាកសវនាការរបស់ខ្លួន ដើម្បីផ្ដល់លទ្ធភាពឱ្យសាក្សីទាំងអស់ រួមទាំងសាក្សីជំនាញផង ធ្វើការបង្ហាញភស្តុតាង ឬទឡ្ហីករណ៍ផ្ទាល់មាត់។ ប្រសិនបើគ្មានសម្ដីបែបនោះទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចថាតើត្រូវផ្អាកដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬគួរបន្តដំណើរការនោះឬទេ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានឯកសារ និងសំណៅដទៃទៀត។

៣. ឯកសារ ឬព័ត៌មានទាំងអស់ដែលភាគីម្ខាងផ្ដល់ដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវតែបញ្ជូនព្រមគ្នាទៅកាន់ភាគីម្ខាងទៀតផងដែរ ដោយភាគីនោះ។

ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ

មាត្រា ១៦

១. លើកលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងគ្នាអំពីទីកន្លែងដែលមជ្ឈត្តការនឹងប្រព្រឹត្តទៅ ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការត្រូវកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដោយផ្អែកទៅលើកាលៈទេសៈផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការនោះ។

២. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចកំណត់កន្លែងប្រព្រឹត្តទៅនៃមជ្ឈត្តការ នៅក្នុងប្រទេសដែលភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀង។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក៏អាចសវនៈសាក្សី និងរៀបចំកិច្ចប្រជុំនានាដើម្បីឱ្យសមាជិករបស់ខ្លួនបានប្រឹក្សាយោបល់គ្នានៅទីកន្លែងណាក៏ដោយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្រប យោងតាមកាលៈទេសៈផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការនោះ។

៣. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចជួបប្រជុំនៅទីកន្លែងណាក៏ដោយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្រប ដើម្បីត្រួតពិនិត្យលើទំនិញ ទ្រព្យសម្បត្តិ ឬឯកសារដទៃទៀត។ ភាគីវិវាទត្រូវទទួលបានការជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីជួយសំរួលឱ្យពួកគេអាចមានវត្តមាននៅពេលធ្វើការត្រួតពិនិត្យនោះ។

៤. ការផ្ដល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវធ្វើនៅទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ។

ភាសា

មាត្រា ១៧

១. បន្ទាប់ពីត្រូវបានតែងតាំងភ្លាម វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់យកភាសាណាមួយ ឬភាសាណាខ្លះសម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ដោយមានការព្រមព្រៀងពីភាគីវិវាទផង។ ការកំណត់នេះនឹងត្រូវលើកយកមកអនុវត្តនៅក្នុងបណ្ដឹងទាមទារ បណ្ដឹងដោះសារ និងបណ្ដឹងបន្ថែមជាលាយ

លក្ខណ៍អក្សរដទៃទៀត ព្រមទាំងភាសាមួយ ឬច្រើន ដែលត្រូវយកមកប្រើក្នុងសវនាការផ្ទាល់មាត់នានា ប្រសិនបើសវនាការទាំងនោះត្រូវប្រព្រឹត្តឡើង ។

២. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបង្គាប់ឱ្យមានការបកប្រែជាភាសាមួយ ឬច្រើន ដែលបានព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទ ឬដែលបានកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះ អមជាមួយឯកសារជាភាសាដើមទាំងឡាយណាដែលភ្ជាប់នឹងបណ្តឹងទាមទារ ឬបណ្តឹងដោះសារ ព្រមទាំងឯកសារ ឬសំណៅតាំងបង្ហាញផ្សេងៗ ដែលបានដាក់ឱ្យត្រួតពិនិត្យក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

បណ្តឹងទាមទារ

មាត្រា ១៨

១. ក្នុងថេរៈវេលាមួយដែលត្រូវបានកំណត់ដោយវេទិការពាណិជ្ជកម្ម ភាគីប្តឹងត្រូវផ្ញើបណ្តឹងទាមទាររបស់ខ្លួនជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅកាន់ភាគីឆ្លើយតប និងទៅកាន់មជ្ឈត្តករនីមួយៗ លើកលែងតែបណ្តឹងទាមទារនោះមានបញ្ចូលនៅក្នុងការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការរួចទៅហើយ ។ ភាគីត្រូវភ្ជាប់មកជាមួយផងដែរ នូវខ្លឹមសារចម្លងនៃកិច្ចសន្យា ព្រមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើមិនមានចែងនៅក្នុងកិច្ចសន្យានោះទេ ។

២. បណ្តឹងទាមទារត្រូវរួមបញ្ចូលចំណុចលម្អិតដូចខាងក្រោម:

(ក) ឈ្មោះ និងអសយដ្ឋាននៃភាគីវិវាទទាំងអស់

(ខ) សេចក្តីថ្លែងអង្គហេតុដែលគាំទ្រដល់ការទាមទារនោះ

(គ) ចំណុចទាំងឡាយដែលចោទជាបញ្ហា

(ឃ) ការអនុគ្រោះ ឬសំនងដែលចង់បាន

ភាគីប្តឹងអាចភ្ជាប់ជាមួយបណ្តឹងទាមទាររបស់ខ្លួន នូវឯកសារទាំងអស់ដែលខ្លួនយល់ថាមានជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬ បន្ថែមឯកសារយោងលើឯកសារ ឬភស្តុតាងដទៃទៀតដែលខ្លួននឹងដាក់ឱ្យត្រួតពិនិត្យ ។

បណ្តឹងដោះសារ

មាត្រា ១៩

១. ក្នុងថេរៈវេលាមួយដែលត្រូវបានកំណត់ឡើងដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីឆ្លើយតបត្រូវផ្ញើបណ្តឹងដោះសាររបស់ខ្លួនជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ទៅភាគីប្តឹង និងមជ្ឈត្តករគ្រប់រូប ។

២. បណ្តឹងដោះសារត្រូវឆ្លើយតបទៅនឹងចំនុចលម្អិត (ខ) (គ) និង (ឃ) នៃបណ្តឹងទាមទារ (មាត្រា ១៨ កថាខ័ណ្ឌ ២) ។ ភាគីឆ្លើយតបអាចភ្ជាប់ជាមួយបណ្តឹងរបស់ខ្លួន នូវឯកសារដែលខ្លួនប្រើជាបង្អែកដើម្បីដោះសារ ឬអាចបន្ថែមសំណៅយោងលើឯកសារ ឬភស្តុតាងដទៃទៀតដែលខ្លួនដាក់ឱ្យពិនិត្យ ។

៣. ភាគីឆ្លើយតបអាចធ្វើបណ្តឹងទាស់ចេញពីកិច្ចសន្យាដដែល ឬផ្អែកលើបណ្តឹងថ្មីមួយចេញពីកិច្ចសន្យាដដែលនោះដើម្បីទាមទារការទូទាត់ នៅក្នុងបណ្តឹងដោះសាររបស់ខ្លួន ឬនៅដំណាក់កាលក្រោយមកទៀត នៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មសម្រេចថាការពន្យារនោះមានលក្ខណៈសមស្របតាមកាលៈទេសៈ។

៤. ប្បញ្ញត្តិក្នុងមាត្រា១៨ កថាខ័ណ្ឌ២ នឹងត្រូវយកមកប្រើលើបណ្តឹងទាស់ និងបណ្តឹងដែលគេធ្វើជាបង្អែកដើម្បីទាមទារការទូទាត់។

ការកែប្រែបណ្តឹងទាមទារ ឬបណ្តឹងដោះសារ

មាត្រា ២០

ក្នុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ ភាគីណាក៏អាចកែប្រែ ឬបំពេញលើបណ្តឹងទាមទារ ឬដោះសាររបស់ខ្លួនបានដែរ លើកលែងតែថាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មចាត់ទុកថាការអនុញ្ញាតិឱ្យមានកំណែរប្រែនោះ ជាការមិនគប្បីដោយពិចារណាទៅលើការអូសបន្លាយពេលដើម្បីធ្វើកំណែរប្រែនោះ ឬការលម្អៀងចំពោះភាគីម្ខាងទៀត ឬដោយសារកាលៈទេសៈដទៃទៀត។ យ៉ាងណាមិញគេមិនអាចកែប្រែបណ្តឹងមួយបានឡើយ បើសិនជាបណ្តឹងដែលបានកែប្រែនោះ ហួសពីដែនកំណត់នៃខស្តីពីមជ្ឈត្តការ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងដោយឡែកស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលមាន។

ការជំទាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងសមត្ថកិច្ចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

មាត្រា ២១

១.វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវមានអំណាចសម្រេចលើការជំទាស់ផ្សេងៗដែលថា ខ្លួនមិនមានសមត្ថកិច្ចដោះ-ស្រាយ រួមទាំងការជំទាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងអត្ថិភាព ឬសុពលភាពនៃខស្តីពីមជ្ឈត្តការ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងដោយឡែកស្តីពីមជ្ឈត្តការ ផងដែរ។

២. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវមានសិទ្ធិសម្រេចលើអត្ថិភាព ឬសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យាដែលក្នុងនោះមានខស្តីពីមជ្ឈត្តការជាផ្នែកមួយផងដែរ។ សម្រាប់មាត្រា២១នេះ ខស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលជាផ្នែកនៃកិច្ចសន្យាណាមួយ ហើយដែលកំណត់ពីមជ្ឈត្តការស្របតាមវិធាននេះ ត្រូវចាត់ទុកជាកិច្ចព្រមព្រៀងឯករាជ្យពីលក្ខខ័ណ្ឌដទៃ ទៀតនៃកិច្ចសន្យានោះ។ សេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដែលចាត់ទុកកិច្ចសន្យានោះជាមោឃៈ នឹងមិនបណ្តាលឱ្យខស្តីពីមជ្ឈត្តការនោះមានទុពលភាពតាមវិធានច្បាប់ឡើយ។

៣. ទឡ្ហីករណ៍ណាមួយដែលថាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មពុំមានសមត្ថកិច្ចដោះស្រាយនោះ មិនត្រូវធ្វើក្រោយពេលធ្វើបណ្តឹងដោះសារ ឬបណ្តឹងតបទៅនឹងបណ្តឹងទាស់ណាមួយ ក្នុងករណីដែលមានបណ្តឹងទាស់នោះឡើយ។

៤. ជាទូទៅ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចលើការជំទាស់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួនជាមុនសិន។ យ៉ាងណាមិញ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក៏អាចបន្តដំណើរការកិច្ចការមជ្ឈត្តការ ហើយសឹមសម្រេចលើការជំទាស់នោះ នៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពររបស់ខ្លួន ក៏បានដែរ។

បណ្តឹងលាយលក្ខណ៍អក្សរបន្ថែមផ្សេងទៀត

មាត្រា ២២

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចថា ក្រៅពីបណ្តឹងទាមទារ និងបណ្តឹងដោះសារ មានបណ្តឹងលាយលក្ខណ៍អក្សរបន្ថែមណាខ្លះទៀត ដែលខ្លួនត្រូវការ ឬដែលភាគីវិវាទអាចយកមកបង្ហាញបាន ហើយត្រូវកំណត់ថេរៈវេលាដើម្បីបញ្ជូនបណ្តឹងទាំងនោះមកផង។

ថេរៈវេលាផ្សេងៗ

មាត្រា ២៣

ពេលវេលាដែលកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម សម្រាប់ការបញ្ជូនបណ្តឹងលាយលក្ខណ៍អក្សរផ្សេងៗ (រួមទាំងបណ្តឹងទាមទារ និងបណ្តឹងដោះសារ) មិនត្រូវលើសពីសែសិបប្រាំថ្ងៃឡើយ។ យ៉ាងណាមិញ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចពន្យាពេលកំណត់នេះប្រសិនបើខ្លួនសន្និដ្ឋានថា ការពន្យានោះមានភាពសមស្រប។

ភស្តុតាង និងសវនាការ (មាត្រា២៤ និង២៥)

មាត្រា ២៤

១. ភាគីនិមួយៗត្រូវទទួលបន្ទុកបង្ហាញអង្គហេតុដែលប្រើដើម្បីគាំទ្រការទាមទារ ឬដោះសាររបស់ខ្លួន។

២. ប្រសិនបើខ្លួនយល់ថាសមស្រប វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចទាមទារឱ្យភាគីណាមួយផ្តល់មកឱ្យខ្លួន និងភាគីម្ខាងទៀត នូវខ្លឹមសារសង្ខេបនៃឯកសារ និងភស្តុតាង ដទៃទៀតដែលភាគីនោះត្រៀមនឹងបង្ហាញជាការគាំទ្រដល់អង្គហេតុដែលចោទជាបញ្ហា ដូចមានរៀបរាប់នៅក្នុងបណ្តឹងទាមទារ ឬបណ្តឹងដោះសារនៅក្នុងរយៈពេលមួយដែលវេទិការមជ្ឈត្តកម្មនោះបានកំណត់។

៣. នៅខណៈពេលណាក៏ដោយក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចតម្រូវឱ្យភាគីទាំងអស់រៀបចំឯកសារ សំណៅតាំងបង្ហាញ ឬភស្តុតាងដទៃទៀតតាមថេរៈវេលាដែលខ្លួនកំណត់។

មាត្រា ២៥

១. ក្នុងករណីមានសវនាការផ្ទាល់មាត់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្តល់ការជូនដំណឹងជាមុន ដល់ភាគីវិវាទអំពីកាលបរិច្ឆេទ ពេលវេលា និងទីកន្លែងឱ្យបានសមល្មម។

២. បើមានសាក្សីនានាត្រូវចូលរួមសវនាការ ភាគីនិមួយៗត្រូវបញ្ជូនព័ត៌មានមកកាន់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និងភាគីម្ខាងទៀត យ៉ាងតិចដប់ប្រាំថ្ងៃមុនពេលសវនាការ ក្នុងនោះរួមមានឈ្មោះ និងអសយដ្ឋានរបស់

សាក្សីដែលខ្លួនត្រៀមយកមកបង្ហាញ កម្មវត្ថុ និងភាសាទាំងអស់ដែលសាក្សីទាំងនោះនឹងប្រើនៅក្នុងកសិណរបស់ខ្លួន។

៣. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវរៀបចំឱ្យមានការបកប្រែពំនោលផ្ទាល់មាត់ដែលធ្វើឡើងក្នុងសវនាការ និងត្រូវឱ្យមានកំណត់ហេតុនៃសវនាការ ប្រសិនបើខ្លួនចាត់ថាទាំងពីរយ៉ាងនេះគឺជាការចាំបាច់ ផ្អែកលើកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តីនោះ ឬប្រសិនបើភាគីទាំងអស់បានព្រមព្រៀងលើចំនុចនេះ ហើយបានផ្ញើការព្រមព្រៀងនោះមកកាន់វេទិកាយ៉ាងតិចដប់ប្រាំថ្ងៃមុនពេលសវនាការ។

៤. លើកលែងតែភាគីវិវាទព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ សវនាការត្រូវធ្វើឡើងជាអសាធារណៈ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចតម្រូវឱ្យសាក្សីម្នាក់ ឬច្រើននាក់ចាកចេញ ខណៈពេលសាក្សីដទៃទៀតផ្តល់កសិណរបស់ខ្លួន។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចកំណត់របៀបសាកសួរសាក្សីទាំងអស់ដោយសេរី ។

៥. គេក៏អាចយកមកបង្ហាញផងដែរនូវភស្តុតាងនៃកសិណសាក្សី ក្នុងទម្រង់ជាសេចក្តីថ្លែងការណ៍លាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលមានហត្ថលេខារបស់សាក្សីទាំងនោះ។

៦. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់លើ ភាពយកជាការបាន ភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ សម្ភារភាព ក៏ដូចជាទម្ងន់របស់ភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ឱ្យ ។

វិធានការបណ្តោះអាសន្នដើម្បីការពារ

មាត្រា ២៦

១. តាមការស្នើសុំពីភាគីវិវាទណាមួយ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចាត់វិធានការបណ្តោះអាសន្នផ្សេងៗដែលខ្លួនចាត់ថាការចាំបាច់យោងតាមកម្មវត្ថុនៃវិវាទ រួមទាំងវិធានការដើម្បីថែរក្សាទំនិញដែលបង្កើតបានជាកម្មវត្ថុនៃវិវាទ ដូចជាការបញ្ជាឱ្យតម្កល់ទំនិញទាំងនោះជាមួយតតិយជនណាម្នាក់ ឬឱ្យលក់ចេញនូវទំនិញដែលឆាប់ខូចជាដើម។

២. វិធានការបណ្តោះអាសន្នទាំងនេះ អាចត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់ជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបណ្តោះអាសន្ន។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសិទ្ធិតម្រូវឱ្យមានប្រាតិភោគ សម្រាប់ធានាលើការចំណាយនៃវិធានការទាំងនេះ។

៣. សម្មើដែលភាគីណាមួយធ្វើទៅកាន់អាជ្ញាធរតុលាការ ដើម្បីសុំវិធានការបណ្តោះអាសន្ន មិនត្រូវបានចាត់ទុកថាវិសមិតជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ឬជាការបដិសេធចោលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះទេ។

ចំនាញការ

មាត្រា ២៧

១. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចតែងតាំងជំនាញការមួយឬច្រើនរូប ដើម្បីរាយការណ៍មកខ្លួន ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ លើបញ្ហាលម្អិតមួយចំនួនដែលកំណត់ដោយវេទិកានោះ។ ច្បាប់ចម្លងនៃលក្ខខ័ណ្ឌការងាររបស់ជំនាញការដែលវេទិកាបានរៀបចំឡើង នឹងត្រូវផ្ញើទៅកាន់ភាគីវិវាទទាំងអស់។

២. ភាគីទាំងអស់ត្រូវផ្តល់ដល់ជំនាញការនូវព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធ ឬរៀបចំ សម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យរបស់ជំនាញការ នូវឯកសារ ឬទំនិញតាមការតម្រូវរបស់ជំនាញការនោះ។ រាល់វិវាទរវាងភាគីណាមួយជាមួយជំនាញការ លើភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនៃព័ត៌មាន ឬផលិតកម្មដែលបានតម្រូវនោះ ត្រូវបញ្ជូនមកវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើការសម្រេច ។

៣. នៅពេលទទួលបានរបាយការណ៍របស់ជំនាញការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្ញើច្បាប់ចម្លងនៃរបាយការណ៍នោះទៅកាន់ភាគីវិវាទ ដែលនឹងត្រូវបានផ្តល់ឱកាសឱ្យបង្ហាញពីទស្សនៈរបស់ខ្លួនជាលាយលក្ខណ៍អក្សរតបនឹងរបាយការណ៍នោះ។ ភាគីវិវាទមានសិទ្ធិត្រួតពិនិត្យមើលឯកសារទាំងឡាយណាដែលជំនាញការប្រើប្រាស់សំរាប់សរសេររបាយការណ៍របស់ខ្លួន ។

៤. តាមការស្នើសុំពីភាគីណាមួយ បន្ទាប់ពីបានបញ្ជូនរបាយការណ៍របស់ខ្លួនរួច អ្នកជំនាញការអាចចូលបំភ្លឺក្នុងសវនាការ ដែលក្នុងនោះភាគីវិវាទនឹងមានឱកាសចូលរួម និងចោទសួរអ្នកជំនាញការនោះ។ ក្នុងសវនាការនេះ ភាគីនិមួយៗអាចបង្ហាញសាក្សីជំនាញដើម្បីធ្វើកសិណលើចំនុចដែលជាបញ្ហាឡើង។ បទប្បញ្ញត្តិនៃមាត្រា ២៥ អាចយកមកអនុវត្តបានក្នុងនីតិវិធីនេះ។

ការខកខាន

មាត្រា ២៨

១. ប្រសិនបើ ក្នុងថេរៈវេលាមួយដែលកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីប្តឹងមិនបានដាក់បណ្តឹងទាមទាររបស់ខ្លួន ដោយមិនបានបង្ហាញមូលហេតុនៃការខកខាននោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចេញដីការបង្គាប់ឱ្យបញ្ឈប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ។ ប្រសិនបើ ក្នុងថេរៈវេលាមួយដែលកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីឆ្លើយតបមិនបានផ្ញើបណ្តឹងដោះសាររបស់ខ្លួន ដោយមិនបានបង្ហាញមូលហេតុនៃការខកខាននោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចេញដីការបង្គាប់ឱ្យបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះតទៅទៀត។

២. ប្រសិនបើភាគីវិវាទមិនបានបង្ហាញខ្លួននៅសវនាការ ដោយមិនបានបង្ហាញ មូលហេតុនៃការខកខាននោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះបាន ។

៣. បន្ទាប់ពីបានទទួលការជូនដំណឹងតាមវិធាននេះរួច ប្រសិនបើ ក្រោយពីត្រូវបានកោះហៅឱ្យរៀបចំឯកសារជាភស្តុតាង ក្នុងថេរៈវេលាមួយដែលបានកំណត់ មានភាគីណាមួយមិនបានធ្វើតាម ដោយមិនបាន

បង្ហាញមូលហេតុនៃការខកខាននោះឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមានចំពោះមុខនៅពេលនោះ ។

ការបិទសវនាការ

មាត្រា ២៩

១. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសួរទៅភាគីវិវាទ ប្រសិនបើពួកគេមានភស្តុតាងដទៃទៀតដែលត្រូវបង្ហាញ ឬសាក្សីដទៃទៀតដែលត្រូវសវនៈ ឬឯកសារដទៃទៀតដែលត្រូវដាក់ឱ្យត្រួតពិនិត្យ ប្រសិនបើពុំមានទេ វេទិការមជ្ឈត្តកម្មអាចប្រកាសបិទសវនាការបាន ។

២. ក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសដែលខ្លួនយល់ឃើញថាមានការចាំបាច់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចដោយមតិរបស់ខ្លួន ឬនៅពេលមានភាគីណាមួយស្នើឡើង ដើម្បីបើកសវនាការជាថ្មីទៀតនាពេលណាមួយមុនពេលធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។

ការលើកលែងចំពោះវិធានផ្សេងៗ

មាត្រា ៣០

បើមានភាគីណាមួយដឹងថាមានបញ្ញត្តិ ឬតម្រូវការណាមួយនៃវិធានទាំងនេះមិនត្រូវបានគេអនុវត្តតាម ប៉ុន្តែនៅតែបន្តធ្វើមជ្ឈត្តការ ដោយពុំបានសំដែងការជំទាស់របស់ខ្លួនភ្លាមៗចំពោះការមិនអនុវត្តតាមនោះ នឹងត្រូវចាត់ទុកថាបានបាត់បង់សិទ្ធិជំទាស់របស់ខ្លួន ។

ផ្នែកទី IV: មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ការសម្រេចផ្សេងៗ

មាត្រា ៣១

១. នៅដែលពេលមានមជ្ឈត្តករ៣រូប មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬសេចក្តីសម្រេចដទៃទៀតរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងធ្វើត្រូវឡើងដោយមតិភាគច្រើននៃមជ្ឈត្តករ ។

២. នៅពេលដែលគ្មានមតិភាគច្រើន ឬពេលដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មសម្រេចយ៉ាងដូច្នេះ មជ្ឈត្តករអធិបតីអាចធ្វើការសម្រេចដោយឯកច្ឆ័ន្ទក្នុងករណីមានបញ្ហាផ្នែកនីតិវិធី លើកលែងតែមានការសើរើឡើងវិញដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះ ។

ទម្រង់ និងអានុភាពនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៣២

១. ក្រៅពីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសិទ្ធិធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបណ្តោះអាសន្ន ឬមជ្ឈត្ត-វិនិច្ឆ័យរបៀប ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមិនពេញលេញ ។

២. មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ព្រមទាំងមានលក្ខណៈស្ថាពរ និងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចចំពោះភាគីវិវាទ។ ភាគីវិវាទមានតួនាទីត្រូវអនុវត្តនូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះដោយឥតបង្អង់ឡើយ ។

៣. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងបញ្ជាក់ហេតុផលនានាដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះសម្អាងលើ លើកលែងតែភាគីវិវាទឯកភាពថាមិនបាច់បញ្ជាក់ហេតុផលទាំងនោះ ។

៤. មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវតែបានចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករ ហើយត្រូវមានចុះកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងដែលធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះផង។ នៅពេលដែលមានមជ្ឈត្តករបីរូប ហើយមួយរូបមិនបានចុះហត្ថលេខា មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបញ្ជាក់ពីហេតុផលដែលនាំឱ្យមានអវត្តមាននៃហត្ថលេខានោះផង។

៥. មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអាចធ្វើឡើងជាសាធារណៈបាន លុះត្រាតែមានការយល់ព្រមពីភាគីទាំងពីរប៉ុណ្ណោះ។

៦. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្ញើច្បាប់ចម្លងនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដែលបានចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករទាំង-អស់ ទៅកាន់ភាគីវិវាទ។

៧. ប្រសិនបើច្បាប់មជ្ឈត្តការនៃប្រទេសដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានធ្វើឡើង តម្រូវឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្ត-កម្មចងក្រងជាឯកសារ ឬចុះបញ្ជីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវអនុវត្តតាមតម្រូវការនោះ ក្នុងថេរៈវេលាដែលច្បាប់នោះបានកំណត់។

ប្រព័ន្ធច្បាប់សម្រាប់អនុវត្ត ការស្រុះស្រួល

១. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវអនុវត្តច្បាប់ ដែលភាគីវិវាទបានកំណត់ថាអាចអនុវត្តបានចំពោះកម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះ។ ក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទមិនបានធ្វើការកំណត់ដូច្នោះទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវប្រើប្រាស់ច្បាប់ដែលកំណត់ឡើងតាមវិវាទនៃច្បាប់ នូវវិធានណាដែលខ្លួនចាត់ថាអាចអនុវត្តបាន ។

២. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចតាមការស្រុះស្រួល ឬតាមសមធម៌ លុះត្រាតែភាគីវិវាទផ្តល់សិទ្ធិយ៉ាងជាក់លាក់ឱ្យខ្លួនធ្វើដូច្នោះ ហើយច្បាប់សម្រាប់លើនីតិវិធីមជ្ឈត្តការនោះ អនុញ្ញាតិឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការរបៀបនោះបាន។

៣. នៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវធ្វើសេចក្តីសម្រេចស្របតាម លក្ខខ័ណ្ឌនាននៃកិច្ចសន្យា និងត្រូវយកមកពិចារណានូវរាល់ទម្លាប់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនានាដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះជំនួញនេះ។

ការស្រុះស្រួល ឬចូលដ្ឋានផ្សេងទៀតដើម្បីបញ្ចប់វិវាទ

មាត្រា ៣៤

១. ប្រសិនបើមុនពេលដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានធ្វើឡើង ភាគីវិវាទឯកភាពលើដំណោះស្រាយណាមួយចំពោះវិវាទនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចេញដីការបង្គាប់ដើម្បីបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ ឬធ្វើកំណត់ត្រាដំណោះស្រាយនោះក្នុងទម្រង់ជា**មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួល** ប្រសិនបើមានការ

ស្នើសុំភាគីទាំងសង្ខាង ហើយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះបានទទួលយល់ព្រម។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីហេតុផលផ្សេងៗក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យប្រភេទនេះឡើយ ។

២. ប្រសិនបើមុនពេលដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានធ្វើឡើង ការបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការប្រែជាមិនចាំបាច់ ឬមិនអាចទៅរួច ដោយសារមូលហេតុដែលមិនមានចែងក្នុងកថាខ័ណ្ឌ១ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជូនដំណឹងទៅភាគីវិវាទ អំពីគោលបំណងរបស់ខ្លួនដែលចង់ចេញដីការបង្គាប់បញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសិទ្ធិក្នុងការចេញដីការបែបនេះ លើកលែងតែភាគីណាមួយមានមូលដ្ឋានសមស្របដើម្បីជំទាស់។

៣. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្ញើជូនភាគីវិវាទទាំងអស់ នូវច្បាប់ចម្លងនៃដីការបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬ*មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួល* ដោយមានហត្ថលេខារបស់មជ្ឈត្តករទាំងអស់ផង។ ប្រសិនបើ**មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួល**ត្រូវបានធ្វើឡើង បទប្បញ្ញត្តិនៃមាត្រា៣២ កថាខ័ណ្ឌ២ និងកថាខ័ណ្ឌ៤ ដល់ ៧ នឹងត្រូវយកមកអនុវត្ត ។

ការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៣៥

១. ក្នុងកំឡុងពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានទទួលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចមក ភាគីម្ខាងអាចស្នើទៅវេទិកា-មជ្ឈត្តកម្ម ឱ្យធ្វើការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ដោយមានការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀតផង។

២. ការបកស្រាយត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ក្នុងរយៈពេលសែសិបប្រាំថ្ងៃបន្ទាប់ពីទទួលបានសម្នើ។ ការបកស្រាយត្រូវចាត់ចូលជាផ្នែកមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ហើយប្បញ្ញត្តិនៃមាត្រា៣២ កថាខ័ណ្ឌ២ ដល់ ៧ នឹងត្រូវយកមកអនុវត្ត ។

កំណែតម្រូវលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៣៦

១. ក្នុងកំឡុងពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានទទួលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចមក ភាគីម្ខាងអាចស្នើទៅវេទិកា-មជ្ឈត្តកម្ម ដោយមានជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀតផង ឱ្យធ្វើកំណែរតម្រូវនៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរាល់កំហុសផ្នែកកុំព្យូទ័រ កំហុសផ្នែកកិច្ចការរដ្ឋបាល និងកំហុសផ្នែកបោះពុម្ព ឬកំហុសដទៃទៀតដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងនោះ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចធ្វើកំណែតម្រូវដោយគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានផ្សព្វផ្សាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចមក។

២. កំណែរតម្រូវទាំងនេះត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយប្បញ្ញត្តិនៃមាត្រា៣២ កថាខ័ណ្ឌ២ ដល់៧ នឹងត្រូវ យកមកអនុវត្ត។

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម

មាត្រា ៣៧

១. ក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីទទួលបានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ភាគីម្ខាង អាចស្នើទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដោយមានការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀតផង ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម អំពីការទាមទារដែលបាន លើកឡើងក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ប៉ុន្តែមិនបានដាក់ចូលនៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ។

២. ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ឃើញថាសម្នើសុំធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែមមានភាពត្រឹមត្រូវ ហើយ យល់ឃើញថាខ្លួនអាចកែតម្រូវលើចំនុចដែលបាត់បង់បាន ដោយមិនចាំបាច់មានសវនាការឬ ភស្តុតាង ដទៃទៀតនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបំពេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់ខ្លួនក្នុងរយៈពេលហុកសិបថ្ងៃ បន្ទាប់ពី ទទួលបានសម្នើ។

៣. នៅពេលធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម បញ្ញត្តិនៃមាត្រា៣២ កថាខ័ណ្ឌ២ដល់៧ នឹងត្រូវយកមកអនុវត្ត។

ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗ

មាត្រា ៣៨

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់ខ្លួននូវថ្លៃចំណាយផ្សេងៗដើម្បីធ្វើមជ្ឈត្តការ។ ពាក្យ ថា "ថ្លៃចំណាយ" រួមមានត្រឹមតែៈ

(ក) ថ្លៃឈ្នួលនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដោយមានបញ្ជាក់កម្រៃសម្រាប់មជ្ឈត្តករនីមួយៗ ដោយឡែកពីគ្នា និង ត្រូវបានកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មផ្ទាល់ស្របតាមមាត្រា៣៩

(ខ) ថ្លៃធ្វើដំណើរ និងចំណាយដទៃទៀតរបស់មជ្ឈត្តករទាំងអស់

(គ) ថ្លៃដំបូន្មានជំនាញការ និងជំនួយដទៃទៀតដែលតម្រូវដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

(ឃ) ថ្លៃធ្វើដំណើរ និងចំណាយដ៏ទៃទៀតរបស់សាក្សី តាមកម្រិតដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអនុម័ត

(ង) ថ្លៃចំណាយលើតំណាង និងជំនួយផ្នែកច្បាប់របស់ភាគីឈ្នះ ប្រសិនបើតម្លៃនោះត្រូវបានទាមទារក្នុង ពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងត្រឹមតែកម្រិតមួយដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មកំណត់ថាជាចំនួនសមរម្យ។

(ច) ថ្លៃឈ្នួល និងចំណាយផ្សេងៗរបស់អាជ្ញាធរតែងតាំង ក៏ដូចជាចំណាយផ្សេងៗរបស់អគ្គលេខាធិការ នៃតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍ផ្នែកមជ្ឈត្តកម្មនាទីក្រុងឡាអេ។

មាត្រា ៣៩

១. ថ្លៃឈ្នួលនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវមានចំនួនសមរម្យ ដោយយកកត្តាចំនួនទឹកប្រាក់ក្នុងវិវាទ ភាព ស្មុំគស្មាញនៃបញ្ហា ពេលវេលាដែលមជ្ឈត្តករចំណាយ និងកាលៈទេសៈដទៃទៀតនៃរឿងក្តីនោះមកធ្វើការ ពិចារណាផងដែរ។

២. ប្រសិនបើអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយត្រូវបានភាគីវិវាទព្រមបង្កើតឡើង ឬត្រូវបានជ្រើសតាំងដោយអគ្គ-លេខាធិការនៃតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍ផ្នែកមជ្ឈត្តកម្មនាទីក្រុងឡាអេ ហើយប្រសិនបើអាជ្ញាធរនោះបានធ្វើតារាងតម្លៃសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៅក្នុងរឿងក្តីអន្តរជាតិដែលខ្លួនគ្រប់គ្រង វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកតារាងតម្លៃនោះមកពិចារណាដើម្បីកំណត់ថ្លៃឈ្នួលរបស់ខ្លួន ក្នុងកម្រិតមួយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្របនឹងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី ។

៣. ប្រសិនបើអាជ្ញាធរតែងតាំងនោះមិនបានបង្កើតតារាងតម្លៃសម្រាប់មជ្ឈត្តករក្នុងរឿងក្តីអន្តរជាតិទេ ភាគីណាក៏បានអាចស្នើទៅអាជ្ញាធរតែងតាំង នៅពេលណាមួយ ឱ្យចេញសេចក្តីថ្លែងមួយដែលចែងពីអំពីមូលដ្ឋាននៃការយកថ្លៃឈ្នួលសម្រាប់ប្រើជាទំលាប់ក្នុងរឿងក្តីអន្តរជាតិនានាដែលអជ្ញាធរនោះតែងតាំង មជ្ឈត្តករឱ្យដោះស្រាយ ។ ប្រសិនបើអាជ្ញាធរតែងតាំងយល់ព្រមចេញសេចក្តីថ្លែងបែបនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកព័ត៌មានក្នុងនោះមកពិចារណាដើម្បីកំណត់ថ្លៃឈ្នួលរបស់ខ្លួន ក្នុងកំឬតមួយដែលខ្លួនយល់ថាសមស្របនឹងកាលៈទេសៈនៃរឿងក្តី ។

៤. នៅក្នុងករណីដែលបានលើកឡើងក្នុងកថាខ័ណ្ឌ២ និង៣ នៅពេលដែលមានសម្នើពីភាគីម្ខាង ហើយអាជ្ញាធរតែងតាំងយល់ព្រមបំពេញនាទីនោះ មុននឹងកំណត់ថ្លៃឈ្នួលរបស់ខ្លួន វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអាជ្ញាធរតែងតាំងជាមុនសិន ដោយអជ្ញាធរនោះអាចផ្តល់យោបល់ទាំងឡាយណាដែល ខ្លួនចាត់ថាសមស្របចំពោះវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មកម្មពាក់ព័ន្ធនឹងតម្លៃប្រាក់ឈ្នួលទាំងនោះ ។

មាត្រា ៤០

១. លើកលែងតែដូចមានចែងក្នុងកថាខ័ណ្ឌ២ ថ្លៃចំណាយលើមជ្ឈត្តការ ជាគោលការណ៍ ត្រូវទទួលបន្ទុកដោយភាគីដែលចាញ់ ។ យ៉ាងណាមិញ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបែងចែកបន្ទុកចំណាយឱ្យភាគីនិមួយៗ ប្រសិនបើខ្លួនយល់ថាមានលក្ខណៈសមស្រប ផ្អែកលើកាលៈទេសៈផ្សេងៗនៃរឿងក្តី ។

២. ពាក់ព័ន្ធនឹងការចំណាយលើតំណាង និងជំនួយផ្នែកច្បាប់ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៣៨ កថាខ័ណ្ឌ(ង) វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសេរីភាពក្នុងការសម្រេចថា ភាគីណាត្រូវទទួលបន្ទុកលើការចំណាយនោះ ឬក៏អាចបែងចែកបន្ទុកចំណាយនោះឱ្យភាគីនិមួយៗ ប្រសិនបើខ្លួនយល់ថាការបែងចែកនោះមានភាពសមហេតុសមផល ផ្អែកលើកាលៈទេសៈទាំងឡាយនៃរឿងក្តី ។

៣. នៅពេលចេញដីការបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមការស្រុះស្រួល វេទិកា-មជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវកំណត់ថ្លៃចំណាយលើមជ្ឈត្តការដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៣៨ និងមាត្រា៣៩ កថាខ័ណ្ឌ១ នៅក្នុងដីការ ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ។

៤. វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមិនអាចយកថ្លៃឈ្នួលបន្ថែមសម្រាប់ការបកស្រាយ ឬការកែតម្រូវ ឬការបំពេញមជ្ឈត្តិវិនិច្ឆ័យរបស់ខ្លួន ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៣៥ ដល់៣៧ បានឡើយ ។

ការតម្កល់ប្រាក់ចំណាយ

មាត្រា ៤១

១. នៅពេលចាប់បង្កើតឡើង វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចស្នើឱ្យភាគីនីមួយៗតម្កល់ប្រាក់ស្មើៗគ្នា សម្រាប់ថ្លៃចំណាយផ្សេងៗដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៨ កថាខ័ណ្ឌ(ក) (ខ) និង(គ) ។

២. ក្នុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចស្នើប្រាក់តម្កល់បន្ថែមពីភាគីវិវាទ ។

៣. ប្រសិនបើមានអាជ្ញាធរតែងតាំងមួយ ត្រូវបានព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទ ឬជ្រើសតាំងដោយ អគ្គ-លេខាធិការនៃតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍ផ្នែកមជ្ឈត្តកម្មនាទីក្រុងឡាអេ និងនៅពេលមានសម្នើពីភាគីម្ខាង ហើយអាជ្ញាធរតែងតាំងយល់ព្រមបំពេញតួនាទីនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអាជ្ញាធរតែងតាំងនោះជាមុនសិន មុននឹងកំណត់តម្លៃប្រាក់តម្កល់ ឬប្រាក់តម្កល់បន្ថែម ដោយអជ្ញាធរនោះ អាចផ្តល់យោបល់ទាំងឡាយណាដែលខ្លួនចាត់ថាសមស្របចំពោះវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ពាក់ព័ន្ធនឹងតម្លៃប្រាក់តម្កល់ ឬប្រាក់តម្កល់បន្ថែមទាំងនោះ ។

៤. ប្រសិនបើពុំមានការបង់ប្រាក់តម្កល់ដែលបានតម្រូវនោះ ឱ្យបានគ្រប់ចំនួន ក្នុងរយៈពេលសាមសិបថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានទទួលសម្នើនោះទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទដើម្បីឱ្យ ភាគីណាមួយអាចធ្វើការបង់ប្រាក់ដែលបានតម្រូវនោះ ។ ប្រសិនបើពុំមានការបង់ប្រាក់ទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបញ្ជោឱ្យពន្យាពេល ឬបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ ។

៥. បន្ទាប់ពីធ្វើមជ្ឈត្តិវិនិច្ឆ័យរួច វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវផ្តល់របាយការណ៍គណនេយ្យមួយដល់ភាគីវិវាទដែលបានបង់ប្រាក់តម្កល់ និងត្រូវប្រគល់សមតុល្យដែលមិនបានចំណាយដល់ភាគីទាំងនោះវិញ ។

ព័ត៌មានបន្ថែមអាចទទួលពី:

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន UNCITRAL

មជ្ឈមណ្ឌលអន្តរជាតិទីក្រុងវៀន

ប្រអប់សំបុត្រ P.O Box 500

A- 1400 ទីក្រុងវៀន ប្រទេសអូទ្រីស

ទូរស័ព្ទ: (+៤៣ ១) ២៦០៦០-៤០៦០

ហ្វាក់: (+៤៣ ១) ២៦០៦០- ៥៨១៣

អ៊ិនធឺណែត: http://www.uncitral.org

អ៊ីមែល: uncitral@uncitral.org

ឧបសម្ព័ន្ធ ឃ

ក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈសម្រាប់មជ្ឈត្តករនៅក្នុងវិវាទពាណិជ្ជកម្ម
ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី០១ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៤

គោលការណ៍ទី១៖ មជ្ឈត្តករត្រូវរក្សាភាពសុចរិត និងយុត្តិធម៌នៃនីតិវិធីមជ្ឈត្តការ។

ក. មជ្ឈត្តករមិនត្រឹមតែមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះភាគីវិវាទប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែចំពោះដំណើរការមជ្ឈត្តការផងដែរ ហើយត្រូវប្រតិបត្តិតាមបទដ្ឋានកម្រិតខ្ពស់នៃក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ សំដៅរក្សាឱ្យបាននូវភាពសុចរិត និងយុត្តិធម៌ដំណើរការ។ ព្រមជាមួយគ្នានេះ មជ្ឈត្តករត្រូវស្គាល់ពីទំនួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួនចំពោះសាធារណជន ចំពោះភាគីវិវាទដែលសិទ្ធិរបស់ពួកគេនឹងត្រូវយកមកសម្រេច និងចំពោះអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀតនៅក្នុងដំណើរការ។ ទំនួលខុសត្រូវនេះអាចរួមបញ្ចូលទាំងការបម្រើឱ្យប្រយោជន៍សាធារណៈក្នុងនាមជាមជ្ឈត្តករទៅតាមការគួរផងដែរ។

ខ. បុគ្គលម្នាក់គួរព្រមទទួលតំណែងតាំងជាមជ្ឈត្តករ លុះត្រាតែខ្លួន៖

(១) អាចបំពេញការងារដោយមិនលម្អៀង

(២) អាចបំពេញការងារដោយឯករាជ្យពីភាគីវិវាទ សាក្សីសក្ខីនុភូត និងមជ្ឈត្តករដទៃ

(៣) មានសមត្ថភាពបំពេញការងារ និង

(៤) មានលទ្ធភាពចាប់ផ្តើមមជ្ឈត្តការស្របតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃដំណើរការ និងអំណើះក្រោយមក អាចលះបង់ពេលវេលា និងផ្តល់ការយកចិត្តទុកដាក់បំពេញដំណើរការនោះទៅតាមការរំពឹងទុកដ៏សមស្របដែលភាគីវិវាទអាចនឹងមាន។

គ. បន្ទាប់ពីទទួលបានការតែងតាំង និងក្នុងកំឡុងពេលធ្វើជាមជ្ឈត្តករ បុគ្គលម្នាក់គួរជៀសវាងការចូលប្រឡូកក្នុងទំនាក់ទំនងផ្នែកជំនួញ ផ្នែកវិជ្ជាជីវៈ ឬទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួន ឬទទួលផលប្រយោជន៍ផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ឬផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនណាមួយ ដែលអាចបណ្តាលឱ្យប៉ះពាល់ដល់អនាគតិ ឬដែលមានហេតុផលអាចបណ្តាលឱ្យស្តែងចេញជាភាពលម្អៀង។ ក្នុងរយៈពេលមួយដែលសមស្រប បន្ទាប់ពីសម្រេចលើបណ្តឹងណាមួយរួច បុគ្គលទាំងឡាយដែលបានធ្វើជាមជ្ឈត្តករគួរជៀសវាង ការចូលប្រឡូកក្នុងទំនាក់ទំនង ឬទទួលផលប្រយោជន៍ ដូចខាងលើនៅក្នុងកាលៈទេសៈមួយដែលមានហេតុផលអាចបណ្តាលឱ្យស្តែងឡើងថា ខ្លួនបានទទួលឥទ្ធិពលនៅក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការ តាមរយៈការប្រមើល ឬរំពឹងទុកពីទំនាក់ទំនង ឬផលប្រយោជន៍ នោះ។

អត្ថិភាពនៃបញ្ហា ឬកាលៈទេសៈណាមួយដែលបានរៀបរាប់ក្នុងកថាខណ្ឌ **គ** មិនបណ្តាលឱ្យរំារចាកពីក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈឡើយសម្រាប់បុគ្គលណាមួយ ដែលទទួលធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ដោយមានការយល់ព្រមពីភាគីវិវាទក្នុងការតែងតាំងជាមជ្ឈត្តករ ឬបន្តមុខងារខ្លួន បន្ទាប់ពីបានបង្ហាញរឿងរ៉ាវពាក់ព័ន្ធដូចខាងលើស្របតាមគោលការណ៍ទី II ។

ឃ. មជ្ឈត្តករគួរប្រកាន់ជំហរខ្លួនឱ្យមានភាពយុត្តិធម៌ចំពោះភាគីវិវាទទាំងអស់ ហើយមិនគួរមានភាពទោរទន់ដោយសារសម្ពាធខាងក្រៅ ការទាមទាររបស់សាធារណៈជន និងការភ័យខ្លាចចំពោះការរិះគន់ ឬប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនឡើយ ។ មជ្ឈត្តករត្រូវតែជៀសវាងពីការប្រព្រឹត្ត និងពាក្យសម្តីដែលស្តែងចេញជាភាពលម្អៀងទៅរក ឬប្រឆាំងនឹងភាគីណាមួយ ។

ង. នៅពេលដែលសិទ្ធិអំណាចមជ្ឈត្តករកើតចេញពីការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករមិនគួរធ្វើលើសពីសិទ្ធិអំណាចនោះ ឬធ្វើតិចជាងអ្វីដែលបានតម្រូវក្នុងការប្រើប្រាស់សិទ្ធិអំណាចនោះឱ្យបានពេលលេញនោះឡើយ ។ នៅពេលដែលការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទមានចែងពីនីតិវិធីដើម្បីអនុវត្តតាមនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬយោងលើវិធានសំរាប់អនុវត្តតាមនោះ មជ្ឈត្តករមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការបំពេញឱ្យស្របតាមនីតិវិធី ឬវិធានទាំងនោះ ។ មជ្ឈត្តករនឹងមិនមានកាតព្វកិច្ចផ្នែកសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈអ្វីឡើយ ក្នុងការគោរពតាមការព្រមព្រៀង នីតិវិធី ឬវិធានទាំងឡាយណាដែលមិនស្របច្បាប់ ឬដែលមជ្ឈត្តករយល់ឃើញថាមិនស្របជាមួយក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈនេះ ។

ច. មជ្ឈត្តករត្រូវដឹកនាំដំណើរការមជ្ឈត្តការ ក៏ដូចជាជំរុញឱ្យមានដំណោះស្រាយប្រកបដោយយុត្តិធម៌ និងប្រសិទ្ធភាព ចំពោះបញ្ហាដែលបានដាក់ឱ្យខ្លួនសម្រេច ។ មជ្ឈត្តករគួរផ្តល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងដ៏សមស្របក្នុងការទប់ស្កាត់ល្បិចពន្យារពេល ការរុកគួនរបស់ភាគីវិវាទ ឬអ្នកចូលរួមដទៃទៀត ឬការរំលោភ ឬការបង្អាក់ដទៃទៀតក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

ឆ. កាតព្វកិច្ចផ្នែកសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈរបស់មជ្ឈត្តករ ចាប់ផ្តើមនៅដែលពេលខ្លួនព្រមទទួលយកការតែងតាំង និងបន្តនៅគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងអស់នៃដំណើរការ ។ ក្រៅពីនេះ ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនេះ កាតព្វកិច្ចសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈមួយចំនួន ចាប់ផ្តើមនៅពេលដែលបុគ្គលម្នាក់ ត្រូវបានស្នើឱ្យធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ហើយមួយចំនួនទៀតបន្តកើតមាន ក្រោយពេលសេចក្តីសម្រេចនៅក្នុងដំណើរការត្រូវបានផ្តល់ជូនដល់ភាគីវិវាទរួច ។

ជ. នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករម្នាក់ទទួលយកការតែងតាំងរួច មជ្ឈត្តករមិនគួរដកខ្លួន ឬបោះបង់ចោលការតែងតាំងឡើយលើកលែងតែចាំបាច់ត្រូវធ្វើដូច្នេះ ដោយសារមានកាលៈទេសៈឥតព្រាងទុកនានា ដែលតំរូវឱ្យការតែងតាំងមិនអាចបន្តបាន ឬមិនអាចអនុវត្តបាន។ នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករម្នាក់ត្រូវទទួលការតបស្នងចំពោះសេវាកម្មរបស់ខ្លួន មជ្ឈត្តករនោះអាចដកខ្លួន ប្រសិនបើភាគីវិវាទខកខាន ឬជំទាស់ក្នុងការបង់សោហ៊ុយចំណាយ ដូចដែលបានព្រមព្រៀង។

ឈ. មជ្ឈត្តករដែលដកខ្លួនមុនពេលបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការត្រូវបានបញ្ចប់ ដោយការផ្តួចផ្តើមរបស់មជ្ឈត្តករនោះ ឬដោយការស្នើឡើងរបស់ភាគីមួយ ឬច្រើន ត្រូវចាត់វិធានការសមស្របដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍របស់ភាគីវិវាទនៅក្នុងមជ្ឈត្តការ ដូចជាការប្រគល់ជូនវិញនូវសម្ភារៈជាភស្តុតាង និង ការរក្សាការសម្ងាត់ជាដើម។

យោបល់អំពីគោលការណ៍ទី I

មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក មិនចាត់ថាមានអគតិ ឬភាពលម្អៀង ដោយសារតែខ្លួនមានការយល់ដឹងអំពីភាគីវិវាទ ច្បាប់សំរាប់អនុវត្ត ឬទំនៀមទម្លាប់ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃអាជីវកម្មដែលពាក់ព័ន្ធឡើយ។ មជ្ឈត្តករក៏អាចមានបទពិសោធន៍ ឬឯកទេសពិសេសនៅក្នុងវិស័យជំនួញ ពាណិជ្ជកម្ម ឬបច្ចេកវិទ្យាដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការផងដែរ។ មជ្ឈត្តករមិនល្មើសនឹងគោលការណ៍នេះឡើយប្រសិនបើយោងតាមបទពិសោធន៍ ឬឯកទេសនេះ មជ្ឈត្តករមើលឃើញពីបញ្ហាទូទៅមួយចំនួន ដែលអាចកើតមាននៅក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ប៉ុន្តែមជ្ឈត្តករអាចមិនបានវិនិច្ឆ័យជាមុនចំពោះ ការកំណត់ផ្នែកអង្គហេតុ ឬអង្គច្បាប់ណាមួយ ដើម្បីដោះស្រាយក្នុងកំឡុញពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការ។

ក្នុងពេលធ្វើមជ្ឈត្តការ មជ្ឈត្តករអាចធ្វើការសំណេះសំណាលជាមួយនឹងភាគីវិវាទ ឬស្នាក្តីរបស់ពួកគេទាញចេញនូវទឡ្ហីកម្ម ឬអំណះអំណាងផ្សេងៗ ផ្តល់យោបល់អំពីច្បាប់ ឬភស្តុតាង ចេញសេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្ន និងក្រៅពីនេះទៀត គឺអាចធ្វើការគ្រប់គ្រង ឬដឹកនាំមជ្ឈត្តការ។ សកម្មភាពទាំងនេះជាផ្នែកចំបងនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ កថាខណ្ឌ **ឃ** នៃគោលការណ៍ទី I មិនមានគោលបំណងរារាំង ឬកំរិតចំពោះការពិភាក្សាពេញលេញអំពីបញ្ហានានា ក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការឬរបៀបគ្រប់គ្រងរបស់មជ្ឈត្តករលើដំណើរការនោះឡើយ។

គោលការណ៍ទី៣: មជ្ឈត្តករត្រូវបង្ហាញអំពីផលប្រយោជន៍ ឬទំនាក់ទំនងណាមួយដែលអាចប៉ះពាល់ដល់អនាគតិ ឬអាចស្តែងចេញជារូបភាពភាពលម្អៀង ។

ក. ជនទាំងឡាយដែលត្រូវបានស្នើសុំឱ្យធ្វើជាមជ្ឈត្តករ មុននឹងខ្លួនយល់ព្រម គួរបង្ហាញពីៈ

(១) ផលប្រយោជន៍ហិរញ្ញវត្ថុ ឬផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោលណាមួយដែលខ្លួនដឹង ចេញពីលទ្ធផលនៃមជ្ឈត្តការនោះ ។

(២) ទំនាក់ទំនងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ជំនួញ វិជ្ជាជីវៈ ឬទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួន ដែលកំពុងកើតមាន ឬនៅក្នុងអតីតកាល ដែលខ្លួនបានដឹង និងដែលទំនងនឹងបណ្តាលឱ្យប៉ះពាល់ដល់អនាគតិ ឬបណ្តាលឱ្យមានកង្វះខាតនូវឯករាជភាព នៅក្នុងក្រសែភ្នែកភាគីណាមួយ ។ ឧទាហរណ៍ មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក គួរប្រាប់ឱ្យគេដឹងពីទំនាក់ទំនងដូចខាងលើ ដែលខ្លួនមានជាមួយភាគី ឬមេធាវីរបស់ភាគី ឬសហមជ្ឈត្តករណាមួយ ឬជាមួយបុគ្គលណាម្នាក់ ដែលខ្លួនដឹងថានឹងត្រូវធ្វើជាសាក្សី ។ មជ្ឈត្តករក៏ត្រូវប្រាប់ឱ្យគេដឹងពីទំនាក់ទំនងដូចខាងលើ ដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយគ្រួសារ ឬសមាជិកក្នុងផ្ទះ ឬនិយោជកបច្ចុប្បន្ន ដៃគូ ឬអ្នករួមអាជីព ឬមុខជំនួញរបស់ខ្លួន ដែលខ្លួនអាចស្រាវជ្រាវឃើញតាមរយៈការខិតខំសមស្របនានា ។

(៣) លក្ខណៈ និងទំហំនៃការយល់ដឹងជាមុនដែលខ្លួនមានពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទ និង

(៤) បញ្ហា ទំនាក់ទំនង ឬផលប្រយោជន៍ដទៃទៀត ដែលខ្លួនមានកាតព្វកិច្ចនឹងបង្ហាញតាមរយៈការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ វិធាន ឬការអនុវត្តរបស់ស្ថាប័នមួយ ឬច្បាប់សំរាប់អនុវត្តដែលប្បញ្ញត្តិអំពីការបង្ហាញព័ត៌មានរបស់មជ្ឈត្តករ ។

ខ. ជនទាំងឡាយណា ដែលត្រូវបានស្នើឱ្យទទួលយកការតែងតាំងជាមជ្ឈត្តករ ត្រូវផ្តល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងសមស្របដើម្បីធ្វើឱ្យខ្លួនឯងបានដឹងអំពីផលប្រយោជន៍ ឬទំនាក់ទំនងទាំងឡាយដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងកថាខណ្ឌ**ក** ។

គ. កាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញព័ត៌មានពីផលប្រយោជន៍ឬ ទំនាក់ទំនងដូចមានរៀបរាប់នៅក្នុងកថាខណ្ឌ **ក** គឺជាកាតព្វកិច្ចបន្តរហូត ដែលតំរូវឱ្យអ្នកដែលទទួលការតែងតាំងជាមជ្ឈត្តករត្រូវបង្ហាញព័ត៌មានភ្លាម តាមដែលអាចអនុវត្តបាន អំពីផលប្រយោជន៍ ឬទំនាក់ទំនងទាំងនោះដែលនឹងអាចកើតមាន ឬដែលអាចគិតឬរកឃើញ នៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

ឃ. សេចក្តីមន្ទិលដែលថាតើការបង្ហាញព័ត៌មានត្រូវធ្វើឬមិនធ្វើ គួរត្រូវបានដោះស្រាយដោយប្រកាន់យកការបង្ហាញព័ត៌មាន ។

ង. ការបង្ហាញព័ត៌មានគួរតែត្រូវបានធ្វើចំពោះភាគីទាំងអស់ វាលែងតែមាននីតិវិធីផ្សេងទៀតសម្រាប់ការបង្ហាញព័ត៌មាន ដែលមានចែងនៅក្នុងការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ វិធាន ឬការ

អនុវត្តរបស់ស្ថាប័នណាមួយដែលអាចយកមកប្រើបាន ឬច្បាប់ដែលមានធរមាន។ ក្នុងករណីដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីម្នាក់ត្រូវបានតែងតាំងឡើង មជ្ឈត្តករម្នាក់ៗគួរផ្តល់ព័ត៌មានដល់មជ្ឈត្តករដទៃទៀតអំពីបញ្ហាទាំងអស់ដែលខ្លួនបានបង្ហាញ។

ច. ក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទដឹងពីផលប្រយោជន៍ និងទំនាក់ទំនងនានារបស់បុគ្គលណាមួយហើយ នៅតែចង់ឱ្យបុគ្គលនោះធ្វើជាមជ្ឈត្តករ បុគ្គលនោះអាចធ្វើជាមជ្ឈត្តករបានយ៉ាងត្រឹមត្រូវ។

ឆ. ប្រសិនបើភាគីវិវាទស្នើសុំឱ្យមជ្ឈត្តករម្នាក់ដកខ្លួនចេញ មជ្ឈត្តករនោះត្រូវតែធ្វើដូច្នោះ។ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករម្នាក់ត្រូវបានស្នើសុំឱ្យដកខ្លួន ដោយភាគីតិចជាងទាំងអស់ ដោយសារការចោទប្រកាន់ថាមានភាពលម្អៀង មជ្ឈត្តករគួរតែដកខ្លួនចេញ លើកលែងតែកាលៈទេសៈណាមួយក្នុងចំណោមខាងក្រោមនេះកើតមានៈ

(១) ការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ឬវិធានមជ្ឈត្តការដែលបានព្រមព្រៀងដោយភាគីទាំងអស់ ឬច្បាប់សំរាប់អនុវត្ត មានចែងពីនីតិវិធីសម្រាប់កំណត់ការជំទាស់ចំពោះមជ្ឈត្តករ ទោះក្នុងករណីណាក៏ដោយ នីតិវិធីទាំងនោះត្រូវតែបានអនុវត្តតាម ឬ

(២) ក្នុងករណីពុំមាននីតិវិធីសំរាប់អនុវត្ត ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករ បន្ទាប់ពីពិចារណាយ៉ាងល្អិតល្អន់ទៅលើបញ្ហានោះហើយ កំនត់ថាមូលហេតុសម្រាប់ការជំទាស់មិនមានទម្ងន់នោះទេ ហើយខ្លួននៅតែអាចដំណើរការ និងសម្រេចរឿងក្តីដោយអនាគតិ និងយុត្តិធម៌។

ជ. ក្នុងករណីការប្រតិបត្តិរបស់មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក តាមបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៃក្រមនេះ តម្រូវឱ្យមានការបង្ហាញព័ត៌មានជាសម្ងាត់ ឬជាឯកសិទ្ធិ មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុកត្រូវៈ

(១) ធានាឱ្យមានការស្ម័គ្រចិត្តពីសំណាក់បុគ្គលដែលផ្តល់ព័ត៌មាន ឬ ជាម្ចាស់ឯកសិទ្ធិ ឬ

(២) ដកខ្លួន។

គោលការណ៍ទីIII: មជ្ឈត្តករគួរជៀសវាងអំពើឆ្គាំឆ្គង ឬការស្តែងឡើងនូវភាពឆ្គាំឆ្គងក្នុងការប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយភាគីវិវាទ។

ក. ប្រសិនបើការព្រមព្រៀងណាមួយរបស់ភាគី ឬវិធានមជ្ឈត្តការដែលអាចអនុវត្តបានបង្កើតជារបៀបរបប ឬខ្លឹមសារនៃការប្រាស្រ័យទាក់ទងរវាងមជ្ឈត្តករ និងភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករត្រូវធ្វើតាមនីតិវិធីទាំងនោះ ទោះជាមានបញ្ញត្តិផ្ទុយណាមួយនៃកថាខណ្ឌ ខ និងគ ក៏ដោយ។

ខ. មជ្ឈត្តករ ឬមជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក មិនត្រូវពិភាក្សាអំពីដំណើរការជាមួយភាគីណាមួយនៅពេលភាគីម្ខាងទៀតអវត្តមានឡើយ លើកលែងតែក្នុងកាលៈទេសៈណាមួយដូចខាងក្រោមៈ

(១) នៅពេលដែលការតែងតាំងមជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុកកំពុងស្ថិតនៅក្នុការពិចារណា មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុកនោះ:

(ក) អាចសួរអំពីអត្តសញ្ញាណរបស់ភាគីវិវាទ ស្មាក្ដី ឬសាក្សី និងលក្ខណៈទូទៅនៃរឿងក្ដី និង

(ខ) អាចឆ្លើយតបនឹងការសួរនាំពីសំណាក់ភាគីណាមួយ ឬស្មាក្ដីដែលគេចាត់ឱ្យសម្រេចលើភាពស័ក្ដិសម និងលទ្ធភាពរបស់មជ្ឈត្តករក្នុងការទទួលការតែងតាំង។ នៅក្នុងកិច្ចសន្ទនាណាមួយបែបនេះ មជ្ឈត្តករដែលគេរំពឹងទុក អាចទទួលព័ត៌មានពីភាគីម្ខាង ឬស្មាក្ដីរបស់គេដែលនឹងផ្ដល់ព័ត៌មានអំពីចរឹតទូទៅនៃវិវាទ ប៉ុន្ដែមិនគួរអនុញ្ញាតឱ្យគេពិភាក្សាអំពីគុណតម្លៃនានានៃរឿងក្ដីនោះឡើយ។

(២) នៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលក្នុងនោះ មជ្ឈត្តករទាំងពីរដែលត្រូវបានតែងតាំងឡើងដោយភាគីវិវាទត្រូវបានរំពឹងឱ្យតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីបីនោះ មជ្ឈត្តករនីមួយៗដែលត្រូវបានតែងតាំងដោយភាគីវិវាទអាចប្រឹក្សាជាមួយភាគីដែលតែងតាំងមជ្ឈត្តករនោះអំពីជម្រើសមជ្ឈត្តករទីបី។

(៣) នៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករច្រើនតែងតាំងដោយភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករនីមួយៗដែលភាគីតែងតាំងអាចធ្វើការពិភាក្សាជាមួយនឹងភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួន អំពីការរៀបចំបង់ប្រាក់សគុណដល់មជ្ឈត្តករដែលភាគីនោះតែងតាំង។ ការដាក់ឱ្យពិនិត្យជាប្រចាំ នូវសម្មើលាយលក្ខណ៍អក្សរសម្រាប់ការបង់ប្រាក់សគុណ និងចំណាយនានាស្របនឹងការរៀបចំនោះ និងការឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពាក់ព័ន្ធតែនឹងសម្មើទាំងនោះ មិនចាំបាច់ផ្ញើទៅឱ្យភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។

(៤) នៅក្នុងមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករច្រើនតែងតាំងដោយភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករនីមួយៗដែលភាគីតែងតាំងអាចធ្វើការពិភាក្សាជាមួយនឹងភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួន អំពីឋានៈរបស់មជ្ឈត្តករ (ដូចជាអព្យាក្រឹត ឬ មិនអព្យាក្រឹត) ដូចដែលបានសង្កេតនៅក្នុងកថាខណ្ឌ គ នៃគោលការណ៍ IX ។

(៥) ការពិភាក្សាអាចត្រូវបានធ្វើឡើងជាមួយភាគីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាចលនុបត្ថម្ភ ដូចជាការកំណត់ពេលវេលា និងទីតាំងសវនាការ ឬធ្វើការរៀបចំដទៃទៀតសម្រាប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ យ៉ាងណាមិញមជ្ឈត្តករនីមួយៗគួរជូនដំណឹងគ្នាភ្លាមៗអំពីការពិភាក្សា ហើយមិនគួរធ្វើការសំរេចចុងក្រោយទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានពិភាក្សា មុនពេលផ្ដល់ឱកាសឱ្យភាគីអវត្តមាននីមួយៗបានបញ្ចេញទស្សនៈរបស់ខ្លួន ឬ

(៦) ប្រសិនបើភាគីម្ខាងអវត្តមានក្នុងសវនាការមួយ បន្ទាប់ពីបានទទួលបានការជូនដំណឹងយ៉ាងត្រឹមត្រូវ ឬប្រសិនបើភាគីទាំងអស់ព្រមព្រៀមយ៉ាងច្បាស់លាស់រួច មជ្ឈត្តករអាចពិភាក្សាអំពីរឿងក្ដីជាមួយភាគីណាមួយដែលមានវត្តមានបាន។

គ. លើកលែងតែមានចែងផ្សេងពីនេះនៅក្នុងគោលការណ៍នេះ ក្នុងវិធានមជ្ឈត្តការដែលអាចអនុវត្តបាន ឬនៅក្នុងការព្រមព្រៀងរបស់ភាគី នៅពេលណាដែលមជ្ឈត្តករម្នាក់ឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ជាមួយនឹងភាគីមួយ ក្នុងពេលជាមួយគ្នានេះដែរ មជ្ឈត្តករគួរច្បាប់ចម្លងមួយច្បាប់ទៅគ្រប់ភាគីដទៃទៀត ហើយនៅពេលណាដែលមជ្ឈត្តករម្នាក់ទទួលលិខិតឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទាក់ទងនឹងរឿងក្តីពីភាគីមួយ ដែលមិនបានផ្ញើទៅភាគីដទៃផ្សេងទៀត មជ្ឈត្តករនោះគួរផ្ញើ ឬទាមទារឱ្យលិខិតនោះបានផ្ញើទៅកាន់ភាគីដទៃទៀតផងដែរ ។

គោលការណ៍ទីIV: មជ្ឈត្តករត្រូវដឹកនាំដំណើរការដោយយុត្តិធម៌និងសេចក្តីអំណត់ព្យាយាម ។

ក. មជ្ឈត្តករត្រូវដឹកនាំដំណើរការនៅក្នុងរបៀបរបបមួយដែលគ្មានការលម្អៀង។ មជ្ឈត្តករត្រូវតែមានការអត់ធ្មត់ និងសុភាពរាបសារចំពោះភាគីវិវាទ អ្នកតំណាងរបស់ពួកគេ និងសាក្សីទាំងអស់ ហើយគួរលើកទឹកចិត្តឱ្យមាន ការតវ៉ាយាបទស្រដៀងគ្នាដោយអ្នកចូលរួមទាំងអស់ ។

ខ. មជ្ឈត្តករត្រូវផ្តល់ឱ្យភាគីទាំងអស់នូវសិទ្ធិបញ្ចេញយោបល់ និងទទួលបានការជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវអំពីពេលវេលា និងទីកន្លែងនៃសវនាការណាមួយ។ មជ្ឈត្តករត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យភាគីនីមួយៗមានឱកាសស្មើគ្នាដើម្បីបង្ហាញភស្តុតាង និងទឡ្ហីករណ៍របស់ខ្លួន។

គ. មជ្ឈត្តករមិនត្រូវបដិសេធឱកាសរបស់ភាគីណាមួយក្នុងការមានតំណាងដោយស្មាក្តី ឬដោយអ្នកដទៃទៀតដែលភាគីនោះបានជ្រើសរើស ។

ឃ. ប្រសិនបើ ភាគីណាមួយខកខានមិនបានបង្ហាញខ្លួន បន្ទាប់ពីបានទទួលការជូនដំណឹង ត្រឹមត្រូវមក មជ្ឈត្តករត្រូវបន្តធ្វើមជ្ឈត្តការនៅពេលខ្លួនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើដូច្នេះ ប៉ុន្តែ ដរាបណាតែមានការអះអាងថា ការជូនដំណឹងសមស្របត្រូវបានផ្តល់ឱ្យចំពោះភាគីអវត្តមានតែ ប៉ុណ្ណោះ។

ង. នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករកំណត់ថាខ្លួនត្រូវការព័ត៌មានបន្ថែមលើ ព័ត៌មានទាំងឡាយដែលបានបង្ហាញដោយភាគីទាំងអស់ ដើម្បីធ្វើការសម្រេចលើរឿងក្តីនោះ មិនមែនជាការខុសទាស់អ្វីឡើយដែលមជ្ឈត្តករធ្វើការចោទសួរសំនួរបន្ថែម កោះហៅសាក្សី និង ស្នើសុំឯកសារ ឬភស្តុតាងដទៃទៀត រួមទាំងកសិណរបស់អ្នកជំនាញផងដែរ ។

ច. ទោះបីវាមិនមែនជាការខុសទាស់ក្តី ដែលមជ្ឈត្តករស្នើដល់ភាគីវិវាទពិភាក្សាអំពីលទ្ធភាពក្នុងការស្រុះស្រួល ឬប្រើសន្ធានកម្ម ឬដំណើរការដោះស្រាយវិវាទដទៃទៀតនោះ មជ្ឈត្តករមិនត្រូវដាក់សម្ពាធលើភាគីណាមួយឱ្យស្រុះស្រួល ឬប្រើប្រាស់ដំណើរការដោះស្រាយវិវាទដទៃ

ទៀតឡើយ។ មជ្ឈត្តករត្រូវមានវត្តមាន ឬចូលរួមតាមវិធីដទៃទៀត នៅក្នុងការពិភាក្សាស្រុះស្រួល ឬដើរតួនាទីជាសន្ធានការីឡើយ លុះត្រាតែភាគីវិវាទបានស្នើសុំឱ្យធ្វើដូច្នោះ។

ឆ. សហមជ្ឈត្តករទាំងឡាយត្រូវផ្តល់ឱកាសពេញលេញឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងការចូលរួម ក្នុងគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងអស់នៃដំណើរការ។

យោបល់លើកថាខណ្ឌ ឆ:

កថាខណ្ឌ**ឆ** នៃគោលការណ៍ទី IV មិនមានគោលបំណងរារាំងមជ្ឈត្តករ មិនឱ្យបំពេញមុខងារនៅក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួនតូច (ដូចជាការសម្រេចលើបញ្ហាដែលបានរកឃើញ) ដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតិដោយការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ វិធាន ឬច្បាប់ដែលអាចអនុវតបាន្ត ហើយក៏មិនរារាំងមជ្ឈត្តករភាគច្រើន មិនឱ្យដំណើរការផ្នែកណាមួយនៃមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករណាមួយមិនអាច ឬគ្មានឆន្ទៈក្នុងការចូលរួម ហើយដែលវិធានការបែបនេះត្រូវបានអនុញ្ញាតិដោយការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ឬវិធានឬច្បាប់ដែលអាចអនុវត្តបាន។ គោលការណ៍នេះក៏មិនរារាំងភាគីម្ខាង មិនឱ្យស្នើសុំវិធានការបណ្តោះអាសន្នដែរ។

គោលការណ៍ទីV: មជ្ឈត្តករគួរធ្វើសេចក្តីសម្រេចក្នុងលក្ខណៈយុត្តិធម៌ ឯករាជ្យ និងស្អិតល្អន់

ក. បន្ទាប់ពីពិចារណាយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្នមក មជ្ឈត្តករគួរសម្រេចលើគ្រប់បញ្ហាទាំងអស់ដែលបានដាក់ឱ្យខ្លួនធ្វើការពិនិត្យសម្រេច។ មជ្ឈត្តករមិនគួរសម្រេចលើបញ្ហាផ្សេងទៀតឡើយ។

ខ. មជ្ឈត្តករគួរសម្រេចលើបញ្ហាទាំងអស់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ប្រើសិទ្ធិសម្រេចសេចក្តីដោយឯករាជ្យ និងមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យសម្ពាធខាងក្រៅប៉ះពាល់ដល់ការសម្រេចចិត្តនោះឡើយ។

គ. មជ្ឈត្តករមិនគួរផ្ទេករណីកិច្ចក្នុងការសម្រេចឱ្យដល់បុគ្គលណាម្នាក់ដទៃទៀតឡើយ។

ឃ. ក្នុងករណីដែលភាគីទាំងអស់ព្រមព្រៀងលើដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាដែលវិវាទ ហើយស្នើសុំឱ្យមជ្ឈត្តករបញ្ចូលការព្រមព្រៀងនោះក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ មជ្ឈត្តករអាចធ្វើដូច្នោះបាន ប៉ុន្តែមិនត្រូវបានដាក់កំហិតឱ្យធ្វើដូច្នោះឡើយលើកលែងតែខ្លួនមានការពេញចិត្តចំពោះភាពសមស្របនៃលក្ខខណ្ឌស្រុះស្រួលនោះ។ នៅពេលណាដែលមជ្ឈត្តករបញ្ចូលការព្រមព្រៀងស្រុះស្រួលរបស់ភាគីវិវាទទៅក្នុងមជ្ឈតវិនិច្ឆ័យ មជ្ឈត្តករត្រូវបញ្ជាក់ក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះថាជាការយោងទៅតាមការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ។

គោលការណ៍ទីVI: មជ្ឍត្តករគួរមានភាពស្មោះត្រង់ចំពោះទំនាក់ទំនងនៃទំនុកចិត្ត និងការរក្សាការសម្ងាត់ ដែលផ្សាភ្ជាប់នឹងមុខតំណែងនោះ

ក. មជ្ឈត្តករមួយរូបស្ថិតនៅក្នុងទំនាក់ទំនងនៃទំនុកចិត្តចំពោះភាគីវិវាទ ហើយក្នុងពេលណាក៏ដោយ ខ្លួនមិនគួរប្រើប្រាស់ព័ត៌មានសម្ងាត់ដែលទទួលបាន នៅក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការដើម្បីទាញយកប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ឬផលប្រយោជន៍សម្រាប់អ្នកដទៃ ឬធ្វើឱ្យត្រលប់ទៅប៉ះពាល់ដល់ ផលប្រយោជន៍របស់បុគ្គលម្នាក់ទៀតឡើយ ។

ខ. មជ្ឈត្តករគួររក្សាជាការសម្ងាត់នូវរាល់បញ្ហាទាំងអស់ដែលទាក់ទងនឹងដំណើរការ និងសេចក្ដីសម្រេចនៃមជ្ឈត្តការ ។ មជ្ឈត្តករអាចទទួលបានជំនួយពីសហការី អ្នកជំនួយការស្រាវជ្រាវ ឬអ្នកដទៃទៀត ដែលមានទំនាក់ទំនងនឹងការឈានទៅដល់សេចក្ដីសម្រេចរបស់ខ្លួន ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករផ្ដល់ព័ត៌មាន ទៅភាគីវិវាទអំពីការប្រើជំនួយបែបនេះ ហើយអ្នកទាំងនោះយល់ព្រមគោរពតាមបទប្បញ្ញត្តិនៅក្នុងគោលការណ៍នេះ ។

គ. ទោះជាពេលណាក៏ដោយ ក៏វាជាការមិនគប្បីឡើយ ដែលមជ្ឈត្តករជូនដំណឹងទៅអ្នកណាម្នាក់អំពីការសម្រេចចិត្តរបស់ខ្លួនមុនដល់ពេលដែលត្រូវជូនដំណឹងគ្រប់ភាគីទាំងអស់ ។ ក្នុងដំណើរការដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីម្នាក់ ទោះជាពេលណាក៏ដោយ ក៏វាជាការមិនគប្បីឡើយដែលមជ្ឈត្តករណាម្នាក់ ធ្វើការជូនព័ត៌មានដល់ភាគីណាមួយអំពីខ្លឹមសារនៃការរែកញែកពិភាក្សារបស់មជ្ឈត្តករទាំងអស់ ។ ក្រោយពេលដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានចេញរួច វាជាការមិនគប្បីឡើយដែលមជ្ឈត្តករណាម្នាក់ជួយជំរុញឱ្យអនុវត្ត ឬជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ក្នុងពេលមានដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

ឃ. លើកលែងតែមានការស្នើសុំពីភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករមិនគួរតែងតាំងខ្លួនឯងឱ្យបំពេញកិច្ចការដោយឡែកមួយទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាកំពុងវិវាទ ដូចជាធ្វើជាអ្នកទទួលគ្រប់គ្រង ឬអ្នកចាត់ចែងទ្រព្យឡើយឯគណៈមជ្ឈត្តករក៏មិនត្រូវតែងតាំងសមាជិកខ្លួនឱ្យធ្វើកិច្ចការបែបនេះដែរ ។

គោលការណ៍ទីVII: មជ្ឈត្តករគួរប្រកាន់ខ្ជាប់បទដ្ឋាននៃសុចរិតភាព និងយុត្តិធម៌ នៅពេលរៀបចំសម្រាប់ការសងសគុណ និងការទូទាត់ចំណាយផ្សេងៗ

ក. មជ្ឈត្តករដែលត្រូវទទួលបានការតបស្នងសម្រាប់សេវាកម្ម ឬទូទាត់សម្រាប់ការចំណាយរបស់ខ្លួន ត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់បទដ្ឋាននៃសុចរិតភាព និងយុត្តិធមិ នៅពេលរៀបចំឱ្យមានការបង់ប្រាក់ទាំងនោះ ។

ខ. មានការអនុវត្តមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងការបង់ប្រាក់ ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាទូទៅថា ឈានទៅរកការរក្សាឱ្យបាននូវភាពសុចរិត និងយុត្តិធម៌នៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ ការអនុវត្តទាំងនេះ រួមមាន:

(១) មុនពេលដែលមជ្ឈត្តករទទួលយកការតែងតាំងនៅទីបំផុត មូលដ្ឋាននៃការបង់ប្រាក់ រួមមាន ថ្លៃលុបចោលការតែងតាំង ថ្លៃសំណងក្នុងករណីដកខ្លួនចេញ ថ្លៃសគុណសំរាប់ពេលវេលាសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងត្រៀមរៀបចំ ព្រមទាំងថ្លៃឈ្នួលដទៃទៀត គួរត្រូវបានកំណត់ជាស្រេច។ លើកលែងចំពោះតែការរៀបចំថ្លៃទូទាត់សំរាប់មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ ភាគីទាំងអស់គួរត្រូវបានជូនដំណឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអំពីលក្ខខណ្ឌនានាដែលបានរៀបចំឡើង។

(២) នៅក្នុងដំណើរការនានាដែលធ្វើឡើងនៅក្រោមវិធាន ឬការគ្រប់គ្រងរបស់ស្ថាប័នណាមួយ ដែលបង្កើតឡើងសម្រាប់ជួយរៀបចំសំរាប់ការបង់ថ្លៃផ្សេងៗ ការឆ្លើយឆ្លងពាក់ព័ន្ធនឹងការទូទាត់ប្រាក់ គួរធ្វើឡើងតាមរយៈស្ថាប័ននោះ។ នៅក្នុងដំណើរការដែលភាគីវិវាទមិនបានប្រើប្រាស់ស្ថាប័នណាមួយនោះទេ ការប្រាស្រ័យទំនាក់ទំនងជាមួយមជ្ឈត្តករទាំងឡាយ (ក្រៅពីមជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការបង់ថ្លៃ គួរធ្វើឡើងដោយមានវត្តមានរបស់ភាគីទាំងអស់ ហើយ

(៣) លើកលែងកាលៈទេសៈវិសាមញ្ញមួយចំនួន មជ្ឈត្តករមិនគួរសុំតំឡើងថ្លៃផ្សេងៗ ដោយសំអាងលើថ្លៃសគុណរបស់ខ្លួនក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការឡើយ។

គោលការណ៍ទីVIII: មជ្ឈត្តករអាចធ្វើការឃោសនា ឬផ្សព្វផ្សាយអំពីសេវាកម្មមជ្ឈត្តការដែលសច្ចៈ និងពិតត្រង់

ក. ការឃោសនា ឬផ្សព្វផ្សាយអំពីឆន្ទៈ និងលទ្ធភាពរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ក្នុងការធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ត្រូវតែពិតត្រង់ ហើយមិនងាយនឹងនាំឱ្យភ័ន្តច្រឡំបាន។ ការរៀបរាប់អំពីគុណភាពការងាររបស់មជ្ឈត្តករនោះ ឬជោគជ័យនៃការអនុវត្តរបស់មជ្ឈត្តករនោះត្រូវតែសច្ចៈ។

ខ. ការឃោសនា និងការផ្សព្វផ្សាយមិនត្រូវចង្អុរបង្ហាញពីឆន្ទៈណាមួយ ក្នុងការទទួលយកការតែងតាំង ខុសពីអ្វីដែលស្របនឹងក្រមនេះឡើយ។

យោបល់អំពីគោលការណ៍ទី VIII

គោលការណ៍នេះមិនរារាំងមជ្ឈត្តករណាម្នាក់ មិនឱ្យធ្វើការបោះពុម្ព ផ្សព្វផ្សាយ ឬការចែកចាយការឃោសនារបស់ខ្លួន ស្របទៅតាមបទដ្ឋានទាំងនេះ តាមប្រព័ន្ធអេឡិកត្រូនិក ឬប្រព័ន្ធបោះពុម្ពផ្សេងៗ ឬមិនឱ្យធ្វើបទឧទ្ទេសនាមផ្ទាល់ខ្លួនដល់អតិថិជន ដែលគេរំពឹងថានឹងប្រើប្រាស់សេវាកម្មមជ្ឈត្តការ ស្រប

តាមបទដ្ឋានទាំងនេះ ឬមិនឱ្យឆ្លើយតបចំពោះការស៊ើបសួរពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធភាព គុណសម្បត្តិ បទពិសោធន៍ របស់មជ្ឈត្តករ ឬការយកថ្លៃឈ្នួលផ្សេងៗនោះឡើយ។

គោលការណ៍ទីIX: មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងឡើងដោយភាគីម្ខាងមានករណីយកិច្ចកំណត់ និងបង្ហាញអំពីឋានៈរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងអនុវត្តតាម ក្រមនេះរាល់ផ្នែកដែលមានករណីលើកលែងដូចមានចែងនៅក្នុងគោលការណ៍ទីX

ក. នៅក្នុងបែបផែនមជ្ឈត្តការមួយចំនួនដែលក្នុងនោះរួមមានមជ្ឈត្តករចំនួនបីរូប ភាគីនីមួយៗជាទម្លាប់ ត្រូវតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយរូបដោយខ្លួនឯង។ ក្នុងករណីនេះ មជ្ឈត្តករទីបីត្រូវបានតែងតាំងឡើងតាមរយៈការព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ឬរបស់មជ្ឈត្តករទាំងពីររូបក៏បាន ឬតាមរយៈស្ថាប័ន ឬបុគ្គល ឯករាជ្យណាមួយក្នុងករណីដែលគ្មានការព្រមព្រៀងដូចខាងលើ។ នៅក្នុងមជ្ឈត្តការត្រីភាគីដែលក្រមនេះត្រូវអនុវត្ត មជ្ឈត្តករទាំងបីរូបត្រូវសន្មត់ថាអព្យាក្រឹត ហើយត្រូវបានរំពឹងឱ្យគោរពតាមបទដ្ឋាន ទាំងនេះ ដូចមជ្ឈត្តករទីបីដែរ។

ខ. ទោះជាមានការសន្មត់បែបនេះក៏ដោយ ក៏មានបែបផែនមជ្ឈត្តការត្រីភាគីមួយចំនួន ដែលគេរំពឹងថា មជ្ឈត្តករពីររូបដែលភាគីទាំងពីរតែងតាំង អាចត្រូវបានចាត់ជាមុនអោយគាំទ្រភាគីដែលតែងតាំងខ្លួន។ មជ្ឈត្តករទាំងនោះ ក្រមនេះបានចាត់ថាជា "មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទីX" ហើយមិនចាំបាច់ទទួលខុសត្រូវចំពោះ បទដ្ឋានអព្យាក្រឹត និងឯករាជ្យដែលអនុវត្តចំពោះមជ្ឈត្តករដទៃទៀតឡើយ។ គោលការណ៍ទី X ពិពណ៌នាអំពីកាតព្វកិច្ចសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈពិសេសមួយចំនួន របស់មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ និងដែលមិនត្រូវបានរំពឹងថាអាចបំពេញបទដ្ឋានអព្យាក្រឹតបាន។

គ. មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ មានកាតព្វកិច្ចបញ្ជាក់ឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន និងមិនឱ្យយឺតជាងកិច្ចប្រជុំលើកដំបូងរវាងមជ្ឈត្តករទាំងអស់ និងភាគីវិវាទអំពីការណ៍ដែលថា តើភាគីវិវាទឯកភាពថាមជ្ឈត្តករទាំងនោះនឹងធ្វើជាអ្នកអព្យាក្រឹត ឬត្រូវស្ថិតនៅក្រោមគោលការណ៍ទីX ព្រមទាំងត្រូវផ្តល់របាយការណ៍ឱ្យបានទាន់ពេលវេលា អំពីសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន ដល់ភាគីទាំងវិវាទ ក៏ដូចជាមជ្ឈត្តករដទៃទៀតផងដែរ:

(១) មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ គួរពិនិត្យកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ វិធានសំរាប់អនុវត្ត និងច្បាប់ដែលអាចអនុវត្តបាន ពាក់ព័ន្ធនឹងអព្យាក្រឹតភាពរបស់ខ្លួន។ ក្នុងការពិនិត្យលើកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ គួរគោរពតាមលក្ខខណ្ឌជាក់លាក់

មួយចំនួន ក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់ ដែលស្តីអំពីមជ្ឍត្តការ។ អាចជាការគប្បីផងដែរ ដែលពួកគេជជីករកកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សេងៗដែលមិនទាន់បានចែងឱ្យបានច្បាស់ ប៉ុន្តែអាចត្រូវបានគេសំដៅយកតាមរយៈការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នារបស់ភាគីវិវាទ ឬទំនៀមទម្លាប់ និង ការប្រើប្រាស់ដែលមានការទទួលស្គាល់នៅក្នុងជំនួញដូរ ឬអាជីពរបស់ពួកគេ។

(២) នៅពេលដែលមជ្ឍត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ សន្និដ្ឋានថាភាគីវិវាទមានបំណងឱ្យខ្លួន បំពេញមុខងារជាអព្យាក្រឹតនោះ មជ្ឍត្តករត្រូវជូនដំណឹងនេះទៅភាគីវិវាទ ព្រមទាំងមជ្ឍត្តករដទៃ ទៀត។ មជ្ឍត្តករទាំងនោះអាចប្រត្តិបត្តិដូចដែលមានចែងនៅក្នុងគោលការណ៍ទីX វាវលែងតែ ឬលុះត្រា តែមានការកំណត់ផ្សេងទៀតអំពីឋានៈរបស់ពួកគេ ដែលធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទ ស្ថាប័នគ្រប់គ្រង ណាមួយ ឬគណៈមជ្ឍត្តករនោះ និង

(៣) លុះត្រាតែមជ្ឍត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ សន្និដ្ឋានថាភាគីវិវាទមិនមានបំណងឱ្យខ្លួន បំពេញមុខងារជាអព្យាក្រឹត ឬក្នុងករណីដែលមជ្ឍត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗ មិនអាចបង្កើត ការជឿជាក់ដ៏សមស្របមួយអំពីឋានៈរបស់ខ្លួនចេញពីប្រភពពីមុនមក ហើយមិនទាន់មានការសម្រេច ណាមួយធ្វើឡើងដោយភាគីវិវាទ ស្ថាប័នគ្រប់គ្រងណាមួយ ឬគណៈមជ្ឍត្តករនោះទេ មជ្ឍត្តករគួរ ប្រតិបត្តិតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់របស់មជ្ឍត្តករអព្យាក្រឹត ដូចដែលបានកំណត់នៅក្នុងក្រមនេះ។

ឃ. មជ្ឍត្តករតែងតាំងដោយភាគីដែលមិនស្ថិតនៅក្រោមគោលការណ៍ទីឃ ត្រូវគោរពទៅតាម កាតព្វកិច្ច ទាំងអស់ពីគោលការណ៍ទី I ដល់ទី VIII លើកលែងតែមិនតម្រូវដោយកិច្ចព្រមព្រៀង របស់ភាគី នីតិវិធី ឬច្បាប់សំរាប់អនុវត្តទាំងនោះ។

គោលការណ៍ទីX: អញ្ញត្រកម្មសម្រាប់មជ្ឍត្តករដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាង និងដែលមិនស្ថិតក្រោម វិធានអព្យាក្រឹតភាព

មជ្ឍត្តករក្នុងគោលការណ៍ទីXត្រូវបានរំពឹងឱ្យគោរពកាតព្វកិច្ចសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈទាំងអស់ ដែលបានកំណត់ ដោយក្រមនេះ លើកលែងតែមានការអនុគ្រោះច្បាស់លាស់នៅក្នុងគោលការណ៍ទី X។

ក. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី I*

មជ្ឍត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពតាមរាល់កាតព្វកិច្ចនៃគោលការណ៍ I លើកលែងតែចំពោះ ប្បញ្ញត្តិដូចខាងក្រោម:

(១) មជ្ឍត្តករក្នុងគោលការណ៍ទីX អាចត្រូវបានចាត់ជាមុនអោយគាំទ្រភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួនបាន ប៉ុន្តែនៅរាល់កិច្ចការដទៃទៀត មជ្ឍត្តករមានកាតព្វកិច្ចបំពេញដោយទៀងត្រង់ សុចរិត និងយុត្តិធម៌។

ឧទាហរណ៍ មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទីX មិនគួរចូលរួមក្នុងការប្រើល្បិចពន្យារពេល ឬរុកគួនដល់ភាគី ឬសាក្សីណាមួយ ហើយមិនគួរថ្លែងនូវពាក្យដែលខ្លួនដឹងថាមិនពិត និងបោកបញ្ឆោត ទៅកាន់មជ្ឈត្តករដទៃទៀតឡើយ និង

(២) បទប្បញ្ញត្តិដែលមាននៅក្នុងកថាខណ្ឌ**ខ**(១) **ខ**(២) និងកថាខណ្ឌ**គ** និង**ឃ** នៃគោលការណ៍ទីI ទាំងឡាយណាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងភាពលម្អៀង ទំនាក់ទំនង និងផលប្រយោជន៍ នឹងមិនអនុវត្តចំពោះមជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X នេះឡើយ ។

ខ. កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី II

(១) មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវបង្ហាញព័ត៌មានដល់ភាគីវិវាទ និងមជ្ឈត្តករដទៃទៀត ស្តីពីផល-ប្រយោជន៍ និងទំនាក់ទំនងផ្សេងៗដែលគោលការណ៍ទី II តម្រូវឱ្យបង្ហាញ។ ការបង្ហាញព័ត៌មាន ដែលតម្រូវដោយគោលការណ៍ទី II គឺដើម្បីជាប្រយោជន៍មិនត្រឹមតែសម្រាប់ភាគីដែលតែងតាំងមជ្ឈត្តករនោះទេ ប៉ុន្តែក៏សម្រាប់ភាគី និងមជ្ឈត្តករដទៃទៀត ដោយពួកគេអាច ដឹងអំពីភាពលម្អៀងដែលអាចកើតមាន ឬ ក៏ហាក់ដូចជានឹងអាចកើតមាន ហើយ

(២) មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X មិនមានកាតព្វកិច្ចដកខ្លួនចេញដូចមានចែងនៅក្នុងកថាខណ្ឌ**ឆ** នៃគោល ការណ៍ទី II ឡើយ ប្រសិនបើមានតែមានតែភាគីដែលមិនបានតែងតាំងខ្លួន ជាអ្នកស្នើសុំឱ្យនោះ ។

គ. កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី III

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពកាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៃគោលការណ៍ III លើកលែងតែចំពោះបទប្បញ្ញត្តិខាងក្រោម:

(១) ដូចមជ្ឈត្តករអព្យាក្រឹតដែលតែងតាំងដោយភាគីម្ខាងៗដែរ មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X អាចប្រឹក្សាជាមួយភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួន នៅក្នុងកម្រិតដែលបានអនុញ្ញាតនៅក្នុងកថាខណ្ឌ ខ នៃគោល-ការណ៍ទី III ។

(២) នៅវេលាដែលឆាប់បំផុតតាមដែលអាចអនុវត្តបាន មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវបង្ហាញព័ត៌មានទៅមជ្ឈត្តករដទៃទៀត និងភាគីវិវាទ ថាពួកគេមានបំណងឆ្លើយឆ្លងព័ត៌មានជាមួយនឹងភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួនដែរឬទេ។ ប្រសិនបើពួកគេបានបង្ហាញឱ្យដឹងពីគោលបំណងក្នុងការធ្វើទំនាក់ទំនងនោះរួច អំណើះក្រោយមក ពួកគេអាចទាក់ទងជាមួយនឹងភាគីដែលតែងតាំងខ្លួនទាំងនោះ ពាក់ព័ន្ធនឹងទិដ្ឋភាពផ្សេងៗនៃរឿងក្តី លើកលែងតែមានចែងនៅក្នុងកថាខណ្ឌ (៣) ។

(៣) ប្រសិនបើការឆ្លើយឆ្លងរបៀបនោះកើតមានមុនពេលខ្លួនត្រូវបានតែងតាំងជាមជ្ឈត្តករ ឬមុនពេលសវនការទីមួយ ឬការប្រជុំផ្សេងៗទៀតរវាងភាគីវិវាទជាមួយនឹងមជ្ឈត្តករទាំងអស់ មជ្ឈត្តករក្នុងគោល

ការណ៍ទី X គួរបង្ហាញព័ត៌មាន ក្នុងពេល ឬមុនពេលសវនាការទីមួយ ឬការប្រជុំរបស់មជ្ឈត្តករជាមួយភាគីវិវាទ អំពីហេតុដែលថា ការឆ្លើយឆ្លងបែបនោះបានកើតមានរួចទៅហើយ។ ដោយអនុវត្តតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃអនុកថាខណ្ឌនេះ គឺជាការគ្រប់គ្រាន់ហើយដែលមានការបើកចំហរព័ត៌មាន អំពីហេតុដែលថាការឆ្លើយឆ្លងបែបនោះកើតមានរួចហើយ ដោយមិនចាំបាច់បង្ហាញឱ្យដឹង អំពីខ្លឹមសារនៃការឆ្លើយឆ្លងនោះឡើយ។ ការបង្ហាញព័ត៌មានតែម្តងគត់ អោយបានទាន់ពេលវេលា អំពីគោលបំណងរបស់មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ក្នុងការចូលរួមឆ្លើយឆ្លងរបៀបនោះក្នុងពេលអនាគត គឺជាការគ្រប់គ្រាន់ហើយ។

(៤) ក្នុងពេលណាក៏ដោយនៃកំឡុងពេលធ្វើមជ្ឈត្តការ មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X មិនអាចៈ

(ក) បង្ហាញព័ត៌មានពីការពិចារណារបស់មជ្ឈត្តករទាំងអស់អំពីចំណោទ ឬបញ្ហាណាមួយដែលបានដាក់ឱ្យពួកគេដើម្បីធ្វើការសម្រេច។

(ខ) ឆ្លើយឆ្លងជាមួយភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួនពាក់ព័ន្ធនឹងចំណោទ ឬបញ្ហាណាមួយដែលស្ថិតក្នុងការពិចារណាដោយគណៈមជ្ឈត្តករ បន្ទាប់ពីការបញ្ចប់កំណត់ត្រា ឬក៏បន្ទាប់ពីចំណោទ ឬបញ្ហានោះ ត្រូវបានដាក់ជូនឱ្យសម្រេច ឬ

(គ) បង្ហាញសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរ ឬណ្តោះអាសន្នណាមួយ នៅមុនពេលដល់ពេលវេលាដែលត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានអំពីសេចក្តីសម្រេចនេះទៅដល់ភាគីទាំងអស់។

(៥) លើកលែងតែមានការយល់ព្រមពីមជ្ឈត្តករទាំងអស់ និងភាគីវិវាទ មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X មិនអាចឆ្លើយឆ្លងដោយផ្ទាល់មាត់ជាមួយមជ្ឈត្តករអព្យាក្រឹតអំពីចំណោទ ឬបញ្ហាណាមួយដែលលេចឡើង ឬដែលរំពឹងថានឹងលេចឡើងក្នុងមជ្ឈត្តការ ក្នុងពេលអវត្តមានរបស់មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ដទៃទៀតនោះឡើយ។ ក្នុងករណីមជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជាមួយមជ្ឈត្តករអព្យាក្រឹត មជ្ឈត្តករនោះគួរផ្តល់ច្បាប់ចម្លងនៃការឆ្លើយឆ្លងនោះមួយច្បាប់ ឱ្យដល់មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ដទៃទៀតព្រមជាមួយគ្នានោះដែរ។

(៦) នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ឆ្លើយឆ្លងដោយផ្ទាល់មាត់ជាមួយភាគីដែលបានតែង-តាំងខ្លួនអំពីបញ្ហាណាមួយ ដែលក្រមនេះអនុញ្ញាតិអោយប្រាស្រ័យទាក់ទង មជ្ឈត្តករទាំងនោះមិនមានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញអំពីខ្លឹមសារនៃការឆ្លើយឆ្លងដោយផ្ទាល់មាត់ទាំងនោះ ដល់ភាគី ឬមជ្ឈត្តករដទៃទៀតឡើយ ហើយ

(៧) នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ជាមួយភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួនអំពីបញ្ហាណាមួយ ដែលក្រមនេះអនុញ្ញាតិអោយប្រាស្រ័យទាក់ទង មជ្ឈត្តករទាំងនោះ

មិនមានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញអំពីខ្លឹមសារនៃការឆ្លើយឆ្លងលាយលក្ខណ៍អក្សរទាំងនោះ ដល់ភាគី ឬមជ្ឈត្តករដទៃទៀតឡើយ ។

ឃ. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី IV*

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៅក្នុងគោលការណ៍ទី IV ។

ង. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី V*

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពរាល់កាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៃគោលការណ៍ទីV លើកលែងតែថាពួកគេអាចត្រូវបានចាត់ជាមុនអោយសម្រេចចិត្តដោយគាំទ្រភាគីដែលបានតែងតាំងខ្លួន ។

ច. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី VI*

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៅក្នុងគោលការណ៍ទី VI ។

ឆ. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី VII*

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៅក្នុងគោលការណ៍ទី VII ។

ជ. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី VIII*

មជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ត្រូវគោរពតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់នៅក្នុងគោលការណ៍ទី VIII ។

ឈ. *កាតព្វកិច្ចនៅក្នុងគោលការណ៍ទី IX*

បទប្បញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌ **ឃ** នៃគោលការណ៍ទី IX មិនអាចអនុវត្តបានចំពោះមជ្ឈត្តករក្នុងគោលការណ៍ទី X ឡើយ លើកលែងត្រឹមតែកាតព្វកិច្ចទាំងឡាយណាដែលមានចែងផងដែរនៅក្នុងគោលការណ៍នេះ ។

ឧបសម្ព័ន្ធ ១

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

ជំពូកទី ១

បទប្បញ្ញត្តិទូទៅ

មាត្រា ១.–

ច្បាប់នេះមានគោលបំណងសម្រួលដល់ការដោះស្រាយជាបន្ទាន់ តាមការផ្សះផ្សានូវវិវាទពាណិជ្ជកម្មដែលកើតមានឡើងក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាស្របតាមការស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគីវិវាទដើម្បីការពារសិទ្ធិនិងផលប្រយោជន៍នៃភាគីវិវាទទាំងនេះ និងដើម្បីលើកស្ទួយការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ។

ច្បាប់នេះមិនប៉ះពាល់ដល់អានុភាពគតិយុត្តិនៃច្បាប់នានាឯទៀតរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលនៅក្នុងនោះ ករណីវិវាទខ្លះផ្សះផ្សាបាន ឬ ដោះស្រាយបានតាមនីតិវិធីផ្សេងៗទៀត និងវិវាទខ្លះទៀតផ្សះផ្សាមិនបាន ។

មាត្រា ២.–

និយមន័យ និងវិធាននៃការបកស្រាយពាក្យដែលប្រើក្នុងច្បាប់នេះ :

ក- “មជ្ឈត្តការ” គឺជាការផ្សះផ្សាវិវាទដោយប្រើប្រាស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ហើយអាចស្ថិតនៅក្នុង ឬ នៅក្រៅក្របខ័ណ្ឌនៃការគ្រប់គ្រងរបស់ស្ថាប័នផ្សះផ្សាអចិន្ត្រៃយ៍ ។

ខ- “វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម” គឺជាមជ្ឈត្តករមួយនាក់ ឬ មួយក្រុម ។

គ- “តុលាការ” គឺជាស្ថាប័ន ឬ អង្គការនៃប្រព័ន្ធតុលាការរបស់ប្រទេសមួយ ។

ឃ- “កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា” ជាកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងភាគីវិវាទក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការវិវាទទាំងអស់ ឬ វិវាទបែបណាមួយដែលកើតឡើង ឬ ដែលអាចកើតឡើងរវាងភាគីវិវាទនានា ដោយគោរពតាមទំនាក់ទំនងកំណត់ដោយច្បាប់ ទោះបីជាមានកិច្ចសន្យា ឬ គ្មានក៏ដោយ ។

ង-ក្រៅពីមាត្រា ៣៦ កាលណាបទប្បញ្ញត្តិនានានៃច្បាប់នេះទុកសេរីភាពឱ្យភាគីវិវាទកំណត់ពីបញ្ហាណាមួយ សេរីភាពនេះគឺរាប់បញ្ចូលទាំងសិទ្ធិរបស់ភាគីវិវាទក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យមានភាគីទី ៣ រួមបញ្ចូលទាំងស្ថាប័នមួយ ដើម្បីធ្វើការសម្រេចលើបញ្ហានោះ ។

ច-ក្នុងករណីដែលបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ យោងតាមអ្វីដែលភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀង ឬ អាចនឹងព្រមព្រៀងគ្នា ឬ យោងតាមមធ្យោបាយផ្សេងទៀតនៃកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ កិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ។

ឆ-ក្រៅពីមាត្រា ៣៣ (១) និងមាត្រា ៤០ (១) នៃច្បាប់នេះ កាលណាបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះយោងតាមការប្តឹងទាមទារ បទប្បញ្ញត្តិនោះក៏ត្រូវអនុវត្តចំពោះការប្តឹងទាមទារបកវិញដែរ ហើយនៅពេលដែលយោងតាមការដោះសាពីការប្តឹងទាមទារ ក៏ត្រូវអនុវត្តចំពោះការដោះសាពីការប្តឹងទាមទារបកវិញដែរ ។

ជ-មជ្ឈត្តការមានលក្ខណៈជា "អន្តរជាតិ" ក្នុងករណី :

ជ.១-ភាគីវិវាទ និងកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាមានទីកន្លែងធ្វើពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងពីគ្នា ក្នុងពេលសម្រេចកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ឬ

ជ.២-ទីកន្លែងមួយក្នុងចំណោមទីកន្លែងខាងក្រោមនោះ ស្ថិតនៅក្រៅប្រទេសធ្វើពាណិជ្ជកម្មរបស់ភាគីវិវាទ :

-ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ : ប្រសិនបើបានកំណត់ ឬ បានយោងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ។

-ទីកន្លែងដែលកាតព្វកិច្ចសំខាន់នៃទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មបានប្រព្រឹត្តទៅ ឬ ទីកន្លែងជិតជាងគេនៃរឿងពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទ ។

ជ.៣-ភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងជាក់លាក់ថា រឿងនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាទាក់ទងទៅនឹងប្រទេសលើសពីមួយ ។

ជ.៤-តាមគោលបំណងក្នុងកថាខណ្ឌ (ជ) នេះ :

-ប្រសិនបើភាគីវិវាទមួយមានទីកន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្មលើសពីមួយកន្លែង ទីកន្លែងដែលមានទាក់ទងជិតស្និទ្ធជាងគេបំផុតទៅនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាគឺជាទីកន្លែងពាណិជ្ជកម្ម ។

-ប្រសិនបើភាគីវិវាទមួយមិនមានទីកន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្មទេ ការយោងក្នុងច្បាប់នេះគឺទីលំនៅអចិន្ត្រៃយ៍របស់ភាគីនោះ ។

ឈ-ពាក្យថា "ពាណិជ្ជកម្ម" ត្រូវបកស្រាយឱ្យបានទូលំទូលាយ ដើម្បីគ្របដណ្តប់លើធុរកិច្ចដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្ម ទោះបីជាមានកិច្ចសន្យា ឬ គ្មានកិច្ច

សន្យាក៏ដោយ ។ ធុរកិច្ចដែលមានប្រភេទជាពាណិជ្ជកម្មមានជាអាទិ៍ ៖ កិច្ចការជំនួញដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ ឬ ការផ្លាស់ប្តូរទំនិញ ឬ សេវាផ្សេងៗ កិច្ចព្រមព្រៀងនៃការចែកចាយតំណាង ឬ ទីភ្នាក់ងារពាណិជ្ជកម្ម ការទិញ-លក់គណនីក្រុមហ៊ុន ការជួលទីតាំង ឬ សម្ភារៈវត្ថុ ការងារស្ថាបនា ការពិគ្រោះយោបល់ វិស្វកម្ម ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ការវិនិយោគទុន ការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុ ការធ្វើអាជីវកម្មធនាគារ ការធានារ៉ាប់រង កិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើអាជីវកម្ម ឬ សម្បទាន ក្រុមហ៊ុនចំរុះ និងប្រភេទផ្សេងៗទៀតនៃសហប្រតិបត្តិការឧស្សាហកម្ម ឬ ពាណិជ្ជកម្ម និងការដឹកជញ្ជូនទំនិញ ឬ អ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស ផ្លូវទឹក ផ្លូវគោក ។

មាត្រា ៣.–

លើកលែងតែភាគីទាំងអស់បានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ៖

១-លិខិតឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ត្រូវចាត់ទុកថាបានទទួល ក្នុងករណីដែលបានប្រគល់ឱ្យអ្នកទទួលដោយផ្ទាល់ដៃ ឬ ប្រគល់ដល់កន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្ម ឬ ទីលំនៅអចិន្ត្រៃយ៍ ឬ អាសយដ្ឋានប្រៃសណីយ៍របស់អ្នកទទួល ។ ប្រសិនបើរកកន្លែងទាំងនោះមិនឃើញទេ ក្រោយពីការស្វះស្វែងរកយ៉ាងល្អិតល្អន់រួចមក លិខិតឆ្លើយឆ្លងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ត្រូវចាត់ទុកថាបានទទួលក្នុងករណីបានធ្វើតាមរយៈលិខិតអនុសិដ្ឋ ឬ តាមមធ្យោបាយផ្សេងៗដែលផ្តល់ហេតុផលថា ពិតជាបានខំប្រឹងប្រែងប្រគល់លិខិតទៅដល់កន្លែងប្រកបពាណិជ្ជកម្ម ឬ ទីលំនៅអចិន្ត្រៃយ៍ ឬ អាសយដ្ឋានរបស់អ្នកទទួលដែលស្គាល់ចុងក្រោយបំផុត ។

២-បទប្បញ្ញត្តិនានាក្នុងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់នេះ មិនយកទៅអនុវត្តលើលិខិតឆ្លើយឆ្លងក្នុងពេលដំណើរការកាត់ក្តីរបស់តុលាការទេ ។

មាត្រា ៤.–

ត្រូវបានចាត់ទុកថាបានបោះបង់សិទ្ធិជំទាស់របស់ខ្លួន ប្រសិនបើភាគីវិវាទមួយបានដឹងថាភាគីវិវាទផ្សេងទៀត អាចប្រព្រឹត្តខុសនឹងបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ ឬ ពុំគោរពតាមការតម្រូវរបស់កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ប៉ុន្តែភាគីវិវាទនោះនៅតែបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការដោយមិនបានជំទាស់ទៅនឹងការមិនគោរពនោះ ហើយក្នុងករណីដែលមានចែងពីរយៈពេលកំណត់សម្រាប់ការជំទាស់ ភាគីវិវាទនោះពុំបានធ្វើការពន្យារពេលជាចាំបាច់ ។

មាត្រា ៥._

នៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ តុលាការធ្វើអន្តរាគមន៍បានតែក្នុងករណីទាំងឡាយណា ដែលច្បាប់នេះបានចែង ។

មាត្រា ៦._

មុខងារផ្សេងៗដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ១៩ កថាខណ្ឌទី ៣, ៤ និង ៥ មាត្រា ២១ កថាខណ្ឌទី ៣ មាត្រា ២២ មាត្រា ២៤ កថាខណ្ឌទី ៣ នៃច្បាប់នេះ ត្រូវបំពេញដោយ តុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌល ជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ។

ជំពូកទី ២
កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា

មាត្រា ៧._

កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សារួមមានខចែងស្តីពីមជ្ឈត្តការដែលបានចែងនៅក្នុងកិច្ចសន្យា ឬ ក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងដោយឡែក ។

កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាត្រូវសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។ ដែលហៅថាកិច្ចព្រមព្រៀង ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ គឺជាកិច្ចព្រមព្រៀងដែលស្ថិតនៅក្នុងឯកសារចុះហត្ថលេខាដោយ ភាគីវិវាទ ឬ ដែលស្ថិតនៅក្នុងការផ្ញើរលិខិតស្នាម ឬ មធ្យោបាយទូរគមនាគមន៍តាមប្រព័ន្ធ អេឡិចត្រូនិច ដែលផ្តល់កំណត់ត្រាបញ្ជាក់ពីការព្រមព្រៀងគ្នា ឬ ដែលស្ថិតនៅក្នុងការប្តូរ គ្នាទៅវិញទៅមកនូវពាក្យទាមទារ ឬ ពាក្យដោះសាដែលក្នុងនោះ ភាគីវិវាទមួយបានទាម ទារ ហើយមិនត្រូវបានបដិសេធដោយភាគីវិវាទម្ខាងទៀត ។ សេចក្តីយោងក្នុងកិច្ចសន្យា និង ឯកសារមួយដែលមានប្រការស្តីពីមជ្ឈត្តការអាចក្លាយជាកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាបាន លុះត្រាកិច្ចសន្យានោះសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយសេចក្តីយោងនោះគឺជាប្រការ ដែលក្លាយជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យា ។

មាត្រា ៨.-

នៅពេលដោះស្រាយបណ្ដឹងវិវាទ តុលាការដែលទទួលដោះស្រាយវិវាទដែលជាកម្ម-វត្ថុកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ត្រូវបញ្ជូនភាគីវិវាទទៅធ្វើមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើមានសំណើពីភាគីវិវាទមួយ វៀរលែងតែតុលាការនោះរកឃើញថាកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សានោះត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ឬ មិនអាចអនុវត្តបាន ។

ទោះបីជាមានបណ្ដឹងទាមទារទៅតុលាការដូចមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ នៃមាត្រានេះក៏ដោយ ក៏ដំណើរការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចាប់ផ្ដើម ឬ បន្តដំណើរការបានតទៅទៀត ហើយតុលាការត្រូវបង្វែរសមត្ថកិច្ចជូនទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មវិញ ដោយរង់ចាំការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

មាត្រា ៩.-

នៅមុនពេល ឬ ក្នុងពេលកំពុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ការធ្វើសំណូមពររបស់ភាគីវិវាទមួយទៅតុលាការឱ្យផ្ដល់វិធានការបណ្ដោះអាសន្ន ដើម្បីការពារ និងការផ្ដល់នូវវិធានការទាំងនោះដោយតុលាការពុំមានវិសមិតភាពជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាឡើយ ។

ជំពូកទី ៣
មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

មាត្រា ១០.-

ត្រូវបានបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការមួយឯករាជ្យ នៅក្រោមការឧបត្ថម្ភរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ។ គោលបំណងនៃមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការគឺ :

១-ជម្រុញការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្ម តាមរយៈការផ្សះផ្សានៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

២-បង្កើតរចនាសម្ព័ន្ធ និងវិធានចាំបាច់សម្រាប់គ្រប់គ្រងរឿងមជ្ឈត្តការនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅពេលដែលកិច្ចព្រមព្រៀងជាក់ច្បាស់មួយនៃភាគីវិវាទ ដាក់វិវាទទៅមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ

៣-ធានាឱ្យមជ្ឈត្តការនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាមានគុណភាពខ្ពស់ ។ គោល

បំណងនេះរួមបញ្ចូលការកំណត់ស្តង់ដាសម្រាប់លក្ខណៈសម្បត្តិរបស់មជ្ឈត្តករ ។

មាត្រា ១១.-

រូបវន្តបុគ្គលមានសញ្ជាតិខ្មែរ ឬ បរទេសដែលជាមជ្ឈត្តករត្រូវចុះបញ្ជីនៅមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ។ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការមានភារកិច្ចកំណត់ពីលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់មជ្ឈត្តករ ហើយត្រូវធ្វើសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈនូវបញ្ជីឈ្មោះមជ្ឈត្តករជារៀងរាល់ឆ្នាំ ។ បញ្ជីនេះមិនមានលក្ខណៈដាច់ណាត់ទេ ភាគីវិវាទអាចជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករក្រៅពីបញ្ជីក៏បាន ។

មាត្រា ១២.-

អាចសុំចូលជាសមាជិកមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការបាន រូបវន្តបុគ្គល និងនីតិបុគ្គលដូចខាងក្រោម :

-រូបវន្តបុគ្គលជាមជ្ឈត្តករដែលបានចុះឈ្មោះក្នុងបញ្ជីរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ

-សភាពាណិជ្ជកម្ម

-គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

-រាល់សមាគមដែលប្រមូលផ្តុំពាណិជ្ជករ ឧស្សាហករ អាជីវករ និង សេវាករ ។

សំណើសុំចូលជាសមាជិកមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ត្រូវបានពិនិត្យដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិនៃមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការដែលមានចំនួនមិនលើសពីប្រាំពីរ (៧) នាក់ ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានអាណត្តិរយៈពេលបី (៣) ឆ្នាំ ហើយអាចឈរឈ្មោះបន្តមួយអាណត្តិទៀតបាន ។

មាត្រា ១៣.-

សភាពាណិជ្ជកម្មអាចរៀបចំមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មមួយនៅភ្នំពេញ ។ រាល់សមាគមដែលប្រមូលផ្តុំពាណិជ្ជករ ឧស្សាហករ អាជីវករ និងសេវាករ អាចបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្ត-កម្មរបស់ខ្លួនដោយឡែកសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទរវាងសមាជិក និងរវាងសមាជិកជាមួយអ្នកដទៃ ។

មាត្រា ១៤.–

មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ត្រូវគ្រប់គ្រងដោយ :

-មហាសន្និបាត

-ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

ភារកិច្ចសំខាន់ៗរបស់មហាសន្និបាតមាន :

-ប្រជុំមួយដង ឬ ពីរដងក្នុងមួយឆ្នាំ តាមការអញ្ជើញរបស់ប្រធានមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ឬ តាមសំណើរបស់សមាជិកភាគច្រើននៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

-ជ្រើសតាំងក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ

-ពិនិត្យរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ

-សម្រេចលើស្ថានភាពហិរញ្ញវត្ថុរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ

-កំណត់សោហ៊ុយ ដែលជាតម្លៃនៃការធ្វើមជ្ឈត្តការ

-ពិនិត្យសម្រេចលើរាល់សំណើកែប្រែលិខិតបទដ្ឋានដែលទាក់ទងដល់ដំណើរការមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ និងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

-បំពេញភារកិច្ចផ្សេងទៀត ដែលកំណត់ដោយអនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ។

មាត្រា ១៥.–

មហាសន្និបាតរួមប្រជុំដោយសមាជិកជារូបវន្តបុគ្គល និងតំណាងមួយរូបរបស់សមាជិកជានីតិបុគ្គលនិមួយៗ ។

មាត្រា ១៦.–

សមាសភាពក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិដែលគ្រប់គ្រងមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងក្នុងចំណោមសមាជិកដោយមហាសន្និបាត ។ ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ គឺជាប្រធានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការ ។

មាត្រា ១៧.–

ការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការត្រូវកំណត់ដោយអនុក្រឹត្យ ។

ជំពូកទី ៤
សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

មាត្រា ១៨.–

ភាគីវិវាទមានសិទ្ធិកំណត់ចំនួនមជ្ឈត្តករនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។ មជ្ឈត្តករត្រូវមានចំនួនសេស ។

បើគ្មានការកំណត់ពីភាគីវិវាទទេ មជ្ឈត្តករត្រូវមានចំនួនបី (៣) នាក់ ។

មាត្រា ១៩.–

ការជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករត្រូវអនុវត្តតាមបែបបទដូចខាងក្រោម :

១-មិនត្រូវបដិសេធជនណាម្នាក់មិនឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តករ ដោយសារមូលហេតុនៃសញ្ជាតិរបស់គេឡើយ លើកលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ។

២-ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងលើនីតិវិធីនៃការតែងតាំងមជ្ឈត្តករមួយ (១) នាក់ ឬ ច្រើននាក់ យោងតាមបទប្បញ្ញត្តិក្នុងកថាខណ្ឌទី ៤ និងកថាខណ្ឌទី ៥ នៃមាត្រានេះ ។

៣-ករណីមិនបានព្រមព្រៀងពីនីតិវិធីនេះ :

ក-ក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករបី (៣) នាក់ ភាគីវិវាទនីមួយៗត្រូវជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករមួយ (១) នាក់ ហើយមជ្ឈត្តករទាំងពីរនាក់នេះ ត្រូវជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករទីបី ។ ប្រសិនបើភាគីវិវាទណាមួយពុំបានជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករក្នុងរយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ ក្រោយពេលទទួលសំណើជ្រើសតាំងពីភាគីវិវាទម្ខាងទៀត ឬ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករទាំងពីរ (២) នាក់ ពុំបានព្រមព្រៀងលើការតែងតាំងមជ្ឈត្តករទីបីក្នុងរយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ ក្រោយពីត្រូវបានគេជ្រើសតាំងរួចមក តុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជ-

កម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះ ត្រូវជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករទី ៣ តាមការស្នើសុំនៃភាគីវិវាទណាមួយ ។

ខ-ក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករតែមួយនាក់ ប្រសិនបើភាគីវិវាទមិនអាចព្រមព្រៀងលើការជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករទេនោះ តុលាការ (តុលាការ ពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះត្រូវជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករតាមសំណូមពររបស់ភាគីវិវាទណាមួយ ។

៤-តាមនីតិវិធីជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករ ដែលបានព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទភាគីវិ-វាទណាក៏ដោយ អាចធ្វើសំណូមពរទៅតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមា-ត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះឱ្យចាត់វិធានការចាំបាច់ ក្នុងករណីណាមួយដូចខាងក្រោម :

ក-ភាគីវិវាទមួយមិនបានប្រតិបត្តិតាមការតម្រូវក្នុងនីតិវិធី ឬ

ខ-ភាគីវិវាទ ឬ មជ្ឈត្តករពីរ (២) នាក់ មិនអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងដូចដែលគេរំពឹងទុកតាមនីតិវិធីនេះ ឬ

គ-ភាគីទីបី ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងស្ថាប័នមួយផង មិនបានអនុវត្តតួនាទីណាមួយដូចដែលបានប្រគល់ឱ្យក្នុងនីតិវិធីនោះ ។ មាត្រានេះ មិនត្រូវបានយកមកអនុវត្តទេ ប្រសិនបើការព្រមព្រៀងស្តីពីនីតិវិធីជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករមានចែងពីវិធីផ្សេងទៀតសម្រាប់ធានាដល់ការជ្រើសតាំងនោះ ។

៥-ការជ្រើសតាំងរបស់តុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះ លើបញ្ហាណាមួយតាមកថាខណ្ឌទី ៣ ឬ កថាខណ្ឌទី ៤ នៃមាត្រានេះ គឺជាការសម្រេចដែលមិនអាចតវ៉ាបានឡើយ ។ នៅក្នុងការជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករម្នាក់ តុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះ ត្រូវពិចារណាពីលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់មជ្ឈត្តករដែលបានចែងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ដើម្បីធានាដល់ការជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករដែលឯករាជ្យ និងមិនលម្អៀង ។ ក្នុងករណីមានមជ្ឈត្តករតែមួយនាក់

ឬ មានមជ្ឈត្តករទីបី នៅក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការដែលមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ តុលាការ (តុលា-ការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះ ត្រូវពិនិត្យលទ្ធភាពជ្រើសតាំងមជ្ឈត្តករដែលមានសញ្ជាតិផ្សេងពីសញ្ជាតិរបស់ភាគីវិវាទ ដូចមានចែងក្នុងចំណុច ១ នៃមាត្រា ១៩ នៃច្បាប់នេះ ។

មាត្រា ២០.–

បុគ្គលម្នាក់ដែលត្រូវគេជ្រើសតាំងជាមជ្ឈត្តករ ត្រូវបង្ហាញពីលក្ខណៈពិសេសដែលអាចបង្កឱ្យមានការសង្ស័យពីភាពមិនលម្អៀង ឬ ពីភាពឯករាជ្យរបស់ខ្លួន ចាប់ពីពេលដែលត្រូវគេជ្រើសតាំងមក រហូតដល់ពេលបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។ មជ្ឈត្តករត្រូវបង្ហាញពីលក្ខណៈពិសេសទាំងនោះឱ្យភាគីវិវាទបានដឹង ដោយគ្មានពន្យារពេល លើកលែងតែភាគីវិវាទបានដឹងពីលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់មជ្ឈត្តករនោះរួចហើយ ។

មជ្ឈត្តករម្នាក់អាចត្រូវជំទាស់តែក្នុងករណីដែលកើតមានការសង្ស័យពីលក្ខណៈពិសេសដែលប៉ះពាល់ដល់ភាពមិនលម្អៀង ឬ ភាពឯករាជ្យរបស់ខ្លួន ឬ នៅពេលដែលខ្លួនមិនមានលក្ខណៈសម្បត្តិដូចដែលភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀង ។ ភាគីវិវាទមួយអាចជំទាស់នឹងមជ្ឈត្ត-ករដែលខ្លួនបានជ្រើសតាំង ឬ បានចូលរួមជ្រើសតាំងតែក្នុងករណីដែលមូលហេតុនៃការជំទាស់នោះត្រូវបានដឹងក្រោយពេលជ្រើសតាំងរួចប៉ុណ្ណោះ ។

មាត្រា ២១.–

ភាគីវិវាទដែលមានបំណងជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តករ ត្រូវអនុវត្តតាមនីតិវិធីដូចខាងក្រោម:

១-ភាគីវិវាទ អាចព្រមព្រៀងលើនីតិវិធីនៃការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករដោយអនុលោមតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ៣ ក្នុងមាត្រានេះ ។

២-ក្នុងករណីគ្មានការព្រមព្រៀងលើនីតិវិធីនៃការជំទាស់នេះ ភាគីវិវាទមួយដែលមានបំណងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករ ត្រូវធ្វើលិខិតតវ៉ាបញ្ជាក់មូលហេតុពីការជំទាស់នោះជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅកាន់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ក្នុងរយៈពេលដប់ប្រាំ (១៥) ថ្ងៃ ក្រោយពេលបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ក្រោយពេលបានដឹងពីលក្ខណៈពិសេស ដូចចែងក្នុងមាត្រា ២០ នៃកថាខណ្ឌទី ២ ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចលើការជំទាស់ លើកលែងតែមជ្ឈត្តករដែល

គេជំទាស់នោះ ដកខ្លួនថយពីមុខតំណែង ឬ លើកលែងតែភាគីវិវាទមួយទៀតបានឯកភាព នឹងការជំទាស់នោះ ។

៣-ប្រសិនបើការជំទាស់ដែលត្រូវធ្វើតាមនីតិវិធីដែលព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទ ឬ តាមនីតិវិធីក្នុងកថាខណ្ឌទី ២ នៃមាត្រានេះពុំបានសម្រេចទេនោះ ភាគីជំទាស់អាចស្នើសុំឱ្យតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះធ្វើការសម្រេចចុងក្រោយលើការជំទាស់ ក្នុងរយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ បន្ទាប់ពីបានទទួលសេចក្តីជូនដំណឹងបដិសេធការជំទាស់ ។ ក្នុងពេលរង់ចាំការសម្រេចរបស់តុលាការលើសំណើជំទាស់នេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងនោះមានទាំងមជ្ឈត្តករដែលត្រូវគេជំទាស់ផងអាចបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការ ហើយអាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចបាន ។

មាត្រា ២២.-

ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករម្នាក់ពុំអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនបានដោយមូលហេតុខាងច្បាប់ ឬ មូលហេតុជាក់ស្តែងណាមួយ ឬ មូលហេតុដទៃទៀតក្នុងរយៈពេលមួយសមស្របនោះ អាណត្តិរបស់មជ្ឈត្តករនោះត្រូវបានបញ្ចប់ដោយមជ្ឈត្តករនោះដកខ្លួនថយពីមុខតំណែង ឬ ដោយភាគីវិវាទឯកភាពបញ្ចប់អាណត្តិនោះ ។ ផ្ទុយពីនេះ បើនៅតែមានភាពខ្វែងគ្នាស្តីពីមូលហេតុណាមួយ ក្នុងចំណោមមូលហេតុទាំងនេះ ភាគីណាក៏ដោយអាចស្នើសុំឱ្យតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាកាកំពូល) ឬ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះធ្វើការសម្រេចចុងក្រោយពីការបញ្ចប់អាណត្តិនោះ ។

តាមមាត្រានេះ ឬ មាត្រា ២១ កថាខណ្ឌទី ២ នៃច្បាប់នេះ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តករម្នាក់ដកខ្លួនថយពីមុខតំណែង ឬ ប្រសិនបើភាគីមួយឯកភាពចំពោះការបញ្ចប់អាណត្តិរបស់មជ្ឈត្តករនោះ ហេតុការណ៍នេះមិនបណ្តាលឱ្យមានការទទួលយកជាការបាននូវមូលហេតុណាមួយដែលចែងក្នុងមាត្រានេះ ឬ មាត្រា ២០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃច្បាប់នេះឡើយ ។

មាត្រា ២៣.–

ក្នុងករណីដែលអាណត្តិរបស់មជ្ឈត្តករម្នាក់ត្រូវបញ្ចប់តាមបញ្ញត្តិនៃមាត្រា ២១ ឬ មាត្រា ២២ នៃច្បាប់នេះ មជ្ឈត្តករជំនួសនឹងត្រូវជ្រើសតាំងស្របតាម វិធាននៃមាត្រា ១៩ នៃច្បាប់នេះ ។

ជំពូកទី ៥
សមត្ថកិច្ចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

មាត្រា ២៤.–

សមត្ថកិច្ចរបស់វេទិការមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ដូចខាងក្រោម ៖

១-វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចទៅតាមសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន ក្នុងនោះមានការជំទាស់នានាដែលទាក់ទងនឹងអត្ថិភាព ឬ សុពលភាពនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ។ សម្រាប់គោលដៅនេះ ខចែងស្តីពីការផ្សះផ្សាដែលបង្កើតបានជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យា ត្រូវចាត់ទុកថាជាកិច្ចព្រមព្រៀងដោយឡែក ដែលមិនទាក់ទិនទៅនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌដទៃទៀតក្នុងកិច្ចសន្យាឡើយ ។ ការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដែលចាត់ទុកកិច្ចសន្យាថាមោឃៈ និងអសារឥតការមិននាំអោយខចែងស្តីពីការផ្សះផ្សានោះបាត់សុពលភាពឡើយ ។

២-ទឡ្ហីករណ៍ដែលបញ្ជាក់ថា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មពុំមានអំណាចធ្វើមជ្ឈត្តការនោះ ត្រូវបង្ហាញឱ្យឃើញមុនការដាក់ជូនពាក្យដោះសា ។ មិនត្រូវហាមឃាត់ភាគីវិវាទមួយមិនឱ្យលើកឡើងពីទឡ្ហីករណ៍បែបនេះ ដោយសារតែភាគីនោះបានតែងតាំង ឬ បានចូលរួមតែងតាំងមជ្ឈត្តករឡើយ ។ ទឡ្ហីករណ៍ដែលបញ្ជាក់ថា ក្របខ័ណ្ឌជំលោះដែលមានកំរិតហួសពីក្របខ័ណ្ឌនៃសមត្ថកិច្ចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបង្ហាញភ្លាមៗនៅពេលដែលបញ្ហាហួសក្របខ័ណ្ឌសមត្ថកិច្ចនេះ ត្រូវបានគេលើកឡើងក្នុងពេលធ្វើមជ្ឈត្តការ ។ ក្នុងចំណោមករណីទាំងពីរ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចទទួលយកទឡ្ហីករណ៍ ដែលលើកឡើងក្រោយរយៈពេលកំណត់ ប្រសិនបើពិចារណាឃើញថា ការយឺតយ៉ាវនេះមានភាពត្រឹមត្រូវ ។

៣-វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចលើទឡ្ហីករណ៍ដូចចែងក្នុងកថាខណ្ឌ

ទី ២ នៃមាត្រានេះ ដោយចាត់ទុកថាជាបញ្ហាដំបូង ឬ ថាជាការសម្រេចតាមជាក់ស្តែង ។ ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មចាត់ទុកថាជាបញ្ហាដំបូងដែលខ្លួនមានអំណាចសម្រេចនោះ ភាគីណាក៏ដោយ ក៏អាចធ្វើសំណើទៅតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៦ នៃច្បាប់នេះ ឱ្យសម្រេចចុងក្រោយលើបញ្ហានេះក្នុងរយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ ក្រោយពីបានទទួលសេចក្តីជូនដំណឹងពីការសម្រេចនោះរបស់វេទិកា ។ ការសម្រេចរបស់តុលាការក្នុងរឿងនេះគឺជាការសម្រេចដែលមិនអាចតវ៉ាបាន ។ ក្នុងពេលរង់ចាំការសម្រេចពីតុលាការនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងអាចធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបាន ។

មាត្រា ២៥.‒

តាមការស្នើសុំរបស់ភាគីវិវាទមួយ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីណាមួយចាត់វិធានការបណ្តោះអាសន្នទៅតាមការចាំបាច់ទាក់ទិននឹងកម្មវត្ថុវិវាទ វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងគ្នាផ្សេងពីនេះ ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចតម្រូវឱ្យភាគីវិវាទណាមួយបង់ប្រាក់ធានាសមស្របសម្រាប់វិធានការនេះ ។

ជំពូកទី ៦
ដំណើរការនៃនីតិវិធីមជ្ឈត្តការ

មាត្រា ២៦.‒

ភាគីវិវាទត្រូវបានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ស្មើៗគ្នា និងត្រូវបានផ្តល់ឱកាសពេញលេញ ដើម្បីបង្ហាញពីរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួនរួមទាំងសិទ្ធិតែងតាំងជនណាម្នាក់ឱ្យធ្វើជាតំណាងរបស់ខ្លួនបាន ។

មាត្រា ២៧.‒

ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀង ឬ មិនព្រមព្រៀងលើនីតិវិធីដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវអនុវត្តដើម្បីចាត់ចែងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

ក្នុងករណីគ្មានការព្រមព្រៀងពីនីតិវិធីនេះទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចាត់ចែងការធ្វើមជ្ឈត្តការទៅតាមបែបបទណាដែលវេទិកាយល់ឃើញថាសមស្រប ដោយអនុលោមតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ ។ អំណាចដែលត្រូវបានប្រគល់ឱ្យទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មរួមមានអំណាចក្នុងការកំណត់ពីភាពយកជាការបាននៃភស្តុតាងណាមួយ ។

មាត្រា ២៨.-

ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងពីទីកន្លែងមជ្ឈត្តការ ។ ក្នុងករណីមិនបានព្រមព្រៀងពីទីកន្លែងទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ទីតាំងដោយគិតគូរពីលក្ខណៈពិសេសនៃវិវាទ ក្នុងនោះត្រូវមានការឯកភាពពីភាគីវិវាទផង ។

ថ្វីបើមានបទប្បញ្ញត្តិក្នុងវាក្យខ័ណ្ឌទី ១ នៃមាត្រានេះក៏ដោយ ក៏វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចប្រជុំនៅកន្លែងណាមួយដែលសមស្របក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា លើកលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ក្នុងបំណងពិគ្រោះយោបល់ក្នុងចំណោមសមាជិករបស់វេទិកា ស្តាប់សាក្សី ស្តាប់អ្នកជំនាញការ ស្តាប់ភាគីវិវាទ ឬ ធ្វើអធិការកិច្ចលើសម្ភារៈ កម្មសិទ្ធិ ឬ ឯកសារដទៃទៀត ។

មាត្រា ២៩.-

ដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលទាក់ទងនឹងវិវាទណាមួយ ចាប់ផ្តើមឡើងនៅថ្ងៃនៃកាលបរិច្ឆេទ ដែលភាគីឆ្លើយតបបានទទួលសំណើសុំឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការ វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ។

មាត្រា ៣០.-

ភាគីវិវាទអាចព្រមព្រៀងលើភាសាណាមួយ ឬ លើសពីមួយ ដែលត្រូវប្រើប្រាស់ក្នុងដំណើរការធ្វើមជ្ឈត្តការ ។ ក្នុងករណីគ្មានការឯកភាពលើភាសាទេ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ភាសាណាមួយ ឬ លើសពីមួយសម្រាប់ប្រើប្រាស់ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបង្គាប់ឱ្យមានការបកប្រែភ្ជាប់ជាមួយនឹងឯកសារ ភស្តុតាង ដោយប្រើប្រាស់ភាសាណាមួយ ឬ លើសពីមួយ ដែលបានឯកភាពដោយភាគីវិវាទ ឬ ដែលបានកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

មាត្រា ៣១.–

នៅក្នុងរយៈពេលដែលឯកភាពដោយភាគីវិវាទ ឬ កំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អ្នកប្តឹងទាមទារត្រូវបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុ ដើម្បីគាំទ្រការទាមទាររបស់ខ្លួនព្រមទាំងបញ្ជាក់ពីចំណុចជាក់លាក់នៃបញ្ហា និងសំណងការខូចខាតដែលត្រូវទាមទារ ហើយភាគីឆ្លើយតបត្រូវឆ្លើយបញ្ជាក់ពីការដោះសាលើចំណុចទាំងនេះ វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងថា ក្នុងបណ្តឹងទាមទារ ឬ ការដោះសា ត្រូវបញ្ជាក់ផ្សេងពីនេះ ។ ភាគីវិវាទអាចភ្ជាប់ឯកសារទាំងអស់ដែលយល់ថាទាក់ទងនឹងពាក្យបណ្តឹងទាមទារ ឬ ពាក្យដោះសា ឬ អាចបន្ថែមការយោងលើឯកសារ ឬ ភស្តុតាងដទៃទៀត ដែលភាគីទាំងនោះត្រូវដាក់ជូនវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ភាគីវិវាទមួយអាចសុំកែសម្រួល ឬ បំពេញបន្ថែមលើពាក្យបណ្តឹងទាមទារ ឬ ពាក្យដោះសារបស់ខ្លួនបាន ក្នុងពេលកំពុងដំណើរការធ្វើមជ្ឈត្តការ លើកលែងតែវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថា ការសុំពន្យារពេលដើម្បីកែសម្រួលនេះពុំមានលក្ខណៈសមស្រប ។

មាត្រា ៣២.–

លើកលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចថា តើត្រូវធ្វើសវនាការដោយផ្ទាល់មាត់ដើម្បីបង្ហាញពីភស្តុតាង ឬ ទឡ្ហីករណ៍ផ្ទាល់មាត់ ឬ ក៏ត្រូវដំណើរការមជ្ឈត្តការដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃឯកសារ ឬ លិខិតស្នាមដទៃទៀត ។ ក៏ប៉ុន្តែបើមានសំណើពីភាគីវិវាទមួយ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវរៀបចំសវនាការបែបនេះ ក្នុងដំណាក់កាលសមស្របណាមួយនៃមជ្ឈត្តការ វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានឯកភាពថា មិនត្រូវធ្វើសវ-នាការ ។

ត្រូវជូនដំណឹងឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ជាមុនដល់ភាគីវិវាទស្តីពីសវនាការ ឬ ក៏ការប្រជុំណាមួយរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដែលមានគោលបំណងធ្វើអធិការកិច្ចលើសម្ភារៈ ទំនិញ ទ្រព្យសម្បត្តិ និងឯកសារដទៃទៀត ។

រាល់សេចក្តីថ្លែង ឯកសារ ឬ ព័ត៌មានដទៃទៀត ដែលភាគីវិវាទមួយផ្តល់ជូនវេទិកាមជ្ឈ-ត្តកម្ម ក៏ត្រូវបញ្ជូនទៅឱ្យភាគីវិវាទម្ខាងទៀតដែរ ។ របាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញការ ឬ

ឯកសារភស្តុតាងណាមួយ ដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចយកជាសំអាង ដើម្បីធ្វើការសម្រេច ក៏ត្រូវបញ្ជូនជាដំណឹងឱ្យភាគីវិវាទដែរ ។

មាត្រា ៣៣.-

វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ហើយបើគ្មានការបង្ហាញមូលហេតុគ្រប់គ្រាន់ :

១-វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ក្នុងករណីដែលអ្នកប្តឹងពុំមានបញ្ជាក់លើពាក្យបណ្តឹងទាមទាររបស់ខ្លួនតាមមាត្រា ៣១ នៃ កថាខណ្ឌទី ១ នៃច្បាប់នេះ ។

២-បើភាគីឆ្លើយតបពុំអាចផ្តល់សេចក្តីដោះសាររបស់ខ្លួនដូចចែងក្នុងមាត្រា ៣១ នៃកថាខណ្ឌទី ១ នៃច្បាប់នេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការដោយពុំចាត់ទុកការខកខាននេះថា ជាការទទួលស្គាល់ពាក្យចោទប្រកាន់របស់ភាគីប្តឹងទាមទារឡើយ ។

៣-បើភាគីវិវាទណាមួយពុំបានបង្ហាញមុខនៅសវនាការ ឬ ពុំបានផ្តល់ឯកសារភស្តុតាង វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបន្តដំណើរការ ហើយធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើភស្តុ-តាងដែលមាននៅចំពោះមុខ ។

មាត្រា ៣៤.-

វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាច :

១-តែងតាំងអ្នកជំនាញការម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់ ដើម្បីរាយការណ៍ឱ្យខ្លួនស្តីពីបញ្ហាជាក់លាក់នានា ដែលកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

២-តម្រូវឱ្យភាគីវិវាទមួយផ្តល់ព័ត៌មាន ឬ ឯកសារ ឬ អនុញ្ញាតឱ្យអ្នកជំនាញការពិនិត្យលើឯកសារ សម្ភារៈដែលសមស្របផ្សេងៗដែលទាក់ទងដល់ការធ្វើអធិការកិច្ចរបស់អ្នកជំនាញការ ។

វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ប្រសិនបើមានភាគីវិវាទមួយស្នើសុំ ឬ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាចាំបាច់ អ្នកជំនាញការបន្ទាប់ពីបានបង្ហាញរបាយការណ៍ផ្ទាល់មាត់ ឬ លាយលក្ខណ៍អក្សររួចហើយ ត្រូវចូលរួមក្នុងសវនាការដែលក្នុងឱកាសនោះ ភាគីវិវាទអាចលើកសំណួរ និងអញ្ជើញជំនាញការផ្សេងទៀត ក្នុងនាមជាសាក្សី ដើម្បីបញ្ជាក់ពីចំណុចជាក់លាក់នៃជម្លោះ ។

មាត្រា ៣៥.‒

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ភាគីវិវាទមួយដោយបានការឯកភាពពីវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចស្នើសុំជំនួយពីតុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬ តុលាការកំពូល) ក្នុងការត្រួតពិនិត្យភស្តុតាង ។ តុលាការ (តុលាការពាណិជ្ជកម្ម ឬ សាលាឧទ្ធរណ៍ ឬតុលាការកំពូល) អាចអនុវត្តតាមសំណើនេះនៅក្នុងវង្វង់សមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន និងដោយអនុលោមតាមវិធានស្តីពីការត្រួតពិនិត្យភស្តុតាង ។

ជំពូកទី ៧
ការធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម
និងការបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ

មាត្រា ៣៦.‒

ក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវ :

១-សម្រេចពីវិវាទមួយទៅតាមវិធាននៃច្បាប់ ដែលជ្រើសរើសដោយភាគីវិវាទ និងដែលអនុវត្តបានចំពោះកម្មវត្ថុនៃវិវាទនេះ ។ ការកំណត់យកច្បាប់ ឬ ប្រព័ន្ធច្បាប់នៃប្រទេសណាមួយដែលត្រូវយកទៅបកស្រាយ គឺមិនត្រូវបកស្រាយដោយសំអាងលើភាពផ្ទុយគ្នានៃច្បាប់ ឬវិធាននៃច្បាប់នោះឡើយ វៀរលែងតែមានការបញ្ជាក់ផ្សេងពីនេះ ។

២-ប្រើប្រាស់ច្បាប់ណាដែលយល់ថាអាចអនុវត្តបាន ក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទមិនបានធ្វើការកំណត់លើប្រព័ន្ធច្បាប់ទេនោះ ។

៣-ធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្របតាមសមធម៌ ឬ តាមការស្រុះស្រួលតែក្នុងករណីដែលភាគីវិវាទអនុញ្ញាតច្បាស់លាស់ឱ្យធ្វើដូច្នោះ ។

៤-ធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យឱ្យស្របតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃកិច្ចសន្យា និងត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ផងដែរដល់ទម្លាប់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលអនុវត្តបានចំពោះមុខជំនួញនោះ ។

មាត្រា ៣៧.—

ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីមួយនាក់ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវធ្វើឡើងតាមមតិភាគច្រើនដោយប្រៀបនៃមជ្ឈត្តករ ដែលជាសមាជិកនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

មាត្រា ៣៨.—

មុនពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការមជ្ឈត្តការផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិភាក្សាជាមួយភាគីវិវាទ ដើម្បីស្វែងរកលទ្ធភាពនៃការដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគី :

១-ប្រសិនបើភាគីវិវាទព្រមដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជួយភាគីវិវាទទៅតាមបែបបទដែលសមស្រប ។

២-ប្រសិនបើភាគីវិវាទបានស្រុះស្រួលគ្នាមុនពេលចាប់ផ្តើម ឬ ក្នុងពេលកំពុងធ្វើមជ្ឈត្តការជាផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ចប់ដំណើរការ ។ ប្រសិនបើមានការស្នើសុំពីភាគីវិវាទ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចកត់ត្រាទុកការដោះស្រាយនោះ ក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

៣-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួល ត្រូវធ្វើឡើងតាមបទប្បញ្ញត្តិក្នុងមាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់នេះ ហើយត្រូវបញ្ជាក់ថាជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះមានលក្ខណៈ និង ឥទ្ធិពលដូចមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដទៃទៀតដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើដោយផ្អែកលើភាពជាក់ស្តែងនៃវិវាទដែរ ។

មាត្រា ៣៩.—

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវមានទ្រង់ទ្រាយ និងខ្លឹមសារដូចខាងក្រោម :

១-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករ ។ ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីមួយនាក់ ហត្ថលេខារបស់សមាជិកភាគច្រើនក្នុងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចាត់ទុកថាគ្រប់គ្រាន់ លើកណាមានការបញ្ជាក់ពីមូលហេតុដែលមជ្ឈត្តករដទៃទៀតមិនបានចុះហត្ថលេខា ។

២-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបញ្ជាក់ពីមូលហេតុនានាដែលបានយកមកធ្វើជាគោលបង្អែក វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងគ្នាថាមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីមូលហេតុទេ ឬ វៀរលែងតែ

មាត្រា ៣៧.-

ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីមួយនាក់ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវធ្វើឡើងតាមមតិភាគច្រើនដោយប្រៀបនៃមជ្ឈត្តករ ដែលជាសមាជិកនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

មាត្រា ៣៨.-

មុនពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការមជ្ឈត្តការផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិភាក្សាជាមួយភាគីវិវាទ ដើម្បីស្វែងរកលទ្ធភាពនៃការដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគី :

១-ប្រសិនបើភាគីវិវាទព្រមដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជួយភាគីវិវាទទៅតាមបែបបទដែលសមស្រប ។

២-ប្រសិនបើភាគីវិវាទបានស្រុះស្រួលគ្នាមុនពេលចាប់ផ្តើម ឬ ក្នុងពេលកំពុងធ្វើមជ្ឈត្តការជាផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ឈប់ដំណើរការ ។ ប្រសិនបើមានការស្នើសុំពីភាគីវិវាទ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចកត់ត្រាទុកការដោះស្រាយនោះ ក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។

៣-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួល ត្រូវធ្វើឡើងតាមបទប្បញ្ញត្តិក្នុងមាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់នេះ ហើយត្រូវបញ្ជាក់ថាជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះមានលក្ខណៈ និង ឥទ្ធិពលដូចមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដទៃទៀតដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើដោយផ្អែកលើភាពជាក់ស្តែងនៃវិវាទដែរ ។

មាត្រា ៣៩.-

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវមានទ្រង់ទ្រាយ និងខ្លឹមសារដូចខាងក្រោម :

១-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករ ។ ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលមានមជ្ឈត្តករលើសពីមួយនាក់ ហត្ថលេខារបស់សមាជិកភាគច្រើនក្នុងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចាត់ទុកថាគ្រប់គ្រាន់ ល្អឹកណាមានការបញ្ជាក់ពីមូលហេតុដែលមជ្ឈត្តករដទៃទៀតមិនបានចុះហត្ថលេខា ។

២-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបញ្ជាក់ពីមូលហេតុនានាដែលបានយកមកធ្វើជាគោលបង្អែក វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងគ្នាថាមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីមូលហេតុទេ ឬ វៀរលែងតែ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលផ្អែកលើការស្រុះស្រួលរបស់ភាគី ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៨ នៃច្បាប់នេះ ។

៣-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបញ្ជាក់ពីសោហ៊ុយចំណាយក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការ ដែលភាគីវិវាទមានចំណែកត្រូវចេញ ក្នុងនោះមានប្រាក់កម្រៃសម្រាប់មជ្ឈត្តករនិងការចំណាយផ្សេងៗដែលបានបម្រុងទុកជាមុន ដោយអនុលោមតាមបែបបទដែលព្រមព្រៀងដោយភាគីវិវាទ ឬ អនុលោមតាមការយល់សមស្របរបស់មជ្ឈត្តករ ប្រសិនបើគ្មានការព្រមព្រៀងដោយភាគីទេ ។ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអាចចែងផងដែរពីសោហ៊ុយចំណាយសមស្របសម្រាប់ការពិគ្រោះច្បាប់ដែលត្រូវសងទៅឱ្យភាគីឈ្នះ ប្រសិនបើភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងដូច្នោះ ឬ មជ្ឈត្តករយល់ថាសមស្រប ។

៤-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវចែងពីកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងផ្សះផ្សាដូចកំណត់ក្នុងមាត្រា ២៨ កថាខណ្ឌទី ១ នៃច្បាប់នេះ ។ ត្រូវចាត់ទុកទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការជាទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។

៥-បន្ទាប់ពីធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចហើយ អត្ថបទចម្លងនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ដែលចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករតាមបែបបទក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ នៃមាត្រានេះ ត្រូវបញ្ជូនទៅឱ្យភាគីវិវាទនីមួយៗ ។

មាត្រា ៤០.-

ដំណើរការមជ្ឈត្តការត្រូវបញ្ចប់ដោយធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យជាស្ថាពរ ឬ ដោយដីកាបង្គាប់របស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មស្របតាមកថាខណ្ឌទី ២ នៃមាត្រានេះ ។

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មចេញដីកាបង្គាប់ដើម្បីបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ នៅក្នុងករណីដែល ៖

១-ភាគីប្តឹងទាមទារដកពាក្យទាមទាររបស់ខ្លួន វៀរលែងតែភាគីឆ្លើយតបធ្វើការជំទាស់នឹងការដកពាក្យនោះ ហើយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មទទួលស្គាល់ពីអត្ថប្រយោជន៍ស្របច្បាប់របស់ភាគីឆ្លើយតបក្នុងការទទួលដំណោះស្រាយវិវាទជាស្ថាពរ ។

២-ភាគីវិវាទឯកភាពឱ្យបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ។

៣-វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មរកឃើញមូលហេតុដទៃទៀត ដែលបញ្ជាក់ពីភាពមិនចាំបាច់សម្រាប់បន្តដំណើរការ ឬ ការធ្វើមជ្ឈត្តការនោះពុំអាចបន្តទៅទៀតកើត ។

អាណត្តិរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបញ្ចប់ជាមួយនឹងការបញ្ចប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃមាត្រា ៤១ និងមាត្រា ៤២ កថាខណ្ឌទី ៤ នៃច្បាប់នេះ ។

មាត្រា ៤១.–

ការកែតម្រូវនិងការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវគោរពតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌដូចខាងក្រោម :

១-ក្នុងកំឡុងពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ យ៉ាងយូរបន្ទាប់ពីទទួលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងលើរយៈពេលបន្តទៀត :

ក-ភាគីវិវាទមួយដែលបានជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទម្ខាងទៀតអាចស្នើសុំឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មកែតម្រូវកំហុសផ្នែកគណនា កំហុសផ្នែកការងារលេខាធិការ និងកំហុសនៃការបោះពុម្ព ឬ កំហុសដទៃទៀត ដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នា ។

ខ-ភាគីវិវាទមួយដែលបានជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទម្ខាងទៀត អាចស្នើសុំឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មផ្តល់ការបកស្រាយ ឬ ការបំភ្លឺលម្អិតពីចំណុច ឬ ផ្នែកណាមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ប្រសិនបើភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងដូច្នេះ ។ ប្រសិនបើយល់ថាសំណើនោះសមស្របវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបកស្រាយ ឬ បំភ្លឺលម្អិតក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ បន្ទាប់ពីទទួលសំណើ ។ ការបកស្រាយ ឬ ការបំភ្លឺលម្អិតនោះ ត្រូវបញ្ចូលជាផ្នែកមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។

២-ក្នុងរយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃយ៉ាងយូរ ក្រោយកាលបរិច្ឆេទចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចកែតម្រូវកំហុសដូចដែលចែងក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ក នៃមាត្រានេះ ទៅតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ។

៣-វៀរលែងតែភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ ក្រោយពីទទួលបានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ភាគីវិវាទមួយដែលបានជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទម្ខាងទៀត អាចស្នើសុំឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តការធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម ដូចជាដោយសារការទាមទារនានា ដែលលើកឡើងក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការនោះ មិនបានដាក់ចូលទៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។ ប្រសិនបើយល់ឃើញថាសំណើនោះសមស្របវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែមក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ ។

៤-ប្រសិនបើចាំបាច់ និងដោយបានជូនដំណឹងដល់ភាគីវិវាទ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចពន្យារយៈពេលដែលកំណត់សម្រាប់ការកែតម្រូវការបកស្រាយ ការបំភ្លឺលម្អិត ឬ ការធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែមតាមកថាខណ្ឌទី ១ និងកថាខណ្ឌទី ៣ នៃមាត្រានេះ ។

៥-បទប្បញ្ញត្តិនានានៃមាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់នេះ ត្រូវយកទៅអនុវត្តសម្រាប់កែតម្រូវការបកស្រាយ ឬ ការបំភ្លឺលម្អិតលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬ ការចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម ។

ជំពូកទី ៨
ការប្តឹងជំទាស់ ការទទួលស្គាល់ និង ការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ផ្នែកទី១
ស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការប្តឹងជំទាស់ ការទទួលស្គាល់ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៤២.-

សេចក្តីសម្រេចលើការប្តឹងជំទាស់ ការទទួលស្គាល់ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ជាសមត្ថកិច្ចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

មាត្រា ៤៣.-

តុលាការកំពូលជាសាលាជំនុំជម្រះក្តីចុងក្រោយ ដែលមានសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះបណ្តឹងជំទាស់របស់ភាគីវិវាទ ដែលមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍ក្នុងរយៈពេលដប់ប្រាំថ្ងៃ (១៥) ថ្ងៃ ។

ផ្នែកទី ២
បណ្តឹងជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៤៤.-

ភាគីវិវាទអាចប្តឹងជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមទ្រង់ទ្រាយជាបណ្តឹងបដិសេធ និងតាមបែបបទដូចខាងក្រោម :

១-បណ្តឹងបដិសេធទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមផ្លូវតុលាការ អាចធ្វើទៅបានលុះត្រាតែស្របតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌ ដូចមានចែងក្នុងវាក្យខ័ណ្ឌទី ២ និងវាក្យខ័ណ្ឌទី ៣ នៃមាត្រានេះ ។

២-សាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូលអាចបដិសេធមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់មជ្ឈត្តករបានក្នុងករណី :

ក-ភាគីដែលដាក់ពាក្យសុំបដិសេធបានផ្តល់ភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ថា :

ក.១-ភាគីមួយនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាដូចមានយោងក្នុងមាត្រា ៧ នៃច្បាប់នេះ បានបាត់បង់សិទ្ធិមួយចំនួនខាងផ្លូវច្បាប់ ឬ កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សានោះ ពុំអាចយកជាការបាន បើយោងតាមច្បាប់ដែលភាគីវិវាទបានសំអាង ឬ កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាពុំបានគោរពតាមបញ្ញត្តិណាមួយនៃច្បាប់របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

ក.២-ភាគីដែលដាក់ពាក្យសុំបដិសេធនោះ មិនបានទទួលដំណឹងត្រឹមត្រូវពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬ ពីដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬ ភាគីនេះពុំអាចបង្ហាញពីអង្គហេតុរបស់ខ្លួនបានដោយប្រសិទ្ធភាព ។

ក.៣-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលទាក់ទិននឹងវិវាទនោះពុំឆ្លើយតប ឬ ពុំគោរពល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ។ ប្រសិនបើបញ្ហាដែលដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការនោះ អាចផ្តាច់ចេញពីបញ្ហាដែលមិនបានដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការ ការបដិសេធអាចធ្វើទៅបានតែត្រង់ផ្នែកមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ លើបញ្ហាដែលបានដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការពីមុនប៉ុណ្ណោះ ។

ក.៤-ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ពុំស្របនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ក្នុងករណីដែលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះស្របតាមបទបញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ ។ ក្នុងករណីដែលគ្មានកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាទេ ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ដំណើរការមជ្ឈត្តការខាងលើមិនសមស្របតាមច្បាប់នេះ ។

ខ-សាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូលរកឃើញថា :

ខ.១- កម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះ ពុំអាចដោះស្រាយបានតាមរយៈការធ្វើមជ្ឈត្តការឡើយ បើយោងទៅតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

ខ.២-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះផ្ទុយនឹងនយោបាយសាធារណៈនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

៣-ការដាក់ពាក្យសុំបដិសេធមិនអាចធ្វើបានឡើយ បើរយៈពេលបានកន្លងផុតសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ គិតពីថ្ងៃដែលភាគីសុំបដិសេធនោះទទួលបានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬ ប្រសិនបើសំណើនោះធ្វើឡើងតាមមាត្រា ៤១ នៃច្បាប់នេះ រយៈពេលសាមសិប (៣០) ថ្ងៃ គិតពីកាលបរិច្ឆេទដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានដោះស្រាយលើសំណើនោះ ។

៤-នៅពេលទទួលដំណឹងបដិសេធមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ បើមានលក្ខណៈសមស្របហើយមានសំណើពីភាគីមួយ សាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូលអាចផ្អាកដំណើរការបដិសេធនេះ នៅក្នុងរយៈពេលមួយដែលកំណត់ដោយសាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូល ដើម្បីផ្តល់ឱកាសដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើដំណើរការមជ្ឈត្តការឡើងវិញ ឬ ចាត់វិធានការមួយតាមការយល់ឃើញរបស់វេទិកាថា អាចនឹងលុបបំបាត់មូលហេតុនៃការសុំបដិសេធនោះបាន ។

ផ្នែកទី ៣
ការទទួលស្គាល់ និងការដាក់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

មាត្រា ៤៥.-

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ទោះជាបានធ្វើនៅប្រទេសណាក៏ដោយត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាកាតព្វកិច្ច ហើយបន្ទាប់ពីបានដាក់ពាក្យសុំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅសាលាឧទ្ធរណ៍រួចមកត្រូវបានអនុវត្តដោយយោងតាមបទប្បញ្ញត្តិក្នុងមាត្រានេះ និងមាត្រា ៤៤ ។

ភាគីដែលសំអាងលើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬ ដែលដាក់ពាក្យសុំឱ្យមានការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវផ្តល់ច្បាប់ដើមត្រឹមត្រូវពិតប្រាកដនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងច្បាប់ដើមនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាដូចចែងក្នុងមាត្រា ៧ នៃច្បាប់នេះ ឬ អត្ថបទថតចម្លងដែលបញ្ជាក់ថាបានចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម ។ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬ កិច្ចព្រមព្រៀងនោះមិនបានធ្វើជាភាសាខ្មែរទេ ភាគីនោះត្រូវផ្តល់សេចក្តីបកប្រែជាភាសាខ្មែរ ដែលមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម ។

មាត្រា ៤៦.-

ទោះបីជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យធ្វើនៅប្រទេសណាក៏ដោយ ការជំទាស់ទៅនឹងការទទួលស្គាល់ ឬ ជំទាស់ទៅនឹងការដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ អាចធ្វើបានតែក្នុងករណី :

១-អនុវត្តន៍តាមសំណើរបស់ភាគីជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដោយភាគីនោះផ្តល់ភស្តុតាងដល់សាលាឧទ្ធរណ៍ថា :

ក-ភាគីមួយនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាដូចបានយោងក្នុងមាត្រា ៧ បានបាត់បង់សិទ្ធិមួយចំនួនខាងផ្លូវច្បាប់ ឬ កិច្ចព្រមព្រៀងនោះពុំអាចយកជាការបាន បើយោងតាមច្បាប់ដែលភាគីវិវាទបានសំអាង ឬ កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាពុំបានគោរពតាមការកំណត់ណាមួយនៃច្បាប់របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ

ខ-ភាគីដែលជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ ពុំទទួលបានព័ត៌មានត្រឹមត្រូវពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬ ពីដំណើរការមជ្ឈត្តការពុំអាចបង្ហាញពីករណីរបស់ខ្លួនបានដោយប្រសិទ្ធភាព ឬ

គ-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលទាក់ទងនឹងវិវាទនោះពុំឆ្លើយតប ឬ ពុំគោរពល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ឬ ក៏បញ្ហាដែលបានសម្រេចនោះហួសពីក្របខ័ណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា ។ ប្រសិនបើការសម្រេចលើបញ្ហាដែលបានដាក់ជូនឱ្យផ្សះផ្សា អាចផ្តាច់ចេញពីបញ្ហាដែលពុំបានដាក់ឱ្យផ្សះផ្សានោះ ផ្នែកមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យលើបញ្ហាដែលបានដាក់ជូនអាចត្រូវគេទទួលស្គាល់ និងដាក់អោយអនុវត្ត ឬ

ឃ-ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ដំណើរការមជ្ឈត្តការពុំសមស្របជាមួយនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ឬ ប្រសិនបើគ្មានកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សានោះទេ ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ដំណើរការមជ្ឈត្តការ គឺពុំសមស្របទៅនឹងច្បាប់នៃប្រទេសដែលការផ្សះផ្សាបានប្រព្រឹត្តទៅ ឬ

ង-មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះពុំទាន់បានក្លាយទៅជាកាតព្វកិច្ចនៅឡើយសម្រាប់ភាគីវិវាទ បើយោងតាមច្បាប់នៃប្រទេសដែលធ្វើសេចក្តីសម្រេចនោះ ឬ ម្យ៉ាងទៀតមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានបដិសេធ ឬ ព្យួរទុក ដោយតុលាការនៃប្រទេសដែលធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬ

២-ប្រសិនបើសាលាឧទ្ធរណ៍រកឃើញថា :

ក-កម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះ ពុំអាចដោះស្រាយបានតាមការធ្វើមជ្ឈត្តការឡើយ បើយោងតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ

ខ-ការទទួលស្គាល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ អាចផ្ទុយនឹងនយោបាយសាធារណៈ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

បើមានការសុំឱ្យសាលាឧទ្ធរណ៍បដិសេធ ឬ ព្យួរទុកមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដូចមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ (ង) នៃមាត្រានេះ ហើយប្រសិនបើសាលាឧទ្ធរណ៍យល់ថាត្រឹមត្រូវ សាលាឧទ្ធរណ៍ដែលភាគីវិវាទស្នើសុំការទទួលស្គាល់ ឬ ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ អាចបញ្ឈប់ការសម្រេចរបស់ខ្លួន ហើយអាចបញ្ជាឱ្យភាគីវិវាទម្ខាងទៀតផ្តល់ការធានាសមស្របទៅតាមសំណូមពររបស់ភាគីដែលសុំឱ្យមានការទទួលស្គាល់ ឬ ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ។

ជំពូកទី ៩
អវសានប្បញ្ញត្តិ

មាត្រា ៤៧.-

បទប្បញ្ញត្តិទាំងឡាយណាក្នុងវិស័យមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មដែលផ្ទុយនឹងច្បាប់នេះ ត្រូវទុកជានិរាករណ៍ ។

ច្បាប់នេះ ត្រូវបានរដ្ឋសភានៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា អនុម័តនៅថ្ងៃទី ៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៦ នាសម័យប្រជុំរដ្ឋសភាលើកទី ៤ នីតិកាលទី ៣ ។

ភ្នំពេញ,ថ្ងៃទី ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៦

អនុប្រធានទី ១ រដ្ឋសភា

ហេង សំរិន

ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ-ប្រទេសកម្ពុជា
សៀវភៅសិក្សាស្តីពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ

ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍

សៀវភៅនេះ ពន្យល់អំពីទស្សនាទានជាមូលដ្ឋានមួយចំនួន នៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ស្របពេលដែលប្រទេសកម្ពុជាបានយកមកអនុវត្ត។ ប្រធានបទសំខាន់ៗរួមមានៈ

- ទស្សនាទានចម្បងៗស្តីពី ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ការចរចាបែបបែងចែក
- ការចរចាផ្អែកលើផលប្រយោជន៍
- យុទ្ធវិធីចរចា
- ទ្វេគ្រោះរបស់អ្នកទោស
- សន្ទានកម្ម
- ការពង្រាងខចែងអំពីដំណោះស្រាយវិវាទ
- មជ្ឈត្តការ
- ច្បាប់ថ្មីរបស់ប្រទេសកម្ពុជាស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ក្រុមប្រឹក្សាអជ្ញាកណ្តាលកម្ពុជា
- ការប្រៀបធៀបបច្ចេកទេសផ្សេងៗនៃដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ក្រមសីលធម៌ក្នុង ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ការផ្តល់អជ្ញាប័ណ្ណ
- ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅថ្នាក់អន្តរជាតិ
- ប្រវត្តិ ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ការអនុវត្តសេចក្តីសម្រេច និងកិច្ចព្រមព្រៀង ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់បច្ចុប្បន្នសម្រាប់អនុវត្ត ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅកម្ពុជា
- លំហាត់ និងសំនួរសិក្សាផ្អែកលើរឿងក្តី
- ក្រដាសកិច្ចការ និងទិនានុប្បវត្តស្តីពី ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- ច្បាប់ និងក្រមគម្រូអន្តរជាតិសំខាន់ៗស្តីពីដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

United States Agency for International Development
1300 Pennsylvania Ave., NW
Washington, DC 20523
www.usaid.gov

East-West Management Institute
575 Madison Ave., 25th floor
New York, NY 10022
www.ewmi.org

American Bar Association—Rule of Law Initiative
740 15th Street, N.W.
Washington, DC 20005-1019
www.abanet.org/rol

Printing by: